Cyrilometodějská
teologická fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Katedra pastorální a spirituální teologie

ThLic. Anna Lexmaulová

Josef Čupr SJ (1934–2019) – spirituální profil osobnosti. Vyhodnocení života a odkazu

Disertační práce

Školitel: doc. Michal Altrichter, Th.D.
Studijní program: Katolická teologie
Studijní obor: Praktická teologie
Zaměření: Spirituální teologie

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem disertační práci
vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Olomouci 15. 8. 2024 Anna Lexmaulová

Děkuji Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D.
za odborné vedení práce, mnoho cenných rad a podnětů.

Obsah

Úvod 1
I. Metodická část 4
Status quaestionis a východisko práce 5
Jak přistupovat k jezuitským pramenům? 8
Osobní fond Josefa Čupra v archivu České provincie Tovaryšstva Ježíšova 13
Specifikace metod orální historie v naší práci 15
Specifický přístup spirituální teologie pro práci v kontextu dějin 17
Profilující témata ignaciánské spirituality 24
Životní postoje a životní styl 25
Spiritualita vztahů 27
Duchovní doprovázení a rozlišování duchů 29
Liturgie a modlitba 32
Nabývaní křesťanské svobody uprostřed světa očekáváním Kristova příchodu ve slávě a dovršení života založeném na vzkříšení 34
II. Životopis jezuity Josefa Čupra 37
Z jakého východiska můžeme hovořit o biogafii jezuity? 38
Chronologický rámec biografie Josefa Čupra 42
Dětství, rodinné zázemí a dobový sociální a církevní kontext 42
Dospívání a středoškolská studia v době nastupující komunistické totality 50
Vysokoškolská studia v době komunistické totality 57
Emigrace, řecký uprchlický tábor a příjezd do Nepomucena 62
Papežská kolej svatého Jana Nepomuckého, příprava ke kněžství a studium teologie ... 80
Rozhodování se pro jezuitský řád 99
Jezuitský noviciát Josefa Čupra v Ciampinu 101
Římský pobyt Josefa Čupra do jeho jmenování provinciálem 111
Česká sekce Vatikánského rozhlasu 112
Péče o poutníky 114
Péče o krajany v zahraničí a český exil 116

Hlubší vrůstání do univerzálního Tovaryšstva 123
Jezuitská formace Josefa Čupra duchovními cvičeními 137
Exercicie Aloise Kořínka SJ od 1. října 1967 do 8. října 1967 137
Exercicie s novicmistrem Mariem Goiou 140
Exercicie během třetí probace – Sergio Rendina SJ 145
Služba provinciála při obnově České provincie 150
Česká provincie jako fenomén 151
Služba provinciála 158
Postupná proměna vnitřní organizační struktury a zakládání komunit, děl a apoštolských programů 167
Působení Josefa Čupra v Kolíně a úřad sekretáře papežského nuncia 211
Noviciát a služba pro nunciaturu v Praze 212
Proměna noviciátu v exerciční dům 215
Období koexistence různých pojetí duchovních cvičení 218
Proměna exercičního domu v organickou součást Akademické farnosti Praha a odchod Josefa Čupra do Brna 219
Život a působení Josefa Čupra v Brně do jeho smrti 228
III. Soupis a klasifikace písemností fondu Josefa Čupra v archivu Centra Aletti 235
Úvod do kapitoly 236
Životopisný materiál 239
Osobní doklady, diplomy, formuláře, legitimace 239
Denní záznamy 240
Adresáře 241
Interview a články o původci fondu 241
Zdravotní stav původce fondu 242
Hospodářské a majetkové záležitosti původce fondu 243
Korespondence 247
Rodinná korespondence 247
Osobní korespondence 252
Úřední a oficiální korespondence, instrukce a jiná komunikace 254

Studijní, formační a odborná příprava 264
Dokumenty z vzdělávacích institucí 264
Dokumenty z období formace v Nepomucenu 264
Dokumenty z jednotlivých fází jezuitské formace 266
Výpisky z duchovních cvičení 269
Vlastní exercicie – shrnutí 269
Vlastní exercicie – zápisky 270
Výpisky z duchovních obnov a rekolekcí 274
Vlastní odborná a písemná činnost původce fondu 275
Odborné a tvůrčí práce 275
Seminární punkta 276
Duchovní cvičení a rekolekce 280
Kázání a promluvy 288
Rozhlasové relace 298
Technické projekty a různé náčrty 298
Písemnosti z veřejné činnosti původce fondu 300
Shromážděné materiály k duchovním cvičením 300
Výpisky, přípravy k homiliím a katechezím 304
Materiály z Nepomucena 306
Materiály týkající se Vatikánského rozhlasu 308
Výpisky k dokumentům a řízení Tovaryšstva Ježíšova 310
Jezuitská spiritualita a zasvěcený život 311
Materiály k tématu České provincie Tovaryšstva Ježíšova 314
Materiály z oblasti pastorace 315
Materiály k tematice exilu a Křesťanské akademie 317
Materiály z oblasti církevně-politické problematiky 319
Interview 319
Plánky, letáky apod 320
Nekrology, proslovy nad rakví, parte 321
Varia 322

Ilustrační materiál o původci fondu....326
Fotografie původce fondu nebo jeho vyobrazení....326
Fotoalba....328
IV. Teologicky relevantní odkaz....331
Kristovo kněžství jako nosný akcent v dovršujícím se světě....332
Obnova založená na kontinuitě obrácené paměti....338
Domov, cizina....344
Dětství jako spirituální událost....345
Epocha stalinismu, kultu osobnosti a počátků tzv. třetí cesty, která ústí do nové společenské iluze tzv. socialismu s lidskou tváří....348
Český exil ve vztahu k procesu normalizace a sílicí vliv občanské společnosti....356
Postupný rozpad dosavadního bipolárního uspořádání světa, zánik tzv. Východního bloku a nástup postkomunistické éry po sametové revoluci....372
Mezi druhým a třetím Tovaryšstvem....378
Poslání znovuobnovit Českou provincii Tovaryšstva Ježíšova....385
Ignaciánská inspirace obnovy....385
Tvářnost a priority provincialátu Josefa Čupra....389
Ve službě slova....396
Životní utrpení na cestě k dovršení....402
Závěr....404
Seznam konzultované a citované literatury....410
Prameny....411
Archivní prameny a materiály....411
Písmo svaté....412
Dokumenty magisteria církve....412
Texty Tovaryšstva Ježíšova....414
Vlastní texty Josefa Čupra....417
Texty o Josefu Čuprovi a rozhovory s ním....417
Relace ve Vatikánské rozhlase Josefa Čupra....418
Monografie, články....428

Sekundární literatura 430
Slovníky 430
Citovaná a konzultovaná literatura 430
Katalogy 445
Internetové odkazy 446
Právní předpisy 450
Seznam zkratek 451
Biblické zkratky 452
Knihy Starého zákona 452
Knihy Nového zákona 453
Zkratky dokumentů 2. vatikánského koncilu 454
Zkratky archivů 454
Zkratky užité v kapitole III. Soupis a klasifikace písemností 455
Zkratky užité v dalším průběhu práce 457
Anotace 462
Anotace 463
Abstract 463
Klíčová slova 464
Keywords 464

Úvod

Na počátek práce uveďme citát, který si Josef Čupr, osobnost, o níž předkládaná práce pojednává, vepsal do diáře v klíčovém roce svého života, v roce 1966, kdy se mu podařilo emigrovat, aby mohl uskutečnit to, co bychom mohli označit za nejhlubší podstatu jeho osobního duchovního profilu – jeho povolání ke kněžství: „**Neskončí dobře ten, kdo denně znova nezačíná: Dnes chci začít.**“ Napovídá již předem o něm mnohé, předjímejme: zejména jeho stálou otevřenost vůči horizontu přicházejícího Pána v zakoušení a péči o živý vztah s ním.

Samotný název práce napovídá její zacílení k **duchovnímu vyhodnocení života a díla osobnosti jezuity Josefa Čupra**. V rámci disciplíny spirituální teologie potom taková evaluace podléhá daným kritériím. Podklad pro duchovní profil osobnosti tvoří životopis, který je pro spirituální teologii pojat jako *vyprávění identity*, přičemž pojem identity není formulován z úžeji profilovaného sociologického nebo psychologického hlediska, ale vyrůstá z několika teologických předpokladů: **1.** identita osoby je zasazena do osobních i světových dějin spásy a jako taková je součástí Kristova těla; **2.** *osoba* je nehotovou daností, rostoucí do stále plnější otevřenosti vůči přítomnosti Ducha a v kreativní spolupráci s Duchem (jenž si slouží životními okolnostmi – „kdo milují Boha, vše slouží k dobrému“; *Řím* 8,28) formující se v dovršenou *osobnost*, vždy (*magis*) aspirující k diskrétní osobní svatosti, o níž může leckdy vědět pouze Pán sám; **3.** tento růst k dovršení je zasazen do okolností, které mají zcela konkrétní tvářnost: jedná se o descendentní směr teologie, Boha, vtělujícího se do toho, co jest: ten lze na životě osobnosti Josefa Čupra zdařile demonstrovat.

Jeden z nejdůležitějších biografických faktorů života Josefa Čupra tvoří bezesporu jeho jezuitská identita. *Identita osoby* zde nabývá další kvality, dá-li se tak říci, do značné míry ryze teologické: *osobnost* se vyhraňuje na základě axiomat ignaciánské spirituality. Z tohoto hlediska bylo cílem vysledovat v životě Josefa Čupra tato axiomata a formulovat obecněji platné maximy duchovního života, které jsou podnětné také pro současnou dobu.

Ambicí práce potom je úspěšně vyvažovat rozdíl mezi soudem historickým a soudem teologickým, které spolu souvisejí, a zároveň mohou být v kontradikci (antinomie dějin).[1] Ač je duchovnímu odkazu explicitně věnována čtvrtá kapitola, jednotlivá vyhodnocení teologicky relevantního odkazu jsou disperzně včleněna do kontextu samotné biografie: to odpovídá zvolenému metodologickému přístupu narativní teologie. Axiomata duchovního života, syntetická shrnutí, sledují analogii mezi naší, individuálně rozlišenou svobodou jednat a Božím jednáním (Ducha v nás) samotného.

Osu samotné práce tak tvoří čtvrtá kapitola společně s druhou – životopisem. Biografie pracuje jak s „objektivními“, tak „subjektivními událostmi“ a je pojímána jako součást referenčního rámce života v Duchu. Jako takový je zejména součástí tradice České provincie Tovaryšstva Ježíšova. Kromě pramenů týkajících se bezprostředně životního běhu Josefa Čupra je v jednotlivých fázích jeho života nastíněn stručný a schematický historicko-politický a církevní rámec, v němž se odvíjí. Doba a okolnosti, v nichž žil, jsou v mnoha ohledech protkány společenskými, politickými a náboženskými proměnami, jež nesou stopy velkých změn, ba změny epochy jako takové. V prostředí církve se tyto změny spojují s dobou recepce Druhého vatikánského koncilu.

[1] ALTRICHTER, M., *Spirituální teologie*, Refugium, Olomouc 2017, s. 90–102.

Pro formulaci syntézy života Josefa Čupra v předkládané práci byla ovšem podstatná i vnitřní dynamika změn uvnitř Tovaryšstva Ježíšova, které se odehrávaly od počátku jeho vstupu do italského noviciátu v roce 1972 a později po revoluci doznívaly, a odvážíme se tvrdit, dodnes doznívají v České provincii Tovaryšstva Ježíšova. Zájmem práce je i v rámci biografického popisu poodhalit duchovní život osobnosti Josefa Čupra a jeho ignaciánský charakter. Zároveň, nakolik je osoba tvořena vztahy, poodhalujeme komplexitu duchovního pozadí také současné tvářnosti České provincie.

I. Metodická část

Status quaestionis a východisko práce

Teologické vyhodnocení života a odkazu P. Josefa Čupra SJ jako jezuity předpokládá uplatnění dvou východisek: základní, přesně dokumentovaný **životopis** opírající se o zásady obecných přístupů k sestavování biografie a zároveň ony **specifické přístupy týkající se jezuitského řádu** s jeho vlastním *kulturním kapitálem*. Ten zahrnuje dějinné události řádu a jejich reflexi, vlastní tradici v normativních textech utvářející způsob života, poslání a konkrétní práce, různé kontexty uvnitř samotného řádu i v interakci s okolním prostředím (sociální rozměr), vyúsťující ve výklad dějin a jeho teologického zhodnocení.

Dosavadní pokusy o vyhodnocení života a odkazu P. Josefa Čupra jsou více než skromné. Kromě několika stručných medailonků a příležitostných vzpomínek zde existuje velmi dobře zpracovaná bakalářská práce Jakuba Racka s příhodným názvem *„Ke každému z vás osobně se obracím.“ Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)* obhájená na Katedře historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity ve studijním oboru Dějepis se zaměřením na vzdělávání v roce 2023 pod vedením Mgr. Jiřího Miholy, Ph.D.[2] Přístup autora vychází z osobního zaujetí, jež mu nebrání v důkladné, solidní práci s archivními dokumenty i s ostatními relevantními prameny a literaturou. Poznatky zde načerpané obohatil o další postupy založené na metodách orální historie. Z jeho faktografických údajů zasazených do chronologického rámce může každý, kdo se chce věnovat hlubšímu rozvinutí tématu, vycházet.

V naší práci se nám jedná především o ověření a upřesnění chronologie a lokace jednotlivých událostí; dále o zpřesňující určení možných koincidencí vnitřního prožívání a vnějších událostí včetně ztotožnění oněch skutečností, které vybočují z běhu života (obrácení, povolání ke kněžství, ochota se zasvětit atp.); dále o propojení osobního života s životem institucí a zachycení i neveřejných událostí. Půjde nám konečně o pokus načrtnout obraz, který daná osoba o sobě vytváří, počítaje v tom i pro něj mimořádně důležité vztahy či vazby k místům a jeho *genia loci*. Jinými slovy můžeme říci, že se pokusíme o rekonstrukci životní dráhy a sociální sítě dané osoby. Biografie je pro nás *vyprávění identity*,[3] jednoznačněji řečeno, v našem pojetí je chápána jako materiální stránka pozemského života tvořící součást duchovního života. Je pro nás takovou přítomností Ducha, který prostupuje vším, co člověk má,[4] a stává se zkušeností naší transcendence. Takto specifikovaný přístup k biografii otevírá možnost k takovému vhledu na osobu Josefa Čupra, který v naší práci odkazuje zcela záměrně k přesahu života „k nekonečnému horizontu bytí“.[5]

---

[2] RACEK, J., *„Ke každému z vás osobně se obracím“. Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)*, Bakalářská práce, PF MU, Brno 2023, [online] [cit. 13.05.2024], dostupné z: https://is.muni.cz/th/m2416/.

[3] Identita osobnosti odhaluje sebe nejlépe v narativní bezprostřednosti, srv. STRELKA, J., *Methodologie der Literaturwissenschaft*, Niemeyer, Tübingen 1978, s. 334. Teologické objasnění srv. NAVONE, J. – COOPER, T., *Narratori della parola*, Piemme, Milano 1986, s. 94n.

[4] Srv. *Řím* 5,5.

[5] RAHNER, K., *Základy křesťanské víry*, Trinitas, Svitavy 2002, s. 632. Odkaz na Rahnera volíme proto, že se přes univerzální zohlednění stanivisek duchovního života rovněž vyjadřuje k typu ignaciánského nasazení konkrétního jezuity. Srv. LANGER, M. – NIEWIADOMSKI, J., *Die theologische Hintertreppe: Die großen Denker der Christenheit*, Pattloch, München 2005, s. 70n.

Aby vůbec byla možná podrobná analýza dochovaných textů Josefa Čupra, jejichž převážnou část tvoří rukopisné texty, texty psané na stroji, popřípadě v menší míře na počítači, bylo třeba zpracovat soupis těchto textů a pořídit jejich předběžnou klasifikaci. Potřebná dokumentace k tématu je uchovávána v rozsáhlé pozůstalosti po Josefu Čuprovi v Archivu České provincie Tovaryšstva Ježíšova. Uspořádání této pozůstalosti doposud nebylo odborně zpracováno. I v této části práce bylo potřebné přistoupit k rozsáhlé analýze a základní katalogizaci dostupného, doposud nijak neuspořádaného materiálu. Vzhledem ke značnému rozsahu dochovaných materiálů do pozůstalosti zahrnutých byl při zpracování těchto archiválií zvolen postup kvalifikovaného výběru, který zahrnuje všechny dotčené okruhy, avšak vědomě zužuje rozsah analýz především homiletických textů na nutně omezený reprezentativní výběr.
Stěžejní část práce je věnována teologickému zhodnocení jeho života a teologicky relevantního odkazu. V práci vycházíme jednak z dějinné situace osobnosti pojaté jako komplexní biografie zpracované podle zásad autobiografické metody, jejímž cílem je rekonstrukce jeho života opírající se o prvky autentického životopisu (*life story*), zachovaného v jeho diářích a denících, dále svědectví pamětníků a dochovaných informací o průběhu jeho formace, ustanovení dle dispozic řádu a vlastních aktivit.

Dále je toto zhodnocení v předložené práci rozvíjeno díky „objektivnímu a transcendentnímu základu společenství Božího lidu v jeho rozmanitých dějinných situacích“.[6] Pro teologii obecně, a spirituální teologii zvláště, je intepretace těchto dějinných událostí důležitá: směřuje k narativní metodě.[7] Církev coby nedílná součást dějin spásy svou minulost podrobuje pohledu teologie a v její optice usiluje o nalezení zcela zvláštního významu pro současnost. Tento obecný přístup je aplikován na konkrétní dějiny katolické církve v komunistickém Československu a postkomunistickou dobu v českých zemích, obdobně i na Českou provincii Tovaryšstva Ježíšova v době komunistické diktatury, jež jezuitský řád mimořádně těžce zasáhla. Historická zkušenost řádu druhé poloviny 20. století, spolu se zkušeností dramatických společenských a kulturních změn prvních dvou dekád 21. století se mohou stát historickou znalostí, jež umožňuje „dějinám stát se obsahem, moudrostí a ukazatelem našich životů“.[8]

Jeden z prvních cílů spirituální teologie je setkat se s minulostí. Čím více se takové setkání odehrává v prostředí Ducha, tím se může ukázat jako plodnější. Aby takovým bylo, v jednotlivých dílčích krocích vykládá dějinné skutečnosti hodnotově nezatíženým způsobem, i tam, kde jsou zatíženy prosazováním sociálních či kulturních cílů. Úkolem spirituální teologie je mimo jiné i manifestace proměny sledu dějin v dějiny spásy, a to ve znameních, které v sobě nesou známky plodů tajemství inkarnace a eschatologického dovršení.

Protože vyhodnocení života a odkazu P. Josefa Čupra je konečně možné jen jako součást života a poslání jezuitského řádu, bude nezbytné zařadit dílčí život tohoto jezuity i do nejnovějšího vnitřního rozvoje jezuitského řádu České provincie od druhé poloviny 20. století,

---

[6] MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Paměť a smíření. Církev a viny minulosti*, Katolický týdeník, Praha 2000, s. 35.
[7] ALTRICHTER, M., Metoda narativní teologie: „Porozumění nastává až po události“, in *Studia theologica* V/2003, s. 62–67; *»Duchovní« a »duševní«. Příspěvek z pohledu teologie narativní*, Refugium, Velehrad 2003, *passim.*
[8] STERN, F., Historicism and its problems: Meinecke, in *Varieties of History. From Voltaire to the Present*, Macmillan, London, 1970, s. 267–288.

jejíž součástí byl. Důležitým mezníkem, co je identita ČPTJ byly velká mezinárodní konference v Praze při příležitosti 450. výročí příchodu Tovaryšstva Ježíšova do Čech s názvem *Jezuité v Českých zemích – Bohemia Jesuitica 1556–2006* ve dnech 25.–27. dubna 2006.[9]

Mezníkem, podobně jako v nejnovějších dějinách katolické církve, je Druhý vatikánský koncil. Druhý vatikánský koncil a volba Pedra Arrupeho generálním představeným řádu spoluurčovaly postupnou, velmi citlivou a hlubokou proměnu samotné řádové identity. V obecném popisu nejnovějších dějin Tovaryšstva Ježíšova hovoří historici a teologové o přechodu od *druhého Tovaryšstva* k Tovaryšstvu po koncilu, které je označováno pojmem *třetí Tovaryšstvo.* Velmi všeobecně lze předběžně říci, že tato transformace je nesena obecnými rysy obnovy řeholního života podle rozhodnutí Druhého vatikánského koncilu.

> Přizpůsobená obnova řeholního života v sobě zahrnuje jak nepřetržitý návrat ke zdrojům veškerého křesťanského života a k původní myšlence společností, tak zároveň i jejich přizpůsobení změněným časovým poměrům. Tato obnova se má uskutečňovat pod vlivem Ducha Svatého a za vedení církve podle těchto zásad:
> **1.** Protože hlavním pravidlem řeholního života je následování Krista podle učení evangelia, ať toto považují všechny společnosti za nejvyšší pravidlo.
> **2.** Je na prospěch církve, aby společnosti měly svůj zvláštní ráz a úkol. Proto je třeba věrně chápat a zachovávat jak ducha zakladatelů a jejich záměry, tak zdravé tradice; to vše tvoří dohromady rodinný majetek každé společnosti.
> **3.** Všechny společnosti ať mají účast na životě církve. Ať každá podle své vlastní povahy přijme za své a podle svých sil podporuje její iniciativy a záměry např. v oblasti biblické, liturgické, dogmatické, pastorační, ekumenické, misijní a sociální.
> **4.** Společnosti se mají starat, aby jejich členové náležitě znali životní poměry lidí, svou dobu a potřeby církve, aby mohli ve světle víry moudře posuzovat záležitosti dnešního světa a s planoucí apoštolskou horlivostí účinněji lidem pomáhat.
> **5.** Řeholní život je zaměřen především k následování Krista a spojení s Bohem prostřednictvím slibu zachovávat evangelijní rady. Proto je třeba vážně si uvědomit, že i nejlepší přizpůsobení potřebám naší doby zůstane neúčinné a bez duchovní obnovy; ta musí mít vždycky první místo i při rozvíjení vnější aktivity.[10]

[9] SLÁDEK, K., Lze jezuity plně „rehabilitovat"?, in *Jezuité*, 15/3 (2006), s. 13–16.
[10] PC 2.

Jak přistupovat k jezuitským pramenům?

Z hlediska metodologického je nutné přesněji určit podobu osobního příběhu Josefa Čupra (*personal history*) na pozadí jednotlivých fází proměny Tovaryšstva v jeho univerzálním poslání a jejich adaptace na Českou provincii působící v zahraničním exilu a v domácím prostředí v situaci provincie *in dispersione*. Nejedná se nám toliko o objektivitu zaznamenaných událostí, nýbrž o zachycení procesů formování postojů, kolektivní paměti, jakož i další faktory, které je mohou ovlivnit. Všímáme si proto jednotlivých signifikantních momentů, které mohou osvětlit jednotlivé životní role, jež Josef Čupr v řádu zastával. Můžeme vycházet z předpokladu, že v těchto rolích vystupoval nejen jako jejich nositel vůči České provincii, ale že jeho působení se stalo zdrojem informací založených na zkušenosti světového Tovaryšstva, zprostředkovaných v podstatné míře Českou provincií v exilu způsobem, jež učinil z Čupra nenápadného, přece však respektovaného tlumočníka[11] postupné proměny *druhého Tovaryšstva* v *Tovaryšstvo třetí.*

Protože se nám jedná především o postižení významu z pozice spirituální teologie, je nutno upozornit na námi vymezené limity historického poznání vycházející z metodologických zásad moderní historické vědy (univerzálně verifikovatelné či nově přepracovávané kritickou historiografií) ve vztahu k pochopení dějinnosti myšlení, mluvy, konání, způsobů rozhodování, postojů, projevů řeholního života, z nichž spiritualita řádu čerpá pro dnešek a zítřek.[12] Jinak řečeno: z duchovního profilu Josefa Čupra chceme postulovat obecněji platné duchovní poznání, vysvětlit aktuálnost jeho poselství, jak ji odhaluje analýza dokumentů, a poukázat na axiomata ignaciánské spirituality přítomné v jeho životě a poslání jako bohatství České provincie hodné nejen pietní úcty, nýbrž i jako stále přítomné podněty či kritéria trvale platná i v dobových kulturních podmíněnostech, v nichž žil a pracoval.

Samostatnou kapitolu tvoří přesné pochopení otázky, jak přistupovat k jezuitským pramenům, které otevírají cestu k vypracování biografie jezuity. Chceme-li vytvořit ucelený přehled biografických údajů členů řádu, musíme porozumět záměrům a způsobům jejich uchovávání, rozdílné možnosti přístupnosti k nim a dokumentační hodnotě z hlediska systematického zpracování biografické databáze. Jsme si vědomi toho, že odstup od smrti Josefa Čupra je časově značně krátký k tomu, aby nám byly zpřístupněny všechny archivní dokumenty, především v římském ústředí. **Úřední korespondence, relace, posudky, vizitační zprávy, osobní listy** v jezuitském řádu hrají tradičně velmi důležitou roli. Vytvářejí obraz toho, jak je jednotlivec nahlížen ve své řeholní komunitě na úrovni celosvětového Tovaryšstva i na úrovni provincií. V případě jezuitského řádu, na rozdíl od tradičních mnišských komunit či koneckonců i žebravých řádů, mají osobní biografické údaje značnou důležitost z jednoho prostého, avšak velmi zásadního důvodu. Odvisí od pečlivé promýšlené vnitřní diferenciace ve struktuře řádu, která je založena na důsledném zkoumání osobních kvalit, schopností studia

---

[11] Srv. ALAN, J., Předmluva aneb Zkoumání času lidského života, in ALAN, J., (ed.) *Metodologie výzkumu životních drah. Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce*, Praha 1989, s. 12–13.

[12] O zpracování osobního svědectví řeholníků s ohledem na teologii narativní, srv. BALAGUER, V., La teología narrativa, in *Scripta Theologica* 1996, 28 (3), s. 689–712. A také GALANTINO, N., La spiritualitá di chi studia teologia, in LORIZIO, G. – GALANTINO, N. (ed.), *Metodologi teologica*, San Paolo, Milano 1994, s. 688n.

a požadovaných formačních cílů těsně spjatých s misijním posláním řádu a rozvinutém podpůrném systému tohoto určujícího měřítka. Vnitřní organizace řádu vyžadovala spíše velké množství opakovaných, postupně narůstajících informací o osobách. Ty se uchovávají v jezuitských archivech na základě zpracovaných úředních formulářů povětšinou pečlivě administrovaných provinční a římskou řádovou kurií. Pro *první Tovaryšstvo* existují dnes rozsáhlé databáze o členech jezuitského řádu. O stavu bádání referuje podrobně přehledová stať Kateřiny Bobkové-Valentové s názvem *Jak zpracovat biografii jezuity?*[13] Otázku způsobu vzniku, účelu a hodnověrnosti těchto biografických údajů *prvního Tovaryšstva* komplexně zpracovává monografie renomovaného historika hamburské univerzity Markuse Friedricha.[14]

Mezi **pravidelnými ročními zprávami** (*litterae annuae*) nacházíme **statistiky osob** složené z položky zachycující **změny** (*motus personarum*) a **aktuální data o osobách** (*status personarum*), popřípadě o těch, kteří jsou do provincie **přičleněni z jiných provincií** (*elenchus applicatorum*), kteří z Tovaryšstva **vystoupili** (*elenchus omnium qui Societatem reliquerunt ultimo anno*), seznam **zemřelých** (*elenchus complementarius defunctorum*), geografické **umístění jednotlivých komunit a jejich typ** (*distributio geografica S.I.*), výkazy s osobními daty těch, kteří do Tovaryšstva **vstoupili** (*schedae personalis*), **roční finanční výkazy** a **publikované knihy**.

Místní představení měli za povinnost vytvářet tzv. ***catalogus triennalis***, jež zachycoval pravidelně vlastnosti a dispozice jednotlivých jezuitů, a to v sedmi oblastech: vrozené vlastnosti povahy, soudnost (schopnost úsudku), rozvážnost, celkové zkušenosti, prospěch v průběhu vzdělání, temperament a dispozice k různým druhům apoštolské práce či úřadům.[15] Pravidelně byly rovněž posílány statistické údaje počtů jednotlivých členů řádu a stupeň jejich zařazení do Tovaryšstva. Údaje z jednotlivých míst tvořily podklady pro zpracovávání **řádových katalogů**, za které odpovídal *socius* provincie. Tyto seznamy vyžádané římskou kurií jednou za tři roky obsahují velmi zajímavé podrobnosti o působení jednotlivých jezuitů, jako například sdělení o délce života, zdravotním stavu, formaci uvnitř i mimo Tovaryšstvo, funkci, a dokonce také o nadání a apoštolské užitečnosti členů.[16]

Propracovaná velmi detailně je i **struktura dotazování v jednotlivých fázích formace** (před noviciátem, žádost noviců o vstup, informace před připuštěním ke studiu z teologie, ke svěcení a k posledním slibům: *informationes ad gradum*). Přesně stanovené jsou rovněž postupy pro jmenování představených, které se podávají pravidelně obecně, tedy s výhledem do budoucna, tak i informace, které přicházejí **před jmenováním do konkrétní řídící funkce** (*informationes ad gubernandum*).

Zdrojem informací o jednotlivých osobách mohou být i **dopisy *ex offo***, jež píší pravidelně

---

[13] BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K., Come elaborare la biografia di un gesuita? Rassegna delle fonti di registro dell'ordine, loro conservazione, accessibilità e valore documentario nella prospettiva di una sistematica elaborazione di un database biografico, in *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, 9 (2014), s. 111–146.

[14] FRIEDRICH, M., *Der lange Arm Roms? Globale Verwaltung und Kommunikation im Jesuitenorden 1540–1773*, Campus, Frankfurt 2011.

[15] Srv. KROUPA, J.K, F. Bridelius v zrcadle Catalogi triennales II, in *Listy filologické / Folia philologica*, 117/1/2 (1994), s. 97–99, zde s. 97.

[16] VERCRUYSSE, J., Nizozemští jezuité u zrodu moravských univerzit, in *Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis, R4-Sonderheft*, FF MU, Brno 1999, s. 201–213, zde 205.

nebo na vyžádání jednotliví členové vedení provincie, popřípadě i z řad superiorů či ředitelů děl. Klíčové jsou pak **relace provinciálů**, jež informují o jednotlivých komunitách, o celé provincii a ekonomické situaci provincie. Podle Kateřiny Valentové-Bobkové „tato praxe vedla tento centralizovaně organizovaný řád k vytvoření mimořádně propracovaného systému rozdělení funkcí v rámci řádu, pro jehož potřebu a také jako jeho stopa vznikla celá řada evidenčních pramenů, které měly jak charakter spisový, tj. které výhradně vykazovaly místa a druh činnosti jednotlivců, tak charakter dokumentační, tj. které shromažďovaly osobní informace více či méně spolehlivé povahy".[17]

Protože se v Tovaryšstvu vždy udržovala těsná soudržnost všech členů, značná pozornost byla věnována i **informacím o zemřelých**. Zvláštní péči bylo třeba věnovat **evidenci** zemřelých členů řádu. Důvody nebyly jen praktického rázu, nýbrž byly podloženy vědomím významu služby zemřelým bratřím v rámci celého řádu. Oznámení o úmrtí člena řádu bylo rozesíláno do všech domů v provincii ihned po jeho skonu. Informace byla výzvou k modlitbě a sloužení mší svatých za spásu duše zemřelého. Sdělení obsahovalo nejen údaje o datu smrti, případně okolnostech úmrtí, nýbrž i *elogium*. Pod pojmem *elogium* můžeme chápat „obšírnější vypsání života, příkladných vlastností a význačných činů členů řádu, obvykle následovalo po *necrologiu*, tedy po stručném úmrtním oznámení, které představený řádového domu, v němž jezuita zesnul, rozesílal formou dopisů záhy po jeho skonu".[18] Je zároveň třeba při jejich interpretaci zohlednit jejich literární žánr: „(…) shrnují život a zásluhy zesnulých jezuitů. Struktura těchto textů není nijak formalizovaná, přesto je možné identifikovat v podstatě tři části, které se liší délkou a přesností detailů. První obsahuje popis okolností odchodu zesnulého, druhá, z hlediska řádu možná důležitější, je vyzdvižení jeho zásluh, duchovní vyspělosti nebo jen dobře definovaného příkladného rysu jeho osobnosti, tedy něčeho, co mohlo být dobrým vzorem pro ostatní. Třetí část tvoří životopisné a kariérní údaje v rámci řádu, které měly často stejný aspekt jako úkoly a funkce v katalogu."[19] Dle téže autorky lze považovat tato *elogia* za spolehlivá, pokud se jedná o uvedení úkolů a funkcí; popis osobnosti a zhodnocení jeho působení jsou rovněž odrazem řádového ideálu té či oné doby, a proto je k nim možné přistupovat s jistou opatrností. Mají totiž v duchu jejich zamýšleného účinku daného žánru za úkol vyzdvihnout vysokou duchovní kvalitu řádu v jeho jednotlivcích.[20]

Důležitým zdrojem informací jsou ovšem **provinční katalogy**, které byly zpracovávány každoročně podle velmi přesných pravidel, které určovaly jejich strukturu. Informační hodnota těchto údajů bývá velmi vysoká. Obsahují tyto základní části: přesné označení a shrnutí údajů o provincii na začátku katalogu včetně zveřejnění životních jubileí, případně biskupů či kardinálů z řad dané provincie, mapka s upřesněním geografického rozložení jednotlivých kolejí či rezidencí a následují přesné informace o jednotlivých komunitách. Nutno zdůraznit, že informace nejsou veřejně přístupné a jsou publikovány v režimu *ad usum nostrorum tantum*,

[17] Bobková-Valentová, K., *Come elaborare la biografia di un gesuita?*, s. 113.

[18] Svatoš, M., Jezuitské elogium P. Antonína Koniáše, Szerszníkův bio-bibliografický medailon a jeho vliv na misionářův obraz v české literární historii, in *Listy filologické*, 125/1/2 (2002), s. 33–51, zde s. 33.

[19] *Tamtéž*, s. 138.

[20] Analogie v metodickém přístupu vidíme i u jiných spiritualit, srv. Leclercq, J., *Esperienza spirituale e teologia: alla scuola dei monaci medievali*, Jaca Book, Milano 1990, s. 30n.

tedy k výlučnému užívání uvnitř řádu. Představují aktuální vedení provincie (provinciál, jeho konzultoři, rozdělení odpovědností za jednotlivé sektory, komise a díla na provincii závislá) a také vedení řádu a římské kurie. Informace o jednotlivých domech a komunitách obsahují adresy, kontakty, název komunity v národním jazyce, telefony, seznam členů s jejich pracovním zařazením a svěřenými úřady, službami nebo úkoly. Mohou rovněž obsahovat údaje o nečlenech řádu, kteří v té či oné pozici pro provincii pracují. Na závěr je vždy uvedena statistika počtu kněží, scholastiků a bratrů.[21] V katalogu jsou rovněž pravidelně aktualizovány údaje, který zachycují změny, jako například seznam zesnulých, seznam představených podle roku jmenování a proběhlé personální změny. Na závěr katalogů je abecední seznam všech členů provincie s osobními údaji. Každá provincie může podle svých potřeb doplnit závěr katalogu vlastními informacemi, například seznamem členů, kteří odešli z řádu, mailovými adresami, webovými stránkami, údaji ohledně bankovních kont, seznamem spolupracovníků a institucí, s nimiž spolupracují atd.[22]

Roční katalogy umožňují dobře rekonstruovat životní běh jednotlivce v rámci řádu rok po roce i sledovat podrobně složení a dynamiku změn v jednotlivých komunitách a celé provincii. Je možné z něj vyvozovat argumentaci pro analýzu pokrytí potřeb, vnitřních i apoštolských, v rámci celé provincie. Je třeba jisté obezřetnosti, protože katalogy zachycují oficiální stav k určitému datu, ne však stav reálný, nastane-li změna v mezičase. Proto je třeba údaje v katalozích ověřovat ještě z jiných pramenů, a tak je verifikovat. Z tohoto hlediska jsou cenné katalogy, v nichž jsou ručně upravovány údaje reagující na změny, popřípadě použít k upřesnění datace a okolností ***Nuncie*** či dochované **deníky jednotlivých kolejí či rezidencí**. Ty zachycují průběh jednotlivých událostí.[23]

Pro interpretaci těchto pramenů z historického hlediska je důležité to, co příhodně shrnuje výše zmíněná autorka, když přibližuje účel a formy shromažďování informací a způsoby jejich sdílení v Tovaryšstvu:

> Činnost členů jezuitského řádu v novověku měla několik aspektů, z nichž každý obsahoval celou řadu akcí. Kněžská služba zahrnovala širokou škálu úkolů, od duchovní péče přes katechezi a kázání až po misijní činnost a vydávání náboženské literatury. Orientace na výchovu mládeže znamenala, že jezuité byli vysíláni do gymnaziálních tříd, za univerzitní katedry a do knihoven, aby vytvářeli příručky a školní knihy, nebo dokonce vědecká pojednání. Potřeba přiměřeně obsadit všechny nejdůležitější oblasti, nutnost každému členovi řádu najít jeho vlastní cestu a snaha maximálně využít individuální nadání a schopnosti jednotlivce ku prospěchu všech vedly tento centrálně organizovaný řád k vytvoření mimořádně propracovaného systému rozdělení funkcí v rámci řádu, pro jehož potřebu a také jako jeho stopa vznikla celá řada evidenčních pramenů, které měly jak charakter kartotéky, tj. podávaly zprávy výhradně o místech a druhu činnosti jednotlivců, tak charakter dokumentární, tj. shromažďovaly osobní informace více či méně spolehlivé povahy.[24]

---

[21] Srv. *Practica queadam*, Curia della Provincia italiana, Roma 1997, s. 85–89.
[22] Srv. *Tamtéž*, s. 85–95
[23] Srv. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K., *Come elaborare la biografia di un gesuita?*, s.116–123.
[24] *Tamtéž*, s. 113.

Shrňme na závěr: V jezuitském řádu můžeme kromě dokumentů vzniklých na základě vlastní iniciativy každého člena řádu (každý z členů se může obrátit se v kterékoli věci na představeného) můžeme pracovat se **třemi zdroji základních informací** týkajících se jednotlivého jezuity: a) zdroje vycházející **z místní komunity** (rezidence, kolej, misijní lokace a jednotlivé formační domy), b) dále **z příslušné provincie** a konečně c) uchovávané **v římské kurii generálního představeného**. Z těchto míst můžeme získávat a verifikovat důležité personální údaje: datum narození, vstup do řádu, datum kněžského svěcení a datum složení posledních slibů (*gradus*). Ale nejen to. Důležitou informací byly podrobné údaje o stavu průběhu formace jednotlivých členů (noviciát, magisterka, teologie, specializovaná vyšší studia, třetí probace a seznam těch, kteří čekají na své poslední sliby, a proto podstoupí *examina ad gradum*). Katalogy uváděly rovněž všechny změny, které v provincii nastaly, jmenovitě: kdo vstoupil do noviciátu, kdo byl vysvěcen na kněze, kdo odešel z vlastní vůle nebo byl vyloučen z řádu, a seznam zemřelých členů.

Tovaryšstvo Ježíšovo během svých dějin vytvářelo rozsáhlou komunikační síť, zahrnující všechny jeho jednotlivé části a umožňující bezprostřední kontakt s kurií generálního představeného, jež informace podle přesných zásad archivovala ve své centrální dokumentaci buď podle témat, nebo podle geografického určení. Generální kurie pak vytvářela vlastní seznamy a celořádové statistiky. Jednotlivé reference byly užívány v praxi pro personální rozhodnutí v oblasti apoštolské práce nebo specifických úřadů a služeb v Tovaryšstvu. Tyto účelově pořízené informace byly uchovávány spíše zřídka, poněvadž ve většině případů byly systematicky skartovány. Nutno podotknout, že katalogy sloužily jen pro vnitřní potřebu řádu (*pro nostris tantum*), protože nebyly prostým adresářem, ale vyjadřovaly situaci vnitřní připravenosti organizovaně naplňovat misijní poslání řádu. „Nabízí bližší a intimnější pohled na členy řádu, který by jinak postrádal vitalitu a byl vnímán schematicky.“[25]

Velmi přesně jejich význam vykresluje Bobková-Valentová:

> „Katalogy mohou zefektivnit vnímání určitých rysů osobního charakteru, odhalení rozhodujících momentů v kariéře, nebo dokonce stop vztahu mezi jezuitou a jeho otcem představeným. Takto odhalené údaje jsou samozřejmě podmíněny řadou okolností a vyžadují nejen dokonalou znalost jednotlivých katalogů, ale také schopnost proniknout do systému kariérní formace v řádu a zejména do situace v daném domě.“[26]

Je třeba přistoupit k interpretaci dat zde obsažených především z obecnějšího zorného úhlu a ve standardizovaných výrazech nechat vystoupit jejich vlastní základ, který je tvořen spiritualitou řádu. Dvě věci zde jsou zvlášť významné: konstrukce profilující se ideje autonomního subjektu, vlastní osobnosti Josefa Čupra, a transparentní popis jeho odkazu v kontextu doby. Prvé i druhé se navzájem podmiňuje.

[25] BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K., *Come elaborare la biografia di un gesuita?*, s. 127.
[26] *Tamtéž*, s. 127–128.

Osobní fond Josefa Čupra v archivu České provincie Tovaryšstva Ježíšova

Po úmrtí Josefa Čupra byla jeho pozůstalost přehlédnuta a shromážděna bez jakéhokoli uspořádání. Rovněž neexistoval žádný seznam jednotlivých položek. Částečně si jeho nejbližší rodina, se kterou byl po celou dobu života ve velmi úzkém a přátelském styku, z pozůstalosti vybrala tu část, která se na tyto rodinné vztahy vázala. Tato část je uchovávána v ***Archivu Josefa Čupra*** u jeho synovce, Jaroslava Čupra, který působil jako sekretář brněnského biskupa Vojtěcha Cirkleho a od roku 2022 působí jako farář v Blansku. Druhá část archivu je uchovávána u jeho sestry paní **Marie Čuprové**. Obě dvě části mají charakter torza, jež bylo pečlivě přehlédnuto.

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova (dále ČPTJ) uchovává archivní materiály o Josefu Čuprovi ve svém ***Archivu TJ v Praze***, pozůstalost je uchovávána v ***Archivu Centra Aletti v Olomouci*** (*Archiv CA – JČ*), a to ve 22 kartonech. Tento *osobní fond*[27] je výsledkem předběžného uspořádání *písemné pozůstalosti* a textů shromažďovaných z iniciativy Josefa Čupra samotného. Můžeme jej považovat za primární pramen v případě biografického studia, jež představuje jednu z podstatných částí předložené práce. Respektujeme-li při zpracování jeho *písemné pozůstalosti* její provenienční charakter, dbáme o to, aby takto vznikající osobní fond měl svoji logicky uspořádanou autonomii. Jsme si vědomi toho, že uspořádání fondu je provizorní. Celá vnitřní struktura je tím poznamenána, a proto námi navržené uspořádání jednotlivých dokumentů ve fondu je provizoriem. Práce počítá s tím, že naše zpracování *písemné pozůstalosti* není konečné, ale je pro nás ve stadiu tzv. ***předarchivní péče***.[28]

Shromážděné archiválie takto předběžně setříděné můžeme označit za soukromý archiv vytvořený po jeho smrti z pozůstalosti zůstaviteli, totiž ČPTJ ve spolupráci s jeho nejbližšími příbuznými. Tvoří jej „písemný a jiný dokumentační materiál, spojený s fyzickou osobou a souhrnem její tvůrčí činnosti, registratura nebo archiv jednotlivé osoby“,[29] v našem případě Josefa Čupra. V současném stavu obsahuje tzv. archivní materiály (*Archivgut*, dokumenty, které jsou hodny archivování, vážící se k osobě ve striktním slova smyslu), sbírkové materiály (*Sammelgut*, jiné archiválie, které byly shromážděny dodatečně vážící se k osobě volně) i materiály ilustrační. Značnou část archivu představují **materiály vytvořené Josefem Čuprem samotným pro jeho vlastní tvořivou činnost** (vlastnoruční poznámky, výpisky a výstřižky z tisku, cizí vědecké a popularizující práce, poznámky a výpisky z různých zdrojů). Při použití informací z tohoto informačního pramene jsme si vědomi toho, že jednotlivé písemnosti

---

[27] EDERER OVÁ, R. – PODANÝ, V., K problematice osobních archivních fondů, in *Sborník archivních prací*, 34/2 (1984), s. 310–350; K problematice terminologie a metodických postupů srv. Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů (2000) [online] [cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo vnitra*; dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d.

[28] Srv. WURMOVÁ, M., *Z problematiky písemných pozůstalostí*, in *Archivní časopis*, 9 (1959), s. 14–25.

[29] EDERER OVÁ, R. – PODANÝ, V., K problematice osobních archivních fondů, s. 314; článek tuto definici přebírá z MEISNER, H. O. – LEESCH, W., Grundzüge einer deutschen Archivterminologie, in *Archivmitteilungen*, 10 (1960), s. 137.

a dokumenty mají velmi rozdílnou hodnotu a informativní význam. Josef Čupr po celou dobu svého exilu velmi pečlivě vedl osobní dokumentaci jednotlivých událostí (diáře), uchovával částečně i svoji korespondenci (nezřídka zde objevíme koncepty dopisů, které několikrát přepracovával), bohaté poznámky mimo jiné ze studií, seminárních punkt, jednotlivých fází formace, příležitostných přednášek, duchovních cvičení a bodů k vlastní práci homiletické, dávání duchovních cvičení a práci redaktora *Vatikánského rozhlasu*.

Pro poznání vnitřního světa Josefa Čupra v době útěku do zahraničí a exilového období jsou tyto zdroje nepostradatelné, protože vystihují jeho vnitřní atmosféru i život. Z jistého hlediska na ně můžeme nahlížet jako na biografický necenzurovaný záznam běhu událostí, v nichž je zachyceno něco z toho, co bychom mohli nazvat ***dějinností všednosti*** v jejích nejtypičtějších a nejzajímavějších znacích, které vypovídají o prožité době více než holá fakta tzv. velkých dějin.

Z jednotlivých pramenů vystupuje osobnost Josefa Čupra, jeho lidské pocity a postoje, názory do popředí v celé jeho činorodosti mnohem aktivněji a odkrývají se vzájemné vztahy se současníky v rodině, na pracovištích, v rozdílných fázích jeho pobývání v exilu i po jeho návratu. Můžeme v nich objevit a pochopit stálost motivů jeho jednání a příčiny běhu jeho životních událostí. Dodejme: povětšinou zde skrytých implicitně. Nacházíme zde korelace života člověka v dějinách, nedávné minulosti, dějiny přítomné ve zlomových bodech jeho života i všednosti střídajících se či opakujících se událostí. Musíme je však číst v ruku v ruce i s analýzou jednotlivých úseků novějších období dějin, jež osvětlují souvislosti jeho vnitřního světa i vnějších projevů jeho osobnosti, které se tak stávají svědectvím celého života naší epochy. I když pramenná hodnota shromážděného materiálu může být posuzována jako velice omezená pro celou moderní tvůrčí sféru, přistupujeme k ní především kriticky, z rozboru okolností jejich vzniku, z vyhodnocení vlivů a v neposlední míře i z interpretace jejich obsahu.

Specifikace metod orální historie v naší práci

Jak jsme již uvedli, při sestavení životopisného přehledu pracujeme s metodami opírajícími se o postupy platné pro tzv. *předarchivní péči* s pozůstalostí a pro práci s *osobními fondy* a doplňujeme je přístupem, který se opírá o zásady užívání v orální historii.[30] Za tímto účelem bylo zrealizováno několik **rozhovorů** s předem připravenými otázkami. Byly koncipovány záměrně tak, aby zjištění již učiněná doplnily o plastický rozměr jeho života takto uchovávaný v paměti jeho příbuzných a blízkých spolupracovníků. Cílem bylo aplikovat přístup, který nejvýstižněji vyjadřují Miroslav Vaněk a Pavel Mücke: „Trojúhelník je možno obecně vnímat jako schéma zobrazující tři základní zdroje a přístupy, z nichž vznikají dějiny jako celek a historický produkt. První vrchol je lidské prožívání minulosti a jeho laické podání, tzv. *life story* nebo v širším pojetí paměť (individuální, kolektivní etc.). Druhý vrchol jsou ‚klasické' dějiny velkých událostí a procesů (*event history*), třetím vrcholem pomyslného trojúhelníku je pak spojnice obou přístupů, orální historie se vším, co přináší (…)."[31] Získaná vyprávění jsou pro tuto práci doplněním a osvětlením, jistým zosobněním zjištěných skutečností, jež nejsou interpretovány pouze vnějšími událostmi, nýbrž také postupnou osobní genezí Josefa Čupra i jeho odrazu ve vzpomínkách druhých.

Rozhovory s pamětníky tvoří sice významný, ale spíše **doplňující přístup**, protože si musíme být vědomi nutného kritického odstupu od narace, která má tendenci ke zjednodušování a generalizaci. Proto těm, kteří za pomocí návodných otázek volně vyprávěli vzpomínky, byla ponechána možnost vytvářet tyto soubory vyprávění s velkou mírou svobody a bylo na rozhodnutí pamětníka samotného, jak vyprávění uchopí, a to s ohledem na pojetí vnímání času, kontextu doby, výběru témat. Této volbě pamětníka ovšem byla dána přednost před způsobem, který by mohl být snadno zaměněn za jakousi podobu „dotazníku". Podařilo se vytvořit rozsahem nepříliš rozsáhlý, ale přesto významově signifikantní *orální archiv* (*archive orale*), jehož smyslem bylo vytvořit „pouhé" zachycení vyprávění pamětníků.

Vzhledem k tématu a metodě celé práce je tento přístup vědomě limitován, a ambicí tedy nebyl pokus vytvořit *orální pramen* (*source orale*), jež jsou běžně vyžadovány v pracích přísně historických. Na této rovině úsilí směřovalo toliko k zachycení dílčích poznatků, ověřujících učiněná zjištění, spíše než k systematickému výzkumu založenému na *orálních pramenech*, který se – vzhledem k rozsahu a charakteru archivních dokumentů – jevil jako příliš extenzivně rozšiřující základní téma, a proto byl zvolen tento přístup. Výsledkem této snahy o ***dějiny psané zezdola*** (*history from below*) je důraz, jenž chce vědomě dát slovo *opomíjeným* (tzv. *bezdějinným* skupinám lidí) a nechat z velkých dějin vyjevit osobní příběh, tj. *mikrodějiny* dokumentující více vrstev prožívání dějinného povědomí, především rozměr všednosti a každodennosti, jež

---

[30] VANĚK, M. – MÜCKE, P. – PELIKÁNOVÁ, H., *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007.

[31] VANĚK, M. – MÜCKE, P., *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2022, s. 17.

mnohem vhodněji skýtají možnost pokusit se popsat duchovní život člověka konkrétněji, i s možností dojít k zobecnění, jež jsou již součástí spirituální teologie.[32]

[32] VANĚK, M. – MÜCKE, P., *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2022, s. 24. Srv. také KÖNIG, CH. – LÄMMERT, E. (ed.), *Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*, Fischer, Frankfurt am Main, 1993, s. 13n.

Specifický přístup spirituální teologie pro práci v kontextu dějin

Již samotná historická práce implicitně může odkazovat na úkol, před který je postavena spirituální teologie: s odkazem na **vztah mezi *soudem historickým* a *soudem teologickým***, který respektuje vzájemnou cizost, sounáležitost i porozumění, jež otevírají ve své těsné, vzájemně penetrující sepjatosti cestu nejen k proměně přítomnosti, nýbrž i vyvolání nové budoucnosti v tom nejvlastnějším slova smyslu **porozumění vztahu lidských dějin a dějin spásy**.[33]

Radikální obrat v přístupu ke spiritualitě a její vstup na pole akademické práce v první polovině 20. století přináší zcela nový vhled na předmět, obsah, definice a postupy spirituální teologie.[34] V samotných počátcích tohoto obratu od zbožnosti (*pietas*) ke spiritualitě (*spiritualitas*) zjišťujeme **postupnou interakci systematické reflexe asketiky a mystiky**: byly interpretovány jako dvě etapy duchovního zrání. Toto postupné propojování vedlo k opuštění zúženého pojetí duchovního života coby rozvíjení zbožnosti (*pietas*) pro všechny a mystiky vyhrazené pro některé, spíše mimořádně omilostněné jednotlivce. Tento posun náhledu souvisel především s rozvojem teologie podníceným liturgickým, ekumenickým, biblickým a patristickým hnutím, jednoduše řečeno návratem k pramenům, a to s velkým dopadem na rozvoj ekleziologie. Nemalou roli sehrál i rozvoj humanitních věd a jednotlivých vědních disciplín, jejichž předmětem bádání je člověk, z různých aspektů. Dobová pojetí ekleziologie však měla rozhodující vliv na pojetí a rozvoj spirituality.

To vše se zrcadlilo v postupném **uvádění spirituální teologie do řádného kurikula základního i vyššího teologického vzdělávání**. Rozhodující krok učinil Pius XI. konstitucí ***Deus scientiarum Dominus***[35] s připojeným dodatkem *Ordinationes S. i Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus ad Constitutionem Apostolicam* (…) *rite exsequendam* ze dne 12. 6. 1931. *Asketika* (*ascetica*) byla včleněna mezi pomocné disciplíny řádného běhu teologického studia (*disciplinae auxiliares*[36]) a *mystická teologie* mezi speciální kurzy (*disciplinae speciales*[37]). Tím došlo k tomu, že *duchovní život* tradičně pěstován ve formačních institucích rozvíjením zbožnosti (*pietas*) je reflektován v rámci teologické formace na teologických fakultách.[38]

Dekret o výchově kněží ***Optatam totius*** klade důraz na *duchovní výchovu* (*institutio spiritualis*) propojenou s „výchovou naukovou a pastorační".[39] Klade ji více do roviny formace primárně spirituální, aniž by upřesňoval místo *spirituální teologie* ve vzdělávání.[40] Podrobněji místo

---

[33] Srv. LONERGAN, B., *Method in Theology*, Herder and Herder, New York 1973, s. 175–196; MTK, *Paměť a smíření*, s. 32–33.

[34] Stručné uvedení s odkazem na hlavní literaturu srv. WEISMAYER, J., *Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1994, s. 14–18.

[35] PIUS XI., *Constitutio. Deus Scientiarum Dominus*, in AAS, 23 (1931), s. 241–284.

[36] *Deus scientiarum Dominus*, 27,2c.

[37] *Deus scientiarum Dominus*, Appendix I,1.

[38] K celé problematice srv. BEA, A., Deus Scientiarum Dominus, in *Gregorianum*, 12 (1941), s. 445–466.

[39] OT 9.

[40] Srv. OT 13–18.

spirituální teologie upravuje ***Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis***[41] z roku **1970**, když v osmé kapitole představuje její cíl pro kandidáty kněžství: „Duchovní formace, jejímž konečným cílem je dokonalá láska, musí především usilovat o to, aby se kandidát kněžství stal zvláštním způsobem druhým Kristem, a to nejen na základě posvátného svěcení, ale prostřednictvím hlubokého vnitřního spojení s Kristem po celý svůj život. Naplněn jeho Duchem by měl skutečně rozpoznat, co koná při slavení tajemství Pánovy smrti, napodobovat to, co dělá on, a následovat toho, který nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil (srv. *Mt* 20,28).“[42] Dále ve stejném dokumentu, konkrétně ve dvanácté kapitole, mezi jednotlivými disciplínami spirituální teologii již vyjmenovává v konkrétním kontextu: „Morální teologie je doplněna spirituální teologií, která musí zahrnovat studium teologie a spirituality kněžství a zasvěceného života podle evangelijních rad, aby lidé mohli být vedeni cestou dokonalosti podle svého životního stavu.“[43]

Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis z roku **2016** hovoří podobně: „Toto morální učení, chápané jako *zákon svobody* a *život podle Ducha*, má svůj vrchol ve spirituální teologii, která musí zahrnovat také studium teologie a kněžské spirituality, zasvěcený život – prostřednictvím praxe evangelijních rad – a laický život. Křesťanská etika je povolána formovat učedníky, každého podle znaků jeho vlastního povolání, na cestě svatosti. V takovém kontextu bude nutné v učebním plánu předpokládat kurz teologie zasvěceného života, aby se budoucí pastýři mohli seznámit se základními údaji a teologickými obsahy, které jsou vlastní povaze zasvěceného života, jenž patří k životu a svatosti samotné církve.“[44] V tomto pojetí již není spirituální teologie chápána jako prosté doplnění morální teologie, ale pojednává otázky, ke kterým tato přístup nemá. Jejím specifikem je v tomto pojetí spiritualita kněží, povaha zasvěceného života a duchovní vedení či doprovázení duší.

Kodex CIC/1983 hovoří o tom, že „duchovní a vědní vzdělávání v semináři se harmonicky sladí a uspořádá tak, aby studenti, každý podle svých vloh, spolu s náležitou lidskou vyzrálostí, získali také ducha evangelia a těsné spojení s Kristem“.[45] Samotná kněžská služba „přispívá k vlastnímu sebeposvěcování; stejně tak se učí rozvíjet ty ctnosti, které se vysoce cení v lidském společenství, tak, aby dospěli k vhodnému souladu mezi hodnotami lidskými a nadpřirozenými“.[46] Důraz je opět položen na pěstování zbožnosti (slavení eucharistie, denní modlitba církve, růženec, vnitřní modlitba a jiné úkony zbožnosti, přijímání svátosti pokání a duchovní cvičení). I když není zmíněna spirituální teologie, má celé teologické vzdělání sloužit k získání „potravy pro jejich duchovní život“.[47]

---

[41] SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, in AAS, 62 (1970), s. 321–384.

[42] *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 44.

[43] *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 79 [„Haec doctrina moralis completur in Theologia Spirituali.“]

[44] CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Il dono della vocazione presbiterale*, 169, Libreria Editrice Vaticana, Città de Vaticano 2016; [online] [cit. 13.05.2024]; in *www.vatican.va*; dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_20161208_ratio-fundamentalis-institutionis-sacerdotalis_it.html.

[45] CIC/1983, kán. 244.

[46] CIC/1983, kán. 245.

[47] CIC/1983, kán. 252.

Apoštolská konstituce Jana Pavla II. ***Sapientia Christiana. O církevních univerzitách a fakultách***,[48] co se týká spirituální teologie, opakuje její předchozí umístění, kdy je v základním studiu společně s morální teologií povinným předmětem,[49] a v Dodatku II,26 ji řadí mezi samostatné studijní obory. Obecně platnou instrukci lze plně vztáhnout i na spirituální teologii: „Hlouběji pronikat do křesťanského zjevení a toho, co s ním je spojeno, jeho pravdy systematicky zřetelně vysvětlovat, v jeho světle zvažovat nové otázky vyplývající z pokroku doby a vhodným způsobem je předkládat současníkům, kteří žijí v rozmanitých kulturách."[50]

Nejnověji ***Apoštolská konstituce papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách Veritatis gaudium***[51] postavení spirituální teologie zásadně mění. Základním východiskem je rozšíření pramenů teologického studia, které zahrnuje „performativní interpretaci skutečnosti vyplývající z příběhu Ježíše Krista, která se živí dary moudrosti a vědy, jimiž Duch Svatý různými způsoby obohacuje celý Boží lid: od *sensus fidei fidelium* po úřad pastýřů, od charizmatu proroků po charizma učenců a teologů. (…) Dnes je stále více zřejmé, že potřebujeme skutečnou evangelijní hermeneutiku, abychom lépe pochopili život, svět, lidi, nikoli syntézu, ale duchovní atmosféru hledání a jistotu založenou na pravdě rozumu a víry".[52] Mezi základní kritéria obnovy a oživení církevních studií se stává „především kontemplace a duchovní, intelektuální a **existenční uvedení kérygmatu do srdce**".[53] Hovoří se o „spiritualitě globální solidarity, která pramení z trojičního tajemství".[54] Ohledně zařazení do programu teologických studií opakuje zařazení spirituální teologie mezi povinné předměty stanovisko apoštolské konstituce Jana Pavla II. *Sapientia Christiana*,[55] ale přidává možnost získat akademickou hodnost (doktorát) ze spirituality i na takzvaných ostatních fakultách.[56]

Celý tento trend vyjadřuje nejnověji apoštolský list ve formě *motu proprio* papeže Františka ***Ad theologiam promovendam***, jímž schvaluje nová statuta Papežské teologické fakulty. Podle něho vědecký přístup „musí rozšířit své hranice směrem k moudrosti, aby se neodlidštil a neochudil. Tímto způsobem může teologie přispět k současné diskuzi ‚přehodnocení myšlení' a ukázat, že je skutečným kritickým poznáním, nakolik je poznáním sapienciálním, nikoli abstraktním a ideologickým, nýbrž spirituálním, vypracovaným na kolenou, těhotným adorací a modlitbou; věděním, jež je plné adorace a modlitby; poznáním transcendentním a současně pozorným k hlasu lidu, a tedy teologií ‚lidovou', milosrdně se obracející

[48] JAN PAVEL II., *Sapientia christiana ex corde Ecclesiae*, Řím, Křesťanská akademie 1998.
[49] *Sapientia Christiana*, 51.
[50] *Sapientia Christiana*, 3.
[51] *Apoštolská konstituce papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách Veritatis gaudium. Nařízení Kongregace pro katolickou výchovu k řádnému provádění apoštolské konstituce Veritatis gaudium*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2020.
[52] *Veritatis gaudium*, 3.
[53] *Veritatis gaudium*, 4.
[54] *Veritatis gaudium*, 4.
[55] Srv. *Veritatis gaudium*, II, *Zvláštní normy*, 55.
[56] *Veritatis gaudium*, IV, *Ostatní fakulty*, 70 (oproti *Sapientia Christiana*, IV, *O jiných fakultách*, 85, kde spiritualita zařazena není).

k otevřeným ranám lidstva a stvoření a do záhybů lidské historie, jíž prorokuje naději konečného dovršení".[57]

Postupné vyjasňování toho, jak přesně definovat spirituální teologii, vedlo k vyjasňování nuancí jednotlivých přístupů ke spiritualitě na jedné straně, na straně druhé ke snahám o syntézu, v níž byly podrženy tyto prvky: spásné Boží dílo v Kristu skrze Ducha, a to prostřednictvím společenství církve, chrámu Ducha Svatého; duchovní život je zároveň darem a úkolem; konečně obsahuje pět konstitutivních momentů: teologicko-christologický, antropologický, ekleziální, eschatologický a prorocký v našem přítomném čase. Stručně řečeno: kairologicko-prorocký okamžik („kairologisch-prophetisches Moment"[58]). Charles A. Bernard rozvíjí toto směřování k vyjasnění nuancí a nabízí následující deskriptivní definici spirituální teologie: „Je teologickou disciplínou, založenou na principech zjevení, která studuje křesťanskou duchovní zkušenost, popisuje její postupný vývoj, její struktury a zákonitosti, jež umožňuje poznávat." [59] V rozvoji spirituální teologie bychom mohli vyhodnocovat různé podoby specializací, takže hovoříme o *spirituálních teologiích* nebo o *teologiích* duchovního života a velmi dynamicky se rozvíjející interdisciplinaritu, která do jisté míry koriguje příliš radikální zaměření se na specializaci.[60]

V šedesátých letech minulého století vlivem rozsáhlého sociologického zkoumání fenoménu náboženství a religiozity, jež odkrývaly různé podoby sekularizace a podrobily kritice osvícenské předsudky na náboženství jako na jisté předmoderní reziduum, tedy určené k postupnému zániku, vedlo k novému, pozitivněji naladěnému hodnocení náboženské zkušenosti vyjádřené heslem: spiritualita ano, náboženské struktury ne. Tento zcela převládající postoj sdílený veřejným míněním v osmdesátých letech minulého století zásadně změnil přístup amerického sociologa a luteránského teologa Petra L. Bergera († 2017) a jeho přelomové studie založené na metodickém agnosticismu. [61] Sociologické empirické studie ukazují na znovuobjevování transcendence a pro mnohé překvapivý růst „náboženských preferencí" jako záměrné osobní volby.[62] Náboženství z tohoto hlediska ztrácí na významu, zároveň roste naléhavě otázka (především v osobní rovině života člověka) po smyslu, oživovaná hlubokým rozčarováním a deziluzí, tvoří pro-spirituální kulturní prostředí, rovněž velmi fragmentované a nesourodé. Tato neurčitost pro-spirituálních tužeb, „tekutá" modernita[63], se rozlévá do soupeřících směrů,

---

[57] Lettera apostolica in forma «motu proprio» del Sommo Pontefice Ad theologiam promovendam, in *L'Osservatore Romano*, 252 (3 novembre 2023), s. 8.

[58] WEISMAYER, J., Spirituelle Theologie oder Theologie der Spiritualitat?, in *Spiritualität in Moral: Festschrift far Karl Hormann zum 60. Geburtstag, ed. Gunter Virt*, Wiener Dom-Verlag, Vienna 1975, s. 65–66.

[59] BERNARD, CH.A., *Teologia spirituale*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2002, s. 73.

[60] Srv. SOLIGNAC, A., „Spiritualité. 1. Le mot et l'histoire", in DSp, 14 (1990), sl. 1142–1160.

[61] BERGER, P.L., *Auf den Spuren der Engel. Die moderne Gesellschaft und die Wiederentdeckung der Transzendenz*, S. Fischer, Berlin 1970.

[62] BERGER, P.L., Náboženství a globální občanská společnost, in HANUŠ, J. – VYBÍRAL, J. (ed.), *Náboženství v globální občanské společnosti*, CDK, Brno 2008, s. 13–14.

[63] Termín „tekutá" modernita užíváme při vědomí jeho problematičnosti: obsahuje v sobě riziko, že přehlédneme nedovyslovitelnost každé doby (co je moderní dnes, není moderní zítra) a zároveň její otevřenost a vztahování se k vzdálenějšímu horizontu. Také papež František, který používá termín *amór liquido* ve smyslu nezávaznosti, která vede ke „skartační kultuře", zároveň upozorňuje, že Láska-Duch Svatý v sobě na druhou stranu také obsahuje jistou tekutost: tekutost pozitivní, která je schopna přizpůsobit se každé periferii, a zároveň poukazuje na to, že

často velmi nepředvídatelných a nesourodých. Na tomto kulturním podhoubí vyrůstají různé formy tzv. spirituální zkušenosti, které ve svých extrémních polohách či karikaturách představují širokou škálu rozličných synkretických či tradicionalistických, až fundamentalistických přístupů, které se odráží také v různých pojetích toho, co je a co není podstatou spirituální teologie. I z tohoto důvodu v soudobém tázání se, co a v jakém smyslu je spirituální, obsahuje nutně předběžné upřesnění tří aspektů: co kdo rozumí pod pojmem spiritualita a duchovní život; dále dějinné zakotvení reflexe, rozlišování, definice pojmů a formulace praxe duchovního života; a konečně možné reformulace a tematizace spirituálních otázek z hlediska metody spirituální teologii vlastní.

Samotná probíhající změna paradigmatu („co prožíváme, není jednoduše epocha změn, ale změna epochy“[64]) vyžaduje pronikavější vhled a upřesnění toho, z jakého hlediska k tématu přistupujeme. Jestliže *spirituální teologie* je rovněž **reflexí prožívané zkušenosti, jejíž podstatou je život člověka v Duchu Svatém** (srv. *Řím* 5,5), znamená to, že může být reflektovanou zkušeností současného člověka. „Každá generace udržuje rozpravu s generací předcházející, jež nám určila daný prostor.“[65] Proto je tak důležitá pozornost k jazyku a řeči, jímž vedeme rozpravu mezi sebou navzájem i mezi generacemi. Tento postup je vlastní tradici tak, jak její dynamiku přibližuje věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*: „Vzrůstá totiž chápání předaných věcí a slov, a to jak přemýšlením a studiem věřících, kteří je uchovávají ve svém srdci (srv. *Lk* 2,19.51), tak hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti, tak také hlásáním těch, kteří s posloupností v biskupském úřadě přijali bezpečné charizma pravdy. Církev totiž během staletí směřuje k plnosti Boží pravdy, dokud se na ní nenaplní Boží slova.“[66]

Každá epocha však musí blíže určit vlastní způsob utváření kontinuity toho, co je apoštolská tradice a tradice církve, v níž se spirituální teologie jako teologická disciplína pohybuje, utváří a rozvíjí. „Jazyk určitého kulturního okamžiku se nachází spojen s daným spirituálním východiskem, ale obsahuje konstelaci ještě jiných modalit, analogických či odlišných, ale vždy zároveň odpovídajících ve vztahu k celistvosti toho, co duchovní je. Jsou struktury společnosti, slovník jejich aspirací, objektivní a subjektivní formy společného vědomí a náboženského uspořádání; a ty svým způsobem ono *jedno v mnohém* manifestují.“[67]

Duch Svatý je někdy také „původcem rozdělení, někdy i zmatků. Vzpomeňte si na ráno o Letnicích: autor vytváří rozdělení jazyků, postojů… to byl zmatek! Stejně tak je ale autorem harmonie. Rozděluje růzností charizmat, ale je to zdánlivé rozdělení, protože vskutku zapadá do harmonie. To On vytváří rozdělení pomocí charizmat a On vytváří harmonii se všemi těmito rozděleními a to je bohatství církve“. Důležitou roli potom pro tuto tekutost hraje paměť: zda je to tekutost *fluidní* (zapomnětlivá, přelétavá), nebo tekutost *zcelující*, obdobně jako tekuté zlato nemění podstatu předmětů, avšak plně je integruje. Srv. BALTHASAR, H. U. VON, *Verbum caro*, Morcelliana, Brescia 1968, s. 200–229; FRANTIŠEK, *Homilie na Slavnost Seslání Ducha Svatého 5. 6. 2022*, [online] [cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-06/papez-duch-svaty-inspiruje-otevrenou-a-vstricnou-cirkev-zalozen.html; BAUMAN, Z., *Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds*, Polity, Cambridge 2003.

[64] FRANTIŠEK, L'umanità è la cifra distintiva della reforma. Discorso del Santo Padre Francesco alla Curia romana per gli auguri di natale, 21 dicembre 2019, in *L'Osservatore Romano*, (22 dicembre 2019), s. 4–5.

[65] CERTEAU, M. DE, Cultura e spiritualità, in *Concilium*, 2/6 (1966), s. 60–86, zde s. 61.

[66] DV 8.

[67] CERTEAU, M. DE, *Cultura e spiritualità*, s. 64–65.

My můžeme určit **tři ohniska, která působí onu změnu epochy** a novost kladení otázky po tom, co je duchovní dnes: **1. neexistuje kulturní homogenita** společnosti, která prožívá globalizační tendence společně s objevem významu lokálního a místního; **2.** roztříštěnost společenského vědomí dává vyniknout **singularitě zkušenosti každého člověka**; **3. vyhrocený kritický postoj jednotlivce**, který mu dovoluje konzervovat možné pohyby a najít jistou (nezřídka falešnou) zakotvenost.

Jestliže bychom chtěli hledat jisté historické paralely, můžeme se obrátit ke kulturní situaci Evropy 16. a 17. století po náboženských válkách a mimořádně ničivé třicetileté válce, kdy se poprvé v historické zkušenosti národů objevilo základní znejistění vůči identitě člověka a jeho zakotvenosti v Bohu, a přesto se v této epoše objevily mimořádné postavy, doslova velikáni duchovního života, kteří reagovali na civilizační pád společnosti návratem ke zvnitřnění života s Bohem, radikalitou očekávání dovršení života založeného na vzkříšení a osobní i společenskou mystikou (Terezie Veliká se svým *Hradem v nitru*[68] a Ignác z Loyoly se svým *Vlastním životopisem*[69] a *Duchovním deníkem*[70]). Zde se rodí nový náboženský jazyk, který nachází v obdobné změně epochy své pravé místo. Jak upozorňuje Michel de Certeau, kodifikované způsoby vyjadřování spirituality se vyčerpávají a některé způsoby hovoru již ztrácí schopnost zachytit „starou řečí" to, co člověk prožívá ve svém duchovním životě nyní a zde. Člověk již nemá „žádný jazyk, kterým by vyjádřil, co prožívá, ani způsobem neformálním, popisným či dialektickým. Naopak, je zde zkušenost, jež zaběhlý slovník nemůže vyjádřit".[71] Zde je na místě hovořit o *novém jazyce*, tak jak o něm hovořili Ignác a Terezie Veliká. Připravují setkání s Bohem nyní, v přítomnosti, jež otevírá komunikaci s tradicí. „Pravda má dějiny jako svůj jazyk, v němž se vyjadřuje. Strhá na kusy toho, kdo ji přijal; je vždy něco více než Já nebo My, jež ji vyslovují; nechává se poznat prostřednictvím otevřených ran jazykem, jímž se pokouší vyjádřit to, co je. Teologie zkušenosti, jež obsahuje význam jako něco imanentního vůči svému jazyku, nemůže být ničím jiným než teologií úctyhodného odstupu, totiž odříkání se sebe způsobené přítomností druhého."[72] Spirituální teologie se však nefixuje v této pozici vůči Bohu, není pouhým setrvalým stavem (στάσις), navyklou zbožností, nýbrž také vytržením (ἔκστασις), tedy novou radikalitou vůči konkrétnímu způsobu dovršení světa Kristovým příchodem. Je v ní, díky vztahu, ona část, jež se stává součástí druhého, vyššího, jiného. To je ona část, která v člověku rozlišuje, co jej s Bohem spojuje a co jej od něj odtrhává. Tehdy, když se tělo, duše a duch stávají duchovními, novost dějinných událostí vyžaduje **jazyk *nového člověka***.[73] Jinými slovy: diachronní a synchronní jednota víry tvoří v přítomném okamžiku *vlastní předmět* spirituální teologie, stane-li se křesťanskou *praxis* a nechce-li být pouhou lidskou dovedností, *techné*. Spirituální teologie může být proto tématizována do pěti základních oblastí:

---

[68] Česky TEREZIE Z AVILY, *Hrad v nitru*, Nakladatelství Tiskárny Vimperk, Vimperk 1991.
[69] Česky IGNÁC Z LOYOLY, *Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Velehrad 2002.
[70] Česky IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní deník*, Refugium, Velehrad 2003.
[71] CERTEAU, M. DE, *Cultura e spiritualità*, s. 73.
[72] *Tamtéž*, s. 79.
[73] Smyslem našeho textu není podat historii problematiky, tj. vývoje jednotlivých teologických škol s pohledem na obrat k jazyku. Jde spíše o intenzivní zmínku a materiálně podloženou sondu, vedenou určitým záměrem: ukázat směřování a vyústění sledovaných tendencí u jednoho autora. Například chceme podtrhnout, že Josef Čupr spíše svědomitě dbal o *sub specie communi(cati)onis*, a ne tolik o *sub specie ludi* („pod rouškou hry").

1. jak žít duchovní život (životní postoje a životní styl);
2. co znamená být tváří v tvář Druhému (spiritualita vztahů);
3. jak žít v dialogu s Bohem (liturgie a modlitba);
4. jak být doprovázen Duchem Svatým (duchovní doprovázení a rozlišování duchů);
5. jak žít ve světě a nebýt ze světa (nabývaní křesťanské svobody uprostřed světa očekáváním Kristova příchodu ve slávě a dovršení života založeném na vzkříšení).

Profilující témata ignaciánské spirituality

Jestliže si přejeme postihnout nový jazyk, jímž současný člověk vyjadřuje svou duchovní zkušenost, respektive *jazyk nového člověka* uplatňovaný v éře proměňující se epochy,[74] pokusíme se nejprve formulovat, jak tento *jazyk nového člověka* ve své době chápal Ignác, coby součást univerzální duchovní skutečnosti, zároveň specificky v určitém dějinném okamžiku více svěřené právě jemu. Ignác v jednom ze svých listů píše: „Věci Tovaryšstva jsou *in fieri*, s výjimkou toho, co je nezbytné a podstatné“[75] – z čeho vyvěrá tzv. „náš způsob jednání“.[76] V každé následující jezuitské generaci se Ignácovi následovníci snaží autenticky číst, co je tím nezbytným a podstatným – neodňatelnou součástí jeho dědictví – a co na druhou stranu je podrobitelné potřebnému aktuálnímu rozlišení. Pokusíme se formulovat – nezbytně ve velmi zhuštěné zkratce – ta ohniska ignaciánské spirituality, která tvoří kontinuální jednotu, v čase *kairos* provázanou s tím, jak Ignáce vyhnětl Duch podle Božího přání od věčnosti. Jezuité i všichni, kdo touží žít ignaciánskou spiritualitu, se stávají doslova *Ignácovými současníky*,[77] a to nejen co do lidství prožívaného na podobný způsob, ale také co do jediného společně sdíleného „Večeřadla“, spojujícího nebe a zemi, v němž se celek ignaciánské rodiny rodí pro božství, respektive boholidství.[78]

Již předem naznačíme tezi, že Josef Čupr žil velmi autentickým a přímým způsobem tuto *ignaciánskou kairologickou současnost*, a dokázal tak zdařile přemostit *modus* druhého a třetího Tovaryšstva, při nezměněném zachování „zapečetěného pramene“ ignaciánského dědictví (srv. *Pís* 4,12). Klíčovým tajemstvím této Čuprovy ignaciánské čistoty byla vnitřní modlitba, o jejíž důvěrné podobě, vzhledem k Čuprově naprosté diskrétnosti, co se týče vlastního vnitřního života, však máme stěží nějaké doklady. O odvození témat, která mu byla blízká a která jej oslovovala či osobně zasahovala, se však můžeme pokusit: z nemnoha záznamů z vlastních exercicií a vzdáleněji z nejrůznějších příprav, kázání, punkt apod., což bude tématem zejména čtvrté kapitoly. Nyní se pokusíme formulovat onen ignaciánský „zapečetěný pramen“, nakolik specificky vystupuje z univerzálního bohatství spirituality církve, z hlediska citovaných pěti základních oblastí platných pro spirituální teologii:

---

[74] O tvůrčím elánu nového jazyka stejného předmětu zájmu a rozmanitosti v širším vejíři recepce u posluchačů, srv. RATZINGER, J., *Natura e compito della teologia*, Jaca Book, Milano 1993, s. 78n.

[75] Srv. IGNÁC Z LOYOLY, list Františku Borgiášovi (Řím 27.6.1549), 790, in *Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu fundatoris epistolae et instructiones*, in *Monumenta Ignatiana*, I/2, in MHSI, IHSI, Matriti 1904, s. 495, Appendix VI (tzv. *hiiuela*); srv. YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola*, Loyola University Press, Chicago 1959, s. 206; citováno podle: FRANTIŠEK, Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova, in *36. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova, Refugium*, Olomouc 2017, s. 94.

[76] [*Nuestro modo di proceder*]; FABER, P., *Fabri Monumenta. Beati Petri Fabri, primi sacerdotis Societatis Iesu, epistolae, memoriale et processus ex autographis aut archetypis potissimum deprompta*, in MHSI, IHSI, Matriti 1914, *passim*; citováno podle FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 96.

[77] K pojetí dnes moderního pojmu „současný člověk“ srv. ŠPIDLÍK, T., *Liturgické meditace*, II, Refugium, Olomouc 2006, s. 202, 280.

[78] Srv. ŠPIDLÍK, T., *Ruská idea. Jiný pohled na člověka*, Refugium, Velehrad 1996, 14, 28, 35–39.

Životní postoje a životní styl

Životní styl Ignáce od počátku určoval **exerciční rytmus**, a to dokonce ještě dříve, než exercicie vůbec poznal a formuloval (a to jak v exerciční knížce, tak později ve *Formuli Institutu* i *Konstitucích*, protože obojí je vyjádřením exercičního ducha). Stejným způsobem určují exercicie život každého jezuity a je základním varovným signálem pro duchovní vitalitu jezuity, jestliže v něm utichá pulzující exerciční neklid, který je neklamnou známkou probíhajícího „duchovního porodu" (srv. *Zj* 12,1–2).[79]

Ignác v intenzivně omilostněném momentu své konverze zakusil koncentrovaný bod mystického poznání, v němž celý proces tohoto „duchovního porodu" velmi hluboce a do základů nahlédl (Cardoner).[80] Od tohoto okamžiku se potom odvíjí postupná formulace exercičních tajemství i logická výstavba exerciční metody, avšak exerciční dění samotné je tak niterně vtisknuto do Ignácovy zkušenosti, že ji sám obtížně a vlastně velmi nerad odhaluje a tlumočí druhým (vzpomeňme na to, jak dlouho jej první jezuité museli již jako generála přemlouvat, než jej přiměli k tomu, aby jim povyprávěl alespoň některá fakta ze své důvěrné zkušenosti).

Čuprova **diskrétnost** je zcela v linii Ignácovy nechuti mluvit o sobě samém: lze říci, že disponuje darem svobody od jakýchkoli známek ješitnosti (a je známým jezuitským rčením, že Ignác vždy ješitnost a sebelásku cíleně potíral jako vlastní zdroj veškeré nedokonalosti[81]). Možno poznamenat, že zatímco Ignác o sobě explicitně vypovídá, že u něj to byla vlastnost vybojovaná,[82] u Čupra měla jaksi více vrozený charakter přirozené skromnosti, jako by si Ignác svému duchovnímu synu na základě svých zásluh přál darovat právě takový nezasloužený dar.

Exerciční dění má vždy tři vrcholy jednoho trojúhelníku: já – Bůh – bližní. V úzkém slova smyslu, ve vlastních exerciciích, stojí na místě bližního exercitátor, v širším slova smyslu se jedná o všechny, které člověku Pán posílá a z jejichž přítomnosti může i ve všedním dni číst

[79] „Neklid může v životě představovat důležitý moment růstu. Pán do nás častokrát zasévá nepokoj, abychom se vydali vstříc Jemu a nalezli Jej. V tomto smyslu jde o významný moment růstu, zatímco vnitřní klid může odpovídat ochočenému svědomí a nikoli duchovnímu vykoupení. Pán musí nezřídka být *znamením odporu* (srv. *Lk* 2,34–35) a otřásat našimi falešnými jistotami, aby nás přivedl ke spáse. V takové chvíli se nám zdá, že postrádáme pokoj, avšak Pán nás tak uvádí na cestu, abychom dosáhli pokoje, kterým nás obdaří On sám." FRANTIŠEK, *Blahoslavení tvůrci pokoje. Katecheze o blahoslavenstvích* (15.4.2020) [online][cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=30943.

[80] IGNÁC Z LOYOLY, *Acta S. Ignatii a P. Consalvio*, in *Monumenta Ignatiana*, IV/1, MHSI, IHSI, č. 30, s. 54–55; česky *Vlastní životopis*. Srv. HAAS, A., *Základ ignaciánské mystiky v Loyole a Manrese*, in IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní deník*, s. 51.

[81] Srv. CÂMARA, L. G. DA, *Memoriale padri Ludovici Concalvii de Camara*, in *Monumenta Ignatiana*, IV/1, MHSI, IHSI, Matriti 1904; česky *Memoriale. Vzpomínky na našeho otce Ignáce*, Refugium, Olomouc 2015, *passim*; YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola*, s. 203.

[82] Srv. Úvod P. Luise Gonçalvese da Câmara, in *Vlastní životopis*, č. 1.

Boží mluvu [83] (Špidlík, Čuprův duchovní učitel, dokonce hovoří o tzv. **integrální poslušnosti**[84]). Z těchto tří os lze velmi dobře exercičnímu dění porozumět.

Každá exerciční zkušenost musí být započata na ose „Bůh – já“: Ignácova exerciční zkušenost je charakteristická tím, že se započala nesmírně intenzivním obdobím **důvěrnosti s Bohem**, která byla tak bezprecedentní, že mu žádný soudobý duchovní učitel nebyl schopen poskytnout účinnou radu.[85] Ignác se stal duchovním učitelem *par excellence* jako „samouk vlastního srdce“: jako by mu Bůh chtěl dát „exerciční mandát“ pro jeho epochu, která se – podobně jako naše – nacházela v určitém bodu zlomu.

Z Ignácova nemnoha spisů vyplývá jako zdroj jeho duchovní zkušenosti **citlivost pro mystická sdělení** – jak je patrné zejména z *Duchovního deníku*, ale také již z *Vlastního životopisu*. Již při četbě *Vita Christi* Ludolfa Saského si mohl Ignác osvojit *mystický způsob*, jak se má věřící prostřednictvím vlastního tělesného prožívání vcítit do jiné osoby, nejčastěji do samotného Krista. Jestliže budeme studovat radu, kterou Ludolf Saský dává svému čtenáři, můžeme zde zahlédnout zárodek Ignácova přístupu k Ježíšově osobě: „Jestli však toužíš požívat plodů této meditace (…) musíš se vžít do toho, co Pán Ježíš udělal a řekl a co o tom bylo řečeno, jako bys to slyšel na vlastní uši a viděl na vlastní oči.“[86] Klasicky pojímanou metodu „obrazotvornosti“ v ignaciánské meditaci je třeba zesouladnit podle Ignácovy vlastní zkušenosti. To je patrné z drobné exerciční poznámky, kterou nacházíme v průběhu exerciční knížky často: „uvažovat o tom ve vztahu k sobě“,[87] to znamená nejen vidět Pána *před* sebou, ale zkoumat, jak zůstává *v* člověku a jak člověk zůstává ve spojení s Pánem (srv. *Jan* 15,4). Toto zůstávání a přebývání v Trojici je centrálním tématem mystiky Ignácova *Duchovního deníku*.[88]

Spojení s Pánem je tak prvním předpokladem pro jezuitu, který si přeje žít autenticky Ignácův odkaz. Již zlidovělý výraz „**kontemplace v akci**“, tolik typický pro životní styl jezuity, bývá někdy nesprávně vykládán jako realizace apoštolské podstaty jezuitského řádu. Ve skutečnosti Ignác tento termín nezasazuje do kontextu apoštolského nasazení, ale do pasáže, která popisuje *útěchu* – tedy *spojení s Pánem*: „Útěchou nazývám, když vzniká v duši nějaké vnitřní hnutí, kterým se duše rozhoří láskou ke svému Stvořiteli a Pánu, že nemůže nadále v sobě milovat žádnou stvořenou věc na světě, nýbrž jen *ve Stvořiteli jich všech*.“[89] Jezuita si tedy po Ignácově vzoru osvojuje dynamiku, jak vidět (nikoli „Boha *ve všech věcech*“, ale) „všechny věci *v Bohu*“. Takové rozvinutí duchovního smyslu zraku, který následně umožňuje rychlou orientaci v terénu, čili „kontemplaci v akci“, vyžaduje trpělivou a hlubokou modlitební praxi.

---

[83] „Bože, dej, aby mi v životě druhého člověka zářila tvá tvář. Ten neodolatelný záblesk tvých očí, žhoucí v hloubi věcí, mne již vedl v každé práci, jíž jsem se musel chopit, a v každé námaze, již jsem musel podstoupit. Dej mi, abych tě viděl také – a především – v duších svých bratří, v tom, co je v nich nejvnitřnější, nejdokonalejší i nejvzdálenější.“ TEILHRAD DE CHARDIN, Modlitba, in *Modlíme se s jezuity*, Refugium, Olomouc 2023, s. 78.

[84] ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec. Příklad duchovního otcovství*, Refugium, Velehrad 2005, s. 93–97.

[85] *Vlastní životopis*, č. 37.

[86] LUDOLPHUS DE SAXONIA, *Vita Jesu Christi. Tomus primus, pars prima*, Victor Palmé, Parisiis 1878; srv. LUDOLF VON SACHSEN, *Das Vorwort zum „Leben Jesu Christi“*, Falkner, A. (ed.), Provinzialkonferenz der Deutschen Assistenz SJ, Frankfurt am Main 1988.

[87] *Duchovní cvičení*, *passim*.

[88] Srv. *Ephemeris S. P. N. Ignatii*, in *Monumenta Ignatiana*, III/1, *Monumenta Consitutionum praevia*, in MHSI, IHSI, Roma 1943, s. 86–158; česky *Duchovní deník*.

[89] *Duchovní cvičení*, č. 316.

Na tu Čupr vždy kladl důraz a sám v ní byl důsledný. Ve stejném smyslu je třeba vykládat jiný typicky ignaciánský pojem: *magis*. Jezuita volí to, co mu *více* slouží ke spojení s Pánem.

Spiritualita vztahů

Druhým vrcholem exercičního trojúhelníku jsou bližní. Sledujeme zde dvě osy „já – bližní" a „Bůh – bližní". Již jen tato skutečnost, že se na rovině vztahů nacházejí právě tyto dvě osy, nikoli pouze jedna osa „já – bližní" je pro Ignáce velmi důležitá (dobře míněná vůle konat dobro často selhává[90] – „nestačí vymyslet, prokazovat či organizovat dobro, nýbrž konat jej prostřednictvím dobrého ducha"[91]). Ihned na samém počátku exerciční knížky Ignác formuluje předpoklad, že „Stvořitel a Pán se sám sděluje jemu oddané duši",[92] čili že každý člověk má v sobě ukryté tajemství osoby, k němuž nemá přístup nikdo jiný než sám Pán. Z toho také vychází Ignácův imperativ předběžné úcty a důvěry k druhému člověku, bez něhož ani není možné vstoupit do exercicií: „Předpokládá se, že každý dobrý křesťan musí být ochotnější vykládat výrok bližního v dobrém než ve špatném smyslu."[93]

Apoštolské napětí[94] tvoří v jezuitském řádu právě přítomnost obou os současně: na jednu stranu apoštolský charakter coby poslání na ose „já – bližní" je pro Ignáce nepostradatelný, na druhou stranu Ignác si vždy zachoval citovanou předběžnou úctu vůči jinému člověku, vyvěrající z předpokladu, že „Stvořitel se sděluje jemu oddané duši" sám: z toho například vyvěrá tvořivý modus jezuitské inkulturace anebo Rahnerův pojem *anonymní křesťan*.

Papež František, který je Čuprovým vrstevníkem, a je možné, že se i setkali, ačkoli o tom není žádný doklad, o jezuitském apoštolském charakteru vypovídá za použití pojmu soucitu:

> „Otec Arrupe říkával, že tam, kde bolest, je Tovaryšstvo. (…) Způsob, jakým Ignác žije a formuluje svoji zkušenost s milosrdenstvím, přináší obrovský prospěch osobní i apoštolský a vyžaduje pronikavou a vznešenou zkušenost rozlišování. Náš otec říkal (svatému Františkovi Borgiášovi): ‚Jsem sám o sobě přesvědčen, že i před milostí i po ní jsem venkoncem překážkou. Ale nad tím pociťuji jen větší uspokojení a duchovní radost v našem Pánu, protože si nemohu připisovat nic, co by se mohlo zdáti dobré.' Ignác tedy prožívá čiré Boží milosrdenství v těch nejmenších věcech svého života i v sobě samém. A cítil, že čím více překážel, tím dobrotivěji s ním jednal Pán: ‚Tolikeré bylo Pánovo milosrdenství a tak hojná milost Jeho mírnosti a něhy, že čím více si přál být potrestán, tím dobrotivější byl Pán a tím hojněji jej obdařoval poklady své nekonečné štědrosti. Jindy měl za to, že na světě neexistuje člověk, ve kterém by tyto dvě věci přebývaly společně tak jako v něm; první je mnohost jeho selhání ve vztahu k Bohu a druhou množství a nepřetržitost milostí, kterých se mu z Jeho rukou dostává.'"[95]

---

[90] O dobré vůli srv. SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, s. 31.
[91] FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 102.
[92] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 15.
[93] *Duchovní cvičení*, č. 22.
[94] Srv. FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 96.
[95] IGNÁC Z LOYOLY, list Františku Borgiášovi (Řím 1545), 101, s. 339–342, in *Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu fundatoris epistolae*; citováno podle FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*.

Papež František zde formuluje soucit nikoli jako vnější, ale jako zcela zvnitřněnou ctnost, která doznala nesnadný osobní zápas rozlišování. Tak jako Ježíš s námi má nekonečný soucit, protože se doslova sám „stal hříchem" (*2Kor* 5,21), tak Ignác má s druhými soucit a vůči nim apoštolské cítění, protože sám hluboce zakouší svoji vlastní ubohost a potřebu soucitu. Bez takové stálé vnitřní přítomnosti pod křížem Pána[96] je apoštolské nasazení vystaveno riziku pýchy a klerikalismu, který se v době po Druhém vatikánském koncilu ukázal být skutečně vážným problémem církve:

> „(…) pokušení, které Pavel VI. nazýval *spiritus vertiginis* – duchem závrati a De Lubac duchovním zesvětštěním (mondénností). Toto pokušení není v první řadě morální, nýbrž duchovní a odvádí nás od toho, co je podstatné, tedy toho, co je prospěšné, zanechává stopu a ovlivňuje dějiny, zvláště v životě těch nejmenších."[97]

Ignácův apoštol se nemá považovat za lepšího než druzí. Takový postoj, který v přístupu k druhým zahrnuje jak apoštolskou horlivost a typický Ignácův oheň, tak osobní pokoru a úctu, Ignác nazývá jako ***diskrétní láska***.

Ignác si je vědom toho, že člověk se má probojovat ke zralosti nikoli individuální, ale *osobní*: osobu konstituují vztahy (slovníkem současného Tovaryšstva můžeme hovořit o *networkingu*, *vytváření sítí*), a proto apoštolský rozměr jezuity není pouze poslání k prospěchu druhým, ale také k prospěchu vyzrávání vlastní osoby do plnosti Kristovy podoby. Způsob, jak jezuita prožívá vztahy, je naznačen v meditaci *Provolání krále*, která shrnuje apoštolskou motivaci i vztahovou posloupnost jezuity.[98] „Ambice" jezuity v první řadě spočívá v tom, aby sám *byl* s Kristem a *připodobnil* se Kristu. Koneckonců „země nevěřících" je na prvním místě území vlastního srdce, které je potřeba dobýt nejprve. Zde je určující vidění Ignáce v La Stortě:

> „Když byl jednoho dne, bylo to několik mil před Římem, v jednom kostele a modlil se, pocítil najednou takovou změnu v duši a viděl tak jasně, že ho Bůh Otec *přidružuje* ke Kristu, svému Synu, že by se o tom neodvážil pochybovat. Byl přesvědčen o tom, že ho Bůh Otec skutečně přidružoval ke svému Synu."[99]

Slavná slova „v Římě vám budu milostiv" (*Ego ero vobis Romae propitius*)[100] byla těsně spjata s tím, co zaznamenal Diego Lainéz: „Chci, abys nám sloužil."[101] Tato vize se trvale odráží v jezuitské ikonografii a vyjadřuje základ řádové duchovní formace a identity. Ignác potom ve vztazích s druhými lidmi již nejedná sám za sebe, ale jakožto *přidružený ke Kristu* – se všemi důsledky. Tento Ignácův postoj se stal modelem jezuity a modu prožívání jeho vztahů.

---

[96] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 53.

[97] FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 97.

[98] *Duchovní cvičení*, č. 95–97.

[99] *Vlastní životopis*, č. 96.

[100] RAHNER, H., Die Vision des heiligen Ignatius in der Kapelle von La Storta, in *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, Herder, Freiburg 1964, s. 53–108.

[101] *Scripta de sancto Ignatio de Loyola, Societatis Jesu fundatore*, in *Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu fundatoris epistolae et instructiones*, in *Monumenta Ignatiana*, IV/2, in MHSI, IHSI, Matriti–Romae 1918, s. 75; česky IGNÁC Z LOYOLY, *Souborné dílo*, Refugium, Olomouc 2005, s. 288.

Motivem, proč se Ignác a jeho druhové v roce 1538 chtěli představit papeži před svým rozesláním do celého světa, byla obava, „aby na cestě za Pánem nezabloudili“.[102] Tím naznačili programově další rys ignaciánské spirituality, totiž že lásku a službu Kristu nelze zcela uskutečnit ani jen v rovině lásky osobně ničím omezené, ani jen v afektivní stránce prožívání. Ignácovo pojetí lásky ke Kristu je propojeno s druhými lidmi, především s osobou papeže jako Kristova zástupce na zemi. Služba osobě Krista je u něj spojena s **viditelnou církví.**[103]

Co se tím myslí, dobře vystihuje historka, jak se Ignác nakonec postavil ke své touze zůstat ve Svaté zemi. Když mu františkánský provinciál chtěl ukázat zmocnění od papeže k jeho exkomunikaci v případě, že by jej neuposlechl, Ignác prohlásil, že „není zapotřebí, že věří Jejich Důstojnostem – a když se se svou pravomocí takto rozhodli, uposlechne je“.[104] Tento postoj se promítá i do pravidel pro pravé smýšlení s církví:

> „Když jsme se vzdali veškerého úsudku, musíme být připraveni a ochotni poslouchat ve všem pravou snoubenku Krista, našeho Pána, kterou je naše svatá, hierarchická Matka církev.“[105]

Další výrok je velmi slavný a musí se stále vysvětlovat:

> „Musíme se pevně držet, abychom si správně ve všem počínali: věřit, že bílé, které vidím, je černé, když to hierarchická církev tak rozhodne. Neboť věříme, že mezi Kristem, naším Pánem, Snoubencem, a církví, jeho Nevěstou, vane stejný Duch, který nás vede a řídí k spáse našich duší. Neboť stejným Duchem a naším Pánem, který dal desatero přikázání, je řízena a spravována naše svatá Matka církev.“[106]

To vyjevuje Ignácův cit pro církev: ***sentire cum ecclesia***, který měl Čupr také přirozeně vkrvený. Ignác klade důraz na to, že Duch působí skrze církev, a to v jejích viditelných strukturách. Chce, aby člověk jednal v Duchu, pod vlivem Ducha. Disponibilita a duchovní chudoba rozvíjejí v člověku prostřednictvím rozlišování spirituální sensibilitu vždy více. Člověk je Duchem pomazán.

Duchovní doprovázení a rozlišování duchů

Zkušenost rozlišování stojí na samém počátku Ignácova nového duchovního života. Známá je ona scéna, kdy potkává Maura, který hanlivě mluví o Panně Marii.[107] Co prožívá Ignác, je živým příkladem rozlišování, jakkoli metoda, kterou tehdy zvolil, ještě postrádala jakoukoli formální dokonalost. Obsahovala však dokonalost v Ignácově vnitřním postoji: *v Pánu rozhodnout* je pro něj od počátku stěžejní východisko ve všem, co hodlá nebo má konat. Je měřítkem pro nalezení rovnováhy v protikladných věcech: v touze po učení, nebo touze po

---

[102] *Konstituce* [605].
[103] Jen duchovně vyprofilovaná osobnost afirmuje prakticky projevovanou lásku k církvi uprostřed četných karikatur ekleziologických, či dokonce zamítání plnější ekleziologie. Srv. ARDUSSO, F. (ed.), *Lo studio della teologia nella formazione ecclesiale*, San Paolo, Milano 2001, s. 5n.
[104] *Vlastní životopis*, č. 46–47.
[105] *Duchovní cvičení*, č. 353.
[106] *Duchovní cvičení*, č. 365.
[107] *Vlastní životopis*, č. 15.

zbožnosti; v umrtvování, nebo apoštolské činnosti; v rozhodnutí, zda se zabývat věcmi duchovními, nebo zcela nezbytnými pozemskými záležitostmi; v úplné chudobě, nebo v apoštolských potřebách. Toto měřítko potom hledá pro všechny. O tom, jak těžké bylo sepsat pravidla, jež by bylo možné uplatnit obecně, svědčí *Duchovní deník*. Sám v *Konstitucích* na mnoha místech poukazuje na to, že je třeba počítat s rozlišováním.

Podle *Konstitucí* se jezuita připodobňuje Kristu tak, že přijímá jeho odznaky a šat.[108] Jeho odznaky a šat mohou být vyloženy jako přijetí vnějšího způsobu života Krista, jak je zobrazeno ve výše citované meditaci Provolání Krále, ve vnitřním smyslu však je však Ježíš oděn do roucha své doslova hořící Krve (eucharistické přijetí našeho lidství) a jeho nejvlastnějším odznakem, který vyjevuje jeho podstatu, je jeho Srdce (v němž je spojena čest i kenoze jeho božství). (Úcta k Božskému Srdci a celý rozsáhlý apoštolát z ní plynoucí byly jezuitskému řádu svěřeny[109] a také Josef Čupr ji měl v osobní spiritualitě vtisknutou.)

Tam, kde je centrem mezilidských vztahů Ježíšovo živé Srdce, přicházejí nezbytně protivenství, [110] protože člověka vyvádí z jeho zaužívaných struktur, jak naznačuje Ignácova intuice v meditaci Provolání Krále. Na druhou stranu Srdce živého Boha je neklamným garantem dobrého směřování jezuity. A to, že se jedná o Srdce *živé* osoby, předpokládá rozlišování jako ustavičnou interakci – poznávání toho, co toto Srdce vnímá a co si přeje. Zároveň je potřeba se vyvarovat psychologizující personifikace, která rozlišování rozumí jako jakési „technice, jak si poradit v každodenním životě“, a přitom pouze zrcadlí svá vlastní kritéria, která mohou být diktována touhou po úspěchu.

Rozlišování Ignác rozumí jako „dramatu tříbení a propalování srdce, které je pravým rozlišováním naší existence“,[111] procesem, jak naše srdce vrůstá do Božího Srdce a učí se, jak v něm *zůstávat*. Cestou takového rozlišování jsou „námahy“[112]: „Etymologický kořen slovesa *krino* – krize znamená tříbení, jež po žních pročišťuje pšeničné zrno.“[113] To je podstatou ignaciánského rozlišování. Rozlišování „pomáhá dosáhnout onoho „niterného místa, kde se člověku dostává síly Ducha, který jej vede, osvobozuje a obnovuje“.[114]

Když čteme pozorně *Duchovní cvičení* nebo *Vlastní životopis*, vidíme, že Duch Svatý není často zmiňován. To má svůj historický důvod,[115] neznamená to však, že Ignác na Ducha

---

[108] Srv. *Konstituce* [101].

[109] SCHWENDIMANN, F., Úcta ke Kristovu Srdci a Tovaryšstvo Ježíšovo dnes, in *Miscellanea jesuitica*, VI, *Slyšet slovo – kázeň ducha*, Refugium, Olomouc 2018, s. 164–205.

[110] Srv. BAUMANN, F., P., Klaudius Colombière na cestě asketické a mystické, in *Vinice Páně*, 1941 (11), s. 11n.

[111] *Myšlenky o. Pavla Ambrose SJ k 18. neděli v mezidobí 2024* [online][cit. 13.05.2024], in *csmp.cz*; dostupné z: https://www.csmp.cz/aktuality-duchovni-podnety/.

[112] *Duchovní cvičení*, č. 91–98.

[113] FRANTIŠEK, *Nezpěčujme se krizi, přijměme ji jako čas milosti. Promluva z 21.12.2020* [online][cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=32085.

[114] Srv. CERTEAU, M.DE, Introduction, in FABER, P., *Memorial*, Desclée de Brouwer, Paris 1959, str. 74; česky *Krátký život, dlouhé cesty*, Refugium, Velehrad 2004; citováno podle FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 99.

[115] Tato ostražitost možná plyne ze zkušenosti vyšetřování v Salamance: „Ale co tedy vlastně kážete?“ „My,“ řekl poutník, „nekážeme. My pouze s některými lidmi důvěrně hovoříme o duchovních věcech. Když nás například někdo pozve, tak si s těmi lidmi po jídle povídáme.“ Řeholník se zeptal: „Ale o kterých duchovních věcech mluvíváte? Právě to bychom rádi věděli.“ Poutník na to: „Někdy mluvíme o té ctnosti a jindy o jiné – ale vždy ji chválíme. Někdy mluvíme o té neřesti a jindy o jiné – ale vždy ji haníme.“ „Vy nejste studovaní,“ pokračoval

neklade důraz, ba naopak. Duch dává světlo pro rozlišování Boží vůle a sílu ji uskutečnit. Ignác to vyjadřuje různými termíny, které užívá pro vnitřní dynamiku toho, jak nás Duch Svatý vychovává. Především je to výraz *sentire*, které nacházíme na různých místech jeho textů. Rozsah opravdu překvapí. Týká se způsobu, jímž Bůh vstupuje do nitra člověka skrze lásku, vnímání předmětu poznání až k proniknutí niterného hlubšího významu, vnímání úsudku a posouzení, vnímání působení duchů, jejich dotyků, vnímání slova a božského světla či osvícení. *Sentire* je spirituálním instinktem, jímž věci chutnáme, okoušíme, spíše než poznáváme či pronikáme. Můžeme jím Boha milovat a nechat se jím vést. V rozlišování se rozvíjejí „duchovní smysly srdce“,[116] skrze něž člověk má privilegovaný přístup k Bohu: může jej bezprostředně zakoušet, což je Ignácův originální přínos pro spiritualitu.[117]

Duchovní doprovázení je potom apoštolský výraz svěřeného daru rozlišování,[118] který jezuitovi umožňuje v druhých lidech iniciovat procesy onoho duchovního tříbení vedoucího ke stálému kontaktu s Bohem. Klíčové je spojení schopnosti rozlišovat a milovat. O to se v duchovním doprovázení pokouší citovaná *diskrétní láska*. Láska rozlišuje a uskutečňuje se skrze rozlišování. Volba inspiruje a na lásku ukazuje. Výsostným prostorem pro duchovní doprovázení jsou exercicie, protože se odehrávají v „srdci, jež je místem Božím“:[119]

> „Dobře to vyjádřil M. De Certeau: exercicie jsou ‚povýtce apoštolskou metodou‘, poněvadž umožňují ‚návrat k srdci, k principu poddanosti Duchu, který probouzí a vede toho, kdo exercicie koná, k osobní věrnosti Bohu‘.[120]

Duchovní otcové říkávali svým duchovním synům prorocké *slovo života*,[121] většinou na delší úsek života. Ti potom z tohoto jediného slova odvozovali svůj duchovní pokrok. Také to je smyslem exercicií a duchovního doprovázení. Toto slovo se koncentruje ve zpytování svědomí, zejména v tzv. ***partikuláre***, se kterým potom exercitant ve všedním životě musí aktivně spolupracovat. Sv. Ignác na tuto praxi kladl veliký důraz, dokonce tvrdíval, že se mohou v případě nouze vynechat leckteré modlitby, s výjimkou zpytování svědomí. Existují svědectví, že sám zpytoval své svědomí nesčetněkrát za den: zpytování svědomí se mu stalo prakticky

---

řeholník, „a mluvíte o ctnostech a neřestech. O tom však člověk může mluvit pouze buď ze studií, anebo z Ducha svatého. Ve vašem případě to není ze studií, ale z Ducha svatého. [A právě to, co je od Ducha svatého, bychom se chtěli dozvědět].“ Poutník byl teď už trochu ostražitý, protože se mu tento způsob dotazování nelíbil, takže po chvilce řekl, že není třeba o těch věcech dál mluvit.“ *Vlastní životopis*, č. 65.

[116] KARCZUBOVÁ, L., *Blahoslavenství*, Refugium, Olomouc 2020, s. 256–271; srv. RAHNER, K., *Hörer des Wortes. Zur Grundlegung einer Religionsphilosophie*, Herder, München 1963, s. 88; SCHWAGER, R., Hörer des Wortes. Eine empirische Anthropologie für die Theologie, in *Zeitschrift für katholische Theologie*, 114 (1992), s. 1–23; česky Posluchač slova. Empirická antropologie pro teologii, in *Miscellanea jesuitica*, II, *Od události k ideji*, Refugium, Olomouc 2009, s. 368–397.

[117] RAHNER, K., *Má dnes Ignác z Loyoly ještě co říci?*, Refugium, Olomouc 2007, s. 10.

[118] Polanco o Ignácovi říká, že dostal od Boha zvláštní milost rozlišování. Jedná se tedy nikoli pouze o úsudek vycvičený životní zkušeností, ale o vlitou milost, zkušeností podpořenou. Terminologií křesťanského Východu Ignácovi byla vlastní *kardiognóze*, která je následkem *theoría* – stavu, kdy čisté srdce vidí Boha. Srv. YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola*, s. 197–201; ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec*, s. 29–33,50–52.

[119] ŠPIDLÍK, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, Refugium, Velehrad 2001, s. 155.

[120] FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 99.

[121] Srv. ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec*, s. 16.

habitem.[122] To má svůj poslední důvod ve zcela osobním modu posvěcování člověka Duchem. Smyslem *partikuláre* podle Ignáce není výlučně morální zdokonalení, ale aktivní spolupráce s milostí, která člověka vede k podobnosti s Kristem.[123]

Liturgie a modlitba

Jestliže se v předchozím ději jednalo o posvěcení vlastního srdce a o apoštolskou starost o posvěcení srdcí druhých, pojetí liturgie u Ignáce graduje v posvěcení světa – celého kosmu. Zde se opět můžeme vrátit k ignaciánskému obrazu *Provolání krále*, který si chce „podrobit celý svět", a osvětlit jej teologickým pojetím Tomáše Špidlíka:

> „Pantokrator sedí na císařském trůnu, ale jeho nohy spočívají na třpytivé dráze nebeských těles. Jestliže se Hebrejové obávali nepřátel v podobě národů a vítězství spočívalo v položení jich za podnoží k nohám (*Žl* 110,1), velkou obavou Řeků bylo *fatum*, osud, nezměnitelné zákony kosmu, které si podrobují člověka a ničí jeho svobodu. Otcové proto píší pojednání ‚proti osudu' nebo ‚o Prozřetelnosti'. Kristus nad osudovostí přičítanou hvězdám zvítězil a osvobodil člověka z otroctví živlů (srv. *Gal* 4,3). Proto řečtí otcové povolání křesťanů spolupracovat při obnově království Kristova chápou především v rozměru kosmickém: očistit vesmír, zbožštit ho, jednat tak, aby se vrátil ke stavu rajské nevinnosti."[124]

Špidlík potom pokračuje popisem, jak této kosmické proměny dosáhnout:

> „Jeho je království pravdy. Východní mniši to viděli předobrazeno v *táborském vidění*. Svátek Proměnění Páně vyjadřuje jejich program. Proměnění se řecky nazývá *metamórphosis*. Ale nemůže zde jít o smysl podobný *Metamorfosám* Ividiovým, v nichž bytosti mění tvary. Jestliže by Ježíš na hoře Tábor změnil svůj tvar, nebyl by již totožný sám se sebou. Co se tedy změnilo? ptají se. A jednohlasně odpovídají: je změněno světlo a v tomto novém světle je vidět svět proměněný. (…) Vidění na hoře Tábor bylo předobrazem *osmého dne* po vzkříšení z mrtvých. (…) Víra je počátkem vidění. Proto také my všichni věřící jsme pozváni nahlížet a nechat i druhým celý svět vidět ve světle Kristově, účastnit se již nyní budoucího království Božího, království nezapadajícího světla."[125]

Je zřejmé, že se nejedná o progresivní, „budovatelskou" proměnu světa, ale o proměnu ve světle Ducha. Takový postoj opět odráží ignaciánský smysl pro napětí protipólů, protože:

> „očekávání nové země ovšem nesmí oslabovat, ale spíše povzbuzovat úsilí o zvelebení této země, kde roste ono tělo nové lidské rodiny, které již může poskytnout jakýsi nástin nového věku. A tak, i když je třeba pečlivě rozlišovat pozemský pokrok od růstu Kristova království, přesto má tento

---

[122] Srv. CÂMARA, L. G. DA, *Memoriale padri Ludovici Concalvii de Camara*, in *Monumenta Ignatiana*, IV/1, MHSI, IHSI, Matriti 1904, č. 24; *Duchovní deník*, *passim*.

[123] Srv. ASCHENBRENNER, G.A., Consciousness examen, in *Review for Religious* 31 (1972),14–21; ŘÍHA, K., Zvláštní zpytování svědomí. Cesta sebevýchovy, in *Bůh vždy větší (Deus semper maior)*, Olomouc 2010, s. 95–107; KARCZUBOVÁ, L., *Mystické dary Ježíšova Srdce pro Služebníky poslední hodiny*, Refugium, připravované vydání (kapitola o *partikuláre*).

[124] ŠPIDLÍK, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, s. 107.

[125] *Tamtéž*, s. 108–109.

> pokrok pro Boží království velký význam, pokud může přispět k lepšímu uspořádání lidské společnosti. (…) Už zde na zemi je to království tajemně přítomno; s příchodem Páně však bude dovršeno.“[126]

Ignác si přeje, aby jezuité byli ti, kdo v tomto eschatologickém napětí „pečlivě rozlišují“ a zacházejí s materií světa *tantum-quantum* – totiž aby měli schopnost symbolické četby skutečnosti (aplikace integrálního poznání[127]). Proto na sebe berou „šat a odznaky“ Krista, které je vedou ve starosti o svět k rozlišování dob (srv. *Kaz* 3,1–8), přičemž zažívají intenzivně ve svém osobním i řádovém životě obojí: čas sázení (masivního řádového kulturního, vědeckého i uměleckého rozvoje) i čas boření (kenoze zrušení Tovaryšstva). Dnes by se mohla naznačit otázka jezuitské liturgie posvěcování světa coby *komorní mystiky Ducha*.[128]

Liturgii je především rozuměno jako účasti na nebeské liturgii v předávání *nového života* (srv. *Kol* 3,10). V tomto smyslu jsou exercicie *liturgií táborského světla* – a ve víře skutečně proměňují svět. Jedině v tomto táborském exercičním světle může působit proměnu následně také apoštolská činnost. Bez něj postrádá *energii*, která má „sestupovat shůry“, [129] nikoli z přirozených zdrojů vlastních talentů.

Ignácova největší vnitřní pozornost směřovala ke sloužení mše svaté a do ní umísťoval také veškeré své rozlišování. Není náhodou, že jezuitský řád je většinově zastoupen kněžími. Ignác ovšem rozuměl kněžství jezuity jako „mystagogii osobní zbožnosti“.[130] To ho vedlo k zavedení tzv. pátého slibu, kdy se jezuita předem zříká jakékoli klerikální funkce.[131] Kněžství hrálo v životě Josefa Čupra nejsilnější roli, jezuitská identita pro něj byla pravděpodobně vnímána jako modus, jak uskutečnit onu základní touhu po kněžství.

Pro klíčovou důležitost liturgie pro posvěcení světa Ignác radikálně bránil jakémukoli formalismu v modlitbě. Z toho důvodu, byť v jiném prostředí je legitimní, jezuité nemají chórovou modlitbu. Ignác vždy cílil na to, aby se jezuité uměli skutečně autenticky a stále spojovat s Bohem. To v nich vytváří mladé srdce, schopné apoštolské pružnosti. Na druhou stranu odmítal i dlouhé modlitby: nepřál si ani druhý extrém, kvietismus. Spojení s Bohem vždy mělo nasměrovat k dalšímu poslání – ke kněžské svobodě.

---

[126] GS 39.

[127] ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M.I., *Integrální poznání. Symbol jako nejdokonalejší výpověď*, Refugium, Olomouc 2015, *passim*.

[128] ALTRICHTER, M., Komorní mystika Ducha Svatého, in *Miscellanea jesuitica*, II, *Od události k ideji*, Refugium, Olomouc 2009, s. 324–332.

[129] *Duchovní cvičení*, č. 237.

[130] RAHNER, K., Dnešní kněz, in *Miscellanea jesuitica*, VI, *Slyšet slovo – kázeň ducha*, Refugium, Olomouc 2016, s. 241.

[131] *Konstituce* [142].

Nabývaní křesťanské svobody uprostřed světa očekáváním Kristova příchodu ve slávě a dovršení života založeném na vzkříšení

Exercicie od *Fundamentu* k *Nazírání k nabytí lásky* tvoří logický oblouk, jehož smyslem je nabytí vnitřní svobody. Tento cíl duchovních cvičení naznačuje také závěrečný odstavec exerciční knížky:

„Tím, že se musí nade všechno cenit velkorysá služba Bohu, našemu Pánu, z čisté lásky, musíme velmi chválit bázeň před jeho božskou Velebností. Neboť nejen bázeň syna je něco velmi zbožného a svatého, nýbrž tam, kde člověk nedosáhne ničeho lepšího a užitečnějšího, dostat se ze smrtelného hříchu pomáhá také bázeň služebníka. A když se jednou člověk od něho osvobodí, snadno dosáhne bázně syna, která je Bohu, našemu Pánu, zcela příjemná a milá, poněvadž je spojena s Boží láskou.[132]

Ignác užívá termín *bázně syna*, v němž rezonuje také jeho vlastní „objev" zachycený v *Duchovním deníku*:

„Byla ve mně jedna myšlenka, která mě pronikla uvnitř v duši: S jak velkou úctou a uctivou pokorou bych měl vyslovovat jméno Boha, našeho Pána, když jdu ke mši atd., a nehledat slzy, nýbrž tuto uctivou pokoru a úctu (…). Získal jsem dokonce přesvědčení, abych považoval tuto milost a poznání za důležitější pro duchovní pokrok mé duše než všechny ostatní milosti až doposud."

V této duchovní zkušenosti Ignác naznačuje pravou povahu spojení s Pánem: vrcholem spojení pro něj není snoubenecká mystika zakoušení Pána, ale Pán jej vede dále: ke kněžské mystice.[133]

„Ignác ve *Formuli* pokračuje popisem prostředků, které přinášejí nejobecnější prospěch, a jsou výslovně kněžské. Všimněme si, že skutky milosrdenství jsou pokládány za samozřejmost."[134]

Jakou ta má podobu, vyjevuje zápis o čtrnáct dní později:

„Zdálo se mi, že pokora, úcta a uctivost by neměly být bázlivé, nýbrž *láskyplné*, a toto vešlo do mé mysli tak, že jsem stále znovu říkal: *Dejte mi láskyplnou pokoru!* A stejně tak i při úctě a pokorné uctivosti; při těch slovech jsem přijal nová navštívení. A také jsem odmítal slzy, abych dbal jen na tuto láskyplnou pokoru atd. Potom mě také přes den velmi těšilo, když jsem si na to vzpomenul. Zdálo se mi, že u toho nezůstává; že totéž potom platí i vůči tvorům, totiž láskyplná pokora atd., mimo to občas kvůli božské cti našeho Pána, jak říká v tomto evangeliu: *Byl bych lhář jako vy.*"

Tento pozoruhodný úryvek zachycující Ignácovu mystickou zkušenost ve velmi koncentrované podobě vyjadřuje základní axiom ignaciánské spirituality, který propojuje rovinu osobní zbožnosti, rovinu apoštolského nasazení i liturgického posvěcení světa: **niterné kněžství**. *Bázeň syna* není nic jiného než účast na Kristově velekněžství – „jako Otec poslal mě,

[132] *Duchovní cvičení*, č. 370.
[133] HAAS, A., *Základ ignaciánské mystiky v Loyole a Manrese*, in IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní deník*, s. 45–47.
[134] FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 96.

tak já posílám vás“ (*Jan* 20,21). Ignácovými slovy: Ignác se stává účastným na *prostřednictví* Ježíše a Marie. Kdyby Ignác toto privilegované vyznamenání popíral, „byl by lhář“. Ignácova *láskyplná pokora* spočívá ve zvnitřněném vědomí, že „všechna jeho síla sestupuje shůry“.[135] Jestliže připomeneme výše zmíněné Ignácovo vědomí vlastní ubohosti a potřebnosti soucitu, potom můžeme doplnit, že se jedná nikoli o chudobu negativní, ale pozitivní: takovou, která zve Dárce všech věcí, aby Ignáce obdaroval. To je také smyslem „ignaciánského podobenství“[136] *Rozjímání o dvou praporech*.

Duchovní deník svědčí o progresivním vývoji tohoto obdarování: jak Ignáce Trojice v jeho duchovním vývoji vedla od snoubenecké mystiky zakoušení hlubokých útěch a „vidění nebeské vlasti“[137] přes *magis* v osvojování si uctivé a bázlivé pokory až po „*druhé magis*“ v potvrzení Ignáce v láskyplné pokoře, jež signalizuje jeho „mužnou zralost“ (*Ef* 4,13) v Kristu: boholidství. To je podstata přidružení ke Kristu. Právě tuto zkušenost naznačuje v onom závěrečném odstavci exercicií, v němž hovoří o *bázni syna*, která je svorníkem ignaciánské svobody.

Kněžská svoboda je dovršením identity jezuity. Jejím vlastním smyslem je stále znovu aktualizovat v sobě i ve věřícím lidu onu připravenost přijmout nevypočitatelné vstupy Jiného – Boha, otevírat prostor jak pro prolamování transcendence v průběhu dějin, tak pro finální druhý příchod Krista. Jezuita podle svatého Ignáce má být *bdělým strážcem druhého příchodu*.[138]

Tuto bdělost v něm nejvíce konstituuje „třetí způsob pokory“, jehož podstatou je stálé zvaní Pána do vlastní „komfortní zóny“. Špidlík hovoří o třetím způsobu pokory jako o způsobu, jak otevírat cestu Kristu, i za cenu vlastní blamáže:

> „Vnitřní svoboda (indiference, *apátheia*) se získává postupně a s oběťmi. (…) Ignác mluví o tom, jak (…) chtít následovat Krista a napodobovat ho, nakolik je to možné, i v chudobě a nuznosti spolu s touhou raději být ‚považován za pošetilce a blázna pro Krista, který jako první byl za takového považován, než za moudrého a rozumného v tomto světě‘. Bláznovství pro Krista je jeden z typů svatosti. (…) Ukazuje, že poslední motiv volby v životě je za hranicí lidské moudrosti a rozumnosti. (…) Jde o volbu osoby samého Spasitele.“[139]

Na závěr této kapitoly uveďme citát papeže Františka o pravé radosti, jež je podle něj hlavním ukazatelem dobrého rozlišování a jasného směřování k věčnosti. Podle vzpomínek těch, kteří Josefa Čupra znali, můžeme jeho kněžství – jak si jej Pán sám utvářel a jak on s ním spolupracoval – označit „kněžství čisté radosti“:

> „Ignác v *Duchovních cvičeních* nechává svoje přátele rozjímat o *úřadu těšitele*, který je vlastní Zmrtvýchvstalému Kristu (*Duchovní cvičení,* č. 224). Vlastním úkolem Tovaryšstva je těšit věřící lid a rozlišováním napomáhat k tomu, aby nás nepřítel lidské přirozenosti nezbavoval radosti: radosti z evangelizace, radosti z rodiny, radosti z církve, radosti ze stvoření… Aby nám ji nezcizil jednak malomyslností vzhledem k velikosti zla ve světě a k nedorozumění mezi těmi, kteří si

---

[135] *Duchovní cvičení*, č. 237.
[136] Špidlík, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, s. 120.
[137] *Duchovní deník*, č. 89–90.
[138] O souvislostech paruzie a Ignácova postoje, srv. heslo „Mística ignaciana“ in Aa.Vv., DEI, Mensajero, Bilbao 2007, II, sl. 1255–1265.
[139] Špidlík, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, s. 131–132.

předsevzali konat dobro, a jednak pošetilými radostmi, které jsou vždy na dosah ruky v kterémkoli obchodě. (…) Radost není nějakou ozdobou *navíc*, nýbrž jasným ukazatelem milosti, ukazuje, že láska je činná, jednající a přítomná. Hledat radost proto neznamená hledat nějaké speciální efekty, které umí produkovat naše doba kvůli konzumním požadavkům, nýbrž hledat její existenciální ukazatel, jímž je *stálost*. Ignác prozřel a probudil se, aby rozlišoval duchy objevem rozdílné hodnoty trvalých a pomíjivých radostí (*Vlastní životopis*, č. 8).“[140]

[140] FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova*, s. 98–99.

II. Životopis jezuity Josefa Čupra

Z jakého východiska můžeme hovořit o biogafii jezuity?

Sepsání biografie Josefa Čupra jako jezuity v sobě zahrnuje více oblastí: koncept jeho životní dráhy založený na danostech osobních a sociálních; pojetí jeho individuálního života s výchozími psychologickými a sociálními dispozicemi spojenými s jeho osobním růstem; důležité či rozhodující životní situace; dobu a prostředí, v nichž žil, působil a pracoval; a úkoly, které před něj byly stavěny nebo pro které se rozhodl. **Budeme proto vycházet z „objektivních" událostí, tedy běhu jeho života v interakci kulturní a sociální v širším slova smyslu, stejně tak i „subjektivních" událostí**, jež můžeme pojímat z hlediska jeho subjektivního vnímání času, jež zahrnuje dějinné události osobně prožívané a reflektované, utvářející jeho vědomí sebe sama i proces jeho výchovy, růstu, zrání a stárnutí, v němž nacházel subjektivní smysl či osobní zhodnocení.[141]

Zážitky zaznamenané současníky, ukládané, uchovávané a reprodukované v orální tradici, tedy v paměti osobní, rodinné, řádové, a informace o minulosti uchovávané v archivních materiálech, tedy reflektovaná a systematicky tematizovaná a roztříděná minulost jako předmět historických věd, obojí chceme představit jako **přítomnou hodnotu, jež můžeme nazvat spirituální tradicí ČPTJ z toho důvodu, že je součástí referenčního rámce života v Duchu**. Přesto v práci načrtneme biografii jeho osoby v komplexu společenských, politických, v nejširším záběru kulturních (a v daném případě historických) souvislostí, v interakci s jeho životní dráhou (dětství, příprava na povolání, pracovní kvalifikace, emigrace, příprava na kněžství a po svěcení formace v Tovaryšstvu Ježíšovu), utvářenou procesem povolání k životu víry, ke kněžství a řeholnímu životu v Tovaryšstvu Ježíšovu v životě soudobé církve, jež je putujícím Božím lidem putujícím dějinami směřujícím k dovršení všeho v Kristu.

Proto kromě pramenů týkajících se bezprostředně životního běhu Josefa Čupra nastíníme v jednotlivých fázích jeho života stručný a schematický historicko-politický a církevní rámec, v němž se jeho životopisný příběh odvíjí. Doba a okolnosti, v nichž žil, jsou v mnoha ohledech protkány společenskými, politickými a náboženskými proměnami, jež nesou stopy velkých změn, ba změny epochy jako takové. V prostředí církve se tyto změny spojují s dobou recepce Druhého vatikánského koncilu, tedy v době, kdy se připravoval ke kněžství v české koleji v Římě, v Nepomucenu. Pro naši syntézu jeho života bude ovšem podstatná i vnitřní dynamika změn uvnitř Tovaryšstva Ježíšova, které se odehrávaly od počátku jeho vstupu do italského noviciátu v roce 1972.

Předběžné poznámky k rekonstrukci životní dráhy Josefa Čupra v Tovaryšstvu Ježíšovu nám pomáhají formulovat **základní otázku naší práce, totiž co je oním *spirituálním profilem* osobnosti Josefa Čupra. Můžeme hovořit o *jezuitské podstatě duše*? Můžeme poodhalit hlubinný života člověka a jeho ignaciánský charakter?** Můžeme odhalit v jeho samotném stvořeném životě ono ignaciánské „být zakotven v Srdci" a zároveň být svém vlastním srdcem na cestách, tedy přítomen v celém světě? Můžeme v jeho životním osudu, jímž byl hnán na

---

[141] O vzájemném poměru mezi subjektivní a objektivní stránkou osobnosti při analýze jejího odkazu srv. LORENZER, A., *Sprachzerstörung und Rekonstruktion*, Suhrkamp, Frankfurt am Main 1973, s. 67n.

cesty „proti své vůli“ za svým povoláním, vystopovat ono stabilní přebývání uvnitř Ježíšova Srdce? Tyto veskrze ryze spirituální otázky, které si svou prací klademe, nám dávají možnost podívat se na primární i sekundární prameny naší práce zcela z jiného zorného úhlu, než může být dán přístupem k biografii konkrétního člověka z hlediska sociologie, psychologie nebo historické vědy. Protože z nich vycházíme, musíme tento odlišný přístup definovat a odůvodnit.

Jestliže chceme sepsat životopis jezuity, je nutně prvním krokem vyhodnocení (především jezuitských) pramenů, z nichž čerpáme. Obecně všichni, kdo se věnují dějinám církve v novověku, narážejí na jednu společnou otázku: jak získat a správně vyhodnotit životopisné informace o řeholníkovi toho či onoho řádu. Každý řeholní řád totiž shromažďuje informace o svých členech poněkud z jiných pohnutek a praktických potřeb. Z tohoto důvodu jsou jednotlivé zasvěcené osoby v řádových dokumentech nahlíženy z rozdílných hledisek. Zásadní jsou specifická kritéria té či oné řeholní rodiny, jež vyrůstají z charizmatu zakladatele, dějiny jejich společenství a adaptací cílů a metod jejich primárního zaměření. Dobře je to patrné u členek ženských řádů v přísné klauzuře. Zde i prosté ověření běžných osobních údajů vyžaduje mnohdy značné úsilí. Informace obsažená v archivech téměř nic nevypovídá o osobních rysech té či oné členky konkrétního společenství. Uzavřený způsob života, navíc bez přímé apoštolské angažovanosti, nadto spojený s přísným dodržováním pravidel vycházejících z požadavku tzv. *stabilitas loci*, nevyžaduje v podstatě žádné osobní informace. Poznání osoby je z denního života natolik důvěrně známé, že se nepociťuje zvláštní potřeba tyto informace sbírat. Proto jsou zachyceny výlučně rozhodující okamžiky ohraničující běh života mnichů či mnišek. Často známe pouze data vstupu do řádu, složení slibů a úmrtí. V případě žebravých mnichů, jak krátce zmiňujeme již v první kapitole, vidíme značný posun odrážející pro ně typický pohyb vyvolaný jejich apoštolskou aktivitou. Ve své řádové dokumentaci se pokoušeli přesně zachovat přehled jejich misijní či pastorační aktivity. Řádové archivy uchovávají zpravidla i jejich spisy, teologické či spirituální texty včetně homilií. Ale i zde se tyto záznamy týkaly obzvláště představených nebo velmi známých osobností.

Vezmeme-li tyto skutečnosti do úvahy, nepřekvapí nás množství biografických údajů, které se o každém jezuitovi shromažďují a následně uchovávají. Můžeme je vyhodnocovat věcně správně jen tehdy, když budeme jejich výpovědní hodnotu členit v souvislosti s povahou organizace řádu danou *Konstitucemi*, dalšími dokumenty týkajícími se vzdělávání a formace, v neposlední řadě i z celkového trvale přítomného či dobově podmíněného zaměření řádu. Pečlivě pěstovaná administrativa řádu vychází z pravidelné komunikace mezi jednotlivými složkami řádu, z procesu stálého přehodnocování již dosaženého poznání o schopnostech, kvalitách, přednostech a nedostatcích osobnostních i funkčních a jejich využívání při rozhodování představených, jak nejlépe zužitkovat personální potencionál té či oné konkrétní osoby pro tu či onu oblast života a poslání Tovaryšstva. Díky stále revidovaným informacím o jednotlivých členech řádu měli představení účinné nástroje pro „vnitřní politiku“ týkající se pověřování jednotlivých členů různými úkoly, rozdělením funkcí a posláním jednotlivců (tzv. dispozice, přesné vymezení poslání z hlediska obsahu pravomocí).[142]

[142] BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K., *Come elaborare la biografia di un gesuita?*, s. 111–113.

Znalost dispozic jednotlivých členů byla totiž klíčová pro typicky jezuitský způsob rozhodování, které je dáno širokou mírou konzultací před rozhodnutím a jednoznačnou poslušností vůči generálnímu představenému, uskutečňované obvykle prostřednictvím provinciála či místního představeného (superiora). Pro Tovaryšstvo typický způsob rozhodování je obecně nazýván rozlišováním, které zohledňuje dvě dimenze vzájemně těsně spjaté: jak účinně působit a zároveň jak si uchovat vnitřní identitu jednotlivých členů a vysokou mravní úroveň jednotlivce.

„Cíl tohoto Tovaryšstva je s pomocí Boží starat se nejen o spásu a dokonalost vlastních duší, nýbrž stejně usilovně pracovat na spáse a dokonalosti bližních."[143] Informace získávané již při žádosti o vstup do Tovaryšstva, jež jsou vyžadovány v řadě rozhovorů „pro lepší poznání těch, kteří chtějí vstoupit",[144] jsou následně vyhodnocovány. Celý proces slouží k diferenciaci uvnitř řádu do čtyř skupin jezuitů.[145] Ale nejen to. Tzv. *cura personalis* (péče o celého člověka) totiž chránila jeden specifický, nadmíru důležitý rys jezuitského působení, totiž že dobro osoby má přednost před efektivitou apoštolského působení. Tato řádová zásada představovala odhodlání podporovat lidskou důstojnost a péči o mysl, tělo a ducha člověka, a proto se uplatňovala při řízení založeném na dobrých osobních informacích.

Tento přístup můžeme osvětlit na příkladu druhého atributu jezuitské organizace informací o jednotlivých členech řádu, který je vyjádřen pojmem *magis*. Ono známé *magis,* požadované v té či oné míře od každého jezuity, je výrazem rozpoznávání většího dobra v dané situaci, totiž aby byl Bůh více oslaven a člověk mu mohl lépe sloužit, souviselo s možnostmi každého jednotlivce podle míry jeho osobních schopností a možností. Formace se totiž nesoustředila na jeden druh ideálu, který by představoval jistou uniformitu navenek. To je totiž karikatura historické a kulturní reality. *Magis* neznamená prvoplánově vždy dělat nebo dávat kvantitativně *více* až do vyčerpání, nýbrž je spojeno s hodnotnou snahou o lepší osobní kvalitu v apoštolském nasazení, tedy se snahou o dokonalost připodobnit se Kristu, *být kontemplativní v činnosti* (*simul in actione contemplativus*[146]).

To, co platilo o životopisných pramenech v tzv. *prvním Tovaryšstvu* v letech 1540–1773, platilo v modifikované podobě i v *druhém Tovaryšstvu*. Co bylo z tohoto hlediska důležité pro život a poslání jezuitů v českých zemích a na Slovensku ještě před vznikem Česko-slovenské viceprovincie (1919)? Můžeme vidět **čtyři základní oblasti působení**, které ovlivnily Českou provincii Tovaryšstva Ježíšova (dále ČPTJ) (1939) i z hlediska vhodnosti typologií osobností, které se do Tovaryšstva hlásily: **vzdělávání a výchova mládeže**, **formace kandidátů kněžství**

[143] *Konstituce* [3].

[144] *Konstituce* [34–52].

[145] Jedná se o čtyři skupiny s posledními sliby (novicové */novitii/* a scholastici */scholastici/* se k těmto slibům připravují); jezuité proto mohou být definitivním způsobem přičleněni k Tovaryšstvu čtyřmi způsoby: slibem čtyř slavných slibů (*Sollemniter Professorum quattuor votorum*; *Konstituce* [516]), třemi slavnými sliby (*Sollemniter Professorum trium votorum*; *Konstituce* [520]) nebo prostým slibem řádných koadjutorů buď jako kněží, tedy koadjutoři v duchovních věcech (*coadjutores spirituales*), nebo jako řeholní bratři (*coadiutores temporales*) *Konstituce* [523]; srv. DN 6: *patres professi quatuor votorum*; *patres professi trium votorum*; *patres coadiutores temporales formati*; *coadiutores spirituales formati*.

[146] NADAL, J., *Epistolae Hieronymi Nadal Societatis Jesu Ab Anno 1546 Ad 1577*, 4, Augustinus Avrial, Madrid 1902, s. 651.

v diecézních seminářích, **pastorace kolem jezuitských kostelů ve městech** a **služba na poutních místech** spojená s úkolem kazatelů, zpovědníků, duchovních vůdců a exercitátorů. Nezanedbatelná je i literární a odborná činnost některých jezuitů mezi dvěma světovými válkami.[147]

Potřeba dostatečně obsadit všechny tyto nejdůležitější oblasti, spojená s možností poskytnout každému členu řádu jeho osobitou cestu a podpořit jeho snahu o maximální využití jeho vlastních talentů a schopností ku prospěchu těchto čtyř oblastí, spoluvytvářelo vnitřádovou kulturu utváření standardizovaných kritérií, jimiž se posuzovala vhodnost či žádoucnost vlastních dovedností budoucího jezuity v ČPJT. Tyto neformální požadavky na efektivní a produktivní správu lidských zdrojů v provincii se předávaly z generace na generaci. Velmi dobře se to odráží v typech dokumentů, které to jednoznačně dokládají. Z tohoto obecného východiska vychází naše rekonstrukce životní dráhy Josefa Čupra jako jezuity.

V případě ČPTJ je nutno vycházet z toho, že tyto obecné přístupy k jezuitským pramenům mají v **českém specifiku** dvě roviny dějinného pozadí, v němž se život a poslání jezuitů odehrávaly. Představovaly diametrálně rozdílné okolnosti provincie *in dispersione*. I když spolu úzce souvisejí, je třeba při práci s dostupnými prameny zohlednit dva kontexty: **1.** stav neveřejné existence ČPTJ v komunistickém Československu a provizorní podoby ČPTJ v exilu; **2.** existence ČPTJ v období po pádu komunistické diktatury a zánik železné opony po roce 1989, dobu její postupné obnovy.

Pro jeden i druhý kontext je třeba přijmout limitující faktory, jimiž je přístupnost k archivním pramenům omezena především z důvodů požadovaného časového odstupu v práci s archiváliemi. Podle závazných předpisů Svatého stolce pro církevní archivy není standardní možnost nahlížet do archiválií po 9. říjnu 1958.[148] Pro naši práci budeme proto vycházet především zde dvou neveřejných zdrojů: katalogů ČPTJ a z *Nuntii provinciae Bohemiae Soc. Iesu. Pro Patribus et Fratribus in dispersione* (= *Nuntii*, vydávaných v zahraničí v letech 1950–1990), dále z veřejně nám přístupných archivních fondů a především námi uspořádaného *osobního fondu* doplněného o dokumenty uchovávané u členů rodiny Čuprových (tzv. *Archiv Josefa Čupra* a *Archiv Marie Čuprové*). Po období po roku 1990 budeme čerpat z *Nuntii Provinciae Bohemiae Societatis Jesu* uchovávaných v knihovně Centra Aletti a vydávaných od roku 1990.

[147] Srv. ALTRICHTER, M., Die Rahner-Rezeption in Böhmen, in *Stimmen der Zeit*, 2006 (3), s. 196–201.
[148] Regolamento, [online][cit. 13.05.2024], in *Archivum Romanum Societatis Iesu*; dostupné z: https://arsi.jesuits.global/informazioni/#regolamento.

Chronologický rámec biografie Josefa Čupra

Dětství, rodinné zázemí a dobový sociální a církevní kontext

Retrospektivní pohled na celek Čuprova života vyhodnocený na základě archivních materiálů a několika typických svědectví pomocí metod orální historie nám umožňuje předložit biografické zpracování jeho života, jež se vyznačuje výraznou, osobně integrovanou ignaciánskou spiritualitou. Z naší reflexe jednotlivých fází jeho života chceme odvodit dynamiku duchovního zrání jeho povolání ke kněžství a zasvěcenému životu. Ta se uskutečnila na pozadí dispozic jednak získávaných v dětství a v době dospívání v jeho rodině, širším rodinném zázemí i jeho místní komunitě, tak i bohatou osobní interakcí s tím, co prožíval v čase svého pozdějšího života. Jen postupně s jistým odstupem času analyzujeme a lépe odkrýváme intenzitu vlivů širších společenských souvislostí i kulturních změn životního stylu generace, ke které patřil, na úděl jednotlivce. Můžeme touto retrospektivou osvětlit duchovní zápas o povolání, konkrétně v jeho případě o poznání, jak se má jeho cesta ke kněžství uskutečnit v prostředí komunistické ideologie a v systému totalitního režimu.

Z našeho pohledu vyplývá zjištění, že v jeho případě nemohly být aplikovány všeobecně uplatňované normy, jež by vymezovaly správný postup. **Chceme poukázat na samotné Boží vedení, které se vymyká naším představám o tom, co povolání ke kněžství má obsahovat, a staví nás před otázku Boží prozřetelnosti v životě jednotlivce.** Všechny okolnosti jeho života mu dovolují či přikazují hledat a nacházet určitou konkrétní formu osobního života, pro kterou se rozhodl, jež odpovídá vůli Boží a jíž uskutečňuje životní úlohu, ve které lze nalézt věčnou spásu v Ježíši Kristu. Zde nabyté charakteristické osobnostní rysy získávají díky formativní síle jeho individuálních kvalit a konfrontace s prostředími, jimiž v jednotlivých etapách svého života procházel, osobitou jezuitskou tvář (viditelnou formu života) a naplnění jeho duchovního povolání v ČPTJ.

Faktografické údaje života Josefa Čupra uspořádal ve své bakalářské práci Jakub Racek v přehledně strukturované práci založené na rozsáhlé heuristice z relevantních zdrojů s cílem zachytit každodenní život, duchovní a intelektuální činnosti českého kněze v exilu.[149] Při představení chronologického rámce je dobrým východiskem i z toho důvodu, že opravuje některé dosud uváděné chyby, jež ve své práci opravil. Chronologický přehled je v naší práci prvním krokem k dešifrování dílčích narativů, tedy obrazů jednotlivých událostí, kratších či delších úseků života Josefa Čupra tvořících jeho životní dráhu, kterou budeme interpretovat jako **životní příběh jeho duchovního povolání neseného ignaciánskou spiritualitou.** To, co zachycují archivní materiály a co je uloženo jako vzpomínka pamětníků, svědků a souputníků jeho života, chceme shrnout do „historické pozice" jako dějinné události otevřené spirituální interpretaci, tedy jako konkrétní, osobní přítomnost Ducha, která postupně proniká vše, co člověk je, má a koná. Identita člověka je zde „vyprávěna" v biografii[150] a ta se stává dispozicí

[149] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ.*

[150] KONOPÁSEK, Z., *Auto/biografie a sociologie*, Institut sociologických studií FSV UK, Praha 1994, s. 3.

identity člověka duchovní, založené na teologickém zdůvodnění života v Duchu, vyjádřená apoštolem Pavlem: „Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha Svatého, který nám byl dán.“[151] Takto se **životní příběh stává příběhem niterně prožívané a navenek manifestované Boží lásky**, která v konkrétním lidském životě vyvěrá z osobní přítomnosti Ducha utvářející nejen člověka v jeho celistvosti (tělo a duše, psychické mohutnosti a jeho biologickou strukturu), nýbrž i jeho sociální vazby, kulturu a prožívání času.

Mluvíme-li o chronologickém rámci, chceme tím říci, že se náš přístup liší v jedné zásadní věci od přístupu Rackova, jenž je oborově vymezen metodami historiografie a orální historie. V našem přístupu chceme více akcentovat poznání vypovídajících subjektů, samozřejmě respektující objektivní danosti historických událostí a zjištěných faktů. Chronologickému rámci přikládáme v naší práci ještě další funkci: je životním příběhem, kde zkušenost života (zakoušení života) je zaznamenána z toho zorného úhlu, který je pro zkoumanou osobu nejen důležitý, ale také trvale reflektovaný. A toto vědomí životní zkušenosti je součástí společného, komunitního vědomí.

Lišíme se především v konceptu náhledu, který je popisován historicky přesně, avšak s dimenzí přesahu, jež se přimyká dané osobě skrze jeho zkušenost křesťanské víry, a to v jejích konstitutivních prvcích: akt víry je nadpřirozený (je nesen „světlem víry“, jež v nás odráží důvěryhodnost Božího zjevení), rozumný (angažuje člověka před tajemstvím víry s jeho mohutnostmi způsobem, který vede k dostatečné jistotě) a svobodný (myslí se tím svoboda k víře osvobozená milostí Boží, tedy svoboda nabývaná v procesu očišťování srdce). **Vyprávění (*narativ*) má zásadní význam pro přeměnu světské životní dráhy v *dějiny duše***, tedy života, v němž teologie z Boží strany[152] utváří duchovní život člověka tím, že jej empaticky (z Boží strany vstřícně, totiž coby Boha vstupujícího do „vlastního“) zapojuje do ekonomie spásy, individuální, konkrétní (životní úděl) i univerzální (životní úkol vzhledem k světu a společnosti). Můžeme zde odkázat na slavný výrok sv. Terezie z Lisieux: „Nebudu tedy psát ve vlastním smyslu svůj životopis, nýbrž budu psát své myšlenky o milostech, které mi Pán Bůh udělil.“[153] Životní dráha zde dostává svůj smysl a význam křesťanské existence v povolání ke kněžství a zasvěcenému životu, jejichž vnějším výrazem je přináležitost k Tovaryšstvu Ježíšovu a vnitřním obsahem pak ignaciánská spiritualita.

Josef Čupr se narodil v Býkovicích dne 30. ledna 1934, dva roky poté, co se jeho rodičům Františkovi Čuprovi a jeho ženě Františce, rozené Plhoňové, narodil prvorozený syn František (11. listopadu 1932). Postupně se rozrůstající rodina hospodařila na sedlácké usedlosti v Býkovicích a vzhledem ke svému majetku ji lze zařadit do tehdejší střední třídy.[154] Usedlost, k níž patřilo kolem 10 ha polností a lesní pozemky v sousední vsi Brťov, koupil jeho otec František. Byla spojena s hospodou, jejíž výnos doplňoval příjmy početné rodiny, kterou

[151] *Řím* 5,5.

[152] Nejde toliko o synergii lidské aktivity s Božím jednáním, ale zejména o vlastní účinné působení Boží v životě jednotlivce, aniž by se vyloučila lidská angažovanost či svoboda jednání. Srv. VAJS, J., Akathist k Božskému Srdci Páně z byzantské liturgie, in *Vinice Páně*, 1941 (11), s. 241n.

[153] TEREZIE Z LISIEUX, *Dějiny duše*, in *Autobiografické spisy,* Tiskárny Vimperk, Vimperk 1991, s. 17.

[154] MACHAČOVÁ, J. – MATĚJČEK, J., *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Slezské zemské muzeum, Opava 2002, s. 257.

tvořilo jeho sedm sourozenců, čtyři sestry (Marie, Anna, Ludmila a nejmladší Jana) a tři bratři (nejstarší František, Pavel a Jaroslav).

Sedláci byli početně největší skupinou obyvatel tvořících střední vrstvu, ale jejich zámožnost byla značně relativní a závisela od kvality půdy. V této sociální vrstvě se cenila pracovitost a šetrnost. Obvykle si tato vrstva vesnické pospolitosti udržovala odstup od ostatních vesničanů, čeledínů, podruhů a někdy i domkářů. Úctu jim ve venkovském prostředí zajišťoval majetek, ale také starousedlictví, které se velmi cenilo. Sedlák je v literatuře líčen jako zpravidla zdravý, otužilý a pracovitý, rozvážný, předvídavý a spořivý, houževnatý a tvrdohlavý.[155] Tato charakteristika odpovídá i rodinnému zázemí Josef Čupra, jak jej výstižně charakterizovala Marie Čuprová: „Nouzi jsme necítili – měli jsme hospodářství a hospodu. Příbuzní pomáhali. Maminka na to měla pořekadlo: Z hospody vás šatím, z polí jíme.“[156]

Běžný pracovní rytmus, do kterého se druhorozený syn Josef narodil, se skládal nejen z pevně zakotvených návyků rodiny středně postaveného sedláka, jenž musel nutně zohledňovat vnitřní vývoj hospodaření na zemědělské půdě, ale také ze starosti o pohostinství, které bylo doplňkovým, ale důležitým zdrojem příjmů pro stále početnější rodinu. Mohli bychom říci, že spojení hospodaření s živností lze chápat jako velmi předvídavý a moderní přístup ke změnám, které přinášel nebývalý hospodářský rozvoj první republiky. Spojoval proměnu dosavadní výlučně manuální práce v zemědělství s rozvojem zemědělské techniky se službami, tedy sektorem, který stále nabýval na významu.

Škola, podobně jako rodiče a další příbuzní, hrála důležitou úlohu při utváření morálky dětí. A děti ve škole byly intenzivně vedeny k víře v Boha. Ta byla přirozenou součástí jejich života, byla součástí spjatosti rodiny s celou obcí. Zcela běžné bylo i to, že děti se zcela přirozeně zapojovaly nejen do domácích prací, ale i do prací na poli. Děti si nacházely zábavu při práci a byly schopny využít všeho, čím podpořily svoji přirozenou tvořivost. Sousedské vztahy byly neseny společnými hospodářskými zájmy, výpomocí v době špičkových prací a soudržností danou typem práce.[157]

Vliv dětství pro rozvoj jednotlivce nikdo nemůže zpochybňovat. Můžeme vycházet z prostého předpokladu, že člověk je takový, jaké bylo jeho dětství. Jsme si vědomi problematičnosti tohoto sociologického postřehu, nicméně i v subjektivním vnímání **dětství v životních reflexích Josefa Čupra je přítomné velmi silně**. Vycházíme rovněž z předpokladu, že jeho dětství bylo formováno nejen rodinnými okolnostmi, nýbrž i společenským a náboženským prostředím, v němž jeho dětství probíhalo. Z jedné strany jej formovalo, z druhé strany se na něj adaptoval nebo naopak se vůči němu vymezoval. Tento prostor vnitřní vnímavosti vůči vlivům, které na něj dopadaly, z něj činí člověka přemýšlivého, samostatného a zrajícího ve svých životních zkušenostech. Svědčí o tom i to, že s mnoha vrstevníky, s nimiž své dětství prožíval, uchovával živý kontakt až do své (nebo jejich) smrti.

Nepřekvapuje nás u Josefa Čupra aktivní role při utváření jeho životní dráhy, jíž ukázal, že lidé nemusejí být takoví, jaká je společnost, z níž vyrůstá. Čupr si vždy velmi silně uchovával

---

[155] Srv. „Selství“, in *Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*, Československý kompas, Praha 1932, sl. 516.

[156] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[157] SLEPIČKA, A., *Přeměny venkova – venkov našeho věku*, Svoboda, Praha 1989, s. 318.

vnitřní kontakt a bohaté vztahy s širší komunitou svého dětství, než byla jeho prostá pokrevní rodina. Druhý rys se týkal jeho zakotvení v náboženském světě víry generace, která o víru zápasila v ostrých konfrontacích s jednotlivými proudy sekulární společnosti první poloviny minulého století – a to ještě před nástupem nacistického režimu, který začal ovládat českou společnost po roce 1939, stejně před nástupem komunistické, raději s upřesněním stalinistické státní totalitní ideologie po roce 1948.

Zakořenění ve víře jeho rodičů může být dokumentováno jejich rozhodnutím nechat se oddat na největším poutním místě na Moravě, na Svatém Hostýně dne 26. 1. 1932. Jak živá tato událost byla, ukazuje vzpomínka Marie Čuprové zmiňující okolnosti smrti otce: „Tatínek říkal: ‚Jak bude po válce, všeci půjdem na Hostýn!' A už se nedočkal… Kostelník se jim podepsal za svědka. Hostýn jsme měli v krvi, měli jsme ho zažitý. Nebyla to povrchní zbožnost, samozřejmě.“ [158] Jejich způsob života byl zarámován do liturgického i mimoliturgického prožívání křesťanství.

Již druhého dne po narození byl Josef Čupr pokřtěn dlouholetým farářem Cyrilem Motáčkem ve farním kostele sv. Bartoloměje v nedaleké Dlouhé Lhotě, vzdálené necelé tři kilometry od rodného domu, a to ve čtvrtek 1. února 1934.[159] Praxe křtít dítě co nejdříve (*quamprimum*[160]) byla běžná a věřící byli na toto pravidlo pravidelně a často upozorňováni, odklad křtu přes měsíc bez důvodu byl dokonce klasifikován jako těžký hřích.[161]

Tato **samozřejmá vyhraněnost náboženská**, dodejme katolicky orientovaná, je latentně přítomná již v samém počátku v životě rodiny Josefa Čupra, a to ve zvyklostech celé nejbližší rodiny Čuprů. Rodina vyrůstala z uvědomělé přináležitosti ke katolické církvi, která se projevovala žitou zbožností, totiž „projevy soukromé anebo společenské povahy, které se v oblasti křesťanské víry vyjadřují převážně zvláštními formami odvozenými z ducha lidu či národa a jeho kultury, a nikoli prostředky posvátné liturgie“.[162] Tato duchovní zemitost, prosta jakékoli zahleděnosti do sebe, způsobila, že běžný život byl nahlížen z pevných zásad, jako život orientovaný k dovršení. Dobře to dokumentuje i drobná poznámka Marie Čuprové, jak hluboce byl v životě jeho rodičů vryt katolický pohled na důležité mravní otázky: „Když tatínka podezírali, že se museli brát, měl slzy v očích; jaký je to rozdíl oproti dnešku.“[163]

Tento pohled na život dobře objasňuje zásada, že dětství je takové, jaké je nejbližší okolí (rodina a základní referenční skupina dítěte), v němž se dětství odehrává. V raném dětství Josefa Čupra můžeme identifikovat **tři příznačné události**, které přibližují, jak v reakci na

---

[158] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice; na jiném místě rozhovoru popisuje podrobněji tradovaný příběh jejich svatby: „Rodiče měli svatbu v lednu 1932 na Hostýně, jeli do Bystřice, přespali v hotelu a ráno ve sněhu šli na Hostýn se vzít. Vzali se sami, bez rodiny. (Tehdy bylo běžnější nedělat oslavy.)“

[159] Matrika a evidence obyvatel Lysice, svazek 5, Kniha narozených a pokřtěných farnost Dlouhá Lhota 1927–1949, 1934/1; Cyril Motáček (14. 3. 1886 – 21. 9. 1968) se spolupodílel na zakládání Orla v Olešnici, působil ve farnosti v letech 1952–1962; v letech 1946–1959 zastával funkci děkana v Letovicích. Srv. *Hledání. List letovické farnosti*, 9 (2004); Památka na křest [*Archiv CA – JČ,* 21/1]; Kmotrem byl František Čupr, výměnkář v Býkovicích, a Marie, jeho dcera.

[160] CIC 1917, kán. 770.

[161] TOMAN, J., *Pastorální teologie*, vl. nákl., Brno 1935, s. 552.

[162] KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007, s. 19.

[163] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

mimořádné okolnosti jeho nejbližší okolí manifestuje svoji víru, důvěru v Boží prozřetelnost i zdroje odhodlanosti konkrétními rozhodnutími řešit obtížné životní situace. Zároveň poukazují na stabilizující vzorec vztahů, které daly Josefu Čuprovi dobré osobnostní předpoklady pro další fáze jeho životní dráhy. Můžeme říci, že zde můžeme vypozorovat základní rys jeho osobnosti, totiž učit se z životních situací i v procesu osamostatňování se v době mládí až do začátku jeho vstupu do práce po ukončení studia na vysoké škole.

V rodinné paměti velmi silně rezonuje vzpomínka, kdy se malý Josef se díky neopatrnosti svého okolí dostal k lahvičce obsahující louh užívaný na odstranění bradavic. Následky jeho použití byly velmi neblahé: **popálený jícen** zasáhl do jeho života, takže následky si nesl po celý život. Rodinnou vzpomínku na tuto událost zaznamenává jeho sestra Marie:

> „Když vypil kyselinu, maminka si myslela, že už umírá. Ležel na podlaze a ona mu do pusy nalila mléko. Nijak výrazně situaci nedramatizovala, měla čtvrté dítě, dobytek, hospodářství, hospodu, přestávala na to s tatínkem stačit. Říkala: ‚Vím, že na to nestačím, a tak mi jej Pán Bůh bere.' Tatínek v té chvíli oral na poli, hned přispěchal domů a jel s Pepíkem do nemocnice v Brně, kde si ho několik dnů nechali."[164]

V jiném místě rozhovoru Marie tutéž událost interpretuje způsobem, jenž odhaluje životní světonázorové zakotvení rodiny ve víře:

> „Měl úraz v krku. Byly mu asi tři roky, když vypil omylem lahvičku s kyselinou na vypalování bradavic, kterou měla v nočním stolku tatínkova sestra, jejíž manžel nám dělal poručníka. Dokonce to vypálilo díru v podlaze, tam, kde to spadlo na zem. Tatínek byl zrovna na poli, maminka byla sama. Pamatuji se, že ho držela na rukách, vzala mléko a dala mu napít. Popálil si jícen. Maminka říkala: ‚Pán Bůh ví, že na to už nestačím, takže si ho vezme. On umírá. Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal.' Takto to lidé ještě tehdy přirozeněji brali. Jí například zemřela sestra v patnácti letech na záškrt. Pak jeli do nemocnice. Jak to měl popálené, zjizvilo se mu to, protože mu tam dali sondu. Protahovali mu to sondou celé dětství, on to musel vždy polykat. Dokud rostl, tak musel na tu sondu chodit, aby se mu ten jícen nezúžil. Musel na tu proceduru docházet celý dětství. Pak s tím měl problémy po celý život, nemohl dobře polykat."[165]

Trvalé zdravotní problémy a z nich vyvěrající nutnost pravidelné návštěvy lékaře vedly rodiče k nelehkému **rozhodnutí přestěhovat** ještě velmi malé dítě k příbuzným jeho matky do Jestřebí, do rodiny Plhoňových. Důvodem byla především dostupnost lékařské péče. Tuto druhou zkušenost, která ovlivnila Josefovo dětství, komentuje Marie Čuprová těmito slovy:

> „On s námi vlastně od těch tří let už nebyl. Vzali si ho na starost Plhoňovi, bydlel v Rájci, šel z domu velmi brzy. Strýčkovi a tetičce říkal maminko a tatínku. Maminka později své dceři Anně říkala, nikdy si nedávej dítě z domu, litovala toho."[166]

Vyhodnocení, které se v nejbližší rodině vykrystalizovalo ve formě *biografického příběhu*, zachytil zdařile ve své práci Jakub Racek. Podle něj jeho teta Anna Plhoňová „byla obětavou

---

[164] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 19.
[165] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[166] *Tamtéž.*

hospodyňkou. (…) S tetou začal navštěvovat kostel svatého Jiří v bořitovské farnosti“.[167] Přesto jisté vykořenění a tíže, jež jeho dětství provázely, v rodinných vzpomínkách zůstávají. Pro vyprávění životního příběhu druhého je příznačné, že „obsahuje vždy i celou řadu (…) biografických fragmentů, týkajících se životů nějakých druhých lidí, vyprávíme-li o životě někoho druhého, pak je toto naše vyprávění podstatným způsobem profilováno naším vlastním pozadím“,[168] tedy rodinnými vztahy rodiny Čuprových a Plhoňových. Marie Čuprová tento vztah přibližuje velmi otevřeným vyjádřením způsobem pro ni typickým: „Plhoňovi, maminčin rod, byly bojovnější typy, Čuprovi byli jemnější. Josef říkával: Já jsem Čupr, žádný Plhoň.“[169]

Jeho poručníkem byl úředně Jiří Plhoň se svou ženou Barborou, jimž říkal maminko a tatínku.[170] Výchova však spočívala především na jeho tetě Anně. Přesto jeho vztah k otčímovi byl vřelý. O jejich úzkém vztahu svědčí i to, že i po dokončení vysoké školy, když začal pracovat v Metře Blansko,[171] mu jeho strýc vyřizoval doklady nutné pro jeho cestu do zahraničí, při které se mu podařilo emigrovat; musel vynaložit nemalé úsilí, poněvadž umožnit cestu do kapitalistické ciziny bylo spojeno nejen s byrokratickými překážkami, ale především s dobrozdáním komunistických úřadů i tajné bezpečnosti. Jeho situaci, přestože „kontakt s Býkovicemi se vyloženě neztrácel, nicméně pobyt v Jestřebí jasně dominoval nad časem stráveným v rodné obci“, líčí Racek těže z informací přímo z rodinného zázemí výstižně, když naznačuje jeho sociální situaci „přistěhovalce“ mezi vesnické starousedlíky s jejich zakořeněnými stereotypy:

> „Jako přespolní se však mladý Josef nezapojoval do ministrantské služby, která byla vykonávána hochy z Bořitova. Plhoňovi, podobně jako Čuprovi, měli rozsáhlé hospodářství a polnosti, na kterých Josef později vypomáhal. V mladším věku ho navštěvovala matka s rodinou a jako chlapec dojížděl na kole. Pravidelná se stala setkání během poutí na svatou Annu v Jestřebí či svatého Bartoloměje v Býkovicích. Přesto se odloučení od nejbližší rodiny, jakkoli bylo původně neplánované a neúmyslné, stalo zásadním okamžikem a ovlivnilo jeho smysl pro samostatnost a uzavřenější povahu v období mládí.“[172]

V nové rodině vyrůstal zcela běžným způsobem, který nijak nevybočoval z procesu výchovy a vzdělání jeho vrstevníků. Byl vázán na růst uvědomování si svého okolí a proces začleňování života na venkově daný geograficky (tedy prostředí katolického venkova na Boskovicku) v období před druhou světovou válkou, začátkem války a nacistické okupace, která určovala sociální a politické danosti jeho vzdělávání. S tím je spojen začátek jeho povinné školní docházky a přímý kontakt se snahami skrze školský systém infiltrovat děti a mládež nacistickou ideologií. Řada represivních opatření okupačních úřadů vedla ve svém výsledku k tomu, že

---

[167] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 21.
[168] KONOPÁSEK, Z., *Auto/biografie a sociologie*, Institut sociologických studií FSV UK, Praha 1994, s. 6.
[169] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[170] *Tamtéž*.
[171] Po znárodnění v roce 1945 se původně soukromá, prosperující firma stala významným národním podnikem zabývajícím se výrobou přístrojů pro měření elektrických a neelektrických veličin. Josef Čupr se dostal do závodu, který prožíval mimořádné období rozvoje. V 60. letech minulého století se stal špičkovým výrobcem elektrotechniky, jež vyráběl i vojenskou a kosmickou techniku, která byla vyvážena i do tehdejšího SSSR.
[172] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 21.

české školství bylo silně redukováno, takže ve výsledku pouze 10% českých dětí mohlo navštěvovat tzv. hlavní školu (od 5. do 9. třídy, dříve tzv. měšťanské školy) a střední školy.[173] Státní svátky První republiky byly nahrazeny 15. březnem (den vzniku protektorátu) a 20. dubnem (narozeniny Adolfa Hitlera). Tyto dny byly rovněž využívány k cílené propagandě ve prospěch Říše. Školy byly pečlivě sledovány a případné protinacistické projevy žactva byly důvodem k tvrdým postihům učitelů. Proto učitelé byli obezřetní, žactvo se snažili spíše varovat a chránit. Protiněmecké smýšlení však u většiny škol bylo velmi silné a latentně přítomné.[174] Situace ve školství se velmi zhoršila po dosazení českého kolaboranta Emanuela Moravce do resortu školství. Žáci museli zpívat německou hymnu, zavedl německý způsob známkování a vedl tzv. Kuratorium pro výchovu mládeže, které sloužilo k prosazování nacionálně-socialistické ideje. České mládežnické organizace, včetně Orla a skautu, byly zrušeny. Z nedalekých Boskovic byl vypraven transport boskovických Židů dne 13. a 14. března 1942.

Rodinné zázemí bylo velmi silné a pomáhalo tuto tíživou situaci dětem překonávat. Josef Čupr navštěvoval obecnou školu společně se svou sestřenicí Annou. Zde se mu dostalo také obvyklé náboženské výchovy, takže v roce 1942 přijal první svaté přijímání ve farním kostele v Bořitově, o rok později byl biřmován pomocným biskupem olomouckým Mons. Stanislavem Zelou.[175] Po smrti brněnského sídelního biskupa Josefa Kupky 20. června 1941, v době sedisvakance, totiž vykonával biskupské funkce právě on. Biřmování předpokládalo užívání rozumu (tedy věk alespoň 7 let), dostatečné poučení o nutných prostředcích spásy.[176] Biřmování bylo v kontextu doby odpovědí na zvážená nebezpečí pro víru křesťana. Biřmovanec byl veden k tomu, aby

> „nejen sám stál pevně ve víře, nýbrž též spasitelným vlivem na druhé bojoval pro rozšíření Boží království; proto se biřmování nazývá svátostí *katolické akce*. Duchovní správce se má především přičinit, aby všichni jeho farníci svátost biřmování přijímali, a to dokud ještě chodí do školy, poněvadž později hrozí nebezpečí, že už se k této svátosti nedostanou".[177]

Atmosféra biřmování měla sváteční atmosféru, ale nejen to, byla interpretována jako mimořádná duchovní událost s velkým dopadem na

> „statečné vyznávání víry, víry v obětavém a činném životě, *katolickou akci*, laický apoštolát. (…) V den svatého biřmování duchovní správce dbá zvláště o usebranost mysli. Proto napomene nejen biřmovance, nýbrž též upozorní kmotry, aby světskými zábavami neodváděli pozornost svých kmotřenců od velikého významu, který má svaté biřmování pro celý jejich život".[178]

Především byl kladen důraz na kvalitu kmotrů.[179]

---

[173] DOLEŽAL, J., *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Národní filmový archiv, Praha 1996.
[174] *Tamtéž*, s. 43–47.
[175] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 21.
[176] CIC1917, kán. 788.
[177] TOMAN, J., *Pastorální teologie*, s. 5687
[178] *Tamtéž*, s. 568.
[179] CIC1917, kán. 793–797.

Třetí událostí, jež urychlila přechod Josefa Čupra od dospívání k mládí a dospělosti byla **náhlá smrt jeho otce** na jaře 11. května 1944, v jeho dvaačtyřiceti letech, zřejmě „na selhání ledvin".[180] V rodinné paměti je jeho odchod spjat s namáhavou prací při kopání studny v Býkovicích.[181] Podobal se ostatním hospodářům tím, že byl schopen mnohé věci v provozu domu zařídit svépomocí (vodovod, stavební práce a samozřejmě vše, co souviselo s hospodářstvím). Navíc, podobně jako jeho otec, byl hudebně nadaný: „Dědoušek (tátův otec) byl za první světové války v zajetí v Rusku šest let. Byl velký muzikant, na poutích."[182] V hudební tradici pokračoval, stal se varhaníkem ve farním kostele v Dlouhé Lhotě, ke které byly Býkovice, společně s dalšími třemi vesničkami přifařeny. Požíval vážnosti, jak můžeme dovodit z toho, že ve farnosti zastával funkci patronátního zástupce, jehož úkolem byla péče o jmění farních kostelů, nadací a fondů při nich zřízených. Byl zástupce věřících a měl rovněž usnadnit kontakt s vedením obce. Proto si farář k jeho jmenování konzistoří měl vyžádat dobrozdání obce. Podle Zemské zprávy, která dohlížela na chod farností ze strany státu

> „funkce patronátních zástupců není pouze formální, nýbrž tito podle formulářů předmětných dekretů se zavazují odpovídat za každou škodu, která by snad jejich vinou při jmění kostelním povstala. (…) Zemská politická správa klade důraz na to, aby benediciáti ze své strany vždy a za všech okolností umožnili přesnou a podrobnou kontrolu hospodaření jměním církevním výše uvedeným činitelům a nepohlíželi na výkon těchto funkcí jako na pouhou a tíživou formalitu, kterou snad lze odbýt jednou za rok při uzavírání účtů".[183]

Situaci početné rodiny, která po náhlém skonu otce nastala, stručně vystihuje Marie Čuprová: „Josef měl deset let, když tatínek zemřel, ona, Marie, měla devět let."[184] Hospodářství i provoz hospody zůstaly plně na bedrech třicetisedmileté vdovy, která se sedmi dětmi (Josef byl z výše zmíněných důvodů u svých příbuzných v Jestřebí, kde zcela zdomácněl[185]). Nejstarší František měl necelých dvanáct let. Nejmladší dcera Jana měla devět měsíců. Nejstarší tři děti musely vydatně vypomáhat s prací na poli: „Maminka říkala, že tři malí byli nejhorší, zlobili, byli ještě příliš malí a nemohla jít na pole."[186] Poměry v domácnosti byly sice značně neutěšené („Pavel s Jarou se pořád mydlili, tolik děcek pohromadě, a neměli jsme ani vlastní postel, natož pokoj, spali jsme v posteli po dvou"[187]), ale **rodina jako celek byla velmi soudržná**.

Roli hlavy rodiny jejich matka zastávala již dříve, protože zemřelý otec byl typem muže, který preferoval smír a klidné, věcné řešení věcí. Objasňuje se tím postřeh Marie Čuprové, která poznamenává, že „sourozenci vždy drželi pospolu, nikdo nebyl vůdčí typ. Vůdčí byla maminka, zůstala na ně sama".[188] O svých dětech měla velmi jasnou představu: „Od 5. třídy jsme chodili

---

[180] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice. (Jedná z možných domněnek, aniž chceme předjímat sled událostí: tíživé bolesti Josefa Čupra před jeho smrtí mohou mít snad tady genetické přednastavení.)
[181] *Tamtéž*; RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 22.
[182] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[183] FOLTÝNOVSKÝ, J., *Duchovní správa*, Lidové závody, Olomouc 1936, s. 275.
[184] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[185] *Tamtéž*.
[186] *Tamtéž*.
[187] *Tamtéž*.
[188] *Tamtéž*.

do měšťanky, v Lysicích. Maminka viděla, které dítě k čemu je. Frantovi řekla: Budeš advokát. Mně říkala: Ty seš taková ustrašená.“[189] Pozadí situace na konci války líčí podrobně Jakub Racek:

„Velkou pomocí se jí, nedlouho po manželově smrti, dostalo od Františka Blažka[190] – najatého čeledína, pro kterého se stavení Čuprů stalo jeho životním domovem. Nebýt jeho mohla by Františka sotva hospodářství a výchovu dětí dlouhodobě zvládnout. Oba zůstali následně ve svých životech sami. Poručníkem všech Františkových dětí se stal jeho švagr úředník Josef Šváb.“[191]

Dospívání a středoškolská studia v době nastupující komunistické totality

To, co prožívala jeho matka s dětmi po smrti otce, bylo pro Josefa poněkud vzdálené, protože ke svým pěstounům přirozeně a nenuceně přilnul velmi intenzivně. Jak jsme uvedli již výše, svého strýce a tetu z matčiny strany oslovoval stejně jako jejich vlastní děti, maminko a tatínku. Povědomí osobitosti si však uchoval i díky kontaktům, které obě dvě rodiny udržovaly i z toho důvodu, že jeho matka byla s nimi v přímé pokrevní linii: Jiří Plhoň, který jej přijal do svého domu, byl jejím bratrem.

Rozhodnutí poslat Františka i Josefa po skončení války na **středoškolská studia** pramenila ze dvou úvah: byli nadaní a schopní pokračovat ve studiích (matka ve Františkovi viděla budoucího kněze[192] nebo advokáta[193]) a podle tehdejšího běžného náhledu se takto rodiče v sedláckých rodinách starali o zajištění budoucnosti svých dětí:

„Jít z domu nebyla žádná tragédie, pro děti to bylo normální. (…) Kluci měli již přes deset let, a už šli z domu. Fanouš první a Josef za ním. Rodiče uvažovali tak, že když se starší ožení a převezmou hospodářství, co bude s mladšími? Ztratí domov. A tak starší záhy šli na Velehrad.“[194]

Původní záměr matky Františky Čuprové a poručníka dětí, jejího švagra Josefa Švába,[195] poslat oba starší syny na znovuotevřené **řádové gymnázium na Velehradě**, se mohl naplnit jen z poloviny. František totiž mohl nastoupit již do třetího ročníku gymnázia, protože již absolvoval příslušnou výuku na měšťance v Lysicích. Proto byl zapsán mezi žáky III. třídy ve

[189] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[190] „Byl vzdáleným příbuzným rodiny Čuprů, který na stavení v Býkovicích přišel koncem druhé světové války. Jeho přijetí jako čeledína jej zachránilo od jinak nařízené práce v Hitlerově Velkoněmecké říši. Byl velmi pracovitý, ale i podivínský, nicméně hospodářství držel společně s Františkou Čuprovou na nohách. Především na nejmladší syny Pavla a Jaroslava působil jako vychovatel.“ Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[191] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 22.

[192] „V katolických rodinách to přání, aby byl některý ze synů knězem, bylo normální – to bylo nej nej nej. Maminka po tom určitě toužila u Františka, jako u nejstaršího.“ Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[193] „Frantovi řekla: Budeš advokát.“ *Tamtéž*.

[194] *Tamtéž*.

[195] „Šváb, strýček (švagr od tatínka, manžel tatínkovy sestry Marie) – ten je vozil, tehdy měli i tu nehodu.“ Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.

školním roce 1945/1946. Je zde uvedeno jeho bydliště a zaměstnání matky: Býkovice, matka rolnice. Mezi jeho spolužáky patřili budoucí jezuité Josef Hladiš z Nivnice, Josef Jakubec z Ústí nad Orlicí, Jan Rybář z Bílovic nad Svitavou, pozdější novic a scholastik Václav Uhlíř.[196] Ten na něj vzpomíná takto: Na otázku „Kdy jste se poprvé setkali?" odpovídá: „Po válce, na gymnáziu. Josef nastoupil ve školním roce 46–47. Já jsem chodil do třídy s jeho bratrem Františkem. S Josefem jsme byli kamarádi. Oba dva jsme přešli na státní gymnázium do Brna."[197]

Situace těsně po druhé světové válce byla velmi obtížná pro znovuotevření gymnázia, které bylo zrušeno výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 27. května 1942. V té době mělo gymnázium patnáct učitelů včetně vedlejšího učitele z ruštiny, z toho deset jezuitů. Důraz byl kladen na výchovnou stránku chápanou především jako kázeň, pečlivě se sledoval prospěch (učebního cíle dosáhlo 95,5% žáků), po rozpoznání nedostatečných dispozic byli žáci posíláni domů. Žáci byli vedeni k četbě nad rámec povinného učiva. Běžné byly moderní způsoby výuky (film, projekce a knihovna). Důležitou součástí byl sport, tělovýchova a aktivní přístup ke kultuře. Gymnázium mělo 197 žáků, z nichž 173 považovalo češtinu za svůj mateřský jazyk.[198] Podobně tomu bylo s gymnáziem v Praze-Bubenči a kolejí v Benešově, kdy sídlil noviciát a Filosofický institut TJ. Obě instituce byly přeneseny na Velehrad.[199]

Během války zde bylo v roce 1940 umístěno v poutním domě Stojanov německé gymnázium z Berlína, dále v únoru roku 1941 musela být vyklizena celá školní budova i internát z důvodu ubytování německých dětí. Podrobnosti podává zpráva P. Václava Šettnera SJ, kterou sepsal z podnětu představených po skončení války.[200] Výuka na gymnáziu sice probíhala provizorně ještě nějaký čas na směny s tím, že museli studenti odjíždět domů. Přítomnost německých dětí však vyvolávalo značné napětí, především když sem začaly jezdit děti z ohrožených měst na ozdravné pobyty na zdravější venkov. Celá akce známá pod označením *Kinderlandverschickung*, jež označuje rozsáhlá evakuační opatření během druhé světové války, která byla určena především k ubytování dětí a mladých lidí z měst ohrožených nálety ve venkovských oblastech a týkalo se více než 2,2 milionu dětí a mladých lidí, zasáhly do života Velehradu i jezuitské koleje.[201]

Obnova gymnázia byla poměrně brzy úředně schválena Okresním národním výborem, a to dokonce s právem veřejnosti (12. června 1945). Pro školu v minulosti bylo značnou zátěží, když byla odvislá od gymnázia v Praze-Bubenči. Prostory školy značně utrpěly pobytem německé mládeže i během osvobozování spojeneckými vojsky. Z tohoto důvodu mohly být ve školním roce 1945/1946 otevřeny jen 2. třída (40 žáků) a 3. třída (39 žáků). Ve školním roce 1946/1947 bylo celkem ve třech třídách 106 žáků[202] a v roce 1948/1949 v třetí až šesté třídě

---

[196] *Archiv ČPTJ, Velehrad*, složka *Žáci – Velehrad*.
[197] Rozhovor s panem Uhlířem, 17.07.2022.
[198] Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/41; *Archiv ČPTJ, Velehrad*, složka *Žáci – Velehrad*.
[199] BRÁZDIL, F., Z dějin řádového gymnázia na Velehradě, in *Revue církevního práva*, 27/1 (2004), s. 61–63.
[200] ŠETTNER, V., Druhá světová válka (1939–1945) a Velehrad za německé okupace, in AMBROS, P. (ed.), *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*, Refugium, Olomouc 2016, s. 257–259.
[201] Srv. ŠUSTROVÁ, R., *Pod ochranou protektorátu. Kinderlandverschickung v Čechách a na Moravě: politika, každodennost a paměť 1940–1945*, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2012, s. 138–160.
[202] Z papežského ústavu, in *Velehradské zprávy* (říjen 1946), s. 6.

112 žáků. Byl zde kromě učitele tělocviku sbor osmi profesorů z Tovaryšstva Ježíšova se státní aprobací.[203] Novým školským zákonem ze dne 21. dubna 1948 byly všechny školy zestátněny a ani po vytrvalých jednáních biskupů s komunistickým režimem se nezdařilo ani jednu církevní školu v Československu zachránit. Dnem 5. dubna 1949 bylo zestátněno i velehradské gymnázium, škola však ukončila svoji činnost k 1. dubnu 1949.[204] Žáci mohli ještě zůstat ubytováni na Velehradě s tím, že museli navštěvovat státní gymnázium.[205]

Éru po ukončení války programově vyjadřuje rektor Papežské koleje Antonín Zgarbík SJ: „Nyní před námi stojí tři velké úkoly, vyjádřené symbolicky bazilikou, exercičním domem Stojanov a apoštolskou školou. (…) Máme zde klasické gymnázium s právem veřejnosti.“[206] Tyto vnější podmínky však nebyly to jediné, s čím se jezuitské střední školy potýkaly. Určitý návod k hlubšímu pochopení vnitřní situace na jezuitských školách nám může dát úryvek ze svéživotopisu Josefa Sukopa SJ, který byl v roce 1948 poslán na Biskupské gymnázium s konviktem do Brna. Zde zastával funkci generálního představeného až do 13. dubna 1950, kdy byla kolej přepadena státní bezpečností a jejich zásahem zlikvidována a celá komunita deportována do Bohosudova. Josef Sukop píše:

> „Zdá se, že někteří starší PP. nebyli nakloněni změnám, které zde otec Šupa zavedl. Týkaly se ustálených vnějších forem, jako například chození v řadách a mlčení po chodbách, přísná separace mezi staršími a mladšími, určitá volnost na vycházkách atd. Zřejmě jsem měl podle jejich názoru zjednat nápravu. Já však neměl chuti vracet se k těmto starým (trochu kasárenským) praktikám, za což jsem při první návštěvě O. Provinciála dostal řádně vyhubováno. Později však představení uznali, že tento volnější styl výchovy nebyl na škodu, spíš naopak. Kluci se cítili v ústavě jako doma, vztah mezi vychovateli a profesory byl upřímnější a vřelejší, což dosvědčují například i časté jejich návštěvy o prázdninách i to, že o svatodušních svátcích jich velká většina zůstala v ústavě (kde jsme pro ně uspořádali různé atrakce: sportovní klání, studentské majáles s hudbou, krámky, střelnicí atd.), ač mohli jet domů.“[207]

Lze předpokládat, že podobné pedagogické přístupy se řešily i na Velehradě, prostudujeme-li podrobněji dochované předválečné závěrečné zprávy, které tento „kasárenský“ styl naznačují.[208]

---

[203] ZÁVADSKÝ, K., Třicet let, in *Velehradské zprávy*, 1 (únor 1947), s. 7.

[204] Zákon č. 95/1948 Sb. Ústavodárného Národního shromáždění o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), z 21. 4. 1948, zveřejněno v č. 38/1948 Sbírka zákonů, s. 829 (účinnost od 1. 9. 1948).

[205] HORÁK, Z., *Církve a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, Grada, Praha 2011, s. 50–52.

[206] ZGARBÍK, A., Poselství Velehradu osvobozené vlasti, in *Velehradské zprávy* (říjen 1946), s. 1.

[207] SUKOP, J., *Autobiografie*, rukopis, in *Archiv ČPTJ*, Praha, s. 32.

[208] Srv. Hlavní výroční zpráva za školní rok; *Archiv ČPTJ, Velehrad*, složka *Žáci – Velehrad*. Způsob výchovy může dokreslit autentické svědectví jednoho z pamětníků: „Laudetur Jesus Christus. Ranní pozdrav frátera Šnejdara nás budil přesně a nemilosrdně. Ranní toaleta a odchod do kaple, snídaně, studovna a odchod do školy, do druhého křídla budovy. Konec vyučování, studovna, oběd. Po obědě volno – sportování, nácviky v orchestru, ale také četba, a když bylo třeba, tak i studium. Přísné studium bylo jednoznačné. Všichni ve studovně studovali. Kdo potřeboval, mohl si vyžádat konzultaci. Ta byla mimo přísné studium. Přísné studium vystřídal volný čas, večeře, večerní modlitba v kapli A opět studium. Hygiena před spaním, Laudetur Jesus Christus, zhasnutí a spánek. Nedělní den byl volnější: společná mše, sportování, vystoupení v orchestru, čtení, volné studium, návštěvy rodičů a příbuzných. Někdy také společná vycházka k salesiánům nebo po Brně.“ PIÑOS, V., Ze vzpomínek na kvartu A., in *Biskupské gymnasium 1947–1949, 1990–1995 a konvikt 1946–1950, 1990–1994 v Brně*, Sursum, Brno 1995, s. 51.

Josef Čupr nejdříve nastoupil do prvního ročníku **obnoveného boskovického gymnázia.**[209] Byl o dva roky mladší než jeho bratr František, který mohl nastoupit přímo. Boskovické gymnázium s českou vyučovací řečí vzniklo v roce 1900. Na předválečnou atmosféru boskovického gymnázia vzpomíná případně Tomáš Špidlík, pro kterého se stalo velkou školou různorodých politických a světonázorových postojů.[210]

Tato různorodost byla částečně potlačena během okupace v době války jednak proto, že boskovičtí Židé včetně studentů gymnázia byli deportováni transportem 14. a 15. března 1942 nejdříve do Brna a odtud pak do Terezína nebo do koncentračních táborů. Ze 458 židovských odsunutých obyvatel židovského ghetta se jich po druhé světové válce vrátilo pouhých čtrnáct. [211] Úplný seznam perzekuovaných obětí nacistického režimu z řad profesorů, absolventů a studentů gymnázia se nepodařilo sestavit, v ročence gymnázia z roku 2000 je jich uvedeno celkem šedesát osm.[212]

Po skončení války skončil školní rok až 19. července 1945 a osmé třídy pokračovaly až do 15. září prázdninovým kurzem, jenž byl uznán jako úspěšné absolvování střední školy, a to i bez maturitní zkoušky. Pro své náboženské postoje byly přeloženy profesorka Marie Mášková a Anna Boudová. Podobně jako předčasně penzionovaný prof. Votoupal byly odstraněny akčním výborem Národní fronty v Boskovicích.[213] Postupně se stále více začal projevovat vliv Národní fronty: byl likvidován Spolek pro podporování chudých studentů (1947) a původní Rodičovské sdružení (1948) a stipendia byla nahrazena státními studijními podporami a podnikovými stipendii podmíněnými nejen chováním nebo prospěchem, ale především „kladným poměrem k budovatelské práci naší lidově demokratické republiky".[214] Ve školním roce 1945/1946 nebyla otevřena první třída osmiletého gymnázia, protože přihlášení žáci mohli spolu s primány postoupit přímo do některé ze tří sekund. Avšak počátkem druhého pololetí byla dodatečně zřízena první třída,[215] kterou absolvoval i Josef Čupr. Celkem v té době mělo gymnázium 405 žáků. Podle zákona o jednotné škole nebyly otevřeny první, druhá a třetí třída, takže osmileté gymnázium se změnilo nejdříve na pětileté, následně na čtyřleté. Přechod na velehradské gymnázium se rodinným pamětníkům vryl hluboko do povědomí:

> „Frantu a Josefa vezli po prázdninách do školy na Velehrad, strýček je vezl autem a přejeli autem paní v Buchlovicích. Nebyl dobrý řidič, byl ve vinařském družstvě, auto si u nich v hospodářství schoval, aby ho Němci nesebrali. Byl u toho strýček, maminka, svobodná tetička, František a Josef. Za vozem s fůrou sena šla manželka sedláka, šla za manželem říci mu, že jede auto, a potom mu vstoupila přímo do cesty. Jak to ta maminka mohla všechno snést? Kdyby více zabrzdili, tak by na druhé straně vypadla posádka a spadla ze srázu. Když to potom vyprávěli

[209] *Státní okresní archiv Blansko*, fond F 25 Gymnázium Boskovice, inv. č. 92, Třídní výkaz 1.–8. třída, r. 1945–1946. Srv. RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 22.
[210] AMBROS, P., *Životopis otce Tomáše Špidlíka*, Refugium, Olomouc 2023, s. 57–61.
[211] BRÁNSKÝ, J., *Osud Židů z Boskovic a bývalého okresu Boskovického 1939–1945*, Muzeum Boskovicka, Boskovice 1995, s. 42–43.
[212] BRÁNSKÝ, J., *Dějiny gymnázia v Boskovicích*, Gymnázium Boskovice, Boskovice 2000, s. 73–79.
[213] *Tamtéž*, s. 85.
[214] *Tamtéž*, s. 89.
[215] *Tamtéž*, s. 87.

jezuitovi otci Ševelovi na Velehradě, řekl jim, aby je utěšil: ‚Aspoň jste takovým krásným autem pomohli stařence do nebe, buďte rádi!'"[216]

Přísnost (anebo jemněji: akurátnost) poměrů a kázeň na škole byla příslovečná. Marie Čuprová ji připomněla výrokem hodným zaznamenání: „Fanouš trochu rebeloval, Josef ne, dokázal se přizpůsobit. Když jim například psal ze zahraničí, formuloval to takto: ‚Je to přísnější než na Velehradě, ale mně to vyhovuje.'"[217] Podle pamětníka Václava Uhlíře se „přijímací pohovor se odbýval u rektora koleje P. Svobody SJ a poté jsme se odebrali ke zkouškám. Svolal a odvedl nás tam takový mladý, štíhlý, vysoký ‚velebný pán'. Prošli jsme několika dlouhými chodbami – a najednou jsme byli ve třídě. Zkouška z několika předmětů probíhala formou písemných prací a testů. Po jejím skončení nás zase odvedl zpět k rodičům".[218] V letech 1947–1948 byl rektorem Papežské koleje Antonín Zgarbík SJ, u něhož přijímací pohovor probíhal.[219] Tuto funkci zastával až do srpna 1948, kdy byl jmenován rektorem v nově otevřené jezuitské koleji při biskupském gymnáziu v Brně.[220] Josef byl veden v seznamu žáků 2. třídy řádového gymnázia ve školním roce 1946/1947 s poznámkou, že pochází z Dlouhé Lhoty. Jeho matka je zde uvedena jako hostinská.[221]

Představu o fungování školy a koleje (internátu pro studenty) si můžeme přiblížit vzpomínkou Václava Uhlíře:

„Vstávalo se v šest hodin. Poté následovala osobní hygiena a o půl sedmé se studenti odebírali na ranní mši do kaple, která se nacházela v koleji. Po mši se zasedalo ke snídani, poté ještě mohli jít do studovny a opakovat si látku. V osm hodin začínalo dopolední vyučování, které končilo před dvanáctou hodinou. V pravé poledne se pomodlili v konviktní kapli modlitbu Anděl Páně a následoval oběd. Zasedací pořádek v jídelně byl podle tříd. Ještě před jídlem se všichni pomodlili. Během oběda jeden ze studentů předčítal z evangelia nebo jiné náboženské literatury. Četlo se během oběda i večeře. Po děkovné modlitbě se studenti odebrali na hřiště, kde měli na výběr z mnoha aktivit. Každý si šel tam, kam ho to táhlo: odbíjená, košíková, vybíjená, atletika, kuželky, ale také si mohl sednout, koukat nebo se procházet a povídat si. Jak kdo chtěl. Byl zde i bazén, koupaliště, a když bylo teplo, chodili jsme se koupat. Když bylo škaredě, pršelo, šlo se do studovny a tam se hrály stolní hry. Byla to také doba vyhrazená pro individuální cvičení na hudební nástroje. Doba od dvou do pěti hodin byla využita různě. Odpolední vyučování nebývalo každý den. Místo něj se chodilo na menší procházky, někdy i na delší túry ihned po obědě. Dále bývaly schůzky kroužků, nacvičovalo se divadlo a jiné. Ve tři hodiny se podávala menší svačina. Od 17 do 18 hodin byla první studijní doba, tzv. přísná, kdy každý studoval individuálně. Po pětiminutové přestávce se pokračovalo ve studiu, ale žáci se již mohli mezi sebou poradit. Večeře byla od sedmi do půl osmé a po ní se šlo ještě na hodinu na hřiště nebo do studovny. O půl deváté

[216] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[217] *Tamtéž.*
[218] Velehrad – místo, na které se nezapomíná, [online][cit. 13.05.2024], in *Katolický týdeník*, (30. 6. 2005), dostupné z: https://katyd.cirkev.cz/clanky/velehrad---misto-na-ktere-se-nezapomina.html.
[219] Srv. VODIČKOVÁ, S., Papežovi špioni Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova v soukolí moderních dějin na příkladu P. Antonína Zgarbíka SJ, in *Securitas imperii*, 3 (2011), s. 110–142.
[220] *Národní obroda*, (7. 12. 1947), 2/284, s. 9.
[221] Žáci 2. třídy řádového gymnasia na Velehradě v škol. r. 1946/47, in *Archiv ČPTJ, Velehrad*, složka Žáci – Velehrad.

se všichni pomodlili večerní modlitbu a potom se již chovanci připravovali na noc. V devět hodin večer nastal noční klid.“[222]

Poválečnou obnovou navázala škola na svou dosavadní bohatou tradici, výchovnou i vzdělávací. Byla zároveň Řádovým gymnáziem Papežské koleje Tovaryšstva Ježíšova a internátem pro studenty, jenž nesl od roku 1916 název Papežský misijní ústav svatého Cyrila a Metoděje. První instituce byla od roku 1937 státem uznaná střední škola s tzv. právem veřejnosti (tedy splňující všechna kritéria veřejné školy stanovená zákonem a úředními vyhláškami) a malým seminářem. Jeho cílem bylo „vychovávat schopné hochy, aby se z nich mohli stát kněží řádu Tovaryšstva Ježíšova, jehož členové jsou činní v našich zemích jako lidoví misionáři, exercitátoři, kazatelé, profesoři a vychovatelé mládeže, spisovatelé apod. a chtějí všemožně pracovat v duchu sv. Cyrila a Metoděje o sjednocení všech Slovanů v pravé víře. Tím se liší tento ústav od diecézních chlapeckých seminářů, v nichž se vychovávají budoucí kněží světští“.[223]

Klíčem úspěchu jezuitského školství v době první republiky i po druhé světové válce bylo těsné propojení kvality výuky a vysoké studijní nároky na žáky kladené, přátelská atmosféra v koleji spojující přísnou kázeň a laskavý osobní přístup, mimořádné nasazení v osobních kontaktech během výuky i v prožívání volného času, který byl umně moderován a rozvíjen v mnoha oblastech podle osobních dispozic žáků (hudba, zpěv, sport, skauting, fotografování, výtvarná výchova a divadlo) a novátorské přístupy ve výchově. Důležitá byla i komunikace směrem k veřejnosti, laické i církevní, a energie věnovaná dobrému jménu školy, jež zahrnovala i dobrou, cílevědomou a esteticky tvořivou propagaci.

„Jezuitští učitelé i vychovatelé byli pro studenty zejména přáteli. Snažili se být jim vždy příkladem, být jim k dispozici a věnovali se jim v průběhu vyučovacích hodin, ale i přestávek a volných chvil. Rádi si s kluky zahráli fotbal či vybíjenou, nebránili se legrackám i diskuzím. Jejich cílem byl dát žákům to nejlepší. Většina ještě žijících studentů zmiňuje především jejich vřelost, dodnes s láskou vzpomíná na toto období jako na jedno z nejšťastnějších ve svém životě a jsou nesmírně vděční za neobvykle kvalitní vzdělání, kterého se jim dostalo.“[224]

To ovšem dobře dokumentují, slovem i obrazem, relace pravidelně uveřejňované v občasníku *Velehradské zprávy*, které začaly vycházet v roce 1946. Poslední číslo vyšlo 11. listopadu 1948.

Vezmeme-li do úvahy, že na Velehradě prožil období od 1. září 1946 do 1. dubna 1949, tedy necelé tři školní roky, tedy důležité období svého dospívání (od svých 12 let do 15 let), jen stěží dovedeme plně přiblížit dopad tohoto období na jeho další životní dráhu. Můžeme však říci, že zde můžeme hledat **postupné zrání možnosti povolání ke kněžství**, jež však zřejmě zůstala především intimní součástí jeho vnitřního náhledu na svět a vlastní budoucnost. Se závěrečným vysvědčením z kvarty se při rozhodování, co dále, společně se svým starším bratrem rozhodli, jistě i z důvodů praktických, přestoupit na již státně uznané původně biskupské gymnázium v Brně na Barvičově ulici 85, které bylo nedávno otevřeno a svěřeno do péče

[222] Ze vzpomínek Václava Uhlíře, in HEGR, M. (ed.), *Výroční ročenka Stojanova gymnázia, Velehrad 2004–2014*, Stojanovo gymnázium, Velehrad 2014, s. 5–6.
[223] ZÁVADSKÝ, K., Třicet let, in *Velehradské zprávy*, 1/1 (1947), s. 7.
[224] HEGR, M. (ed.), *Výroční ročenka Stojanova gymnázia*, s. 3–4.

jezuitům.[225] Na základě vysvědčení, které dostal ještě na Velehradě, absolvoval úspěšně 30. června 1949 přijímací řízení a byl přijat na postátněné biskupské gymnázium.

Zde ještě jezuité působili mezi studenty až do své internace během akce K, totiž až do nezákonné násilné likvidace klášterů a mužských katolických řeholních řádů.[226] Nedokončená stavba biskupského gymnázia a malého semináře započatá ještě před válkou byla zabrána německými úřady pro SS a pro pobočný koncentrační tábor Brno. Po válce sloužila jako provizorní nemocnice pro Rudou armádu. Na podzim je převzali jezuité pro svůj Filosofický institut. V roce 1947 zde bylo otevřeno gymnázium a konvikt pro studenty vedený jezuity. Již rok poté bylo zestátněno a jen vyšší ročníky, do nichž patřili i bratři Čuprovi, se staly součástí **Prvního českého gymnázia**[227] nazvaného po válce po odbojáři Dr. Josefu Kudelovi v tehdejší Legionářské ulici (dnes tř. kpt. Jaroše), kde sídlilo od roku 1884.

Jak dokládá zápis v třídní knize, Josef Čupr v jezuitském konviktu bydlel.[228] Oba „maturovali na Kudelově gymnáziu v Brně. Polovina třídy nebyla připuštěna k maturitě."[229] František v roce 1951,[230] Josef Čupr byl posledním ročníkem, který absolvoval, v roce 1953.[231] Spolu s ostatními po zabrání kláštera i koleje se museli v květnu roku 1950 vystěhovat a najít si náhradní ubytování.[232] Po určitou dobu bydlel v augustiniánském klášteře na Starém Brně, pak byl nucen se přestěhovat do Jestřebí, odkud dojížděl. V maturitním ročníku ve školním roce 1952/1953 byla škola administrativně zrušena a do budovy zrušeného klasického gymnázia byla přestěhováno Gymnázium Zdeňka Nejedlého z Leninovy (Kounicovy) ulice.[233] Josef Čupr naplno prožil proměnu gymnázia v socialistickou školu a dokončit ji mohl zřejmě jen díky autoritě ředitele Františka Švandy, který sice uplatňoval vládní a stranickou linii, ale „chránil

---

[225] Srv. Jednání o převzetí chlapeckého semináře v Brně, in Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupský ordinariát Brno 1909–1947, č. 2361, J 141/460; „Podle předválečné dohody měla být výuka na gymnáziu, stejně jako výchova seminaristů a správa celého ústavu svěřena řádu Tovaryšstva Ježíšova (jezuitům). Po válce se tato dohoda obnovila a uskutečnila, když jezuité založili v Brně svou kolej. V budově gymnázia a konviktu bylo jedno křídlo vyhrazeno pro ubytování profesorů a ostatních členů řádu." CHALUPOVÁ, P., *Katolická církev v českých zemích v letech 1945–1948. Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, Diplomová práce, FF MU, Brno 2008, s. 59.

[226] VLČEK, V., Likvidace mužských řádů v českých zemích v 50. letech ve středoevropském kontextu aneb Ochráníme vás před hněvem pracujícího lidu, in *Securitas imperii*, 19/02 (2011), s. 144–157.

[227] Gymnázium Brno na třídě Kapitána Jaroše, za komunismu Kudelovo gymnázium, je nejstarším českým gymnáziem v Brně a spolu s SGO na Moravě. Bylo založeno v roce 1867. Absolventa Josefa Čupra na jejich stránkách můžeme najít. Chodil do IV. A a maturoval v roce 1953. Jeho třídní učitelka byla Jiřina Poustková. Je zajímavé, že ve sborníku k oslavám stého výročí založení gymnázia v roce 1967 je Josefovo jméno uvedeno, a přitom v tu dobu již byl za hranicemi. Ředitelem v té době byl František Švanda (1948–1951), Ivan Ščaděj (1950–1951) a Josef Veselý (1951–1962). Významnými absolventy kromě Josefa Čupra byli například: Alfons Mucha, Jan Herben, Antonín Vašek, Petr Bezruč, Lev Blatný, František Trávníček, Vilém Mrštík, Karel Čapek. V roce 1951 byla návaznost na osobnosti, které nebyly již v kurzu doby, „dána do klidu" (lidově: byly dány „pod koberec"). Josef Čupr byl posledním ročníkem, který absolvoval.

[228] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, Příloha č. 4.

[229] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[230] NEKUDA, V. (ed.), *První české gymnasium. K stému výročí založení gymnasia, 1867–1967*, Musejní spolek v Brně, Brno 1967, s. 158.

[231] *Tamtéž*, s. 160.

[232] FILKA, P., BiGy Brno, in *Jezuité*, 2 (2005), s. 17–18.

[233] HANÁKOVÁ, A., Od minulosti do současnosti: oslavy gymnaziálních výročí, in *150 let prvního českého gymnázia v Brně*, Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše, Brno 2017, s. 93.

své svěřence před deformacemi doby i za cenu osobních nepříjemností".[234] Zřejmě jen šťastnou shodou okolností přečkal vládu nového ředitele Ivana Ščaděje, jehož hlavním cílem bylo zvýšení „politické úrovně školy",[235] a to i díky ukončení činnosti gymnázia po 85 letech, jehož žáky převedl do nové školy nový ředitel Josef Veselý.

Jakub Racek zdokumentoval podrobnosti jeho maturitní zkoušky:

> „Odehrála se dne 1. června 1953 s celkovým hodnocením *prospěl*. Abiturientem 4. A se stal v českém a ruském jazyce, matematice a přírodopisu. V češtině pod zkoušející profesorkou Jiřinou Poustkovou obstál na dostatečnou poté, co jsi zvolil otázku ‚Lidová slovesnost a její úloha v rozvoji naší umělé poesie (Čelakovský, Erben). Jazyk spisovný a nářečí'."[236]

Vysokoškolská studia v době komunistické totality

Přijetí na **Fakultu architektury a pozemního stavitelství Vysoké školy stavitelské v Brně** v roce 1954 předcházelo krátké, jeden rok trvající pomaturitní období (říjen 1953 – červenec 1954), kdy po neúspěšném pokusu začít studovat na přírodovědecké fakultě pracoval manuálně.

> „Radili mu, aby šel do školy, svobodná tetička mu radila, aby šel do školy a nezůstával v lihovaru. Nejprve chtěl na přírodní vědy, komunisti řekli ani nápad, poslali ho buď na hnojařinu, nebo na architekta-stavitele, šel tam."[237]

V **lihovaru v Rájci nad Svitavou**[238] pracoval jako pomocný dělník těžce. „Když maminka viděla jeho ruce, říkala, celej tata."[239] „Nejčastěji vykládal vagóny s uhlím, které z nich po pásech jezdilo do skladu lihovaru. Pracoval s takovou lopatou na lanku. Skládal uhlí."[240]

Vylučování žáků z daného stupně vzdělávací soustavy, ať už středního, či vysokého školství byla zcela běžná, dobře propracovaná a pravidelně vyhodnocovaná praxe komunistického aparátu. Totalitní moc uskutečňovala ideologii třídní moci prostřednictvím státních úřadů. Uplatňování systému vzdělanostní nerovnosti tvoří základní rámec pro pochopení interpretace situací, se kterými se Josef Čupr (i jeho sourozenci) každodenně potýkal ve svém úsilí nabýt vyššího vzdělávání.

> „Hlavním úkolem a posláním naší školy se proto musí stát příprava všestranně vzdělaných lidí, kteří ovládají základní poznatky vědy a techniky a současně jsou způsobilí ke kvalifikované fyzické práci a připraveni uvědoměle se zúčastnit budování komunistické společnosti. Vytvořit takovou

---

[234] SÁŇKA, H., Dějiny prvního českého gymnasia v Brně, in NEKUDA, V. (ed.), *První české gymnasium. K stému výročí založení gymnasia, 1867*–1967, s. 29.
[235] *Tamtéž*, s. 30.
[236] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 26.
[237] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[238] Rájec byl význačně po staletí spřízněn s knížecí rodinou Salmů, kterým tamější zámek patřil až do roku 1945. Třeba Marie Alžběta po únoru 1945 pracovala několik let jako řidička ČSAD. S rodinou Josef Čupr přicházel často do styku.
[239] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[240] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 27 (Čupr, Pavel, bydliště Svinošice 18, mladší bratr Josefa Čupra, záznam učiněn 12. července 2022).

vpravdě socialistickou školu znamená stále těsněji různými formami spojovat vyučování s výrobní praxí žáků tak, aby získali nejen pracovní návyky, ale ve vyšších třídách střední školy i základní kvalifikaci pro dělnická povolání.“[241]

Tento programový cíl byl obsahem reforem středních škol, jimiž procházeli. Nejinak tomu bylo i při studiu vysokoškolském. Tímto přístupem, který naplňoval všechny znaky diskriminačních mechanismů vzdělávací nerovnosti, byly postiženy především generace těch mladých lidí, kteří se narodili v období mezi roky 1930–1941. Počet vzdělanostně perzekuovaných se pohyboval okolo 700 000, což přibližně odpovídalo 10 % dospělé populace tehdejšího Československa.[242] I Josef Čupr, který za této situace zvolil raději dělnické zaměstnání, postupoval velmi racionálně a odpovědně vůči své budoucnosti, protože při samotném přijetí studentů na vysoké školy se v této době začaly zohledňovat na prvním místě hlediska sociálního původu a třídní příslušnosti.[243] Přijetí Čupra na vysokou školu, podobně jako přijetí jeho bratra Františka na Filosofickou fakultu na obor historie lze považovat za zázrak nebo podivuhodný projev Boží prozřetelnosti.[244]

Dobovou situaci na fakultě přibližují pamětníci jejího dobového vývoje v časopise Fakulty architektury v Brně. Profesor Vladimír Šlapeta poznamenává:

„Až v roce 1965 se na Fakultě stavební podařilo separovat architekturu od stavařů. První dva roky se do té doby studovaly dohromady, kdy se učily mostní konstrukce a montované stavby, čili to byla masová výuka inženýrů pro prefabrikovanou výstavbu, ale bez oné kultury architektonického stavění.“[245]

Profesor Ladislav Labus ukazuje další moment:

„Od roku 1950 byl nastolen systém státem dosazených a komunistickou stranou požehnaných rektorů či děkanů. O studijních plánech se tehdy rozhodovalo na partajních schůzích. A když vznikl nový studijní plán, například nové Fakulty architektury, byl navlas stejný v Praze, Brně i v Bratislavě… A teprve po deseti letech od vzniku nových fakult architektury v roce 1976 bylo připuštěno, že od 4. ročníku si mohly fakulty zařadit některé povinně volitelné předměty podle vlastní úvahy. Prostě totální direktivní řízení, z ÚV KSČ přes vládu a přes svazy architektů, které to posvětily. A komunisti zavedli ještě něco dalšího, podle sovětského modelu se snažili oddělit

[241] Zpráva o činnosti ÚV KSČ XI. sjezdu a současné hlavní úkoly, in BOHÁČ, A. – CACH, J. – ČERNOHORSKÝ Z., *Dějiny školství v Československu 1945–1975*, II, Univerzita Karlova, Praha 1982, s. 56.
[242] TUČEK, M. a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003, s. 360.
[243] URBÁŠEK, P., *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012, s. 39.
[244] Jeho bratr byl český archivář, odborník na patentové právo a politik, po sametové revoluci československý poslanec Sněmovny národů Federálního shromáždění za KDU-ČSL; ČUPR, F., Spisovenská a archivní manipulace s technickou dokumentací ve strojírenství, in *Spisová služba*, (1963), s. 224–230; Živá kronika Komory patentových zástupců, in *Průmyslové vlastnictví*, 3/3 (1993), s. 83–87.
[245] Ohlížení na úsvitu příštího století, [online][cit. 13.05.2024], in *Alfa*, 8 (2018), dostupné z: https://www.fa.cvut.cz/cs/aktualne/casopis-alfa/7966-ohlizeni-na-usvitu-pristiho-stoleti.

vědu a výzkum od vysokých škol – kdo učil, nemohl projektovat, kdo projektoval, nemohl většinou učit, a kdo bádal, ale nebyl politicky zcela spolehlivý, toho poslali do Akademie věd."[246]

Situaci na škole ovlivnily i drastické politické procesy: „V době vrcholící sorely a stalinské doktríny, což samozřejmě později vedlo k obrovské nenávisti těch nových, jako byl Meduna… Ti potom dostali po roce 1948 Fuchse, Rozehnala i Kopřivu ze školy a skončilo to uvězněním Rozehnala – na dva a půl roku na Pankráci v tzv. *basoprojektu*."[247] Atmosféru vystihuje snad nejlépe ještě jedna Labusova poznámka: „Když studujete ročníkové průvodce studiem, dnešní Bílé knihy z doby totality, zavane na vás děsivá atmosféra těch let, zvratu, odklonu od svobody."[248]

Zrušení původní koncepce techniky v Brně a založení fakulty dle zákona o vysokých školách z roku 1950 vedlo k zachování oboru, který by zřejmě spadal do nově zřízené Vojenské akademie. Zásluhou například prof. Bohuslava Fuchse si fakulta uchovala širší rozměr, než tomu bylo u ryze technických fakult obvyklé. Studenti byli uváděni i do sféry urbanismu a architektury, především však získávali kompetence v oblasti regulačního a územního plánování. Jinými slovy učili se rozumět modernímu komplexnímu fungovaní sídelního celku. V roce 1958 byl v inscenovaném procesu, i díky žárlivosti a intrikám kolegů, obviněn a odsouzen.[249]

Proto se zde mohl Čupr naučit i chápání architektury jako doktríny vtělené v díle. Studenti se mohli totiž spíše okrajově, ale přece jen seznamovat i s teoretickými úvahami a manifestačními doktrínami. Takto se vepsal do paměti svých nejbližších. Byl pro ně „**stavitel Blanska**. Postavil např. městský úřad. Viděl ve světě krásu, s úžasem se na všechno díval, vždycky chtěl jít na botaniku, ale říkal, že nevěděl, že ta architektura je krásná. Potom také v Římě mu to sedlo".[250] Zájem o architekturu a stavebnictví zůstal Josefu Čuprovi po celý život a svou profesní kompetenci mohl plně prokázat i v roli budovatele základních struktur obnovující se České provincie po roce 1989.

Bylo to velmi silné rodinné zázemí, navíc zesílené několika roky studia na školách vedených jezuity, které jej připravilo na to, aby našel orientaci a životní postoje, které ho chránily před kompromisy nebo *démonem souhlasu*, tedy „jednat proti svému přesvědčení". Bránil se „rozštěpit se na člověka soukromého a veřejného" a upadnout do světa komunistického světonázoru tím, že mu bezmezně „věří a souhlasí s ním". Nikdy se nesnížil „přemýšlet pouze v rámci konvence".[251]

Tyto občanské „ctnosti" byly jistým obecným předpokladem pro vlastní tajemství jeho srdce, jímž bylo kněžské povolání. „Nikdy ho nenapadlo, že by mohl být něčím jiným než knězem."[252]

---

[246] Ohlížení na úsvitu příštího století, [online][cit. 13.05.2024], in *Alfa*, 8 (2018), dostupné z: https://www.fa.cvut.cz/cs/aktualne/casopis-alfa/7966-ohlizeni-na-usvitu-pristiho-stoleti.

[247] *Tamtéž*. Srv. KOUKALOVÁ, Š., Plánovačka neboli Basoprojekt, in *Paměť a dějiny*, 12 (2019), s. 11–15.

[248] Ohlížení na úsvitu příštího století, [online][cit. 13.05.2024], in *Alfa*, 8 (2018), dostupné z: https://www.fa.cvut.cz/cs/aktualne/casopis-alfa/7966-ohlizeni-na-usvitu-pristiho-stoleti.

[249] Srv. ŠLAPETA, V., Fuchs Bohuslav, in PLACZEK, A.K. (ed.), *Macmillan Encyclopedia of Architects*, 2, The Free Press, New York 1982, s. 121–122.

[250] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.

[251] TATARKA, D., *Démon souhlasu*, Český spisovatel, Praha 1964, s. 5–7.

[252] MARTINKOVÁ, L., Z uprchlického tábora na provincialát, in *Katolický týdeník*, 2/19 (12. května 1991), s. 1,8.

V dobovém kontextu 50. let tato touha znamenala rozhodnutí mezi nemožností se knězem stát nebo přijetím jeho dobové podoby spojené s tou částí katolické církve, která byla ochotná s režimem spolupracovat. Kněžský seminář v Litoměřicích společně s fakultou (Cyrilometodějská katolická bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích) neměl příliš dobré jméno.[253] Rozhodnutí sem nastoupit, a to i přes výslovný zákaz biskupa tehdy většinou ve vězení nebo v internaci, bylo motivováno duchovními správci nebo zpovědníky a potřebou péče o duše ve veřejném prostoru. Kritici semináře „poukazovali na to, že se seminářem není podle původu zdaleka všechno v pořádku a vyučování musí být nutně infiltrováno marxistickou doktrínou. Fakticky v uvažované době vyučovali tři učitelé *Praktické otázky lidové demokracie*. Jednalo se o nepřípustnou, právně abnormální situaci. V paměti bylo stanovisko tehdejšího papeže Pia XII. vůči voličům komunistických stran, případně stanovisko jednotlivých českých biskupů, s nimiž byl styk naprosto znemožněn. Správnou alternativou podle kritiků bylo nevstupovat a vyčkávat".[254]

„Rodinná soudržnost byla velmi silná."[255] Jak intenzivní toto domácí zázemí bylo, ukazuje i to, že během

> „vysokoškolských studií bydlel v Brně-Žabovřeskách společně s bratrem Františkem, který se po dvou letech práce u soustruhu v První brněnské strojírně, závodu Klementa Gottwalda dostal na studia historie, a sestrami Marií a Annou. Zájem o technický obor měl po svém tatínkovi. Kromě školy navštěvoval často také bohoslužby. Obvykle se jednalo o ranní mše v kostele svatého Jakuba, kde tehdy i ministroval".[256] I podle Státní tajné bezpečnosti „byl silně nábožensky založený".[257]

Těsně před dokončením školy se ozvaly jeho zdravotní potíže s jícnem. Přesto vysokou školu dokončil státní závěrečnou zkouškou, kterou úspěšně složil dne 19. ledna 1960 a o několik dnů později, tedy 23. ledna téhož roku, byl **promován na inženýra**.

> „Jako vysokoškolák prošel zkrácenou dvanáctiměsíční verzí základní vojenské služby během studia. Po státní závěrečné zkoušce byl ještě měsíc na vojenském cvičení na Slovensku. Pro svůj ‚úraz' hltanu v dětském věku byl následně zařazen beze zbraně."[258]

Jak bylo obvyklé, práce mu byla přidělena na základě umístěnky na **odbor výstavby Městského národního výboru v Blansku**, „kde se posléze stal vedoucím. Od roku 1965 pracoval jako vedoucí stavebního odboru podniku Metra Blansko".[259]

---

[253] Srv. KAVKA, F. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy*, 4, 1918–1990, Karolinum, Praha 1998, s. 351–368.
[254] SKOBLÍK, J., Litoměřický seminář v padesátých letech, in *Teologické texty*, 3 (2003), s. 105–106; HRONEK, J., Do nové etapy práce naší fakulty v Litoměřicích, in *Duchovní pastýř*, 8 (1953), s. 113–114. Srv. pozdější reflexe ALTRICHTER, M., Verso il sacerdozio, in Viera a kultúra cestou človeka, in *Jubilejník k 65. narodzeninám slovenského filosofa a teológa Ladislava Csontosa SJ*, ed. Lichner, Miloš, Dobrá kniha, Trnava 2017, s. 53–68.
[255] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[256] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 26.
[257] *Tamtéž* s odkazem na Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), sbírka Správa vyšetřovací StB – vyšetřovací spisy (V), inv. č. V-3632 BN, číslo listu spisu 8 a 21.
[258] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 28.
[259] MARTINKOVÁ, L., Z uprchlického tábora na provincialát, in *Katolický týdeník*, 2/19 (12. května 1991), s. 1.

„Pracovní povinnost byla doplněna institutem umísťování absolventů vysokých škol, odborných pracovníků, či absolventů učilišť. Vznikl systém takzvaných umístěnek. Umístěnky dostávali čerství absolventi a bylo jim tak určeno, kde budou přinejmenším příštích pět let pracovat. Umístěnky se využívaly především v 50. letech a cílem bylo rovnoměrně rozmístit pracovní sílu především ve vysídleném pohraničí.“[260]

V roce 1959 bylo původní nařízení o umísťování absolventů zrušeno a nahrazeno jiným předpisem. Zde se již nehovoří o rozmísťování absolventů, ale o doporučení k přijetí do pracovního poměru.[261]

Toto závazné doporučení Josef Čupr dostal. Celkový vhled je shrnut ve výpovědi Marie Čuprové:

„Jednu chvíli byl v Metře (měřicí přístroje) v kanceláři, Marie sama tam dělala dvacet let. Jednu chvíli tam pracoval i Fanouš. Byl to předtím podnik Sochor Rouček, po znárodnění se to jmenovalo Metra Blansko. Bydlel v Jestřebí a dojížděl tam. Tam nakonec dostal propustku na cestu.“[262]

Dobovou atmosféru práce zachycují drobné poznámky. Když byl „zaměstnaný na okresním výboru v Blansku, dávali mu za odměnu lístky do kina a do divadla v Brně, zval tam sourozence“.[263] „Dostal titul Nejlepší pracovník ministerstva strojírenství, za to dostal lístky na Výstaviště, Marie tam s ním jela“.[264] V roce „1966 přespával, chodil na návštěvu, pomáhal (Bezdíčkovi tou dobou už byli v Brně, v domě na Charvatské, kde bydleli postupně všichni). On bydlel v Jestřebí“.[265]

Vztah k rodině byl zhmotněn v **koupi domu**. Projevuje se zde i obezřetnost, s níž spojoval své rostoucí odhodlání emigrovat kvůli možnosti studia ke kněžství. Nelegální útěk do ciziny mohl jeho nejbližší existenčně ohrozit. „Když kupovali barák, nechtěl, aby tam bylo jeho jméno, už věděl, že pojede.“[266] Ale zůstal diskrétní: „Ten dům byl psaný na něho, když odjížděl, nechal to napsat na Mařenku. Už to bylo divné, ale přece je to nenapadlo.“[267] Pohled nejbližší rodiny zachycuje věrně Jakub Racek:

„Živil se rýsováním projektů, vypomáhal při vyměřování staveb a bydlel převážně v Brně. Charakterizovala jej však pobytová nestálost, pohyboval se mezi Jestřebím, Brnem a Býkovicemi. Společenskému postavení ani vlastnímu majetku nepřikládal velkou důležitost, věděl, že chce žít a pracovat v náruči Krista. Z našetřených peněz se rozhodl koupit dům v Brně v Králově Poli na adrese Charvatská 1. Ačkoli jej financoval, nepřál si, aby jeho jméno figurovalo jako majitelské. Dům napsal na svou sestru Marii, se kterou poslední roky před odjezdem trávil nejvíce času.

---

[260] MUSIL, P., Předlistopadové mýty II: Všichni měli práci, [online][cit. 13.05.2024], in *Ekonomický deník*, dostupné z: https://ekonomickydenik.cz/blog/predlistopadove-myty-ii-vsichni-meli-praci.

[261] Vládní nařízení č. 24/1959 Sb., § 4 o úkolech orgánů státních správy a podniků v péči o absolventy vysokých škol a výběrových odborných škol.

[262] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.

[263] *Tamtéž.*

[264] *Tamtéž.*

[265] *Tamtéž.*

[266] *Tamtéž.*

[267] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.

Trvalé bydliště měl vedené v Rájci-Jestřebí. Kupodivu však nikoho nenapadlo, co tímto krokem Čupr sledoval.“[268]

Čupr sám uvažoval v rozměru víry, která spoléhá na Boha. Ve společném bydlení v Brně se sourozenci i v koupi domu jeho sestra Jana odkrývá jeho jednoznačné vnímání světa: „Pepa by řekl: ‚No vidíš, vůle Boží, on to vždycky všechno zařídí, modli se k Duchu Svatému‘.“[269]

Emigrace, řecký uprchlický tábor a příjezd do Nepomucena

„Už dlouho takto usiloval o výjezd, až v Metra Blansko mu to vyšlo,“[270] říká jeho nejmladší sestra Jana. Možnost emigrovat byla fakticky nemožná, jediná cesta, která přicházela do úvahy, byla ilegální. Hlavním důvodem emigrace po roce 1948 byly společenské podmínky života, kdy z hospodářsky vyspělé a demokratické země se velmi rychle stávala země s totalitním komunistickým režimem. Oficiální ideologie třídní nenávisti vedla k politickým procesům, mnohaletým trestům vězení nebo nucených prací, zabavování majetku a zaměstnání.

První velká vlna emigrace nastala v období po komunistickém puči. Z vedoucích pozic byli postupně odstraňováni politicky nepohodlní lidé, všechny instituce prošly do hloubky jdoucími čistkami včetně státní a veřejné služby, armády a četnictva. Velmi ostře režim vystupoval proti inteligenci, studentům a všem s tzv. buržoazním původem. Z období let 1948–1989 je dokumentováno 262 500 lidí, kteří byli vězněni na základě vykonstruovaných soudních procesů.[271] Na jejich základě bylo popraveno 241 odpůrců komunistického režimu a ve vězení zemřelo na následky špatných podmínek nebo násilí ze strany vězeňské služby 2127 politických vězňů.[272]

Možnosti nelegálního útěku se snížily po vybudování „železné opony“, totiž stále zdokonalovanějšího systému strážních věží, několikerého oplocení železným drátem a drátěnými překážkami, jež byly nabité elektrickým proudem, a signalizačního zařízení, které informovalo pohraniční stráž o narušiteli státních hranic.[273] Počty první vlny emigrace se liší. Podle L. Paukertové dosáhla tato vlna téměř 260 tisíc občanů z Československa, což je údaj silně nadhodnocený.[274] Podle jiných dosáhl do roku 1968 počet emigrantů z Československa na Západ přibližně 60 000.[275] Vlna kulminovala na přelomu čtyřicátých a padesátých let.[276] Vzhledem k tomu, že emigrace byla chápána jako trestný čin „opuštění republiky“, bylo rozhodnutí odejít z Československa utajováno i před nejbližšími rodinnými příslušníky.

---

[268] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 28.
[269] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.
[270] *Tamtéž*.
[271] PACNER, K., *Osudové okamžiky Československa*, Albatros, Praha 1997, s. 346–348.
[272] *Tamtéž*.
[273] Detailní popis podává PEJSKAR, J., *Útěky železnou oponou*, Melantrich, Praha 1992, s. 18n.
[274] CHYLSKÝ, V., Exil jako výsledek totalitarismu, in KRATOCHVÍL, J. a kol., *Český a Slovenský exil ve dvacátém století*, Meadow Art, Brno 2002, s. 44.
[275] TIGRID, P., *Politická emigrace v atomovém věku*, Prostor, Praha 1990, s. 43; FILÍPEK, J., *Odlesky dějin československého exilu*, vl. nákl., Praha 1999, s. 13.
[276] NEŠPOR, Z.R., České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium, in *Soudobé dějiny*, 12/2 (2005), s. 264.

„Opuštění republiky podle § 109 komunistického trestního zákona, který byl přijat v roce 1961 (zrušen byl novelou trestního zákona č. 159/1989 Sb. dne 13. prosince 1989), byl trestný čin zaměřený proti emigrantům a pokoušející se získat kvazilegální cestou jejich majetek, zejména nemovitý, zanechaný v Československu. Dopustil se ho ten, kdo bez povolení opustil území republiky nebo bez povolení zůstal v cizině. Významné bylo, že za tento trestný čin bylo možné kromě pětiletého vězení uložit i trest propadnutí majetku. Stanovena byla rovněž kvalifikovaná skutková podstata, za kterou bylo možno uložit až desetiletý trest; ta postihovala mj. převaděčství."[277]

Josef Čupr se rozhodl **usilovat o emigraci** způsobem, který se pro občany Československa otevřel v druhé polovině 60. let minulého století, totiž **prostřednictvím zájezdů, které organizoval Čedok**, znárodněná cestovní kancelář, plně pod vlivem komunistického režimu. Od roku 1963 přineslo vládní usnesení č. 1076 uvolnění v cestovním ruchu. Privilegium určené pro vzorné pracovníky a občany oddané věci socialismu se mělo stát běžnou záležitostí pro všechny, kteří „řádně plní svoje pracovní úkoly a aktivně se zapojují do veřejného a politického života a s jejich výjezdem souhlasí závodní nebo místní orgány".[278] Pro možnost získat oficiální cestou povolení Statní tajné bezpečnosti pro vycestování do nesocialistické ciziny, včetně Jugoslávie, bylo nutné získat tzv. *výjezdní doložku* a *devizový příslib*.

„Žádost o vydání výjezdní doložky musela být doporučena zaměstnavatelem, Vojenskou správou pokud se jednalo o muže, Československou bankou, která potvrzovala přidělení valut na tzv. devizový příslib. Žádost o přidělení valut na cestu do zahraničí se podávala půl roku před plánovanou cestou a obvykle bylo kladně vyřízeno asi 10% podaných žádostí. Cesta se obvykle povolovala na 20 dní. Pokud se žadatel proti nepřidělení valut odvolal a banka odvolání vyřídila kladně, byly valuty přiděleny pouze na deset dní. Výjezdní doložku vystavovala Státní bezpečnost, místně příslušné oddělení pasů a víz. Pokud občan nebyl sledován Státní bezpečností a jeho cestu doporučil zaměstnavatel, mohl vycestovat na dvacet dní průměrně jednou za deset let."[279]

I ze vzpomínek Marie Čuprové, podobně jako ze svědectví její sestry Jany, vyplývá, že mu žádost o udělení *výjezdní doložky* a *devizového příslibu* byla opakovaně zamítána. Zásadní totiž pro jejich získání bylo doporučení zaměstnavatele. Možná, že změna práce a přechod z Městského národního výboru, kde měl docela dobrou pracovní pozici jako vedoucí odboru, souvisela právě s možností zlepšení vyhlídek na emigraci. „O emigraci jim nic neřekl, i když oni tušili, že to tam spěje. Byl samostatný, nikomu nic neříkal."[280] Odpovídalo to jeho povaze: „Pepík byl spíš takový, že vyčkával."[281] O rodinném pozadí jeho rozhodnutí svědčí prostá

[277] Opuštění republiky, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/opusteni-republiky.
[278] RYCHLÍK, J., *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007, s. 59–60.
[279] Výjezdní doložka, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/vyjezdni-dolozka.
[280] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[281] *Tamtéž*.

sdělení, která spojují tři skutečnosti pro Čupra charakteristické: **velká touha po kněžství**, **diskrétnost** a **ohled na možné následky emigrace pro jeho nejbližší**.

„Po jeho odjezdu jsme potom našli jeho kufr, ve kterém měl různé písemnosti a jiné věci, které bylo potřeba vyřídit a vrátit různým lidem. Tehdy nám ještě v průběhu jeho dovolené došlo, že se nevrátí. Zůstali jsme jak opaření. Ještě předtím jsem měla jakési tušení, říkala jsem mámě, aby se šla s Josefem rozloučit. Šli jsme se k Tomáškovi na májovou rozloučit. Fanouš [jeho bratr] se rozčiloval: Když jsem chtěl, tak on nechtěl. Zareagoval tak, že ho ještě zachytí v zájezdu, aby ho zbrzdil. (…) Ani maminka nevěděla, museli jsme jí to říct. Řekli jsme jí: Mami, Pepík se už nevrátí. Maminka zbledla, byla úplně bílá, takto jsme ji nikdy neviděli, a řekla: Tak já už ho nikdy neuvidím? Po prvním šoku se to pomalu usadilo.“[282]

Ještě se účastnil svatby svého bratra Pavla, který se „v roce 1966 ženil, po té svatbě se vlastně se všemi rozloučil, ale nikdo přesto nevěděl“.[283] Tyto okamžiky před emigrací se jeho nejbližším hluboce vryly do paměti. Svědčí o tom množství podrobností, které svou jednoznačností vyjevují existenciální sounáležitost rodinných vztahů. „Když byl na tom zájezdě, před májovou jsme našli pod pohovkou kufr, tam vše popsané ‚toto dejte tomu‘ a ‚toto dejte tomu‘, to byl strašný šok, hned nám došlo, že chce jít na kněze.“[284]

Chceme-li přiblížit celé, velmi obtížné a rizikové údobí nelegálního útěku Josefa Čupra do Itálie přes **mnohaměsíční pobyt v utečeneckém táboře v Řecku**, dlužno počítat s prázdným místem ve výzkumu emigrace. Dosavadní studie české emigrace se zabývaly především studiem institucí emigrantů v cizině, například Rady svobodného Československa nebo Společnost pro vědy a umění, založenou v roce 1958, nebo exilových časopisů. Pozornost je věnována životním osudům významných reprezentantů jednotlivých emigračních vln.

„Naproti tomu studium procesu integrace únorových emigrantů do hostitelských společností, vynuceného postupnou ztrátou iluzí o brzké změně československého režimu a požadavky *přízemní každodennosti* stejně jako začasté problémových vztahů mezi jednotlivými emigračními vlnami, je dosud teprve v počátcích.“[285]

Díky podrobným zápiskům a některým svědectvím se můžeme pokusit období začátku emigrace Josefa Čupra popsat z hlediska sociální dimenze emigračního procesu. Můžeme začít humornou nadsázkou, která byla pro československý exil typická. V exilovém periodiku *České slovo* z ledna 1970 nacházíme následující vtip:

„Americká výzvědná služba poslala do ČSSR už před léty svého nejlepšího agenta s úkolem: rozvracet a demoralizovat! Jmenoval se Sam Chooper (čti *Sem Čupr*). Agent posílal pravidelná hlášení a s jeho prací byli vedoucí nadmíru spokojeni. Ale náhle – přerušeno spojení – a už dva měsíce od Sama Choopera nedošla žádná zpráva. Proto byl do ČSSR vyslán jiný agent, aby zjistil,

[282] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[283] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno. Čupr se účastnil svatby svého bratra Pavla s Marií Zárubovou ve Svinošicích dne 30. dubna, tedy osm dnů před plánovaným odletem do Jugoslávie. Srv. RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 29.
[284] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.
[285] NEŠPOR, Z.R., České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium, in *Soudobé dějiny*, 12/2 (2005), s. 264–265.

co je s Chooperem a jaké má potíže. Již za týden dostalo vedení zpravodajské služby v USA tuto zprávu: Po Samu Chooperovi sice není ani stopy, ale jeho působení bylo fantastické! Podařilo se mu zřejmě svou práci zde legalizovat v organizaci, která působí obrovský rozvrat pracovní morálky i kázně…atd. Tato organizace – Corporation Sam Chooper – pracuje nyní pod zkratkou KSČ!!"

Ve stejném periodiku z února 1967 lze naleznout článek *Očividné omezování svobody v ČSSR nadále trvá*,[286] který popisuje motivace k emigraci u československých uprchlíků nacházejících se tou dobou v řeckém uprchlickém táboře v Lavrionu. Mezi nimi je také Josef Čupr. Zatímco motivace jeho spolubydlících Čechů a Slováků by se daly víceméně shrnout v duchu právě citovaného vtipu (zjednodušeně řečeno), **motiv Josefa Čupra měl nadto hlubší přesah**.

Autor článku, publicista Josef Pejskar, který do tábora za uprchlíky přicestoval a se kterým si Josef Čupr předtím korespondoval, popisuje motivace těch, „kteří našli své útočiště v řeckém Lavrionu". Jarda: „Rozhodl jsem se opustit vlast pro očividné omezování osobní svobody, pro neustálé vyhrožování ze strany příslušníků SNB a STB. Znechutilo se mi stálé šikanování lidí, počínaje uličními výbory, to neustálé poručníkování, co se smí a nesmí. Už jednou jsem se pokusil o útěk. Byl jsem chycen a odsouzen k dvěma a půl letům vězení. Čekal jsem na novou příležitost, abych se mohl dostat na Západ." Miloš: „Pochopitelně, říká mi Miloš, měli jsme strach, aby i nás nezlikvidovali /po nevyjasněné vraždě Rolanda Bárta, kritika komunismu, přítele Miloše/. Patřil jsem doma k odpůrcům režimu, protože jsem nesouhlasil s jeho programem. Život v komunistickém prostředí se pro mě stal nesnesitelný, už proto, že jsem se nemohl věnovat své zálibě. Miloš je totiž sportovním motocyklovým závodníkem." Rudolf: „Materiální důvody v mém útěku nehrály hlavní roli. Byla to v prvé řadě nesvoboda a nemožnost rozhodovat o vlastním osudu. Rád jsem pracoval a nesouhlasil jsem s lajdáctvím, nepoctivostí, pokrytectvím, protekcí, rozkrádáním apod. Snažil jsem se ve svém povolání pracovat dobře, ale setkával jsem se s nepochopením a s pokrytectvím. Nakonec se měli dobře jen lajdáci, patolízalové a donašeči. To mě znechutilo natolik, že jsem se rozhodl zůstat na Západě." Dušan: „Jako nekomunista jsem byl diskriminován na pracovišti a platově. Trvalo několik let, než mi bylo dovoleno přejít k mému oboru. Nepříznivě jsem byl posuzován též pro své náboženské cítění a pro takzvaný buržoazní původ, pro který jsem byl přijat na vysokou školu až po praxi v továrně. Můj zemřelý otec, ředitel gymnázia, byl v roce 1948, po úmrtí prezidenta dr. Beneše, zatčen a vyšetřován, neboť se komunisté obávali sokolských demonstrací. Poté byl penzionován a jako mnozí jiní vyloučen ze Sokola, v němž pracoval dlouhá léta. Na mé rozhodnutí zvolit svobodu měla také vliv dusná atmosféra stálého špiclování a nejistoty."

O Josefu Čuprovi nacházíme z pera Josefa Pejskara tento komentář: „Mezi lavrionskými uprchlíky žil další intelektuál: Josef. Má inženýrský diplom, ale dnes, kdy je na svobodě, se rozhodl stát bohoslovcem. Pravil: **Nemožnost uskutečnění osobního ideálu byla hlavním důvodem mého opuštění Československa!**" Osobní ideál, o kterém Josef Čupr píše, měl vyhraněnou podobu ještě před jeho odchodem do zahraničí – **Josef Čupr uprchl právě pro to, aby se mohl stát knězem**.

[286] PEJSKAR, J., Očividné omezování svobody v ČSSR nadále trvá, in *České slovo*, 13/2 (únor 1967). Pejskar je autorem rozsáhlého díla, které se emigrací zabývá: PEJSKAR, J., *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981*, 1–5, Konfrontace, Curych 1982–1994.

Všechna jména uvedená (bez příjmení) v článku z *Českého slova* nalezneme také v diáři Josefa Čupra z roku 1966,[287] kde si relativně podrobně vypisuje detaily jednotlivých dní strávených v Lavrionu a který nám poslouží jako dokumentace pro následující kapitolu. Pejskar československé uprchlíky, kteří se v dané době nacházeli v Lavrionu, dělí do dvou skupin:

„Většina z nich se dostala do Řecka s Čedokem, jako turisté. V Athénách se odloučili od výpravy a požádali řecké úřady o azyl. Jsou mezi nimi dva docela odlišné případy: jde o Jardu a Miloše z Karlovarska. Oba jsou ještě poměrně mladí, Jardovi 27 a Milošovi dokonce pouhých třiadvacet roků. Do Řecka se dostali po dramatické, nesmírně obtížné a komplikované cestě přes balkánské hory, z Jugoslávie. Na cestě zažili nejedno dobrodružství. Oba mnoho vytrpěli, dokonce i hlad, než se dostali do Lavrionu."

Josef Čupr ovšem patřil k první skupině. Pod záminkou odjezdu na dovolenou do Jugoslávie a Řecka s Čedokem, která se odehrávala ve dnech 9.–24. května 1966, vycestoval z Československa a již se nevrátil. Ačkoli se do zahraničí dostal již v květnu, až do konce roku byl nucen zůstat v řeckém uprchlickém táboře a v nejistotě čekat, zda se mu podaří provést záměr vycestovat do Itálie a nastoupit na studia v Nepomucenu. Jeho původní plán, zahájit studium již v zimním semestru akademického roku 1966/1967, se mu nezdařil.

Podmínky (čili potíže), které nutně musel podstoupit při organizaci dovolené, můžeme vyčíst z dobového článku – je zřejmé, že si mohl s sebou vzít minimum prostředků:

„Ještě před odjezdem si cestující musí opatřit formulář celního a devizového prohlášení. (…) Při cestách do evropských socialistických států (kromě hromadných zájezdů Čedoku, Cestovní kancelář ČSM nebo ROH) je třeba na prohlášení nalepit kolkové známky. (…) Při výjezdu propustí celníci bez vývozního povolení oděvy, cestovní potřeby a potraviny v množství úměrném délce cesty, ročnímu období a druhu cesty. Věci cennější (příp. i předměty zahraničního původu – např. holicí strojky, šusťáky apod.) je třeba zapsat do celního a devizového prohlášení. Bez vývozního povolení je možno vzít dárkové a upomínkové předměty do hodnoty 300 Kčs, jsou-li prokazatelně určeny pro příbuzné nebo známé."[288]

První dny strávil s Čedokem na dovolené po trasách: Dubrovník, Suto More, Haj-Nehaj, Sveti Stefan, Budva, Titograd, Andrejevica, Peć, klášter Dečani, Tetovo, Skopje, Veles, Ochrid, Soluň, Pella, Larissa, Meteory, Kalambaka, Chairóneia, Hosios Loukas, Thermopyly Delfy, Athény, odkud vyjížděli na prohlídky: Argolida, Mykény, Korint, Epidurus, Napflion, Kap Sounion – a nakonec Athény, kde si 23. 5. 1966 podal žádost o azyl. 24. května již byl v Organizaci pro uprchlíky, na policii a nakonec v táboře pro uprchlíky v Athénách spolu s dalšími třemi Čechy a třemi Poláky. Toho dne výprava Čedoku odlétla z Athén domů a Josef Čupr v Řecku zůstal.[289]

Po absolvování prvních kroků v Athénách a přijetí jeho žádosti o azyl byl přesunut do detenčního centra v Lavrionu. Lavrion, v dnešní době pozapomenuté přístavní město, v antice

[287] Ti, kteří jsou potom také vyobrazeni na fotografii v článku, jsou: Pavel Lonščák, Jaroslav Koťátko, Rudolf Zanáška, Václav Nosek, Miloš Švec, Dr. Dušan Kraus, Ernest Schader, Milan Baránek.

[288] Celní a devizové předpisy pro cesty čs. občanů do ciziny, in *České slovo*, 12/8 (září 1966).

[289] Vedoucího zájezdu přišel Josef Čupr před emigrací informovat, že emigruje, aby dotyčný nevyhlásil, v domnění, že se mu něco přihodilo, policejní pátrání. Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

sehrálo významnou roli při válkách s Peršany: díky stříbrným dolům (důlní zařízení v Lavrionu jsou považována za nejstarší na světě) starověcí Athéňané porazili Peršany a stejné stříbro financovalo stavbu Akropole a dalších památek zlatého věku Athén.[290] Zatímco ve starověkém Lavrionu pracovalo v dolech až dvacet tisíc otroků, v 60. letech 20. století se počet obyvatel pohyboval kolem čtyř tisíc. V dnešní době se město vzmáhá díky turismu, ale ještě v nedávné době se nezaměstnanost města pohybovala okolo 75 %. Jestliže v 90. letech byl stav města tak neutěšený, že dokonce řeckému režiséru Theodoru Angelopoulosovi posloužilo jako exteriér pro válkou zničené Sarajevo v jeho filmu *Odysseův pohled*, můžeme předpokládat, že v 60. letech, po řecké občanské válce, stav města nebyl o mnoho lepší.

Tento uprchlický tábor je jeden z nejstarších v Řecku, založen v roce 1947.

> „Od začátku studené války prchali političtí uprchlíci ze sovětských satelitů do západních zemí a někteří uprchlíci ze sousedních států dorazili i do Řecka. Řecké vlády požádaly příslušné mezinárodní organizace o přemístění zahraničních uprchlíků do jiných zemí a v prvních poválečných desetiletích byla většina z nich po pobytu v Řecku skutečně přemístěna do jiných států západního světa. Nicméně uprchlíci zůstávali po určitou dobu v Řecku, aby mohli absolvovat kontroly požadované hostitelskými státy a aby mohly být posouzeny jejich žádosti o azyl. V roce 1947 bylo uznáno za vhodné vytvořit organizované místo pro ubytování zahraničních politických uprchlíků pod dohledem státních služeb v budovách, které dříve patřily Lavrio Metallurgy a které vlastnila Národní banka. Provoz uprchlického tábora v Lavriu byl následně svěřen do kompetence UNHCR. V následujících desetiletích fungoval jako tábor pro politické uprchlíky.“[291]

Přímo z Lavria je výhled na ostrov Makronisos, kde za řecké občanské války, v letech 1947–1955, byli vězněni, „převychováváni“ a mučeni političtí vězni.[292] Pro představu, jak probíhalo přijetí žádosti o azyl, můžeme citovat Sadruddina Aga Khana, komisaře pro uprchlíky, v jeho dopise z 13. června 1969:

> „Přijímání a prověřování osob, které hledají azyl v Řecku, je ve výlučné pravomoci řeckých orgánů. Žádosti vyřizují v první řadě cizinecké oddělení policie a v případě nelegálního překročení hranic vojenské bezpečnostní orgány. Poté jsou postoupeny k dalšímu šetření a konečnému rozhodnutí Ministerstvu veřejného pořádku (Ředitelství národní bezpečnosti). Zástupce tohoto úřadu v Řecku je informován, jakmile bylo přijato rozhodnutí o přijetí žadatele o azyl. Osoby, kterým byl v Řecku udělen azyl, jsou obvykle převezeny do přijímacího střediska v Lavrionu.“[293]

---

[290] ARDAILLON, E., *Les mines du Laurion dans l'antiquité, Bibliothèque des Écoles d'Athènes et de Rome*, fasc. 77, Paris – Fontemoing 1897, s. 10n.

[291] *Νόμος έγκρισης πιστώσεων για επισκευή οικημάτων Λαυρίου για στέγαση πολιτικών προσφύγων, 1952*, [online][cit. 13.05.2024], in *refugeesingreece.gr*, dostupné z: https://refugeesingreece.gr/νόμος-έγκρισης-πιστώσεων-για-επισκευ/. Nejprve do tábora přicházeli „uprchlíci studené války“, zejména ze Sovětského svazu anebo jeho satelitů. Po rozhoření kurdsko-turecké války v roce 1984 se tábor začal plnit přednostně kurdskými uprchlíky, kde jsou dodnes a místu v dnešní podobě dali osobitý ráz. Původně státní zřízení však přešlo do soukromého vlastnictví a o tento tábor se už nikdo nestará.

[292] Srv. PAPAETI, A., Music and 'Re-education' in Greek Prison Camps: From Makronisos (1947–1955) to Giaros (1967–1968), in *Torture*, 23/2 (2013), s. 34–43.

[293] *Yearbook of the European convention on human rights. The Greek case 1969*, Martinus Nijhoff, Hague 1972, s. 380.

Dále můžeme citovat z dopisu ředitele Služby světové rady církví pro uprchlíky (30. 5. 1969):

„Služba světové rady církví pro uprchlíky pomáhá uprchlíkům, kterým byl v Řecku udělen azyl, při jejich migraci do zahraničí a také se sociálními službami během jejich emigrace. Během této doby jsou obvykle ubytováni v táboře Lavrion a pracovníci Světové rady církví k nim mají přístup. Před udělením azylu jsou jejich tvrzení, že jsou politickými uprchlíky, samozřejmě prošetřována řeckými úřady.“[294]

Katolická organizace, kterou Čupr ve svém diáři zmiňuje, pravděpodobně byla Mezinárodní katolická komise pro migraci (*The International Catholic Migration Commission*) (nebo její místní obdoba), která byla založena v roce 1951 úsilím papeže Pia XII., monsignora Giovanniho Battisty Montiniho (vatikánského sekretáře pro vztahy se státy a budoucího papeže Pavla VI.) a laika Jamese J. Norrise, aby podporovala katolické organizace v souvislosti s masovým vysídlením lidí, které způsobila druhá světová válka. Po druhé světové válce nabylo jejich úsilí o vysídlené oběti války ještě větší naléhavosti s rostoucím exodem uprchlíků prchajících na Západ ze zemí sovětského bloku ve východní Evropě.

Čuprův diář z roku 1966 až do 23. května nic o chystané emigraci neprozrazuje. Pouze poznámka ze 7. května „s Fanoušem se loučím jen tak, jakoby nic, po mši sv. před Tomáškem“, dává tušit, že o ní jeho blízcí (vyjma snad některých) nevěděli. Dokresluje to vzpomínka jeho sestry Jany:

„Po svatbě jeli na Charvatskou a pořád se balil a skládal vše do kufru, a mě to vůbec nenapadlo. Dívala jsem se za ním, on chtěl ještě dopisní papír, a přesto mě to nenapadlo. V neděli u Tomáška předtím musel odejít ze mše, jak strašně ho bolela hlava. Chtěl ještě s námi obejít naposledy Brno. Já jsem ho vyprovázela s kufrem, nenapadlo nás to. Nemrzelo nás to, protože jsme chápali, proč to takto udělal, uvědomili jsme si později, že tím strašně trpěl. Už dlouho takto usiloval o výjezd, až v Metra Blansko mu to vyšlo.“[295]

Čupr do Řecka vstoupil těsně předtím, než zde řecká armáda provedla puč a zavedla diktaturu:

„Na východ od bývalé železné opony lidé trpěli pod jhem diktatury jedné strany, která se zaštiťovala velkou ideologií komunismu a bojovala proti údajně prohnilému protivníkovi na druhé straně politické i fyzické hranice dělící Evropu. Na západ od bývalé železné opony v zemích jižní Evropy lidé trpěli pod jhem diktátorů, zaštiťujících se zadržováním komunismu a konzervativně pravicovou ideologií v té nejsurovější podobě.“[296]

Čupr sám dobře tušil, co čeká jeho nejbližší po nelegálním odchodu z republiky. Náladu v rodině popisují obě sestry velmi živě a přesvědčivě, se zdržením se katastrofických komentářů.

---

[294] *Yearbook of the European convention on human rights. The Greek case 1969*, Martinus Nijhoff, Hague 1972, s. 380.

[295] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.

[296] Thomas Kulidakis, Výročí pádu vojenské junty v Řecku. V čem je poučení pro naši budoucnost?, [online][cit. 13.05.2024], in *plus.rozhlas.cz*, dostupné z: https://plus.rozhlas.cz/thomas-kulidakis-vyroci-padu-vojenske-junty-v-recku-v-cem-je-pouceni-pro-nasi-6514238.

Podobně jako on byly v posuzování situace vedeny nejen střízlivým úsudkem jim vlastním, nýbrž i důvěrou v Boha. Marie Čuprová se upamatovala na to, že

„až v srpnu Jana, která se zrovna vdávala, dostala z Řecka pohled. Do té doby jsme nevěděli, kde je. Fanouš se sice ptal zájezdové vedoucí, ale přesto jsme nevěděli. Vedoucí mu řekla, že by to do něho neřekla (emigraci), byl spořádaný, skromný, sedl si klidně tam, kde nikdo sedět nechtěl, atd. Když tam byli poslední noc, napsal dopis, že se do ČSSR nevrátí, aby ho nehledali atd. Nemají ho považovat za žádného dobrodruha, jde za svým cílem (Jára má ten dopis). Měl strach, že bude někdo z rodiny za jeho odchod postižený, proto nepsal. Až v srpnu jsme se tedy dozvěděli, kde je. Poté jsme se mu snažili posílat balíčky. Mohli jsme posílat pouze balíčky do jednoho kilogramu".[297]

Jana se s ní téměř doslovně shoduje. Cituje nejdříve jeho slova, které napsal vedoucí zájezdu: „Nehledejte mě, nejsem dobrodruh, nejdu za dobrodružstvím, jdu za svým cílem." Pak dodává:

„Tento lísteček našla vedoucí zájezdu poslední den, kdy on odešel. V táboře velmi trpěl. Poslal do Nepomucena, dlouho žádná reakce, sami Řekové dopisy stápěli. Bezdíčkovi dostali do Prostějova pozdrav, pohled pouze od té vedoucí, věděli jsme základní informaci, že odešel ze zájezdu. Fanouš byl na policii, když se nevrátil, chtěl to nahlásit, ale ostatní mu to zatrhli. Maminka si dala hlavu do dlaní – No já už ho neuvidím!"[298]

Soudní dohru popisuje věcně Racek:

„Událost se pochopitelně řešila i v Československu, mimo úroveň rodiny i na poli soudů. V červnu téhož roku 1966 započalo vyšetřování Státní bezpečnosti v případu obviněného Josefa Čupra z trestného činu opuštění republiky. Vyšetřování vedl kapitán Robert Janíček, který po sestavení důkazů (z rodinných příslušníků byl vyslýchán bratr František, vyžádány byly posudky z pracovních míst, opisy vkladního účtu atd.) navrhl podat obžalobu pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 2 trestního zákona a propadnutí majetku (kterým byla pouze zanedbatelná částka na vkladních knížkách – šest set dvacet pět korun) podle § 51 odst. 2 téhož zákona. Rozsudek nabyl právní moci 21. listopadu 1966 krajským soudem v Brně, kdy byl Čuprovi vyměřen nepodmíněný trest v délce osmnácti měsíců odnětí svobody.[299] To znamenalo, že při případném návratu do vlasti by skončil ve vězení. O dva roky později mu však byl podle rozsudku blanenského okresního soudu celý trest prominut na základě amnestie prezidenta republiky Ludvíka Svobody ze dne 9. května 1968.[300] Vše se pochopitelně odehrálo v jeho nepřítomnosti a ve strachu rodiny, kde Čupr vlastně je. Spekulace bratra Františka o náboženském účelu jeho odloučení se po nedlouhé době potvrdily."[301]

Samotný pobyt v Lavrionu Racek shrnuje několika slovy:

---

[297] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[298] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.
[299] ABS, sbírka Správa vyšetřovací StB – vyšetřovací spisy (V), inv. č. V-3632 BN, číslo listu spisu 35; citováno dle RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 42.
[300] Rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 9. května 1968 o amnestii, in 55/1968 Sb.
[301] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 30.

„Bydlel zde v prostě zařízeném domu na pokoji s Jugoslávcem a Albáncem. Dny často trávil prací v nedaleké vápence nebo jako pomocník místního zedníka. Nemalý čas věnoval samostudiu italštiny a latiny, ale také návštěvám kostela, psaním dopisů a návštěvou úřadů. V Lavrionu však nebyl jediný Čechoslovák, v táboře jich žilo včetně Čupra deset. Jejich osudy byly podobné, většinou se za železnou oponu dostali s Čedokem jako turisté. Čas v táboře a čekání si krátili také výlety a procházkami po okolí."[302]

Zajímavým detailem v Čuprově korespondenci je pohlednice, jež rámuje téměř osmiměsíční pobyt v „lágru": nacházejí se na ní dva texty, napsané v prakticky ročním odstupu. Na konci své dovolené napsal krátký pozdrav: „Ještě jedenkrát a naposled posílám všem pozdrav ze zájezdu, Pepa" (Athény 23.5.1966), z něhož je patrný záměr nekompromitovat rodinu žádnými veřejnými informacemi o jeho emigraci. Následný text naopak vypovídá o tom, jak se za rok komunikace s rodinou změnila a znovu více otevřela: „V tom zmatku jsem pozdrav nestačil vhodit do schránky. O to radostnější bude nyní ovšem doopravdy z Řecka naposled. Mám vizum do Italie!!! Pepa" (Athény 5.1.1967).

Mezičas pro Josefa Čupra představoval náročné období, nejen co do náplně času, která byla dosti volná (oproti jeho poctivé pracovitosti a důslednosti), ale zejména co do nejistoty a čekání na vyjádření úřadů. Čuprův charakter v sobě odmalička, zejména díky navyklému snášení vleklého utrpení v dětství, nesl známky neotřesitelného pokoje a trpělivosti, které na něm oceňovali i druzí. Ve chvíli, kdy si do diáře zaznamenává zápisy o svém znepokojení, můžeme si být jisti, že to pro něho znamenalo velké utrpení. V dalších životních údobích zapisuje poznámky osobního rázu velmi zřídka: svědčí to o jeho vnitřní cudnosti a diskrétnosti. Nejistota trvala několik měsíců. Je pravděpodobné, že také kvůli tomu, že sám nevěděl, co se s ním stane, napsal rodině poprvé až v srpnu: snad jim chtěl již oznámit nějakou definitivnější zprávu. Té se však dočkal teprve 18. srpna, tedy téměř po čtvrt roce čekání. Posloupnost tohoto čekání můžeme koncentrovaně zahlédnout v jeho zápiscích, které pro jejich výpovědní hodnotu ocitujeme v plnějším rozsahu:

„Jsou tomu právě čtyři týdny, co jsem přijel do Lavrionu." (25.6.1966) „Ve středu bude Petra a Pavla, jinak nevím nic!" (26.6.1966) „Mám stále obavy, jak to se mnou dopadne, kdybych alespoň měl nějakou odpověď již." (27.6.1966) „Netrpělivě čekám odpověď." (1.7.1966) „Čas nám docela dobře utíká. Já však mám stále obavy z odpovědi, zda vůbec nějaká dojde. Všichni dostávají dopisy."(3.7.1966) „Byl zde p. Viskovič. Šel jsem za ním až odpoledne, když jsem se dozvěděl, že je tam český tlumočník. Mluvil však se mnou jen při odchodě. Říkal, že nic nedělá, že čeká na odpověď, kterou já dostanu z Vatikánu. Říkal jsem mu, ať tedy zavolá na Katol. organizaci. Jen za chůze to slíbil. Toto jsem nečekal. Je to pro mne zlé!" (8.7.1966) „Pokud se týká mne, navenek si udržuji náladu, ale uvnitř mně není dobře. Kdybych alespoň věděl, kam došly všechny moje dopisy." (9.7.1966) „Tento týden byl pro mne zase dosti nepříznivý. Dopis jsem nedostal a organizace nic nezařídila." (10.7.1966) „Chytal jsem po návratu z kostela Evropu a v 10.20 jsem chytil Vatikán. Velice mě to potěšilo a povzbudilo. Dozvěděl jsem se, že je 6. ned. po Sv. Duchu. Zpětně jsem pak zjistil, že na svatodušní svátky jsem byl v Athénách pro kufr (20. května). Já stále nic." (12.7.1966) „Stále ještě s trochou naděje očekávám dopis. Jsem unaven!"

[302] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 31.

(13.7.1966) „Během tohoto týdne se pro mne zase nic neudálo. Prací jsem sice na to příliš nemyslel, ale stále mne znepokojuje, že nepřišla z Vatikánu žádná odpověď." (17.7.1966) „Nedočkavostí jako poslední pokus jsem se šel podívat na poštu, zda tam není dopis. Pozbyl jsem poslední naději. Musím se nyní spoléhat jen na Katolickou organizaci." (18.7.1966) „Linhartovi dostali garanci od bratra z Ameriky. To znamená, že brzy pojedou. Asi zde zůstanu sám!" (19.7.1966) „To, že se s ostatními stále něco děje, na mne působí dost nepříznivě. Přemýšlím o cestě do Athén na Katolickou organizaci a o dopisu kard. Beranovi." (20.7.1966) „Dopoledne píši dopis jeho eminenci kardinálovi Dr. J. Beranovi. Dopis dávám před 17 hod na poštu doporučeně 9 Dr. Dopis mne jaksi povzbudil: nová naděje." (21.7.1966)

První záblesk konkrétnější naděje potom nastal, když mu z Říma přišel první dopis, avšak nejistota trvala ještě celý další měsíc. Zápisky potom plasticky prokreslují, co se dělo:

„Fulda přišel z pošty, že prý tam mám dopis. Měl jsem tam z Vatikánu Římský misálek, ovšem bez podpisu. Jsem nadmíru šťasten, že alespoň o mně již na Vatikánu ví. Proč ovšem neposlali alespoň slovo, mě jaksi znepokojuje." (22.7.1966) „V lágru jsem si vzal Česlava a ptal jsem se, co je se mnou. Říká, že poslal papíry na Katolickou organizaci, a mám prý čekat, že nemá na každého tolik času, jak si myslíme. Dodržel jsem slib a od včerejšího snídání nejím ani nepiji (celý den 3 jídla nebudu jíst, když něco dostanu z Vatikánu)." (23.7.1966) „I když jsem tento týden obdržel první zprávu z Vatikánu (Římský misál), byl pro mne dost nepříjemný, jakousi tíhou, která na mne doléhá. Mám takový dojem, o mne ve Vat. příliš velký zájem nemají. Kluci už se mně posmívají, co prý dostanu z Vatikánu k Vánocům. (…) P.V.F. Feřt je mně naprosto neznámé jméno. Odpovím až v pondělí – nedostanu-li snad ještě dopis." (24.7.1966) „Zavolal si mě policista a předal mně adresu Collegia Nepomucena, prý od policie v Athénách, abych tam napsal nebo zatelefonoval. Nevím, zda mám psát, nebo ne." (25.7.1966) „Ráno jsem šel na poštu s dopisem. Odesláno doporučeně 8,5 Dr (do Collegia Nepomucena)." (27.7.1966) „Začínám být netrpělivý, jak to bude s odpovědí na dopisy, které jsem odeslal. Dopis níže uvedený byl odeslán 18.5.66 P. J. Novotnému a P. T. Špidlíkovi do Vaticanu, psáno v Soluni: *Poprvé se mně naskytla možnost dostat se za hranice železné opony před Jugoslávii do Řecka. Ve 13 hod 16.5.66 překračuju řecké hranice a odjíždím do Soluně, kde budu nocovat. 20.5.66 po prohlídce Delph odjíždíme do Athén. Ubytováni budeme v Athénách v hotelu Alice, Stadion, Minoa a Hafsika. 24.5.66 v 17 hod odlétá výprava z Athén zpět do Čech. Během pobytu v Athénách se pokusím najít italské nebo rakouské velvyslanectví a požádat o azyl. Chci se dostat k Vám do Nepomucena a studovat teologii, a dá-li Bůh, stát se knězem. Máte-li možnost jakýmkoli způsobem mně pomoci, prosím Vás, pomozte mně. Budu se těžko domlouvat, neznám cizí řeči a nemám peníze. Kapesné, které jsme od Čedoku obdrželi, je minimum na nutné výdaje. Píši Vám proto, abyste o mně věděli, že jsem na cestě k Vám. Věřím, že s pomocí Boží svého cíle dosáhnu. Je možné, že způsob, jakým se do Itálie dostanu, bude se od mých plánů lišit, jisté však je, že jsem připraven podstoupit cokoliv, abych se k Vám dostal. Podobný dopis posílám i P. J. Novotnému na adresu Radia Vaticana. Obě Vaše adresy jsem získal od kdysi mého i Vašeho představeného. Dopisy posílám z Řecka, Jugoslávii se ještě zcela nedá důvěřovat. Pamatujete-li se na jednoho z bratří Čuprových, kterým jste dělal magistra v PK na Velehradě, jsem mladší z nich Josef.*" (5.8.1966) „Stále jsem jaksi doufal, že za uvedeným dopisem tuto neděli už budu buďto ve Vatikáně, nebo alespoň vědět, co se mnou bude, a zatím nic." (7.8.1966) „Tábor se má prý během dvou měsíců stěhovat do Itálie. Jestli je to pravda, bylo by to úžasné. Je mi hned nějak veseleji." (8.8.1966) „Jorgo řekl Česlavovi, aby zítra katolíci nikam nechodili, že přijde p. Viskovič se

zástupci Katolické organizace.“ (9.8.1966) „Viskovič zde byl sám. Po obědě si zavolal všechny katolíky. Mluvil však jen s Čechy a Poláky. Mně oznámil, že Katol. organizace navázala kontakt s Římem a dostanu v krátké době vyrozumění. Jsem strašně rád.“ (10.8.1966) „Ke všemu ta stálá nejistota, co vlastně se mnou bude. Marně čekám na odpověď z Vatikánu, už je to přes 3 týdny.“ (13.8.1966) „Nyní nemám téměř žádný klid. Všechny ty události a pak nejhorší, že nedostávám žádnou zprávu. Dnes je tomu 3 týdny, co jsem odeslal dopis do Nepomucena.“ (14.8.1966) „Dnes je to měsíc, co jsem odeslal dopis kard. Beranovi; čekám netrpělivě.“ (17.8.1966)

„Všechny ty události“, které zmiňuje v dopise ze 14.8., je větší výtržnost, která toho roku zasáhla do lágrového života. Josef Čupr ji zkratkovitě popisuje ve svém diáři, podrobněji potom v dopisech rodině. Z poznámek v diáři je zjevné, že celý incident na něj – přes jeho mírnou a trpělivou povahu – také velmi doléhal a násobil jeho starosti o odjezd do Itálie. Popisuje jej takto:

„Bylo to 10. srpna. Jeden Bulhar (původem Řek) ze zlosti, že poslouchají džez, chytil zmíněné rádio a práskl s ním tak o zem, že se rozsypalo na padrť. Bulhaři ho za to tak zmlátili, že nebyl k poznání. Policajti dali 4 Bulhary do karcelu a pořádně jim nařezali. Ostatním se to nelíbilo (Bulharům) a celý lágr, až na 2 stávkokazy, se k nim přidal. Ještě v noci sepsali rezoluci, ve které žádali propuštění uvězněných a řádné vyšetření celého případu (mezi uvězněnými byl i jeden, který v tom byl celkem nevinně). Jako ze solidarity, na protest celý lágr, až na dva, odmítl jíst do doby vyšetření a propuštění vězňů. Ve čtvrtek 11. srpna jelo 10 vyslaných z lágru do Athén s rezolucí. Cestou je však policie se zbraní pochytala a zavezla zpět do lágru. Telefonovalo se na americkou ambasádu do Athén a na ředitelství naší organisace. Ředitel přijel, něco sepsal, ale vězňové nebyli puštěni. Po nechutných scénách (posedali si kolem jeho auta, aby nemohl odjet, ap.) a na nadávání slíbil ředitel, že zítra přijede komise a vše vyšetří. V pátek 12. VIII. stále trvá hladovka. Již se to začíná brát vážně. Posílili městskou policii. My však marně čekáme na slíbenou komisi. Asi 6 zástupců s doprovodem šlo telefonovat (na poštu) do Athén. Zesílená policie po městě s nimi vyvolala rvačku. Hodně kluků i jedno děvče zmlátili a dost – dva měli i rozbitou hlavu. Celkem 14 emigrantů pochytali, dali do želez a zavřeli. Dvěma Bulharům se podařilo utéct do Athén. Šli celou noc (54 km), tam sepsali na pobočce OSN protokol o celé události. Zpět do lágru je dovezli diplomatickým autem se zárukou, že se jim nic nestane. V sobotu 13. jsme ukončili hladovku. Komandant vyhlašuje toto opatření: Nesmíme se vzdalovat z okruhu města Lavrion; nesmíme pracovat (občas si přivydělávat, je-li práce); z lágru smíme vycházet max. po třech osobách; dále nařizuje polední prověrku, tj. kontrolu přítomnosti, která dosud byla jen večer. Noviny palcovými titulky (nad titulem novin) píší o stávce jako o vzpouře emigrantů proti komunistickým metodám vedení lágru. Vyjmenovávají všech 14 vězňů. Bylo to napínavé a všichni jsme byli dost vynervovaní. Následující den v železech odvezli vězně do Athén, kde jim bylo sděleno, že budou 19. VIII. souzeni a 14. VIII. je pustili. V pátek 19. VIII. 14 obžalovaných se vrátilo od soudu až v 1 hod v noci, soud byl odročen (někdy se zde soudí až do rána). Pak byli u soudu ještě dvakrát (měli advokáta) a osvobodili je (17. IX.). Důtku dostala policie. My prý jsme v Řecku jako hosté a podléháme mezinárodnímu právu. A tím vše skončilo. Je znát, že je zde silný policejní režim. Na druhé straně však jiným způsobem by se pořádek za takových poměrů s takovými lidmi těžko udržel.“ (21.9.1966)

Zajímavá je potom poznámka o pojetí demokracie, kterou si poznamenává na konci onoho incidentu:

„Již jsem málem uvěřil komunistické propagandě o demokracii na Západě. Obžalovaní se vrátili od soudu osvobození. Vyznělo to pro ně příznivě. Byli nakonec pokáraní policisté. Bít se v žádném případě nesmí. My emigranti požíváme zvláštních mezinárodních práv, výsad, jsme v Řecku jako hosté, částečně chráněni diplom. imunitou." (18.9.1966)

Teprve 18. srpna přichází onen vytrpěný zlom ohledně jeho odjezdu do Itálie:

„Asi v 6 hod odpol. rozdávali poštu. Je to můj snad nejšťastnější den v Lavrionu – dostal jsem odpověď z Říma! P. T. Špidlík píše, co mám dělat, abych se dostal do Nepomucena. Současně jsem dostal pozdrav od P. V. Feřta, který píše z Rakouska z dovolené, že napíše dopis, až se vrátí. V dopise P. T. Špidlíka je vysvětleno, co mám dělat: 1. Mám požádat o cest. dokument; 2. Na it. konzulátu požádat o vízum; 3. Mám začínat v Nepomucenu; 4. Učit se mám, italsky a latinsky; 5. Mám napsat dopis Mons. Plannerovi se žádostí o přijetí do koleje. P. Špidlík podle dopisu dostal pouze můj první dopis ze Soluně. Konzulát řecký mu však nechtěl dát adresu na mne. Druhý dopis nedostal (od STB). Tento dopis odesílal 3.8.66, já ho dostal až 20.8.66. Je prý v Římě stávka pošťáků a celý Řím je vylidněný – dovolená. Celá neděle je pro mne radostná. Podle příslibu jsem celý den nejedl ani nepil. Dopoledne jsme byli v kostele, dnes to bylo slavné, poprvé s varhanami. (…) Nyní, jak pozoruji, bude obtížnější do něčeho se přinucovat, cítím se bezstarostnější. (18.8.1966)

Ani potom však nepřichází očekávaný rychlý sled událostí – do Itálie se dostane teprve za další čtyři a půl měsíce, nastalo další období čekání, nyní na vyřízení úředních náležitostí pro získání víza. Z dalších zápisků je patrné, že tento proces byl zdlouhavý nejen na straně Řeků, kteří jej prodlužovali, protože na emigranty pobírali prostředky, ale také ze strany italského velvyslanectví. Sám Čupr přitom měl velmi málo možností, jak tento úřední proces ovlivnit:

„Hned ráno jsem šel na poštu. Byl tam dopis od Mons. rektora Plannera s doporučením (garancí) pro italský konzulát v Athénách (…). Toto všechno mě nesmírně potěšilo, ani nejsem schopen něco pořádného dělat. Večer při prověrce mně donesli další dopis z Vatikánu, z Říma odesílaný 18.8.66 s vloženým dopisem od Jožky, který posílal z Vídně 7.8.66. Zde se dozvídám podrobně, co se vlastně děje a dělo. Ani nemohu spát. Přemýšlím nad dopisem, který budu odesílat na adresu do Vídně." (31.8.1966) „Tento týden byl snad nejlepší z doposud prožitých zde v exilu. I když tělesně jsem byl nějak unaven, nevím, čím to (snad změna počasí), událo se tolik pro mne důležitých věcí, že radostí ani nemohu pořádně nic kloudného udělat." (4.9.1966) „Celý den jsem u moře. Česlav byl v Athénách a ptal se na organizaci, co je se mnou. Řekli mu, že to záleží na Římu. Byl zde Viskovič, v 13 hod mě zavolal, že stále ještě nemají spojení s Římskou organizací, abych tam znovu napsal." (30.9.1966) „Dopoledne píši dopis Mons. Plannerovi. Odpol. jej dávám na poštu (4,5 Dr). Obávám se, že jsem psal příliš mnoho Fanoušovi (navázání styku s Vatik.), asi dopis zadrželi, že neodepisuje. Je divné též, že z Říma nic nepíší. Již se asi v říjnu do Nepomucena nedostanu. Tyto dvě myšlenky mě celý týden stále provázely." (8.10.1966) „Večer dostávám 3 dopisy: od Mons. Plannera (8.10.), nějaké urychlení nechtějí prý na ministerstvu provádět. Od Fanouše dlouhý dopis, popisuje, co je nového u nich a na Charv. (4.10.) Od Aninky Roth. (2.10.)" (9.10.1966) „Včera dostal Jaroslav dopis z Českého Slova –

nabízí nám pomoc, abychom jim napsali. Píši dopis o poměrech zde a stručné charakteristiky čs uprchlíků. Tento týden jsem toho zase moc neudělal, stále odepisuji na nějaké dopisy. Zcela jsem se smířil s tím, že zde budu do konce roku." (12.10.1966) „Mons. rektor píše, že zatím na ministerstvu zahraničí nic není. Velice mě to zklamalo." (16.10.1966) „Velice mě znepokojil dopis z Říma, potvrdilo se to, co jsem tušil, v Římě na ministerstvu není žádná žádost. Znamená to, že letos se asi do Říma nedostanu." (20.10.1966) „Až ve 14.30 hod přišel Viskovič. Vyřizoval vše hromadně v klubu. Ptal jsem se ho, byl překvapen, že v Římě nic nemají. Zapsal si mě." (23.10.1966) „Byl zde Viskovič, v poledne jsem s ním za ním šel s Dušanem. Vykládal mně, že je to chyba konsulátu, že mě nezavolali. Když jsem se mu zmínil o Rumunovi, který byl poprvé na konsulátě se mnou, a vše již má téměř 2 měsíce zařízeno, rozčílil se a málem mě vyhodil. V nejbližších dnech prý budu zavolán na konsulát." (24.10.1966) „Dopoledne píši dopis italskému konsulovi v Americe. Dušan mně to přeložil. Odpoledne Mons. rektorovi. Jdu s německou tlumočnicí na italský konsulát. Sepisujeme žádost – dotazník a 3 fotografie. V italštině pak píšeme žádost (na organizaci) konsulátu, co chci v Itálii dělat. Napsat tento dopis je velký problém pro organisaci – téměř 3 hod." (4.11.1966) „Na poště vyzvedávám dopis od Mons. Plannera s přiloženou garancí." (8.11.1966) „Téměř do 12 hod v noci píši dopis na italský konsulát, který mně napsal Jugoslávec za 30 Dr." (20.11.1966)

Nakonec mu přišla pomoc z nečekané strany, bez níž by možná celý proces trval mnohem déle:

„Velmi mne také potěšil dopis od Josefa Havelky z Ameriky. Také mě poslal, již podruhé, 5 dolarů a píše, že byl se svým bratrem Methodem za italským konzulem v Omaze a ten že jim přislíbil urgenci vyřízení mé žádosti o emigraci u italských úřadů. Má prý v Italii hodně známých. Od Havelků mě to skutečně překvapilo, předtím v dopise jsem se jen Josefovi zmínil o tom, že letos do Italie již nepojedu, že to vyřizování je zdlouhavé. Nikdy mě nenapadlo, že by podnikali takové kroky. Josefovi a také tomu konsulovi jsem hned odeslal děkovné dopisy. Konsulovi jsem psal anglicky, s překladem mně pomáhal jeden Čech." (9.11.1966)

Z diářových zápisů je patrné, že si snad jako nejzazší termín, kdy napíše rodině, stanovil svátek sv. Anny – kterou celoživotně kvůli své „svobodné tetičce", která ho vychovávala, ctil – pokud do té doby nepřijde z Říma jiná zpráva:

„Velmi mne jaksi dále povzbuzuje vědomí, že všichni doma se za mne modlí. Zvláště na tetičku pořád myslím, ta chudera myslím zkusila. Jakmile se dozvím, jak to se mnou dopadne, hned pošlu domů zprávu. Kdyby to tak mohlo být k jejímu svátku." (10.7.1966)

Tak to také dopadlo: první pohlednice, kterou napsal rodině, byla datována 23.7., ke svátku tetičce Anně: „Dnes ráno jsem poslal pohled Pavlovi Bezdíčkovi hlavně jako pozdrav k svátku Annám. Psal jsem jako z dovolené o počasí ap." (23.7.1966) Protože neměl žádné zprávy a také nevěděl, jak rodinu doma postihují, napsal „jakoby z dovolené". Teprve později zjevně proběhla komunikace ze strany rodiny a otevírá se možnost psát trochu otevřeněji, ačkoli obavy stále trvají: „Tento týden jsem odeslal přímo domů 3 dopisy. Píši zcela otevřeně. Nyní mě to trochu mrzí, aby z toho přece jen něco nebylo." (25.9.1966) V korespondenci potom Čupr poměrně podrobně rodině vypráví poměry v lágru, z nichž je možné některé zajímavé drobnosti denního života ocitovat:

„Život v lágru probíhá podle nepsaného řádu. O jeho překročení se dovídáme, až nás některý z policajtů „zpéruje“ nebo zavře do „karcelu“. Řád je asi následující: Ráno kolem 7 hod otevře policajt bránu. V 7.30 hod je pro toho, kdo chce, snídaně. Ve 12 hod je prověrka, všichni musí být u své postele. Pak si jde každý pro oběd. Večeře je v 17.30 hod, zase, kdo chce. Ve 21 hod (v létě 22 hod) policajt po překontrolování přítomnosti zavře bránu a odejde. To je zhruba vše. Mezi prověrkami můžeme dělat, co chceme. Nesmíme však bez povolení jet do Athén a chodit v krátkých kalhotách a bez košile po městě. Policajti neumí jinak než řecky. Dovedete si představit, jaká je domluva v té spleti jazyků. Mluví se skutečně mezinárodně. Nápravné zařízení „karcel“ je vězení ve vedlejší budově policie. Jsou tam zavíráni ti, kteří se dopustí nějakého přestupku (kdo přijde pozdě v noci, porve se, což je zde časté, ap.) Karcel je obvykle spojen s nářezem. Je to docela účinné, jinak by to ani nešlo v této „vybrané“ společnosti. Na většině Albánců i Bulharů je znát jejich dřívější primitivnost života. Nedovedete si ani představit, co třeba takový tranzistorák v rukou těchto lidí dokáže. Na zkoušku si někdy pusťte rádio s orientální hudbou a poslouchejte ji třeba jenom jeden den, ale i při usínání. A to budete poslouchat jenom jedno rádio. Některým se v lágru tak líbí, že se jim odtud nechce. Jídlo doma takové neměli, bydlení také ne, a přitom nemusí dělat. Teď právě, co píši tento dopis, se vrátil jeden z Athén, odřekl cestu do Kanady. Měl jet na pět dnů, a je zde již přes rok. To normální člověk nepochopí.“ (21.9.1966) „Strava mně docela chutná. Je celkem sedm jídel, která se střídají týden co týden (tento týden jídelníček poznačím): Neděle – R (*ráno*) mléko; P+V (*poledne* + *večer*); bramborová polévka, kozina (*tj. národní řecké jídlo*), jogurt, vajíčko, sýr, 2 broskve, chleba dostáváme na celý den v poledne; Pondělí – R Kakao (z prášku); O Fazole s olivami + ch; V Tomat + okurk. salát, sýr; Úterý – R Bílá káva; O Čufty + tomat. salát; V Jogurt + rýže; Středa – R Mléko O Ryba + tomat. salát; V Fazole + Olivy; Čtvrtek – R Mléko; O Zakékané makarony; V Opékané brambory s dyní + jogurt.“ (3.7.1966)

Z diářových zápisků i dopisů rodině je možné vysledovat, jak tento denní řád prožíval osobně sám Čupr, jeho adaptaci na nové prostředí a hodnocení lágru, různé události, které se v průběhu jeho pobytu staly, ale také vztahy a přátelství, které v lágru měl a které nezřídka korespondenčně udržoval i po ukončení lágrové zkušenosti:

„Celé dopoledne dělám generální úklid, myji podlahu. Moje kumpány nemohu přinutit, ani aby si udělali pořádek ve skříňce, je jim to úplně jedno, toto prý u nich doma dělají ženy.“ (9.6.1966) „Po obědě jsem šel poprvé k moři s klukama. Učili mě plavat s brýlema. Je to úžasný pohled na mořské dno, člověk málem dostává závratě.“ (26.6.1966) „Ráno jako obvykle jdu na mši sv. Po jejím skončení jdu na procházku do okolí. Šel jsem téměř dvě hodiny, jsou tu jen samé skály, vypuklá půda a sem tam nějaké borovice. Je to ubohý kraj. To jsem si zavzpomínal na naše smrkové a borové háje se zurčivými potůčky. Je skutečně krásná naše země v porovnání se zdejší. Snad to moře. Je zde neustále slunečno a teplo, jako u nás v pravé léto. Nejhůře snáším teplo v noci, kdy musím být zakryt kvůli komárům. Stačí jen z podpokrývky vystrčit na chvíli ruku a je tak doštípaná, že přímo hoří. Komárníky stále ještě nemají. (…) Zjišťuji, že se zde mnozí naučí z nejistoty a dlouhé chvíle pít!!“ (19.6.1966) „Na komáry jsem si již tak zvykl, že jejich štípání mně téměř nevadí.“ (3.7.1966) „Ráno jsme opět museli lézt oknem do práce, bylo ještě zavřeno. Za to je normálně *karcel* (vězení), když se to ovšem zjistí.“ (15.7.1966) „Jaroslav mě vylákal na moře. Plavali jsme za doprovodu Jar. a Miloše (pochopitelně s brýlemi) asi 200 m od břehu, kde

je hloubka cca 25 m. Až na dno je krásně vidět. Tam to šlo dobře, při obrátce se mně nabrala do masky voda a já se začínal topit. Hoši mne však podrželi a za jejich pomoci jsem plaval ke břehu. Celé to trvalo cce 45 min. Moc dobře mně nebylo." (16.7.1966) „Lágroví špicli jsou nyní v činnosti. Postačí se jen trochu shromáždit nebo hlasitěji se bavit, už větří. S tím hlavním spím na pokoji a druhý (kuchař) je nade mnou v patře. Lidi bez charakteru." (13.8.1966) „Dohromady nic nedělám, chodím hlavně k moři. Je zde stále modrá obloha a velké teplo (30–40°C). Co jsem zde, byly pouze 3 nebo 4 přeháňky, a to ještě říkají, že letošní rok je deštivý." (21.8.1966) „Dnes je oproti těm vedrům chladněji, nevím, zda jsem se již aklimatizoval, ale těch 25 stupňů se mně zdá být chladnými." (30.8.1966) „Stále se nemohu vžít do toho, že ten čas u Vás také ubíhá. Představuju si vše tak, jak bylo v mé přítomnosti. (…) A proto asi, aby si člověk vše vybavil jako skutečné, zajímá se o ty nejpodrobnější detaily. Když jsem jednou četl dopis emigranta, který se ptá, jak mají právě nyní doma rozestavený nábytek, pokládal jsem to za malicherné, za přehnané, ale věřte, že i k takovýmto pocitům a myšlenkám člověk dochází. Chce znát prostě detaily, aby se mohl vžít do všeho doma." (21.9.1966) „Učím se. Bulhaři se bili. Odpoledne přichází Jožka Pejskar (Pero) a s každým si zvlášť pohovořil půl hodiny. Působil v Boskovicích, v Brně, Znojmě a Hustopečích. Dal mně adresu otce Křišťana – Dr. Alexe Heidlera. Mám mu napsat něco o liberalizaci a její skutečné tváři. Pohled na český exulantský tisk a Rozhlas Svobodná Evropa. Odchází v 8 večer." (12.11.1966)

Z Čuprových výpovědí se jasně rýsuje jeho nezaměřenost na sebe sama – všímá si okolí, vnímá, co prožívají druzí, má citlivost pro jejich životní osudy. Často si je poznamenává zcela bez komentáře – nemá potřebu psát pro „pomyslného čtenáře", zapisuje si pro sebe fakta, přičemž jejich vnitřní dosah nekomentuje. Z toho je kromě jiného patrná také jeho introvertní povaha, která se později zúročí a rozkvete v *diskrétní lásce* jezuitské identity. Z citovaných příběhů je zároveň zřejmé, v jak nesmírně pestrém prostředí se v řeckém lágru nacházel a také jak náročné byly podmínky všech emigrantů:

„Polák dostal dopis od ženy. Nechala sama požádat o rozvod. (Do Ameriky přijímají jen svobodné nebo rozvedené.)" (23.6.1966) „Antona kluci násilím dostali do autobusu, jeli s ním do Athén na psychiatrii. Ve dvě hodiny se nějak podezřele brzy vrátil, asi jim utekl. Kluci mu našli dopisy (z června), jeho manželka nedostala práci a majetek jeho propadl státu. On je však již velký blázen." (2.8.1966) „Na pláži jsme včera mluvili s jedním Rusem. Utekli tak, že se v noci v Oděse dostali do bedny se strojem, která měla být exportována na Západ. 4 dny byli na lodi s kusem chleba a 1l vody. Naložili je jako zavazadlo. Byli až dole ve 3. podlaží. Vylezli ven, protože nemohli dýchat, ventilačním průduchem a sledovali podle vlajek, ve kterých vodách jsou. Když byla řecká, v noci, když se na lodi promítalo kino, vylezli na palubu (napili se vody v kabině) a skočili do moře. Viděli totiž siluetu pevniny. Ovšem ta byla velmi vzdálená. 3 hod plavali, až ráno je uviděla řecká loď a naložila, jinak by se utopili." (14.8.1966) „Přichází 2 noví Albánci, 1 Rumun, Cvetko z blázince a ještě jeden, rovněž z blázince, před dvěma roky prý zde v lágru někoho zabil." (20.11.1966)

V průběhu tohoto pro něj klíčového roku, který by se pro svůj zlomový charakter a náročnost přechodu z domova do ciziny mohl symbolicky nazvat téměř „předběžným noviciátem", Josef

Čupr četl *Jiskry sv. Ignáce*.[303] Ty tvořily rámec a interpretaci jeho duchovní zkušenosti této přechodové doby. Jakkoli rozhodnutí ke vstupu do jezuitského řádu neplynulo pouze z tohoto jediného zdroje, dne 17. července si poznamenává zásadní zápis, který je prvním explicitním vyjádřením o směřování do jezuitského řádu. Sám zápis zároveň již naznačuje motivaci, která ho k této spiritualitě přitahovala, a také skutečnost, že toto rozhodování v něm zrálo již delší dobu. Dlužno objasnit, jak Čupr rozuměl citu, který je v textu *Jisker* stavěn do protikladu pravdě (a jak koneckonců rozuměl citu také jeho autor sv. Ignác): jako sentimentu neočištěného srdce, které se nakonec, i při počáteční dobré vůli, při odmítání pokořujícího procesu očišťování zacyklí ve vlastním zájmu a podle tohoto kritéria potom posuzuje všechny záležitosti, s domněnkou, že takové rozlišování je spontánní a autenticky pravdivé. Čupr naopak měl po celý život instinktivní *cit* pro rozumnou rovnováhu vyvěrající z čistého srdce. Pro tuto jeho přirozeně zachovanou intuici svědčí jeho celoživotní láska a úcta k jeho duchovnímu otci Tomáši Špidlíkovi, který v něm právě tuto schopnost ocenil, a proto jej mnohem později doporučil jako provinciála. Čuprovo pojetí citu bylo jakýmsi zakotvením ve *veritas vitae*, pravdě o tom, jak ho Bůh stvořil,[304] kterou vnímal vnitřním zrakem a dokázal ji neúhybně zachovat a naplnit. Symbolicky řečeno vnímal cit jako nezčeřenou hladinu čisté vody ve svém nitru, na níž rozpoznával zrcadlení citů Božího Srdce.

„Podle *Jisker* ze 16. toho měsíce jsem se utvrdil a pevně rozhodl o vstupu do jezuitského kláštera, bude-li to možné. Skutečně je nutné o sobě uvažovat jako o druhém, aby sebeláska pozbyla vliv." (17.7.1966) – *„Aby nás při posuzování vlastních záležitostí nezavedla na scestí sebeláska, je třeba je vidět jako záležitosti cizí, ne své vlastní, aby o nich rozhodla pravda, a ne cit."* (*Jiskry* z 16.7.)

Několikrát v průběhu roku si poznamená den, v němž jej *Jiskry* více inspirovaly. Vypíšeme zároveň i impulzy z *Jisker* samotných, aby bylo patrné, jaké momenty byly pro spiritualitu Josefa Čupra zásadní. To, co člověka inspiruje ve chvíli, kdy jej Pán volá, již odkazuje na tvářnost zralé podoby jeho spirituálního profilu:

„*Jiskry* na dnešek jsou jak naaranžované – je to skutečně výborná knížka. (12.6.1966) – *„Bouře, která proti nám zuří, aniž bychom ji zavinili, je jakousi předzvěstí budoucího, v krátkosti následujícího úspěchu.* (…) *Tvá síla spočívá v naději. Veškerou hybnou silou našeho štěstí je trpělivost."* (*Jiskry* z 12.6.) „Náhodou jsem četl *Jiskry* ze 17.3. – plná odpověď na vše! Ohromné!" (21.6.1966) *„Čím více se zdá něco beznadějným, o to více doufej v Boha: kde zklame lidská pomoc, pomůže sám Bůh.* (…) *Bůh se raduje, vidí-li nás uprostřed nebezpečí, a dokonce dopouští, abychom zůstali bez lidské pomoci. Raduje se totiž z naší naděje v jeho pomoc a z našeho poznání, že naše spása je v jeho rukou. Otálí-li s pomocí, tak jen proto, aby posílil ještě více naši naději."* (*Jiskry* z 17.3.) „Zrovna jsem četl *Jiskry* ze 3. dubna – daly mně odpověď." (6.7.1966) *„Nepouštěj se s nikým do dlouhých zbytečných rozhovorů, zvláště ne s lidmi nechápavými a omezenými. Věnuj jim však svou pozornost a vyslechni je trpělivě, aby si mohli ulehčit svému srdci."* (*Jiskry* z 3.4.) „Výborné *Jiskry*" (20.10.1966) *„Poněvadž je předmět naší lásky nekonečný, můžeme v lásce stále růst a zdokonalovat se."* (*Jiskry* z 20.10.)

[303] Z četných vydání například starší edice HEVENESI, G., *Jiskry sv. Ignáce*, nakladatelství dobré knihy Velehrad, Olomouc 1941.
[304] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 23.

Jako duchovní četba a inspirace mu tedy sloužily citované *Jiskry*. Jeho duchovní život v lágru se jinak prakticky omezoval na nedělní mše, protože zjevně nebyly slouženy s denní pravidelností, a občasnou svátost smíření, když byla příležitost:

„Toto vše [zdlouhavé čekání] z velké míry napravil Římský misál (chybí část, asi půl kánonu). Jsem skutečně rád, že konečně po dvou a půl měsících budu řádně účasten mše sv. (24.7.1966) „Nejprve jdu do kostela, jsem připraven ke sv. zpovědi. *Náhodou* jeden chlapec šel požádat toho důst. pána, který umí německy, aby ho vyzpovídal (již bylo v kostele vše ukončeno), přidal jsem se také, jsem šťastný." (4.9.1966) „Odpoledne jsem byl v kostele, ale bohoslužby nebyly." (8.12.1966) „Druhá neděle v Lavrionu. V 8 hod po snídani jsem šel ke katolickému kostelu zjistit, zda bude otevřen. Zaradoval jsem se, když jsem uviděl otevřené dveře. Pomocí hodinek a rukou jsem se domluvil se dvěma ženami, že mše sv. je zde pouze v neděli v 9.15 hod. Byl jsem tedy na mši svaté. Kněz byl z Athén shodou okolností ten, který mně dával adresu organizace pro uprchlíky. Usmál se na mne, když mne uviděl. On německy neznal." (4.6.1966) „Ve ¾ na 9 jdu do kostela; dnes slouží mši sv. důst. pán, kterého jsem požádal v Athénách o pomoc; je moc příjemný. Po mši sv. jde za mnou kostelník, abych počkal, že důst. pán se mnou chce mluvit. Za chvíli za mnou přijde a říká – že v pátek v 16 hod je mše sv. – Božského Srdce Páně." (12.6.1966) „Odpoledne ve 4 hod jdu na mši sv. Namísto ve 4 hod byla až o půl páté. Ministroval jsem, chlapci přišli pozdě. Jsem šťasten, více jsem snad nemohl očekávat." (17.6.1966)

Z vzácných osobně laděných poznámek však je znát, jak tato, byť ne denní svátostná účast vstupovala velmi hluboce do jeho denního života, jak ji dokázal přirozeně propojit s praxí a jak předznamenávala jeho žité kněžství pozdější doby. Kněžství a eucharistii můžeme bez obav označit za osu jeho osobní spirituality:

„Velmi mne to [nejistota] trápí. Ale na druhé straně zase sílí. Sílí v důvěře v Boha. Člověk skutečně pozná, že jedině v Bohu je opora, která nikdy neselže. Nebýt této naděje, nevím, jak bych to všechno snášel." (10.7.1966) „Nyní teprve řádně poznávám, co všechno se dá načerpat ze sv. přijímání. Jsem rád, že mohu trpět." (24.7.1966)

V korespondenci Josefa Čupra se nachází vzácný dopis, který psal své matce na závěr pobytu v Lavrionu. Dovolíme si jej kompletně ocitovat, jakkoli je ryze osobní, protože jeho řádky výstižně manifestují, jaký Josef Čupr byl – v lágru i později, a to jeho vlastními slovy. Zároveň také dokládají, že pro samotného Čupra tato lavrionská zkušenost skutečně znamenala zlom zásadnějšího rázu i po duchovní stránce, nikoli pouze coby přesun do nové životní destinace. Je třeba mít na paměti, že byl určen skutečně jen očím matky, ani ne sourozencům, a proto chvála sebe sama, kterou v tomto dopise vyjadřuje, nemůže být v žádném případě interpretována jako sebechvála, ale naopak jako zralá pokora, s níž člověk umí hovořit pozitivně i o sobě samém. Tyto řádky nadto poukazují na to, jak byl Čupr schopen střízlivě, jednoduše a pravdivě ohodnotit sám sebe. Takové poznání sama sebe potom zakládá neklamavé poznání druhých a kvalitní duchovní otcovství. Na tom, že Josef Čupr byl vynikajícím duchovním otcem a doprovázejícím, se shodují všichni, které jsme za účelem svědectví o charakteru Josefa Čupra oslovili: od řeholních sester k jeho vlastním jezuitským spolubratrům. Na okraj je možné také poznamenat, že v tomto stavu pevnější duchovní

zralosti vstupoval do semináře, což bylo pro seminář a později jezuitský noviciát velkou devizou.

„Chvála Kristu! Mami, na uzavření mé lavrionské kapitoly bych Vám, jenom Vám, chtěl napsat ještě pár řádků. Neberte to jako vychloubání, jinému bych to nenapsal. Bylo to zde perné, ale užitečné. Poznal jsem, co vlastně člověk je a jaké přednosti máme ve své víře. Záviděli mně téměř všichni můj klid za každé situace. ‚No jo, ale vždyť tobě to musí vždycky vyjít, ty víš, co chceš,' mně říkali. Shodli se nakonec při každém dohadování a hádání, kdo je jaký uprchlík, proč utekl a zda vůbec jsme političtí uprchlíci v pravém slova smyslu, na tom, že jedině Josef z nás všech musel utéci, aby dosáhl svého, jedině on je politický uprchlík. A to jsem nezasahoval do debaty. Měl jsem pověst nejlepšího uprchlíka lágru. Prohlásili to nejen Češi, ale i Jugoslávci, Bulhaři, Poláci a Albánci. Znala to i policie, která má mezi uprchlíky svoje donašeče. Nejeden totiž za mnou přišel a jakoby na ospravedlnění své podlé činnosti říká, že mě označil u policie za nejlepšího uprchlíka lágru. Při větších nedorozuměních, ať již mezi Čechy samými, nebo mezi Čechy a uprchlíky jiných národností, vždycky volali Josefa: ‚Domluv jim, ať neblbnou.' A Josef srovnal (na Silvestra i nebezpečí vážné rvačky). Do mlýna na vápno, kam chodili dělat povětšině uprchlíci, protože pro Řeky to nebyla dobrá práce (i když nemají co dělat), měl ‚Papas', jak mně tam říkali, vždycky přednost přede všemi. Dělal jsem totiž poctivě i tehdy, když Garda nehlídal, a dokázal jsem v tom zabrat. To, že jsme dostávali různé finanční podpory od různých organisací, bylo z velké části mou zásluhou. Napsal jsem desítky dopisů pod jménem druhých, kteří potom dostávali dárky i osobně, a to ne malé, i po 20 dolarech. ‚Jak to tak můžeš dělat?' se jen divili. Velice mě těšilo, když jsem slyšel: ‚…to je pravda, vždyť to říkal Josef.' ‚…zeptej se Josefa, je-li to pravda.' ‚Josefe, pojď se mnou, ať mně komandant věří.' ‚…nemluv tak, Josef to nerad slyší.' atd… atd… Mami, vypadá to všechno jako chvála, možná, že to je. Nechci se tím pyšnit. Píši to jenom Vám, nikomu jinému, máte přece stejné právo na mou radost, vždyť jsem Váš syn. (7.1.1967)

Dramatická cesta z Řecka do Itálie v diářích není zachycena, Josef Čupr si ji však podrobně poznamenal do zvláštního sešitu a také ji popisuje v dopisech rodině. Z nich je patrné, jak mnoho pro něj tato cesta znamenala: ve fotoalbu, které věnoval prvním fotografiím z Nepomucena, dokonce uchoval vlakovou jízdenku do Říma. Cesta, na kterou tak dlouho čekal, se najednou uskutečnila a nastal také pravý čas pro realizaci jeho celoživotní touhy po kněžství. Také tento lavrionský mezičas – ještě před samotnou jezuitskou formací – mu vtiskl smysl pro důležitost důkladné formační přípravy před samotným započetím díla, která zahrnuje i nezbytné vyčekávání, a také pro hloubku Boží moudrosti, která každého vede zcela individuálně. Změna režimu v Řecku, po které by pro něho nepochybně bylo z Řecka se dostat ještě obtížnější, proběhla 21. dubna 1967. Je zde patrné zvláštní Boží řízení, nemluvě o „našem" roku 1968.

Zatímco jsme kapitolu započali s nadsázkou vtipem, můžeme ji vhodněji zarámovat citátem z Hevenesiho *Jisker sv. Ignáce* ze dne 27. května, kterým je nadepsán Čuprův diář z roku 1966. **„Neskončí dobře ten, kdo denně znova nezačíná: Dnes chci začít."** Pro Čupra se příjezdem do Itálie započala zcela nová etapa, na niž však byl vnitřně velmi dobře připraven.

Papežská kolej svatého Jana Nepomuckého, příprava ke kněžství a studium teologie

Nepomucenum a jeho formační prostředí

V akademickém roce 1966/1967, v němž Čupr nastoupil do Nepomucena, zde bylo celkem patnáct alumnů, z toho osm z českých zemí a sedm ze Slovenska. V následujícím roce jejich počet stoupl na dvaadvacet a o dva roky později jich bylo již třicet.[305] Prostorná kolej pro alumny z Československa, vybudovaná v roce 1929 na podnět Pia XI., navazovala na již nedostačující českou kolej Bohemicum (1884), navíc byla nově určena i pro bohoslovce ze Slovenska.

Kolej byla chápána jako výběrový studijní ústav, který však neměl být chápán jako odrazový můstek pro církevní kariéru. Byla nesena snahou připravovat budoucí kněze pro službu, pro kterou se zde připravovali s důrazem na odpovědnost, odbornost, odhodlanost nasadit všechny své síly pro Boží království a také na schopnosti velkorysé spolupráce. Slovy Karla Vrány: „Ve zkratce řečeno: první podmínkou, která určitým způsobem v sobě zahrnuje další podmínky, je skutečnost, že studenti si Nepomucenum nevybírají, nýbrž jsou vybíráni a posíláni do Říma svými biskupy.“[306] Nelze opomenout úsilí Svatého stolce o zachování koleje během druhé světové války, která by bez jeho pomoci stěží přežila.[307]

To ovšem nebyl případ Josefa Čupra, podobně jako mnohých dalších, kteří přišli uskutečnit možnost projít formací a studiem do ciziny z toho důvodu, že jim to ve vlasti bylo znemožněno. Nelze příliš předpokládat, že jezuita Karel Ševela, kterého znal ještě Velehradu a později z Brna, kde začal působit jako kaplan ve farnosti Staré Brno, mohl před odjezdem nebo i poté informovat jezuity v zahraničí o jeho úmyslu stát se knězem.[308] Proto jej nejistota, která vyplývá z poznámek z jeho diářů z řeckého Lavrionu čekaje dlouho na odpovědi na své dopisy, často provázela. V té době byl rektorem koleje František Planner (1964–1977)[309], vicerektorem Jozef Medový (1966–1972)[310] a spirituálem Tomáš Špidlík (1951–1989).

---

[305] *Kruh*, 3 (1970), s. 3 (informace F. Plannera) [*Archiv CA – JČ*, 8/9].

[306] VRÁNA, K., Papežská kolej Nepomucenum. Rozhovor s Karlem Vránou, in *Studie*, 130–131/IV–V (1990), s. 381–390, zde s. 383.

[307] HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce. České země a Vatikán*, CDK, Brno 2004, s. 581.

[308] Jeho výpomoc zprostředkoval tamější farář Ludvík Gazda, který studoval rovněž na Velehradě; srv. PAVLÍK, J., *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium, Olomouc 2011, s. 453–456.

[309] Mons. František Planner 25 let knězem, in *Vinculum*, 2 (1961), s. 3–4; ŠPIDLÍK, T., Šedesát let kněžství mons. Plannera, in *Nový život*, 48/12 (1996), s. 205; OVEČKA, P., Sbohem, mons. Plannere, in *Nový život*, 51/3 (1999), 51/3, s. 48; zpráva o úmrtí a životopisný medailon srv. *Vinculum*, 3 (1999).

[310] „Na návrh otce biskupa Necseye a biskupa Lazika byl jmenován vicerektorem Papežské koleje Nepomucenum, kde působil šest let. Kolej byla v tak dezolátním stavu, že nutně potřebovala rozsáhlé opravy. Protože měl v této činnosti již bohaté zkušenosti, pustil se s vervou do práce a postaral se nejen o renovaci Nepomucena, ale také o jeho modernizaci.“ Pápežský prelát Mons. ThDr. Jozef Medový 1926–1999, [online][cit. 13.05.2024], in *jozefmedovy*, dostupné z: https://jozefmedovy.wordpress.com/2016/03/02/papezsky-prelat-mons-thdr-jozef-medovy-1926-1999/.

Když únor 1948 znemožnil naplnit původní záměr zřizovatelů Nepomucena, kolej našla nové uplatnění.[311] Ovšem také nové, téměř neřešitelné těžkosti. **Josef Čupr přišel do prostředí katolického exilu, kde poměrně malá skupina především kněží byla postavena před dnes již těžce představitelný úkol**. Velmi podrobně situaci Nepomucena jako součásti římského katolického exilu popisuje Ondřej Blažek ve své vydané disertační práci *Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948–1989*. [312] Nepomucenum nebylo jen formačním místem budoucích kněží, ale protínalo se v něm **střetání celého názorového rozpětí katolického dění**. Můžeme zde jen tematizovat.

Šedesátá léta se stala dobou rozvoje exilové činnosti. Původní péče o uprchlíky, které se věnoval F. Planner před svým jmenováním rektorem v Nepomucenu,[313] se měnila v **instituce katolického exilu**, jenž organizoval komunikaci a spolupráci katolických kněží v exilu, a to v celém světě (časopis *Vinculum*). *Křesťanská akademie* se stala studijním a vydavatelským ústavem Cyrilometodějské ligy,[314] jež od samého počátku organizovala kulturně-náboženskou činnost českých intelektuálů v intencích Katolické akce (v roce 1966 začala vydávat informační Bulletin a pokračovala ve vydávání měsíčníku *Nový život*), *Organizace táborů pro mládež* a konečně *České náboženské středisko* Velehrad. Tyto jednotlivé instituce byly autonomní a vždy musely hledat cestu ke spolupráci.

Zde sehrála klíčovou roli přítomnost **kardinála Berana**, který byl nucen emigrovat a do Říma přicestoval 19. ledna 1965. Tehdy česká exilová obec dostala dostatečně silnou reprezentativní osobu, což jí v Římě dodávalo mnohem větší váhu a legitimitu. Beran na koncilu podpořil důležitost svobody náboženství a ekumenismus. Jednoznačně se přiklonil k linii Pavla VI. a chápal jeho reformní úsilí. Přispěl k tomu, že se Nepomucenum jako formační centrum stalo místem pozitivní recepce Druhého vatikánského koncilu. V pozadí reorganizace exilových aktivit tímto směrem byl jezuita Václav Feřt, který formuloval jeho zaměření, které mělo být ekumenické, pastorační. Náboženské středisko mělo stát „domovem a společnou dílnou apoštolské a kulturní činnosti mezi našimi krajany".[315]

Potřeba koordinovat relativně samostatně fungující dílčí prvky exilové činnosti se chápe natolik naléhavá a strategicky důležitá, že propojuje Katolickou akci, studijní zázemí, komunikaci osobní i mediální, apoštolát a ekumenické iniciativy, a to na základě vědecké systematické práce a sdružování finančních, personálních a materiálních zdrojů. Exil se totiž intenzivně zajímá o náboženskou situaci v Československu, o recepci koncilu a přijetí jeho reforem, o vzdělávání a kulturu. Exil proto tvoří struktury komunikace pro posílení důvěry mezi krajany.[316] Tvoří ji: **1.** kněžská pracovní skupina Vinculum; **2.** Křesťanská akademie,

[311] Jedná se o skupiny bohoslovců, kteří přijeli do Říma po druhé světové válce. Dobovou atmosféru vykresluje *Biskup Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, s. 38–42.

[312] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948–1989*, Trinitas, Svitavy 2019.

[313] Srv. PLANNER, F., Příběh Nepomucena, in *Brázda. Speciál. Nepomucenum 1929–1999*, Příloha Brázdy, časopisu alumnů Nepomucena. Pontificio Collegio Nepomuceno, Roma 1999, s. 20.

[314] Srv. BENÁKOVÁ, M., *Exilové periodikum Nový život (1949–2001)*, Karolinum, Praha 2018, s. 47–53.

[315] Zřizovací dekret Českého náboženského střediska v Římě, datován 19. března 1966.

[316] Prázdninová pracovní beseda českých kněží s kard. Beranem ve Phalzen, in *Vinculum*, 13,3 (1966), s. 2–3.

pracovní skupina laiků a kněží; **3.** Pracovní kroužek SKM (Spolupráce křesťanské mládeže); **4.** Křesťanská charita, skupina dobrodinců, přátel a dobrovolných spolupracovníků, která vedle vlastní charitativní činnost i má zajistit materiální a finanční základnu pro ostatní pracovní skupiny.[317]

Celá činnost měla směřovat k obnově a prohlubování duchovního života jednotlivců i skupin a sjednocovat věřící katolíky v exilu. Dobře to vyjadřuje první číslo třetího ročníku časopisu *Nový život* tištěného v Londýně napsaný autorem, který se skrývá pod křestním jménem Pavel: „Být, jak jsme to už několikrát napsali, pojítkem všech našich katolíků roztroušených po zeměkouli, být tmelem jedné velké rodiny. Přinést alespoň trochu toho, co jest věřícímu tak vlastní a co jest ve shonu dnešního stěhování ze země do země mnohdy zapomenuto a pokryto nánosem prachu. Přiblížit alespoň trochu domov nejenom v jeho přítomném smutku a bolesti, ale i v těch radostnějších chvílích, které patří do našich vzpomínek a vybavují se při různých mnohdy pošetilých podnětech."[318]

Je to především **tíživá finanční situace**, která doléhá na Nepomucenum samotné. Koncem 60. let při rekonstrukci koleje za vedení vicerektora Jozefa Medového se kolej zadlužila, musela prodat pozemky v Anziu a vilu v Livornu. Hrozilo, že vedení Nepomucena bude nuceno kolej prodat. Situaci realisticky líčí oběžník kněží v exilu:

> „Jaká je finanční situace našeho kléru a našich činností? Čeští bohoslovci, kteří nejsou dosud kněžími, žijí v Nepomucenu z dobročinnosti Svazu českých katolíků v Americe. Naši krajané za mořem vzali na sebe velikou oběť, která je ostatně rok co rok těžší. Činnost ediční a podpůrná hledá a nachází pochopení většinou u cizích katolických charitativních organisací. Mnozí ovšem nevědí, že tyto podpory jsou cele určeny na *dílo*, ne pro osoby, tak např. na vytištění misálku, katechizmu apod. A z čeho žije ten, kdo tyto knížky k vytištění připravuje, rozesílá, připravuje další?"[319]

Ale ani absolventi Nepomucena nebyli v lehké situaci:

> „Ono se nevědělo, co s nimi. Mons. Bezdíček chtěl všechno dělat, ale nechtěl si vzít zodpovědnost. (…) Šel na kongregaci a ta napsala některým biskupům, kteří by potřebovali nějaké lidi, jestli by je mohli vzít do pastorace. Hodně vzal tenkráte brixenský biskup, poněvadž se říkalo, že oni mluví trochu německy a poměry v brixenské diecézi jsou podobné našim. (…) Protože [italští] biskupové neradi pouštěli kněze jako profesory do semináře, protože potřebovali kněze do pastorace a profesorská místa byla špatně placená. A tak se někteří naši (Škarvada, Vrána, Císař a Krejčí) dostali do seminářů a zůstali tam."[320]

Až teprve personální změny, odchod Jozefa Medového a Františka Plannera a nástup Karla Vrány dne 1. ledna 1978 celou situaci stabilizoval.[321]

---

[317] Prázdninová pracovní beseda českých kněží s kard. Beranem ve Phalzen, in *Vinculum*, 13,3 (1966), s. 3.
[318] Srv. PAVEL, Všem našim přátelům, in *Nový život*, 3/1–2 (1951), s. 1–2.
[319] Fond svatého Vojtěcha, *tamtéž*, s. 4.
[320] PLANNER, F., Příběh Nepomucena, in *Brázda. Speciál. Nepomucenum 1929–1999*, Příloha Brázdy, časopisu alumnů Nepomucena. Pontificio Collegio Nepomuceno, Roma 1999, s. 22.
[321] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 125–128.

Tři ideová ohniska Nepomucena

Ještě je třeba zmínit tři oblasti, které jsou pro pochopení formačního zázemí Josefa Čupra důležité. **Exilové prostředí v Římě se potýkalo s rozmanitými náhledy na východní politiku** Vatikánu, diplomatickou taktiku známou pod označením *Ostpolitik*.[322] Zde se projevily různé podoby toho, nejen jak chápat různé pozice uvnitř jednotlivých aktérů doma i v zahraničí, ale i pochopení a analýza důvodů a dopadů diplomacie na reálnou situaci církve v Československu. To ovšem vnášelo značné napětí, které doprovázelo jednotlivé návštěvy delegací z Československa, ohlasy v mediích i značně nevyjasněnou otázku důvěry, komu a jak věřit, kdo a jaký vliv má a co může způsobit či zařídit. Bohužel, zkušenost exilu byla i negativní, jak dosvědčují životní příběhy Bohumíra Bunžy a jezuity Petra Ovečky, kteří na nátlak komunistického režimu i části československého kněžstva, včetně části opatrnického exilu byli z veřejného působení alespoň částečně odstraněni.[323] Výsledky vatikánské východní politiky byly velmi hubené a daly za pravdu spíše jejím odpůrcům z řad českého katolického exilu.[324]

V Nepomucenu, podobně i v celém katolickém exilu z Československa, silně **rezonovalo nevyřešené nebo nedostatečně řešené státoprávní uspořádání Čechů a Slováků v Československu**. Můžeme kolej rovněž chápat jako jistou laboratoř česko-slovenských vztahů. Jak upozorňuje František Halas, existoval „rozdílný názor mezi Svatým stolcem a slovenskou reprezentací na charakter Slovenska“,[325] především Slovenský stát. Ještě větší však byl rozdíl v hodnocení mezi katolíky po ukončení Druhé světové války. Všechny tyto rozdíly čas od času se vyhrotily tak silně, že měly v sobě potenciál vytvořit těžce překlenutelnou propast. Příkladem může být hladovka slovenských bohoslovců, o které v jednom soukromém hovoru se zmínil kard. Jozef Tomko:

> „Slovenští bohoslovci 18. dubna 1947 vstoupili do hladovky, vyvolávající obrovský odpor českých spolubratrů, a on sám se později stal náhodně svědkem rozhovoru mezi vicerektorem koleje Josefem Bezdíčkem a spirituálem, v kterém na adresu Slováků zazněla slova: ‚Voni si myslej, že jsou národ!‘“[326]

Spory zintenzivnily v souvislosti se snahami, nakonec úspěšnými, založit *Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoděje* v Římě v roce 1961. Podstata sporu se týkala uznání ústavu coby formačního domu pro výchovu a vzdělávání budoucích kněží.

Existovala však i platforma spolupráce mezi Čechy a Slováky. „Teprve s příchodem mladší generace, nezasažené válečným obdobím, se v posrpnovém období nepřátelský postoj Slováků vůči Čechům postupně zmírňoval.“ [327] Ta musela postupně v historické paměti očišťovat skvrnu, která zatemňovala vztahy Čechů a Slováků, totiž že na jedné straně zde byla skutečnost,

---

[322] K celkovému přístupu ze strany Svatého stolce srv. CASAROLI, A., *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001.
[323] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 131–142.
[324] HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán*, s. 611–632.
[325] *Tamtéž*, s. 574.
[326] TOMKO, J., Zrod Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme, in HRABOVEC, E. (ed.), *Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda v Ríme (1963–2013)*, Univerzita Komenského, Bratislava 2015, s. 9–19.
[327] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 44.

že slovenský prezident Jozef Tiso, katolický kněz, nesl svůj díl odpovědnosti „za zavlečení Slovenska do pozice spoluviníka nacistů“.[328] To, že česká strana, i osobně zaangažovaný prezident Eduard Beneš, odsoudila Tisa k trestu smrti (18. 4. 1947), a především to, že mu odmítl udělit milost, vedlo k tomu, že slovenská strana začala vidět v Tisovi mučedníka. To vedlo k citovému odklonu Slováků nejen od Beneše, nýbrž od všeho, co přichází z Prahy, i od myšlenky společného státu. To ovšem mělo dalekosáhlé, často velmi neblahé důsledky i na život v exilu. Letitá neschopnost lepší komunikace mezi katolíky během první republiky se v exilu ještě znásobila. Politická elita českých katolíků se podle Halase spíše přiklonila k solidaritě na národní rovině než v rovině konfesní.[329]

Nelze však také bez povšimnutí přejít agitaci slovenské katolické emigrace, jež trvale představovala Slovensko jako zemi katolickou, kdežto české země byly podle její vytrvalé propagandy protestantské, či přesněji husitské. Postoje jednotlivců byly diferencovanější. Tak například v jeden den byli 1. 3. 1969 vysvěceni biskupem Hnilicou dva slovenští alumni Nepomucena, jeden z nich měl primici v kapli Nepomucena, druhý ve Slovenském ústavu sv. Cyrila a Metoděje.[330] V sedmdesátých letech se začaly první pokusy o sblížení, kdy v rámci tzv. *volné katedry* (odborné přednášky pozvaných hostů na aktuální téma) byli do koleje zváni slovenští kněží, kteří působili v zahraničí.[331] Byly to především postavy Karla Vrány a Tomáše Špidlíka, jež trvale pracovaly na vyrovnání těchto třenic a napomáhaly vytvářet předpoklady pro hlubší, na svobodné volbě a duchovní identitě závislé vztahy. Z jejich pohledu přispívala rozdílnost a pluralita kulturní a sociální k obohacení jedněch i druhých.

Třetím okruhem, který měl v sobě potenciál utvářet výchozí bázi formace v Nepomucenu, byly ovšem **otázky spojené s Druhým vatikánským koncilem a jeho recepcí**.

> „Zprávy o koncilu byly v Československu po celou dobu jeho trvání přísně cenzurovány, dokonce i legálně vydávaný katolický tisk byl samozřejmě pod státní kontrolou. Komplexní zpravodajství o události poskytoval pouze exilový tisk a české a slovenské vysílání *Vatikánského rozhlasu*. V posledním roce koncilu vyšla ve *Studiích*, periodiku nepravidelně vydávaném Českou křesťanskou akademií v Římě, analýza Alexandra Heidlera a Antonína Kratochvíla s názvem *Stalinismus v československé církevní politice*, která nejen podrobně sledovala perzekuci římskokatolické a řeckokatolické církve v Československu po únoru 1948, ale snažila se také popsat aktuální situaci s mezinárodním přesahem.“[332]

Čeští autoři vyjadřují mínění exilu na otázku vztahu koncilu, jeho reforem a aktuální situace katolické církve v českých zemích. Vykreslují ji realisticky:

---

[328] HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán*, s. 589.
[329] *Tamtéž*, s. 593.
[330] *Kruh*, 1 (24. 12. 1969), s. 6 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[331] Mons. Nahálka na téma „Činnost Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoděje“ (28. 11. 1970; *Kruh*, 5 /1970/, s. 8); Mons Tomko: Cesta sv. Otce na Dálný východ (12. 12. 1970; *Kruh*, 5 /1970/, s. 8); Michal Lacko SJ: Problém eumenismu a Východ (16. 1. 1971; *Kruh*, 6 /1971/, s. 6); Andrej Paulíny SDB: Audiovizuální prostředky při katechezi (1. 5. 1971; *Kruh*, 7 /1971/, s. 9); Mons. Hrušovský: Duchovní správa v Paříži (10. 12. 1972; *Kruh*, 9 /1972/, s. 7) [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[332] EMMERT, F., Il Concilio Vaticano II: le riflessioni del comunismo e la partecipazione ceca (cecoslovacca), in *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, Český historický ústav v Římě, Řím 2022, s. 271–281, zde s. 278.

„Zatím však při všech osobních úlevách zůstává situace katolické Církve v Československu vinou režimu katastrofální. (…) Opatření proti Církvi a proti náboženství, o kterých zde byla řeč, nebyla zrušena ani napravena. To znamená, že až do této chvíle v Československu trvá *studené* pronásledování Církve, pronásledování nenápadné, ale nejvýš brutální.“[333]

Osobnosti formátorů – Josef Bezdíček, František Planner a Josef Beran

Je zřejmé, že okruh kolem tehdejšího rektora Františka Plannera byl jednoznačně nasměrován **pozitivně k výsledkům koncilu**. Koncil sice nepřinesl výslovné odsouzení komunismu ani oficiální dokument, který by na toto téma byl přijat. Přesto se však v rámci koncilu a přirozeně i po něm jednalo o specifickém pohledu na církve, které byly v područí Sovětského svazu.

„Nicméně návrhy [o čem by koncil měl jednat] obsahovaly tři takové dokumenty s následujícími názvy: *Péče o duše křesťanů postižených komunismem* – dokument vybízel ke křesťanské senzibilizaci mladých lidí, kteří vyrůstali v totalitních režimech v duchu komunistické ideologie; dále *Péče o duše a komunismus* – dokument se zaměřoval na východoevropskou a středoevropskou generaci narozenou před nastolením komunistických režimů, která se však později přizpůsobila ideologickým požadavkům komunismu, i když nebyla přímo členem komunistických stran; a konečně *O apoštolátu laiků v prostředí prodchnutém materialismem, zejména marxismem* – tento dokument hovořil důrazněji na obranu katolíků a křesťanů obecně v komunistických státech. Žádný z těchto dokumentů však nakonec koncil nepřijal.“[334]

Přesto jsou zde načrtnuty okruhy, o něž se i římský exil a Nepomucenum zvláště v této době zajímaly.

Nutno podotknout, že sám Beran nijak nesouzněl s konzervativním křídlem soustředěným kolem *Coetus internationalis Patrum*. O příklonu ke koncilu svědčí rovněž mimořádná vydavatelská činnost Křesťanské akademie, jež již od roku 1966 začala s pracemi na překladech koncilních dokumentů. Již v roce 1966 byla publikována kniha *II. vatikánský koncil. Příprava a průběh*[335] a následovaly překlady jednotlivých dokumentů s komentáři. Úsilí vyvrcholilo v roce 1983, kdy byly publikovány všechny dokumenty v jednom svazku.[336]

Koncilu nakloněný směr v Nepomucenu zcela převládl, ale nejen zde. Byl to především časopis *Nový život* a česká redakce Vatikánského rozhlasu, jež pro obnovu v duchu Druhého vatikánského koncilu učinila velmi mnoho i z toho důvodu, že měla dostatek duchovní autority i odborné kompetence k šíření reforem. To, co je známo v literatuře a poněkud s nadsázkou nazváno „bojem o Studie“[337], tedy zápasem o ideové směřování časopisu Křesťanské akademie po roce 1977, bylo pozadím, na kterém se vzdělání a formace, později působení a život Josefa Čupra odehrávaly.

---

[333] HEIDLER, A. – KRATOCHVÍL, A., Stalinismus v československé církevní politice, in *Studie*, 10 (1965), s. 50–65, zde s. 65.

[334] EMMERT, F., Il Concilio Vaticano II: le riflessioni del comunismo e la partecipazione ceca (cecoslovacca), in *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, Český historický ústav v Římě, Řím 2022, s. 271–281, zde s. 275–276.

[335] *II. vatikánský koncil. Příprava a průběh*, Křesťanská akademie, Řím 1966.

[336] *Druhý vatikánský sněm. Dokumenty*, Křesťanská akademie, Řím 1983.

[337] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 148–157.

Výchovný a vzdělávací program pro 60. léta formuloval pro Nepomucenum jeho vicerektor Josef Bezdíček v příloze časopisu *Vinculum* v rozsáhlé stati *Církev potřebuje více kněží.*[338] „Mons. Bezdíček patřil generačně i svou teologickou kulturou ke *staré škole* kněžského a církevního stylu."[339] Pro přiblížení hloubky změn, které probíhaly v 60. letech minulého století, je nutné tento text krátce analyzovat, aby o to více, přes jistou setrvačnost, která je pro formační instituce příznačná, vystoupila povaha změn ve výchově, které postupně vstupovaly v platnost po jmenování prvního českého rektora koleje Františka Plannera v roce 1964. A do této institucionální proměny Čupr vstoupil v druhém semestru akademického roku 1966/1967.

Bezdíčkův ideál kněžství byl poplatný dobovému pohledu.[340] Velmi silně byl pociťován nedostatek kněží a potřeba nových kněžských povolání. „Jest hlavní péčí pastýřů diecézí, aby měli dostatečný počet kněží, vynikajících ctností, apoštolskou horlivostí, by mohli čelit vzrůstajícím potřebám duchovní správy dneška."[341] K dosažení tohoto cíle sloužila seminární výchova, která měla kandidáty kněžství především „chránit od světských vlivů, poučovat ke zbožnosti, obeznamovat se začátky vzdělání a rozněcovat v nich zárodek božského povolání".[342] Výchova se opírala především o vnitřní řád, jehož zachovávání se důsledně vyžadovalo.[343] Obsahoval společné modlitby, pravidelné rozjímání, přítomnost na liturgii, přisluhování při slavení liturgie, několikadenní duchovní cvičení během roku a výuku asketiky.[344] Další důraz byl kladen na studium a osvojování si církevního ducha, pravidla pravé křesťanské zdvořilosti, hygienické předpisy, úslužnost ve styku s druhými a vštěpovala se skromnost a vážnost. Seminář je k tomu má připravit tím, jaké zde vládne ovzduší, jakou půdu v srdcích bohoslovců připraví, co do ní zaseje a jak o vzrůst zasetého budou představení pečovat.[345] Bezdíček vedl seminář ideově velmi silně vyprofilovaný vůči komunistickému režimu v Československu a v duchu římského náhledu na situaci ve společnosti, univerzální církve i lokálních církví.

Dobře si můžeme udělat představu o jeho výchovných a formačních prioritách, když vypočítává praktické pokyny pro fungování Nepomucena. Seminář se má stavět proti negativním tendencím: nevědomá nedbalost, nedostatečné zapojení různých skupin pečujících o kněžství, nedostatečné finanční zabezpečení (to vždy Nepomucenum velmi trápilo). Doporučoval rozvíjet popularizaci duchovních povolání, především kněžské čtvrtky a kněžské soboty, modlitby za kněze, zapojení nemocných do snah propagovat kněžské povolání, zvláštní

---

[338] BEZDÍČEK, J., Církev potřebuje více kněží, péčí prac. kroužku *Vinculum*, *příloha časopisu Vinculum*, Řím 1961.
[339] VRÁNA, K., Za monsignorem Bezdíčkem, in *Vinculum*, 18/2 (zima 1973), s. 2–4 (pod zkratkou K.V.).
[340] Srv. ŠPIDLÍK, T., *Zápisník Tomáše Špidlíka*, Refugium, Olomouc 2024, s. 66 (1.11.1964).
[341] *Tamtéž*, s. 3 s odkazem na JAN XXIII., Ad Petri cathedram, in AAS, 51 (1959), s. 518.
[342] CIC/1917, kán. 1353.
[343] Příchod Josefa Bezdíčka a jeho působení živě popisuje postřeh Josefa Zvěřiny: „Zvěřina v dobové korespondenci i ve vzpomínkách vyčítal, že pod jejich vedením české koleji scházel kontakt s kolejemi dalšími, takže se bohoslovci nemohli naučit cizí jazyky a poznat poměry v jiných zemích. Druhý nedostatek spatřoval v kulturní izolaci: bohoslovci měli velmi omezený přístup k beletrii a k dennímu tisku." NOVOTNÝ, V., *Odvaha být církví. Jozef Zvěřina v letech 1913–1967*, Karolinum, Praha 2013, s. 37.
[344] Srv. CIC/1917, kán. 1367.
[345] BEZDÍČEK, J., *Církev potřebuje více kněží*, s. 6.

angažovanost dětí pro myšlenku modlitby a obětí za nová kněžská povolání, pořádání kněžského dne pro seminář a pro povolání a jiné podobné aktivity.[346]

Bezdíčkova koncepce pojetí kněžství a kněžského povolání vychází z předpokladu, že povolání se rodí v dětství, kde vidí možnost jej objevovat, především prostřednictvím katolických spolků pro děti a mládež. Doporučuje promoci povolání prostřednictvím misií pro děti a pro ně zaměřená duchovní cvičení. Vzdálená příprava ke kněžství začíná v rodině, důležitá je rovněž škola a výuka náboženství. Pozoruhodné je, že za pozdní povolání považuje rozhodnutí mladého člověka během středoškolských a vysokoškolských studií.[347] Je zřejmé, že koncept tzv. *malých seminářů* je pro něj klíčový. Zde se rodí předpoklady k tomu, aby zvládl budoucí seminarista i formaci ke kněžství založenou na „duchu víry, nadpřirozené poslušnosti, kázni a ovládání sebe sama".[348] Podle něj:

> „rebelanti, kteří nechtějí poslouchat, jsou neschopni spolupůsobit s milostí Boží. (…) Musí býti podrobeni zkoušce poslušnosti a dobrovolné poddajnosti, doprovázené ukázněným životem. (…) Nebezpečí se může objevit různým způsobem: systematický a negativní duch kritiky; přestupování stanov semináře s mylnou představou, že je nutno zachovat svou vlastní osobnost, smělé zasahování do svědomí druhých, neopatrnost v četbě a pronášení vlastních mínění, nezachovávání bratrské lásky, nervózní prchlivost. Jestliže takovéto směry neustanou a nepoddají se duchu pokory, jestliže takoví kandidáti, napomenuti se nepolepší, nutno jim, a to záhy, dát na vědomí, že pro ně není svaté kněžství, že musí odejít ze svatyně semináře kvůli dobru duší, církve i svému, poněvadž nemají svaté povolání".[349]

Otázka kněžské výchovy byla ovšem v římském exilu bohatě diskutována a pozice Bezdíčkova byla v tamějších kruzích příslovečná.[350] Důvod je prostý: „Měl přímý osobní vhled do událostí, které určovaly osudy naší církve mezi dvěma válkami i v letech padesátých."[351] Byla jistým způsobem zrcadlem toho, co se v Nepomucenu stran formace postupně rozvíjelo, v novou podobu pojetí kněžské výchovy vzhledem k požadavkům kladených na kněžskou formaci Druhým vatikánským koncilem. Odráží se i v reakci bohoslovců, kteří svůj pohled na Nepomucenum vyjádřili v prvním čísle časopisu *Kruh*, do jehož výtvarné spolupráce se Josef Čupr zapojil,[352] těmito slovy:

> „Tak jistě chce časopis pomoci přicházejícím, zvláště mladým, zapojit se do života komunity, umožnit jim projevit se i v oblasti vyjádření se ke společenským událostem, tištěného slova, uměleckého vyjádření, vtipu, úsudku ve věci komunity, ať už se týkají vztahu k Bohu, lidských vztahů, anebo vztahů k církvi; (…) To všechno i vzhledem k náplni našeho budoucího povolání

[346] BEZDÍČEK, J., *Církev potřebuje více kněží*, s. 16–26.
[347] *Tamtéž*, s. 27.
[348] *Tamtéž*, s. 28.
[349] *Tamtéž*, s. 29.
[350] RÝPAR, F., K dnešní diskusi o kněžství, in *Studie*, 20 (1969), s. 470–482; Pastorální obnova v seminářích a v církvi, in *Studie*, 28 (1971), s. 503–527; PLANNER, F., *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie, Řím 1971.
[351] VRÁNA, K., Za monsignorem Bezdíčkem, in *Vinculum*, 18/2 (zima 1973), s. 4.
[352] *Kruh*, 3 (1této 1970), s. 14 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].

(…), totiž vzhledem na činnost kazatelskou, katechetickou anebo spolkovou, která nás v pastoraci očekává."[353]

Stojí na třech pilířích: věroučná jistota a jasnost, dále jeho nový společenský status (*sociologický obraz kněze*); a konečně přizpůsobení kněžství současným podmínkám světa a církve v něm.[354] Karel Vrána, nástupce F. Plannera, ve své vzpomínce vyjadřuje tuto proměnu přístupu formace budoucích kněží těmito slovy:

„Perspektivy našich studentů, jak v minulosti, tak i dnes a v budoucnu, jsou dány samým cílem Nepomucena jako kněžského semináře. (…) A tou je svátostná účast na Kristově kněžství, vykonávaná jako duchovní služba v církvi pro království Boží. To je řečeno sice podstatně, ale přece jen příliš obecně. Kněz – jako ostatně každý křesťan – není sice *ze světa*, ale existuje a uskutečňuje své poslání *ve světě* a v jeho dějinách. Svět v dějinách je světem v proměnách. (…) V minulých čtyřiceti letech jejich historické perspektivy byly v podstatě čtyři: a) zapojení do některé zahraniční diecéze; b) duchovní správa krajanů na Západě; c) vyučování na církevních univerzitách nebo katolických vzdělávacích institutech; d) práce v římské papežské kurii."[355]

Seminární formace a studium teologie v Nepomucenu

Josef Čupr přišel do období rozkvětu Nepomucena spojeného s možnostmi, jež se otevřely **událostmi roku 1968**. „Má už na třicet bohoslovců, skoro každý týden ještě někdo přijde. Nejsou ještě nějací potenciální bohoslovci v rodinách, které přišly do ciziny v posledních měsících?" popisuje dobovou atmosféru ve svém listě Jaroslav Škarvada.[356] Vedou se diskuze nad vnitřní organizací v semináři, na které se podílejí samotní bohoslovci:

„Prefekt bude mít funkční období tříměsíční a bude jmenován z alumnů, kteří jsou více než dva roky v koleji. V době prázdnin však bude volen samotnými alumny. Prázdninové období, až na výjimečné, jednotlivě řešené případy, budeme společně trávit v Livorně."[357]

Aktivně se bohoslovci zapojují do **pokoncilní úpravy kaple**, jejíž technický půdorys a návrh řešení připravil Josef Čupr.[358] Dne 7. května 1970 bylo zpíváno ordinárium v české řeči.[359] O tři týdny později, dne 21. 5. 1970 ve slovenštině.[360]

Josef Čupr žil v Nepomucenu od svého příchodu do Říma 13. ledna 1967 až do svého vstupu do jezuitského řádu po svém kněžském svěcení (18. března 1972), prakticky až do svého přijetí do italského noviciátu ve městě Ciampino (9. října 1972). Důvodem bylo jeho pevné přesvědčení, že je volán ke kněžství. Cesta ke kněžské službě byla pro něj v komunistickém režimu tehdejšího Československa znemožněna. Jak ukázal jeho pobyt v uprchlickém táboře

[353] Ut unum sint, in *Kruh*, 1 (1967/1968), s. 3 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[354] RÝPAR, F., K dnešní diskusi o kněžství, in *Studie*, 20 (1969), s. 479–482.
[355] VRÁNA, K., Papežská kolej Nepomucenum, Rozhovor s rektorem Karlem Vránou, in *Studie*, 130–131 (1990), s. 384–385.
[356] ŠKARVADA, J., Drazí spolubratři, in *Vinculum*, 13/1 (12. 1. 1968), s. 1–2.
[357] *Kruh*, 4 (1967/1968), s. 8–9 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[358] *Kruh*, 4 (1967/1968), s. 13 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[359] *Kruh*, 3 (1970), s. 9 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[360] *Kruh*, 3 (1970), s. 10 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].

v řeckém Lavrionu, byl ochoten překonat všechny překážky, aby mohl vstoupit do českého kněžského semináře v Římě. Jeho příprava ke kněžství trvala pět let formace a plných deset semestrů vysokoškolského studia. Vysoce motivovaný, životními okolnostmi zocelený a velmi dobrými osobními dispozicemi obdařený Čupr začíná ve svých třiatřiceti letech, s nepříliš dobrým zdravím svůj pobyt v Římě, bez hlubší znalosti italštiny v prostředí zcela ovlivněném ovzduším probíhajícího procesu uvádění výsledků Druhého vatikánského koncilu do praxe, a to v prostředí českého exilu, bez reálné naděje se vrátit do vlasti jako kněz a zde působit.

Cesta ke kněžství Josefa Čupra byla přímočará. Již 20. prosince 1969 přijal v Lateránské bazilice tonzuru, aniž by bylo zmíněno dovolení brněnského biskupa.[361] Osvojení si formačního programu i plnění studijních povinností v základním studiu teologie na Lateránské univerzitě byly pro něj něčím zcela samozřejmým, bez nějakých výkyvů či rušivých prvků. Zrekapitulujme jen důležité předěly tohoto postupného zrání jeho povolání ke kněžství: dne 14. března 1970 přijal Čupr v Lateránské bazilice dvě nižší svěcení, ostiariát a lektorát,[362] o rok později, dne 29. 5. 1971 přijal subdiakonát[363] a konečně dne 28. 11. 1971 důležitý a zásadní předpoklad kněžského svěcení: jáhenství.[364] Ve vystavených potvrzeních o nižších svěceních byl vždy uváděn jako **bohoslovec brněnské diecéze**.[365] Jeho vnitřní soustředění se k ústřednímu bodu své životní touhy – stát se knězem – činilo jeho život v obtížných životních situacích, nesnadných úkolech, jež byly před něj postaveny, i v okamžicích objektivních či subjektivních překážek v podstatě velmi jednoduchý. Jeho přístup charakterizuje bonmot, který často užíval: „Ještě nás nekřižují."[366]

Byl považován za tzv. ***pozdní povolání***, ale v prostředí Nepomucena to nebylo úplně něco výjimečného. Například Vladimír Vyhlídka (1925–2011), pozdější sekretář kardinála Tomáška, s kterým byl v blízkém kontaktu,[367] začal v Nepomucenu studovat ve svých třiceti devíti letech. Naopak Karel Skalický, který emigroval v roce 1956, začal svá studia v Římě ve dvaceti dvou letech. „I když Josef byl o pět měsíců starší než já, byl o jedenáct let mladší jako nepomucenský seminarista a kněz."[368]

Jak vyplývá z jeho zápisků, poznámek a plnění studijních povinností, jen dotvrzovaly mínění, které si na jeho osobu udělali nejbližší. Nebyl nikdy člověkem, který by dával najevo svá přání – především s ohledem na těžkosti, které by mohl způsobit svým rozhodnutím podat přihlášku ke studiu bohosloví v komunistickém Československu svým blízkým. „Spíše naslouchal, doptával se",[369] to byla jeho přirozená rovina komunikace o vnitřních věcech. V rodině se spíše jeho kněžství „tušilo", než by bylo předmětem rozhovorů: „Maminka to musela tušit, i když o tom nemluvili. Maminka ho doprovodila, i když to nikdy jindy nedělala. Vícekrát se o tom

[361] *Archiv CA – JČ*, 21/1.
[362] *Kruh*, 2 (1970), s. 5 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[363] *Kruh*, 7 (1970), s. 9 [*Archiv CA – JČ*, 8/9]; potvrzení in *Archiv CA – JČ*, 21/1 s upřesněním *ad titulum servitii diocesis*.
[364] *Kruh*, 7 (1970), s. 10 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[365] *Archiv CA – JČ*, 21/1.
[366] Rozhovor s otcem Jaroslavem Čuprem, 13.10.2022, Brno.
[367] „S mons. Vyhlídkou studovali a byli hodně v kontaktu, a ten byl hodně sledovaný." *Tamtéž*.
[368] Z výpovědi Karla Skalického, 19.05.2022.
[369] Rozhovor s otcem Jaroslavem Čuprem, 13.10.2022, Brno.

zmínil, proto z toho usuzuji, že to pro něho byl silný dojem. Dala mu na cestu růženec, ten je tam dodnes."[370] Na otázku, zda „věděli, že chce být knězem?" Jana Čuprová odpověděla: „Ne. Nechtěl nás do toho zatahovat. Věděla jsem ale, že maminka se modlila."[371] I jeho sestra Marie to vidí podobně: „Všechny nás ihned napadlo, že jde jenom kvůli tomu, aby mohl studovat na kněze."[372] Zápisky jeho diáře z roku 1966 končí 22. prosince a v roce 1967 začínají 12. únorem větou: „Poprvé oblékám kleriku" a „podruhé jsem viděl Svatého Otce".[373]

V Nepomucenu se velmi aktivně, hned od samého počátku, zapojil do seminárního života. Podobně jako ostatní alumni se zapsal ke **studiu na Papežské lateránské univerzitě**, s kterou byla česká kolej úzce spjata. Důvody byly rázu praktického, ideového i personálního. Z původní České koleje na Via Sistina č. 128 trvala cesta na univerzitu v Urbanově koleji Propagandy fide (*Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide*) sídlící v historickém paláci na Piazza di Spagna tři minuty.[374] Z Nepomucena na Laterán to bylo přibližně půl hodiny chůze.[375] Když byla v roce 1926 za pontifikátu papeže Pia XI. byla *De propaganda* přestěhována na pahorek Janiculum, nejprve do skromné budovy, poté na současné, větší a funkčnější místo (dnešní Urbaniana), bylo zároveň rozhodnuto postavit novou kolej pro Československo. Přibližně v téže době zřízeno *Ateneo del Pontificio Seminario Romano Maggiore*, které se již řídilo apoštolskou konstitucí Pia XI. *Deus scientiarum Dominus* (1931).[376] Studiím na papežských a církevních školách byl dán nový cíl: zohlednit požadavky moderního světa do větší šíře studií zde realizovaných na jedné straně, na straně druhé nabídnout takovou metodologii studia a vědeckého poznání, jež přináší celistvou vizi člověka a světa. Snahou tedy bylo poskytnout harmonickou syntézu poznání. Stanovy nově schválené pro tuto univerzitu již plně odrážely tento nový trend.[377]

Před první světovou válkou byla volba mezi jezuitskou Gregorianou nebo univerzitou *De propaganda* závislá na Kongregaci pro šíření víry (*Sacra Congregatio de Propaganda fide*) poměrně nevyhraněná. Například budoucí arcibiskup Josef Matocha získal doktorát filosofie na římské Gregorianě v roce 1911. Po přenesení české koleje na Via Concordia v roce 1929 se Lateránská univerzita stala preferovanou od samého jejího vzniku.[378] Jako první z Čechů se zde habilitoval a působil na Filosofické fakultě vicerektor Nepomucena Václav Černý.[379] Po druhé

[370] Rozhovor s otcem Jaroslavem Čuprem, 13.10.2022, Brno.
[371] Rozhovor s paní Janou Čuprovou, 13.10.2022, Brno.
[372] Rozhovor s paní Marií Čuprovou, 19.08.2022, Býkovice.
[373] Diář 1967, 12.02.1967, neděle [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[374] Srv. LOMBARDI, F., *Roma. Le chiese scomparse: la memoria storica della città*, Fratelli Palombi Editori, Roma 1998, s. 137; srv. JÄGER, P., The first Czech students in Rome (F. Maleček, F. Zapletal, A. Winter), in PARMA, T. (ed.), *Dal Bohemicum al Nepomuceno. La cultura ceca e la formazione sacerdotale in un contesto di scontri nazionalisti e di coesistenza. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference v Římě v září 2009*, Univerzita Palackého Olomouc, Olomouc 2011, s. 93–104.
[375] Unsere neue Universität, in *Pontificium Collegium Nepomucenum pro Cechoslovachia*, Typis polyglottus Vaticanis, Roma 1939, s. 58–60.
[376] PIUS XI., *Constitutio apostolica Deus scientiarum dominus de universitatibus et facultatibus studiorum ecclesiasticorum*, in AAS, 23/7 (1931), s. 241–284.
[377] *La Pontificia Università Lateranense*, Libreria editrice PUL, Roma 1963, s. 15–16.
[378] Srv. JONOVÁ, J., Studium olomouckých kleriků v Římě na papežské koleji Nepomucenum v první polovině 20. století, in *Studia Theologica*, 14/4 (2012), s. 62–87.
[379] Unsere neue Universität, in *Pontificium Collegium Nepomucenum pro Cechoslovachia*, Typis polyglottus

světové válce platilo: „Budou žít v koleji Nepomucenum a studovat na Lateránské univerzitě.“[380]

Vůdčí postavou se zde stal vůči nepomucenskému prostředí kriticky naladěný Vladimír Boublík, který zde – na Lateránské univerzitě – obhájil svoji dizertaci *La predestinazione. S. Paolo e S. Agostino* v roce 1959 a začal vyučovat fundamentální teologii.[381] Ale byli zde i jiní zástupci české či slovenské emigrace: ještě před ním František Planner (*Relationes inter Isaiam prophetam et epistolas paulinas. Relationes doctrinariae*, 1950), později Boublíkův spolužák Miroslav Tvrdek (*Il Card. Agostin Oreggi*, 1962), dále Jaroslav Polc (*De origine festi visitationis B.M.V.*, 1962), Karel Vrána (*La costituzione ontica degli organismi nel pensiero di H. Conrad Martius*, 1963), František Škoda (*Il concetto dello spazio e del tempo secondo il materialismo sovietico*, 1963), Redemptus Maria Valábek (*The theolocigal Concept of Mystery*, 1965), Jaroslav Škarvada (*De iure proprietatis privatae apud Ludovicum Molinam*, 1966), Karel Skalický (1966), Petr Esterka (*Unionistic Congress at Velehrad*, 1967) a František Michalčík (*Doctrina moralis sancti Petri Chrysologi*, 1969). Rovněž není bez zajímavosti, že Josef Laštovice († 2012) byl v letech 1963–1968 generálním sekretářem Lateránské univerzity.[382] Hlavním knihovníkem pak byl v letech 1963–1991 Jaroslav Polc.[383]

Studium a letní prázdniny

Základní cyklus svého filosofického studia zvládal Josef Čupr s vypětím sil, ale rovněž bez větších zádrhelů. Již v prvním roce (ak. rok 1966/1967) složil úspěšně devět zkoušek v rozmezí od 7. června do 21. června (antická filosofie /prof. G. Giannini[384]/, latina /C. Egger/, kosmologie /O. Alberti/, psychologie /E. Moran OP/, metafyzika /prof. G. Giannini/, historie středověké filosofie /U. Degl'Innocenti/, historie moderní filosofie /A. McNicholoi OP/, logika /E. Nicoletti/).[385]

Na prázdniny odjíždí, jak je v Římě zvykem, nejdříve do Villabassa (Niederdorf) a zdejší farnosti San Vito di Braies. V sousedství, v patnáct kilometrů vzdáleném Wahlenu působí František Michalčík[386], blízký přítel Tomáše Špidlíka. Diecéze brixenská a bellunská přijala do své diecéze nejvíce českých kněží. Situace zde nebyla vůbec jednoduchá, když si uvědomíme, že v roce 1921, po připojení Jižního Tyrolska k Itálii po první světové válce, byla diecéze Brixen vyčleněna z církevní provincie salcburské arcidiecéze a podléhala přímo Svatému stolci. V roce

---

Vaticanis, Roma 1939, s. 60; Černý byl podle J. Zvěřiny „mužem svatého života.“ NOVOTNÝ, V., *Odvaha být církví*, s. 36.

[380] SKALICKÝ, K., Životní příběh a filosofické putování Karla Vrány, in *Listy*, 1 (2005), s. 34–36.

[381] FABRIS, R., Sac. Vladimír Boublík, in *La Pontificia Università Lateranense*, Libreria editrice PUL, Roma 1963, s. 188.

[382] BOUBLÍK, V., *Broučku cvoku přenáramný…*, CDK, Brno 2022, s. 218.

[383] Prof. Jaroslav Polc zemřel, [online][cit. 13.05.2024], in *web.archive.org*, dostupné z: https://web.archive.org/web/20120311022143/http://www.apha.cz/prof-jaroslav-polc-zemrel.

[384] GIANNINI, G., Vincenzo Miano, „problemi di gnoseologia e metafisica“, in *Aquinas* 10/95 (1967).

[385] Diář 1967, 07.06. až 21.06.1967 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]. Srv. *La Pontificia Università Lateranense nel 1968*, Libreria editrice PUL, Roma 1963, s. 99.

[386] František Michalčík (1922–1998), kněz, teolog, právník, spisovatel, rodák z Pitína u Uherského Hradiště. V roce 1950 emigroval, již jako bohoslovec, v následujícím roce byl vysvěcen na kněze. Působil jako farář ve Wahlenu (diecéze Bozen-Brixen).

1964 byly papežem Pavlem VI. jihotyrolské části tridentské arcidiecéze sloučeny. Když byla zřízena nová diecéze Innsbruck-Feldkirch, byla rakouská území definitivně oddělena od diecéze Brixen, zatímco děkanáty Cortina d'Ampezzo a Pieve di Livinallongo byly postoupeny diecézi Belluno. Zároveň bylo 1. září 1964 celé území Alto Adige sjednoceno do diecéze Bolzano-Bressanone, která byla podřízena trentinské arcidiecézi jako jediná sufragánní diecéze. Kurie a biskupství byly přesunuty do Bolzana, zatímco katedrála a hlavní seminář zůstaly v Brixenu. Ještě v roce 1961 se biskup Joseph Gargitter (biskupem v letech 1964–1986, kvůli nemoci abdikoval) v pastýřském listě jednoznačně postavil proti jihotyrolskému terorismu, který provázel řešení stále nevyřešené jihotyrolské otázky, aniž by však stejně odsoudil represivní policejní metody, které po *Noci požárů* (*Notte dei fuochi*) použil tehdejší ministr vnitra Mario Scelba.[387] Podle něj je křesťanská sociální doktrína základem soužití v zemi a jen sjednocení křesťanských sil obou etnik vede k porážce komunistického nebezpečí.[388]

Čeští kněží v tomto nesnadném prostředí dobře působili a vytvořili zde **jádro českého exilu v Itálii**. Zároveň se zde zapojili do intenzivního pokoncilního dění a mohli z tohoto zorného úhlu reflektovat to, co rezonovalo i během římských studií Josefa Čupra. Atmosféra vůči bohoslovcům z Nepomucena byla velmi přátelská, založená na dobrých vztazích. Našli zde dobré místo pro prázdninový odpočinek. Přátelská pouta v emigraci byla velmi silná. Protože byl zájem je rozvíjet, bývalí alumni Nepomucena byli ochotni brát tuto mladší generaci bohoslovců k sobě na prázdniny.[389] Ve svém diáři si poznamenává výstup na horu Dürrenstein (2839 m.n.m.), nádherný skalnatý masiv v Dolomitech, v jejich severní výspě. Dürrenstein je hora dvou tváří. Od severu je zcela nepřístupný a od jihu není svým tvarem nijak přitažlivý. Výstup na Dürrenstein je jednoduchý a hodí se opravdu pro všechny. Přesto si poznamenává, že je „značně unaven".[390]

Společné prázdninové pobyty seminaristů mimo Řím byly součástí římských zvyklostí obecně. Římské klima bylo v letních měsících zatěžující a vysoké teploty společně s vysokou vlhkostí vzduchu měly neblahý účinek na zdraví. Proto měsíce srpen a září trávili nepomucenští bohoslovci, společně s představenými, v Livornu u moře, ve Villa Maria. [391] Již staré Bohemicum mělo svoji letní vilu v Trevi, zakoupenou hradeckým biskupem Janem Josefem

---

[387] Srv. PETERLINI, H.K., „Can the subaltern speak?" Yes, they can – aber wie? Minderheiten und Gewalt im Spannungsfeld von Macht und Ohnmacht am Beispiel Südtirol, in GROTE, G. aj. (ed.), *Un mondo senza stati è un mondo senza guerre. Politisch motivierte Gewalt im regionalen Kontext*, Eurac Research, Bolzano, 2013, s. 111–135, zde s. 131.

[388] GARGITTER, J., Lettera pastorale al clero e a tutti i fedeli, 4 agosto; cit. dle MENOZZI, M. – DEMO, M. – SARRI, E., Le lettere pastorali dei vescovi di Bolzano-Bressanone e Trento in età contemporanea: repertorio e indicizzazione, in *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento*, 14 (1988), s. 463–554, zde s. 510.

[389] Podle Skalického „pokud jde o Čechy (nakonec i pokud jde o Slováky), tak tito mladí lidé, kteří pět nebo šest let žili (v Nepomucenu) ze dne na den společně, tak teď když byli rozprsknutí do těch dvou diecézí, udržovali styky mezi sebou. Zvláště ti, co byli v brixenské diecézi, tak ti se často scházeli buď v Brixenu – tam navštěvovali vždycky domeček Karla Havlíčka Borovského – a potom se ustálil takový zvyk, že když Jirka Jeřábek se stal farářem v Maulsu neboli italsky Mules, tak tam u něj po Vánocích na Mláďátka se tam setkali Češi a někteří Slováci, kteří byli v brixenské diecézi". BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 41.

[390] Diář 1967, 12.07.1967 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[391] Obrázky z Trév, in *Pontificium Collegium Nepomucenum pro Cechoslovachia*, Typis polyglottus Vaticanis, Roma 1939, s. 45–50.

Haisem.[392] Po první světové válce byla značně poškozena, avšak byla užívána i nadále. Villa Maria v Livornu byla součástí pravidelného formačního rytmu od samého počátku založení Nepomucena až do jejího vynuceného prodeje kvůli dluhům, které vznikly v době rekonstrukce koleje vedené vicerektorem a ekonomem Jozefem Medovým.[393] Prodána byla kvůli záchraně zadlužené koleje:

> „Především musila prodat své letní sídlo u Livorna, které snad někteří bývalí chovanci budou oplakávat (i když za slzy nestojí, protože to byla vila ležící na kopci tři čtvrti hodiny cesty od moře, takže trochu zaplavání ve vodě stále více znečištěné se musilo platit vykoupáním ve vlastním potu a dalším vykoupáním pod sprchou; nebylo to zkrátka ani moře, ani hory s trochou středoevropského vzduchu, který našinci k zotavení potřebují). A potom i po tomto prodeji má kolej ještě tolik dluhů, že by je splatila najednou jen tehdy, kdyby každý čtenář *Vincula* zaplatil asi 1.400 amerických dolarů.“[394]

Josef Čupr zde prožil několikeré letní pobyty: 31.7.–10.10.1967,[395] 1.7.–8.10.1968,[396] 21.6.–17.7.1969 (přerušuje kvůli pouti sestry Marie a Jaroslava[397]) a 29.7.–6.10.1969,[398] kolej odjíždí 23. 6. 1970, Čupr cestuje do Bologne a Trenta, kde je u P. Krejčího, odtud dne 11. 7. do Fribourgu (návštěva u Fr. Hrdého) a ze Švýcarska se vrací do Livorna 25.7.1970[399] a zpět do Říma se vrací dne 13.10.1970.[400] Prázdniny v roce 1971 začaly 29. června zahraniční cestou do Rakouska přes Benátky, kde přespali u jezuitů.[401] Pokračovali po místech působení českých exilových kněží v Rakousku přes Friesach do Wildbade Einöd (P. Horáček) s krátkou návštěvou Klagenfurtu a pracemi na hospodářství. Po třech týdnech odjíždí 25. 7. do Vídně, kde spí u jezuitů. Jejich cesta pokračuje přes Mariazell do Innsbrucku tak, aby 1. 8. byli v Livornu, z kterého se vrací do Říma 12. 10. 1971.

Můžeme tyto prázdninové pobyty blíže vyhodnotit. Byly spojovány s odpočinkem, rekreací, četbou a formačními aktivitami zaměřenými na budoucí kněžské působení v pastoraci, především kázání a katechezi. Byla zde rovněž zmírněna jistá tvrdost seminárního řádu: „Volněji bylo o letních prázdninách, které seminaristé trávili ve vile u Livorna, odkud také podnikali různé výlety, především k moři.“[402] Jen na okraj, není bez zajímavosti, že shoda okolností přivedla otce Špidlíka v roce 1951 do Livorna, kde strávil s několika bohoslovci římského Nepomucena druhou část letních prázdnin, kde se „zapsal hluboko do srdcí všech,

---

[392] KUKANOVÁ, Z., Od České bohoslovecké koleje k Nepomucenu, in *Pagine historiae. Sborník Národního archivu*, 20/1 (2012), s. 61–130.
[393] BLAŽEK, O., *Exil pod římským nebem*, s. 126.
[394] Nepomucenum aneb kdo rychle dává, třikrát dává, in *Vinculum*, 18/2 (zima – jaro 1974), s. 4.
[395] Diář 1967, 10.10.1967, úterý [*Archiv* CA – JČ, 3/2].
[396] Diář 1968, 8.10.1968 [*Archiv* CA – JČ, 3/2].
[397] Diář 1969, 18.7.1969 [*Archiv* CA – JČ, 3/2].
[398] Diář 1969, 5.10.1969 [*Archiv* CA – JČ, 3/2].
[399] Diář 1970, 25.7.1970 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[400] Diář 1970, 13.10.1970 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[401] Diář 1971, 29.06.1971[*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[402] NOVOTNÝ, V., *Odvaha být církví*, s. 37.

jak se ukázalo při dojemném loučení".[403] Po ukončení třetí probace byl Špidlík jmenován spirituálem koleje (1951–1989).[404]

V tomto duchu se nesl i první Čuprův pobyt ve Villa Maria, kam přijel společně s Janem Nepomuckým Šedivým, který o rok později, dne 14. 8. 1969 vstoupil do jezuitského noviciátu v Berlíně.[405] Z této doby se nám zachovalo několik cvičných homilií: Nad hrobem matky,[406] kázání o ctnostech,[407] promluva k Božskému Srdci Páně,[408] Královna máje,[409] Ježíš je přibíjen na kříž,[410] Maria v našem životě.[411] Před týdnem jsme oslavili jeden z největších svátků: Nanebevzetí M.P.,[412] Židovský předák,[413] Májová pobožnost,[414] Santo vangelo di oggi,[415] kázání pro ochrnulé děti již jako jezuitský novic.[416] Je zřejmé, že se procvičovaly různé typy kázání, především mariánské, ke cti světců, homilie exegetické, tematické a katechetické.

Do druhého ročníku filosofie ak. roku 1967/1968 nastupuje podle římského obyčeje 20. října 1967.[417] Seminární život se odvíjí podle obvyklých zásad. Je založen na pravidelném rytmu denního pořádku a studia na univerzitě. Pravidelně absolvuje předepsané zkoušky. Od 15. května do 19. června 1968 vykonal tyto zkoušky: dějiny středověku (15. 5.; M. Maccarrone); dějiny středověké filosofie (18. 5.; U. Degl'Innocenti); současný ateismus (27. 5.; L. Bogliolo); logika (7. 6.; F. Planner, L. Bogliolo); metafyzika (11. 6.; F. Planner, prof. P. Siwek SJ); psychologie (14. 6; mons. F. Planner, prof. E. Nicoletti); dějiny moderní filosofie a teodicea (19. 6.; mons. F. Planner, prof. Siwek).[418]

V prvním ročníku teologie (ak. rok 1968/1969) vykonal od 22. dubna do 17. června 1969 tyto zkoušky: řečtina (22. 4.; M. Mees); magisterium církve (26. 4.; prof. G. Geenen OP); latina (28. 4.; C. Egger); hebrejština (30. 4.; F. Gössmann OSA); apologetika a ekumenismus (26. 5.; V. Boublík); liturgie (28. 5.); dogmatická teologie (3. 6.); úvod do Písma svatého

---

[403] *Nuntii*, 12 (1951), s. 1.
[404] Byl jmenován dne 24.10.1951; srv. 1976 Relazione dei Seminari, Collegi e Convitti Ecclesiastici di Roma per l'anno 1976–1977 [*Archiv CA – JČ*, 14/1].
[405] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1971*, s. 8.
[406] Diář 1967, 23.08.1967 středa [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; „Drazí, kdyby bylo v mé moci…" [*Archiv CA – JČ*, 8/1] (8 stran rukopisu).
[407] Diář 1968, 04.09.1968 neděle [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[408] Diář 1970, 18.08.1970, Villa Maria [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[409] „Velmi často se dnes diskutuje v Církvi o poslušnosti." [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[410] [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[411] Podle knihy *Bůh a já* (Mon Calepin; slovenský salesián P. Ján Augustin Beňo) [*Archiv CA – JČ*, 8/1] dvakrát, 17.05.1971; 19.05.1971.
[412] Diář 1971, 31.08.1971, Villa Maria [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[413] *Jan* 3,1–6; Villa Maria; srpen 1971; 8 stran [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; psáno podle přesné osnovy: 1. původ křtu; 2. účinky křtu; 3. symbolika křtu; 4. ponaučení.
[414] Diář 1971, 12.05.1971, s. 1–5 [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[415] 10.09.2072 (?); 24. neděle v mezidobí; *Mt* 18,21–35, mše u sester [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
[416] „Chi ascolta bene", 29.10.1972 (30. neděle v mezidobí [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; Diář 1972, 29.10.1972 v 9.00 mše sv. pro děti na klinice (kázání) [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[417] Rozvrh přednášek se dochoval in *Archiv CA – JČ*, 20/3: 1966/1967: Orario – Rozvrh výuky na Lateráně; 1967/1968: Orario – Rozvrh výuky na Lateráně; 1969/1970: Rozvrh výuky na Lateráně.
[418] Diář 1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

(10. 6.; C. Zedda); morální teologie (17. 6.; F. Lambruschini). Vypracoval písemnou práci na téma *Problém dědičného hříchu*.[419]

Ve druhém ročníku teologie (ak. rok 1969/1970) složil předepsané zkoušky takto: morální teologie (19.5.; F. Lambruschini); liturgie (22.5.); mariologie (27.5.); Písmo svaté (16.6., evangelium Markovo, listy apoštola Pavla); historie, včetně sv. Cyrila a Metoděje (22.6.).[420] Vypracoval rovněž písemnou práci z úvodu do Písma svatého na téma *Stručná historie vzniku Kánonu Písma svatého*.[421]

Ve třetím ročníku svého studia teologie (v ak. roce 1970/1971) složil první zkoušku z exegeze (z původního 29. 5. přesunuto na 31. 5.; F. Spadofora). Následovaly ostatní zkoušky: teologie svátostí (5. 6.; F. Marinelli); ekleziologie (8.6., B. Gherardini); dějiny církve (16.6.; M. Maccarrone); morální teologie (23. 6.; E. Lio OFM).[422]

Ve čtvrtém roce studia teologie (v ak. roce 1971/1972) pracuje na licenciátu z teologie. Skládá tyto zkoušky: zpovědnice (12. 5.; Antonio Dal Covolo), vybraná témata z historie (16.5.; M. Maccarone; Nicejský sněm); náboženská skutečnost v dějinách spásy (*Il fatto religioso nella storia della salvezza*; 17.5., V. Boublík).[423] Závěrečnou licenciátní zkoušku složil dne 13. června 1972 z těchto předmětů: dogmatická teologie (V. Boublík), teologie svátostí (I. Tassi), ekleziologie (P. Colella) a morální teologie (E. Lio OFM). Předkládá rovněž písemnou licenciátní práci na téma *Offertorium mše svaté v jeho liturgickém vývoji* (*L'Offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*).[424]

Duchovní cvičení v Nepomucenu

První bohoslovecké exercicie ve Villa Maria u Livorna (1.–8. 10. 1967)[425] vedl třiapadesátiletý jezuita Alois Kořínek SJ, profesor na Gregorianě, který nečekaně zemřel o dva roky poté na následky zákeřné nemoci.[426] Druhé exercicie prožil v Livorně (29. 9. – 5. 10. 1968) pod vedením Štefana Vrablece, který působil nejdříve jako spirituál v Chieti a Assisi a stal se redaktorem ve Slovenském ústavě sv. Cyrila a Metoda v Římě.[427] Třetí exercicie dával ve dnech 5.–11. 10. 1970 v letní vile Nepomucena slovenský salesián, sbormistr, hudební skladatel a pedagog Jozef Strečanský († 1985), který v letech 1956–1981 působil jako ředitel útulku pro

---

[419] ČUPR, J. *Problém dědičného hříchu*, rukopis, Řím 1969; 15 stran [*Archiv CA – JČ*, 8/5].

[420] Diář 1970 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[421] ČUPR, J., *Stručná historie vzniku Kánonu Písma svatého*, rukopis, Papežská univerzita lateránská, Řím 1970, 19 stran [*Archiv CA – JČ*, 8/5].

[422] Diář 1971 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[423] „V duchu Druhého vatikánského koncilu vznikla též první specializace ve studiu mimokřesťanských náboženství na Papežské lateránské univerzitě v Římě (1971) s názvem *Il fatto religioso nella storia della salvezza*. Jednalo se o tehdy unikátní koncepci, na jejímž půdorysu se příhodně setkala formující se teologie světových náboženství s velmi výrazným komparativně teologickým aspektem. Není bez významu, že jejím zakladatelem byl český teolog Vladimír Boublík a jeho pokračovatelem se pak stal jiný Čech, Karel Skalický." ŠTĚCH, F., Komparativní teologie a její rozvoj v díle Francise X. Clooneyho, S. J., in *Studia theologica*, 18/3 (2016), s. 69.

[424] ČUPR. J., *L'Offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*, PUL, Roma 1972, 18 stran [*Archiv CA – JČ*, 8/5]. V textu práce vnímáme: smysl pro přesnost v historickém popisu a citlivost pro současné tázání ohledně praxe, a to vždy s konkrétními pastoračními východisky. Akcent liturgický ovšem dominuje.

[425] Diář 1967, 01.10.1967, neděle [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[426] PAVLÍK, J., *Vzpomínky*, s. 390–393.

[427] *Kruh*, 1 (24.12.1969), s. 5 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].

uprchlíky z východní Evropy ve vesnici Ramengies – Chin v Belgii.[428] Čtvrté exercicie ve dnech 3.–10. 10. 1971 vedl jezuita Jan Krajcar.[429] Páté exercicie ve dnech 1.–7. 10. 1972 vedl bývalý nepomucenský alumnus Dominik Hrušovský, který od roku 1966 působil ve Slovenském ústavě sv. Cyrila a Metoda v Římě. V té době působil jako redaktor časopisu *Hlasy z Říma*.[430] Těch se účastnil již jako kněz.

Kněžské svěcení a primice

Žádost ke svěcení podává Josef Čupr 6. února 1972.[431] Týdenní exercicie před svěcením si vykonal v Arrice.[432] Vysvěcen byl dne 18. března 1972 v kapli Nepomucena biskupem Władysławem Rubinem (1917–1990)[433] společně se dvěma dalšími alumny: Petrem Eliášem (za pražskou arcidiecézi) a Ladislavem Daňkem (za českobudějovickou diecézi).[434] Mimořádnou situaci svěcení mimo možnost účasti nejbližších naznačila úvodní slova světitele pronesená v češtině:

„Udělovat kněžské svěcení je velká radost pro každého biskupa. A pro mne je tato radost ještě větší. Jsou tu totiž okolnosti. Jako polský biskup uděluji svěcení třem jáhnům, pocházejícím z bratrského národa — třem bratřím Čechům. V této biskupské službě zastupuji vaše biskupy, ze kterých žádný nemůže být přítomen dnes ve Věčném městě. Jsem vaším světitelem, a tím se mně dostává výsady pokračovat v díle kardinála Berana, svaté paměti, neohroženého vyznavače víry, mučedníka a svědka Církve, která zápasí a trpí. Společný osud našich bratrských národů, které dnes musejí hájit své vlastní křesťanské dědictví, aby mohly žít podle své katolické víry, to je druhý důvod, který nás spojuje. A proto jsem šťasten, že Vám mohu dnes posloužit.“[435]

„Primiční mši sloužil následující den po boku osmi koncelebrantů – mezi nimi samozřejmě rektor a spirituál koleje – jeho duchovní pastýři. Primici celebroval shodou okolností na svátek svatého Josefa – manžela Panny Marie a zároveň křestního patrona novokněze Čupra. Z data měl radost. Na Čuprovo přání byla primice jednoduchou, recitovanou, českou mší s lidovým zpěvem a v ranní hodině (půl sedmá). Obětoval ji *ke cti Boží a Panny Marie*. Dala tak vyniknout jeho povaze, odvolávající se ke kráse jednoduchosti a netoužící po velkolepé liturgii. Bez ornamentů navíc, přesto hrdě a ve fialové barvě ornátu oslavil Krista. Čuprovi směřovala celá řada blahopřání. Ke gratulantům se připojil, jménem svého sekretáře a již v únorovém předstihu, také biskup

[428] *Kruh*, 4 (podzim 1970), s. 10; srv. „Strečanský, Jozef, SDB“, in *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Lúč, Bratislava 2000, sl. 1286–1287.
[429] *Kruh*, 7 (1971), s. 10 [*Archiv CA – JČ*, 8/9]; PAVLÍK, J.,*Vzpomínky*, s. 603–612.
[430] *Kruh*, 9 (1972), s. 6 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
[431] Diář 1972, 06.02.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[432] Exercicie vykonal ve dnech 11.–16. března 1972; srv. Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[433] Wladyslaw Cardinal Rubin, [online][cit. 13.05.2024], in *catholic-hierarchy.org*, dostupné z: https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/brubin.html. V letech 1959–1964 byl rektorem polské koleje v Římě. Po smrti biskupa Józefa Gawliného se stal delegátem polského primase Stefana Wyszyńského pro péči o polskou emigraci a exil (1964–1980). Nastoupil na místo rektora kostela svatého Stanislava a hospice v Římě.
[434] Srv. *Vinculum*, 16/3 (duben 1972), s. 4.
[435] *Nový život*, 54/5 (1972), s. 114 (poznámka redakce bez nadpisu).

brněnské diecéze Mons. Karel Skoupý, který by mu za svobodných okolností vkládal ruce na hlavu a uděloval kněžství.“[436]

Náhled na kněžství v Nepomucenu se dobře odráží v komentáři tehdejšího rektora F. Plannera:

„Zatímco biskup se svým presbyteriem vkládal ruce na hlavu svěcenců a zatímco pronášel předepsanou modlitbu, duše svěcenců se přetvořovala na duši kněžskou, Kristus-Velekněz si ji formoval ke svému obrazu a Duch Svatý ji pečetil svou nesmazatelnou pečetí, aby tito mladí muži mohli jménem Krista budovat Boží lid, Kristovo tělo a chrám Ducha Svatého. Dnes dostali poslání hlásat slovo Boží, předsedat Božímu stádci a vést ho po stezkách spásy k věčnému životu. Dnes také dostali pravomoc zpřítomňovat v oběti mše svaté jedinou oběť Nového zákona, v níž se Kristus jednou provždy obětoval Otci jako neposkvrněný obětní dar. A přitom nesmějí zapomenout, že si je Bůh vyvolil z lidu, aby lidu sloužili. Pro lid byli vyvoleni, lidu se musí sloužit chlebem Božího slova a hlavně chlebem eucharistickým.“[437]

Jak úzce je Čupr propojen se svým domovem, můžeme vyčíst z poznámek v diáři. Poznamenává v něm, že v předvečer i v samotný den svěcení je sloužena za něj mše svatá v Rájci-Jestřebí.[438] Své kněžské svěcení si Josef Čupr připomínal spíše příležitostně na základě vnějších podnětů, především když byl otázán. Jinak to považoval za velmi intimní zkušenost, kterou je lépe před druhými zahalit do diskrétnosti jemu vlastní. Jeho postoj k němu byl velmi konzistentní, srovnáme-li jeho dvě osobní výpovědi bezprostředně po svěcení ve vysílání České sekce Vatikánského rozhlasu z 18. března 1972 s tím, co odpověděl na otázku v lednu roku 2004. V rozhovoru pro Vatikánský rozhlas na otázku, „jak si na to přišel, že máš být knězem,“ odpověděl:

„Když jsem slyšel poprvé tuto otázku, snad se budete divit, uvedla mne do rozpaků. Marně jsem hledal v životě ten rozhodný okamžik. Vzpomínám si však na jednu událost, kterou mně maminka, téměř jako své tajemství, asi před třemi lety, krátce před svou smrtí sdělila dopisem. Když jsem jako dvouleté dítě, po smrtelném úrazu, zůstal nehybný v jejím náručí, na kolenou a se slzami v očích mne pozvedla ke kříži a slovy plnými bolesti říká: ‚Pane Bože, chceš-li, aby se tak stalo, vezmi si ho!‘ V dopise pak dodává: ‚A Pán Bůh si tě přece jen vzal.‘ Mohu-li tedy říci několik slov, pak budou především Vám, rodiče. Vždyť vy předcházíte kněze. Obracím se na vás, křesťanské matky. Každá z vás by měla mít kněžskou duši. Bůh dává povolání – je to milost. Ale hlavně matka je pěstuje a podporuje svými modlitbami, svým vlivem. Věřící matka, plná hlubokého porozumění pro velikost a krásu kněžství, nemůže netoužit v hloubi srdce po tom, aby z její rodiny vyšel kněz, který by byl před obličejem Božím její slávou a požehnáním.“[439]

Po dvaatřiceti letech říká v rozhovoru pro Kolínský Pres:

„Nenašel jsem v životě moment, kdy by mně něco řeklo: Tak a teď jdi za Pánem Bohem. Měl jsem to jako vrozené. Jako malé zvídavé dítě jsem se omylem napil kyseliny, kterou jsme měli

[436] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 48; autor se odvolává na přímé svědectví Marie Čuprové.
[437] Římské Nepomucenum prožívá dnes svůj slavnostní den, in *RadVat*, 1972, 3/80/2 (18.03.1972).
[438] Diář 1972, 17.3.; 18.3. [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[439] Římské Nepomucenum prožívá dnes svůj slavnostní den, in *RadVat*, 1972, 3/80/2 (18.03.1972).

doma prý na vypalování bradavic. Sám si na to nepamatuji, byly mi necelé dva roky, a tak to znám jen z vyprávění z matčina dopisu, který mě poslala do Nepomucena (česká Papežská kolej sv. Jana Nepomuckého v Římě), kam jsem v roce 1969 doputoval z uprchlického tábora. Maminka mě prý našla na zemi *mrtvého*, zůstal jsem nehybný v jejím náručí. A tehdy prý mne za kolenou se slzami v očích pozvedla ke kříži a slovy plnými bolestmi řekla: ‚Pane Bože, chceš-li, aby se tak stalo, vezmi si ho!' V dopise pak dodává: ‚A Pán Bůh si tě přece jen vzal.' To, že mě matka takto odevzdala Bohu, jsem se dozvěděl až ze zmíněného dopisu. Snad proto mě nikdy nenapadlo dělat v životě něco jiného než žít pro Boha, zasvětit se Bohu. Moje cesta byla naprosto samozřejmá a přirozená."[440]

Sám pak tuto vnitřní událost rozvíjí v myšlence, že „záležitost kněžského poslání nemusí být jen záležitostí toho samotného člověka, ale i v nenápadné tiché a pokorné odevzdanosti být matkou celé rodiny či celého společenství. Jeho maminka se s dětmi každý den modlila, ale přání mít ze syna kněze nahlas nikdy nevyslovila".[441]

Jen na okraj je možné poznamenat, že Josef Čupr si od začátku velmi pečlivě zapisuje mešní intence, které sloužil. Můžeme zde vydat počet prvních pěti intencí, které sloužil: za rodiče a zemřelé (20.4.), za jestřebské a sourozence (21.4.), za církev, Svatého otce a † biskupa Skoupého (22.4.), za P. Bernáška a krajany ve Francii (23.4.), za nemocné (24.4.).[442]

[440] Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský pres*, 9/3 (03.02.2004), s. 7. Stejná myšlenka je zachycena v témže roce i v Občasníku Římskokatolické farnosti Kolín (1/2004).
[441] Marta, Krátké zastavení nad životem jednoho jezuity, in *Kolínské cesty. Občasník Římskokatolické farnosti Kolín*, 1 (2004), s. 2–3; autor příspěvku neuvádí své plné jméno.
[442] Diář 1971 [strany vzadu, *Archiv CA – JČ*, 3/2].

Rozhodování se pro jezuitský řád

Již na svém oznámení o svěcení, jež si nechal tisknout 18. února 1972,[443] má Josef Čupr naznačeno své budoucí směřování. Na čelní straně umístil znak IHS s nápisem *Všechno k větší cti a slávě Boží*.[444] A záhy podává **žádost o vstup do jezuitského řádu**. Tomu předcházela jeho snaha, podrobně diskutovaná s českými jezuity v Římě, řešit svoji situaci kněze-emigranta. Jak jsme již zmínili výše, ještě v únoru totiž dostává gratulaci od svého brněnského biskupa Karla Skoupého k chystanému svěcení, který brzy nato, dne 22. února 1972, umírá.[445] Cítí se být vázán k zemřelému biskupovi, s kterým ho pojilo pouto bohoslovce brněnské diecéze s biskupem.[446] Proto po dohodě s P. Špidlíkem a P. Plannerem se rozhodne kontaktovat český konzulát a získat informace ohledně možnosti návratu do vlasti s tím, že by zde mohl vykonávat kněžskou službu. Vzhledem k tomu, že v průběhu jeho lavrionského pobytu se nachází zápis o jeho pevném rozhodnutí vstoupit do jezuitského řádu, a přitom se nyní rozhoduje o službě v diecézi, je možné, že takto uvažoval i po poradě s duchovním otcem, snad Špidlíkem. Taková událost však v zápisech není nijak zaznamenaná.

Jednání začala 14. dubna. V úmyslu k návratu do vlasti jej posiluje i značně vyčerpaný biskup Josef Hlouch, kterého osobně navštívil dne 21. 4. 1972 za jeho posledního pobytu v Římě. I on zanedlouho umírá.[447] Přesto jej povzbuzuje k tomu, že „má jet domů".[448] Podal oficiální žádost „o návrat do vlasti s prosbou o výkonu pastorace a začlenění v katolické duchovní správě".[449] Po svém návratu z pouti do Svaté země píše svým příbuzným do Jestřebí. Informuje nejen o svých zážitcích, ale také o svém rozhodnutí vrátit se do vlasti: „Chci se vrátit," poznamenává do svého diáře obsah listu. Po dlouhém mlčení přichází očekávatelná zamítavá odpověď dne 11. listopadu 1972 do římského Nepomucena, protože on sám již žije v Ciampinu.[450]

Mezitím se rozbíhá kanonicky předepsaný proces, v němž se má rozhodnout o jeho vstupu do noviciátu Tovaryšstva. Jsou vypracovány zcela standardní rozhovory se čtyřmi examinátory: 7. května s T. Špidlíkem, 9. května s P. Ovečkou, 10. května s J. Koláčkem a 17. května s K. Říhou. Na jejich základě vystavuje P. Václav Feřt, viceregens České provincie *in externis*, rozhodnutí o přijetí „do noviciátu pro Českou provincii". Okolnosti však jsou značně nejasné, jak dopis naznačuje:

---

[443] Diář 1972, 18.02.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[444] ČUPR, J., *Oznámení o kněžském svěcení a primici* [*Archiv ČPTJ – Čupr*].
[445] Srv. In memoriam pana biskupa Skoupého, in *Nový život*, 24/4 (1972), s. 79–80.
[446] Diář 1968, 22.01.1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[447] Diář 1972, 10.06.1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; srv. KOLOUCH, J., *Osudy biskupa Josefa Hloucha*, Jiří Brauner – Karteziánské nakladatelství, Brno 2013, s. 222–223.
[448] Diář 1972, 21.04.1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[449] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 48; žádost o návrat je uchován v kopii v soukromém archivu Marii Čuprové.
[450] Diář 1972, 11.11.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

„Ovšem kde a jak budeš dělat noviciát, to bude záviset na tom, zda zůstaneš venku jako kněz-emigrant, anebo se vrátíš do ČSSR. Rovněž i začátek noviciátu je závislý na týchž okolnostech. Modlím se za to, aby se vše brzy vyjasnilo a rozřešilo podle Boží vůle a k Tvému největšímu dobru.“[451]

Motivace k rozhodnutí vstoupit k jezuitům jsou zřetelně vetkány do nevyzpytatelných cest Boží prozřetelnosti v jeho osobní, značně spletité cestě ke kněžství. Zřejmě důležitější než tři roky prožité na řádovém gymnáziu na Velehradě v letech 1946–1949, i když i zde na něj zapůsobil „dobrý příklad našich otců“,[452] měl trvalejší dopad pobyt s jezuity na postátněném biskupské gymnáziu v Brně, kde jezuité působili mezi studenty až do své internace. Zdá se, že postava P. **Karla Ševely**, kterého znal dobře z Velehradu, a rovněž bývalý velehradský rektor (a magistr noviců) P. **Antonín Zgarbík**, který se stal rektorem právě v Brně, jsou klíčovými „předobrazy“ jeho uvažování o vstupu do řádu.

V pozůstalosti se uchoval koncept jeho dopisu P. Ševelovi, z něhož vyplývá velmi přátelský a důvěrný vztah, překračující běžný vztah mezi bývalým žákem a jeho představeným a učitelem. Nejenže mu v dopise tyká, ale otevřeně mu předkládá své studijní těžkosti. Lze tedy dovodit, že byli v blízkém kontaktu právě v době před emigrací. Byl jedním z mála českých jezuitů, kteří s ním byli ve styku ještě před jeho vstupem do noviciátu v tehdejším Československu. A ten uchovával i po dobu jeho přípravy ke kněžství.

Po vykonání všech zkoušek a odevzdání licenciátní práce dne 25. 4. u prof. Tassi[453] se rozhoduje pro krátkou kněžskou práci během čekání na odpověď. Vydává se na pouť do Svaté země od 27.6. (se zastávkou v Aténách) do 8.7. (se zastávkou v Istanbulu) a následně do Lurd vlakem (27.7.) s návratem 3.8. do Říma. Druhý den odjíždí do Livorna, kdy absolvuje s bohoslovci Nepomucena jejich pravidelný prázdninový program, dokonce i duchovní cvičení s mons. Hrušovským,[454] aby následně dne 7. října 1972 nastoupil do noviciátu nedaleko Říma ve městě Ciampino[455] pod vedením tehdy mladého, ale již velmi zkušeného jezuity, čtyřicetitříletého rodáka z Palerma Maria Gioii SJ (1929–2005).[456] Do noviciátu je doprovázel P. Feřt.[457]

---

[451] *List P. Václava Feřta* ze dne 21.05.1972 [*Archiv ČPTJ – Čupr*]; srv. Diář 1972, 27.04.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[452] OVEČKA, P., *Quesiti comuni a tutti gli esaminatori*, 07.05.1972 [*Archiv ČPTJ – Čupr*].

[453] ČUPR, J., *L'offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*, strojopis, Licenciátní práce, PUL, Roma 1972 [L'esame scritto per la Licenza, in *Archiv CA – JČ*, 8/6], 18 stran.

[454] Od 01.10. do 06.10.1972.

[455] Ciampino je italská obec s 38 685 obyvateli v metropolitním městě Řím v regionu Lazio. Ciampino, do roku 1974 součást sousední obce Marino, se nachází v metropolitní oblasti Říma, strategicky umístěné mezi hlavním městem a Castelli Romani. V roce 2004 mu prezident Italské republiky Carlo Azeglio Ciampi udělil titul města. Srv. GIOIA, M., Il noviziato di Ciampino. Un bilancio dei primi quattro anni, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 8 (1975), s. 242–247.

[456] Mario Gioia SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/mario-gioia-sj.

[457] Diář 1972, 07.10.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

Jezuitský noviciát Josefa Čupra v Ciampinu

Nově zřízený jednotný noviciát pěti tehdejších jezuitských italských provincií Tovaryšstva Ježíšova (Turín, Benátky-Milán, Řím, Neapol, Sicílie; ty se později v roce 1978 staly jedinou italskou provincií) byl otevřen 15. října 1971. Čupr tedy nastoupil do noviciátu rok po jeho otevření. Oficiální termín vstupu do Tovaryšstva a začátek noviciát byl stanoven na 9. října 1972,[458] i když nastoupil již o dva dny dříve. Noviciát ukončil složením **věčných slibů v noviciátní kapli dne 6. října 1974**.[459] O den později končí jeho kanonický noviciát prohlášením o jeho ochotě směřovat v Tovaryšstvu ke složení čtyř řeholních slibů profese.[460] O průběhu noviciátu jsme celkem velmi podrobně informováni z jeho zevrubně vedeného diáře, mnoha osobních zápisků, poznámek, přednášek a celkové organizace života tohoto formačního domu.

Důvody sjednocení byly dlouhou dobu diskutovány. Umístění na předměstí Říma bylo motivováno geograficky a zároveň byla podtržena blízkost Říma. Na počátku nastoupilo do Ciampina pět noviců druhého ročníku a k nim se připojilo dvanáct noviců prvního ročníku. V následujících letech vstoupili do noviciátu čtyři novicové v roce 1972 (kromě Josefa Čupra to byli Francesco Bindella, Leone Paratore a Francesco Abbate),[461] osm v roce 1973, pět v roce 1974 a dalších šest v roce 1975. Starala se o ně průměrně komunita tří otců a dvou bratří. Při jeho nástupu do noviciátu to byli: P. Mario Gioia SJ, rektor a magistr noviců, bratr Luigi Ferracini SJ, ministr domu, Armando Ceccarelli SJ, socius magistra, bratr Dorio Lino, technik, P. Salvatore Nipitella, který studoval na Gregorianě licenciát teologie.[462]

V letech 1971–1974 hostil noviciát některé z mladých otců, kteří si konali další studia. Dům také sloužil potřebám pro třetí probaci.[463] V prvním roce noviciátu, v období od 10. 10. 1972 do 2. 2. 1973 to bylo šest jezuitů. V druhém roce noviciátu to byl jeden jezuita.[464] Místo také sloužilo i těm jezuitům, kteří cestovali do Říma. Noviciát byl zatížen značným počtem odchodů: v letech 1971–1972 byli propuštěni čtyři z pěti noviců prvního ročníku a šest noviců z dvanácti druhého ročníku. V ročníku Čupra odešel z prvního ročníku jeden ze čtyř (Francesco Bindella) a v následujícím roce dva z osmi. Tyto zkušenosti vedly k většímu důrazu na průběh první probace a pečlivější výběr kandidátů.[465]

Čupr přichází do noviciátu s dobrou znalostí Tovaryšstva, ale především s takovými lidskými vlastnostmi, které umožňují svobodnou a zodpovědnou volbu, která je závazná na celý život a vyžaduje rozhodnutí sloužit Bohu, našemu Pánu, v řeholním životě. Ignaciánský ideál sloužit Bohu mu byl vlastní. Noviciát mu napomohl, aby ujasnění povolání stále více rostlo a jeho motivace se stále více očišťovala.

---

[458] Scheda personalis – Čupr Josef [*Archiv ČPTJ – Čupr*].

[459] *Ego Josephus Čupr*, 6. octobri 1974, rukopis vlastnoručně sepsaného slibu aprobovaného scholastika [*Archiv ČPTJ – Čupr*].

[460] Io Josef Čupr, esaminato nei tembi stabiliti, Ciampino, 7. ottobre 1974, rukopis slibu [*Archiv ČPTJ – Čupr*].

[461] *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1973*, Societas Iesu, [s. l.] (30 novembre 1972), s. 61.

[462] *Tamtéž*, s. 60.

[463] *Tamtéž*, s. 61.

[464] *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1974*, Societas Iesu, [s. l.] (28 novembre 1973), s. 61.

[465] *Konstituce*, I,4.

Vnitřní fungování noviciátu podrobně vysvětluje magistr noviců Mario Gioia. Poněvadž velmi dobře objasňuje změnu náhledu na formaci v době přechodu od *druhého Tovaryšstva* ke *třetímu Tovaryšstvu*, je vhodné jej zde citovat v plné podobě:

„Každodenní život se vyznačuje následujícím denním řádem: vstávání v 7.00, následuje koncelebrovaná mše svatá s homilií a společnou modlitbou, které se účastní celá komunita. Je zařazena do liturgické hodiny *ranních chval*. Po snídani se novicové hodinu modlí v soukromí. V 9.30 hod. začínají domácí práce, studium a setkání s magistrem noviců, který jim poskytuje, zvlášť pro 1. a 2. ročník, výše popsané kurzy spirituality Tovaryšstva. V 10.30 hod. se novicové setkávají se svými učiteli, kteří je vedou. Po zpytování svědomí, obědě a odpočinku pokračují v 15.30 hod. ve své činnosti výše uvedenými interními nebo externími kurzy. V 19.15 je naplánována druhá hodina modlitby, která může probíhat soukromě nebo ve skupinkách a je zakončena před večeří liturgií hodin, *večerními chválami*, jichž se účastní celá komunita. Tímto způsobem se člověk učí nedělat umělé rozdíly mezi soukromou a společnou modlitbou. Z tohoto zorného úhlu se jedná o vzájemnou plodnou propojenost a nezbytné vzájemné usměrnění.[466] Po 22. hodině začíná období ticha, navozující příznivé prostředí pro modlitbu (příprava na rozjímání následujícího dne, zpytování svědomí, soukromá modlitba – pro ty, kdo se po dohodě s magistrem noviců chtěli věnovat modlitbě v pro ně příznivější hodinu či studiu, a samozřejmě odpočinek). Čas začátku nočního odpočinku, který závisí od povahových rysů jednoho či druhého, není proto pevně stanoven, ale čas ranního vstávání je pevně stanoven a platí pro všechny stejně.

Čtvrtky jsou podle staleté tradice dnem vyhrazeným pro odpočinek (*villa*): alespoň jednou měsíčně se pořádají společné výlety. Soukromá modlitba se přesouvá na pozdní odpoledne, před obvyklé nešpory. Každou sobotu věnují novicové dopoledne nějaký čas prohlubování liturgického života a přípravě na následující nedělní liturgii. Běžně jsou totiž povoláni pomáhat animovat nedělní liturgii v sousedních farnostech. Odpoledne, v době obvykle věnované modlitbě, vhodně prodloužené, se stává místem setkání celé komunity, při němž se otevřeně hovoří o tom, co je vhodné v našem životě změnit, kde je prostor pro bratrské napomenutí, rozlišování a podobně. Mám za to, že tento způsob, jak se naučit modlit různými způsoby, zohledňuje vhodně to, co navrhuje sv. Ignác v DC ohledně různých způsobů modlitby.[467] Každou neděli místo obvyklé večerní modlitby konáme hodinovou adoraci Nejsvětější svátosti, během níž se modlíme denní liturgii hodin, totiž *večerní chvály*, a předčítají se nejvýznamnější patristické úryvky atd. Každý měsíc je rovněž naplánována celodenní duchovní obnova, jež se koná v nedalekém exercičním domě.

Z hlediska výchovy se zdálo být lepší změnit přístup k prožívání slibu chudoby. Změnila se praxe hospodaření s penězi, takže již není měsíčně svěřována určitá částka každému novici zvlášť, za kterou musel skládat účty ekonomovi domu, nýbrž určitá částka svěřena společně celé skupině noviců. Ta může být stejně jako první částka použita na účely předem stanovené otcem magistrem; novicové ji musí – společně a nerozdílně – na konci měsíce vyúčtovat. Zdá se nám,

[466] „V apoštolské formaci připadá velký význam duchovní osobní a živé, ve víře zakotvené zkušenosti: musí být denně živena modlitbou a Eucharistií, abychom byli schopni svědčit o daru víry i před nevěřícími a s Boží milostí spolupůsobili k duchovnímu pokroku věřících.“ 32.GK, dekret 11,10 [Vzdělávání v Tovaryšstvu], česky *Congregatio Generalis Societatis Iesu XXXIII*, samizdat, [s. l.], [s.n.], 1975?.

[467] *Duchovní cvičení*, č. 238–260.

že tento systém je může učinit zodpovědnějšími a zvýraznit vlastní povahu chudoby, která není jen individuální, ale také komunitní. U tohoto druhého aspektu chudoby hrozí, že se dostatečně nerozvine ani během formace, ani po ní!“[468]

Čuprovo zkušební období (od října do ledna) se skládalo z mnoha osobních rozhovorů, k nimž patřili: magistr noviců, provinciálové, členové komunity, asistent generála pro Itálii (Marius Castelli). Dále ze získávání noviciátních návyků a důkladného studia pramenů ignaciánské spirituality a duchovních cvičení. Jeho součástí byla i četba, z níž se nám dochovaly krátké poznámky.[469] Tyto zkušenosti Čupr sám shrnuje pro sebe v několika požadavcích, které intenzivně sleduje. Ty mu byly již dobře známy z jeho pobytu v Nepomucenu, kde v otázkách kázně převládl jezuity podporovaný způsob uspořádání denního života. Pro vyhodnocení rozdílného přístupu uplatňovaného v Nepomucenu [470] a přístupu italského noviciátu přepisujeme doslova:

1. ***Není problém, jak uspořádat pořad dne, ale jak stanovený řád dodržovat***
- i když řád nevyhovuje, není vhodné provádět neustálé (na přání jednotlivců) změny – provedou-li se, trvat na jejich dodržování
- ne řád přizpůsobovat mně, ale já se musím přizpůsobit řádu

2. ***Nedávat příležitost a nedovolovat konat cokoli (i apoštolát) na úkor denního řádu***
- Klausura!

3. ***Jednou za měsíc konat (celodenní) ritiro (stanovit den – první pátek)***
- neomlouvat snadno neúčast
- při té příležitosti upozornit na nedostatky v zachovávání řádu
- v ten den příležitost ke sv. zpovědi
- čtení v kapli vsedě! (odstraněno)
- chodit slušně oblečen (alespoň jako do školy) do kaple
- při mši sv. kněz předsedající je odpovědný za správnost pronášených sentencí druhých. Tedy i opravovat.
- mimo budovu nosit alespoň označení kléru.
- zvonit i na zpytování svědomí
- nepracovat (prát, zametat) v neděli
- v 10 hod zavřít televizi a dům
- body k meditacím
- potom by bylo možné posunout vstávání na 6.30
- místo přednášek venku zajistit přednášky doma (případně i prověrky)

4. ***neimprovizovat a stále neměnit dle přání jednotlivců řád (vycházky, setkání, společné rekreace, výlety…)***

5. ***když se něco určí, dbát na to, aby se to konalo pravidelně***

---

[468] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 246.

[469] Noviciát – výpisky [*Archiv CA – JČ,* 17D/4].

[470] Nepomucenum srv. 1972; 3.1.–30.1.; Nepomucenum; průběh měsíce; Body k seminárnímu pořádku: „Není problém jak uspořádat pořad dne, ale jak stanovený řád dodržovat“; Ubytování alumnů 1970/71/72 [*Archiv CA – JČ*, 1/5].

6. ***klausura, čistota, silencium, známka spořádaného domu (sv. Ignác)***
7. ***ritiro měsíční – příležitost ke sv. zpovědi***

- socius ať se věnuje novicům, a ne jiné práci, tj. řádně připravit body, homilii, *ritiro*
- řádně připravovat katechezi (také úkol *socia*)
- co je přednější – život komunity, nebo experimenty (apoštolát)?
- Velikonoce bez funkcí v domě (nekonají se pořádně ani ty běžné, myslím, že to nepřispívá k vytváření komunity)[471]

Je zde dobře patrná reakce, v níž se projevují pozitivně účinky formace. Toto zkušební období bylo zakončeno měsíčními duchovními cvičeními ve Villa Cavalletti od 12. ledna do 17. února 1973.[472] Shrneme-li základní formační cíl noviciátu obecně, je jím **nabývání zkušenosti duchovní cesty samotného Ignáce, především v následování ukřižovaného Krista**. V ní nachází svou identitu, totiž osobně nabytou pravdu před Bohem, lidmi a věcmi. V ní se navíc může s větším a čistším poznáním rozhodnout **písemně požádat o přijetí do druhé probace**. Duchovní cvičení jsou tedy exerciciemi volby v plném slova smyslu a znamenají přechod z pozice kandidáta do pozice novice Tovaryšstva ve vlastním slova smyslu. Je však třeba poznamenat, že z kanonického hlediska začíná období noviciátu přijetím do *první probace*. To, co bylo popsáno výše, se však týká procesu postupného duchovního zrání, které si svatý Ignác přál pro ty, kdo chtějí do Tovaryšstva vstoupit. Podle Maria Gioi, který tuto praxi reflektuje po čtyřech letech, „jsme se mohli přesvědčit o velké pedagogické hodnotě této Ignácovy intuice".[473]

Během první probace jsou novicové v roli kandidátů provázeni dvěma dalšími **experimenty**: vzájemná služba, kterou vykonávají všichni členové komunity (úklid, praní prádla, šatna, kuchyně atd.),[474] a praktická příprava a provádění katechezí pro děti. Proto novicové prochází katechetickým kurzem podle pokynů Italské biskupské konference.[475] Dále systematicky probírají hlubší pochopení duchovního smyslu Písma jako základu každé pedagogiky modlitby i v duchovních cvičeních.[476] Studium *Konstitucí* vedené magistrem je přerušeno měsícem služby v nemocnici: Čupr odjíždí 11. května do známého charitního zařízení v Turínu s názvem *Piccola casa della Divina Provvidenza* známá po jménem *Cottolengo*. Zde zůstává spolu se třemi novici druhého roku až do 12. června.[477] Ústav se stará o lidi s tělesným a mentálním postižením, seniory, obecně nemocné, sirotky nebo nezletilé bez rodiny, drogově závislé,

[471] Diář 1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[472] Diář 1973, 12.01.1973; 17.02.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[473] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 8 (1975), s. 243.
[474] Čupr poznamenává: „Spravuji dřez v kuchyni (prasklý přítok vody). Obkládám kuchyni." Diář 1973, 13.03.1973, 14.03.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; „Celý den pracuji v knihovně." Diář 1973, 26.03.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[475] Il Rinnovamento della Catechesi, CEI, Roma 1970 [online][cit. 13.05.2024], in *educat.it*, dostupné z: http://www.educat.it/documento.jsp?d=GR0_0&tipoDoc=PCI.
[476] *Introduzione ad una lettura spirituale della Bibbia.*
[477] Diář 1973, 12.06.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; tři další jsou: z prvního ročníku Franco Bindelle, z druhého ročníku Arturo Elberti, Silvio Alaimo.

chudé, bezdomovce a občany třetích zemí. Čupr bydlí v řeholní komunitě bratří laiků, kteří se o pacienty pečují.[478] Odráží instrukci svatého Ignáce:

„Druhou zkouškou je sloužit pod dobu jednoho měsíce v jednom nebo více chudobincích, tam se stravovat i spát nebo podle okolností hodinu nebo i několik hodin denně ošetřovat nemocné nebo sloužit zdravým, jak to bude komu uloženo, aby se více ponížili a pokořili, a tak projevili, že se úplně zřekli tohoto světa, jeho marnosti i slávy, aby sloužili jedině svému Stvořiteli a Pánu, který se dal ukřižovat za spásu duší.“[479]

V Itálii je těchto 35 pečovatelských domů, v nichž žije přibližně 1 700 osob. Celý pobyt je velmi pracovní a intenzivní a skládá se z ustáleného pracovního rytmu služeb na odděleních, modliteb a kněžské služby přerušované drobnými návštěvami.[480] Podle M. Goii „se tato místa se velmi hodí k dosažení plodů, které navrhuje svatý Ignác, je to tvrdá zkušenost a zanechává hluboké stopy“.[481] Informace a kratinké zhodnocení jeho pobytu najdeme i v kruhu českých jezuitských spolubratrů:

„P. Josef Čupr úspěšně skončil dlouhý experiment v turínském Cottolengu s ostatním novici prvního roku, o němž sám něco napsal, a čeká na prázdninovou dispozici, kterou pro něj uchystal P. novicmistr. V noviciátě se mu daří výborně.“[482]

Následující program spojuje osobní životní revize na základě předchozích experimentů se studiem *Vlastního životopisu* svatého Ignáce. V této fázi měl Čupr intenzivněji hledat a odhalit souznění mezi jeho a Ignácovou duchovní zkušeností. Dotýkáme se zde původní ignaciánské tradice zprostředkované Jeronýmem Nadalem. Jím počínaje historická dokumentace Ignácova života se začíná vykládat teologicky, přičemž Ignácův život se považuje za skutečné vtělení ducha Tovaryšstva.[483] Jde o to, že charizma zakladatele Tovaryšstva se ztotožňuje s duchovní zkušeností jeho člena. A o to, jak toto charizma autenticky vtělit, se jedná v době noviciátu i po celý život jezuity.

Letní prázdniny jsou věnovány odpočinku. Slouží k hlubšímu osobnímu poznání. Letní experiment do jisté míry nahrazuje zkušenost osobní pouti.

---

[478] Diář 1973. 11.05.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; srv. PELLEGRINO, A., Fratteli di San Giuseppe Benedetto Cottolengo, in PELLICCIA, Q. – ROCCA, G., (ed.), *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, 4, Edizioni paoline, Milano 1974, sl. 718–719; současný stav srv. *Cottolengo. Piccola casa della Divina Provvidenza*, [online][cit. 13.05.2024], in *cottolengo.org*, dostupné z: https://www.cottolengo.org.

[479] *Konstituce. Examen*, IV,11 [66].

[480] Denní rytmus je následující: „7.15 snídaně, 7.30–11.00, 14.00–17.00, 19.00–20.00 zaměstnání. 17.30 mše sv. v kapli bratří“, Diář 1973, 12.05.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[481] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 244.

[482] *Nuntii*, 84 (červenec 1973), s. 2.

[483] CASTRO VALDES, J.G. DE, Ignatius of Loyola and His First Companions, in MARYKS, R.A., *A Companion to Ignatius of Loyola: Life, Writings, Spirituality, Influence*, Brill, Leiden Boston 2014, s. 66–83, zde s. 70; NADAL, J., Adhortationes in Collegio Romano, 2 et 4 Ianuarii 1557, in *Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis. Volumen II. Narrationes scriptae annis 1557–1574*, MHSC, Roma 1951, s. 1–10, [online][cit. 13.05.2024], in *babel.hathitrust.org*, dostupné z: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000083761266&seq=2.

„V duchu misijní poslušnosti jsou posíláni do jezuitských komunit, aby pomáhali s domácími službami a apoštolskou prací, se zvláštním zřetelem na službu mládeži. Jejich neznalost míst, lidí a druhu práce, která se od nich bude vyžadovat, je staví do situace poutníka. Druhotným, ale stejně důležitým efektem je poznání Tovaryšstva v konkrétnosti lidí, situací, problémů. Podle míry svých možností se musejí účastnit života konkrétní komunity Tovaryšstva, ne jako diváci, ale jako spolupracovníci, aby se ji naučili přijímat a milovat.“[484]

Čupr odjíždí 16. července do sicilské Barcellony Pozzo di Gotto v Messině (16.7.–4.8.), odtud do sicilské obce S. Agata Li Battiata v Katánii rovněž na Sicílii (5.8.–20.9.) s návratem co Ciampina 21. září.[485] Ještě před prázdninovým experimentem písemně formuluje své odhodlání „během druhého roku noviciátu podle přání představených i k mé radosti prohloubit svá teologická studia“.[486] Zároveň objasňuje svoji osobní situaci, jediného novice neitalského původu:

„Dne 18. března jsem byl vysvěcen na kněze a ve stejném roce jsem dosáhl licenciátu teologie. Již jako kněz jsem žádal o návrat do ČSSR, avšak prostřednictvím velvyslanectví v Římě mi přišla negativní odpověď. 9. října jsem vstoupil do jezuitského noviciátu v Ciampinu (jako novic české provincie); v říjnu tohoto roku tedy ukončím první rok noviciátu.“[487]

Celý experiment je pečlivě připraven, o čemž svědčí instrukce, které novicům přichází čtrnáct dnů před odjezdem.[488] Je vyžadována disponibilita, spoluodpovědnost, přesné dodržení harmonogramu a denního programu, nasazení v práci, zvážení fyzických možností, nezatěžování okolí naříkáním a příkladné prožívání náboženského života křesťana. Do první destinace doprovází třicítku mladíků z Mariánské družiny v Chieri a Janově, která zde pomáhá při stavbě sirotčince.[489] Jeho diář zaznamenává podrobně všechny stavební práce, kde Čupr mohl využít své znalosti stavaře.

Zcela jiná je situace ve farnosti S. Agata Li Battiata, kterou spravuje tříčlenná jezuitská komunita, spolupracující s diecézním malým seminářem svěřeným rovněž jezuitům.[490] Villa San Giuliano byla na počátku 60. let 20. století zakoupena Sicilskou provincií Tovaryšstva Ježíšova a v prosinci 1971 ji arcibiskup Guido Luigi Bentivoglio z Katánie vysvětil na farnost. Budova by rozdělena na dvě části: starší křídlo bylo postaveno tehdy asi před dvěma stoletími a druhé křídlo asi před šedesáti lety, ale práce na přeměně pro bohoslužby provedli otcové jezuité až v posledních třiceti letech a vila byla dokončena na počátku 80. let 20. století. Zdejší pobyt byl vyplněn poznáváním kněžské služby ve farnosti, návštěvami jezuitských komunit i místní církve, včetně arcibiskupa Salvatora Nicolosiho.

---

[484] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 244.
[485] Itinerari estivi della comunità di Ciampino 1973 [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
[486] *Životopis* (strojopis, 2 strany) [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
[487] *Tamtéž*.
[488] Lettera, 30.1973, Chieri da Congregazione Mariana di Chieri [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
[489] Diář 1973, 16.07. a 17.07.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[490] *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1973*, Societas Iesu, [s. l.] (30 novembre 1972), s. 112.

Čupr 25. srpna odjíždí do Říma se zastávkou v Ciampinu, aby se v Římě věnoval českým poutníkům, kteří sem přijeli oslavit 1000. výročí založení pražské diecéze.[491] Celou událost – pro českou exilovou komunitu tak důležitou – popisuje Petr Ovečka:

„Pouť *ve šlépějích čtyř pražských biskupů exulantů* je za námi. Spokojení se rozjížděli poutníci do svých domovů. Jim patří první dík za její zdar a nemenší všem organizátorům misionářům i pracovníkům střediska Velehrad.“[492]

K nim patřil velmi vydatně i Josef Čupr. V noci z 3. na 4. září se vrací co do Katánie, kde dokončuje svůj prázdninový experiment dne 24. září, kdy se vrací do Ciampina. Čupr sám stručně informuje o své prázdninové praxi ostatní české jezuity:

„P. Josef Čupr pomáhal v letních měsících se skupinou členů mariánských skupin z Chieri při přístavbě sirotčince v Barcelloně u Messiny, a mohl tak uplatnit své vědomosti a zkušenosti stavebního inženýra. Pak až do 24. září vypomáhal jako kaplan v začínající farnosti *Čtyřiceti mučedníků*, svěřené jezuitům na předměstí Catanie Sant'Agata. Vrátil se s novými zkušenostmi do klidu noviciátu, ale v novém akademickém roce bude zároveň navštěvovat Gregoriánskou univerzitu a studovat spirituální teologii.“[493]

V italském noviciátě se klade důraz na vyhodnocování jednotlivých experimentů. K nim patří i svobodnější vztah k rodičům a příbuzným. Ke zhodnocení proměny tohoto vztahu a vazby na blízké slouží krátká návštěva příbuzných, v duchu Ignácova požadavku:

„Každý z těch, kdo vstupují do Tovaryšstva v duchu Kristovy rady: *Kdo opustí otce* atd., ať je srozuměn s tím, že musí opustit otce, matku, bratry a sestry i vše ostatní, co měl ve světě; ano, ať je přesvědčen, že jemu jsou určena slova: ‚Kdo neklade svého otce, svou matku, ženu, děti, bratry a sestry – ano i sám sebe – až na druhé místo, nemůže být mým učedníkem!‘ (*Lk* 14,26) Proto ať usiluje odložit tělesnou náklonnost k příbuzným a proměnit ji v duchovní, takže je bude milovat jen láskou, kterou vyžaduje spořádaná láska. Jako ten, který odumřel světu a sebelásce a žije jedině pro Krista, našeho Pána, a Jeho má na místě rodičů, sourozenců i všech věcí.“[494]

Čupr s rodinou, přáteli a známými udržuje čilý, přesto přiměřený kontakt. Vede si ve svých diářích pečlivý přehled korespondence. Píše nejen do vlasti, ale také do Barcellony, Chieri a Janova, odkud byly skupiny mládeže, s nimiž prožil prázdninový experiment.[495] Ti jeho pozdravy opětují.[496] Všechny tyto oblasti formace, tedy experimenty, jsou příležitostí k tomu, aby se uskutečnil vyhodnocující „přehled života v období letních exercicií, znovu se dělá *Generale examen* a *Formule institutu*, provádí se hodnocení prvního roku noviciátu,

[491] Diář 1973, 25.08.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[492] OVEČKA, P., Je po pouti, in *Nový život*, 25/9–10 (1973), s. 180–182, zde s. 182.
[493] *Nuntii*, 85 (říjen 1973), s. 4.
[494] *Konstituce. Examen*, IV,7 [61].
[495] Tak například v Diáři 1973, 17.09.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2] činí poznámku, že ze svého sicilského pobytu v Katánii posílá pozdravy těmto osobám: P. Toman, Gajdoš, Plhoňovi, Bezdíčkovi, Vladimír, Petr, Fanouš, Plocek, Zeman, Litomyšl.
[496] Diář 1973, 24.09.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

individuálně s otcem magistrem a ve skupinách s ostatními spolubratry z ročníku".[497] Součástí je i pečlivá příprava rozloučení se s novici odcházejícími na další část jezuitské formace a chystání všeho, co souvisí s příchodem nových kandidátů no noviciátu.

Na důležitost těchto východisek ignaciánské spirituality, tolik zdůrazněných v druhém roce italského noviciátu té doby, poukázal i pozdější projev papeže Františka na 36. generální kongregaci.[498] Jeho analýza významu pro formaci může být pro nás ukazatelem, jak tento formační krok v rámci noviciátu interpretovat:

> „Jít po cestě pro Ignáce neznamená toulat se, nýbrž nabývá jakési kvality: je to *zisk* a pokrok, znamená jít vpřed a konat něco pro druhé. Tak to vyjadřují dvě *Formule institutu* schválené Pavlem III. (1540) a Juliem III. (1550), když soustřeďují práci Tovaryšstva na víru – její obranu a šíření – a na život a vyučování lidí. Ignác a první druhové používají slovo *prospěch* (*aprovechamiento*, *ad profectum*, srv. *Flp* 1,12.25), které je praktickým kritériem rozlišování vlastního naší spiritualitě [*lo que más aprovecha*: *co je prospěšnější*]. Prospěch není individualistický; je společný. ‚Cíl tohoto Tovaryšstva je s pomocí Boží starat se nejen o spásu a dokonalost vlastních duší, nýbrž stejně usilovně pracovat na spáse a dokonalosti bližních'.[499] A pokud se Ignác ve svém srdci k něčemu klonil, byla to pomoc bližnímu, takže se zlobil, když mu říkali, že důvodem, proč někdo vstoupil do Tovaryšstva, byla ‚spása vlastní duše. Ignác totiž nechtěl lidi, kteří by byli dobří pro sebe, ale nenalezli by se v ochotě sloužit bližnímu'."[500]

Druhý ročník noviciátu je charakterizován pokračováním studia *Konstitucí*.[501] Studium navazuje na předchozí část a je věnováno v druhém roce noviciátu páté až desáté kapitole. Na začátku noviciátu také vypracovává každý novic velmi podrobnou chronologii života sv. Ignáce z Loyoly. Novicové se rovněž účastní studia spirituality mimo jezuitský řád. Proto začal Josef Čupr navštěvovat Teresianum (karmelitánský Institut spirituality), kde probíhaly různé kurzy přednášek. První hodina výuky se uskutečnila 16. 10. 1973,[502] zápis o týden později dne 23. 10. 1973.[503] Důvodem volby této školy podle magistra noviců bylo to, že Teresianum „nevyžaduje vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání a kurzy mají spíše populární než didaktický charakter. Kurzy jsou zakončeny řádnou zkouškou".[504] V akademickém roce 1973/1974 navštěvoval a složil tyto zkoušky:

- Systematická spirituální teologie obecně, prof. Beniamino della SS. Trinità OCD (2 kredity; 9,5/10; 4.2.[505])

---

[497] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 244.
[498] FRANTIŠEK, Promluva papeže Františka na 36. generální kongregaci, 24.10.2016, in *36. Generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova: Řím 2.10.–12.11.2016*, Refugium, Olomouc 2017, s. 92–103, zde s. 95.
[499] *Konstituce. Examen*, I,2 [3].
[500] AICARDO, J.M., *San Ignacio de Loyola*, Razón y Fe, Madrid 1922, s. 41.
[501] Program studií *Konstitucí* je rozdělen na kapitoly; srv. *Per una lettura selettiva delle Costutuzioni*, s. 1–13 [*Archiv CA – JČ*, 20H/4].
[502] Diář 1973, 16.10.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[503] Diář 1973, 23.10.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[504] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 244.
[505] Conferma dello studio, 25 giugno 1974 [*Archiv ČPTJ – Čupr*]; srv. Teresianum. Sessione invernale degli esami, [*Archiv CA – JČ*, 20H/3]; Diář 1974, 04.02.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

- Spiritualita laiků, prof. Stanislao Gatto OCD (1 kredit; 9/10; 7.12.[506])
- Biblická spiritualita – sv. Pavel, prof. Giovanni Helewa OCD (2 kredity; 9,5/10; 6.2.[507])
- Duch Svatý v životě Krista a křesťana (2 kredity; 9,5/10)
- Liturgická spiritualita, prof. Jesus Castellano Cervera (2 kredity; 9/10; 24.4.[508])
- Dějiny středověké spirituality; prof. Anglese (1 kredit; 9,5/10; 5.2.[509])
- Duchovní nauka sv. Terezie od Ježíše, prof. Aniano Álvares (2 kredity; 8,8/10; 20.6.[510])
- Koncilní témata ve spiritualitě (1 kredit; 8,5/10; 25.4.[511])
- Biblická spiritualita sv. Pavla, prof. Giovanni Helewa OCD (21.6.[512])
- Ospravedlnění prostřednictvím víry, prof. Giovanni Helewa OCD (31.5.[513])
- Liturgie a hnutí, prof. Jesus Castellano Cervera (24.6.[514])

Podle oficiálního vysvědčení „byl jeho přístup ve všech ohledech příkladný".[515]

Vrátíme-li se ještě k průběhu druhého ročníku obecně, víme, že se novicové obvykle věnovali i studiu moderního jazyka, případně latiny a řečtiny. To, jak se zdá, Josef Čupr vhledem ke svým předchozím studiím nepotřeboval. Jeho budoucí profesní kompetence kněžské služby byly však během noviciátu cílevědomě a systematicky testovány častými experimenty a také přebíráním úlohy předsedajícího při liturgii především v době nepřítomnosti magistra noviců. Dále zahrnovaly celkem velmi rozvinutou péči o krajany v exilu, časté zpovídání [516] a bohoslužby s kázáními v různých místech italských farností (Forgarelle, St. Maria dei Monti) i v krajanské obci. Byly zopakovány i nemocniční experimenty z prvního ročníku noviciátu. Čupr se vrátil na deset dnů do turínského Cottolenga.[517] Letní experimenty pro novice druhého ročníku byly výsledkem zkoumání a rozlišování, který „každý z nich provedl s otcem magistrem s cílem větší pomoci při vyplňování případných charakterových, duchovních či kulturních mezer".[518] Josef Čupr byl vyslán na letní experiment do Innsbrucku (27.6.–13.7.),[519] kde prožil v nejstarším tyrolském benediktinském klášteře v Sankt Georgenberg ve Fiechtu duchovní

[506] Diář 1973, 07.12.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[507] Teresianum. Sessione invernale degli esami [*Archiv CA – JČ*, 20h/3]; Diář 1974, 07.02.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[508] Diář 1974, 24.04.1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[509] Teresianum. Sessione invernale degli esami [*Archiv CA – JČ*, 20h/3]; Diář 1974, 5.2. [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[510] Diář 1974, 20.06.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[511] Diář 1974, 25.04.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[512] Diář 1974, 21.06.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[513] Pontificia facoltà teologica. Teresianum. Sessione estiva degli esami [*Archiv CA – JČ*, 20H/3];
[514] Diář 1974, 24.06.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[515] Conferma dello studio, 25 giugno 1974 [*Archiv ČPTJ – Čupr*].
[516] Jurisdikci ke zpovídání obdržel ještě před odchodem do noviciátu; Diář 1972, 23.10.1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[517] Diář 1974, 16.05.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; Diář 1974, 26.05.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]. „P. Josef Čupr je tyto dny na Sicilii v Barcelloně, kde buduje s mariánskou družinou z Chieri ze severní Itálie sirotčinec a užívá si sicilského slunce." *Nuntii*, 89 (červenec 1974), s. 1.
[518] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 245.
[519] Diář 1974, 27.06.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; do Říma se vrací 13.7. Diář 1974, 13.07.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

cvičení společně s českými jezuity, která vedl Karel Říha;[520] dále byl poslán opětně na stavbu sirotčince v Barcelloně a konečně na závěr prázdnin do Říma, na své budoucí pracoviště v České sekci Vatikánského rozhlasu (5.8.–22.9.).[521]

„Od magistra noviců Maria Gioi se rovněž dovídáme více o finančním zabezpečení celého provozu noviciátu. Noviciát byl závislý na poplatcích, které platily jednotlivé italské provincie. To se změnilo po sjednocení italských provincií, kdy náklady platila kurie této provincie. *Per diem* na jednoho novice byla paušální částka 3 500 lir na den. V této částce byly zahrnuty veškeré výdaje: strava, oblečení, cestovné, léky, studium, dovolená atd. Dále noviciát dostával částku na měsíční nájemné domu a to ve výši 583 340 lir; a konečně dostával částku odpovídající výživnému pro členy komunity, kněze i bratry, kteří se o noviciát starali. Tato částka byla stejně vysoká jako na každého novice. Ostatní členové komunity, kteří zde byli buď na třetí probaci, nebo zde studovali, dostávali zvláštní prostředky, které zahrnovaly stravu a ubytování a další výlohy, které však nebyly součástí rozpočtu domu. Celkové hospodaření noviciátu bylo v přebytku. Komunita byla půlročně seznamována s bilancí za uplynulé pololetí. Byla tak informována s trendy ve výdajích a případně se mohla vyjádřit k rozhodnutím, která by přinášela změny. Konečně měsíc září je pro noviciát měsícem závěrečného zhodnocení celého dvouletého noviciátu, přípravy na první sliby a následného určení: filosofický kurz, magisterium atd., podle potřeb každého člověka.“[522]

Poslední týdny a měsíce Čupr dokončuje svůj formační pobyt v noviciátě. Pozornost je věnována především přípravě na první věčné sliby. Jejich složením ukončuje svůj kanonický noviciát při soukromé slavnosti na svátek Panny Marie Růžencové v pondělí 7. října 1974 za účasti celého noviciátu a české komunity jezuitů v Římě, jmenovitě P. Feřta, P. Špidlíka, P. Koláčka, P. Ovečky, P. Krajcara, P. Palackého z Neapole i slovenského jezuity P. Ondruše. Hlavním celebrantem je magistr noviců Mario Gioia, do jehož rukou své sliby skládá.[523] Po složení slibů a po desetidenním pobytu v poustevně kamaldulů na Monte Porzio se v pátek 18. října definitivně stěhuje do jezuitské koleje v Římě zvané *Casa degli Scrittori*.[524] V italském noviciátě zůstává v druhém ročníku šest noviců, do prvního ročníku po Čuprově odchodu přichází 15. října 1974 rovněž šest noviců.[525]

[520] J.K., Společné exercicie ve Fiechtu, 28.06.–06.07.1974, in *Nuntii*, 90 (říjen 1974), s. 4.
[521] Itinerari festivi della comunità di Ciampino – 1974, in [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
[522] GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino*, s. 245.
[523] Diář 1974, 07.10.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[524] Ve dnech 11.–18. října 1974. Diář 1974, 18.10.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; srv. *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1975*, Societas Iesu, [s. l.], (13 novembre 1974), s. 43 [P. Cupr Josef (Boh), Stud. theol. spir.].
[525] *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1975*, Societas Iesu, [s. l.] (13 novembre 1974), s. 61–62.

Římský pobyt Josefa Čupra do jeho jmenování provinciálem

Odchodem z noviciátu přechází Čupr kanonicky přímo pod jurisdikci P. Václava Feřta SJ, který byl generálním představeným Tovaryšstva Ježíšova Pedrem Arrupem dekretem z 20. 2. 1969 jmenován viceregentem (zástupcem) „provinciála České provincie pro členy dlící mimo vlast".[526] Jmenování proběhlo na základě žádosti P. Šilhana, který toto řešení nevyjasněné situace českých jezuitů v zahraniční navrhl. Týkala se všech členů České provincie, kterým prostřednictvím pravomocí jemu svěřených měl věnovat duchovní i materiální péči. Proto v dekretu Arrupe udílí „k snadnějšímu vykonávání úřadu všechny pravomoci, které se obyčejně udělují provinciálům v jejich provinciích".[527] Byl to P. Feřt, který rozhodoval o *dispozicích* jezuitů v zahraničí. Rozhodl, že „P. Čupr bude pokračovat ve studiu spirituality na Institutu karmelitánů a na Gregorianě a bude bydlet na Via dei Penitenzieri 20", tedy kde bydlel v té době P. Feřt, P. Koláček, P. Ovečka z České provincie a P. Kubeš a P. Ondruš ze Slovenské viceprovincie. Všichni pracovali ve Vatikánském rozhlasu, mimo P. Ovečku, který v té době byl viceprefektem knihovny historického ústavu.[528] Pro Čupra byl **život v koleji** optimálním řešením, jak spojit studium a práci v rozhlase. Oficiálně byl uveden mezi pracovníky rozhlasu P. Robertem Tuccim, ředitelem rozhlasu, v sobotu 16. listopadu 1974.[529]

V akademickém roce 1974/1975 navštěvoval tyto kurzy a složil tyto zkoušky:

- Ospravedlnění prostřednictvím víry, prof. Giovanni Helewa OCD (31.5.[530])
- Dějiny moderní spirituality (6.5.[531])
- Spiritualita zasvěceného život, prof. Arnaldo Pigna OCD (10.6.[532])
- Svatý Jan od Kříže, prof. Federico [Salvador] Ruiz (21.6.[533])
- Aplikovaná psychologie pro zasvěcený život, prof. Guglielmo O'Breartuin (23.6.[534])
- Systematická spirituální teologie obecně, prof. Beniamino della SS. Trinità OCD (25.6.[535])

Tím dokončil svá vyšší studia, která nebyla zakončena akademickým gradem, ale umožnila mu v oboru spirituální teologie posoudit teologické i formační otázky z dvou různých, značně

---

[526] *Nuntii*, 68 (únor 1969), s. 2; srv. PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, Societas, Praha 1995, s. 159.
[527] *Nuntii*, 68 (únor 1969), s. 2.
[528] *Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1975*, Societas Iesu, [s. l.] (13 novembre 1974), s. 42–44.
[529] Diář 1974, 16.11.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[530] Pontificia facoltà teologica. Teresianum. Sessione estiva degli esami. 24. maggio 1975, s. 1 [*Archiv CA – JČ*, 20H/3]; Diář 1975, 31.5.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[531] *Tamtéž*. s. 2; Diář 1975, 06.05.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[532] *Tamtéž*, s. 3; Diář 1975, 10.05.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[533] Diář 1975, 21.06.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[534] Pontificia facoltà teologica. Teresianum. Sessione estiva degli esami. 24. maggio 1975, s. 5; Diář 1975, 23.06.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; srv. O'BREARTUIN, G., *La psicologia applicata alla vita spirituale*, Pontificio istituto di spiritualità del Teresianum, Roma 1975.
[535] Pontificia facoltà teologica. Teresianum. Sessione estiva degli esami. 24. maggio 1975, s. 5. Diář 1975, 25.06.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

odlišných, přesto komplementárních pozic: jezuitské a karmelitánské spirituality. Vezmeme-li do úvahy i hluboký a trvalý intelektuální vliv Špidlíka na jeho předpokládanou profesní dráhu spirituála, můžeme konstatovat **vynikající vzdělanostní kulturu**, kterou v sobě nesl.

Až do jeho nástupu na třetí probaci dne 14. října 1979 do Gallarate[536] je jeho život, působení a činnost rozprostřena do čtyř oblastí: pravidelná práce v **České sekci Vatikánského rozhlasu**, **péče o poutníky v Římě**, **aktivní účast na životě kněžské komunity v Římě** a **péče o krajany v cizině**.

Česká sekce Vatikánského rozhlasu

Již své studium spojil s pravidelnou výpomocí při vysílání České sekce Vatikánského rozhlasu především v době, kdy se P. Koláček se účastnil 32. GK v Římě (2. 12. 1974 – 7. 3. 1975).[537] Čupr se účastnil spolu s dalšími, téměř 700 jezuity, slavnostní celebrace mše svaté v kostele Al Gesù v pondělí 2. prosince v 21 hodin večer.[538] Zhoršující se stav P. Feřta, který na přelomu roku 1974/1975 onemocněl, a dokonce omdlel při mši svaté,[539] vedl ke dvěma rozhodnutím: jmenovat od 19. května 1975 novým viceregentem P. Špidlíka a P. Feřta ve Vatikánském rozhlase nahradit právě Čuprem.[540]

Především pro P. Feřta byla práce v rozhlase již předtím, v době počátků vysílání, velmi psychicky náročná, protože v sobě těžce nesl napětí, které české vysílání působilo v Československo-vatikánských vztazích.[541] Dlouhou dobu vedl vysílání P. Petr Ovečka SJ, který převzal rovněž latinské vysílání, které nebylo rušeno. Při jednáních kard. Casaroliho došlo k tomu, že byla přejata argumentace komunistické vlády, totiž že Česká sekce Vatikánského rozhlasu vede protičeskoslovenskou propagandu; ta požadovala odstranění P. Ovečky z vysílání. Komunisté z tohoto požadavku udělali v roce 1970 podmínku pro další jednání s vatikánskou diplomacií. To byl důvod, proč sice zůstal v jezuitské koleji, ale pouze jako knihovník a výpomocný duchovní v římské farnosti San Giovanni di Rosso. Nadále redigoval exilový časopis *Nový život* až do roku 2001, kdy časopis přestal vycházet. „Ve funkci

---

[536] Zde pobýval společně s profesorem biblistiky a církevních dějin na Orientale, předtím v Innsbrucku, Corradem Maruccim. Tento institut Aloisianum s rozsáhlou knihovnou poskytl útočiště pro četné konference (například zde pobýval i Karl Rahner). O místě, kde zemřel milánský kardinál Martini nebo po celá desetiletí probíhala filosofická formace jezuitů, srv. MANCINO, M., *La vita etica passa dall'Aloisianum*, Milano 2003, passim.

[537] Members ot the 32nd General Congregation, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 401–405, zde s. 403; samotná kongregace stanovila pro ty provincie, „které pro náboženské pronásledování nebo pro jiné nepříznivé okolnosti žijí rozptýleny ať už uvnitř hranic svého národa, nebo mimo ně, a skupina, která žije mimo provincii, je organizována jako provincie, může P. generál po slyšení generálních asistentůnebo generální vikář s jejich svolením jmenovat profesa se čtyřmi sliby, jenž je činný mimo hranice vlastního národa, jako volitele (*elektora*), i když provinciál sám nebo jím na základě tohoto článku jmenovaný volitel z původního území může přijít na generální kongregaci". 32.GK, Decree 14. The Provincial Congregation, 3 [314], in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today*, s. 369.

[538] Diář 1975, 21.06.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; *Nuntii*, 91 (prosinec 1974), s. 3.

[539] Diář 1975, 07.01.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

[540] Máme nového viceprovinciála, in *Nuntii*, 93 (červen 1975), s. 1.

[541] Srv. VODIČKOVÁ, S., Slyšte to, všichni lidé, všichni obyvatelé světa, naslouchejte. O vysílání české redakce Vatikánského rozhlasu, in *Paměť a dějiny*, l (2014), s. 45–57, zde s. 50.

šéfredaktora tohoto měsíčníku (1957–2001) chodil pravidelně ve středu a v sobotu do české redakce Vatikánského rozhlasu pro kopie zpráv nebo programů, z nichž připravoval zpravodajství a reportáže do časopisu. Při této příležitosti pomáhal novému šéfredaktoru P. Josefu Koláčkovi SJ v počátcích jeho redaktorské i hlasatelské práce."[542]

S příchodem Koláčka vzniklo nové vysílací schéma, které zahrnovalo nejen hlavní programové a ideové zaměření Vatikánského rozhlasu, hromadného sdělovacího prostředku ve službě Svatému otci i Svatému stolci, nýbrž informace, zprávy a komentáře, které sice velmi jemnou, ale přece jen nedvojznačnou argumentací demaskovaly komunistickou propagandu a významně zasahovaly do vnitřního života církve v tehdejším Československu.

> „Pondělí patřilo filosofii, teologii a kultuře, úterý katechezi různých věkových kategorií, středa proslovům papeže při generálních audiencích, čtvrtek informacím o myšlenkových proudech v jednotlivých zemích světa, pátek od roku 1957 relacím kardinála Tomáše Špidlíka SJ o východní spiritualitě, cyklům z homiletiky, dogmatiky, historie a morálky. Sobotní relace byla vyhrazena mládeži a neděle patřila pořadu *Církev a svět*, který doplňoval papež proslovem před modlitbou Anděl Páně. Zprávy z vlasti ustoupily do pozadí, což korespondovalo s vatikánskou diplomacií."[543]

Rovněž velmi citlivou otázkou se stalo **propojení exilu s domácím prostředím, jež se dostalo do ostrého hledáčku Státní bezpečnosti**. Snaha infiltrovat český katolický exil v Římě a přímo i v redakci českého vysílání byla velmi intenzivní a úspěšná jen částečně i díky značné obezřetnosti českých jezuitů.

> „Situační zpráva z 24. května 1985 mj. sděluje další znepokojivou informaci, že česká redakce RaV získává aktuální zprávy o situaci katolické církve v ČSSR nejen ze zahraničních tiskových agentur, ale rovněž dostává aktuální informace, jejíž kanály se přes vynaložené úsilí nepodařilo blíže konkretizovat."[544]

Tento kontext je třeba vzít do úvahy, když „Čupr nastoupil na místo P. Václava Feřta v českém programu Vatikánského rozhlasu. V první půli června dokončoval poslední zkoušky na Ústavu spirituality u otců karmelitánů a v létě bude apoštolovat v dětském táboře v Norsku".[545] To, že se stal vedoucím redaktorem mimořádně pracovitý, houževnatý a vnitřně pro tento mediální apoštolát zapálený Josef Koláček a že jím zůstal po velmi dlouhou dobu, mělo za následek, že vytvořil kolem sebe tým trvale působících spolupracovníků: kromě Jaroslava Škarvady a kardinála Tomáše Špidlíka to byli Karel Skalický, Jaroslav Polc, František Planner, Karel Vrána, jezuité Karel Říha, Jiří Novotný, Petr Kolář, Josef Pazderka a také Josef Čupr.

Zde působil jako **dělný, spolehlivý a obětavý kolega, na kterého bylo vždy možné se zcela spolehnout**. Nebyl však typem redaktora, který by vysílání vtiskoval určitý svéráz, typický jen pro něj a který by jej snad zařadil mezi výrazné či nepřehlédnutelné osobnosti mediálního světa.

---

[542] VODIČKOVÁ, S., *Slyšte to, všichni lidé*, s. 52.
[543] *Tamtéž*.
[544] *Tamtéž*, s. 56.
[545] *Nuntii*, 93 (červen 1975), s. 1. P. Feřt se stal vicebibliotekářem knihovny Vatikánského rozhlasu.

V této pozici ani nenacházel nějaké potěšení z vlastní, a už vůbec ne do sebe zahleděné originality. Stal se **poctivým dělníkem mediální práce**. Dlužno poznamenat, že ve své práci redaktora nikdy neimprovizoval, ale vše zakládal na důkladné písemné přípravě, až cizelování svých textů, jak zachované archivní dokumenty z tohoto období dobře dokreslují.

Péče o poutníky

Péče o poutníky byla přirozenou součástí kněžského působení v Římě. Pouť byla součástí seminární výchovy v Nepomucenu. Takže samotní alumni byli vedeni k tomu, aby porozuměli náboženské pouti, ať už privátní, skupinové, nebo národní, a měli s ní osobní zkušenost. Pravidelně, když pobývali o prázdninách ve Villa Maria v Livornu, konali pouť na mariánské poutní místo, mezi domácími velmi populární *Santuario Madonna di Montenero*. Nachází se na kopci s výhledem na moře a přístav Livorno a je jedním z nejznámějších míst v Toskánsku, zejména díky slavné svatyni zasvěcené Madoně plné milosti. Počátky svatyně se datují k 15. květnu 1345, svátku Letnic, kdy podle tradice chudý zmrzačený pastýř nalezl zázračný obraz Panny Marie a podle vnitřní intuice jej odnesl na kopec Montenero, místo již tehdy známé jako útočiště loupežníků, a z tohoto důvodu považované za temnou, ponurou *ďáblovu horu*. Zde nepomucenští pravidelně děkovali za úspěšný skončený akademický rok.[546] Pěvecký sbor zde pravidelně zpíval na svátek Nanebevzetí Panny Marie nebo při požehnání.[547] „V den vigilie pouti na Monteneru se někteří alumni připojili k večernímu růžencovému průvodu, který byl zakončen půlnoční mší svatou v poutním chrámu.“[548] Letní pobyt v Toskánsku byl po duchovních cvičeních zakončen poutí: „Rozloučili jsme se s poutní svatyní Panny Marie na Monteneru mší svatou.“[549]

I když si poutní dům Velehrad „vydobyl“ v péči o římské poutníky jistou prioritu – a to z pochopitelných důvodů, protože mohl poutníkům nabídnout cenově dostupné ubytování, komunikaci v českém jazyce, blízkost Vatikánu a velmi dobrou znalost místních poměrů, jednotliví kněží si mohli (či také nemuseli) uchovat „doplňkové“ služby pro poutníky. Zde P. Čupr **proslul svou obětavostí, nezištností a velkým nasazením**. Česká exilová komunita, a v tom Čupr nebyl výjimkou, samozřejmě mohla zprostředkovat ustálené poutní okruhy v Římě i v okolí, ale mohla nabídnout „česká zastavení“ spojená s místy, jež pro české poutníky měly zvláštní přitažlivost. Především to byla místa spojená se svatým Cyrilem i Metodějem u svatého Klimenta, kde nebylo vždy snadné domluvit se s irskými dominikány, kteří zachovávali striktně svůj denní režim a z pochopitelných důvodů neměli ke slovanským apoštolům až tak osobní vztah. Příkladem osobní péče o poutníky může být návštěva manželů Bendových v roce 1974, kdy se jim Čupr věnoval od 13. do 23. srpna. I tato ve zkratce zachycená zkušenost vypovídá o Čuprově přístupu ke službě poutníkům:

[546] Srv. Kronika, in *Kruh*, 4 (podzim 1970), s. 9.
[547] *Tamtéž*.
[548] *Tamtéž*.
[549] *Tamtéž*.

„Feragosto. Přišli Bendovi: S. Petr, Piazza Navona, Al Gesù, odpoledne sv. Pavel (Česlav), mši celebruji u S. Spirito“;[550] „15.8. mše sv. u S. Spirito“; „16.8. S. Maria degli Angeli, S. Maria Maggiore, S. Prasede, Laterán, Kliment, Colloseo, Pietro in Vincoli, Forum (oběd), Kapitol, Piazza Venezia (mše u S. Spirito)“;[551] „17.8. Bendovi jsou stále ve vatikánských museích, pak přišli do radia, dopoledne natáčíme na neděli (mše sv. u S. Spirito); 18.8. Aventin, Nepomucenum, katakomby, Fosse Ardentine, EUR, Tre fontane (oběd), Frascati, Monte Porzio (osobním autem)“; „19.8. Bendovi v Neapoli“; „20.8. Bendovi v Neapoli. Natáčíme“; „21.8. ráno na audienci v Castel Gandolfo, odpol do Tivoli (též Helenka z Velehradu); 22.8. nakupování s Bendovými, odpoledne v Ciampinu, sháníme opravu defektu, natáčíme pro mládež“; „23.8. odjíždějí Bendovi. Utratil jsem 15.000 lir.“[552]

Tento styl péče o menší skupinky poutníků se stává trvalou součástí jeho apoštolátu propojeného s prací pro Vatikánský rozhlas a krajanskou obec. V osmdesátých letech, s postupným táním komunistického režimu, počet poutníků z Československa roste a narůstá tím i možnost bližšího kontaktu s lidmi, kdy klasická pouť do Říma se stává polem duchovních rozhovorů a duchovního doprovázení. Tak například v roce 1988 se takto staral o vícero návštěvníků Říma: Dočkalovi (29. 12. 1987 – 10. 1. 1988);[553] Čemusovi (18.–29. 3. na jáhenské svěcení Richarda Čemuse);[554] Marie a Ludmila Sedláčkovy (které v Římě studovaly medicínu);[555] J. Sáblik z Brna (10.–11. 5. 1988);[556] „přijeli Bláhovi, byl jsem s nimi celý den“; [557] „Bláhovi mluví do RV“; [558] „dopoledne s uprchlíky (Vladislav a Věra Jeníkovi s Michalem)“;[559] „přijel Richard Novák s dcerou“;[560] „po vysílání ve 20.00 s Novákovými po městě (i na zmrzlinu)“;[561] „přišli Dr. Kopeček a s manželkou (z Německa)“;[562] „přišla Marie Motyčková s kamarádkou z Brna“;[563] „přijeli Klaškovi z Brna (u nás na večeři)“;[564] „dopoledne odjížděl pan Svoboda z Prahy (zná Dášu a Ivanu)“.[565]

---

[550] Diář 1974, 14.08.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; zde má na mysli chrám Chiesa di Santo Spirito in Sassia, který se nachází naproti generální kurií jezuitů a v blízkosti Casa degli Scrittori, kde Čupr bydlel.
[551] Diář 1974, 16.08.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[552] Diář 1974, 17.08.–23.08.1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
[553] Diář 1988, 10.01.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. Telefony: po roce 1990, P. Josef Čupr, D [*Archiv CA – JČ*, 14/13].
[554] Diář 1988, 18.03.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[555] Diář 1988, 03.05.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[556] Diář 1988, 10.05.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. Telefony: po roce 1990 P. Josef Čupr, S [*Archiv CA – JČ*, 14/13].
[557] Diář 1988, 28.06.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[558] Diář 1988, 10.05.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[559] Diář 1988, 05.07.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]. Srv. Interview se studentem teologie ve Francii, in *RadVat*, 1988, 7/184 (02.07.1988).
[560] Diář 1988, 10.07.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[561] Diář 1988, 12.07.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[562] Diář 1988, 20.07.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[563] Diář 1988, 08.08.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[564] Diář 1988, 15.08.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. Telefony: po roce 1990 P. Josef Čupr, K [*Archiv CA – JČ*, 14/13].
[565] Diář 1988, 05.10.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

Tato **péče o poutníky a krajany byla v exilu běžnou součástí života a poslání všech kněží v Římě**. Poutní dům Velehrad, Česká sekce Vatikánského rozhlasu a Nepomucenum tvořily (společně s komunitou Školských sester III. řádu sv. Františka, které působily na Via N. Piccolomini 27, v areálu, jehož součástí byla i nemocnice) „trojlístek" institucí, na které se poutníci mohli spolehnout. Poutní dům Velehrad, navzdory mnoha objektivním i subjektivním těžkostem exilu, byl oporou pro poutníky, kteří přicházeli i kteří se s ním dostali do kontaktu prostřednictvím Českého náboženského střediska Velehrad s jeho bohatou kulturní a ediční činností.

Péče o krajany v zahraničí a český exil

Součástí českého vnímání exilového Československa byla intuice těsně svázaná s postavením Říma, centra katolického křesťanství. Zde měl katolický exil ústředí, které žilo z koncepční ideje vytvářené v době přítomnosti kardinála Berana v Římě. Bylo přirozené, že tento nejvýše postavený hierarcha, pražský arcibiskup a kardinál, se stal její přirozenou hlavou. A **Beran zosobnil vnitřní situaci exilu: svoboda a vyhnanství v jednom**.

Katolický exil byl v rámci uprchlických vln z českých zemí (a ze Slovenska) fenoménem menšinovým. Je nutné rozlišit organizované (legalizované) vyhnanství od první poloviny 19. století, jež se v hostitelských zemích proměnilo na fenomén ***krajanství***, které bylo charakteristické postupnou integrací uchovávající specifickou kulturní identitu. Krajan je „každý cizinec, který má prokazatelně český národnostní původ, nebo je dítětem rodiče s českým národnostním původem nebo dítětem dítěte rodiče s českým národnostním původem",[566] tedy ne pouze každý Čech žijící v zahraničí. Jednotlivé české diaspory vytvářejí *transnacionální komunity* tvořené nejdříve první generací emigrantů a následnými generacemi emigrantů, včetně jejich potomků, kteří žijí mimo svou zemi narození nebo původu, ať už dočasně, nebo dlouhodobě, ale stále si k této zemi udržují citové a materiální vazby.[567] Základní sociální dynamika krajanské diaspory je tvořena hranicemi (nemožností je volně překračovat) a přetrvávajícími transnacionálními vztahy (touhou tyto hranice překonávat, jež se stává trvalou součástí jeho osobní či společenské identity; ty bývají neseny uchováváním rodinných tradic nebo krajanskými spolky a organizacemi).

Čeští exulanti (vyhnanci, vyhoštěnci) jsou ti, kteří byli nuceni svou vlast nedobrovolně opustit z náboženských nebo politických důvodů, aby se vyhnuli nebezpečí, např. vězení nebo i ztrátě života. Obvykle se předpokládá, že by se exulant při změně poměrů chtěl do vlasti vrátit. Zde můžeme rozlišit židovskou emigraci spojenou s ohrožením okupací Československa hitlerovským Německem, emigraci v bezprostřední souvislosti s druhou světovou válkou. V období socialistického Československa můžeme zaznamenat tři velké emigrační vlny: poúnorová emigrace spojená s únorovými událostmi roku 1948. Tato generace se velmi silně

[566] Krajané, [online][cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo vnitra ČR*, dostupné z: https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx.

[567] Srv. AGUNIAS, D.R. – NEWLAND, K., *IOM-MPI Issue in brief no. 7 – Engaging the Asian diaspora. International Organization for Migration and Migration Policy Institute Agunias*, Newland, Bangkok – Washington, D.C. 2012, s. 15.

identifikovala s pojmem exulant, aby ukázala sama sebe v souvislosti s velmi dramatickými podmínkami útěku; dále emigranti spojení s rokem 1968, jejichž útěk přes hranice byl obvykle mnohem jednodušší. A následná migrační vlna v době normalizace, kdy důvody a způsoby překročení hranic byly různorodější.[568] Někdy se setkáváme s kolísavou terminologií, rozlišující z dnešního zorného úhlu českou diasporu na tradiční či původní českou nebo československou diasporu (osoby odcházející v letech 1939–1945, 1948–1967, 1968, 1970–1989) a novou či moderní českou či československou diasporu (odcházející po roce 1989 a jejich potomky).

„Beranův příjezd znamenal ohromnou vzpruhu pro celou českou a slovenskou církev v emigraci a stal se záštitou pro mladé studenty bohosloví.“ [569] Díky své pracovitosti a houževnatosti, když se proti své vůli stal exulantem, začal pro exil pracovat. Vytvořil si malý tým, který tvořili postupně jeho osobní sekretáři (Jaroslav Polc, Jaroslav Škarvada a Karel Skalický) a další spolupracovníci. Již v roce 1966 po své měsíční návštěvě krajanů ve Spojených státech a Kanadě umožnil zřídit v Římě poutní dům Velehrad, který se svým Náboženským střediskem stal koordinačním centrem pastorace pro český exil. Po roce 1968 se ukázala důležitost této pastorace ještě mnohem zřetelněji. Sám Beran „věnoval velkou pozornost pastoraci mezi mládeží“.[570] Od roku 1968 byl koordinací pověřen Jaroslav Škarvada:

> „Od roku 1968 jsem z pověření Svatého stolce koordinoval duchovní službu českých krajanů a exulantů po celém světě. Nejstarší byla Paříž, Londýn, v Německu jich bylo šest, ve Švýcarsku čtyři, v Rakousku dvě, ve Skandinávii dvě, stejně jako v Itálii, v Belgii jedna. Ve Spojených státech amerických jsme měli tři duchovní správy, v Kanadě pět, v Austrálii tři a jeden kněz působil v jižní Africe. Byla řada lidí a kněží, kteří pracovali pro naši věc, a nezištně, a někteří se doslova upracovali. Za všechny bych zde jmenoval alespoň mons. P. Kučeru z Norimberka, zesnulého dominikána P. O. Petrů a mnoho dalších. Jim patří i můj osobní dík a tato vzpomínka.“[571]

Pastorační přípravě byla věnována v Nepomucenu značná pozornost, především v době prázdnin byly pro alumny pořádány doplňující přednášky, které se týkaly kazatelství, katecheze a duchovní správy.[572] Čupr sám v době noviciátu měl důkladnou katechetickou přípravu a pastorační experimenty, které se mládeže týkaly. K tomu se připojuje skutečnost, že salesiáni se ujali vedení Náboženského střediska Velehrad a zaměřili se na pastoraci mládeže.

> „Duší celého projektu se stal P. V. Hrubý SDB. Tam nacházeli útočiště exulanti a také dnes je tento dům užíván poutníky z Čech a Moravy. Další dům střediska byl zakoupen v Tyrolsku, kde se dělaly dětské tábory. Čeští salesiáni provozovali letní tábory pro děti krajanů a exulantů také v Norsku, kde byla duší tohoto projektu paní Hana Kvapilová a spolupracovala s prof. Josefem Kratochvílem.“[573]

---

[568] Podrobněji TIGRID, P., *Politická emigrace v atomovém věku*, Prostor, Praha 1990; ŠTĚPÁN, J., *Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989*, Veduta, České Budějovice 2011.

[569] VODIČKOVÁ, S., *Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009, s. 305. Beran přicestoval do Říma 19. 2. 1965, tedy dva roky před příjezdem Josefa Čupra.

[570] *Tamtéž*, s. 332.

[571] ŠKARVADA, J., Čeští katolíci v exilu, [online][cit. 13.05.2024], in *Čeští katolíci v exilu*, dostupné z: https://www.czsk.net/svet/clanky/svet/ceskat.html.

[572] Srv. Ut unum sint, in *Kruh*, 1 (1967/1968), s. 3 [*Archiv CA – JČ*, 8/9].

[573] ŠKARVADA, J., Čeští katolíci v exilu, [online][cit. 13.05.2024], in *Čeští katolíci v exilu*, dostupné z: https://

Jezuité samotní měli **dvě jimi přímo řízená centra, jež systematicky pracovala s krajany**. Bohuslav Janíček, který do Kanady přijel po svých studiích v Maastrichtu, v kanadském Montrealu vybudoval českou farnost s velkým letním táborem nazvaným Hostýn. Kardinál Beran navštívil město v předposlední den své cesty po Severní Americe, dne 9. května. Setkání proběhlo na letišti za účasti P. Bohuslava Janíčka SJ a Jiřího Hořáka SJ a bylo spíše formálního rázu. Mše svatá pro českou enklávu se uskutečnila v podvečer v jezuitské koleji Brébeuf, kde mši svatou sloužil již „podle nových liturgických úprav česky za doprovodu českého zpěvu a s kázáním".[574] Pastorační práce byla soustředěna do tří aktivit: do Českého misijního domu sv. Cyrila a Metoděje, montrealské farnosti sv. Václava pro krajany a letní tábory Hostýn.[575] Ten speciálně navštívil i Beran, kterého ho sem svým autem dovezl P. Janíček. Ještě byl sníh a panovala tuhá zima.[576] Zde Čupr vypomohl s prací s mládeží o prázdninách roku 1978. Podrobně svoji zkušenost popsal ve své zprávě.[577] Prožil je zde s bolestí v zádech asi čtrnáct dní přímo na táboře přibližně s osmdesáti dětmi.

Před svým návratem do Říma mohl navštívit i některá jiná místa, včetně slovenské jezuitské komunity v Torontě. Dále v Londýně, kde rok 1949 znamenal příchod P. Jana Langa, který se mohl „až po ukončení třetí probace v letních měsících roku 1949 soustavně tomuto apoštolátu věnovat".[578] Činnost tohoto centra je podrobně dokumentována v diplomové práci Anny Langerové *Československý dům v Londýně – Velehrad*.[579] Díky aktivitě kapitána Františka Rochla ještě v uprchlických táborech v Německu po roce 1948 se katolický exil byl schopný sjednotit pod zastřešující organizací s názvem Cyrilometodějská liga,[580] z níž se postupně stala krajanská farnost. Ta po zakoupení domu nejdříve ve Folkestonu (prodán na přelomu 60. a 70. let)[581] a později domu nazvaného Velehrad v Londýně rozvinula bohatou pastorační činnost, zejména po vlně emigrace v roce 1968 velmi rozmanitou. Trvale zde působili kromě P. Langa další dva jezuité: Robert Kunert (1972–1975) a Josef Pazderka (1976–1990).

P. Čupr zde pobyl dva měsíce v květnu a červnu roku 1982.[582] V té době prožíval londýnský Velehrad jistý útlum svého rozvoje. Českou školu, která byla tehdy jediná, navštěvovalo patnáct žáků, z nichž někteří většinou rodnému jazyku ještě rozuměli, ale v jednotlivých případech pro ně již bylo obtížné komunikovat a například odpovídat na otázky.[583]

---

www.czsk.net/svet/clanky/svet/ceskat.html.

[574] *Novým světem. Cesta kardinála Josefa Berana do Spojených států amerických a Kanady*, Křesťanská akademie, Řím, 1967, s. 57.

[575] *Nuntii*, 62 (1966), s. 6.

[576] *Nový život*, 7–8 (1966), s. 164.

[577] *Nuntii*, 109 (1978), s. 3–4.

[578] *Nuntii*, 4–5 (1951), s. 4.

[579] LANGEROVÁ, A., *Československý dům v Londýně – Velehrad*, FF UK v Praze – Ústav českých dějin, Praha 2013.

[580] Podrobnost lze nalézt in KOCOUREK, M., *Krajanská farnost v Londýně. Pamětník: Otec Jan Lang S.J.*, [s. n.], Londýn 1994.

[581] LANGEROVÁ, A., *Československý dům v Londýně*, s. 20.

[582] *Nuntii*, 124 (červenec 1982), s. 1.

[583] PIRKKO, E., The relationship between public libraries, other relevant agencies and self-help ethnic minority organizations, in *Journal of Librarianship*, 18 (4), s. 223–241; [Research Report No. 6].

Stále rozsáhlejší byla i činnost osvětová a rozvíjení národnostního cítění. Velehrad se stával místem soukromých oslav. Jistou představu dává vypracované *Praktické desatero pro nové exulanty ve Velké Británii* z roku 1968. S první situací, se kterou se uprchlík musel vyrovnávat, byl šok jinakosti britské společnosti, a proto se nově příchozím radilo, aby nesrovnávali, ale snažili se adaptovat. Zdůrazněno bylo to, že „za jakékoli pohostinství nebo pomoc je třeba poděkovat".[584] Představy uprchlíků byly formovány poručnickým vztahem socialistického státu vůči svým obyvatelům, který budil dojem, že se o vše postará, a nevytvářel ve svých občanech pocit spoluodpovědnosti. Z této zkušenosti vyrostl další postřeh: „Dělání dobra není v moderní pragmatické společnosti povinností, ale znakem humanity, která je, ale nemusí být náboženského původu."[585] Podpora uprchlíků nebyla samozřejmostí, vždyť byli nahlíženi jako nezvaní hosté. Nelze přehlédnout vědomí, že i uprchlík reprezentoval svoji zemi původu. *Praktické desatero* požadovalo, aby vzali bedlivě na vědomí, že podle nich „je pochopitelně posuzován celý národ. Udělá-li Čech něco nepěkného, nebo dokonce nečestného, budí to v této době více pozornosti, nežli když je to kdokoli jiný".[586] Čupr se zde setkal se strategií práce s českými emigranty, kterou mohl uplatňovat i v ostatních evropských místech, která navštívil. Byla formulována v Cyrilometodějské lize již v roce 1948:

> „A podle toho, jaký jsi Ty, budou soudit, jaký je celý národ. Jsi vyslancem svého národa a visitkou své země. To ti ukládá velikou osobní zodpovědnost. Nesplníš-li ji, pomáháš škůdcům svého národa. Žij podle toho a důsledně veď k tomu i ostatní své krajany."[587]

Přes všechnu důležitost této osvěty se nevytrácela ani péče o náboženský život, který zahrnoval systematickou snahu informovat o náboženském dění v totalitním Československu i o životě katolíků v Anglii. Ohniskem však byla individuální pastorační péče, tedy pastorace v „malých číslech", mnohdy s jednotlivci či rodinami. *Praktické desatero* ctilo zásadu maximální míry tolerance spojené s přímostí a jednoznačností v postojích a názorech:

> „Neumíte-li si nic (alespoň přechodně) odříci z těch věcí, které jste měli doma, aniž byste zvážili proti nim hodnoty jako svobodu a úctu k lidským právům, pro které jste sem přišli, vraťte se domů. Ani Západ není kapitalistický ráj, který je už nastolen těmi, kteří pro něj pracovali a odříkali si, aby ti, kdož chtějí jen jeho výsledky, se mohli z nich přiživit."[588]

Poslední rada byla nesena duchem zdravé přirozenosti, základu duchovního života: nadpřirozené vyžaduje přirozené. Brát věci s úsměvem „je velmi často znak vnitřní mravní a duchovní kázně".[589]

Čupr sám se **pastoraci krajanů** věnoval trvale, pravidelně a se zaujetím. Jeho hlavní činnost po skončení třetí probace se však týkala především **Vatikánského rozhlasu**. Již v roce 1975 po ukončení noviciátu odjíždí opět s dětmi na tábor do Norska.[590] Podruhé byl v norském

---

[584] LANGEROVÁ, A., *Československý dům v Londýně*, s. 55.
[585] *Tamtéž*.
[586] *Tamtéž*.
[587] *Tamtéž*, s. 55–56.
[588] *Tamtéž*, s. 57.
[589] *Tamtéž*, s. 58.
[590] Diář 1975, 22.07.–20.08.1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].

Storsandu od 25. 6. do 23. 7., kdy se vrací do Říma.[591] V roce 1984 dával duchovní obnovu v Curychu.[592]

Počet návštěvníků, s nimiž se setkává, průběhem let narůstá.[593] Shrneme-li ty hlavní v roce 1985, lze uvést velmi vydařenou českou pouť do Říma při příležitosti 1100. výročí smrti svatého Metoděje.[594] Dále vedl formační setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě organizované ve Španělsku Československým orlem v zahraničí ve španělské Valencii, kdy při zpáteční cestě navštívil krajany v Rotterdamu, Bredě a Ettlingenu.[595] V roce 1986 koncem února jel „duchovně vzdělávat účastníky lyžařského tábora, pořádaného ve Svatém Martinu v severní Itálii", podobně i v roce 1987.[596] V tomto roce rovněž měl duchovní obnovy a setkání v Ženevě, ve Freiburgu, Amsterdamu, Antverpách, v Bruggách, Achelu.[597] V roce 1988 pak rovněž duchovní obnovy ve Svatém Martinovi v severní Itálii[598] a ve Španělsku formou pouti přes Londýn na zpáteční cestě.[599]

V této bouřlivé a nadějeplné společenské náladě je **Josef Čupr v červnu 1989 jmenován spirituálem v Nepomucenu**.[600] Pro Čupra nebylo až tak neznámým prostředím i díky úzkým vazbám, které v katolickém exilu v Římě vládly. Ale tyto kontakty byly zesíleny častými vstupy členů komunity v Nepomucenu ve Vatikánském rozhlase. Navíc dával seminaristům již v roce 1984 duchovní cvičení.[601]

Musely se řešit otázky spojené s jeho angažmá v rozhlase. Ve Vatikánském rozhlase jej měl vystřídat Petr Kolář z Paříže, ale přesto svou práci v rozhlase zcela neopustil. Naopak, pracoval zde plně i z toho důvodu, že Petr Kolář přece jen svoji hlavní činnost vykonával v Paříži. Je patrné, že i nadále zůstával v pracovním kontaktu s Českou sekcí Vatikánského rozhlasu. Již o prázdninách mu P. Špidlík předává pokoj v Nepomucenu.[602] Situaci v Nepomucenu popisuje redaktor časopisu *Vinculum* těmito slovy:

> „Tento rok nám Pán Bůh zřejmě žehná. V Nepomucenu je toho času nějakých dvacet bohoslovců nekněží, z toho osm českých. Čechů se letos hlásilo nově osm, šest je již v koleji, dva

[591] Diář 1977, 23.07.1977 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; program srv. Časový plán cesty do Norska [*Archiv CA – JČ*, 17D/5].
[592] Diář 1984, 29.03.–03.04.1984 [Archiv CA – JČ, 4/2].
[593] Poněkud překvapivě uvádí, kdo jej navštívil a komu se věnoval, již v roce 1984: Vladimír Tomeček, farář z Napajedel. Diář 1984, 16.02.1984 [*Archiv CA – JČ, 4/2*]; Jiří Novotný (Kanada), Blanka Novotná (z Brna). Diář 1984, 27.03.1984 [*Archiv CA – JČ, 4/2*]; P. Kánský. Diář 1984, 14.08.1984 [Archiv CA – JČ, 4/2]); ve Vídni se setkává se svými příbuznými; Fanouš a Liduška (s nimi celebruje primici). Diář 1984, 23.–28.08.1984 [Archiv CA – JČ, 4/2].
[594] Srv. Diář 1985, 02.08.–09.08.1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985), s. 1.
[595] Diář 1985, 02.09.–28.09.1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985), s. 1.
[596] *Nuntii*, 141 (duben 1987), s. 1; v roce 1986 pro deset účastníků: Diář 1986, 21.02.–03.04.1986 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; v roce 1987 pro osm účastníků Diář 1987, 01.03.–08.03.1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[597] Diář 1987, 02.–12.09.1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[598] Diář 1988, 14.–22.03.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[599] Diář 1988, 08.–14.–22.03.1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[600] Diář 1989, 07.06.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 148 (září 1989), s. 2; Novým spirituálem Nepomucena, in *Vinculum*, 44/1 (1990), s. 14–15.
[601] Diář 1984, 03.–09.10.1984 [Archiv CA – JČ, 4/2] dává exercicie pro bohoslovce z Nepomucena, do Galla.
[602] Diář 1989, 01.07.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

ještě zápasí o visum do Itálie. Během psaní tohoto čísla se hlásil ještě jeden, už devátý. Kromě nich ještě studují ještě dva další mimo kolej."[603]

Špidlík odůvodňuje své přestěhování do komunity Papežského východního institutu výslovným přáním P. generála, aby se plně věnoval své spisovatelské činnosti, především třetímu a čtvrtému dílu *Spirituality křesťanského Východu*. Je zde však již zrající plán založení římského Centra Aletti.[604]

Čupr byl s prostředím Nepomucena velmi dobře obeznámen, nejen jako jeho alumnus, ale i jako účastník exilového života, který zahrnoval i českou kolej. Dne 10. června již s rektorem Karlem Vránou domlouvá podrobnosti, především upřesnění kompetencí spirituála.[605] Dne 13. září konečně dostává klíče od Nepomucena a svého pokoje a o deset dnů později, 23. září, se stěhuje.[606]

Na začátku nového roku je ve čtvrtek 28. září přivítán za účasti celé koleje a mons. Hrušovského. Po duchovních cvičeních, jež v Nepomucenu dával P. Koláček (od 30. 9.), začíná jeho formační působení. V pondělí 16. 10. dává první punkta[607] a moderuje liturgický život.[608] Celé toto období je však již velmi silně poznamenáno přípravami na svatořečení bl. Anežky České (12. 11. 1989) a událostmi převratového roku 1989/1990. Tak například v Nepomucenu pobývá Tomáš Halík (od 30. 10. do 20. 11.), čeští biskupové a mnoho hostů, jimž se Čupr intenzivně věnuje. Dne 2. prosince Čupr vede celodenní duchovní obnovu pro bohoslovce.[609]

Intenzitu kontaktů a setkání v tomto bouřlivém období a to, jak se bezprostředně dotýkala i Čupra samotného, dokumentuje pečlivě vypracovaný přehled návštěv, telefonátů a fotografií z období od 7. 10. 1988 do 20. 11. 1990, kdy tento seznam končí.[610] To, co poznamenalo podstatně celý půlrok roku 1990, byl telefonát, který informoval Českou sekci Vatikánského rozhlasu o návštěvě Svatého otce do Československa již začátkem ledna.[611] Ten určuje do značné míry i působení Čupra, který cestuje mezi rádiem, Nepomucenem a hosty. Uchovává si **pravidelnou celebraci u školských sester v Betanii**.

Přitom plánuje **první návštěvu vlasti po dlouhé době exilu**. Žádá o vízum, jako italský občan, ale také o československý cestovní pas.[612] Cesta se uskutečnila ve dnech 15.–23. března 1990. Nejdříve vykonal pouť na Velehrad[613] a Svatý Hostýn, kde se na Chvalčově v SOS vesničce

---

[603] *Vinculum*, 23/1 (Vánoce 1988), s. 14.
[604] Srv. FARRUGIA, E., Un cuore per lo spirito, in ŠPIDLÍK, T. a kol., *Lezioni sulla Divinoumanita*, Lipa, Roma 1994, s. 20.
[605] Diář 1989, 10.06.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[606] Diář 1989, 21.09.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[607] Diář 1989, 16.10.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[608] „8.30: Liturgický kroužek. 18.00 Příprava nedělení liturgie (všichni alumni + vicerektor); stručně informuji o službách a nové funkci ceremoniáře." Diář 1989, 21.10.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[609] Diář 1989, 02.12.1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[610] Diář 1990, 02.12.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; Příloha vložená do diáře.
[611] Diář 1990, 05.01.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[612] Diář 1990, 06.03.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[613] „Na faře Josefa Čupra a jeho italského spolubratra, šoféra, přivítali tehdejší superior Josef Hladiš a kaplan Michal Altrichter. Josef Čupr si ihned přál sloužit mši v kapli Matky Jednoty, což bylo východiskem v situaci, kdy v samotné bazilice probíhaly svatby. Pěkné bylo setkání Hladiše a Čupra, kteří se po velice dlouhé době zase viděli.

setkal se svými sourozenci. S nimi odjíždí do svého rodiště, Býkovic a Jestřebí, kde v pondělí 19. 3. slouží poprvé mši svatou ve farním kostele.[614] Toto přípravné období pro život v nově nabyté svobodě výstižně popisuje redaktor *Nuntii*: „P. Čuprovi se jeho ‚ovečky' v Nepomucenu rozjíždí a on zvědav očekává další. Doposud pilně vypomáhal v rádiu, kde se těší na čerstvou posilu z vlasti."[615]

Organizuje ještě prázdninový pobyt v koleji,[616] aby následně odjel na měsíční pobyt do vlasti (od 3. 7. do 1. 8. 1990). Nový akademický rok 1990/1991 začíná v Nepomucenu na svátek svatého Václava mší, kterou celebruje biskup Karel Otčenášek.[617] V Nepomucenu proběhla změna vicerektora, kdy mons. Františka Škodu († 2016) působícího zde v letech 1987–1990 nahrazuje Karel Janoušek přicházející ze západního Německa, kde od roku 1987 vedl Českou duchovní službu.[618] Probíhá běžný formační režim semináře: punkta, duchovní obnovy, duchovní doprovázení, zpovědi. Ve dnech 10.–19. prosince prožívá Čupr svá vlastní duchovní cvičení společně s dalším 34 jezuity a dvěma sestrami na svém oblíbeném místě v Galloro pod vedením P. Rendiny.[619] Do konce roku pak zastupuje ministra domu, pracuje ve Vatikánském rozhlase a dochází do Nepomucena. Takto prožívá svůj život až do svého **jmenování provinciálem**, které jej postaví před zcela **nové nároky** pojící v sobě tolik obtížných kroků: kulturní šok návratu z exilu, stav provincie i církve po dlouhé a těžké době totality, nové politické a společenské uspořádání společnosti, doba postkomunistická.

Josef Čupr působil tehdy svěžím a radostným duchem, což bylo pro nás povzbuzení." Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

[614] Srv. *Nuntii*, 150 (červenec 1990), s. 2.

[615] *Nuntii*, 150 (červenec 1990), s. 2.

[616] Diář 1990,18.06.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[617] Diář 1990, 28.09.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[618] Diář 1990, 08.10.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. JANOUŠEK, K., Diecéze v zahraničí, in NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J., (ed.), *Brněnská diecéze 1777–2007. Historie a současnost*, Studio Arx, Brno 2007, s. 89–104; VESELÝ, G., Představení Bohemica a Nepomucena od roku 1884 do 1995, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců,* 1 (1995–1996), s. 7–8; Poprvé se setkává s bohoslovci 24.11.1990. Diář 1990, 24.11.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[619] Diář 1990, 10.12.1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]. Otce Rendinu později Josef Čupr dávno poté, co už nebyl magistrem terciátu, doporučil jako individuálního garanta terciátu pro o. Richarda Čemuse, který vzhledem k náročným akademickým povinnostem na římském Orientale nemohl formaci vykonat řádně. Otec Rendina také v roce 1994 absolvoval krátký pobyt v Olomouci, když právě probíhaly zahajovací práce k začátku působení Centra Aletti.

Hlubší vrůstání do univerzálního Tovaryšstva

Čupr byl osobně spjat těsným přátelským poutem s jezuity žijícími mimo vlast, bez možnosti se vrátit. Tak tomu bylo nejen v Římě, ale i na jiných místech s jezuity z celé východní Evropy, kteří kvůli komunistickému režimu nemohli mít běžný kontakt se svou vlastí. Vše probíhalo více či méně konspiračně. Mnozí z nich svou zemi nemohli ani jednoduše navštívit; a tak se začali cítit jako lidé *bez státní příslušnosti*.

Otec Arrupe měl pro jejich situaci a specifičnost služby otcovské pochopení.[620] V sedmdesátých letech pro ně uspořádal dvě setkání ve vile Cavalletti. Strávil s nimi celý den, slavil s nimi eucharistii, pronesl povzbudivou homilii a dal se jim k dispozici pro osobní rozhovory. Po obědě se vytvořila příjemná slavnostní atmosféra prodchnutá bratrskou radostí, kde duší hovorů byl většinou P. Špidlík. P. Arrupe dělal vše pro to, aby tito lidé *bez státní příslušnosti* našli kousek udomácnění v mezinárodních komunitách, jež se jim staly domovem, ne však plnohodnotně vlastí. Protože tito jezuité měli jen malý kontakt s místem svého původu a svou činnost vykonávali i s krajany v Evropě a v severní Americe, jmenoval pro tyto skupiny vlastní představené (A. Mruk, T. Špidlík, Š. Sencik a další). Toto řešení se ukázalo jako velmi šťastné. I oni, podobně jako ostatní provinciálové, byli instruováni samotným Arrupem o způsobu vedení provincií *in dispersione* nového typu dle pro tuto situaci uzpůsobených směrnic.[621]

Po dokončení noviciátu a nástupu do mezinárodní komunity Vatikánského rozhlasu v *Casa degli Scrittori* byl Čupr v těsném propojení s generální kurií Tovaryšstva Ježíšova. Představeným v rezidenci byl španělský jezuita a historik Antonio di Egaña († 1987), generálním ředitelem Pasquale Borgomeo, kterého v roce 1985 vystřídal Roberto Tucci. Život komunity byl předurčen stylem práce, plně orientovaný na rozhlasová vysílání a práci v Historickém institutu Tovaryšstva Ježíšova. Ve stejné komunitě žil již P. Josef Koláček SJ a dva slovenští jezuité, P. Rajmund Ondruš SJ a P. Ignác Kubeš SJ. Duchovní život byl podporován pravidelnými komunitními obnovami, většinou jednou za měsíc, a především výročními osmidenními duchovními cvičeními. Těch se Čupr účastnil a díky jeho velmi pečlivým zápiskům si o nich můžeme učinit bližší představu.

Samotný **základ formace skrze duchovní cvičení** byl Josefu Čuprovi dán již v noviciátě, kdy **třicetidenní exercicie jsou v podstatě jedním z nejdůležitějších experimentů**. Jejich přípravě byl dán v noviciátu velký prostor. A postava **Maria Goii** SJ byla pro Čupra trvale důležitá. Jeho nejdůležitějším úkolem byl jistě úkol novicmistra italských provincií, který trval deset let. Prvních pět let sídlil noviciát v budově v Ciampinu, *v domě uprostřed lidí*, bez jakéhokoli uzavřeného prostoru kolem, na znamení *zasazení* do lidového a periferního prostředí a *otevřenosti* vůči němu. Ti, kdo s Gioiou pracovali, svědčí o jeho zralosti úsudku, mírnosti,

---

[620] Srv. ARRUPE, P., *Najdôležitejšie dokumenty*, Bernard Mišovič SJ (ed.), vl. nákl., Ivanka při Dunaji 2019.

[621] De aliquibus punctis attentione dignis in gubernandum Provinciis, in ARSI, 15/3 (1970), s. 478–490; srv. GALAUNER, P., Arrupe e l'Europa orientale, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe. Un uomo per gli altri*, Il Mulino, Bologna 2007, s. 557–561.

rozvážnosti, trpělivosti, tichosti a sebeovládání (srv. *Gal* 5,22). Jen tyto vlastnosti mu napomáhaly prožít těžké a plodné časy pokoncilního období. Své kvality dokázal nejlépe projevit v osobním dialogu, na setkáních s tématy spirituality Tovaryšstva, zejména však v měsíčních exerciciích, vedených s evangelijní moudrostí toho, kdo si osvojil *souvztažnost mezi milostí a přirozeností* jako stále mezi sebou komunikujícími. Jeho setba slova respektovala vnitřní čas dozrávání toho či onoho mladého člověka. Znal umění čekat na dozrávání disponibility lidí k přijetí času milosti. Byl především velkým znalcem *Formule institutu Tovaryšstva Ježíšova*. Také byl autorem zasvěceného komentáře[622] a kritického vydání Ignácových spisů.[623] Gioia sám o tom hovoří těmito slovy:

> „Když mi v květnu 1973 nakladatelství UTET prostřednictvím Msgre Pietra Rossana sdělilo záměr zařadit výběr ignaciánských textů do své *Sbírky klasiků náboženství*, navrhl jsem, aby byla vydána jeho *opera omnia*. Díky inteligentnímu zprostředkování Ignacia Iparraguirreho SJ († 1973), významného ignaciánského badatele, byl můj návrh přijat. Zvážil jsem ho a stále ho považuji za rozumný a platný. Ignác z Loyoly toho kromě impozantní většiny svých listů mnoho nenapsal. Dokonce ani nepsal dobře, pokud je tímto příslovcem dán obsah současného výrazu jemné psaní. Ale jeho próza, skrovná co do množství a hrubá co do kvality, měla pro celé generace křesťanů neobyčejný záběr. A má ji i dnes.“[624]

Proslul tím, že často užíval pochvalná slova sv. Filipa Neriho o sv. Ignáci: „**Ignác učil teologii srdce.**“[625] To ovšem Josefu Čuprovi bylo blízké, vždyť byl dostatečně **seminaristou, jehož spirituálem byl Tomáš Špidlík**. Teologie srdce není spekulativní teologií pravd naší víry, ale teologií člověka poučeného Bohem, který se na základě vlastní zkušenosti naučil, jak Pán působí v lidském srdci, jak rozlišit jeho hlas od jiných hlasů, které rezonují v našem nitru, jak objevit, co je Bohu nejmilejší, a jak se správně rozhodovat ve svém životě. **Jde o praktickou duchovní moudrost, kterou může předávat pouze Pán a která účinně zapojuje, očišťuje a usměrňuje přirozené zdroje člověka do služby Království**. Otec Gioia se tomuto stylu naučil od Ignáce a jako učitel a formátor jej žil v osobních vztazích, vedení společenství, svých spisech o ignaciánské spiritualitě a dějinách Tovaryšstva Ježíšova. To se zcela přirozeně vepsalo i do duchovní tváře jeho novice.[626]

Druhá osobnost, která silně ovlivnila jeho jezuitskou formaci, byl jeho instruktor třetí probace **Sergio Rendina** SJ († 2003). Byl nejen magistrem noviců, ale také rektorem koleje pro studenty filosofie, provinciálem benátsko-milánské provincie a především dlouholetým instruktorem třetí probace. Staral se zejména o formaci v ignaciánské spiritualitě v rámci Tovaryšstva, ale také o diecézní kněze a členy i členky mnoha řeholních institutů a rovněž mnoha skupin laiků. Byl houževnatý a pracovitý znalec duchovních cvičení, věnoval se studiu jednotlivých fází ignaciánských exercicií, od Fundamentu až po Nazírání k nabytí lásky.

---

[622] GIOIA, M., *Le Costituzioni della Compagnia di Gesù. Commentario in otto conferenze*, Centrum Ignatianum Spiritualitatis, Roma 1974.
[623] GIOIA, M. (ed.), *Ignatius de Loyola, santo, 1491–1556. Gli scritti*, UTET, Torino 1977.
[624] Dalla prefazione, in GIOIA, M. (ed.), *Ignatius de Loyola, santo*, s. 5.
[625] Srv. Intervista con Mario Gioia SJ, in *Appunti di spiritualità*, 20 (1988), s. 17.
[626] Srv. Mario Gioia SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/mario-gioia-sj.

Systematicky se věnoval pedagogice exercicií a jejich základním tématům: ignaciánská modlitba v různých modalitách, rozlišování, životní volba a duchovní plodnost exercicií. Dodnes se v praxi používají výsledky jeho pečlivých studií pro přípravu exercitátorů, k duchovnímu doprovázení a duchovnímu rozlišování. Měl hluboké znalosti dnes již klasických autorů (Gagliardi, Leturia, Calveras, Pinard de la Boullaye, Lewis, Peters, Fessard aj.) i autorů moderní doby (Hugo Rahner, Iparraguirre, Laplace, Giuliani, Cusson aj.). Byl v živém a čilém kontaktu s tehdejšími špičkami, které se ignaciánskou spiritualitou zabývaly (Ruiz Jurado, Rossi de Gasperis, Schiavone, Arzubialde aj.). Oceňován byl především proto, že prohluboval poklad ignaciánské spirituality osobním a existenciálním způsobem, tím, že byl povolán předávat jej druhým.[627]

Až překvapivě podrobně se o Čuprově třetí probaci dozvídáme z *Nuntií*.[628] Jeho zkušenosti po ukončení třetí probace jsou zachyceny bezprostředně po jeho návratu.

„Z probace, jak píšeme nahoře, se vrátil o. Josef Čupr. Prodělával ji v Gallarate, v městečku na severozápad od Milána, kde nejeden z našich starších spolubratří byl na filosofii. Z někdejší filosofické fakulty *Aloisiana* zůstal dnes jen Filosofický institut, jehož členové přednášejí filosofické disciplíny podle potřeby v Neapoli, kde jsou soustředěni italští scholastici; v Gallarate zpracovávají také *Tomistický index*, který elektronickými přístroji katalogizuje texty sv. Tomáše. Dům slouží také jako útulek pro starší spolubratry.“ [629]

Josef Čupr sám píše:

„Bylo nás patnáct. Většinou Italové, z cizinců po jednom z Mexika, Brazílie a Polska, dva misionáři z Čadu a jeden z Madagaskaru (Italové). Jedenáct kněží, dva scholastici, kteří byli během probace vysvěceni na kněze, a dva bratři, z nichž jeden se po velkých exerciciích rozhodl z řádu vystoupit.

Prvních čtrnáct dní bylo věnováno vzájemnému poznání a též přípravě na velké exercicie. Ty skončily na sv. Mikuláše. Počasí nám při nich přálo, náležitě jsme toho také v oddechových dnech využili k výletům do malebného okolí překrásných jezer – Garda, Maggiore, Como – lesů a hor. Téměř denně, což prý je u Milána vzácné, jsem mohl z okna pokoje obdivovat krásu ve slunci se jiskřících vrcholků alpských velikánů, jako Monte Rosa, přes 4600 m. Do 15. února, s přerušením vánočních prázdnin, v nichž jsem vypomáhal u mariánské svatyně Monte Grisa nad Terstem, jsme se věnovali studiu ignaciánské spirituality: exercicií, *Formule Institutu*, *Konstitucí*, dekretů 32. a 31. generální kongregace apod. Bylo pozváno i několik odborníků, našich páterů, kteří nám přiblížili a přednáškami a dialogem objevili základní témata: slib papeži, komunitní život či *dinamica di gruppo* [dynamika skupiny], sociální apoštolát apod. Údobí od 17. února do 13. dubna bylo vymezeno *experimentům*: apoštolátu nebo jiné činnosti podle potřeb a přání jednotlivce. Po dohodě s P. instruktorem jsem těchto dvou měsíců využil k získání zkušenosti plnějšího kontemplativního života. Strávil jsem je v modlitbě a práci s kontemplativními mnichy kamaldulskými v poustevně Rocca di Garda – jedna z větví velké řeholní rodiny sv. Benedikta,

[627] Sergio Rendina SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/sergio-rendina-sj.

[628] Třetí probace, in *Nuntii*, 116 (červen 1980), s. 3.

[629] *Tamtéž*.

založená sv. Romualdem –, postavené na vrcholku skály u městečka Bardolina, 260 metrů nad jezerem Garda. Byl to snad nejhezčí úsek mé třetí probace. Nechtěl jsem žádné zvýhodnění, žil jsem jako jeden z nich i ve svém vlastním domečku se zahrádkou.

Po návratu do Gallarate jsme se zaměřili k hodnocení získaných zkušeností, celé probace, byla tzv. *revize života*, cosi jako lapidace s možností odpovědi, a vrátili jsme se i k některým tématům ignaciánské spirituality.

Závěrečné exercicie jsme si vykonali v našem exercičním domě v Janově. Co říci závěrem? Probace se týká každého zvlášť – je to prověrka jeho vztahu k Bohu a ke Kristu, jak to vyžaduje řeholní a kněžské povolání. Můj celkový dojem je pozitivní. Sedm měsíců prožitých se spolubratry pocházejícími z komunit jiných světadílů jistě napomohlo k vytvoření správnější představy o skutečném stavu dnešního Tovaryšstva. K ucelenému obrazu podle mého názoru přispěla i účast bratří a scholastiků. Něco negativního? Možná je to jen můj dojem – ale evropské Tovaryšstvo stárne. Pro těch asi deset věkem už pokročilých spolubratří bylo jistě radostí vidět nás mladé, kteří jdeme v jejich šlépějích – ale stačíme zaplnit jejich místa? Snad jen Polsko dovede zpomalit zvyšující se věkový průměr nás evropských jezuitů. Anebo roste opravdu nové, méně a méně evropské Tovaryšstvo? To poví budoucnost.“[630]

Pro P. Čupra byla třetí probace spojena osobně s postavou Sergiem Rendinou, z jehož přístupu, poznání a znalostí ignaciánské spirituality i později ve svém působení v Tovaryšstvu, především při formaci druhých, bohatě čerpal. To, co o Rendinovi píší italští jezuité v nekrologu, nápadně připomíná rysy samotného Čupra:

„Můžeme ho popsat jako… muže Božího, muže církve, sebevědomého duchovního vůdce. Speciální studia, která absolvoval během své základní přípravy, oživená neustálou aktualizací pěstovanou až do posledních měsíců jeho života, ho udržovala v kontaktu s Tradicí církve: v její dvoutisícileté historii i v současnosti, uprostřed prozřetelnostních novot Ducha a tolika nejasností a napětí. Z této živé tradice dokázal zvnitřnit a osobně přehodnotit její bohatství a složitost, aby mohl druhým předat aktualizované křesťanské poselství a zejména základní kritéria rozlišování k rozpoznání znamení Boží přítomnosti ve spleti dějinných situací. (…) Obraz z Matoušova evangelia ho může docela věrně popsat. Platila o něm slova: ‚Proto každý učitel Zákona, který se stal učedníkem nebeského království, je jako hospodář, který ze své bohaté zásoby vynáší věci nové i staré‘. (*Mt* 13,52) Páter Sergio nebyl člověkem, kterého by hnalo svrbění po novinkách nebo hledání senzacechtivosti. Naopak, byl to člověk, kterému šlo o to, aby pochopil a nově interpretoval v termínech vhodných pro dnešního člověka věčnou novost evangelia, aby byl tvořivě věrný Duchu, který vždy působí ve světě a v lidských srdcích.“[631]

P. Čupr z velké blízkosti mohl sledovat dění uvnitř Tovaryšstva během účinkování vícero **generálních představených**. Byl to 28. generální představený **Pedro Arrupe** (1965–1983), za jehož vedení do Tovaryšstva vstoupil, prožil třetí probaci a 32. GK. V době jeho nemoci to byl **Paolo Dezza**, papežský delegát (od října 1981 až do září 1983), který jej dne 14. června 1982

[630] Třetí probace, in *Nuntii*, 116 (červen 1980), s. 3.

[631] Sergio Rendina SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/sergio-rendina-sj.

jmenoval sociem českých jezuitů v zahraničí.[632] Ještě za jeho vedení to byl právě Dezza, který dekretem ze dne 15. května 1982 rozhodl (společně s P. Josefem Pazderkou) o jeho jmenování profesem čtyř slibů (*professo quattuor votorum*).[633] Po složení slavných slibů dne 8. prosince 1982 byl definitivně přičleněn do Tovaryšstva. **Své sliby skládal v domácí kapli *Casa degli Scrittori* do rukou P. Tomáše Špidlíka za účasti asi 45 jezuitů**.

> „Podal také krátce dosavadní životní cestu oslavence: jeho útěk z vlasti, aby se mohl dát do služeb Pána, a pak ne zrovna snadný odchod z řeckého uprchlického tábora do Nepomucena a pak po skončení studií a vysvěcení na kněze vstup do Tovaryšstva. (…) P. Čupr nemocnému P. Feřtovi po svém svatém přijímání zanesl Tělo Páně do pokoje, a tak mohl být v duchu přítomen slibové mši, když ne večerního posezení.“[634]

Dále řádný nástupce (po dokončení mandátu papežského delegáta) Arrupeho, holandský jezuita a bývalý rektor Papežského východního institutu **Peter Hans Kolvenbach** (1983–2008), jej poté, co vykonal vizitaci České provincie a dal podnět k zahájení procesu jmenování provinciála, jmenoval provinciálem České provincie Tovaryšstva Ježíšova s účinností od Bílé neděle 7. dubna 1991. Ještě před zveřejněním tohoto jmenování dne 1. února 1991[635] jej osobně navštívil. Čupr následně zaznamenává ve svém diáři: „Po dohodě s P. Steczkem,“ píše Čupr, „jsem napsal P. generálovi dopis, že budu-li žádán, přijmu jmenování provinciálem.“[636] Po ukončení období své služby provinciála, již jako ex-provinciál, žil a pracoval v Tovaryšstvu za dvou dalších generálních představených **Adolfa Nicoláse** (2008–2016) a konečně **Artura Sosy** (od roku 2016).

Období, v němž Čupr vstupuje do Tovaryšstva, se odehrává v době, kdy se pod vedením Arrupeho velmi intenzivně ve světovém Tovaryšstvu, obdobně jako v celé církvi po Druhém vatikánském koncilu, **diskutuje o jeho identitě a poslání**. Již 31. GK otevírá tuto otázku klíčovým způsobem scholasticky zabarveného rozlišení toho, co je trvalé (*perpetuo*) a co přechodné (*transitorio*):[637]

> „Nacházíme se v přechodném období dějin, a jak se to nevyhnutelně stává v každé přechodné fázi, zdá se, že se všechno hýbe, *panta rei*, s nebezpečími, která z toho plynou. Proto je třeba vážně zkoumat a rozlišovat jednotlivé prvky problematiky, abychom rozpoznali, co je trvalé a co přechodné. Vyžaduje to velkou *upřímnost*, *objektivitu*, abychom věci posuzovali podle nadpřirozených zásad, *prozíravost*, abychom se snažili předvídat budoucnost, a také nemalou *statečnost*, abychom dovedli do zdárného konce vše, co se může zdát nezbytné nebo vhodné pro větší slávu Boží.“[638]

---

[632] Jmenování sociem, *Nuntti*, 124 (červenec, 193), s. 1.
[633] Josef Čupr, dekret posledních slibů [*Archiv ČPTJ – Čupr*].
[634] *Nuntii*, 126 (prosinec 1982), s. 1; srv. Věčné sliby, in *Vinculum*, 27/1 (1983), s. 7.
[635] Diář 1991, 01.02.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. *RadVat*, 1991, 2, (01.02.1991).
[636] Diář 1991, 28.01.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[637] ARRUPE, P., Nella prima seduta dopo l'elezioni (24 maggio 1965), in *Decreti della Congregazione generale XXXI D.C.D.G.. Testo latino e versione italiana*, Presso il preposito provinciale, Roma 1967, s. 583.
[638] *Tamtéž*, s. 583.

Arrupe svoji vizi rozprostřel do dvou typů rozvažování, které však společně úzce souvisely: *ad extra* a *ad intra*.[639] Mandát, který nový generál od kongregace obdržel, ho žádal, aby se pohyboval ve čtyřech směrech: obnova vnitřních struktur, kulturní formace mladých lidí, apoštolské poslání a duchovní život.

Nejprve se nám v tomto historickém okamžiku představuje otázka Tovaryšstva, abychom objasnili její současný stav a zjistili, zda s postupem času některé její prvky prošly postupnými změnami a nabyly takových forem, které s tím, jak se měnily vnější podmínky světa, musely být přizpůsobeny novým okolnostem. To nás musí vést k hlubší analýze Tovaryšstva, k hlubšímu pochopení jeho základních a neměnných prvků; a poté, co se s nimi důkladně seznámíme, zjistíme, jak je můžeme přizpůsobit potřebám dnešního světa. Je pravda, že Tovaryšstvo ztratilo svou mobilitu? Je pravda, že Tovaryšstvo ztratilo svůj význam? A je pravda, že Tovaryšstvo dnes trpí krizí poslušnosti se všemi jejími důsledky? Je pravda, že jistý naturalismus, který stále více převládá ve světě, nakazil i naše komunity?

Druhý řád úvah je zaměřen *ad extra*: to znamená, že musíme vzít v úvahu podobu světa a církve, jak se jeví dnes. To je základní problém, na který není snadné odpovědět:

> „Jaké je povolání Tovaryšstva v současném stavu světa a církve? Jaké je její zaměření, jaký druh práce od nás dnes vyžaduje *větší Boží sláva*? Nebo jinak řečeno, co by dnes dělal svatý Ignác? Jak by konkrétně uplatňoval své zásady? Všem těmto problémům musíme čelit s upřímnou a otevřenou myslí a s odvahou, abychom našli východisko.“[640]

V roce 1974 svolal Arrupe 32. GK, jejímž cílem bylo **ověřit kroky učiněné po Druhém vatikánském koncilu a prozkoumat, jak má Tovaryšstvo sloužit církvi**. Významné místo v diskuzích zaujímala otázka rozšíření čtvrtého slibu na všechny jezuity (a ne již jen na profesy, jak bylo stanoveno v Ignácových *Konstitucích*). Navzdory opakovanému papežovu odporu se shromáždění kvalifikovanou dvoutřetinovou většinou vyslovilo pro toto rozšíření. Pavel VI. to nenesl dobře a vlastnoručně psaným dopisem z 15. února 1975 zakázal zavádění novinek v disciplíně čtvrtého slibu. Po papežově dopise bylo opatření samozřejmě staženo. Je pravděpodobné, že důvodem jeho nesouhlasu bylo znepokojení nad jistým zlehčováním kněžské role profesů v řádu ve prospěch ostatních členů a možnou větší otevřeností vůči laikům (jeden z charakteristických rysů Tovaryšstva po Druhém vatikánském koncilu) a nad náladami uvnitř řádu, a to ve prospěch radikálních novinek.

Pohled českých jezuitů na 32. GK zosobňuje příspěvek P. Josefa Koláčka, který podrobně a otevřeně informuje o dění na kongregaci.[641] Odráží témata, jež profilují i Josefa Čupra:

> „Hned od začátku kongregace se tu a tam ozývaly hlasy, že Tovaryšstvu hrozí rozdvojení na dvě tendence. Jedna směřující k jakési formě sekulárního institutu a druhá snažící se za každou cenu udržet kněžský charakter našeho řádu.“[642]

---

[639] VALERO, U., „Men of Constitutions“. On the use made of the Constitutions by Fr. Pedro Arrupe during his generalate, in *Review of Ignatian Spirituality*, 116 (2007), s. 19–43.

[640] ARRUPE, P., Nella prima seduta dopo l'elezioni (24 maggio 1965), in *Decreti della Congregazione generale XXXI D.C.D.G.. Testo latino e versione italiana*, Presso il preposito provinciale, Roma 1967, s. 594.

[641] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 2–4.

[642] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 2.

Koláček referuje o tom, že skupina, která na téma čtvrtého slibu jednala, se odvolávala na princip a fundament řádu, totiž že:

„k oddanější poslušnosti Apoštolskému stolci, k většímu sebezapření naší vůle a k jistějšímu vedení Duchem Svatým nesmírně prospěje, když sami sebe i všechny, kdo budou v budoucnu skládat tři sliby, kromě tří obvyklých slibů zavážeme zvláštním slibem, že cokoli nařídí nynější papež a jiní římští papežové té které doby v zájmu pokroku duší a šíření víry, jsme povinni vykonat".[643]

„Ve vztazích ke Svatému otci nebylo vždy modré nebe. Mráčky obav, úzkostí, mylného chápání a vysvětlování záměrů rozehnala dobrá vůle (oboustranná) a upřímný zájem, ba víc: otcovská Láska, jak mám psát, aby tento termín nevypadal jako otřelá fráze! Svatý otec v závěrečném proslovu při audienci P. generála se čtyřmi novými generálními asistenty (PP. Calvez, Divarkar, MacGarry a O'Keefe) ji jasně demonstroval, jak za půlhodinové audience mezi čtyřma očima s P. generálem, tak i ve společné audienci, kdy vzpomenul i své intervence do jednání kongregace a zdůrazňoval, že mu je diktovala jeho upřímná láska a důvěra, jakou má k Tovaryšstvu."[644]

Kongregace byla prodloužena kvůli potřebě prodiskutovat důkladněji předložené otázky:

„Je těžké vylíčit zrod a překážky, s jakými se setkávaly jednotlivé dokumenty či dekrety. Zvláště ty delší byly i třikrát přepracovány a i pak ještě v závěrečném hlasování bylo tak průměrně 80–120 *emendament*, která po kladném výsledku hlasování (samozřejmě, že ne všechna) byla zařazena do textu."[645]

Bylo patrné, že delegáti slovanské asistence koordinovali v mnohém svůj přístup a klonili se povětšinou k věrnějšímu zachovávání zvyklostí v Tovaryšstvu. Nový asistent Chorvat P. Galauner formuloval:

„náš odpor vůči francouzskému návrhu, aby forma osobní modlitby byla ponechána dohodě každého jednotlivce s představeným ve světle zásady, že úmyslem je posvěcena všechna naše práce a tím že se člověk neustále modlí. (Mimochodem: do závěrečného hlasování se nedostal tento návrh ani jako možnost – *optio*). P. Galauner tedy vyjádřil náš společný názor či spíše odpor touto elegantní pointou: ‚Zkušenosti posledních let nás učí, že lidé, kteří se řídí touto zásadou, změní ignaciánský princip *contemplativus in actione* na *contemplativus in televisione*".[646] Na závěr říká: „Po vlastních zkušenostech těchto tří měsíců vám radím nebýt s úsudkem příliš rychle hotovi, tím se jen ztrácí."[647]

Velkou osobní zkušenost s komunikací a řízením Tovaryšstva nabýval Čupr pravidelnými setkáními s českými jezuity v zahraničí, kde přirozeným způsobem docházelo k výměně pohledů na události, které vedly ke zvolení P. Petra Hanse Kolvenbacha generálním

[643] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 2; JULIUS III., *Exposcit debitum*, 21.07.1550, in *Konstituce TJ. I. formule institutu TJ*, 1, s. 4.
[644] *Nuntii*, 92 (březen 1975), 2.
[645] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 3.
[646] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 3.
[647] *Nuntii*, 92 (březen 1975), s. 4.

představeným na 33. GK dne 13. září 1983. Je drobnou zajímavostí, že *Archiv CA – JČ* uchovává sdělení, v němž je P. Čuprovi děkováno za to, že uvolnil svůj pokoj delegátovi kongregace z Venezuely, jímž byl nynější generální představený Arturo Sosa. Situace před kongregací byla mezi Svatým stolcem a Tovaryšstvem Ježíšovým velmi napjatá. I během velmi krátkého pontifikátu Jana Pavla I. se schylovalo k zásahu ze strany Svatého stolce. Papež připravil projev, který měl být pronesen 30. září 1978 před shromážděním prokurátorů Tovaryšstva.[648] Požadoval v něm od představených Tovaryšstva, aby u svých podřízených spolubratří vyžadovali chování respektující kněžské povinnosti a kanonické předpisy.

> „Kněží musí inspirovat a animovat laiky při plnění jejich povinností, ale nesmí je nahrazovat a zanedbávat svůj vlastní specifický úkol v evangelizační činnosti. Pro tuto evangelizační činnost vyžaduje svatý Ignác od svých synů zdravé učení, získané dlouhou a pečlivou přípravou. A pro Tovaryšstvo bylo charakteristické, že dbalo na to, aby v kázáních a duchovním vedení, ve vyučování a ve vydávání knih a časopisů předkládalo pevné a jisté učení, které je plně v souladu s učením církve, za něž byly iniciály Tovaryšstva zárukou pro křesťanský lid a zasloužily si zvláštní důvěru biskupů.“[649]

Chtěl, především k situaci v Latinské Americe, aby se jezuité vyhýbali společenskému, čistě politickému angažmá, které s sebou nese riziko politizace a sekularizace.

> „Vedle nauky vám musí být zvláště blízká řeholní kázeň, která je rovněž charakteristickým rysem Tovaryšstva a kterou někteří označují za tajemství jeho síly. Získaná přísnou ignaciánskou askezí, živená intenzivním duchovním životem, udržovaná cvičením zralé a živé poslušnosti se přirozeně projevovala v přísnosti života a příkladném řeholním chování. Nedovolte, aby tyto chvályhodné tradice odpadly; nedovolte, aby do vašich komunit pronikaly a narušovaly je sekularizační tendence, aby rozptylovaly ono prostředí rozjímání a modlitby, v němž se apoštol občerstvuje, a aby se zaváděly světské postoje a chování, které se nehodí k řeholníkům. Nutný kontakt se světem kvůli apoštolátu neznamená asimilaci se světem; naopak vyžaduje takové rozlišování, které chrání identitu apoštola, aby byl skutečně solí země a kvasem schopným prokvasit masy.“[650]

To, co napsal, nestačil vyslovit. Arrupeho žádosti o možnost tento list přečíst a zveřejnit však vyhověl Jan Pavel II. a zdůraznil, že se s jeho obsahem plně ztotožňuje. Wojtyła sám se měl stát protagonistou nejsenzačnějšího zásahu Svatého stolce do řízení Tovaryšstva Ježíšova.

Při návratu z jedné ze svých četných cest utrpěl Pedro Arrupe 7. srpna 1981 na letišti Fiumicino mozkovou trombózu. Lékařům bylo okamžitě jasné, že jeho uzdravení může být jen částečné: Arrupe již nebude schopen vykonávat své povinnosti. Jak stanovily *Konstituce*, jmenoval generálním vikářem otce Vincenta O'Keefeho (1920–2012), svého nejbližšího spolupracovníka. V říjnu následujícího roku, poté, co se zotavil z následků útoku, který utrpěl v květnu předchozího roku, však Jan Pavel II. rozhodnutím, jež nemá v dějinách řádu obdoby, rozhodl, že jmenuje do čela Tovaryšstva svého delegáta. Vybral si osmdesátiletého Paola Dezzu

---

[648] Allocutio S. P. Ioannis Pauli I ad Patres Congregationis Procuratorum LXVI, in *Acta Romana Societatis Iesu*, 17/2 (1978), s. 208–212.
[649] *Tamtéž*, s. 209–210.
[650] *Tamtéž*, s. 210.

(1901–1999), muže, který byl k Arrupemu velmi kritický. Připomeňme, že O'Keefe ve dnech předcházejících konkláve, na němž měl být později zvolen Jan Pavel I., poskytl rozhovor, který byl zveřejněn v nizozemském časopise *De Tijd* a v němž se klonil k možnosti užívání antikoncepce, svěcení žen a zrušení celibátu.[651]

Zvolení Kolvenbacha neznamenalo ústup k tradicionalismu, ale spíše určitou kontinuitu s předchozím generalátem.[652] Zocelen více než dvacetiletým působením ve velmi komplikované libanonské realitě prokázal velké diplomatické schopnosti; podařilo se mu urovnat vztahy s Vatikánem a zároveň zachovat směr, který řádu udával jeho předchůdce. Při identifikaci charakteristických rysů společnosti, kterou vedl, Kolvenbach zdůraznil **dva základní prvky ignaciánského charizmatu**. Prvním z nich bylo **rozlišování**, které definoval jako hledání Boží vůle prostřednictvím modlitby, a otevřenější postoj ke konfrontaci a výměně názorů. Druhým byla **solidarita s chudými**, která se dostala do centra jezuitské pastorace poté, co – jak nový generál tvrdil – byla po dlouhou dobu zanedbávána, což není těžké vysledovat až do let, kdy se řád svým chováním propůjčil k tomu, aby byl označován za symbol uzavřenosti a odporu ke změnám. Kolvenbach byl prvním generálem, který dobrovolně odstoupil z úřadu generálního představeného.[653]

Kongregace se účastnili dva čeští jezuité: Petr Kolář v roli překladatele a Tomáš Špidlík, který zastupoval P. Pavlíka, jemuž byl zamezen přístup na kongregaci komunistickou totalitní mocí. I pro Špidlíka, znalého mezinárodního prostředí, byla zkušenost 33. GK něčím zcela mimořádným.

> „Cítí se tu univerzálnost církve a Tovaryšstva, a přitom i malichernost mnoha místních problémů. V této univerzálnosti ovšem překvapí i nová skutečnost: těžiště církve se přesouvá. Proti minulé kongregaci je nápadný úbytek starých tradičních *mocností* řádu. Americké provincie ještě vedou, ale Jižní Amerika už je silně na postupu. Vystupující *mocností* se stává Indie. To s sebou přinese brzy řadu nových problémů. (…) Ve srovnání s minulou kongregací byla atmosféra nesrovnatelně klidnější. Čím to je? Zdá se mně, že se to dá snadno vysvětlit. Při minulém sněmování se silně cítily různé *proudy* v Tovaryšstvu. Točily se především okolo pověstného *Čtvrtého dekretu*, týkajícího se našeho poslání, volby činnosti a prací. Kde se mluví o tom, co je přednější, pochopitelně okamžitě vyvstanou rozdíly mentalit a situací."[654]

Špidlík, jako bystrý pozorovatel, ale také muž se schopností rozlišovat, do velké míry utvářel výchozí postoje ostatních jezuitských spolubratrů. Nebyla to však bezvýhradná a životem neprozkoumaná zkušenost dialogu s ním, nýbrž zřejmost jeho úsudku. Podstatné, co vystihl, můžeme pojímat jako orientující a formující východisko. Podle něj „na všech bylo vidět, že nemá smysl teoretizovat, že je potřeba přijmout z ruky Boží to, co na nás bude žádat. Také překvapilo, jak jsou si všichni více nebo méně vědomi, že můžeme pracovat jenom ve spojení

---

[651] JAN PAVEL I., Lettera di Giovanni Paolo I a Pietro Arrupe, 27. settembre 1978, in ARSI, Fondo Speciale Padri Generali. Pedro Arrupe, 1042/17; cit. LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 40, pozn. 35.

[652] Srv. POUTHIER, J.-L., *Mou misií je celý svět. V rozhovoru s generálním představeným jezuitů Petrem Hansem Kolvenbachem*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, *passim.*

[653] Spekuluje se o tom, zda i touha Benedikta XVI. vzdát se pontifikátu nebyla nějakým způsobem inspirována těmito kroky jezuitských generálů.

[654] *Nuntii*, 129 (prosinec 1983), s. 1.

se Svatým stolcem a že jakékoli konflikty na tomto poli by byly k naší velké škodě“.[655] Otevřenost v popisu situace světového Tovaryšstva zakládala možnost vytvářet prostor důvěry, jež je hlavním předpokladem rozlišování. Způsob, jež nahlížíme v postupu Špidlíka, můžeme později nacházet i u Čupra samého:

„Vedle pozitivních dojmů jsou jistě i dojmy negativní. Nejsou malé. Za posledních deset roků ubylo Tovaryšstvo, zmenšilo se o 10.000 členů! I když už jsou pravé krize překonány, přece jenom se dá čekat podle normálního odhadu, že úbytek bude stále pokračovat, a co je horší, bude citelnější. Ti, co odešli, nebo ti, co nevstoupili, byli mladí, kteří ještě nebyli zapojeni do tradiční práce. Úbytek v budoucnu bude dán hlavně úmrtností starých. Ti většinou zastávají místa v pracích, které Tovaryšstvo jako celek převzalo. Po jejich smrti je vždycky otázka: Kdo na jejich místo? Kolik prací se bude muset zlikvidovat? Nebudou to mít představení snadné. Proto se v Dokumentu kongregace silně zdůrazňuje výchova k disponibilitě. Bez ní nebude možné nic organizovat. Ale z negativního přejdu zase k pozitivnímu. Řekl jeden z kongregátů, který byl i při minulé kongregaci: ‚Dříve ne, ale při této bylo cítit přítomnost slovanské asistence!‘ Myslím, že mu můžeme věřit, protože některé body a některý směr skutečně vyšel *od nás* a mírnil jednostrannost na opačném pólu.“[656]

Dlužno poznamenat, co se týče slovanské asistence, že již v průběhu roku 1969 se P. Arrupe setkával se všemi provinciály Tovaryšstva po skupinách dle asistencí, aby si vyměnili názory na hlavní aktuální problémy na úrovni celosvětového Tovaryšstva. Od samého počátku bylo jeho přáním setkat se také, a to zvláštním způsobem, s těmi ze slovanských asistencí. To se mu podařilo krátce poté, v únoru a březnu 1970, na setkání v Římě, i když se ho nemohli někteří zúčastnit. V úvodním pozdravu jim vyjádřil zvláštní radost, s níž je přijal, úměrnou době, kterou musel na setkání s nimi čekat.[657] Chtěl s nimi hovořit a vyslechnout je, stejně jako to udělal s ostatními provinciály, o stavu Tovaryšstva, současných problémech, duchovní obnově, formaci mladých jezuitů, sjednocení myslí, duchu poslušnosti, praxi chudoby, volbě služeb a dalších podobných tématech, to vše samozřejmě v kontextu konkrétních okolností, v nichž se život Tovaryšstva v těchto zemích odehrává.[658]

Špidlík také ve zkratce podle osobní zkušenosti, poněkud překvapivě přibližuje ne postavu nového generálního představeného, nýbrž nového asistenta slovanské asistence:

„Měl bych ještě něco napsat o novém P. generálovi, kterého znám dvě léta z Orientálního ústavu, kde byl rektorem, ale o tom už psali jiní jinde a mnozí z nás ho znají buď z Říma, nebo z Libanonu. Nového slovanského asistenta jsem viděl před třemi roky v Záhřebu, ale poznáme ho víc, až bude tu u nás. P. Galauner opouští úřad po sedmi letech. Všichni jsme zajedno v tom, že udělal mnoho pro sjednocení slovanské asistence a jeho živý zájem o naše ČSSR je krásný.“[659]

---

[655] *Nuntii*, 129 (prosinec 1983), s. 1.
[656] *Tamtéž*.
[657] Ad praepositos Assistentiae Slavicae Romae Coadunatos. Allocutio Patris Generalis,19 martii 1970, in ARSI, 15/4 (1970), s. 656–662.
[658] Srv. GALAUNER, P., *Arrupe e l'Europa orientale*, zde s. 557–558.
[659] *Nuntii*, 129 (prosinec 1983), s. 2.

Pro Josefa Čupra, podobně jako pro ostatní české jezuity v exilu, měl zvláštní význam vztah ke slovanské asistenci. Byl to právě Arrupe, jenž časem lépe pochopil, co se ve slovanské asistenci skutečně děje. Cesty nového asistenta, P. Antonia Mruka SJ[660] z jižní polské provincie, poskytly nové informace, které mu velmi pomohly pochopit zcela neobvyklou situaci. Jinou pomoc však neměl. V předchozích dvaceti letech předchozí asistent, P. Anton Prešeren (1883–1965), Slovinec z Chorvatské provincie, který zůstal ve funkci třiatřicet let, dané země vůbec navštívit nemohl.

„P. Prešeren byl moudrým rádcem a věrným vykonavatelem pokynů svých představených. V této službě zůstal i za svých nástupců, P. Janssense a P. Arrupeho, kteří situaci na slovanském Východě příliš neznali, a tak slovanskou asistenci prakticky řídil sám. Také pro papeže byl otec Prešeren velmi ceněným poradcem pro slovanské záležitosti, a to již v době Pia XI. (1922–1939). Jeho prestiž a vliv ještě vzrostly za Pia XII. (1939–1958). Dveře k němu byly vždy otevřené a často se mu podařilo získat papeže pro přijetí lidí v nouzi na soukromé audienci. Jeden z vyšších vatikánských prelátů o něm řekl: ‚Pater Prešeren má klíč k srdci Pia XII.' Osobně se znal s papežem Janem XXIII. z doby, kdy spolu přátelsky působili v Bulharsku, on jako provinciál, Angelo Roncalli jako apoštolský delegát."[661]

I Mruk, nový asistent, měl velmi silnou zkušenost s pronásledováním, ale pouze v období nacismu. Strávil léta v koncentračních táborech a do Říma přišel na konci války bez bezprostřední zkušenosti s tím, co se v následujících dvaceti letech bude dít za komunistického režimu. Arrupe také časem získal větší znalosti o marxismu, ideologii, která ovlivnila celý veřejný život východoevropských zemí. V tom mu o něco později pomohl jeho nový generální asistent na počátku 70. let, Jean-Yves Calvez. Tento proslulý francouzský jezuita byl znám svým dílem o Karlu Marxovi a jeho interpretace byly známy i ve východní Evropě.[662] Důležitá byla ovšem vizitace P. Arrupeho v Československu v květnu roku 1969 a krátké vydechnutí před dobou normalizace.[663] Pohled Arrupeho dobře vyjadřuje dopis, který napsal v roce 1981 k 50. výročí ustanovení Slovenské viceprovincie dne 11. 1. 1931:

„Tato padesátiletá doba, která se zpočátku vyznačovala velkou energií a neúnavným apoštolským dynamismem, prošla s nejrůznějšími obtížemi a účastí v různých formách na Kristově kříži, plná událostí, které se nedaly předvídat, a dokonce – nemám pochybnosti o tom, že to mohu říci – tak nebezpečných a svízelných, že jsme někdy dokonce ztráceli naději. Nicméně i skrze temnotu této doby Všemohoucí Bůh naplnil svůj plán, spoléhaje na naši spolupráci... Mám na mysli hlavně bolest posledních třiceti let, což byly roky bez domova, bez společenství, bez jisté práce; roky bolestné nejistoty a především smutné samoty. Byly to však také roky upřímného úsilí najít možnost a způsob, jak ve změněných podmínkách dál žít své povolání... S úctou a láskou obdivuji

[660] Asistentem generálního představeného v letech 1965–1975; *Nuntii*, 62 (červen 1966), s. 1; srv. GRZEBIEŃ, L. (ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564–1995*, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego, Kraków 1996, s. 444–445.

[661] P. Anton Prešeren (1883–1965), [online][cit. 13.05.2024], in *Ognijšče*, 3 (2015), dostupné z: https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/2832-pater-anton-preseren-1883-1965; FEŘT, V., Úmrtí vdp. P. Antonína Prešerena, in *Nuntii*, 61 (Velikonoce 1965), s. 1.

[662] CALVEZ, J.-Y., Známe Lenina?, in *Perspektivy*, 5/10 (1995), s. 5.

[663] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 170–172.

plány Boha, všemohoucího Otce, který vás svou tajemnou a láskyplnou Prozřetelností vedl na cestě tak odlišné od provincií na jiných místech a provázel vás svou hojnou milostí a otcovským požehnáním. Zbožně vzpomínám na vaše zesnulé, kteří na různých místech a v různých životních okolnostech vydávali svědectví o své víře: o věrnosti svému povolání. S láskou objímám všechny vaše starší spolubratry, kteří žijí v charitních zařízeních, ať už se svými příbuznými, nebo sami. Nedokážu na to pomyslet, aniž bych nebyl dojat jejich vírou a věrností. Objímám vás všechny, kteří jste rozptýleni všude ve své drahé vlasti, kde se snažíte naplnit své oběti jako dělníci na vinici Páně nebo v jiných povoláních. Chci vás všechny utvrdit v tom, že nejste sami ani zapomenutí. Celé Tovaryšstvo je s vámi solidární a sdílí s vámi váš osud. Vidíte, že jste nuceni žít řeholní život jiným způsobem a za zcela jiných okolností než ostatní členové Tovaryšstva, ale v jeho obsahu a hlubokém rozměru ho žijete stejně, a dokonce ještě hlouběji. Slova *Konstitucí* [812] ‚vkládat naději jen v Něho' získávají ve vašich podmínkách nový význam a rozměr a očišťují vaši víru."[664]

Tento étos formoval Čupra uprostřed exilového dění, jehož byl vnitřně angažovaným a odhodlaným účastníkem: ať už to byla vyhrocená polemika mezi těmi, kdo nechtěli měnit nic, nebo především mladá generace, jež chtěla měnit všechno, anebo většinový proud, jež se chtěl nechat vést generálním kongregacemi a započít proces adaptace. Tento proud je formován od počátku tezí, kterou představil Arrupe, z jistého hlediska prorocky, dne 1. června 1969 na setkání s jezuity v Piešťanech:

„Nacházíme se v období, kdy se svět mění. Církev musí pracovat pro tento svět. Musí zachraňovat lidi a pracovat pro lidstvo. Církev se mění ve svých postojích, metodách a Tovaryšstvo (Ježíšovo) se musí také změnit. Vývoj v jednotlivých zemích nepostupuje všude stejným tempem. Spol Tovaryšstvo se tomu musí přizpůsobit. To, co je běžné ve vaší zemi, by někde v Jižní Americe bylo podružné. Tady je Tovaryšstvo v první linii, ale v Itálii, v Latinské Americe je situace jiná. Na to by se nemělo zapomínat. Proto máme dnes v Tovaryšstvu pluralismus. Posuzovat situaci v ČSSR podle nějakých španělských kategorií by bylo velkou chybou. V tomto pluralismu je velká pružnost, obdivuhodná přizpůsobivost Tovaryšstva. Na světě neexistuje situace, okolnosti, v nichž by Tovaryšstvo nemohlo fungovat. Máme duchovní a charizmatickou strukturu, která to umožňuje. To je pro nás nesmírně důležité, protože dnešní svět se mění v samotných základech. A my musíme jít v této aplikaci až na krajní mez. Musíme se přizpůsobit. A vy to tady děláte. Myslím, že i pod tlakem okolností, *in grado extremo et optimo*. Daří se vám to obdivuhodně. Ale toto přizpůsobení nespočívá v tom, abychom byli nebo se stali ‚ze světa', ale ve světě, abychom pracovali pro svět. K tomu potřebujeme intenzivní duchovní život více než dříve."[665]

Ve stejné přednášce říká: „Existuje jen jedno Tovaryšstvo: a to Tovaryšstvo dekretů generální kongregace, které musíme všichni dodržovat; proto je musíme číst, rozjímat o nich a uvádět je do praxe."[666] I když se svět a církev mění a jezuité se musí přizpůsobit změnám a respektovat

[664] Litterae gratulatioriae P. Generalis quinquagesimo recurrente anno ab erectionem Vice-Provinciae Slovakiae dependentis, in ARSI, 18/2 *Anno 1981* (1982), s. 683–686, zde s. 684.

[665] ARRUPE, P., Príhovor otcom a bratom Spoločnosti Ježišovej v Piešťanoch v júni 1969, in *Príhovory a úvahy o súčasnom stave a výhľadoch rehoľného života v Spol. Ježišovej*; Sub Crucis Vexillo, III; Samizdat 1977, s. 3–8.

[666] GALAUNER, P., *Arrupe e l'Europa orientale*, zde s. 555; nejradikálnější skupina, která oponovala jakékoli změně, byla známa pod označením *Jesuitas en fidelidad* (tzv. *věrní jezuité*); když tato skupina neuspěla se svými aspiracemi

různorodost kulturních forem, mají pracovat pro lepší svět a **pluralismus dneška užívat jako vhodný evangelizační nástroj. Ale nikdy nesmí zapomenout na svůj osobní duchovní život**.

> „Když mluvíme o přizpůsobení Tovaryšstva, často myslíme na přizpůsobení naší apoštolské práce. Koncilní dekret *Perfectae caritatis* však hovoří o *accommodata renovatio*. Hlavní obnovou je obnova vnitřní. Takto se musíme obnovovat a vy to zde pod tlakem okolností děláte obdivuhodným způsobem. Tato obnova neznamená, že se stavíme mimo svět, ale že zůstáváme ve světě. K tomu potřebujeme intenzivní duchovní život, a to ještě více než dříve. Nyní nemůžeme praktikovat mnohé z toho, co bylo v minulosti, některé formy komunitního života, některé vnější struktury, například někdejší *pravidlo společníka*. V apoštolském životě však nemůžeme postupovat jinak. I když není žádná vnější pomoc, musíme i nadále zůstat autentickými jezuity, muži modlitby, a žít svůj duchovní život intenzivněji. Mluvím o tom všude, ptám se celého Tovaryšstva. I když děláme chyby v jiných věcech, tady je dělat nemůžeme, protože kdybychom je dělali, náš život a činnost jako jezuitů by byly velmi oslabeny.“[667]

Druhá polovina 80. let byla pro celý exil v Římě spojena s **intenzivním prožíváním změn, které se odehrávaly v celém východním bloku**. Jeho postupný rozpad se projevil i v běžném životě exulantů. Častější návštěvy z Československa, intenzivnější styky s domovem, ale i styk s římskou kurií byly sice vždy provázeny rizikem, odrážely však změnu situace. Tak například asistent pro slovanskou asistenci P. Galauner mohl jako turista v době normalizace navštívit Československo.[668] Bylo možné přijmout instrukce, jak postupovat při přijímání do noviciátu těch kandidátů, kteří byli v diecézním semináři. Zřetelná byla i větší pružnost kurie při řešení praktických těžkostí formace a kontakt zesílil především se jmenováním P. Andrzeje Koprowského novým slovanským asistentem.[669]

Zcela překvapivou možnost navštívit Řím se dostalo P. Janu Pavlíkovi v roce 1987, kterou podrobně popisuje.[670] Jeho vystoupení na kongregaci prokurátorů, jíž nebyl a nemohl být jako provinciál členem,[671] vyvolalo značnou odezvu. A to i jiného účastníka – Jorgeho Maria Bergoglia. Ten byl po návratu do Buenos Aires ze svých studií v Německu k překvapení nečekaně zvolen prokurátorem za argentinskou provincii a v září 1987 odcestoval do Říma. Zde se setkal i s P. Pavlíkem. Na závěr kongregace prokurátorů napsal **Bergoglio známou zprávu o svém pobytu v Římě**. Vzpomíná na setkání s Kolvenbachem a na dva momenty, které ho nejvíce dojaly: dramatické svědectví českého provinciála Jana Pavlíka, který žil přes deset let

---

založit vlastní provincii, odešla během roku 1973 do utajení uvnitř řádu. „Opustili poziční válku ve prospěch partyzánského boje, čímž v řádu vznikla disidentská frakce, která se organizovala autonomně a sama se nazývala *Jesuitas en fidelidad*. Většinu členů tohoto klubu tvořili jezuité ve Španělsku, Argentině, Francii, Spojených státech, Itálii a v Římě na Gregoriánské univerzitě. Může počítat s kapilární organizací a vlastními kancelářemi, jako je ta v Madridu nebo v Argentině na adrese periodiku *Verdad y Vida*, a s finančními zdroji, které spravuje Manuel Parente.“ LA BELLA, G., *I gesuiti. Dal Vaticano II a papa Francesco*, Edizioni Angelo Guerini e Associati, Milano 2023, s. 97.

[667] ARRUPE, P., *Príhovor otcom a bratom Spoločnosti Ježišovej v Piešťanoch v júni 1969*.

[668] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 175.

[669] K osobě Koprowského srv. AMBROS, P., Zemřel otec Andrzej Koprowski SJ (1940–2021), [online][cit. 13.05.2024], in *Jezuité*, 3.2.2021, dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=2368.

[670] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 177–180.

[671] Zde byl jmenován právě Josef Čupr; srv. *Nuntii*, 141 (1987), s. 1.

v československých věznicích, a setkání s Arrupem. **Podle jeho postřehu, Pavlík i Arrupe udržují tělo Tovaryšstva zdravé a nesou jej na svých ramenou svými modlitbami a trpělivostí.**[672] Je zapotřebí vnímat tuto atmosféru dění ve vlasti, aby bylo možné porozumět jejímu odrazu a zrcadlení v českém exilu.[673]

Události spojené s rozpadem komunistického východního bloku zcela mění podobu života slovanské asistence. Tyto změny jsou předeslány nástupem Bogusława Steczka za asistenta slovanské asistence.[674] Ten po svých studiích v Římě zastával od 1. ledna 1984 do 22. dubna 1990 funkci provinciála Jižní polské provincie Tovaryšstva Ježíšova.[675] Byl to právě Steczek, který se významně podílel na jmenování Čupra provinciálem.

[672] BERGOGLIO, J.M., La 67a Congregacion de procuradores, in *Noticias S.J., 8 (ottobre–novembre 1987)*, s. 5–10; LA BELLA, G., *I gesuiti*, s. 231–232.
[673] Reference o návštěvě Pavlíka je relativně krátká; srv. *Nuntii*, 143 (prosinec 1987), s. 1.
[674] Diář 1991, 27.03.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[675] GRZEBIEŃ, L. (ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564–1995*, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego, Kraków 1996, sl. 644.

Jezuitská formace Josefa Čupra duchovními cvičeními

Formace v Tovaryšstvu je formací k apoštolskému poslání celého Tovaryšstva a má se chápat jako postupný proces začlenění do apoštolského těla Tovaryšstva. Důraz se klade na duchovní život zahrnující komunitní život, jenž je zdrojem poslání jednotlivce. **Veškerý apoštolát je komunitní a na něj se váže utváření vlastního osobního povolání**. Vede k tomu, aby se každý jezuita naučil růst v dispozici obejmout z lásky *náš způsob života a jednání*, slovy *Konstitucí*: učit si „vážit vlastního poslání a chápat náš způsob jednání z vnitřního zákona lásky, jak o tom byli důkladně poučeni v noviciátě".[676]

V duchovních cvičeních si jezuita navyká propojit svoji životní, lidskou a profesní zkušenost se zkušeností duchovní, tedy s přítomností Krista mezi námi. Jinými slovy: jeho dosavadní nábožensko-sociální zakořenění se stává osobním a vnitřním, otevírá proces stálé a trvale pokračující interiorizace, živí víru a podporuje kvalitu modlitby.

A konečně své životní rozhodnutí doprovází denně živenou modlitbou a eucharistií. Roste jeho osobní odpovědnost před životem, směřujícím k dovršení. Jeho zodpovědnost dozrává v přijetí radikálních požadavků *tří způsobů pokory*[677] a *nabytí lásky*.[678] V jeho vnitřním pohledu se udomácní praktická schopnost volby lepších prostředků a konkrétní cesty. Jejich obsahem je živé křesťanství uskutečňované v řeholním zasvěcení uvnitř a spolu s Tovaryšstvem. V životě člověka neseného ignaciánskými exerciciemi se projevuje plně suverenita Boží svobody a „osvobozené svobody" v člověku v jeho stále statečnější ochotě zemřít sám sobě a připodobnit se svému Mistru.

V každoročních exerciciích, které Josef Čupr důsledně vykonával bez jediné výjimky, se postavil ke svým přítomným okolnostem, v nichž se pomocí exerciční dynamiky přiblížil ke vždy nové a neopakovatelné exerciční situaci postřehnout to či ono, co Bůh od něho nyní žádá. Je zkoušena živá odvaha věřit Slovu, které se k člověku osobně, bezprostředně a jednoznačně obrací. To utváří obrácení se k živému Bohu.

Exercicie Aloise Kořínka SJ od 1. října 1967 do 8. října 1967

První exercicie v zahraničí vedl pro nepomucenské alumny tehdy třiapadesátiletý P. Alois Kořínek SJ, oblíbený, skromný a nenáročný profesor kosmologie na Gregorianě.[679] „Vedle své velmi ceněné profesorské působnosti připravuje do tisku několik svazků z oboru teodicea a úspěšný seriál přednášek o ateismu."[680] Čupr u něj uvádí, že byl profesorem psychologie. Není to zcela zavádějící, protože se podílel kapitolou na publikaci *Psychologie ateismu*, která právě v témže roce vychází.[681] Přesto jeho pohled je nesen především tehdy značně

[676] *Konstituce*, 64.
[677] *Duchovní cvičení*, č. 165–168.
[678] *Duchovní cvičení*, č. 231–237.
[679] PAVLÍK, J., *Vzpomínky*, s. 390–393.
[680] *Nuntii*, 63 (červen 1967), s. 1.
[681] KORINEK, A., Psicología de la negación de Dios, in FINANCE, J. DE – KORINEK, A. – LOTZ, J. – MAGNANI, G.

preferovaným přístupem v *teodicei*, tedy snahou najít důvody pro ospravedlnění Boží existence a s tím spojenou otázku, jak objasnit, proč je na světě zlo.

Již samotný program a obsah exercicií naznačují jejich chápání ze strany P. Kořínka. Program je striktně dán hodinovou meditací před slavením mše svaté (7.30), druhou meditací dopoledne (10.30), třetí meditací odpoledne po siestě (15.15) a čtvrtou meditací večer (18.30). V jeho pojetí jsou především vztahem vůle a rozumu, totiž snahou a soustředěným úsilím dát pod vládu vůle ostatní lidské mohutnosti (rozum a cit) a učinit rozhodnutí, která v životě mají strategický význam: a) volbu životního stavu (uspořádání života podle Boží vůle, to, co mi přikazuje osobně nebo radí jako svobodně zvolenou dokonalost, která není povinná) pro budoucnost; b) náprava života v již zvoleném životním stavu (náprava minulosti, toho, co je možné; přemáhání neuspořádaných náklonností a narýsování budoucí životní cesty), totiž odhodlání zdokonalovat sám sebe.

Kořínek klade před exercitanty rozumné, svobodně zvolené možnosti moudrého chování a jednání, jež je založeno na důsledném přemáhání sebe sama a ovládání sebe celého, doslova dostat pod vládu vůle směřování svého života a dosažení jeho nové, vyšší dokonalosti. Nejde mu o teoretizování o tom, jaký by měl člověk být, nýbrž o to, jak může napodobovat příklad Spasitele a jeho láskou posilovat lásku Bohu i lidem. Přemáhání se má dít podle příkladu „Vůdce" Krista a z lásky k němu: za lásku Boží z lásky k Bohu. Askeze, jíž jsou duchovní cvičení prolnuta, směřuje k tomu, aby nabyl vlády nad svým vnitřním životem a získal novou energii nejen k tomu, co dobré, nýbrž v tom dobrém k tomu, co je nejlepší.

Je zde možné cítit, že ideál vkládaný do exercicií je ztotožněn s dobrým charakterem člověka, nositele solidních ctností a pevného směřování k cíli života. **Nejde však o „gymnastiku vůle", nýbrž o školu charakteru.** Kořínek si je dobře vědom, že „tato cvičení se musejí dávat podle způsobilosti těch, kteří chtějí duchovní cvičení dělat, totiž podle jejich věku, vzdělání nebo nadání, aby se někomu, kdo je méně vzdělaný nebo mnoho nevydrží, nepředkládaly věci, které nemůže klidně nést a mít z nich užitek. Stejně tak se musí dávat každému podle toho, nakolik se pro cvičení disponuje, aby z nich vytěžil větší pomoc a užitek".[682]

Obsah exercicií předložený Kořínkem zcela odpovídá tehdejšímu pojetí vedení duchovních cvičení, navíc může být hlouběji osvětlen odborným zaměřením exercitátora:

1. den
- Úvod: Bůh mne čeká

2. den
- Kdo je Bůh
- Jsem Boží, mám jít k Bohu
- Modlitba
- Prozřetelnost Boží

3. den
- Hřích
- Lítost a odpor ke hříchu

– PRINI, P., *Psicologia del ateísmo*, Ediciones Paulinas, Madrid 1967, s. 53–102.

[682] *Duchovní cvičení*, č. 18.

- Vášně
- Peklo

4. den

- Smrt a soud
- Milosrdenství
- Kristus jako náš život
- Tajemství vtělení a narození

5. den

- Skrytý život Krista v Nazaretě
- Ježíš na poušti, zápas s ďáblem
- Jak si Ježíš váží člověka
- Naděje a důvěra

6. den

- Láska
- Utrpení Páně
- Chci být Boží

7. den

- Kristus skrze kříž vede do slávy
- Pokoj vám, Nanebevstoupení
- Tajemství přebývání Nejsvětější Trojice
- Láska

8. den

- Závěr exercicií – Růst v lásce – návrat k církvi; Rady do života na závěr

Důraz je kladen na **kázeň, nejen smyslů, nýbrž i jistou kázeň intelektuální, poctivost promýšlení argumentů a poznatků, které přináší exerciční hnutí** první a druhé poloviny 20. století. To staví do popředí Písmo jako zdroj meditací a nazírání, stejně i vlastní duchovní zkušenost. Body k exerciciím vychází z Písma i z vnitřních pramenů, totiž osvícení Božích, zkušeností z duchovního života svého osobního a duchovní praxe jiných. Drží se osvědčené praxe uchovat stručný, přehledný, logicky uspořádaný ucelený systém rozjímání a nazírání, s důsledně vyžadovaným rozvíjením uvědomělé snahy o určitý cíl v dané meditaci.

Body rozjímání nebo nazírání či exerciční úvahy formuluje tak, aby byly snadné k zapamatování. Jsou přehledně rozčleněné, a proto také nejsou dlouhé. Jsou hutné, obsažné, ne však látkou, podrobnostmi, aplikacemi přeplněné, ale samy sebou vedoucí k rozvažování před Bohem a modlitbě. Počítají s tím, že účastníci nejsou příliš seznámeni s povahou vnitřní modlitby. Nejsou akademickými přednáškami, ale je z nich patrné, že jsou proniknuty duchem vnitřní modlitby. Vyhýbají se apologetickému žánru, tak typického například pro Konráda Kubeše SJ.[683]

[683] Srv. ALTRICHTER, M. – KARCZUBOVÁ, L., (ed.), *Ženich je tu, jděte mu naproti! (Mt 25,6). Tři studie o jezuitské spiritualitě*, Refugium, Olomouc 2018, s. 45n.

Nelze si však z Čuprových zápisků nepovšimnout jeho přístupu. Snaží se zachytit podstatu a jednotlivé myšlenky nahlíží z hlubšího znalostního rámce všeobecně náboženských otázek. Bere slova exercitátora vážně, ale zároveň si ponechává dostatečný prostor pro vlastní promýšlení naznačené problematiky. Rovněž vnímáme snahu do exerciční dynamiky vtáhnout otázky *přirozené teologie* i náležitou pozornost k současným myšlenkovým proudům. Pamatuje se na větší celek, v němž je víra zakotvena, i na důležitost vlastní vnitřní aktivity Božího působení samého. Snaha nabízet původní způsob dávání duchovních cvičení narážela na praktickou potřebu úprav, které byly nutné k tomu, aby se cvičení určená jednotlivcům zhustila do osmi nebo šesti dnů, či dokonce méně. Toto snažení vedlo obvykle k tendenci přizpůsobovat poněkud uměle jejich původní strukturu do formátu, který by se co nejpřesněji držel tzv. podstatných prvků *původní struktury*. Tyto podstatné prvky, interpretované jako samotná esence duchovních cvičení, se staly rutinou a zvyklostí na úkor vlastní dynamiky duchovních cvičení. Tento přístup chce zachovat to esenciální z duchovních cvičení především po formální stránce.

Přechod od exercicií chápaných jako výlučná sféra řeholníků, duchovních a laiků z vyšších vrstev k cvičením pro všechny vrstvy, spojených s budováním exercičních domů, které se ve velkém pokoušely aplikovat dílčí metody ignaciánské spirituality, vedly k demokratizaci spirituality. Mnohem více se začal brát vážně vztah k sociální realitě účastníků exercicií. **Při studiu Čuprových zápisků vidíme, že se k těmto exerciciím vracel a své zápisky doplňoval o nové postřehy**. Můžeme z toho vyvodit pečlivé sledování a studium exercičního východiska klasicky pojatých exercicií v porovnání s těmi, které jej seznamovaly s novými postupy založenými na hlubších znalostech vývoje vzniku a dopadů exercicií.

Exercicie s novicmistrem Mariem Goiou

Mario Gioia SJ je jeden z italských jezuitů, kteří svou exerciční praxi opírali o vynikající znalost pramenů i důkladné studium současných moderních autorů. Navazuje na onu novou fázi pojetí exercicií, kterou můžeme identifikovat s prohlášením sv. Ignáce *za patrona všech duchovních cvičení* Piem XI.[684] a překračuje ji. Prakticky každý spirituální proud s sebou přinášel rozdílná pojetí duchovních cvičení. Podle papežovy encykliky *Mens Nostra (O horlivém šíření duchovních cvičení)* všechny tyto „metody duchovních cvičení, které se velmi chvályhodně drží zásad zdravé katolické askeze“[685] lze považovat za vynikající; ale pouze „jedna z nich vždy zaujímala přední místo“.[686] Tím se ignaciánský přístup stal upřednostňovaný, mimořádný. Všechny ostatní metody duchovních cvičení se samozřejmě používaly i nadále, ale ignaciánské

[684] PIUS XI., Apoštolská konstituce *Summorum Pontificum*, 25.07.1922, in AAS, 14 (1922). „A když jsme na začátku našeho pontifikátu, ‚vyhovujíce slibům a nejvroucnějším přáním svatých pastýřů téměř celého katolického světa obou obřadů', apoštolskou konstitucí *Summorum Pontificum* ze dne 25. července 1922 ‚prohlásili a ustanovili svatého Ignáce z Loyoly nebeským patronem všech duchovních cvičení, a tedy i institutů, sdružení a spolků všeho druhu, které se starají o ty, kdo duchovní cvičení konají a pomáhají jim', svatý Ignác z Loyoly se stal patronem duchovních cvičení.“ PIUS XI., *Mens nostra*, 20.12.1929, in AAS, 21 (1929), s. 705.

[685] *Mens nostra*, s. 689–706.

[686] *Tamtéž*.

exercicie dosáhly vrcholu svého rozvoje.[687] To vedlo k enormnímu nárůstu adaptací duchovních cvičení na kratší dobu a vytváření specializovaných exercicií vyhrazených různým kategoriím exercitantů, „usilujících shromažďovat je stále více podle jejich povolání".[688] Tyto snahy však po koncilu čelily šířícímu se přesvědčení mezi řeholníky (důrazně akcentovaného i některými jezuity), že pravidelně se opakující roční exercicie se staly prázdnou formalitou. Někteří měli dokonce pocit, že duchovní cvičení jsou zastaralá, nenávratně připoutaná ke svému kontextu šestnáctého století.

Josef Čupr tuto změnu v chápání exercicií mohl prožít velmi intenzivně již ve svém noviciátě. Historické studie tématu duchovních cvičení, empirické studie a vytváření center ignaciánské spirituality a jejich publikační činnosti, především časopisů (španělská *Manresa*, anglický *Way*, francouzský *Christus*) přispěly k třetí velké sérii změn, které byly a jsou charakterizovány velkou flexibilitou. Je možné rovněž pozorovat mnoho disproporcí a vzájemnou nekompatibilitu. V předkoncilních formách exercicií – včetně ignaciánských – se přednášely pravdy zjevení, tedy *pravdy* s velkým „P". Již Pius XI. chválil „obdivuhodný a jasný řád v rozjímání pravd, které jako by přirozeně vyplývaly jedna z druhé".[689] V běžném chápání byly **exercicie považovány za střed, k němuž se sbíhá celá křesťanská nauka**.[690] V minulosti tyto pravdy příliš často tvořily jakýsi krunýř, v němž lidé pohodlně žili ve *statu quo*. Vlastně exercicie byly jakýmsi výkladem skutečného života v duchu katolického učení církve. Výklad obsahoval plnost smyslu, plnější vhled než konkrétní život jednotlivce, který vždy zaostával za ideálem. To se děje v některých konzervativních náboženských skupinách a v jejich pojetí exercicií dodnes. Dokonalost je viděna v naplnění zákona a jeho aplikace v životě. Blízkost, niternost a osobní zkušenost patří k emocionální složce, jež v duchu dobového voluntarismu musí být kontrolována. Ale velmi podobné mohou být i opačné, tzv. inovativní přístupy: nevedou a nevyzývají ani k morálnímu obrácení, natož k intelektuálnímu, afektivnímu nebo sociálnímu obrácení. Studie o exerciciích kupodivu oblast *obrácení* zcela opomíjejí.

Obecně však přechod k flexibilitě forem a obsahu zcela ovládl exerciční scénu. **Kontext stabilních pravd *aplikovaných na život* se posunul směrem k existenciálnímu kontextu dějin spásy v Kristu**. Italové nyní hovoří o *cammino oggettivo* a *cammino soggettivo*, o objektivní a subjektivní cestě. Ani v jednom případě nejde přímo o dogma, v každém jde o zkušenost – nejprve o zkušenost celého Božího lidu a pak o zkušenost tohoto konkrétního Božího dítěte. Tento přechod přivedl **exercicie ke změně důrazu: od přijímání absolutních pravd k individuální, osobní a mystické milostiplné zkušenosti**. Zejména při osobně doprovázených exerciciích se nyní jedná o zakoušenou pravdu, o zjevenou pravdu, která se týká zkušenosti každého člověka s Kristem v církvi.

Tento **obrat ke zkušenosti** si vyžádal změnu přístupu těch, kdo exercicie vedou či provází. Klíčové se stává naslouchání příběhům. Připomíná někdy terapeutické naslouchání klientovi a vytváří riziko, že se ke škodě vlastního smyslu exercicií tento přístup duchovního doprovázení zaměřuje v důsledku nepochopení charakteru duchovního otcovství za terapii zaměřenou na

[687] GUIBERT, J., *Dějiny jezuitské spirituality*, Refugium, Olomouc 1922, s. 532–541.
[688] *Tamtéž*, s. 514.
[689] *Mens nostra*.
[690] Srv. BALTHASAR, H. U. VON, *Texte zum ignatianischen Exerzitienbuch*, Johannes, Einsideln 2022, s. 7.

klienta. Ovšem tam, kde se obrat ke zkušenosti a tento druh blízkosti uchopí vhodným způsobem jako účinný prostředek pro strukturované naslouchání a také pro reflexi vlastních zkušeností a jejich oddělení od všeho ostatního, čím exercitant i exercitátor žijí, může přinést nové plody. Tento posun od ústředního postavení *pravdy* k osobní zkušenosti s Bohem v Kristu je obecným rysem, jenž Čupr začal poznávat od doby noviciátu a jenž se později v osmdesátých a devadesátých letech stal v exerciční praxi zavedenou formou.

Hlubší poznání duchovních cvičení v jeho literární, metodologické a teologické rovině napomáhá totiž tomu, aby současná praxe nebyla opřena o prosté opakování devocionálního ztvárnění duchovních cvičení, jejichž základy nacházíme u některých jezuitských autorů druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století reprezentovaných takovými autoritami, jako jsou Luis de la Palma (1559–1641) a Achille Gagliardi (1538–1559). Ti rozvíjejí systematicky spirituální teologii na základě středověkého schématu nauky o třech cestách duchovního zrání: *via purgativa* (první týden), *via illuminativa* (druhý a třetí týden) a *via unitiva* (čtvrtý týden). Tento přístup zakládá zcela legitimní vstřebávání středověkého vhledu na dynamiku duchovního života, opomíjí však zároveň onen primární vklad Ignáce, který nastoluje radikálně otázku praktické reformy individuálního i sociálního života člověka.[691]

Tuto větev ovšem Mario Gioia velmi dobře zná nejen se své disertace o svatém Bernardinu Realinovi.[692] Jeho nejprestižnější vědecká práce se týká vydání klíčového textu celé této exerciční tradice, totiž duchovního proudu rozvíjejícího křesťanský rozměr zbožnosti (*pietas*): jedná se o historickou práci, založenou na kritickém vydání raně novověkého textu, který ovlivnil exerciční praxi i italskou a francouzskou mystiku, jejímž základem, dlouho přesně neidentifikovaným, byl traktát připisovaný italskému jezuitovi Achillu Gagliardimu *Stručné pojednání o křesťanské dokonalosti*.[693] Ve skutečnosti, jak ukázal Marcel Viller,[694] spis byl v podstatě plodem duchovních cvičení, které Gagliardi dával Isabelle Cristině Berinzagové,[695] ženě pocházejí z významné milánské rodiny Lomazzi. Z těchto exercicií vznikly poznámky, které zachycují jejich průběh; Gagliardi zpracoval její postřehy, meditace, zápasy, zkušenosti a uspořádal je k užitku druhých. Gioia uvádí důvody svého zájmu poznat hlouběji tento kontext duchovních cvičení s odkazem na Giuseppeho De Lucu:

> „Mou hlavní motivací tedy bylo nabídnout dnešnímu čtenáři text, který mu kromě oprávněného historického zájmu může dát příležitost k růstu v křesťanském rozměru *pietas*. Ve své práci mám totiž v úmyslu postupovat s podobnými cíli, jaké vyjádřil don Giuseppe De Luca v úvodu k působivému *Italskému archivu pro dějiny zbožnosti*. Vyjadřuje je takto: ‚Inteligence, byť chudá, ale upřímná, opravdová, věrná, se nemůže nesetkat se *zbožností* anebo, v horším případě, nemůže

[691] Srv. De Gennaro, G., Exercizii spirituali, in Gioia, M. (ed.), *Gli scritti di Ignazio di Loyola*, UTET, Torino 1977, s. 78.

[692] Maio, M., *La grazia vocazionale in San Bernardino Realino. Un contributo allo studio del problema delle correlazioni tra grazia e natura. Segue pubblicazione in "Excerpta ex dissertatione ad lauream in Facultate Teologica Pontificiae Universitatis Gregorianae"*, PUG, Roma 1970.

[693] *Breve compendio intorno alla perfezione cristiana*, Francesco Marchetti, Brescia 1611.

[694] Viller, M., L'abrégé de la perfection de la dame milanaise, in *Revue d'ascétique et de mystique*, 13 (1932), s. 44–89.

[695] Srv. Cozzi, G., „Berinzaga, Isabella Cristina", [online][cit. 13.05.2024], in *Dizionario Biografico degli Italiani*, 9 (1967), dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/isabella-cristina-berinzaga_(Dizionario-Biografico).

se s ní nesetkat alespoň ve finále. Dějiny jí musí čelit, i kdyby jen na okraj, a byť by jen takto okrajově, přesto má schopnost být konečným a nejúplnějším vyprávěním o člověku... Název *zbožnost* se zde nedává pouhé teorii nebo pouhému citu toho či onoho náboženství, ne pouhé vágní religiozitě, ne pouhému nejvyššímu a přesnému vrcholu mystického sjednocení, nýbrž tomu stavu a jen tomu stavu života člověka, kdy má v sobě přítomný zvyk lásky, Boha... Když člověk zakouší Boha přítomného v sobě, ne v pouhém pojetí nebo čistém pocitu, ale v lásce, říkáme, že je zbožný... Přítomný, Bůh, v lásce. Co je to láska, by nikdo z nás neuměl říci, a všichni si žádáme důkazy... V lásce převládá vůle; žádné hnutí citu nelze nazvat láskou, pokud se předtím nezmocnilo vůle a nezkrotilo ji. Je možné, a nikoli zřídkavé, nemít k Bohu cit, a přesto ho milovat... Být zbožný tedy znamená cítit Boha přítomného nejen skrze vášeň citu, ale v celém našem lidství: v kontemplaci a jednání, v rozumu a smyslu, ve vůli a citu."[696]

Gioa byl však obeznámen, jak ukazují Čuprovy poznámky z jeho exercicií, i s druhým proudem, který byl typický pro první období jezuitského řádu, tedy ještě za života Ignáce, totiž způsob užívaný pro dávání exercicií jednotlivcům nebo malým skupinám. Dlužno poznamenat, že tento způsob dávání exercicií byl později málo využíván. Původní ignaciánská spiritualita, která v 16. století stejně jako dnes tak citlivě reaguje na potřeby církve a světa, zůstává v mnoha ohledech stále pod pokličkou. Gioa si byl vědom velmi dobře, před jakým úkolem stojíme, jestliže se máme zorientovat v mimořádně členitém terénu duchovních cvičení praktikovaných v tak rozdílných sociálních, kulturních a dějinných mnoharozměrných etapách dějin řádu, navíc rozprostřených do mnoha století. Je si vědom toho, že takovéto zkoumání je:

„založeno na extrémně křehkém materiálu z hlediska historické dokumentace. Zkušenost exercicií, o níž by se takovéto bádání opíralo, totiž jak dávat a jak přijímat duchovní cvičení, je známa samotnému Pánu. Některé poznámky se nacházejí v korespondenci jezuitů rozprostřené do vícera století; jiné, spíše shrnující zestručnělé, najdeme v rámci aktivit Tovaryšstva ve všeobecnosti".[697]

Na druhé straně se příliš velké popularity dostalo té zbožné formě praktikování exercicií a tomu jezuitskému způsobu života, které sice čerpají podněty z jednotlivých prvků ignaciánské spirituality zachycených písemně, ale mají někdy málo společného s tím, co měl na mysli Ignác sám. Zatímco práce Tacchiho Venturiho, Ignacia Iparraguirra a Maria Scaduta poukázaly na historické důvody této skutečnosti, pak studie Paula Dudona, [698] Pedra de Leturii [699] a především Huga Rahnera[700] napomohly porozumět a osvětlit genezi tohoto jevu a jeho vývoj, přispěly vydatně k postupnému rozšíření obnovy duchovních cvičení tím, že objevily souvislost časové posloupnosti: totiž že duchovní cvičení jako kniha vznikla ještě před tím, než byla napsána, totiž jako žitá zkušenost ve čtyřech rovinách. Ignácův text totiž není určen čtenáři,

---

[696] GIOIA, M. (ed.), *Per via di annichilazione. Un inedito testo mistico del'500*, PUG, Roma 1994, s. 5–6.
[697] GIOIA, M., Sfogliando la storia di famiglia. La pastorale degli esercizi spirituali, in *Gli esercizi dati a gruppi. [Parte] 4,2 convegno regionale autunno 1987. Relazioni, tavola rotonda, documenti*. Appunti di spritualità, Gesuiti d'Italia, Roma 1988, s. 5–32, zde s. 5.
[698] DUDON, P., *Saint Ignace de Loyola*, Gabriel Beauchesne, Paris 1934.
[699] LETURIA, P. DE, *Génesis de los ejercicios de S. Ignacio y su influjo en la fundación de la Compañía de Jesus (1521–1540)*, [s. n.], Ona, 1941.
[700] RAHNER, H., *Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit*, Pustet, Graz 1947.

který chce duchovní cvičení konat, nýbrž tomu, kdo bude vést a doprovázet člověka, který se chce odebrat do ústraní a zde přemýšlet, modlit se a uspořádávat myšlenky, potažmo život (ponořit obojí do proměňujícího prostředí Ducha). Tento text je v druhé rovině návodem, jak jednat s tím, kdo se do tohoto ústraní vydává. Zde se má „zcela dát k dispozici do Božího působení v našem srdci".[701] Dávání zde znamená především situaci předběžné a stále se prohlubující důvěry exercitanta na jedné straně, na straně druhé podporu a vnímatelnou „neutralitu", schopnost „nezasahovat" direktivně do celého procesu času, v němž se Bůh a člověk mohou či mají setkávat, ze strany exercitátora. Proto je důležitá hodinová meditace, způsob naslouchání, ticho plné pokoje (vnější i vnitřní, vnější je důležité, vnitřní důležitější) a především se **snažit mít zalíbení v Pánu**.[702] Třetí rovina textu je trvalá schopnost přizpůsobovat text okolnostem, daným vnitřní situaci člověka, tedy uplatnění úvodních poznámek, které utvářejí podobu textu v konkrétní situaci.

> „Dát se na cestu s Abrahámem; učenlivé srdce ptát se Pána a žádat jej o způsob, jak mu naslouchat a jak se k němu modlit; neočekávat duchovní senzace; je třeba také přijmout vyvedení z míry. Být otevřen!; *Žl* 139 – Maria také tento žalm jistě učila P. Ježíše."[703]

Čtvrtá rovina je aktivní účast obou formou duchovního rozhovoru, v němž se oba angažují svojí aktivní pasivitou (rozlišováním duchů), jenž otevírá prostor pro Boží přítomnost, pro klíčový moment exercicií, kdy Bůh promlouvá znameními a člověk si osvojuje hlubší smysl, na který nemůže neodpovědět nabídkou svého srdce. Vždy je v exerciciích dialogický rozměr, kdy se neustále mění role adresáta a adresanta.[704]

Gioia ve svém pojetí duchovních cvičení dává zřetelně najevo, kdo je nositelem autority ve všech čtyřech rovinách četby Ignácových textů pomocí rozlišení doslovného (*lingvistického*) pochopení textu, tedy co říká Ignác, dále *sémantického* náhledu na text, který dává exercitátor, konečně teologického smyslu textu, a to jak ze strany naší (*alegorie* ve smyslu vypovídat o něčem jiném, nezjevném), tak ze strany Boží (*anagogie* ve smyslu, kam má náš život směřovat z Boží vůle). Všímá si objektivních kritérií, tedy těch parametrů exerciční dynamiky, které poukazují na možnost dosáhnout jasného úsudku o tom, zda je novic vhodným kandidátem, nebo zda je lépe se s ním rozloučit, a to včetně *celkového klimatu*, v němž se duchovní cvičení odehrávají, totiž nalezení odpovědi na otázku, zda kandidát naplňuje cíl stanovený *Konstitucemi*, totiž „aby celé Tovaryšstvo i jeho jednotlivé údy napomáhaly k jeho dobrému stavu a růstu pro Boží slávu a dobro celé církve".[705]

---

[701] 1972 Maggio, Ia sett: Noviziato Ciampino, 1972–1972, s. 47 [*Archiv CA* – JČ, 16/12].
[702] *Tamtéž*, s. 47 [*Archiv CA* – JČ, 16/12].
[703] *Tamtéž*, s. 48.
[704] De Gennaro, G., Exercizii spirituali, in Gioia, M. (ed.), *Gli scritti di Ignazio di Loyola*, UTET, Torino 1977, s. 76–77.
[705] *Konstituce* [136]; srv. Gioia, M., Ammissione e dimissione del „Gesuita". Frutto di discernimento spirituale, in *La costitutione della Compagnia di Gesù*, CIS, Roma 1974, s. 11–25.

Exercicie během třetí probace – Sergio Rendina SJ

Instruktora třetí probace Josefa Čupra jsme již krátce představili výše. Z jeho přednášek z let 1988–1994 vyplývá jeho osobitý přínos k modernímu přístupu k duchovním cvičení, který na základě dějin a teologie vypracovává pedagogii ignaciánských duchovních cvičení. Z této série přednášek, založených na zkušenosti dávání exercicií novicům, jezuitům na třetí probaci, studentům filosofie a své zkušenosti učitele ignaciánské spirituality, kdy za své učitelské dráhy vychoval několik generací studentů, vznikly dvě příručky, které jsou dodnes cenným nástrojem pro přímé a bezprostřední pochopení *architektury* ignaciánské cesty.[706] Jeho komentář se vyznačuje jasností podání a důkladností, s jakou uvažuje o každém aspektu exercicií a komentuje čtyři týdny, v jejichž rámci se ignaciánská zkušenost odvíjí. Věnuje se důležitým otázkám, jako je geneze a zdroje *Duchovních cvičení*. Doplněním těchto esejí je druhý díl svazku, jejž autor obohatil o představení pedagogiky ignaciánských cvičení. Zkoumá zejména hlavní obsah toho, co exercicie mají nabídnout, a zpřesňuje kvalifikační momenty dynamiky duchovní zkušenosti, které činí exercicie tak plodnými: způsoby modlitby, asketický závazek, rozlišování, podmínky křesťanské volby, specifickou roli průvodce exercitanta, přítomnost Ducha Svatého. Mezi mnoha přednostmi jeho přístupu jsou bohaté odkazy na Písmo svaté, církevní otce a texty učitelského úřadu církve. Za zmínku stojí i střízlivý, ale účinný styl, a to i díky dobře zvoleným příkladům.

Značnou pozornost věnuje osobě exercitátora, jenž (před-)dává duchovní cvičení.[707] Exercitátor není ani vedoucí, ani vůdce, je ten, kdo „podává jinému způsob a návod".[708] Podobně exercitant není pouhým účastníkem, ale je ten, kdo „rozjímá, (…) samostatně probere a promyslí a najde něco, co mu více umožní událost vysvětlit nebo procítit (…) a zakouší".[709] Podstatným prvkem je uschopnění podnítit a přijmout důvěru, která se rodí z již prožité zkušenosti a praktické znalosti, získané a nabyté pohotovosti, obratnosti a šikovnosti v duchovních věcech, o kterých může svědčit, a tím na nich dát účast druhým. Proto již scholastici si mají „navykat dávat duchovní cvičení jiným, poté když každý sám je na sobě vyzkoušel; a všichni ať se přičiní, aby je mohli dávat zodpovědně a mohli být zruční v zacházení s tímto druhem duchovních zbraní".[710] Ten, kdo dává duchovní cvičení, nepředává nauku ani vlastní zkušenost, nýbrž prostředky a předpoklady k tomu, co **podněcuje vlastní zkušenost exercitanta**, především jak se zbavit „všech neuspořádaných náklonností a po jejich odstranění jak hledat a najít Boží vůli v uspořádání vlastního života".[711] S čím exercitátor pracuje, jsou *předpoklady víry* (*preambula fidei*) ne všeobecně, nýbrž fakticky a věcně v tom či onom účastníku exercicií. Tvoří je věrohodnost, povinnost věřit, svobodný souhlas, tedy vše, co je

[706] RENDINA, S., *L'itinerario degli Esercizi Spirituali di sant'Ignazio di Loyola. Commento introduttivo alle quattro settimane*, AdP, Roma 1999; *La pedagogia degli Esercizi spirituali. Aspetti più significativi*, AdP, Roma 2002.
[707] RENDINA, S., Commento alle anotazioni riguardandi il ruolo di chi dà gli esercizi e il senso del colloquio frequente con l'exercitante, in *Gli esercizi spirituali*, 2, *Convegni regionali autunno 1986. Relazioni e comunicazioni*, Appunti di spiritualità, 16, PUG, Roma 1987, s. 34–40.
[708] *Duchovní cvičení*, č. 2.
[709] *Duchovní cvičení*, č. 2.
[710] *Konstituce* [408]; srv. RENDINA, S., *Commento alle anotazioni*, s. 34.
[711] *Duchovní cvičení*, č. 1; RENDINA, S., *Commento alle anotazioni*, s. 35.

počátek víry a jak je spojen s rozumem a vůlí člověka. Hovoříme zde primárně o celkové osobní dispozici člověka vůči Bohu, jíž člověk v sobě stvrzuje vlastní seberealizaci. Zde si je Rendina dobře vědom, že se dotýká ontologie a psychologie *konkrétního člověka*.[712]

Podstatné je neopakovatelné, nezaměnitelné a nenahraditelné setkání exercitanta a Boha Otce (Syna, Ducha). Je to Bůh sám, kdo přejímá iniciativu a může se dotknout člověka bezprostředně, bezdůvodně, zdarma, takže „Stvořitel a Pán sám se může sdělovat jemu oddané duši tím, že ji přivine ke své lásce a chvále a disponuje pro tu cestu, na které mu od této chvíle bude moci lépe sloužit".[713] Základní podmínkou této nové události víry je indiference, tedy *váha v dokonalé rovnováze*. Pro exercitanta to znamená, že se „nemá klonit nebo toužit ani po tom spíše předloženou věc přijmout než se jí vzdát, ani po tom spíše se jí vzdát než ji přijmout. Má být spíše jako v rovnováze váhy, aby mohl následovat to, o čem cítí, že je to více ke cti a chvále Boha, našeho Pána a k spáse mé duše".[714] Podobně i ten, kdo dává duchovní cvičení: „Nemá se tedy obracet nebo přiklánět ani k jedné, ani ke druhé straně, nýbrž zůstat v rovnováze a nechat přímo jednat Stvořitele s tvorem a tvora se svým Stvořitelem a Pánem."[715]

V návaznosti na Huga Rahnera Rendina hovoří o kontinuálním *a priori* během exercicií, totiž to, co předchází tomu, jak uvažujeme, modlíme se, meditujeme a cvičíme. Je to *forma mentis*, v níž se pohyboval i Ignác.[716] Z toho však nevyplývá, že vnitřní aktivita všech aktérů je nepostradatelná. Bůh mluví, přebírá iniciativu. Doprovázející je proto zdrženlivý.

Na druhou stranu too neznamená, jak je dnes někdy vlivem terapeutických postupů preferováno, nezúčastněnost nebo hodnotovou či vztahovou neutralitu. **Indiferenci a neutralitu nelze jednoduše ztotožnit, nejsou totéž.** Rendina upozorňuje na některé důležité poznámky, jež rozkrývají **rozdíl mezi *nezaujatostí* vyjadřující bázeň před samotným Božím zásahem a rezignací na vnitřní angažovanost pro druhého, která je výrazem *strachu z blízkosti***. Ten, kdo dává cvičení, má svůj vlastní způsob intervence. Musí být totiž například „věrně informován o rozličných hnutích a myšlenkách, které v něm (exercitantovi) vyvolávají rozliční duchové",[717] a tak chápat, zakoušet a důvěrně rozpoznávat jeho situaci. Rendina považuje denní referování o vnitřní situaci za nezbytnou podmínku duchovního doprovázení. Intervenci, kterou chápe v kontextu ignaciánské pedagogiky, shrnuje do tří klíčových slov: *naslouchat*, *povšimnout si* a *položit otázku*.

Naslouchání je zakotveno ve dvou zásadních poznámkách reagujících v prvé řadě na zjevné projevy exercitanta: naslouchá především tomu, co není bezprostředně slyšitelné, totiž že „ten, kdo se cvičí, nezaznamenává v duši žádná duchovní hnutí jako útěchy nebo neútěchy a že není také znepokojován různými duchy".[718] Opětně můžeme připomenout že „ten, kdo dává cvičení, aniž by se chtěl vyptávat nebo znát myšlenky a hříchy toho, kdo je dostává, je věrně

[712] RENDINA, S., *Commento alle anotazioni*, s. 35–36.
[713] *Duchovní cvičení*, č. 15.
[714] *Duchovní cvičení*, č. 179.
[715] *Duchovní cvičení*, č. 15; srv. RENDINA, S., *Commento alle anotazioni*, s. 35.
[716] RAHNER, H., *Notes pour servir à l'étude des Exercises*, [s. n.], Enghien 1954, s. 21; srv. RENDINA, S., *L'itinerario*, s. 38.
[717] *Duchovní cvičení*, č. 17.
[718] *Duchovní cvičení*, č. 6.

informován".[719] Naslouchá tomu, co ještě není, předvídá. Nejedná se o doktrinální nebo morální znalosti jako takové ani o poznání hříchů, nýbrž o to, co Ignác pojmenovává výrazem *hnutí*.

Nahlédnutí či **vhled** je plodem pozornosti, která se opírá o sdělení, exercitantem například verbalizované, nebo vychází ze svobodného rozhodnutí otevřít tu či onu problematiku nebo se zakládá na vyjevení svědomí. Může vyrůstat i z neverbální komunikace a spontánní otevřenosti podnětů či zážitků exercitanta. Rendina upozorňuje na bohatý význam slovy *sentir*,[720] *ver*[721] a *advertir*.[722] Význam tohoto intuitivního, celkového uchopení nelze dostatečně zdůraznit: souvisí významně také s tím, jak exercitátor sám umí pracovat s vlastními „duchovními smysly – smysly srdce" (duchovní zrak, sluch, čich, hmat, chuť) a jak do tohoto poznání uvádí exercitanta. Je plodem oné dlouho pěstované a rozvíjené zkušenosti, ale nepochybně předpokládá i přirozené a duchovní dary, určité charizma.

Tázání se je přelomový okamžik, kdy v souvislosti s touto schopností naslouchat a vnímat musí doprovázející osoba umět převzít iniciativu, *klást otázky v pravý čas*. V šesté poznámce *Duchovních cvičení* se totiž říká, že při absenci vnitřních hnutí se průvodce cvičeními „musí hodně vyptávat stran cvičení",[723] zpočátku na věrnost formě (čas, způsob, doplňky atd.). Opět se nebude ptát ani tak na myšlenky nebo hříchy, ale na něco, co se může zdát vnější, ovšem s cílem odkázat exercitanta zpět k vnitřnímu nasazení a prožitku. Možná, že absence hnutí závisí na tom, že exercitant není dostatečně angažovaný. Vychází se z předpokladu, že konání jednotlivých cvičení nemůže nevyvolat nějakou reakci. Proto pokud tato chybí, ať už pozitivní, nebo negativní – je třeba vyvodit, že nedošlo k dostatečnému dodržení formy, tj. cvičící neprovedl věrně to, co obdržel jako doporučený postup. Jedná se však vždy o tázání se bez zvědavosti. Všetečné otázky odvádějí pozornost k sobě samým.

Bylo by však podle Rendiny přehnané tvrdit, že ptát se je vhodné a možné pouze v případě absence hnutí. Intervence ze strany doprovázejícího se také netýká jen dotazů na formální stránku konaných duchovních cvičení. To by byla příliš rigidní intepretace. Ptá se totiž i na plody jednotlivých cvičení i exercicií v jejich jednotlivých fázích. Účelem případných otázek je pomoci exercitantovi uvědomit si vlastní charakter vnitřních (ne-)hnutí, nepodléhat jim, tříbit jejich povahu, rozeznávat návrhy dobrého ducha od špatného. Proto sedmá a osmá poznámka *Duchovních cvičení* naznačují, jak a kdy je třeba seznámit se s *Pravidly pro rozlišování*. Konečně je tato informace nezbytná pro doprovázejícího, aby podle svých vnitřních hnutí více či méně dosaženého ovoce přizpůsobil formu cvičení.

Bůh zasahuje do běhu exercicií svým vlastním, svébytným časem a formou. Rozhodně dává slyšet svůj hlas. O tom je svatý Ignác více než přesvědčen. Stejně tak si je – podle Rendiny – však světec jistý, že tato Boží komunikace rezonuje v exercitantovi a zahrnuje všechny jeho

---

[719] *Duchovní cvičení*, č. 17.

[720] *Duchovní cvičení*, č. 6.10. *Sentir – cítit*; *vnímat*; *mít cit*; *povšimnout si*; *předvídat*; *(vy)cítit*; *tušit*; v českém překladu: *pozorovat*.

[721] *Duchovní cvičení*, č. 7. *Ver – vidět*; *chápat*; *dívat se*; *přesvědčit se*; *zjistit*; *všimnout si*; v českém překladu: *vidět*.

[722] *Duchovní cvičení*, č. 9; *Advertir – upozornit*; *varovat*; *napomenout*; *zpozorovat*; *zjistit*; *zhledat*; v českém překladu: *mít na zřeteli*.

[723] *Duchovní cvičení*, č. 6.

schopnosti, zejména jeho schopnost cítit, prožívat a hlouběji vnímat. Otevírá tím téma zvnitřnění, které se sice projevuje afektivně, ale nelze jej s afektivitou jen tak bez dalšího ztotožnit. Předpokládá se tedy, že exercitant přichází s velkými touhami,[724] a také se očekává, že exercitant pohnutí skutečně cítí.[725]

Odtud plyne určité riziko subjektivismu. Proto je zkušenost exercicií od počátku konfigurována jako kontakt s tou objektivní daností, kterou jsou dějiny spásy, jež nám zjevilo Slovo. Je zřejmé, že právě toto Slovo musí být objektivním a normativním odkazem a následně i základem modlitby exercitanta. Proto je ten, kdo dává exercicie, povinen poskytnout látku, „věrně vysvětlit událost toho rozjímání nebo nazírání tak, že projde body jenom krátkým nebo shrnujícím vysvětlením", **pravý základ dějin vlastní duše, Slova, které hovoří.**[726] Zde se totiž musí zakořenit, rozvinout a konfrontovat *vnitřní pociťování a zakoušení věcí*. Ignácovými slovy: „Neboť nenasycuje a neuspokojuje duši, jestliže mnoho ví, nýbrž pociťuje-li a zakouší-li věci vnitřně."[727]

V exerciciích pro účastníky třetí probace, jak je věrně a detailně zachycuje Čupr, vidíme již rozvinutou formu té podoby exercicií, které byly praktikovány před Druhým vatikánským koncilem. Rendina předkládá svůj vlastní postup opírající se o soudobou teologickou špičku v oboru ignaciánské spirituality.[728] Ke každé jednotlivé části exercicií vstupuje bohatě vybaven teoretickými a praktickými návody. Postupuje tak, že navrhuje nejen obsah, který je třeba rozjímat, ale navrhuje jej v určitých způsobech modlitby a podle itineráře, tj. podle určité posloupnosti a řádu, který je v podstatě dějinami hříchu a spásy. Každý týden bude mít své vlastní trvání, své vlastní zvláštní plody, svůj vlastní charakteristický akcent, které budou následovat po sobě podle fází popsaných v duchu jezuitské tradice: *deformata reformare*, *reformata conformare*, *conformata confirmare*, *confirmata transformare*.[729]

Tato terminologie naznačuje dynamiku postupné proměny. Nejen každý týden, ale i každý den má svou vlastní strukturu: pět nebo čtyři denní cvičení, každé v trvání jedné hodiny, navržená v přesném pořadí, po nichž následují dvě meditace nebo kontemplace, dvě nebo tři opakování téhož tématu formou *opakování*, *shrnutí* a *aplikace smyslů*. Nakonec je každé jednotlivé cvičení rovněž upraveno a formulováno v *přípravách*, *bodech* a *rozmluvách*. To vytváří přesně vymezený prostor, který zabraňuje riziku svévole ze strany exercitátora a doprovázejícího a naznačuje cestu obrácení a rozlišování, životní volby podle objektivní roviny víry. Avšak právě proto, aby byla zajištěna a zároveň podporována účast emociální vrstvy a svobody exercitanta, je pro pedagogiku exercicií zásadní přizpůsobivost formy. Ta se proto

[724] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 5.
[725] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 68.
[726] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 2.
[727] *Duchovní cvičení*, č. 2; srv. RENDINA, S., *Commento alle anotazioni*, s. 36–37.
[728] Srv. RENDINA, S., *L'itinerario*, s. 221–224.
[729] Na okraj můžeme poznamenat, že se tento ignaciánský přístup projevuje velmi silně i v pontifikátu papeže Františka. Například tímto úslovím objasňuje své vidění reformy kurie: „Vybavuje se mi zde starobylé rčení, které ilustruje dynamiku duchovních cvičení v ignaciánské metodě, totiž *deformata reformare* (to, co je deformované, reformovat), *reformata conformare* (reformované formovat), *conformata confirmare* (formované utvrzovat) a *confirmata transformare* (utvrzené transformovat)." FRANTIŠEK, La logica della reforma, in *L'Osservatore Romano*, 156/294 (23.12.2016), s. 4–5, zde s. 4.

nemá aplikovat mechanicky ani na všechny stejně. Doprovázení musí brát do úvahy osobní historii, temperament, možnosti (fyzické, intelektuální, morální, duchovní) exercitanta. Tak se děje od samého začátku, aby bylo možné posoudit, zda má vykonat všechna cvičení, nebo jen jejich část. Ale i poté musí doprovázející přihlížet k aktuálnímu vývoji exercitanta. Na základě toho, co bude slyšet, vnímat, na co se bude ptát, se bude řídit při navrhování opakování nebo při přechodu od jednoho předmětu k druhému, při určování délky trvání týdne, při určování okamžiku, kdy nastavit volbu, podle ovoce, kterého bude postupně dosaženo.

Rendinovi jde o **syntézu ignaciánské spirituality**, která se uskutečňuje ve službě Bohu a vůči všem bratřím a sestrám. **Mystika služby** v tomto smyslu je vlastní ignaciánské spiritualitě, stejně jako každé jiné autentické křesťanské spiritualitě. Zcela nevhodně se podle něj staví proti mystice služby tzv. čistá či spekulativní mystika. V praxi se však obě mystické formy vzájemně podporují a nikdy je nelze od sebe zcela oddělit. Ani v naprosté novosti *eschatonu* nebude možné je od sebe oddělit, protože obě nalezly pravou a vlastní mystiku, totiž jedinou službu, která je všechny spojuje. Ve skutečnosti by ani slibovaná blaženost, ani dovršení křesťanského života nebyly možné bez skutečné služby *zde a nyní*. Ale uschopnění nepodléhat únavě a utrpení, spojených vždy s pozemským údělem člověka, je spojeno s **mystikou srdce**. Jediný skutečný rozdíl mezi časem a *eschatonem* bude spočívat v tom, že podmínky protikladů se budou v syntéze shodovat dokonalým a stabilním způsobem.[730]

[730] Srv. RAHNER, K., *Betrachtungen zum ignatianischen Exerzitienbuch*, in *Sämtliche Werke*, XIII (Ignatianischer Geist, Schriften zur den Exerzitien und zur Spiritualität des Ordensgründers), s. 42n.

Služba provinciála při obnově České provincie

Dne 7. dubna 1991 ve svých 57 letech Josef Čupr převzal **úřad provinciála** a přestěhoval se z Říma do Prahy. Bylo všeobecně známo v katolických kruzích v Brně (a také tradováno v zákulisích brněnských sakristií), že byl nejen vážným kandidátem na brněnského biskupa,[731] nýbrž i to, že jmenování odmítl. Brněnské prostředí velmi dobře znal, navíc znal i prostředí římské a jako výkonný redaktor České sekce Vatikánského rozhlasu nabyl velmi mnoho užitečných poznatků, především ve schopnosti vnímání kontextu a významu. Naučil se zde vhledu do skutečností za věcmi, jak se jeví. Jeho rozhled a vhled do záležitostí (i zákulisí) církevních záležitostí byly zcela nadprůměrné.

Ne nadarmo se po ukončení své mise provinciála stal sekretářem papežského nuncia. Poskytoval mu velmi dobrou znalost prostředí českých zemí, rovněž i mimořádnou diskrétnost, pořádkumilovnost a houževnatou píli spojenou s pracovním nasazením, nehledě na námahu osobního nasazení. Musel však počítat s omezeními, jež mu diktovalo jeho zdraví. Jmenování přišlo náhle, ale ne úplně nečekaně, vezmeme-li do úvahy personální možnosti znovu se obnovující provincie, která stála fakticky před znovuzaložením.

Název, který tomuto období dal Jakub Racek: *roky budování a hledání identity provincie*,[732] vyjadřuje obsah této služby provinciála navenek velmi případně, ne však vyčerpávajícím způsobem. Jeho převážně vnější popis průběhu a jednotlivých událostí je třeba ocenit. Líčení jím pečlivě sestavené ovšem nemůže blíže určit složitý komplex otázek spojující vícero aspektů, spojených do jednoho celku. Nejvýraznější moment ucelenosti spočívá v posouzení tří rovin vstupujících do našeho poznání: jak vůbec posoudit naše současné porozumění historických dokumentů, textů a vzpomínek; dále jak posoudit správnost vlastního porozumění; a konečně, jak vyjádřit to, co můžeme považovat za správné porozumění a interpretaci, založené na v úvodu definovaném postupu. Ve hře je komplexita osobnosti Josefa Čupra pojímající v sobě historickou paměť, sociální a kulturní změny českých zemí i církví samotných po pádu železné opony, finanční, materiální a personální možnosti vůči výzvám, které s sebou tato epocha přinášela pro jednotlivce, části společnosti (rodiny, komunity, církevní společenství, řády atd.) i společnost v jejím celku.

Perspektivu ČPTJ zevnitř naznačil její bývalý dlouholetý provinciál Jan Pavlík, aktivní činitel i svědek skryté i veřejné církve, na závěr své knihy *Budou vás vydávat soudům* následovně:

> „Přejeme si všichni, aby nový život byl budován na solidních základech ignaciánského charizmatu v podmínkách nových, možná v lecčems složitějších. Kéž v síle a mocí Ducha Svatého se najde vždy dobré rozlišení. Tak se jistě napíše další dobrá kapitola kdysi slavné České provincie Tovaryšstva Ježíšova.“[733]

---

[731] „Podle vyprávění samotného otce Čupra ze vzpomínek jeho spolubratří: Když vyjádřil pochybnosti o své volbě, protože cítil silně přináležitost ke své jezuitské identitě a necítil se být „diecézanem“, vešla do hry otázka provinciálského úřadu.“ Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

[732] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 63.

[733] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 220.

Toto přání se však střetávalo se vždy ještě nehotovou a nedovršenou skutečností. Dodejme: nehotovost Boží interakce v dějinách v komplexitě lidských dějin. Nedovršenost dějin i v příbězích jednotlivce nastavuje otázky zcela existenčního, přiznejme eschatologického rázu. Podívejme se v prvním kroku na vnější podobu utváření strukturální podoby ČPTJ. Bude užitečné i pro budoucí bádání ukázat ji v přehledu, který přesahuje funkční období Čuprova provincialátu, poněvadž oprávněně zde můžeme představit hypotézu, že to bylo právě období jeho provincialátu, jež podstatnou měrou určilo další směřování provincie.

Česká provincie jako fenomén

Dynamiku personálního stavu celé provincie názorně ukazuje zpracované krátké resumé členů provincie. Umožňuje rámcový vhled do širších, uvnitř provincie spoluurčujících faktorů Čuprovy služby provinciála, služby pro budoucnost, pro následné období, kdy se stal členem kolínské komunity, později komunity v Brně, kde žil a pracoval až do své smrti a posledním vydechnutím otevřel naši námahu číst v dějinách dějiny spásy.[734]

Rok	PP	SS	F	NS + NF	Celkem / †
Provinciál František X. Šilhan SJ – od 25. 11. 1945 do 25. 4. 1971					
1949	88	41	54		183
1950	92	66	57		215
1970	88	19	32	*3*	139
Provinciál Jan Pavlík SJ – od 26. 4. 1971 do 6. 4. 1991					
1971	88	15	32	*2*	135
1990	83	27	13	*18*	123
1991	84	26	13	*17*	121
Provinciál Josef Čupr SJ – od 7. 4. 1991 do 6. 4. 1998					
1992	84	29	11	*17*	124 /† 4
1993	83	30	9	*14*	122 /† 3
1994	80	33	9	*16*	122 /† 2
1995	77	29	9	*10*	115 /† 7
1996	76	28	9	*6*	115 /† 2
1997	74	22	9	*4*	105/ † 3
Provinciál Vojtěch Suchý SJ – od 7. 4. 1998 do 15. 5. 2004					
1998	73	21	10	*4*	104/ † 1
1999	76	18	9	*5*	103/ † 2
2000	73	17	8	*3*	101/ † 1
2001	73	17	8	*4*	98/ † 4
2002	69	17	7	*3*	93/ † 2
2003	68	15	7	*2*	90/ † 4
2004	68	14	7	*3*	89/ † 0

[734] Legenda: PP – *Patres* (otcové); SS – *Scholasticis* (scholastikové); F – *Fratres* (bratři); NS – *Noviciis scholasticis* (Novicové scholastici); NF – *Noviciis fratres* (novicové bratři).

Provinciál František Hylmar SJ – od 16. 5. 2004 do 2. 2. 2013					
2005	68	11	7	*2*	86/ † 1
2006	64	11	6	*1*	81/ † 3
2007	64	7	6	*2*	77/ † 3
2008	58	6	5	*1*	69/ † 6
2009	58	5	5	*0*	68/ † 0
2010	57	4	3	*2*	64/ † 4
2011	55	3	3	*2*	61/ † 3
2012	51	3	3	*1*	57/ † 4
Provinciál Josef Stuchlý SJ od 3. 2. 2013 – 23. 4. 2019					
2013	48	5	3	*2*	56/ † 1
2014	46	7	3	*4*	56/ † 2
2015	43	5	3	*3*	51/ † 3
2016	43	6	3	*1*	52/ † 0
2017	41	7	2	*1*	50/ † 3
2018	41	10	2	*1*	53/ † 0
2019	39	11	2	*4*	52/ † 2
Provinciál Petr Přádka SJ do 24. 4. 2019					
2020	35	10	2	*1*	47/ † 4
2021	35	9	2	*1*	46/ † 0
2022	32	7	2	*1*	41/ † 5
2023	34	3	2	*0*	38/ † 1
2024	32	4	2	*2*	38/ † 2

Pohled *ad intra* je možné začít rozklíčováním personálního stavu provincie po roce 1990. K 1. lednu 1993 plných 41% kněží (celkem 33) patřilo do kategorie seniorů ve věku 70–95 let. Ještě dramatičtější byla situace i řeholních bratří, z nichž do této kategorie patřilo plných 87% (celkem 7). Do věkové kategorie od 55 do 69 let patřilo 28% kněží a 12% bratrů. Ve věku od 40 do 50 let bylo 12% kněží a 3% scholastiků (10+1). Do kategorie od 30 do 39 let to bylo 16% kněží a 37% scholastiků (13+11) a ve věku od 20 do 29 let to bylo 3% kněží a 60% scholastiků. V těchto údajích nejsou započítáváni novicové, jichž bylo v tomto roce celkem 14.[735] Byla to tato věková struktura, která představovala značnou bariéru pro možnou obnovu života a poslání jezuitů. P. Pavlík se stal provinciálem ve svých jedenapadesáti letech, když předával úřad, dosáhl téměř 70 let. Mohl se ve svém konzultu opřít o jezuity Krásenského (65 let), Hladiše (58 let), Holase (64 let) a Pospíšila (70 let).

Ještě názorněji nám realita provincie vytane při pohledu do prvního katalogu provincie po roce 1989, který nám dává dobrý přehled o disperzi jezuitů.[736] V Brně žili čtyři jezuité, ale dva byli faráři v Brněnské diecézi. V Českém Těšíně byli dva jezuité. Na Svatém Hostýně působilo osm jezuitů (byl zde totiž umístěn noviciát s osmnácti novici) a dva faráři, kteří ke komunitě

[735] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1993*, Praha 1993, s. 27.

[736] Srv. ALTRICHTER, M., Verso il sacerdozio, in *Viera a kultúra cestou človeka*, in *Jubilejník k 65. narodzeninám slovenského filozofa a teológa Ladislava Csontosa SJ*, ed. Lichner, M., Dobrá kniha, Trnava 2017, s. 53–68.

patřili. V Hradci Králové žili odděleně na farách dva jezuité, v Jáchymově pak dva jezuité, k nimž přináleželo pět dalších jezuitů na farách a dva jezuité v Lounech. O komunitu jezuitů v domově důchodců pro kněze na Moravci se staral jezuita působící na faře. V regionální komunitě Opava působilo ve farnostech osm jezuitů. V domově důchodců pro kněze v Oseku bylo pět jezuitů. V pohraničí na jižní Moravě (Perná) působili rozptýleně čtyři jezuité, na faře v Polné pracovali v diecézi tři jezuité a v pražské komunitě žilo deset jezuitů a mimo komunitu tři jezuité. Ve východních Čechách žili v rozptýlení tři jezuité (Rychnov). Na faře ve Štěpánově pak dva jezuité a sedm scholastiků, kteří studovali na teologické fakultě v Olomouci. Ke komunitě patřili ještě další tři jezuité. Podobně na faře na Velehradě bydleli čtyři jezuité a ke komunitě přináleželi tři další jezuité, kteří působili na farách.

Již tento krátký přehled ukazuje, jak se otázka trvale klesajícího počtu členů provincie (podobně, jak tomu bylo v převážné většině provincií v Evropě a Severní Americe) stávala nejurgentnějším faktorem, který vstupoval do apoštolského plánování i do celkového prožívání identity jezuitů i katolíků vůbec. Jak dlouhotrvající problém to byl, dokumentuje drobná poznámka v *Nuntiích*, komentující vstup Čupra do Tovaryšstva v roce 1972 a příznačně nazvaná *Ale nejsme ještě odsouzeni k vymření*. Jeden exilový jezuita (Václav Feřt?) v ní říká: „Pán Bůh nám poslal letos jednoho kandidáta, Josefa Čupra, bývalého velehradského studenta. Byl vysvěcen v Nepomucenu před svátkem sv. Josefa a začne noviciát začátkem října v Římě.“[737]

O několik desítek let později je to provinciál František Hylmar, který se zamýšlí nad největším propadem počtů členů v novodobých dějinách ČPTJ, který se v době jeho provincialátu dostavil. Při svém závěrečném bilancování na toto téma naráží: „V závěru své služby provinciála děkuji všem našim a prosím o odpuštění mých chyb. Je nás o čtyřicet méně než v květnu roku 2008. Nemusí to být samo o sobě špatné, pokud dokážeme menší počet kompenzovat vždy plnějším a méně podmíněným nasazením se pro Boží věc a snahou o stále větší vzájemnou čitelnost a konkrétní spolupráci.“[738]

Je potřebné si uvědomit, že **ústřední překážka obnovy života provincie spočívala v úplné ztrátě povědomí, zvyklostí a návyků v komunitním životě**. A to ve všech oblastech. Čeští jezuité, ať už působili v oficiálních, skrytých či podzemních formách života církve, prožívali své začlenění do Tovaryšstva a uskutečnění svého poslání v něm a skrze něj prostřednictvím nedobrovolné adaptace prožívání řeholních slibů a života podle *Konstitucí* a velmi rozmanitých zkušeností, jak v tom či onom případě žít jednotu myslí a srdcí, jednotu ve smýšlení, avšak v rozptýlení. Stále pokládaná otázka, jak růst v poslušnosti a jak prožívat sliby chudoby, vytvářela osobité formy vztahů mezi jednotlivými jezuity a jejich představenými. Zvyklost ustanovovat *pobočníka*,[739] s ohledem na stálou obezřetnost před možností rizika infiltrace řádu ze strany tajné policie, měla nutně konspirativní charakter a z ní plynoucí zohlednění možností dané místem a osobitostí jednotlivých členů. Podstata spočívala v častém osobním styku,[740] praxi vydávání počtu ze svědomí a osobní kázni v otázkách finančních a vedení osobních účtů

[737] Ale nejsme ještě odsouzeni k vymření, in *Nuntii*, 80 (červenec 1972), s. 2.
[738] HYLMAR, F., Úvodní slovo, in *Nuntii*, 11–12 (2012), s. 2.
[739] *Konstituce* [659].
[740] *Konstituce* [662].

v transparentnosti zohledňující rozlišení osobních potřeb a nezbytných životních nákladů a potřeb apoštolských prací.

Provincie, navyklá z hlediska kanonických postupů na široké pravomoci v době komunistické totality, které jinak obvykle přináležely generálnímu představenému nebo římské kurii, upadla do stavu právního vakua, ve kterém všechny otázky musela řešit operativně. Navíc riziko infiltrace komunistickou státní bezpečností vedlo k nutnému, tehdy zcela provizornímu, utajovanému způsobu jednání, takže cesta k znovuobnovení běžných administrativních a kanonických aktů byla oblast, v níž se vedení provincie i jednotliví představení učili „za pochodu" základním procesům institucionálního řízení. Mnohé z toho bylo nahrazeno neformální přátelskou atmosférou, osobně pěstovanou důvěrou a ochotou k poslušnosti téměř bezvýhradné. Tento *habitus* jezuitského chování však byl jen stěží přenositelný na mladší generaci a bylo náročné jej zesouladnit se zvyklostmi jezuitských provincií v zahraničí. To vše se projevovalo na více rovinách především v oblasti řízení, formace a ekonomického zabezpečení.

Pohled *ad extra* je dán tím, co můžeme nazvat *kulturním kapitálem* obsahujícím pohled na vzdálenější i bližší minulost ve vědomí lidí a jejich vnímání atraktivity jezuitského *habitu* („zprostředkovatele strukturálních daností a praxe"[741]), který dával jezuitům šanci se uplatnit ve službě pro církev i společnost. Byla to jistá jednolitost vlastností a návyků, které si jezuité osvojovali a rozšiřovali je i mimo své řady. Tato schopnost explikace vytvářela konstruktivní a kreativní prostředí, umožňující skrze kvalitní vzdělávání překonávat sociální bariéry. Většina studentů jezuitských gymnázií pocházela z chudých poměrů. Jezuité byli v druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století vnímáni a ceněni jako vychovatelé mládeže a kněžského dorostu. Biskupové se na ně rádi obraceli s tím, že jejich přítomnost vnese do vzdělávacích a výchovných institucí modernizační prvky spojené velmi těsně s tradicí a Římem. S tím byl spojen stále vzrůstající význam duchovních cvičení a tiskového apoštolátu. Byly to jezuitské časopisy, které pronikaly do širších řad věřících. Jejich dopad byl značný. Vyhýbaly se laciné popularizaci, uchovávaly si svoji odbornou zasvěcenost i pedagogickou zručnost.

K tomu ovšem napomáhaly velmi dobré vztahy, které jezuité měli k mnoha papežům této epochy. Ale byly to především římské univerzity, které tento akcent nadregionality vtiskovaly i do domácího, českého či moravského prostředí. Z druhé strany jezuité v českých zemích ve své kolektivní paměti uchovávali obdiv vůči *prvnímu Tovaryšstvu*, jenž však v českém kulturním prostředí vytvářel kulturní stereotypy, se kterými museli zápasit během první republiky, v průběhu komunistické totality i v době postkomunistické epoše společnosti směřující – často bolestně – do postmoderní a postfaktické doby, nejen do epochálních změn, nýbrž do úplné změny epochy. Zopakujme: „To, co prožíváme, není jednoduše epocha změn, ale změna epochy."[742] Postupně proměňovaný obraz jezuity může být ilustrován krátkou citací z denního tisku:

---

[741] ŠOTOLA, J., *Zrušení jezuitského řádu v českých zemích. Kolektivní biografie bývalé elity.* Disertační práce, Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2005, s. 12–17.

[742] FRANTIŠEK, Nový humanismus v Kristu Ježíši. Promluva papeže na Italském církevním sněmu, katedrála ve Florencii, [online][cit. 13.05.2024], in *Radio Vaticana*, dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22737.

„U nás jsou často proklínaní a zatracovaní, jejich špatná pověst je však nezasloužená. Jezuité totiž udělali mnoho dobrého. Podporovali vzdělanost, a když bylo třeba, neváhali obětovat i životy ve prospěch potřebných. Je třeba se dívat na historii objektivně, ne v duchu překonaných Palackého a Masarykových umělých konstrukcí. Souhlasím s historikem Josefem Pekařem, že tím hlavním nosným kamenem v českých dějinách je národ, nikoli náboženství. Jezuité se podíleli na rozkvětu českých zemí, byli velkým přínosem pro jejich kulturní, sociální a ekonomický rozvoj. Pozitiva určitě převažují nad negativy."[743]

Jistý obrázek skýtá například publikace *Co si myslíme o jezuitech?*, vydaná při příležitosti 450. výročí příchodu jezuitů do českých zemí.[744] A samozřejmě vhled do nejnovějších „dějin" České provincie jsou příběhy, osudy, údály a ortely jednotlivých jezuitů, jak je vykresluje Jan Pavlík v medailoncích shrnutých pod názvem *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*.[745] V empatickém hodnocení plodu memoárových medailonů dlouholetého provinciála z doby neveřejného či ilegálního působení, přirozeně zcela ve službě daného literárního žánru (totiž autorský subjektivní pohled na člověka, jeho život, dílo a postoje), jímž vyjadřuje hold předchozím generacím, renomovaná autorka a znalkyně jezuitských dějin píše:

„Pater Jan Pavlík byl provinciálem České provincie Tovaryšstva Ježíšova před rokem 1989; bylo to v dobách, kdy pro českou veřejnost jezuité *de facto* zmizeli, a tak i jeho hodnost v republice oficiálně neexistovala. Navzdory všem perzekucím a obtížím přesto řád Societas Iesu pokračoval ve své utajené činnosti i za komunistického režimu. Jedním z dokladů o záslužné práci jezuitů je právě kniha otce Jana Pavlíka. (…) Pozdní návrat jezuitů do českých zemí byl způsoben jednak nezaslouženě negativní pověstí řádu, jednak odporem velké části české společnosti vůči katolické církvi, jejíž nejvíce agresivní složkou se zdáli být právě jezuité. Mezi jejich přední odpůrce patřil nikdo menší než Jan Neruda. Nicméně přesto se k nám v šedesátých letech 19. století členové Tovaryšstva navrátili. Dávné mocné pozice ale už nenávratně ztratili, mohli působit jen na vcelku malém prostoru. Jejich bývalé řádové domy byly sekularizovány, často se přeměnily v kasárna, jejich kněžské povinnosti přejali příslušníci jiných řádů. (…) Není to ani povzbudivé čtení; osudy mnohých jezuitů, především z druhé poloviny 20. století, jsou více než tragické."[746]

V době největšího rozvoje přítomnosti jezuitů v českých zemích v době *druhého Tovaryšstva* (tedy od roku 1814; dlužno podotknout, že zcela odhlížíme od situace jezuitů na Slovensku koncem Rakousko-uherské monarchie; jezuité na Slovensku patřili pod jurisdikci Uherské provincie a i v době, kdy byli právně propojeni s Česko-slovenskou provincií, tíhli stále

[743] ZIEGLER, J., Jezuité mají velkou zásluhu na rozvoji českých zemí. 24. srpna 2023, [online][cit. 13.05.2024], in *iDnes*, dostupné z: https://blog.idnes.cz/ziegler/jezuite-maji-velkou-zasluhu-na-rozvoji-ceskych-zemi.Bg23080858.

[744] ALTRICHTER, M. (ed.), *Co si myslíme o jezuitech? Odpovědi na anketu k 450letému výročí příchodu jezuitů do českých zemí*, Refugium, Olomouc 2006.

[745] PAVLÍK, J., *Vzpomínky*, 800 stran.

[746] ČORNEJOVÁ, I., *Jan Pavlík, Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, [recenze], [online][cit. 13.05.2024], in *Dějiny a současnost*; dostupné z: http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2011/12/jan-pavlik-vzpominky-na-zemrele-jezuity-narozene-v-cechach-na-morave-a-v-moravskem-slezsku-od-roku-1814/.

hmatatelněji od autonomie k samostatnosti; tím následovali celou slovenskou společnost té doby), to byly především **středoškolské výchovné a vzdělávací instituce, které pohlcovaly největší části materiálních i personálních možností provincie.**[747]

Mentální vhled samotných jezuitů vtělil do své zprávy o České provincii její provinciál Jan Pavlík. Vyjadřuje **étos generace, která se nečekaně, překvapivě a proti vší naději dočkala kýžené svobody**, a je její autentickou generační výpovědí. Pomáhá nám porozumět tomu, do jaké jezuitské mentality vstupuje české specifikum:

„Rok 1990 bude zapsán mezi slavné v České provincii. Přiřadí se k r. 1556, kdy s listinou sv. Ignáce přichází do Prahy prvních dvanáct jezuitů; k roku 1623, kdy vzniká samostatná Česká provincie; k roku 1773, kdy se s životem řeholním rozloučilo s bolestí, ale v poslušnosti 1253 členů kvetoucí České provincie; k roku 1851, kdy do Bohosudova přicházejí učit opět jezuité; k roku 1858, kdy se dostávají otcové a bratři T. J. opět do Prahy; k roku 1919, kdy vzniká opět samostatná, tehdy Československá provincie; k roku 1950, kdy násilím komunistického režimu končí rozvíjející se život České provincie (provincie Slovenská se osamostatnila v roce 1938).“[748]

Rok 1990 je rokem obnovení života a činnosti provincie navenek. Je rokem, ve kterém se obnovily aspoň částečně struktury řádového života. 7. února odevzdal olomoucký arcibiskup sv. Hostýn, který se rozhodnutím P. generála stává zároveň domem probačním. Následuje posvátný Velehrad, Praha a tvoří se menší komunity. Značný počet členů zůstává ještě v rozptýlení po farách, v duchovní správě.

Kromě velkých prací Tovaryšstva – jako byla příprava návštěvy Svatého otce v dubnu 1990 na Velehradě a velké pouti o svátku sv. Cyrila a Metoděje věřících celého státu se všemi biskupy –, snad stojí podle J. Pavlíka kromě mnohých jiných aktivit za zmínku tyto dvě události: návrat jezuitů do Brna (26. srpna 1990) a připravovaná oslava stého výročí příchodu jezuitů na Velehrad. Uveďme dobový kontext, prosycený vroucím étosem generace jezuitů, která se dožila svobody, jež prýští z Pavlíkova vyjádření:

„Od roku 1571 byli jezuité v Brně. Dostali od probošta brněnské kapituly Jana Grodeckého zaniklý klášter berberských panen. K tomu postavili veliký noviciátní dům a kolej a také krásný barokní kostel. Brněnský noviciátní dům se v dějinách Tovaryšstva může chlubit novici, kteří zde položili solidní základ své nekompromisní cesty za Kristem Králem. Kuli zde svá statečná řeholní srdce svatí mučedníci – Edmund Kampián a John Ogilvie, nebo blahoslavení – Melichar Grodecký a Štěpán Pongrácz. Brněnským noviciátem prošlo mnoho slavných jezuitů. Jejich jména vyslovená v českých zemích jsou dodnes pojmem. I jeden z generálů Tovaryšstva začínal svůj řeholní život v brněnském noviciátě – P. František Retz.

V kostele *U jezuitů* je však v kryptě pochován jeden muž, ke kterému má Česká provincie velký dluh: P. Martin Středa. Byl dvakrát provinciálem a také brněnským rektorem, a to v době, kdy Švédové obléhali Brno. Nedobyli je také zásluhou tohoto svatého muže, jeho modliteb, při kterých, jako kdysi při zdvižených rukou Mojžíšových Izrael vítězil, vítězilo vojsko posílené studenty Středovy Mariánské družiny. Tento muž na své vizitační cestě v Brně dne 26. 8. 1649

[747] Srv. PAVLÍK, J., *Vzpomínky*, *passim*.
[748] PAVLÍK, J., *Česká provincie roku 1990* [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6].

jako provinciál zemřel. Jeho tělo je celistvé dodnes. K tomuto muži svatého života a památky se utíká mnoho lidí. Brno jej prohlásilo na věčné časy mocným ochráncem města.

Když se Česká provincie v roce 1950 dostala do koncentračního tábora v Bohosudově, odevzdala se mu zvláštní prosbou: vrátit se – s co nejmenšími ztrátami – opět k plnému řeholnímu životu. P. Martin Středa jezuity opravdu chránil. Přes značná příkoří, ba i utrpení byly ztráty nepatrné. Navíc i v této přetěžké době měla provincie nová povolání. Tak bylo možné aspoň poněkud překlenout mezery neúrodných let. Na den výročí smrti P. Martina Středy, po 217 letech se jezuité vrátili k tomuto kostelu: pod ochranou tohoto muže, kterému by slušelo, aby byl ctěn nejen v kryptě, ale na oltáři, uvedl provinciál opět jezuity do činnosti.[749] Jednoho otce pro práci sociální – mezi vězni a nemocnými a jednoho otce pro práci mezi vysokoškolskými studenty. Jeden bratr se stará jako sakristán o čistotu a krásu tohoto Božího stánku. V komunitě s nimi se připravuje jeden scholastik k maturitní zkoušce.

Za tři měsíce od uvedení jezuitů k brněnskému starobylému jezuitskému kostelu zde generál řádu P. Kolvenbach koncelebroval mši svatou a po ní, v kryptě u prosklené rakve P. Martina Středy se pomodlil díkůčinění za ochranu, kterou nám tento významný člen nebeské České provincie dosud poskytl.

Druhou událostí roku v naší provincii bylo jubileum – **sté výročí od příchodu jezuitů na Velehrad**. 19. prosince 1891 povolal olomoucký arcibiskup jezuity na Velehrad. Velehrad byl po všech stránkách ve velmi špatném stavu. Proto tam nikdo nechtěl jít, až jezuité, jako pátý řád v pořadí těch, kterým byl nabídnut, se ujali těžké práce. Velehrad – místo spojené s první slovanskou misií svatých Cyrila a Metoděje, duchovní pojítko všech Slovanů! Tuto misii přijali po nich také naši staří otcové. Začali skromně s duchovní správou velehradské farnosti. Až v roce 1921 otevřeli Papežskou kolej s gymnáziem, jako přípravu pro misijní práci mezi odloučenými Slovany. Od začátku se na tomto gymnasiu učila i ruština, nejen latina a řečtina. Z této velehradské apoštolské školy vyšli i známí čeští jezuité, kteří byli na počátcích práce papežského ústavu Orientále: P. Josef Lepka byl jedním z prvních graduovaných na Orientále; P. Bohumil Spáčil – známý profesor orientální dogmatiky; i pozdější profesoři na Orientále – P. Josef Olšr, Jan Řezáč, P. Jan Krajcar. Všichni prošli před vstupem do Tovaryšstva velehradskou apoštolskou školou. I otcové Bohumil Horáček a Josef Vaněčka vyšli vstříc své touze po východním obřadu a z velehradského gymnázia směřovali až do Rusika.

Druhou velkou prací našich otců byla duchovní cvičení sv. Ignáce. Z popudu a za velké všestranné pomoci olomouckého arcibiskupa sluhy Božího Antonína Cyrila Stojana byl vybudován Stojanov a po dlouhé roky tam podávali exerciční myšlenky kněžím, inteligenci, Mariánským družinám, ale ponejvíce prostým věřícím obou moravských diecézí. Velehrad se stal semeništěm horlivých a pracovitých laických pomocníků ve farnostech. Úsilím jezuitů se Velehrad stal také místem unionistických kongresů – sjezdů, kterých se zúčastňovali i odloučení bratři pravoslavné provenience.

Po dlouhá léta byl Velehrad také kolébkou pro Tovaryšstvo – byl zde noviciátní dům. I v novicích se zde rodila láska ke křesťanskému Východu a k práci pro něj. Nepochybně i zde před obrazem Panny Marie Matky jednoty (obraz je ideovou prací P. Josefa Jaroše SJ a proveden akademickým malířem Emanuelem Dítětem) byly položeny základy pro práci jednoho z velkých odborníků spirituality křesťanského Východu P. Tomáše Špidlíka.

[749] Dnes se připravuje beatifikace ochránce Brna, jezuity Martina Středy.

A tedy stoleté výročí příchodu jezuitů na Velehrad slavili naši nynější velehradští otcové jako díkůčinění. Přišli s nimi poděkovat nejen otcové Tovaryšstva odjinud, ale také někteří diecézní kněží. Hlavním celebrantem této děkovné mše svaté byl arcibiskup František Vaňák. S ním také z Olomouce připutoval světicí olomoucký biskup Josef Hrdlička, z Prahy český provinciál a z Bratislavy provinciál slovenský.

V základech těchto a všech ostatních možností, které se České provincii otevřely – ovšem kromě velké dobroty Boží – jsou dva zemřelí otcové ve věznicích, utrpení sedmdesáti dvou otců a bratří, kteří byli soudně odsouzeni kromě pobytu v lágru ještě k vysokým trestům žaláře; 150 členů, kteří prošli koncentračními tábory, někteří až na deset let; ovšem i otcové a bratři, kteří vzdáleni své vlasti šířili na mnoha místech království Boží a s ním i dobré jméno České provincie i národa. Tito všichni v době čtyřicetiletého útlaku jsou a zůstanou dobrým základem další činnosti a rozkvětu České provincie, a to nejen na Velehradě a v Brně. Kéž Panna Marie a všichni naši nebeští ochránci jsou při nás, jako při nás byli.“[750]

Služba provinciála

Průběh jmenování jsme již popsali výše. Dne 29. ledna konzult P. generála posoudil a schválil návrh Čuprova jmenování, o den později jej P. generál oznámil P. Pavlíkovi s tím, že bude veřejně oznámeno 1. února 1991. Nástup do úřadu byl stanoven na 7. dubna 1991, neděli *In albis*.[751] Nedlouho poté umírá P. Pedro Arrupe a Čupr má zároveň poslední punkta v Nepomucenu.[752] V Římě se několikrát setkává s P. Emilem Váni SJ, slovenským provinciálem.[753] Při své první návštěvě po jmenování (20.–25. 2. 1991) společně s P. Pavlíkem navštíví noviciát na Svatém Hostýně a komunitu scholastiků ve Štěpánově. Po návratu do Říma pracuje ještě ve Vatikánském rozhlase, v Nepomucenu jej nahrazuje Josef Pazderka.[754] Dne 6. března odjíždí do Brna a Prahy a 12. března je opět v Římě.

Předání funkce provinciála bylo záležitostí zcela interní. Její ráz byl osobní, administrativní a liturgický. Postupoval podle pokynů k převzetí úřadu, které obdržel Čupr od Bogusława Steczka SJ, regionálního asistenta generálního představeného pro východní Evropu,[755] ještě v Římě před odjezdem.[756] Podle nich končící provinciál v refektáři před obědem přečte ustanovující dekret a pozdraví nového provinciála. Ten krátce poděkuje předešlému

---

[750] PAVLÍK, J., *Česká provincie roku 1990* [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6]. Ke kontextu významu Velehradu srv. SLÁDEK, K., The Mission of Clavic Christians, in *The Christian roots of European identity. A central European perspective*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2019, s. 97–110.

[751] Diář 1991, 30.01.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[752] Diář 1991, 05.02.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[753] Diář 1991, 15.02.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[754] Diář 1991, 01.03.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

[755] Do roku 1988 se jednalo o asistenta slovanské asistence, která vznikla 17.4. 1929 a náležely do ní Provincie velkopolsko-mazoviecka, Provincie malopolská, Viceprovincie československá a Viceprovincie jugoslávská; srv. „Asystencja“, in GRZEBIEŃ, L. (ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, WAM, Kraków 2004, sl. 20; k osobě Bogusława Steczka SJ srv. Bogusław Steczek [online][30.6.2024]; Wikipedia, wolna encyklopedia; dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Bogus%C5%82aw_Steczek.

[756] 1991 Římské poznámky SJ; Řím, 17.3.; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,1,1]; Detailní poznámky k předání funkce provinciála; sepsáno po jmenování provinciálem a bezprostředně po návštěvě ČR ve dnech 6.–12.3.1991.

provinciálovi a začne ve jménu Páně s prosbou o spolupráci. Vše má proběhnout velmi rychle, proslovy mají být velmi stručné, celkově kolem deseti minut.

Druhý bod římských instrukcí pro nového provinciála se týkal konzultu. Poznámky jsou ryze organizačního rázu. Mají se konat jednou za měsíc, na závěr každého konzultu se má stanovit datum příštího konzultu; když někdo nemůže přijít, je možné pozvat náhradníka, někoho z místa nebo ekonoma; pro zvláštní věci pozvat zainteresované; stanovit program vždy pro příští konzult; začínat modlitbou a úryvkem z *Konstitucí* nebo z knihy *Náš život jezuitů*;[757] alespoň před zahájením rozdat psaný program konzultu; dělat po hodině přestávky; úkolem *socia* je napsat zápis (přímo do knihy: přítomní, téma, názory přítomných; rozhodnutí, bylo-li učiněno); provinciál má uvést projednávanou otázku a pak více poslouchá, než mluví. Instrukce doporučuje konat konzulty tematické (nejen řešit vzniklé problémy), například rozvinutí apoštolátu v Praze apod. Je vhodné přizvat i zainteresované. Občas (jednou za rok) svolat konzult na jiném místě, například na Hostýně, svolat představené na setkání (ne jako konzult) apod. Konzultory jmenuje provinciál.[758]

Třetí bod se týkal kanonických návštěv komunit, jež se mají rozvrhnout na celý rok podle předem připraveného kalendáře. Vizitace začíná rozhovorem se superiorem s tím, jak vidí dům, problémy a tak dále. Tato rozprava trvá dvě až tři hodiny. Následuje s každým *ratio conscientiae* (*vyjevování svědomí*[759]) a dále poskytnutí prostoru, kdy každý může hovořit o sobě a také o představených. Součástí vizitace je i účast na konzultu domu. Na závěr konzultu provinciál uzavře vizitaci exhortací, mší svatou a obědem. Po každé vizitaci provinciál sepíše zápis podle *Practicam quaedam*.[760] Jak si Čupr poznamenal, v době jeho přebírání úřadu byla připravována úprava administrativních postupů, která byla publikována později. Připomněl především důležitost dopisů každoroční konzultorů, revizora ark a představených. Závažně je vždy chápána nepřítomnost provinciála, která musí být řádně oznámena tím, kdo jej zastupuje, povětšinou sociem.

Dne 4. dubna se Čupr oficiálně loučí s komunitou a odjíždí vlakem přes Vídeň do Prahy.[761] 8. dubna se koná první konzult v mimořádném formátu: socius, Málek, Ambros, Pavlík. Druhý den přichází schválení Petra Koláře sociem provincie.[762] Dochovala se nám nástupní řeč Josefa Čupra, datovaná dne 8. dubna 1991. V ní shrnuje své hlavní představy o budoucím směřování České provincie:

> „Pokoj vám!
> Milovaní bratři, ať radost a naděje prýštící z tajemství vzkříšeného Krista plní stále vaše srdce!
> Ke každému z vás osobně se obracím tímto pozdravem, spojen s vámi stále živým ignaciánským duchem. Ujímám se služby, kterou mně svěřil otec generál.

[757] 1991 Římské poznámky, Řím 17.03.1991 [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,1].
[758] *Tamtéž.*
[759] Srv. *Konstituce* [92], [93], [95], [97], [263] [424], [551].
[760] *Practica queadam. Norme per la corrispondenza col P. Generale a per la trattazione di alcune questioni concrete*, 22–24, Curia della Provincia italiana, Roma 1997, s. 17–18.
[761] Diář 1991, 04.04.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[762] Diář 1991, 08.–09.04.1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

Vroucně prosím Pána o světlo a sílu Ducha Svatého, abychom společně rozpoznali a dokázali, v této době, odevzdaně plnit jeho vůli. Většinu z vás neznám, tím méně vaše každodenní starosti a problémy. Mám proto v úmyslu co nejdříve vás osobně navštívit a přátelsky se pobavit. V tomto dopise chci uvést několik otázek k vzájemnému rozhovoru, které mně kladl na srdce o. generál. Je to především naše duchovní obnova jak osobního, tak společného života, dále stálá formace, apoštolát ap.

Nejprve chci však poděkovat. Vycházíme z těžkého údobí totality. Po celých čtyřicet let nás však Bůh vedl a chránil. Jemu především patří naše modlitba díků. Nikdy nebude dostatečná. Údolí stínu a smrti, jímž jsme procházeli, však přesto na nás zanechalo stopy. Nikdo nebyl ušetřen. Stálo to i životy. Mezi nejvíce postiženými byli představení. Provinciálové o. Šilhan a o. Pavlík vejdou jistě do dějin nejen naší provincie, ale celého Tovaryšstva. Snad jen současný rumunský provinciál je předčí délkou trvání služby. I na Naše v zahraničí nesmíme zapomenout. Zakusili také svoje. Bůh všem, jak těm doma, tak v zahraničí jistě odplatí jejich oddanost a věrnost.

Když Pius VII. obnovoval zrušené Tovaryšstvo, vyzýval zbylé členy, aby se stali jezuité opět „osvědčenými a dobrými veslaři", kteří pomohou účinnými prostředky zmítané Petrově lodičce. Můžeme vyhovět i dnes tomuto očekávání Krista a Církve? Jistě ano. Musíme se stát ovšem dobrými veslaři, schopnými nalézt a použít účinné prostředky. Těchto kvalit dosáhneme duchovní obnovou a stálou formací. Spolu s církví a s celou společností postupně vycházíme z ‚temna' a naléhavě pociťujeme nutnost obnovy.

Naše církev s ní již započala. Jak se do těchto obrodných snah zapojujeme my, členové České provincie Tovaryšstva Ježíšova? Patříme k církvi. Začíná-li každá obroda v srdci člověka, pak k ní přispějeme nejlépe tehdy, staneme-li se opravdovými syny sv. Ignáce. Budeme-li takoví, jaké si nás přál on. O to je třeba se snažit. Prostředky k tomu máme. Již P. Nadal nás na ně upozornil: ‚Stane-li se – Bůh nás chraň tohoto nebezpečí – že Tovaryšstvo ochabne, zvlažní, pak prostřednictvím exercicií musí najít cestu zpět k duchovnímu oživení a počátečnímu nadšení. Sv. Ignác, jak sám dosvědčil, obdržel v Manrese od Pána všechny dary prosycené tvořivým Duchem moudrosti, které z tohoto počátečního ohniska a zdroje vyvěrají do celého Tovaryšstva, do všech jeho údů, činnosti a apoštolátu.'

Věnovat tedy pozornost duchovním cvičením, nabývat ignaciánskou zkušenost Boha. To by měla být základní orientace naší obnovy. A nejen naší; máme být nápomocni i těm, k nimž jsme posláni. Sv. Ignác před nás staví jako model Krista, podobně jak Apoštol Pavel: ‚Mějte v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš.' (*Fil* 2,5) Toto smýšlení je i důvodem naší existence. Každý z nás uskutečňuje sebe sama, své lidství a osobnost tím, že se podílí na smýšlení, jaké měl a jaké stále má Ježíš Kristus.

Cestu ke Kristu a jeho Otci pak sv. Ignác ukazuje skrze Pannu Marii. Byl jejím ctitelem. My, jeho synové, tuto tradici chceme rozvíjet. I pro nás zůstane Maria vzorem člověka, který se nechal bezprostředně inspirovat Bohem k prostým skutkům služby druhým lidem.

Ruku v ruce s duchovní obnovou jde i formace. Ta musí být vždy orientována do budoucna. Musí nás připravovat ke službě církvi, k poslání do obtížných poměrů světa. Cyklus formace, jak uvádí 32. GK, není nikdy dokončen a sama *prvotní* formace musí být podřízena k této trvalé formaci. Nesmíme ani zapomenout na doplňování mezer ve formaci zapříčiněných předešlou dobou útlaku.

Stálá formace musí být rozvíjena a postupně začleňována do apoštolátu. Jeho priority je třeba do budoucna stanovit tak, aby odpovídal ignaciánské inspiraci, i když současná situace u nás nedovoluje její plné uplatňování. Patří sem i otázka misijní činnosti.
I po materiální stránce je třeba provincii zajistit a obnovit. Ke spořádanému životu je to nutné. Přednost a důraz však musíme klást vždy na obnovu duchovní.
Jistě nám všem leží na srdci i starost o povolání, zvláště bratří. ‚Proste Pána žně (…).' On posílá dělníky. Modleme se za povolání, vlastně za sebe samy, abychom příkladem svého osobního i společného života nadchli mladá srdce pro ignaciánský ideál.
Drazí bratři, v těchto několika odstavcích předkládám otázky, které by měly být předmětem našeho vzájemného rozhovoru. Dílčích otázek bude z vaší strany mnohem více. Bratrská výměna názorů nám jistě pomůže v naší snaze rozpoznat a konat Boží vůli, aby Království, pro které pracujeme, rostlo podle Božího záměru, aby náš život se stal jedinou Boží chválou.
Spojen v modlitbě vám žehnám."[763]

Ihned od svého jmenování se plnohodnotně ujímá svého úřadu. 10. dubna se společně s Pavlíkem na Hradčanech setkává s kard. Tomáškem a s pomocnými pražskými biskupy Janem Lebedou, který v tu dobu předával úřad generálního vikáře Antonínu Liškovi (brzy nato, 28. srpna 1991 byl jmenován českobudějovickým biskupem). Setkání se účastnil rovněž František Lobkowicz, který přijal biskupské svěcení rok předtím, totiž 7. dubna 1990. Setkání se uskutečnilo v době, když už byl jmenován novým pražským arcibiskupem Miloslav Vlk, který se fakticky ujal úřadu až 1. června 1991. Od 15. do 20. dubna se konalo v Krakově a Varšavě setkání provinciálů slovanské asistence pod vedením B. Steczka. Toho se Čupr již naplno účastní a odváží si odtud další konkrétní poznámky, v nichž se odráží již **širší souvislosti světového Tovaryšstva**.

I tyto krátké poznámky naznačují hlubokou změnu, kterou Čupr začal prožívat ve svém osobním, kněžském a řeholním životě, když se stává *vyšším řeholním představeným* s rozsáhlými pravomocemi plynoucími z všeobecného církevního práva společností zasvěceného života (obecně) a řeholníků (speciálně)[764] na jedné straně, na straně druhé i právem Tovaryšstvu Ježíšovu vlastním, „ať už zvláštním způsobem od papežů schváleným, nebo potvrzeným, či nikoli".[765]

Z hlediska práva je provinciál ordinářem pro členy Tovaryšstva podřízené jeho příslušné pravomoci.[766] Provinciálové nejsou ustanovováni na určité období, avšak „trvání jejich služby ať zpravidla nepřekračuje šest let. Je povinností generála vzhledem k provinciálům a provinciálů vzhledem k místním superiorům postarat se o to, aby se změny dály i před uplynutím šesti let, jestliže to se zřetelem na obecné dobro provincie nebo domů bude zdát vhodnější". [767] Provinciál je velmi těsně spjat s generálním představeným, protože toliko zprostředkovává v daném místě pravomoci jím svěřené. Tak například nemohou provinciálové „vydávat

[763] 1991 Čupr; Nástupní dopis jako provinciála; 8.4.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,9].
[764] Srv. CIC/1983, kán. 573–709; CCEO, kán. 410–553.
[765] *Manuale practicum iuris Societatis Iesu*, Úvod, I,1, Curia Societatis Iesu, Roma 1997; česky *Praktická příručka práva Tovaryšstva Ježíšova*, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Brno 2001, s. 7.
[766] *Manuale practicum iuris SI*, Úvod, VII § 2; srv. *CIC/1983*, kán 134 §1; CCEO, kán. 934 § 3.
[767] *Manuale practicum iuris SI*, IX, I, 266.

pravidla nebo nařízení časově neomezené pro celou provincii společně, leda s generálovým svolením".[768]

„Třebaže se vždy nemusí rozhodovat ve shodě se svými poradci, přesto musí provinciál postupovat velmi obezřetně, jedná-li proti mínění většiny. Odporuje-li jeho názor jednomyslně radě ostatních, má před vlastním jednáním co nejpodrobněji vyložit své důvody ostatním a rovněž generálnímu představenému."[769]

Provinciálové mají rozsáhlé správní pravomoci: prostřednictvím místních superiorů řídí domy a apoštolské instituce, stejně tak i činnost ředitelů děl. Mají právo a povinnost vizitovat komunity a díla. **Vizitace** se má vykonávat osobně, přičemž si může přizvat i jiné jezuity. Cílem vizitace je prozkoumat, vyhodnotit a v případě potřeby, žádoucnosti či nutnosti napravit způsoby duchovního života i apoštolské činnosti. Důležitou součástí vizitace je vyjevení svědomí, jež je nejzákladnějším znakem a projevem života jezuity.[770]

„Představený tím získává vnitřní vhled a znalost těch, kdo jsou podřízeni jeho autoritě; vidí, co mohou a co nemohou dělat, jakou pomoc potřebují, zda radu nebo prostředky, aby mohli dělat, co jen bude možno. Podřízený spolubratr se však přitom učí chápat smysl svého poslání a práce a dozvídá se, co musí dělat, aby dostál své odpovědnosti. Čím obšírněji a upřímněji je prováděno skládání počtu ze svědomí, tím autentičtější bude naše poznání vůle Boží a tím dokonalejší ona jednota ducha a srdce, z níž náš apoštolát čerpá svou sílu. Společenství postrádající upřímnost a otevřenost ve vzájemných vztazích ustrne velmi brzy ve formalismu, jenž už nestačí na dnešní požadavky, nebo se zcela rozpadne."[771]

V roce 1993 se uskutečnily pravidelné vizitace: Velehradu (15.–17.1.), Českého Těšína (18.–21.1.), Kolína (3.–5.2.), Brna (17.–20.2.). Čupr, aby podpořil scholastiky v jejich zahraničních studiích, je rovněž individuálně vizitoval v Krakově (28.–31.5. 1993) a Bratislavě (15.–16.5. 1993). Vizitace probíhaly následně zcela pravidelně, a to ve všech komunitách, i některých členů v zahraničí.[772] I v závěru svého provincialátu podtrhl důležitost vizitací v komunitách. Když je ohlašoval v listopadu 1996, mohl předpokládat, že budou poslední. Vezmeme-li do úvahy, že nastoupil do úřadu 7. 4. 1991 a obvyklou šestiletou délku v úřadě provinciála, roční prodloužení, který není nikterak v rozporu s vlastním právem Tovaryšstva, do poznámky o významu vizitací vložil svoji dosavadní zkušenost. Svůj pohled shrnul do několika instrukcí, jak se na vizitace připravit, co je jejich obsahem a k čemu mají směřovat. Vizitace sice má prozkoumat, zhodnotit a usměrnit náboženský život a formy apoštolátu. Prvořadé však pro Čupra je upevnění přátelských svazků v Kristu, obnova spočívá v tomto základním rozměru života jednotlivého jezuity i komunity.[773] Vizitace proběhly v přechodovém roce předávání

[768] *Manuale practicum iuris SI*, IX, I, 285.
[769] *Guidelines for provincials*, 12c, in ARSI, 16/3 (1975), s. 565.
[770] *Tamtéž*, 60–66, in ARSI, 16/3 (1975), s. 560–594, zde s. 585–588.
[771] 32GK. Decree 11. Union of Minds and Hearts in the Society, 31–32 [231–232], in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today*, s. 347.
[772] Srv. *Nuntii*, 3 (1996), s. 2; informace o návštěvě scholastiků v Bratislavě společně s V. Suchým.
[773] ČUPR, J., Úvod, in *Nuntii*, 11 (1996), s. 1.

úřadu provinciála v řádném termínu. Znovu se zde připomínají slova, která pronesl v minulém roce. Hlavní pozornost bude věnovat komunitnímu životu.[774] Důležitou otázkou se stává program komunitního života.

Je úkolem provinciála **řídit uvnitř provincie procesy, jimiž jednotlivý jezuita prochází v době své formace**, jako proces přijímání do noviciátu, posuzování zralosti novice a scholastika ke studiu.

> „Má dbát na všechna hlediska formace těch, kdo náležejí k jeho provincii. Na něm jsou závislé jak osoby, tak zařízení, které se starají o formaci. Je však vhodné, aby v provincii, kde to vyžadují okolnosti, působil jeho zástupce, který by se bezprostředně staral o různé případy formace každého jednotlivého našeho mladého člena."[775]

> „Provinciál může prodloužit dobu noviciátu o šest měsíců nad obvyklé dva roky. Zdá-li se, že je potřebné ještě další prodloužení, věc musí být oznámena generálnímu představenému, který však nepovolí prodloužení delší jednoho roku."[776]

Podobně scholastikové, „v případě oprávněných pochybností o jejich povolání nemohou být připuštěni ke studiu teologie, anebo pokud se teologie studuje v různých údobích, ke konečnému studiu vedoucímu ke kněžství".[777]

Důležitou roli má rovněž při skládání posledních slibů, protože k tomu dává podnět: „Když k tomu uplyne normální doba, provinciál má shromáždit potřebné informace a odešle je generálnímu představenému, spolu s kladným či záporným posudkem svých poradců."[778]

Značně obtížná bývá situace se specializovanými studiemi, protože „vyšší speciální studia, např. k dosažení doktorátu nemají být příliš prodlužována. Dojde-li k tomu, např. protáhnou-li se studia o více než dva roky nad normální dobu, která se pro ně vyžaduje, provinciál má vážně uvažovat o jejich skončení".[779]

Provinciál má rovněž **disciplinární pravomoci**: může propouštět novice a také všechny členy s jednoduchými sliby „na základě pravomoci, kterou generální představený udělil pro jednotlivé případy,"[780] ne však profese se slavnými sliby a rovněž ne dispenzovat jáhny a kněze od závazků spojených se svěcením, což zahrnuje i prominutí všech břemen plynoucích z řeholních slibů. Dispenz od celibátu může udělit pouze papež.[781]

> „V případě velkého vnějšího pohoršení nebo velmi velké škody hrozící Tovaryšstvu může vyšší představený, nebo hrozí-li nebezpečí z prodlení, místní superior, po vyslechnutí rádců, ihned vyhostit člena z řeholního domu."[782]

Neformální, ale trvale nárokovaný vliv provinciála se vyžaduje při **utváření životního stylu**.

---

[774] ČUPR, J., Drazí spolubratři, in *Nuntii*, 10 (1997), s. 1.
[775] *Manuale practicum iuris SI*, IX, I, 79 § 1.
[776] *Guidelines for provincials*, 67, in ARSI, 16/3 (1975), s. 588.
[777] *Tamtéž*, 68, in ARSI, 16/3 (1975), s. 588.
[778] *Guidelines for provincials*, 70, in ARSI, 16/3 (1975), s. 589.
[779] *Tamtéž*, 72, in ARSI, 16/3 (1975), s. 590.
[780] *Manuale practicum iuris SI*, II, I, 34 § 1–2.
[781] *Tamtéž*, II, VII, 58 § 1.
[782] *Tamtéž*, II, VIII, 59.

„Má se všemožně snažit o prohlubování duchovního života jak osobního, tak společného ve své provincii, neboť na tom závisí všechno ostatní. Má trvat na nutnosti osobní modlitby a má hledět, aby každý člen měl nejen čas, nýbrž i vnější pomoc, jež by ho k ní uschopňovala a povzbuzovala, tak, aby ji považoval za nedílnou složku svého každodenního života. Má ukazovat spolubratřím svým vlastním příkladem, že **jezuita nikdy nemůže být natolik zaneprázdněný, aby mu nezbýval čas pro osobní modlitbu.**“[783]

Zbožnost jezuitů má i komunitní charakter, i když Tovaryšstvo z dobrých důvodů nemělo za povinnost chórové modlitby. To každého člena provincie podporuje převzít větší díl odpovědnosti za svůj vlastní duchovní život. Poslušnost je výrazem daru zasvěcení se Kristu v církevním společenství, konkrétně v komunitě. Provinciál proto dbá na povzbuzování všech chápat ji jako dobrovolný projev své osobní svobody, protože „svobodným vstupem do Tovaryšstva se vzdáváme určitých osobních práv, abychom mohli následovat Krista tím, že se zavazujeme k poslušnosti vůči Tovaryšstvu“.[784] To je spojeno nedílně s tím, že provinciál je povinen „při výkonu své autority brát v úvahu i práva, svědomí a schopnosti každého člena“.[785]

Dává také jasné směrnice pro **hospodaření provincie** i komunit tím, že stanovuje „pravidla pro každoroční rozpočty komunit a při rozdělování jejich ročních přebytků, jakož i při schvalování těchto rozpočtů, a též pokud jde o vhodnou a přiměřenou odměnu, kterou může komunita obdržet od jezuitských apoštolských institucí za práci či služby jejich členů“.[786]

Nejpodstatnějším jeho úkolem jeví se být oblast, jež je charakterizována širokou a stálou péčí představeného o „**užší jednotu myslí a srdcí mezi členy své provincie**. Tato jednota má být tak těsná, aby nevyhnutelné rozdíly v názorech členů, pokud jde o cíle, prostředky a metody činnosti za konkrétních okolností tuto jednotu neoslabovaly, a tím méně, aby ji nezničily“.[787]

Provinciál pěstuje tuto kulturu komunikace, života a apoštolské práce především bdělou pozorností vůči *praesupponendum*.[788] Čupr si byl dobře vědom toho, že záměr uplatnit toto zlaté pravidlo je dlouhodobý proces, než se může projevit v životě jednotlivce i komunit. Nikdy není již něčím uskutečněným, a už vůbec ne něčím hotovým. Úkol provinciála pracovat pro *smír* v sobě nese určitou nedokončenost. Musel být stále konfrontován s realitou a v ní, chápané ve smyslu konstantní, nikdy definitivně uzavřené zkoušky, střeží svou autoritou a vnitřním postojem jeho trvalou nedostatečnost. Přesto sama skutečnost konkretizovat bližší i vzdálenější horizonty rozvíjení apoštolského plánování se stává svědectvím naděje dovršení všeho v Kristu. A naděje na dovršení má moc proměnit život.

---

[783] Jezuita je neustále postaven před exerciční výzvu, aby si uspořádal život: umění vyvážit práci a modlitbu a práci modlitbou posvěcovat je stále aktuální. *Guidelines for provincials*, 30, in ARSI, 16/3 (1975), s. 572–573.

[784] *Tamtéž*, 33, in ARSI, 16/3 (1975), s. 575.

[785] *Tamtéž*.

[786] *Guidelines for provincials*, 39, in ARSI, 16/3 (1975), s. 576.

[787] *Tamtéž*, 42, in ARSI, 16/3 (1975), s. 577.

[788] „Předpokládá [*presuponer*; lat. *praesupponendum*] se, že každý dobrý křesťan musí být ochotnější vykládat výrok bližního v dobrém než ve špatném smyslu; a nemůže-li ho dobře vyložit, ať si zjistí, jak tomu výroku druhý rozumí, a rozumí-li mu špatně, tak ať ho s láskou opraví; a nestačí-li to, ať hledá všechny vhodné prostředky, aby se druhý, když tomu dobře rozumí, zachránil.“ *Duchovní cvičení*, č. 22.

Je zřejmé, že „pouhý" způsob života – v obhajobě a šíření víry a pokroku v křesťanském životě, při kázáních, přednáškách a jakýchkoli ostatních podobách služby duchovními cvičeními, vzděláváním a výchovou –, může svojí radikalitou „zraňovat" tím, že se může stát výčitkou. V těchto situacích očekávatelné negativní reakce se Čupr má projevit jako „užitečný v usmiřování rozepří svářících se stran", včetně dizidentů a nekonformních členů samotného Tovaryšstva, kteří pracují například prostřednictvím „jiných děl lásky".[789] Každé *východisko a základ*[790] vyžaduje podmínky k jeho uskutečnění a dovršení. Tímto předpokladem je dynamický pohled na to, co to znamená být *dobrým křesťanem*, totiž nechat se stále více proměňovat Ježíšem Kristem. To znamená, že jde o to důvěřovat Bohu a být otevřený naslouchání jeho slovu. Jinými slovy: nechat se jím osobně zpochybnit, postavíme-li před sebe setkání s ním na *konci časů*. Takový otevřený dialog a důvěra jsou možné pouze do té míry, do jaké se věří, že Bůh je v tomto dialogu přítomen.[791] *Konstituce* to vyjadřují těmito slovy:

> „To, co napomáhá sjednocení členů této společnosti mezi sebou a s jejich hlavou, také velmi napomáhá jejímu zachování v plné životaschopnosti. To platí zejména pro pouto vůle, které spočívá ve vzájemné lásce a dobročinnosti. K této lásce je užitečné mít o sobě navzájem znalosti a zprávy, udržovat mnoho komunikace, řídit se stejným učením, být ve všem jednotní, nakolik je to možné, a především [zachovávat a posilovat] pouto poslušnosti, které spojuje jednotlivé členy s jejich představenými."[792]

Když nahlížíme způsoby jednání, které charakterizují Čupra, můžeme připomenout jeden z Ignácových dopisů adresovaný sv. Františku Borgiášovi z 29. května 1555.[793] Především z něj vyplývá, do jakých detailů jde „pozornost" představeného vůči ostatním. Můžeme jej považovat za konkrétní, velmi edukativní příklad ignaciánské výchovy. Uvádí několik bodů, které Ignác zdůrazňuje, pokud jde o dialog a způsoby jednání v běžném životě. V tradici řádu se v této souvislosti cituje velmi často i instrukce sv. Ignáce *Jak jednati nebo vyjednávati s kterýmkoli představeným*. Vrhá světlo na „lidská" specifika jezuitského způsobu jednání. Ta byla Čuprovi jako provinciálovi vlastní:

> **1.** Ten, kdo má jednat s představeným, si napřed sám u sebe věci rozeber a uvaž anebo se o nich poraď s jinými, podle toho, jak budou větší nebo menší důležitosti. Nicméně se při věcech zcela nepatrných anebo velice pilných, když není kdy uvažovati anebo se poraditi, ponechává jeho rozvážnosti, zda je má bez porady anebo bez dlouhého uvažování předložiti představenému, či ne.
>
> **2.** Když si je tak rozebere a uváží, nechať je předloží, řka: Tento bod jsem uvážil sám nebo s jinými, podle toho, jak bude; a napadalo mě anebo jsme uvažovali, zda by to nebylo dobré tak nebo tak. A nikdy neříkej představenému, když s ním jedná: To nebo ono je nebo bude dobře tak; nýbrž to řekni podmínečně: Jestliže je nebo jestliže bude.

---

[789] JULIUS III., Exposcit debitum, in *Formule institutu Tovaryšstva Ježíšova*, 1; *Konstituce*, s. 4.
[790] *Duchovní cvičení*, č. 23.
[791] Srv. WITWER, T., Testi ignaziani per il dialogo e la riconciliazione: Esercizi spirituali, Costituzioni, Lettere, in *Ignaziana. Rivista di ricerca teologica*, 15 (2013), s. 46–55, zde s. 49–51.
[792] *Konstituce* [821], vlastní překlad.
[793] *Epistolae et Instructiones*, I/1, in *Monumenta Ignatiana*, MHSI, IHSI, Romae 1903, č. 5399; česky OVEČKA, J. (ed.), *Výbor z listů a instrukcí sv. Ignáce*, 98, Vyšehrad, Praha 1940, s. 249–253.

3. Když tak věci předloží, bude na představeném, buď rozhodnouti hned anebo počkati nějakou dobu, aby o nich uvážil, anebo je postoupiti tomu nebo těm, kdo je již uvážili, anebo jmenovati jiné, aby o nich uvažovali nebo rozhodli, podle toho, jak bude věc více nebo méně důležitá nebo nesnadná.

4. Jestliže podřízený proti rozhodnutí představeného anebo proti tomu, čeho se on v řeči dotkne, něco namítne, co se mu bude jeviti vhodným, a představený znovu rozhodne, budiž pro tu chvíli konec namítání nebo jakýmkoli důvodům.

5. Jestliže by však i po takovém rozhodnutí představeného ten, kdo s ním jedná, přece ještě byl toho mínění, že by něco jiného bylo vhodnější, anebo by mu přicházely na mysl nějaké důvody pro to, i když by si nečinil určitého soudu, může za tři nebo čtyři hodiny nebo následujícího dne představenému předložiti, zda by to neb ono nebylo dobré, zachovávaje však stále takový způsob v mluvení a vyjadřování, aby nebylo žádné neshody nebo hádky a ani zdání o nich; pročež se pomiň mlčením, co bylo rozhodnuto v onu dřívější hodinu.

6. Přesto může, i když je věc rozhodnuta jednou i dvakrát, zase za měsíc nebo po delší době předložiti s řečeným již postupem, co myslí anebo co se mu naskytne; neboť zkušenost časem odhalí mnoho věcí a rovněž je v nich časem rozmanitost.

7. Dále se ten, kdo jedná, přizpůsobuj disposici a přirozeným schopnostem a vlastnostem představeného, mluvě zřetelně a srozumitelným hlasem a jasně, a v dobách, které jsou mu vhodné, nakolik to bude možné.[794]

Postupem doby byly pro zachování jednoty myslí a srdcí určeny pravidelná výměna informací, zpřístupnění zkušeností (komunitní duchovní obnovy, jak se učit rozlišování, řízené duchovní obnovy ve skupinách). Cílem, o nějž i Čuprovi šlo, bylo „řešení našich problémů, plány, výměna názorů a zkušeností; tímto způsobem otevřeně vyplynou různá mínění o důležitých otázkách a bude se o nich moci diskutovat s láskou, svobodně a upřímně; výsledkem bude, že spolu se zdravým pluralismem se posílí i základní jednota v našem jezuitském poslání".[795]

Proces změny provinciála inicioval Čupr dopisem z 10. 12. 1996, kdy se uvádí i termín jeho funkčního období, které by mělo vypršet 7. 4. 1997. Sleduje předvídaný proces hledání, rozlišení a jmenování provinciála.[796] Celý proces se poněkud zdržel. Jmenování nového provinciála P. Vojtěcha Suchého bylo učiněno 5. 6. 1997, a to na Slavnost Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Čupr má v diáři toho roku dne 6. 6. následující záznam: „P. Steczek ohlašuje tel. změnu provinc. – P. Suchý."[797] Vzhledem k potřebě „náležité přípravy bylo dohodnuto s naším asistentem P. Bogusławem Stezckem, že převezme tuto službu dne 19. dubna 1998 na 2. neděli velikonoční".[798] „Podle běžné praxe v Tovaryšstvu zůstává Čupr ve funkci provinciála do uvedeného data."[799]

---

[794] *Epistolae et Instructiones*, I/1, in *Monumenta Ignatiana*, MHSI, IHSI, Romae 1903, č. 5400a, s. 90–92; česky OVEČKA, J. (ed.), *Výbor z listů a instrukcí sv. Ignáce*, Vyšehrad, Praha 1940, s. 180–181.
[795] *Guidelines for provincials*, 44, in ARSI, 16/3 (1975), s. 572.
[796] Dopis otce provinciála, in *Nuntii*, 12 (1996), s. 2.
[797] Diář 1997 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
[798] Jmenování provinciála, in *Nuntii*, 5 (1997). Příloha.
[799] *Nuntii*, 6 (1997), s. 1.

Postupná proměna vnitřní organizační struktury a zakládání komunit, děl a apoštolských programů

Periodizace života a jezuitské apoštolské práce Josefa Čupra, navržená ve vícekrát citované Rackově bakalářské práci, je výstižná a lze ji přijmout, navázat na ni, ale především rozvinout. Je poněkud zavádějící zastávané tvrzení, které se opírá toliko o postřeh Josefa Stuchlého, že „v době komunismu se jezuité soustředili zásluhou provinciála P. Pavlíka na to, co bylo možné – ‚tedy být farním knězem' a tam sloužit lidem".[800] Vidění Pavlíkovo bylo mnohem vrstevnatější,[801] a i když (nebo možná protože) sám byl nejdříve diecézním knězem a do Tovaryšstva vstoupil až čtyři roky po svém svěcení v roce 1947, velmi dobře rozlišoval specifičnost diecézního kněze a jezuity, a to především ve způsobu chápání pastoračního působení ve farnostech v 70. a 80. letech minulého století. Když mluvil snad o nejzdatnějším jezuitském „faráři" Vladimíru Tomečkovi SJ, definuje jeho službu kněze ve farnosti těmito slovy: „Patřil nesporně k výrazným postavám České provincie Tovaryšstva Ježíšova, kteří v apoštolátu své povolání našli a tajně uskutečňovali řadu let."[802]

Pavlík spíše rozlišoval velmi rozmanité podoby toho, jak různě reagovat na situaci v době čtyřicetiletého komunistického útlaku, kdy otevření možností pro jednotlivé jezuity pracovat veřejně v duchovní správě (i jako faráři či administrátoři či kaplani) bylo chápáno jako jedna z legitimních cest. Mnohem více se však zaměřil na **individuální vyhodnocení osobních kvalit jednotlivých jezuitů a jejich potenciálu působit v tom či onom prostředí**. Svědčí o tom jeho promyšlená reflexe, kterou na Čuprův popud napsal pro potřeby provinčního setkání, jež se odehrálo ve dnech 26.–27. 8.1996 na Sv. Hostýně. Pavlík i Čupr společně dobře rozuměli tomu, že diskuze uvnitř provincie není klidná. Pavlík říká: „Nechtěl bych přinést do tohoto setkání sám od sebe něco konfrontačního a předem se obávám, že samo téma je konfrontační."[803] V jeho řeči je vyjádřeno nejen přání či touha, nýbrž **živá zkušenost hierarchie důležitosti života a poslání českých jezuitů v době nesvobody**. Na první místo staví odpovědnost za stav duší a život všech členů provincie, dále vnímá důležitost úkolu svěřeného Tovaryšstvu papežem a poslední generální kongregací, „jak jsou v našich poměrech uskutečnitelné".[804]

Je rovněž pravdou, že jezuité České provincie se vždy snažili o spolupráci a kooperaci s místní církví. **Podstatou všeho pro Pavlíka však bylo vydávání svědectví**. Pavlík si je dobře vědom pozitiv i negativ, které s sebou nedobrovolně přijatý způsob života nesl: zkoušky, kterými jezuité prošli, byly extrémně těžké. V rovině uvnitř řádu se rozvíjela zkušenost setkávání, založená na citlivosti vůči bratrství a solidaritě jednoho k druhému. Velmi limitující byl vysoký věk jezuitů. Podle něj však největší těžkostí byla změna mentality řeholního života, totiž že vnucené podmínky života v rozptýlení nepřály komunitnímu životu. V době, kdy toto psal, je stále vnímal jako řeholní komunity v plném slova smyslu.

---

[800] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 74.
[801] Srv. PAVLÍK, J., Česká provincie 1990, in *RadVat*, 1992.
[802] PAVLÍK, J., P. Vladimír Tomeček SJ, in *Jezuité*, 16/4 (2007), s. 21–23, zde s. 21.
[803] PAVLÍK, J., Východisko a tradice. P. Jan Pavlík na provinčním setkání v létě, in /6 *Jezuité* (1996), s. 5.
[804] *Tamtéž*, s. 6.

V duchu 34. GK vytyčil tři orientační body, které z jeho pohledu měly budoucnost: ekumenismus a otázka dialogu obecně, práce pro *rudes* (dnes bychom řekli s papežem Františkem smysl po ty, kdo se ocitli na periferii) a konečně to, co bychom mohli nazvat *lokální inkulturace*, sžitím se s různými *subkulturami*, tedy místně a regionálně specifickými skupinami, se svým vlastním jazykovým a hodnotovým kódem, v němž si lidé rozumějí jako tvůrci a nositelé zvláštních, odlišných norem, hodnot, vzorců chování a zejména životního stylu, i když se podílejí na dominantní kultuře a na fungování širšího společenství. V každém případě je důležitým znakem snaha se viditelně odlišit od dominantní kultury.

Pavlík, jako dokonalý znalec českého a moravského „místopisu", vnímal velmi intenzivně potřebnost vytváření různých podob života církve, které budou mít sice svoji potřebnou autonomii, ale budou vzájemně komunikovat a překonávat rozpory. Jestliže jeho o něco mladší vrstevník Oto Mádr hlásal potřebu hledat střed mezi různými proudy ve společnosti, Pavlík ji vnímal jako prvořadý úkol jezuitů. Spočíval v radikalitě, kterou nazýval solidností, laskavostí a pracovitostí.

Proto velmi dbal na studium filosofie, poznání domácího prostředí, nabývání pastoračních zkušeností doma prostřednictvím probačních experimentů. Pavlík rovněž za přednost České provincie považoval její nemajetnost. Tato odkázanost na druhé vedla k tomu, čemu dnes rádi říkáme **vytváření sítí** (***networking***).[805] Čeho se obával, byla nejasnost formulací požadavků, které nebyly na 34. GK vyjádřeny přesnými normami.

Počátek 90. let stavěl nového provinciála před několik strategických úkolů:

Proměna vědomí identity jezuity a jeho poslání v ČPTJ poznamenané pronásledováním a vynuceným životem v disperzi doma i v exilu

Pro Čupra se výchozí perspektivou stal pohled 32. GK na jezuitu dneška: „Jezuita je si vědom, že je člověk hříšný, ale přitom je povolán ke společenství s Ježíšem. (…) Maria je vzorem člověka, který se nechal inspirovat Bohem ke skutkům docela prosté a obyčejné služby druhým, věrnosti v malém."[806]

Již od samého počátku svého úřadu inicioval Čupr pro české jezuity **formační programy směřující k růstu kompetencí a schopností dávat duchovní cvičení**, seznámit se s metodologií duchovního doprovázení, rozlišování, apoštolského plánování a v neposlední řadě i s hlubším poznáním *identity* jezuity dnes, vyrůstající z dynamiky utváření tzv. *třetího Tovaryšstva*. Tak například vyslal 21.–23. 4. 1992 tři jezuity na setkání exercitátorů východoevropské asistence (původně byla označována za asistenci slovanskou) do Čenstochové.[807]

Dynamizujícím prostředím přetvářejícím dosavadní vědomí jezuitské identity v ČPTJ se stala **setkání scholastiků**, které Čupr svým přístupem otevřel. Stala se platformou výměny scholastiků mezi sebou (studovali v zahraničí ve velmi různých podmínkách) a přispívala k formulaci generačních výpovědí, nezřídka tvarovaných polemicky. Střídala se zde atmosféra pracovní a věcná s náladami podněcující boje a spory. F. Hylmar jedno z nich (Kolín 1996)

[805] PAVLÍK, J., Východisko a tradice, in *Nuntii*, 10 (1996). Příloha 3; rovněž Východisko a tradice, *Jezuité*, 6 (1996), s. 8–9.
[806] *Jezuité*, 1 (1992), s. 3.
[807] *Nuntii*, 3 (1992), s. 3.

zhodnotil slovy: „O intelektuální práci se snadno mluví, vytvořit však skutečně plodné intelektuální prostředí stojí úsilí a energii, kterých jakoby se nějak nedostávalo.“[808] Čupr se částečně setkání účastnil, ale nechával i prostor pro výměnu mezi scholastiky samotnými.

Čupr usiloval o rozšíření nabídky exercicií pro členy provincie od samého počátku. Tuto zkušenost dobré praxe přinesl z exilu a trpělivě, ale důsledně vyžadoval i tím, že nabízené možnosti propagoval.[809] V roce 1992 inicioval možnosti tří kurzů, které obsadil českými jezuity žijícími v zahraničí: Špidlík, Ambruster, Koláček.[810]

Co však zcela zásadně ovlivnilo růst identity a poslání Tovaryšstva, byla možnost celé provincie se **aktivně účastnit na přípravách 34. GK**. Kromě pečlivé přípravy exercicií pro členy řádu inicioval Čupr několik vzdělávacích programů ohledně dávání duchovních cvičení. Exerciční skupina polských jezuitů navrhla dva dvojdenní pracovní semináře, které se by týkaly nových forem dávání duchovních cvičení: 1. Exercicie s individuálním vedením cestou vnitřního života (J. Augustin); 2. Struktura duchovních cvičení (R. Machnik); 3. Individuální vedení osoby konající exercicie (K. Trojan; J. Augustin); 4. Zkušenosti spojené s individuálním dáváním duchovních cvičení (W. Gryzlo).[811]

O rok později proběhlo pokračování pracovní schůzky o exerciciích. Polská zkušenost poukázala na jeden důležitý aspekt: totiž že nejlepší reklamou pro potenciální nové exercitanty jsou ti, kdo je prožili a mluví o nich sami pozitivně. Velký důraz je přitom kladen na předběžný pečlivý výběr účastníků.[812] Setkání se účastnili i slovenští jezuité. Následovalo pozvání na desetidenní formační kurz v Čenstochové v roce 1994.[813] V roce 1997 se uskutečnilo *třetí setkání jezuitů z východoevropské asistence* ohledně duchovních cvičení, jež vedl Čuprův učitel Pietro Schiavone. Italský jezuita byl Čuprem považován za autoritu, které v oblasti dávání duchovních cvičení moderním způsobem plně důvěřoval.[814]

Byl to Čupr, kdo si byl vědom mezer **hlubšího poznání litery a ducha *Konstitucí***. Proto pověřuje Josefa Pazderku překladem studijních materiálů, které mají napomoci studovat *Konstituce* před začátkem již svolané 34.GK. Na šest pokračování je zveřejňován studijní text s názvem *Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce* jako pomůcka k samostudiu, případně ke komunitním setkáním.[815] **Osobní rozměr obrácení** však považoval v úvahách o jezuitské identitě za nejdůležitější. Navenek byla vyjádřena ochotou uskutečnit povolání účastí na

[808] *Nuntii*, 1 (1997), s. 1.
[809] Srv. Exercicie pro naše, in *Nuntii*, 2 (1992), s. 2. Možnost duchovních cvičení s P. Koláčkem z Říma znovu připomněl v dalších *Nuntiích*, když informuje, že „se doposud přihlásilo sedm zájemců“. *Nuntii*, 3 (1992), s. 4.
[810] *Nuntii*, 2 (velikonoce 1992), s. 2
[811] *Nuntii*, 5 (1992), s. 11; O důslednosti a spolehlivosti Čupra svědčí i ta skutečnost, jak bedlivě pečoval o dobré informace a dodržovaní příslibů. Program setkání srv. *Nuntii*, 2 (1993), s. 14.
[812] *Nuntii*, 3 (1993), s. 14.
[813] *Nuntii*, 6 (1993), s. 2.
[814] *Nuntii*, 3 (1996), s. 5.
[815] Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 1, in *Nuntii*, 4 (1994). Příloha 2, s. 1–4; Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 2, in *Nuntii*, 5 (1994). Příloha, s. 1–4; Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 3, in in *Nuntii*, 6 (1994). Příloha, s. 1–4; Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 4, in *Nuntii*, 7 (1994). Příloha, s. 1–4; Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 5, in *Nuntii*, 8 (1994). Příloha, s. 1–4; Cesta k Bohu. Znovu objevit Konstituce, 6, in *Nuntii*, 2 (1995). Příloha, s. 1–4; z angličtiny přeložil Josef Pazderka a to z jezuitského časopisu *AMDG. News & Features* vydávaného římskou kurií.

kalvárské oběti.[816] Dále Čupr usiloval o **vnitřní reformu život jednotlivých komunit**. Jsou především komunitami víry, jejímž nejsilnějším poutem je láska. Důležité jsou však i vnější struktury komunit: představený, ministr, konzultoři, ekonom domu a spirituál domu. Jejich úkoly krátce načrtává a objasňuje.[817]

Čupr si byl dobře vědom stavu **důležitosti liturgie** při obnovení života jezuitů po Druhém vatikánském koncilu. Stav překladů liturgických textů odpovídal možnostem, které vyplývaly z omezení danými životem provincie v době komunismu. Silně byli ovlivněni obecně sdíleným vztahem církve v českých zemích k liturgické obnově. Liturgie byla totiž jednou z mála možností, jak v praxi uplatňovat obnovu načrtnutou Druhým vatikánským koncilem. Existovala celá řada překladů liturgických textů různé kvality a také snaha je stále zkvalitňovat. Volání po systematické revizi textů i překlad nových lze datovat do 80. let minulého století. Péčí Jana Pavlíka byly připravovány propria pro liturgii hodin, především zásluhou práce Č. Johna a F. Pevného. Posledně jmenovaný byl jeden exponentů liturgické obnovy v ČPTJ. Samotný misál s proprii pro ČPTJ mohl Pavlík předat prostřednictvím otce P. Molinariho při návštěvě Říma v roce 1987. Tento kongregací schválený text byl jako samizdat rozmnožen pomocí cyklostylu a užíván v provincii. Lekcionář proprii byl sestaven samotným Pavlíkem s použitím textů již schválených v lekcionářích pro české země. „Texty postupně nově prohlašovaných svatých a blahoslavených překládali vždy otcové John a Pevný a byly v latinském i českém jazyce dodávány všem, jak pro misál, tak pro breviář.“[818] Liturgická roucha v duchu liturgické obnovy šil jezuitský bratr František Vaculík.[819]

Na tuto činnost Čupr plynule navázal a dal jí novou podobu tím, že jmenoval Liturgickou komisi ČPTJ, jejímiž členy byli v této oblasti již fungující F. Pevný, J. Pavlík a nově J. Majkov. [820] Jejich úkolem bylo každoročně připravit vydání liturgického kalendáře a překládat nové liturgické texty pro propria ČPTJ. Příkladem způsobu zavádění liturgických úprav komise je vyjádření F. Pevného, jaké společné odpovědi při liturgii zavádět a jaké změny v liturgickém kalendáři je třeba provést. Pevný se klonil k tendenci co nejvíce přiblížit propria ČPTJ českému misálu a kalendáři. [821] Pro společenství východního obřadu připravoval liturgický kalendář Jiří Novotný.

Dalším úkolem bylo vydávání společných modliteb pro vnitřní potřebu řádu, především pro společnou modlitbu v komunitách.[822] Práce pokračovaly relativně pomalu, spíše jednotlivými dílčími úpravami.[823] Breviář s proprii ČPTJ vyšel až v roce 2006, kniha společných modliteb v roce 2023. Obě knihy vyšly v nakladatelství Refugium.[824] Tak to, co Čupr započal tímto

[816] ČUPR. J., Slovo P. provinciála, in *Nuntii*, 2 (1993), s. 1.
[817] ČUPR, J., Úvodem, 11 (1995), s. 1.
[818] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 187–188.
[819] *Tamtéž*, s. 186.
[820] *Nuntii*, 11 (1995), s. 7.
[821] PEVNÝ, F., Poznámky k liturgickému kalendáři České provincie SJ, in *Nuntii*, 12 (1995), s. 5.
[822] *Tamtéž*.
[823] PEVNÝ, F., Oznámení, in *Nuntii*, 5 (1997), s. 5.
[824] *Liturgie hodin. Vlastní texty Tovaryštva Ježíšova*, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Praha 2006; *Modlíme se s jezuity*, Refugium, Olomouc 2023.

rozhodnutím, podobně jako i mnoho dalších ostatních věcí, vydalo své plody až po několika letech.

Tento postoj vycházel z jedné, nutno podotknout ne převládající tradice uvnitř jezuitského řádu, jež se snažila uchovat vnitřní vazbu na církev a na její liturgickou praxi. Byl si vědom toho, že práce teologa v liturgické obnově spočívá v reinterpretaci tam, kde minulost byla špatně pochopena. Podobně jako Špidlík vycházel v hodnocení liturgie z toho, že samotná liturgická erudice nemůže církvi říci, co musí udělat. Může pouze církvi pomoci vidět, co by měla dělat, jestliže ti, kdo vykonávají pastorační službu, by to považovali za proveditelné. Proto pro něj praktická podoba liturgické služby měla mimořádný význam a považoval osobní vztah k liturgii, včetně adorace, za přirozenou součást jezuitského života. Denní slavení liturgie a koncelebraci považoval za danost, o které nebylo třeba zavádět dlouhé, často neplodné rozpravy. Od vzniku komise se po dobu provincialátu Čupra objevují pravidelně informace týkající se liturgie.[825]

Otázky formace spojené se všemi jejími etapami

Situace **noviciátu** na Svatém Hostýně byla spojena s mnoha vnějšími i vnitřními těžkostmi. Od svého jmenování s účinností od 1. dubna 1990 jako superior a magistr noviců zde působil Jan Chromeček SJ. Zkušenost novicmistra v době rozptýlení, kterou zastával po celou dobu svého působení v Horních Věstonicích (od 1. 5. 1976 do 14. 4. 1990), jej nemohla dostatečně připravit na situaci, která nastala po roce 1990.[826] Ne všichni novicové, kteří měli svá zaměstnání, mohli ihned nastoupit. Navíc, početná osmnáctičlenná skupina noviců, s velmi rozmanitými předpoklady a značně direktivní způsob formace, jež se opíral povětšinou o vzpomínky na noviciát prožitý touto generací jezuitů, vedly Čupra k rozhodnutí změnit osobu magistra noviců i místo noviciátu.

Jedno z prvních rozhodnutí, které Čupr učinil, byla razantní personální obměna v noviciátě na Svatém Hostýně. Odvolal Chromečka jako novicmistra a superiora na Svatém Hostýně. Ve funkci hostýnského superiora ho nahradil Antonín Holas a jako novicmistra jej vystřídal Jindřich Krink (od 15. srpna 1991), jehož sociem se stal Josef Jakubec.[827] Otázka noviciátu byla pro Čupra prvořadá. Tato změna se do budoucna pro tuto důležitou počáteční formaci jezuitů v ČPTJ ukázala jako klíčová. Krink společně – jistě na Čuprovo doporučení, vzhledem k dobrému vztahu s Bogusławem Steczkem, navštívil ve dnech 3.–15. října 1991 polský noviciát ve Staré Wsi a v Gdyni. Návštěva posílila odhodlání ke změnám v noviciátě, aby odpovídal více linii 32GK a 33GK.[828]

Sám Čupr se aktivně účastnil hledání lepšího umístění noviciátu, poněvadž Hostýn svými klimatickými podmínkami i svojí hlavní pastorační funkcí největšího mariánského poutního místa v českých zemích svému účelu nevyhovoval. Pod vedením Krinka se společně s Jakubcem i novici noviciát přemístil do Kolína. Jakubec však záhy kvůli svému zdravotnímu stavu byl již

[825] Celořádové zprávy, in *Nuntii*, 6 (1996), s. 2; liturgická oslava nedávno kanonizovaných košických mučedníků.
[826] Srv. KOVÁŘ, D., *Život kněze Jana Chromečka SJ*, Diplomová práce, CMTF UP, Olomouc 2020, s. 25–31.
[827] *Nuntii*, 5 (1991), s. 1.
[828] Zpráva o životě noviciátu, in *Nuntii*, 10 (1991), s. 14–15.

v roce 1993 poslán do Prahy, kde se podílel na životě komunity. Zemřel 15. února 1995 v Praze.

Podstatu sporných bodů vystihuje Krink ve své podrobné relaci o stavu noviciátu z přelomu února a března roku 1992: „Pro vytrvalé snahy ovlivňovat noviciát, nebo aspoň jednotlivé novice – pokusy jsou konány i na nás – kritiku tzv. Západu atp., pro vytváření faktických určitých obtíží může se naše cesta jevit jako ‚radikální', náš způsob může být konfrontační. Podle našeho přesvědčení a svědomí však jde o jedinou možnou cestu a způsob, jak udržet linii Tovaryšstva, jak žije ve světě, nebo aspoň jak jsme to schopni chápat, jak jsme schopni chápat Ignáce dnes."[829]

Přemístění noviciátu z Hostýna do Kolína projednal konzult 10. března 1992; do úvahy přicházel i bývalý dům petrínů v Brně,[830] volba však padla na Kolín.[831] „Jezuitští patres zde dospěli k dohodě s řádem kapucínů, který Tovaryšstvu za symbolickou částku pronajímal jejich klášterní areál, jehož objekt restituovali, ale nedisponovali kapacitou k naplnění."[832] K převzetí kapucínského kláštera k bezplatnému užívání na dobu neurčitou došlo 3. června.[833] Společně s Krinkem, pro uklidnění situace, jmenoval Čupr od 1. září 1992 sociem magistra P. Josefa Čunka. Ten zároveň zůstal spirituálem na arcibiskupském gymnáziu v Praze.[834] Probační dům ctihodného Martina Středy zřídil svým listem generál řádu Petr-Hans Kolvenbach 18. 11. 1992.[835] Otázky formace v noviciátě vedly řeholníky ke společnému sdílení zkušeností, z nichž vyrůstalo zjištění užitečnosti *přednoviciátu*, důležitost zkušeností ze zahraničí, přísné oddělení noviciátu od komunit a vzájemné spolužití noviců.[836]

Osobně obtížná situace novicmistra po roce působení v Kolíně, k tomu zdravotní situace socia novicmistra Jakubce, nezkušenost a odborná nepřipravenost na velmi složitý úkol vést novice na počátku 90. let v tehdejší přelomové epoše se odrazily i v žádosti J. Krinka o uvolnění na přechodnou dobu z komunitního života.[837] Po roce byl jmenován magistrem noviců P. František Pevný, který vstoupil do Tovaryšstva již jako kněz během svého pobytu ve vězení v Leopoldově (16. 2. 1957), kde rovněž vykonal svůj noviciát a složil první sliby.[838] Čupr se osobně angažoval při utváření nově pojatého denního řádu, programu a náplni noviciátu.[839]

Ve své promluvě v obřadu přijímání nových kandidátů do noviciátu dne 1. 9. 1993 kladl důraz na vlastní povahu povolání k zasvěcenému životu, opíraje se o duchovní cvičení. Je přesvědčen, že tím, „že vás Bůh volá, vytváří ve vás i předpoklad ke splnění tohoto vašeho

---

[829] KRINK, J., Zprávy z noviciátu České provincie SJ, in *Nuntii*, 2 (1992), s. 5.
[830] *Nuntii*, 2 (velikonoce 1992), s. 1.
[831] Stěhování začalo 21.09.1992, ještě v době, kdy stavební úpravy pokračovaly, především úprava klauzury pro sestry a oplocení zahrady. Srv. *Nuntii*, 5 (1992), s. 3; *Jezuité*, 2/1 (1993), s. 27.
[832] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 78.
[833] *Nuntii*, 4 (1992), s. 3.
[834] *Nuntii*, 4 (1992), s. 2.
[835] *Nuntii*, 5 (1992), s. 5.
[836] Ze zprávy P. Krinka o setkání novicmistrů, in *Nuntii*, 10 (1991), s. 5.
[837] *Nuntii*, 5 (1992), s. 9.
[838] Srv. ŠTAUD, V., K jezuitům vstoupil v Leopoldově: P. František Pevný, in *Katolický týdeník*, 27/21 (2016), s. 13. Samotný Krink vystoupil z Tovaryšstva 01.10.2001 (*Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 2002*, Praha 2001, s. 20.
[839] *Nuntii*, 5 (1993), s. 4.

poslání“.[840] Novicům hovoří o „dobře vypozorované milosti,“ a o „stále hlubším pronikání tajemného smyslu naší odpovědi“.[841] Podle něj má být odpověď na Pánovo volání „uvážené a trvalé.“ [842] Podstatu jezuitské formace vidí v uskutečnění ideálu načrtnutého apoštolem Pavlem: „Jezuitou je člověk mající smýšlení, jaké měl Kristus.“[843] Čupr prostým způsobem popisuje i vlastní obřad přijetí do noviciátu formou bohoslužby slova. Po společné písni jeden z noviců požádá o přijetí do noviciátu. Superior odpoví a zakončí modlitbou. Po čtení následuje promluva provinciála, která situaci osvětluje. Provinciál předává novicům řeholní kříž a růženec. Po přímluvných modlitbách následuje závěrečná modlitba a předání noviců magistru noviců.[844]

Přechodně v noviciátu měl vypomáhat Rudolf Dušek. Bylo zřejmé, že toto řešení – i kvůli věku magistra (72 let) i jeho dočasného socia (76 let) – nemohlo být trvalým řešením. Složitou situaci v noviciátě řešil Čupr během svého úřadu ještě jednou, když od 1. srpna 1996[845] uvedl do služby magistra noviců Josefa Čunka. Ten se z podnětu Čupra ještě před oficiálním převzetím úřadu magistra noviců účastnil setkání magistrů evropských jezuitských noviciátů.[846]

Při jiném obřadu přijímání do noviciátu na závěr svého úřadu (13. 1. 1998) svoji zkušenost toho, v čem spočívá vlastní smysl noviciátu, vyjadřuje těmito slovy: „Posvátný smysl mají všechny události. Ale jak je máme odkrýt? Smysl událostí pochopíme, až když vidíme, k čemu nás dovedly. (…) Podobně je tomu i s dějinami naší vlastní osoby: všechno, co jsme prožili, nás vede ke Kristu.“[847]

Jen krátce, již nad rámec vlastního provincialátu Čupra, možno poznamenat, že noviciát s Josefem Čunkem pokračoval v Kolíně až do roku 2002, kdy byl spojen český noviciát s noviciátem Slovenské provincie v Ružomberoku, kde jej 8. září 2004 vystřídal P. Vojtěch Suchý. Samostatnou kapitolou by bylo podrobnější zkoumání „knihovničky“ noviciátu, která v sobě obsahovala mnohé překlady zahraniční literatury. Na tuto literární produkci noviciátu můžeme častěji narazit i v *Archivu CA – JČ*.[848]

Čupr si byl dobře vědom důležitosti **promoce povolání**. Poněkud kriticky vyznívá poznámka P. H. Kolvenbacha, že se zdá, že „se více zabýváme starostmi s nedostatkem povolání než se skutečným zájmem o jejich podporu. (…) Někde je tendence zaměňovat i ztotožňovat doprovázení kandidátů za podporu povolání. (…) Povolání jsou darem Božím, ale darem podmíněným naší snahou připravovat je a objevovat“.[849] Promoce povolání obsahuje dobře

---

[840] 1993 K Čupr; 1.9.; [*Archiv CA – JČ*, 1/3].
[841] *Tamtéž*.
[842] *Tamtéž*.
[843] *Tamtéž*; srv. *Flp* 2,5.
[844] 1993 K Čupr; 1.9.; [*Archiv CA – JČ*, 1/3], příloha.
[845] *Nuntii*, 6 (1996), s. 4.
[846] *Nuntii*, 7 (1996), s. 2.
[847] 1998 K Čupr; 13. 1.; Kolín; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Noviciát trochu jinak, in *Jezuité*, 6/3 (1997), s. 6–9.
[848] 1997 Societas Iesu. Tovaryšstvo Ježíšovo dnes; Kolín; strojopis; 23 s. [Archiv CA – JČ, 10/9]; z němčiny J. Čunek; MERTES, K. – SCHMIDT, G., *Der Jesuitenorden heute*, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1990; 1998 Zpytování svědomí. Všeobecné a zvláštní otvírání oken duše, Kolín 1998; 20 s; 1999 RAVIER, A., *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*, rukopis, Kolín 1999; 229 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/1]; přeloženo z němčiny *Ignatius von Loyola gründet die Gesellschaft Jesu*, Echter, Würzburg 1982; André Ravier (1905–1999).
[849] KOLVENBACH, H.P., Dopis otce generála, in *Nuntii*, 11 (1997), s. 2–3, zde s. 2.

strukturovaný program pastorace mládeže. Dále duchovní cvičení jsou zkušeností setkání s Kristem. Důležitá je ne aktivita jednotlivců, nýbrž aktivita jezuitů jako apoštolského těla. Povolání jsou podporována modlitbou, jasnou prezentací našeho charizmatu a poslání.[850] Z tohoto důvodu Čupr obnovil praxi komunitních mší za povolání, a to tak, aby každý den v některé z komunit byla sloužena mše svatá za povolání.[851] Dále upozornil na denní modlitby za povolání, šíření jezuitské literatury, přípravy blahořečení Martina Středy, Adolfa Kajpra a Antonína Zgarbíka. Podstatný je i osobní kontakt se zájemci, včetně pozornosti jim věnované během duchovních cvičení.[852] Závazek Čupr opětně připomněl v říjnu roku 1995.[853] V roce 1993 nechal publikovat Litanii za povolání do Tovaryšstva.[854] V roce 1995 pověřil socia novicmistra V. Málka vypracováním jednoduchého plánu promoce povolání, který by obsahoval zásady styku s kandidáty a program individuálních a společných setkání pro zájemce a kandidáty do Tovaryšstva. Tento jednoduchý modus se ukázal v budoucnu jako nosný a uchoval se v této základní struktuře až do druhého desetiletí 21. století.[855]

Byla to iniciativa Čuprova, která změnila dosavadní **strategii ohledně studií scholastiků**. Ihned po svém příjezdu začal pracovat na tom, aby připravoval podmínky pro jejich studium v zahraničí.[856] Již v červenci 1991 Čupr informuje: „P. Generál vyjadřuje dopisem svůj souhlas s tím, že posíláme naše scholastiky do formace ve slovanských provinciích, jak to odpovídá našemu kulturnímu prostředí. Usnadní to také budoucí spolupráci mezi námi. (…) Líbí se mu také, že naši přicházejí do mezinárodních římských učilišť.“ [857] K tomu ovšem přispělo jmenování Petra Koláře nejen sociem, ale především prefektem studií, který s tímto zaměřením zcela souzněl.

P. Pavlík ustanovil studijní komunitu scholastiků ve Štěpánově a dne 1. 4. 1990 jmenoval studijním prefektem Karla Říhu.[858] Byla chápána jako provizorní řešení pro ty jezuity, kteří mohli snadněji a rychleji než v zahraničí dokončit svá studia.[859] Nedůvěra ke studiu v zahraničí

---

[850] KOLVENBACH, H.P., Dopis otce generála, in *Nuntii*, 11 (1997), s. 3.
[851] *Nuntii*, 3 (1993), s. 1.
[852] *Nuntii*, 3 (1993), s. 1.
[853] Čupr, J., Na úvod, in *Nuntii*, 10 (1995), s. 1.
[854] *Nuntii*, 3 (1993), s. 24–26.
[855] *Nuntii*, 5 (1995), s. 3.
[856] „Ihned po nástupu do služby provinciála si povolal všechny jezuity, kteří se tehdy mohli dostavit, do Štěpánova u Olomouce (bylo zřejmé, že tamější kněz Antonín Holas SJ byl schopen pohotově se ujmout pohostinnosti), a tam nám oznámil, že někteří půjdou studovat do zahraničí. Vybavuji si reakce některých, kteří byli nemálo zaskočeni (*Cože, na Západ?*; *Tak to tedy začínáme pěkně tu novou historii naší provincie*); jiní ovšem potěšeni, ba radostní (a to nejen mladší). Otec Čupr byl statečný. Také se otevřela diskuze, proč „nové“ Tovaryšstvo nemá „stará“ pravidla, ve kterých byli otcové před rokem 1950 vychováváni. Otec Čupr tehdy bezelstně odpověděl: Protože je to výzva k osobní svobodě, jde o nejtěžší askezi.“ Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.
[857] *Nuntii*, 5 (1991), s. 1.
[858] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1991*, Praha 1990, s. 12. K jeho životu srv. ŠTĚCH, F., Karel Říha – životopis, in AAVV., *Dialektika mysli a činu*, Trinitas, Svitavy 2014, s. 227–228; PAVELČÍK, J., Karel Říha – bibliografie, in AAVV., *Dialektika mysli a činu*, Trinitas, Svitavy 2014, s. 229–239; PALA, K., P. Karel Říha devadesátníkem, in *Listy svatohostýnské*, 20/1 (2013), s. 11; ŘÍHA, K., Vyrovnat se ze zraněními, in *Jezuité*, 8/3 (1999), s. 8–11. Z novějších prací srv. PAVELČÍK, J. – ŠTĚCH, F., *Karel Říha. Poslední studie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2024, *passim*.
[859] Srv. PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 210–211.

však nebyla zcela cizí poměrně silnému proudu uvnitř provincie, jak naznačovala zpráva Jindřicha Krinka. Dále v provincii nebyl zapomenut model, který se postupně začal uplatňovat mezi světovými válkami a i po ní, totiž, že pokud je to možné, základní studia filosofie a teologie je možné konat v Československu, s tím, že filosofie by se učila v České provincii, kdežto teologie pod záštitou Slovenské provincie. To ovšem vyvolávalo napětí, na které Čupr velmi rychle reagoval ve svém úvodníku, když cituje ze základního formačního dokumentu *Náš život jezuitů*,[860] který uvedl v život generální představený Petr-Hans Kolvenbach zároveň se zrušením doposud velmi užívaných praktických manuálů, které se týkaly jednotlivých služeb a oblastí praktického života. To ovšem vyvolalo počátkem 90. let řadu diskuzí týkajících se identity jezuity.

> „‚Období napětí a zkoušek, jež občas ohrožují naši bratrskou komunitu, se mohou stát chvílemi milostí, jež utvrdí dar nás samotných a dávají tomuto daru věrohodnost.' Nemyslím, že by někdo záměrně vyvolával napětí. Všichni chceme být a jsme jezuité. Patříme do jednoho Tovaryšstva. Bůh sám v nás vzbudil touhu k soudržnosti, k jednotě těla. Někdy se nám snad podaří dokonale tuto touhu realizovat. Stále si však musíme uvědomovat, odkud vyvěrá: ‚Jednota členů (…) vyvěrá z lásky k našemu Bohu a Pánu Ježíši Kristu a tato láska ji zachovává a vede.'"[861]

Čupr opustil myšlenku studia českých scholastiků v domácím prostředí a rozhodl, že bude vysílat scholastiky ke **studiu do zahraničí**. Z tohoto důvodu odjeli na podzim roku 1992 dva scholastici na magisterku do Říma (Camerette a Vatikánský rozhlas) a byly nabízeny jazykové kurzy angličtiny.[862] Rozhodující pro volbu byly především jejich jazykové a studijní předpoklady. Proto rozhodl, aby P. Altrichter a P. Kuře odjeli na kurz němčiny a poté pokračovali v teologických studiích v Innsbrucku.[863] Studium teologie začal v Římě jeden scholastik a druhým rokem pokračoval v Záhřebu další scholastik. V započatém trendu pokračoval Čupr i v následujícím akad. roce 1992/1993, kdy rozhodl o vyslání dalších sedmi scholastiků ke studiu v zahraničí: Krakov (3), Bratislava (2), Řím (1) a Záhřeb (1).[864]

Tíhnutí k Polsku kromě jazykové blízkosti lze vysvětlit i tím, že v době normalizace nacházela skrytá církev obecně a řeholní společenství k sobě velmi často cestu plynoucí ze vzájemného pochopení situace.[865] Přesto i možnost studovat v jezuitských centrech byla otevřená, včetně možností stipendií, stěžejní pro rozhodování se však stala kvalita formace, nejen kvalita studijních programů. Ne vždy byly tyto obavy správně interpretovány a někdy vzbuzovaly nejistotu. Proto při rozhodování hrály větší roli osobní kontakty a důvěra.[866] V tomto kurzu pokračoval Čupr i pro další skupinu scholastiků, a to pro akad. rok 1993/1994: Paříž (2),

---

[860] *Náš život jezuitů*, Alverna, Praha 1991, s. 108.
[861] ČUPR, J., Slovo P. provinciála, in *Nuntii*, 3 (1992), s. 1.
[862] Při rozhodování o místě studia spolurozhodovaly finanční možnosti provincie, které byly zpočátku velmi skromné, jak naznačuje poznámka Čuprem zmíněná.
[863] *Nuntii*, 5 (1991), s. 2.
[864] *Nuntii*, 3 (1992), s. 2.
[865] Srv. ŽAK, A., Il ruolo della chiesa cattolica nel processo del cambio di regime dell'Europa centrale e dell'integrazione europea. Una riflessiona sul caso della Polonia, [online][cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo zahraničních věcí ČR*, dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/mzv/prilohy_zu/vatican-content-shared-files-p_adam_zak_s_j.html.
[866] *Nuntii*, 3 (1993), s. 12.

Varšava (1), Innsbruck (1), Bratislava (2), Řím (3).[867] Pro římské scholastiky se stal koordinátorem Richard Čemus.[868]

Čupr dbal na nutnost společné reflexe studií, a proto inicioval společná setkání scholastiků po Vánocích na domácí půdě. První se uskutečnilo 1. až 2. ledna 1993 a stalo se na dlouhou dobu tradicí pravidelných (vánočních) setkání. Měla přispět „k pochopení dnešního stavu studií v různých zemích a poskytnout prostor pro výměnu zkušeností z jednotlivých fakult".[869] Všeobecně lze usuzovat na hlad scholastiků po zkušenosti života z jezuitských komunit na Západě.[870]

Otázka exercicií pro členy Tovaryšstva (jsou označovány výrazem *exercicie pro naše*) bylo pro provinciála klíčové téma. Jednak se sám těchto cvičení účastnil každý rok v plném rozsahu,[871] dále také zajišťoval dostatek možností je konat v různých dobách i na různých místech. V roce 1992 to byly troje exercicie vedené otci ze zahraničí (Špidlík, Armbruster, Koláček),[872] v roce 1993 byly nabídnuty rovněž tři možnosti (s tím, že exercitátoři budou navrženi později,[873] v roce 1994 rovněž tři kurzy (P. John, P. Čemus a P. John).[874] V roce 1996 bylo připraveno pro naše dokonce šest termínů pro konání duchovních cvičení.[875]

V posledním roce svého provincialátu rozhodl Čupr o vyslání scholastiků a mladých kněží do zahraničí takto: Krakov (2), Sarajevo (1, magisterka), Řím (1, magisterka), Řím (1, základní studium), Neapol (1), Řím (1, doktorské studium).

Otázku třetí probace vznesl Čupr záhy po svém nástupu na konzultu 19. října 1992. Podrobně se probírala **forma třetí probace** i z podnětu F. Kuběny, který o ni projevil zájem. Tu zahájil v Salamance v září 1993. Jeho pozitivní reference se staly povzbuzením pro úvahy, jak nejlépe uspořádat podobu třetí probace pro ČPTJ.[876] Následoval jej poté Vojtěch Suchý, který vykonal svoji třetí probaci v rakouském Innsbrucku.[877] Jak sám sděluje, zahraniční zkušenost je cenná, nevýhodou je jazyková bariéra.[878] Třetí probaci nastoupil od 15. září 1995 do polské Gdyně Josef Čunek.[879] O rok později nastoupil na třetí probaci do Berlína

---

[867] *Nuntii*, 4 (1993), s. 3.
[868] *Nuntii*, 5 (1993), s. 5.
[869] *Nuntii*, 4 (1992), s. 7.
[870] *Nuntii*,5 (1993), s. 13–14.
[871] Z duchovních cvičení si psal Čupr velmi podrobné poznámky, ke kterým se později častěji vracel a využíval je pro kázání, promluvy nebo i duchovní obnovy. Pro dobu jeho funkčního období to byly tyto duchovní cvičení: 1992 DC Koláček, Svatý Hostýn; 9.–17.12. 1992; 30 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; 1993 DC Kunert, Velehrad; 22.–31.8.; 38 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; 1994 DC John, Hostýn, 22.–29.7.; 12 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; v roce 1995 se účastnil během 34.GK; 1996 DC Pevný; Kolín; 29.1.–6.2.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; 1997 DC Čemus, Sv. Hostýn, 25.8.–1.9.; 33 s.; [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; 1999 DC Armbruster; Český Těšín; 4.8.–13.8.; Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
[872] *Nuntii*, 2 (velikonoce 1992), s. 2.
[873] *Nuntii*, 6 (1992), s. 3; nakonec je vedl P. Hložek, P. Kunert a P. Koláček; *Nuntii*, 3 (1993), s. 11.
[874] *Nuntii*, 4 (1994), s. 5.
[875] Exercicie pro naše 1996, in *Nuntii*, 1 (1996), s. 5.
[876] *Nuntii*, 5 (1993), s. 13; o průběhu referuje *Nuntii*, 6 (1993), s. 6–7.
[877] *Nuntii*, 7 (1994), s. 7; o svých zkušenostech z třetí probace referuje Suchý rovněž *Nuntii*, 5 (1995), s. 8.
[878] *Nuntii*, 1 (1995), s. 9.
[879] *Nuntii*, 5 (1995), s. 3; původně zamýšlený termín 1. 9. byl posunut o čtrnáct dnů na 15. 9. 1995; Dispozice, in *Nuntii*, 5 (1995), s. 4.

M. Altrichter. Čuprem vytyčená strategie o způsobu výběru míst třetí probace nadále pokračovala.[880]

A konečně Čupr usiloval o **růst vzdělávání všech členů provincie**, především v oblasti duchovních cvičení a vlastní jezuitské identity. Tento rozměr pravidelně připomínal ve svých úvodních slovech a případných proslovech na jezuitských setkáních. Již ve svém prvním dopise chápe formaci jako jednolitý celek a samotná „*prvotní* formace musí být podřízena trvalé formaci".[881] Velmi dobře si byl vědom mezer, které byly vynuceny těžkými okolnostmi života církve a jezuitů v době totality.

> „Stálá formace musí být rozvíjena a postupně začleňována do apoštolátu. Jeho priority je třeba do budoucna stanovit tak, aby odpovídal ignaciánské inspiraci, i když současná situace u nás nedovoluje její plné uplatňování. Patří sem i otázka misijní činnosti."[882]

Cíl trvalé formace nespočívá podle něj v prosazování vlastních zájmů v Tovaryšstvu a církvi, nýbrž v růstu disponibility každého člena provincie. K tomu sloužil výše zmíněný cyklus *Cesta k Bohu. Znovuojevení Konstitucí*.[883] Proto dal rovněž podnět, aby ediční plán provincie zahrnoval základní dokumenty Tovaryšstva v češtině.[884] Text *Konstitucí* nemůžeme pochopit, nevezmeme-li v úvahu konkrétní život členů Tovaryšstva.[885] A ten se projevuje v praktickém uplatnění pravidla od teorie k praxi společného, komunitního života. Proto neváhá citovat slova z 32.GK:

> „Není-li společenství mystické, chybí mu duše, není-li asketické, chybí mu tělo. Je třeba spolupůsobení Boží milosti a osobního úsilí, aby se vytvořilo konkrétní společenství."[886]

Jak obtížná to byla skutečnost, naznačuje Čupr sám, kdy pohled nad stavem vytváření komunitního života tlumočí po dvou letech v úřadě: „Rezidence a domy máme již z velké části opraveny. Pozvolna se utvářejí komunity. Všichni pociťujeme, že to ještě nejsou opravdová společenství. Dejme se tedy s pomocí Boží do díla."[887] K životu komunit se Čupr vrací o rok později, když objasňuje povahu komunity na základě 32.GK.[888]

Vytváření procesu apoštolského plánování a apoštolský plán

S příchodem Čuprovým bylo spojeno vícero iniciativ. Máme-li u nich najít nějaké společné rysy pro jeho přístup k procesu rozlišování, sestavování praktických iniciativ a trvalejších aktivit a jeho rozhodování, jež po mnoha konzultacích činil energicky, můžeme je pojmenovat ve čtyřech cílech, které sledoval: 1. aby byly založené na teologické reflexi; 2. aby sledovaly směřování společnosti a tendence v nich; 3. aby zahrnovaly formační a výchovný proces;

---

[880] *Nuntii*, 5 (1996), s. 4.
[881] 1991 Čupr; Nástupní dopis jako provinciála; 8.4.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,9].
[882] *Tamtéž.*
[883] ČUPR. J., K svátku svatého Ignáce, in *Nuntii*, 5 (1994), s. 1.
[884] *Nuntii*, 2 (1994), s. 5.
[885] *Nuntii*, 4 (1994). Příloha 1, s. 1.
[886] ČUPR. J., Úvodem, in *Nuntii*, 6 (1994), s. 1.
[887] *Nuntii*, 8 (1994), s. 1.
[888] ČUPR, J., Jak vypadají naše komunity, in *Jezuité*, 11 (1995), s. 1.

4. a konečně aby se bral do úvahy i styk s hromadnými sdělovacími prostředky dovnitř Tovaryšstva i církve a i mimo ně. Čupr měl již ze svého zaměstnání před útěkem do zahraničí vlastní bohaté zkušenosti pro různé podoby administrativních a technických postupů, které musel řešit jako vedoucí odboru ve své době dynamicky se rozvíjejícího města Blanska.

Jedním z nadějných apoštolských cílů se měly stát **církevní střední školy**. První pokusy byly realizovány na Biskupském gymnáziu v Brně. Zde došlo k dohodě mezi ředitelstvím školy, provinciálem a biskupstvím, že „duchovní vedení gymnázia a konviktu je předáno otcům jezuitům".[889] Obdobné jednání vedl Čupr i s ředitelem Pražského arcibiskupského gymnázia, který rovněž usiloval o to, aby „duchovní vedení a případně výuku náboženství"[890] zajistili jezuité. Toto obecné povědomí o kvalitě působení jezuitů ve středním školství v české společnosti bylo velmi silné i díky dobré zkušenosti biskupů, kněží, farností a rodičů od druhé poloviny 19. století.

P. Čupr již v samotném počátku svého úřadu inicioval proces přípravných kroků k založení **české pobočky Papežského východního institutu**, zcela autonomního, avšak programově a ideově propojeného: **Centra Aletti**. Celá, podrobně promyšlená strategie postupné přípravy terénu pro jeho vznik byla založena na pravidelném styku zainteresované české veřejnosti se specialisty na problematiku spirituality křesťanského Východu, formaci a duchovním doprovázení. První krok byl učiněn již v roce 1993 třemi několikadenními kurzy v dubnu a září.[891]

Čupr si byl vědom důležitosti nekomplikované a přímé konzultace uvnitř Tovaryšstva. Před očima má svoji zkušenost redaktora ve Vatikánském rozhlase i jezuity v zahraničí, kde písemný styk skrze ***Nuntii*** byl stále považován za velmi důležitý. Zpočátku vycházely jako občasník (v roce 1992 a 1993 vyšlo šest čísel, v roce 1994 osm čísel a od roku 1995 již každý měsíc, tedy dvanáct čísel ročně).

Rovněž časopis *Nový život* vedený Petrem Ovečkou mu poskytl jitý vzor i pro jeho rozhodnutí – po projednání v konzultu – začít vydávat **časopis *Jezuité***. „P. Jiří Sýkora byl z Velehradu uvolněn pro redakční zpracování, které se dělá na počítači, další tisk na ofsetové tiskárně v pražské rezidenci."[892] Čupr sám v úvodním slově vysvětluje kontext a cíl. Je si vědom toho, že v českém prostředí se jezuité setkávají s předsudky. Povědomí o jezuitech je zkresleno a zatemněno. Je to především stále oživovaná a aktualizovaná ignaciánská spiritualita, jež může postupně tento obraz napravovat. Chápe časopis jaké *věstník* přinášející zprávy a zkušenosti z provincie i římské kurie, seznamuje s ignaciánskou spiritualitou a dějinami řádu, pohledem do misií a pojednává o zvoleném tématu. Zaměřen je na okruh čtenářů, s nimiž jezuité spolupracují. Sám Čupr tento úkol vytyčuje takto: Má „napomáhat službě jezuitů", dále „spojovat nás, bychom o sobě věděli, vzájemně si sdíleli zkušenosti, úspěchy, radosti i žaly, abychom spolupracovali. Ať už v různých společenstvích, či individuálně v různých druzích apoštolátu a modlitbě".[893] V prvním roce (1992) vyšlo celkem dvanáct čísel, od druhého

[889] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4; jednání z 11. 5. 1992.
[890] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4; jednání z 14. 5. 1992.
[891] *Nuntii*, 5 (1992), s. 6.
[892] *Nuntii*, 1 (leden 1992), s. 1.
[893] *Jezuité*, 1 (1992), s. 3.

ročníku pak vycházelo šest čísel ročně. Důležitým počinem pro rozvoj vydavatelské činnosti bylo ustanovení vydavatelské komise ve složení: V. Suchý, V. Ježík, J. Pavlík a J. Hložek. Roli hlavního hybatele převzal V. Suchý i díky tomu, že byl v dobrém kontaktu s tiskárnou Gloria v Rosicích.

Z podnětu P. Špidlíka začala vycházet řada **Hlas Velehradu**, ale i jiné knihy, které ČPTJ chtěla publikovat ve své režii, jako například Pavlíkovu knihu *Budou vás vydávat soudům* či dokumenty 34.GK.[894] Samostatně vydávají své publikace jezuité kolem Antonína Holase, který je odpovědný za Apoštolát modlitby.[895] Spolupráce s disentem se projevuje i tím, že jezuité mají otevřené dveře do Matice cyrilometodějské v Olomouci. Tisková komise je změněna na ediční komisi pod vedením V. Suchého s úkolem vypracovat ediční plán.[896] Ten je na podnět Čupra představen na konzultu a zveřejněn. Je rozdělena na čtyři části: tisk pro nás (*Konstituce*, GK, Souhrn práva SJ, Breviář, Liturgické texty atd.), knihtisk (*Jiskry sv. Ignáce*, P. Pavlík, *Budou vás vydávat soudům* atd.), tisk ve spolupráci (Vyšehrad, Kolmaš, Listy z Číny; Torst, Kopecký, Bridel) a tisk v zahraničí (Nový život, Fr. Camel).[897] Zahrnoval i aktuální pastorační požadavky.[898]

Na tuto tradici navázalo **nakladatelství Refugium Velehrad–Roma**. Koncept smlouvy této společnosti s ručením omezeným Čupr koncipoval s Tomášem Ježkem v Brně 27. 3. 1995. První vydaná kniha v Refugiu byla v dubnu 1995 *Slovo a obraz* od T. Špidlíka a M. Rupnika, kteří napsali teologické komentáře k dílům tří umělců: Otmara Olivy (sochy), Jana Jemelky (vitráže) a Marka I. Rupnika (oleje). Kniha vyšla v celkovém nákladu 2000 exemplářů.[899] Druhá byla kniha exercicií, které dával otec Špidlík papeži Janu Pavlu II. a římské kurii, s názvem *Cesty Ducha.*[900]

Jak vyplývá ze zprávy o provinční kongregaci na Velehradě (3.–5.1. 1994), byla otázka upřesnění apoštolského plánu přesunuta na provinční setkání v létě téhož roku. Zdá se, že celá procedura byla značně náročná, příliš svázaná s požadavky kladenými na provinční kongregaci, takže otázky zůstaly „pootevřené".[901] Budoucí dynamiku ukazuje informace o setkání scholastiků před vlastní provinční kongregací, kde formulují „své požadavky". Jejich formulace předjímá kladení otázek, které se budou v průběhu let opakovat jako latentně přítomná tendence napětí regionálního vztahu Čechy – Morava, centra a periferie a silně pociťovaná potřeba najít strukturální podobu sebevyjádření mladé generace, především těch, kteří jsou v procesu formace.[902]

---

[894] O tom referuje výstup *Komise pro tisk* ze dne 9. 8. 1993 za účasti J. Čupra; *Nuntii*, 1 (194), s. 8.
[895] KOLVENBACH, P.H., *Milé pověření*, Apoštolát modlitby, 1990 [hostýnská komunita]; KOLVENBACH, P.H., *Listy sv. Ignáce*, Segretario per la Spiritualità Ignaziana, Roma 1994 v překladu J. Koláčka; ŘÍHA, K. (ed.), „Filozofie konání". K 100. výročí Blondelovy „L'Action", Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993; CARROLL, L.P., *Milovat, dělit se a sloužit. Výzvy k řeholníkovi*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993; MADINGER, H., *70 účedníků*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993; *Almanach noviců ČPTJ*, Noviciát, Kolín 1993; *Nuntii*, 1 (1994), s. 11.
[896] *Nuntii*, 2 (1994), s. 4.
[897] *Tamtéž*, s. 5.
[898] KOLÁŘ, P., *Také se neradi zpovídáte?*, Societas, Praha 1994.
[899] Nové knihy, in *Nuntii*, 6 (1995), s. 6.
[900] Nové knihy, in *Nuntii*, 7 (1995), s. 5.
[901] Provinční kongregace na Velehradě (3.–5.1. 1994), in *Nuntii*, 1 (1994), s. 3.
[902] Scholastici referují o svém setkání, in *Nuntii*, 1 (1994), s. 9.

Jednou z důležitých otázek pastoračního plánování byla **organizace duchovních cvičení.** Již jsme zmínili systematické nabízení exercicií pro naše. Čupr se zasadil o pravidelné vzdělávání v oblasti dávání duchovních cvičení. Zde nelze opomenout jeho podporu navazování živého kontaktu se zahraničními jezuity z Polska, Itálie a německy hovořících zemí. Sám se osobně problematice věnoval i díky vzdělání a formaci, kterých se mu dostalo během jeho formace a studií. V této oblasti značně převyšoval jezuity, ať už žijící v izolaci době komunismu, ale i jezuity žijící v exilu. Aby tyto zkušenosti s dáváním exercicií byly v ČPTJ rozšiřovány a prohlubovány systematicky, jmenoval koordinátorem exercicií Jiřího Sýkoru, který tehdy působil v nově vybudovaném exercičním domě v Českém Těšíně.[903] Dobrou představu o Čuprově organizaci exercicií máme z přehledné tabulky zpracované Sýkorou, jež podává informaci o termínech, tematických zaměřeních a místech nabízených duchovních cvičení pro jezuity i nejezuity pro rok 1996,[904] tak i pro rok 1997.[905]

Další krok v otázce procesu apoštolského plánování učinil Čupr na začátku roku 1996, kdy již v lednu publikoval rozsáhlý *Plán činnosti provincie*, který postupně vznikal v roce předchozím. Čuprovým záměrem bylo přizvat ke společnému rozlišování všechny členy ČPTJ a pomoci komunitám k jejich společnému rozlišování. V duchu ignaciánské tradice považoval za stěžejní propojení kultivované diskuze s modlitbou a hledáním Boží vůle skrze intenzivní předkládání lidských záměrů Bohu ve mši svaté. Pro tento plán je formulováno jednoznačné východisko v 34.GK a Druhém vatikánském koncilu. Hovoří se o propojování vnější činnosti s úsilím o obrácení, obnovu vnitřního osobního i komunitního života. Plán zahrnuje napojení na tradici, popisuje současný personální a logistický stav provincie a definuje pět cílů: **1.** prohloubení vnitřního duchovního života jednotlivce a komunit; **2.** soustředění se na vytváření autentických řeholních komunit; **3.** uvádění výsledků Druhého vatikánského koncilu a 34.GK do života; **4.** spolupráce s biskupy; **5.** věnování pozornosti stálé formaci našich. Provinčními projekty se stávají duchovní cvičení; pastorace mládeže (Brno, Olomouc, Hostýn) spojená s promocí povolání; formace a vzdělávání na školách, mezi univerzitními studenty a prostřednictvím Centra Aletti zaměřené na dialog; masmédia a tisk; sociální apoštolát; duchovní služby (na poutních místech a ve farnostech).

Provinční setkání ve dnech 26.–27.8.1996 na Hostýně lze považovat za nejvýznamnější krok v učení se provincie procesu plánování. Zpráva provinčního setkání publikovaná následně shrnuje výsledek celého procesu, jehož počátek je nutno datovat do provinční kongregace ve dnech 3.–5.1.1994. Čupr sám popisuje jednotlivé kroky, totiž co předcházelo, jak probíhala příprava, a líčí stručně, ale věcně průběh. Zazněly připravené referáty, některé z nich byly publikovány.[906] Hlavní tón setkání byl formulován v tezi: rostoucí odlišnost mentality mnoha mladých členů. A v antitezi vyjádřené J. Pavlíkem: „My vám důvěřujeme." Setkání ukázalo

[903] *Nuntii*, 11 (1995), s. 8.
[904] Exercicie 1996, in *Nuntii*, 12 (1995). Příloha.
[905] *Tamtéž*; Jiří Sýkora 26.9.2005 ukončil pobyt v Římě a podal žádost o propuštění z Tovaryšstva; *Nuntii*, 9 (2005), s. 4.
[906] PAVLÍK, J., Východisko a tradice, in *Nuntii*, 10 (1996). Příloha 3 (rovněž, Východisko a tradice, *Jezuité*, 6 (1996), s. 8–9); ČUNEK, J., Noviciáty v Evropě, in *Nuntii*, 10 (1996). Příloha 4; DUŠEK, R., Duchovní život, in *Nuntii*, 11 (1996). Příloha, 2.

jistou nezralost ve schopnosti vést dialog na jedné straně, na straně druhé zkušenost nechat zaznívat společně diametrálně rozdílné názory. Byly zpracovány zápisy ze čtyř pracovních skupin a diskuze z pléna. Zprávu o průběhu vypracovali P. Kolář, F. Hylmar a V. Umlauf.[907]

Obnova struktur řízení a forem komunikace

Ještě v době provincialátu Jana Pavlíka bylo Tovaryšstvo zahrnováno nabídkami přicházejícími od biskupů. Zájem byl projeven o ty oblasti a místa, na něž biskupové měli ještě vzpomínku před nastoupením totality nebo kde jezuité momentálně – dílem náhody – apoštolsky působili v době pádu komunistické diktatury. Čupr převzal provincii době, kdy se utvářely komunity formou rezidencí, a to v Praze, Brně, Českém Těšíně, na Velehradě, Svatém Hostýně a Olomouci (Štěpánově). Ostatní místa byla z hlediska kanonického práva ustanovována jako řeholní společenství (Moravec, Hradec Králové, Opava, Osek), v pohraničních oblastech jako *misijní stanice* (Jáchymov, Perná) nebo jako farnosti, které jezuité spravovali již na základě dohod s příslušnými ordináři (Louny, Polná, Rychnov).[908]

Proces opouštění far a postupné vytváření komunit nebyl jednoduchý ani z lidského, ani administrativně-technického hlediska v důsledku rozsahu změn, které ve společnosti i církvi probíhaly. Podrobně jej popisuje Pavlík v kapitole *Obnova života České provincie T.J.* ve své cenné knize, plné autentických postřehů, vyjadřující plasticky nejen samotné dění přeměn, nýbrž i rozdílnost náhledů jednotlivých aktérů.[909] I Čupr se při svém záměru budovat komunitní život potýkal s obdobnými překážkami jako Pavlík. Zpočátku, když potřeboval některé konkrétní jezuity uvolnit z duchovní správy, to bylo možné jen za předpokladu náhrady. Tato mentalita diecézí vůči jezuitům ve farnosti přetrvávala, ale i někteří samotní jezuité ztratili schopnost opouštět navyklý způsob na farách a vstoupit do pro ně zcela neznámých situací komunitního života, na nějž nebyli připravení. Byli formovaní pro přežití doby komunistické.[910]

Postupná proměna struktury České provincie a její časový souběh jsou vyjádřeny v následujících přehledech. Zároveň komentáři k těmto přehledům změny struktury se pokusíme jen velmi stručně charakterizovat motivy, důvody a metody, které objasňují hlubší pozadí Čuprových záměrů směřujících k obnově života a poslání České provincie.

Čupr se intenzivně snažil o jednu věc, totiž o koordinaci uvnitř provincie a především o spolupráci komunit mezi sebou. Příkladem může být přehledná tabulka duchovních cvičení, jež byly nabízeny na Velehradě, Svatém Hostýně a v Českém Těšíně.[911]

Směřování obnovy a proměny je načrtnuto v požadavcích P. Generála v otázkách, na které čeká odpovědi od představených jednotlivých domů. Ptá se, jak být společenstvím „přátel v Kristu“; pěstovat řeholní život; uskutečňovat „náš způsob života“; naplňovat solidaritu

---

[907] Zpráva z provinčního setkání, in *Nuntii*, 9 (1996), s. 2–3,

[908] Srv. Index domorum et numerus sociorum provinciae, in *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1991*, Praha 1990, s. 20.

[909] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 200–219.

[910] Dobrým příkladem může být vzájemná výměna P. Vojtěcha Ondřeje a P. Františka Měsíce, P. Františka Krásenského a Antonína Vedrala v roce 1992; srv. *Nuntii*, 3 (1992), s. 2.

[911] Exercicie, in *Nuntii*, 6 (1995), Příloha.

s chudými.[912] Průběžně byly místní otázky provincie přibližovány římské kurii i poměrně častými návštěvami asistentů východoevropské asistence.[913]

Provincialáty ČPTJ po roce 1950

Jmenováním nového konzultu v roce 1968 Šilhan začal obnovu řízení provincie.[914] Svůj odchod z úřadu provinciála vyjednal F. X. Šilhan již v době návštěvy Pedra Arrupeho v Československu 1. a 2. června roku 1969.[915] Povahu dobové problematiky vystihl tehdejší slovenský provinciál Ján Srna: „Jednotlivý řeholník musí v konkrétních situacích hledat svůj způsob, jak uplatnit řeholní existenci, řeholní jednotu v rozmanitosti."[916] Podle Arrupeho okolnosti komunistické totality jsou pro univerzální Tovaryšstvo „podnětem pro vnitřní život, abychom byli více spojeni s Kristem".[917]

	od	do	Poznámka
Provinciál: František X. Šilhan **Socius**: Fr. Ser. Vojtek **Konzult**: F. Kučera; J. Pavlík; K. Ševela; F.S. Vojtek	25.11.1945	26.4.1971	

Výběr nového provinciála začal před Vánocemi roku 1970 obvyklou procedurou, předpokládanou vlastním právem Tovaryšstva Ježíšova.[918] Kandidát musí splňovat podmínky předepsané právem: musí být profesem čtyř slibů, tedy nejméně nepřetržitě 10 let v Tovaryšstvu,[919] a to po poradách v celé provincii ohledně nejvíce žádoucích vlastností budoucího provinciála i o osobách, které se jeví být vhodnými pro tuto službu. Po nich předloží provinciál se svými poradci tři kandidáty (terno) a připojí s posudkem svým i posudky poradců informace o jednotlivých kandidátech. Titíž pak napíší separátně svůj úsudek. Generální představený svobodně rozhodne.[920]

Okolnosti již probíhající normalizace si vyžádaly zvláštní přístup, jak informace poslat i jak získat odpověď. Dekretem ze dne 26. 4. 1970 byl jmenován Jan Pavlík, který převzal úřad na Hod Boží svatodušní 30. 5. 1971.[921] Pavlík poměrně obšírně objasňuje způsoby komunikace s římskou kurií i uvnitř provincie a objasňuje způsob přijímání do Tovaryšstva, způsob formace

---

[912] Dopis otce Generála, in *Nuntii*, 12 (1996), s. 2.
[913] 13.–17.4. 1997 navštívil naši provincii východoevropský asistent P. Bogusław Steczek, in *Nuntii*, 4 (1997), s. 6 srv. *Nuntii*, 3 (1993), s. 13.
[914] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 166.
[915] 1969 Činnost Vatikánu a reakčního katolického kléru v ČSSR; Národní archiv; II. správa FS ZS. Analytický odbor; 30.3.; fotokopie; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,150].
[916] KRAPKA, E. – MIKULA, V., *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na* Slovensku, Dobrá kniha, Cambridge 1990, s. 412; SRNA, J., Reholník dnes, in *Príhovory a přednášky*, Dobrá kniha, Trnava 2020, s. 62–73, zde s. 70; CSONTOS, L., *Verejne aj utajene. Jezuiti na Slovensku v rokoch 1919–2014*, Refugium, Olomouc 2015, s. 18.
[917] ARRUPE, P. *Príhovor Otcom a Bratom SJ na Slovensku v Piešťanoch v júni 1969*, s. 3–8; rovněž nově in SRNA, J., *Príhovory a přednášky*, Dobrá kniha, Trnava 2020, s. 48–55.
[918] *Konstituce* [745; 757–759]; DN 340–348.
[919] *Manuale practicum iuris*, 126, § 2.
[920] *Manuale practicum iuris*, 265, § 1.
[921] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 173.

a především některé kanonické otázky související s inkardinací do diecézních struktur i finanční otázky spojené s některými tajnými členy řádu studujícími v litoměřickém semináři.

Zvláště delikátní otázka byla otázka kněžských svěcení, jež bylo nutno před nepřátelským režimem utajit. Praxe svěcení byla rozmanitá, zpočátku vázaná i na skrytou církev.[922] Později, poté, co svěcení v Polsku a Německé demokratické republice se jevila stále obtížnější, ustálila se se schválením generálního představeného P. H. Kolvenbacha možnost svěcení řeholních kandidátů z Tovaryšstva tajně vysvěcenými slovenskými biskupy, totiž Jánem Ch. Korcem SJ a Petrem Dubovským SJ.[923] Tato praxe se týkala nejen jezuitů, nýbrž například i dominikánů, kdy Dominik Duka OP, tehdejší provinciál, dostal prostřednictvím kardinála Tomáška dovolení od Jana Pavla II. nechat u nich světit své kleriky.[924]

Pavlík rovněž podává podrobný přehled o životě jezuitů zahrnující jejich literární a překladatelskou činnost, o kontaktech s jinými provinciemi, různých formách pěstování života ve společenství, o liturgické obnově v provincii, exerciciích, jednání s představiteli diecézí, o specifické situaci jezuitských scholastiků v litoměřickém semináři, o jezuitech působících ve farnostech a o pronásledování jezuitů v době normalizace.[925]

Všichni jezuité žijící v zahraničí nejdříve podléhali poslušností slovanskému asistentovi, což se ukazovalo málo operativním. Proto 20. 2.1969 jmenoval generální představený Pedro Arrupe otce Václava Feřta viceregentem provinciála pro všechny členy provincie v zahraničí. Od 8. 6. 1975 jej vystřídal otec Tomáš Špidlík, který tento úřad zastával až do převzetí úřadu provinciála Josefa Čupra.

	od	do	Poznámka
Provinciál: Jan Pavlík	26.4.1971	7.4.1991	
Socius: J. Pospíšil		8.4.1991	
Konzult: J. Pospíšil (socius); F. Krásenský; J. Hladiš; A. Holas;	1.9.1991	8.11.1995	

Bezprostředně před výměnou provinciálů proběhlo několik významných událostí. Jednak nově jmenovaný asistent pro východní Evropu Bogusław Steczek (asistentem v letech 1990–2003) navštívil českou i slovenskou provincii na jaře roku 1990, dále Jan Pavlík se účastnil setkání provinciálů v Loyole (20.–27.9.1990),[926] kde byla dohodnuta návštěva otce generála Kolvenbacha v České provincii od 19. do 22. 11. 1990. Podrobně celou návštěvu popsal sám Pavlík.[927] Chronologie jeho jmenování provinciálem je podrobněji popsána výše.

Jmenování Petra Koláře sociem nového provinciála je pochopitelné, když si uvědomíme, že Čupra znal poměrně dobře ze zahraničí. Narůstající agenda se studiem scholastiků vedla

---

[922] Srv. GÁBOR, P., Tajně svěcení jezuité, in *Jezuité*, 7/5 (1998), s. 25–26.

[923] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 177;

[924] Srv. NĚMEC, D., Česká dominikánská provincie po jejím obnovení v r. 1905, in ČERNUŠÁK, T. –PROKOP, A. – NĚMEC, D., *Historie dominikánů v českých zemích,* Krystal OP, Praha 2001, s. 221.

[925] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 175–199.

[926] Pavlík ocenil především neformální, ale srdečné jednání, a především z Mnichova si přivezl množství praktických poznatků. PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 215–216.

[927] *Zprávy České provincie Tovaryšstva Ježíšova*, 5 (1990), s. 2–3.

k tomu, aby Koláře generální přestavený svým dopisem ze dne 21. 12. 1993 na jeho vlastní žádost zprostil funkce a nahradil jej Josefem Pazderkou.[928] „Bude mít nadále na starosti naše scholastiky v různých mezinárodních scholastikátech.“[929] K obměně provinčního konzultu přistoupil při následné změně socia, kdy Pazderku nahradil Rudolfem Duškem a konzultory se nově stali kromě Duška P. Ambros a V. Suchý (nahradili P. Josefa Hladiše a P. Antonína Holase)[930] a po roce a půl Josef Čunek, nově jmenovaný novicmistr, který nahradil Petra Koláře, dosavadního prefekta studií.[931]

	od	**do**	**Poznámka**
Provinciál: Josef Čupr	7.4.1991	7.4.1998	
Socius:			
P. Kolář	8.4.1991	1.1.1994	
J. Pazderka	1.1.1994	8.10.1995	
R. Dušek	8.10.1995	28.9.1999	
Konzult I			P. Kolář nahradil
P. Kolář, **socius**	6.2.1990	8.11.1995	J. Popíšila v úřadu
J. Hladiš, sup. Velehrad	15.8.1991	8.10.1995	socia
A. Holas, sup. Hostýn	8.4.1991	8.10.1995	
F. X. Krásenský, vice-sup. Jáchymov	1.5.1992	1.1.1994	
J. Pazderka, socius	1.1.1994	8.10.1995	
Konzult II			
P. Kolář, **socius**, studijní prefekt	8.4.1991	1.9.1997	
R. Dušek, socius	8.10.1995	28.9.1999	
P. Ambros, CA	8.10.1995	26.8.2008	
V. Suchý. sup. Brno	8.10.1995	7.4.1998	
J. Pazderka	17.4.1997	28.9.1999	
J. Čunek, magister noviců	1.9.1997	24.4.2024	

Dopisem ze dne 9. 6. 1997 oznámil celé provincii Čupr rozhodnutí otce generála jmenovat Vojtěcha Suchého provinčním představeným České provincie Tovaryšstva Ježíšova. V dopise uvádí, že „převezme tuto službu po náležité přípravě, jak bylo dohodnuto s naším asistentem Bogusławem Steczkem, dne 19. 4. 1998, totiž na 2. neděli velikonoční“.[932] Kvůli možnosti delší přípravy zůstává Čupr provinciálem téměř dalších deset měsíců. V dopise P. H. Kovenbach vyjadřuje „hluboké uznání za všechno, co v posledních šesti letech vykonal pro provincii při reorganizaci jejího života a apoštolátu po 40 letech pronásledování. Při omezených silách provincie se snažil zabezpečit formaci mladých členů a obnovit některá apoštolská díla,

[928] *Nuntii*, 1 (únor 1994), s. 5.
[929] *Nuntii*, 1 (únor 1994), s. 5.
[930] *Nuntii*, 11 (1995), s. 6.
[931] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1998*, Praha 1997, s. 7.
[932] *Nuntii*, 6 (1996), Příloha.

jako například exerciční dům v Českém Těšíně. Dále se postaral o výstavbu rezidence v Brně a zajistil zřízení Centra Aletti Velehrad–Roma v Olomouci. Také se všemožně snažil obnovit řeholní a komunitní život v jednotlivých komunitách.“[933]

	od	do	Poznámka
Provinciál: Vojtěch Suchý	7.4.1998	16.5.2004	
Socius:			
R. Dušek	8.10.1995	28.9.1999	
L. Armbruster	28.9.1999	18.9.2019	
Konzult:			
R. Dušek, **socius**	8.4.1991	28.9.1999	
L. Armbruster, **socius**	28.9.1999	1.9.1997	
P. Kolář, studijní prefekt	8.10.1995	1.9.1997	
J. Čunek, magister noviců	1.9.1997	24.4.2024	
P. Ambros, CA	8.10.1995	26.8.2008	
F. Brázdil, sup. Český Těšín	28.9.1999	26.8.2008	

Další přehled personálního fungování řízení provincie má toliko dokumentační význam. Vhodně doplňuje náš vhled a napomáhá vytvářet celistvější představu o struktuře provincie po ukončení jeho provincialátu.

	od	do	Poznámka
Provinciál: František Hylmar	16.5.2004	3.2.2013	
Socius: L. Armbruster	28.9.1999	18.9.2019	
Konzult:			
L. Armbruster, **socius**	28.9.1999	18.9.2019	
J. Čunek, sup. Praha (od 8.9.2004)	1.9.1997	24.4.2024	
P. Ambros, CA	8.10.1995	26.8.2008	
F. Brázdil, sup. Hostýn	28.9.1999	26.8.2008	
J. Adamík, sup. Český Těšín	26.8.2008		
M. Altrichter, sup. Olomouc	26.8.2008	24.4.2024	

Dne 2. května 2010 měl převzít funkci provinciála Jan Adamík SJ.[934] Již Josefem Čuprem zavedená obvyklá procedura příprav na jmenování nového provinciála byla aplikována i při hledání nástupce Františka Hylmara.[935] Celý proces byl však zcela mimořádný, a to z důvodu vážného onemocnění zraku již jmenovaného provinciála Adamíka. Procedura jmenování začala 6. října 2009 listem F. Hylmara představeným jednotlivých komunit s žádostí o komunitní rozlišování profilu nového provinciála. O několik týdnů později, 27. 10. 2009, vyzval členy

[933] *Nuntii*, 6 (1996), s. 2.
[934] Novým představeným českých jezuitů bude Jan Adamík [online] [cit. 13.05.2024]; in *Tiskové středisko ČBK*; dostupné z: https://www.cirkev.cz/archiv/100308-novym-predstavenym-ceskych-jezuitu-bude-jan-adamik.
[935] Srv. HYLMAR, F., Úvodní slovo, in *Nuntii*, 10 (říjen 2009), s. 1.

provincie, aby zaslali jedno až tři jména kandidátů schopných zastávat službu provinciála.[936] Dne 8. 4. jej otec generál jmenoval novým provinciálem České provincie Tovaryšstva Ježíšova.[937] Brzy se však zjistí, že sice „stav očí P. Jana Adamíka se Bohu díky stabilizoval, ale přesto mu brání v převzetí služby provinciála. Otec generál o tom byl v červenci vyrozuměn a prostřednictvím sekretáře potvrdil zatímní pokračování P. Hylmara ve službě a přislíbil, že se v této věci dále vysloví". [938] Tím, že muselo proběhnout nové kolo jmenování nového provinciála, se Hylmarovo funkční období prodloužilo o dva roky a deset měsíců.

	od	**do**	**Poznámka**
Provinciál: Josef Stuchlý	3.2.2013	24.4.2019	
Socius: L. Armbruster	28.9.1999	18.9.2019	
Konzult:			
L. Armbruster, **socius**	28.9.1999	18.9.2019	
J. Čunek, sup. Praha (od 8.9.2004)	1.9.1997	24.4.2024	
F. Brázdil, sup. Hostýn	28.9.1999	26.8.2008	
J. Adamík, sup. Český Těšín	26.8.2008		
M. Altrichter, sup. Olomouc	26.8.2008	24.4.2024	

Pro úplnost zde uvádíme současný personální stav.[939]

	od	**do**	**Poznámka**
Provinciál: Petr Přádka	24.4.2019		
Socius:			
L. Armbruster	28.9.1999	18.9.2019	
P. Havlíček	18.9.2019		
Konzult:			
L. Armbruster, **socius**	28.9.1999	18.9.2019	
P. Havlíček, **socius**	18.9.2019		
J. Adamík, sup. Praha	26.8.2008		
J. Čunek, sup. Velehrad	1.9.1997	24.4.2024	
M. Altrichter, Olomouc	26.8.2008	24.4.2024	
V. Dlapka, bratr	24.4.2024		
J. Regner, farář ak. farnosti	24.4.2024		

[936] *Nuntii*, 10 (2009). Příloha. List čj. 2009/29; ve výše uvedeném Úvodním slově je mylně uvedeno, že dopis byl zaslán 8. 10. (srv. předchozí poznámku).
[937] *Nuntii*, 3 (2010), s. 2.
[938] *Nuntii*, 7–8 (2010), s. 1.
[939] *Nuntii*, 4 (2024), s. 3.

Komunity České provincie Tovaryšstva Ježíšova

Rezidence Brno

Superior	od	do	PP	SS	F	Un.
A. Zgarbík	15.8.1948	14.4.1950	7	4	5	16
F. Lízna	1.8.1990[940]	30.6.1995	4	1	1	6
V. Suchý	1.7.1995	30.6.1997	4		2	6
F. Pevný	1.7.1997	30.8.200	7	2	2	11
J. Blecha	1.9.2000	30.9.2004	5	1	2	8
J. Stuchlý (vices.)	1.10.2004	2.2.2013	8	2	1	11
P. Bačo	3.2.2013	30.6.2013	6			6
F. Hylmar	1.7.2013	31.7.2016	6			6
J. Čunek	1.8.2016	30.8.2018	5			5
V. Suchý	1.9.2018	30.6.2022	5			5
J. Stuchlý	1.7.2022		3			3

Jezuité se vrátili do Brna 26. srpna 1990, v den výročí smrti ochránce města Brna Martina Středy.[941] Situace po roce 1989 je pro Brno specifická tím, že zde bydlel po celou dobu normalizace a svého provincialátu Jan Pavlík SJ, důvěrně obeznámený s místními poměry. Právě možnost bydlet v domku na Kamenné 59, který Pavlík měl po svých rodičích, se stala bezprostředním podnětem pro širší záměr vrátit se do Brna a založit zde rezidenci při jezuitském kostele, který byl v té době majetkem československé armády. Prvním brněnským superiorem se stal charizmatický jezuitský kněz František Lízna.[942] Pavlíkovi na Brně osobně záleželo, a proto při návštěvě generálního představeného P. H. Kolvenbacha zařadil do programu i audienci brněnského biskupa Vojtěcha Cikrleho. Ten byl celému záměru příznivě nakloněn. Čupr pak tento záměr rozvinul velkolepě stavbou nového domu pro budoucí pobyt jezuitů v samotném centru města. V roce 1990 je třeba ještě k brněnské rezidenci (Kamenná 59, dům, ve kterém bydlel P. Pavlík v době komunismu) přičlenit ty relativně samostatné komunity jezuitů, kteří žili v rozptýlení na jižní Moravě a měli superiora jmenovaného provinciálem P. Pavlíkem: Missio Perná – Superior S. Peroutka (PP 3 – svěřena misijní oblast v pohraničí; P 1 – farář). Komunita Polná – Superior S. Zeman (PP 3 – 1 farář, 2 kaplani).[943] Mimo komunitu žilo v roce 1990 13 kněží a jeden bratr.[944]

Sám Pavlík přičítal – pro něj téměř zázračnou událost – přímluvě služebníka Božího Martina Středy. Členové ČPTJ se na jeho přímluvu zasvětili Bohu s prosbou o návrat jezuitů do Brna. Pavlík tento návrat čte jako duchovní plod tohoto zasvěcení.[945] Prvním krokem Čuprovy

[940] Ke komunitě patřili S. Richter (farář Knínice) a J. Vaněčka (farář Křepice).
[941] 1990 Jan Pavlík; Česká provincie v roce 1990; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6], s. 1.
[942] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1990*, Praha 1989, s. 1; cyklostyl.
[943] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1991*, Praha 1990, s. 3.
[944] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1991*, Praha 1990, s. 9.
[945] 1990 Jan Pavlík; Česká provincie v roce 1990; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6], s. 2.

reformy v Brně bylo zrušení mise v Perné k 1. 9. 1991 a ustanovení V. Suchého a J. Prchala k výuce náboženství. Navíc P. Přádka byl ustanoven rovněž k výuce, ale především k duchovnímu vedení žáků a učitelů na biskupském gymnáziu v Brně.[946] Čuprův zájem o střední školy ukazuje i jeho rozhodnutí posílit ve školním roce 1992/1993 přítomnost jezuitů v Brně, kde přímo ve škole začala žít jezuitská komunita, která na gymnáziu pracovala. V komunitě na gymnáziu (Barvičova 85) bydlí V. Suchý, J. Prchal, P. Přádka a J. Mičánek: (Brno 1992: PP 8; SS 2; F 1; Un. 11).

Pro biskupa složitá situace na gymnáziu, způsobená činností ne zcela do diecézních struktur integrovaných členů *podzemní církve*, byla vyřešena pověřením duchovním vedením školy a konviktu jezuitům, kteří zde působili po druhé světové válce. Klíčové jednání se uskutečnilo za přítomnosti provinciála 11. května 1992.[947] Čupr ustanovil spirituálem pro učitelský sbor i žáky P. Přádku a V. Suchého jmenoval rektorem konviktu.[948] Důležitou událostí bylo to, že komunita se přestěhovala z ul. Veveří do biskupského gymnázia.[949]

O dva roky později byl jezuitům předán dodavatelem stavby objekt na Kozí ul., stavbu však čeká odstranění kolaudačních závad a vybavení domu. To si podle Čupra ještě vyžádá určitý čas.[950] Na podzim, 15. 10. 1994, již mohl být v brněnské rezidenci konzult, i když stav možnosti bydlení byl ještě hodnocen slovy „přechodný".[951] Po právní stránce nebyla situace příliš přehledná a zabrala Čuprovi po zbytek jeho úřadu mnoho času a energie, aby nevyjasněné vlastnické vztahy narovnal.

V roce 1997 rozhodl o tom, že nemocní členové Tovaryšstva, povětšinou senioři, kteří jsou kvůli svému zdraví v Charitním domově na Moravci (S. Richter, B. Rygl, K. Vlček) budou náležet ke komunitě rezidence v Brně. K nim připojil i otce Josefa Hložka, faráře v Obyčtově a spirituála ve výše zmíněném Charitním domově.[952]

V následujících letech nejdříve Čupr sám, následně jeho nástupci, jednali s KDU o majetkových vztazích v Brně na Kozí ul. 8.[953] Výsledkem jednání bylo finanční vyrovnání s KDU, a to na základě Dohody o narovnání. Touto dohodou přešel celý dům do vlastnictví ČPTJ (s výjimkou pozemku, který stále patřil městu Brno).[954] Dům a kapli požehnal brněnský biskup Vojtěch Cikrle 26. 5. 1997.[955]

[946] *Nuntii*, 6 (1991), s. 3.
[947] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4.
[948] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1993*, Praha 1992, s. 10.
[949] *Nuntii*, 2 (velikonoce 1992), s. 1.
[950] *Nuntii*, 5 (1994), s. 6.
[951] *Nuntii*, 7 (1994), s. 8.
[952] *Nuntii*, 3 (1997), s. 7.
[953] *Nuntii*, 7 (1996), s. 3.
[954] *Nuntii*, 4 (1996), s. 12.
[955] *Nuntii*, 6 (1997), s. 4.

Rezidence Český Těšín

Superior	od	do	PP	SS	F	Un.
R. Zubek	1.3.1990	1.2.1997	2			2
F. Brázdil	2.2.1997	30.11.1999	9	1		10
J. Šolc	1.12.1999	31.8.2005	11	1		12
F. Brázdil	1.9.2005	31.8.2006	7			7
J. Adamík (vices.)	1.9.2006	30.9.2007	7			7
J. Adamík	1.10.2007	31.1.2011	6	1		7
J. Kovář	1.2.2011	31.7.2015	5			5

V roce 1990 je třeba ještě k českotěšínské rezidenci přičlenit komunity jezuitů v rozptýlení na Opavsku pod jedním superiorem jmenovaným provinciálem P. Pavlíkem:

Komunita Opava – Superior A. Krejčiřík (PP 8; 3 faráři, 1 kaplan, 1 výpomocný kněz, 2 kněží u řeholních sester, 1 nemocný). V roce 1992 sem přicházejí dva polští jezuité (A. Nowak a J. Steczek).

Provinciál Čupr rozhodl na počátku 90. let o vybudování prvního exercičního domu Tovaryšstva Ježíšova na území České republiky. Vysvěcení exercičního domu a kaple sv. Melichara Grodeckého apoštolským nunciem v České republice Mons. Giovannim Coppou se uskutečnilo 30. října 1994. Bylo spojeno s oslavou 100. výročí vysvěcení kostela Nejsvětějšího Srdce Ježíšova za účasti olomouckého arcibiskupa Mons. Jana Graubnera. Kromě jiných hostů se slavnosti zúčastnil také Mons. Tadeusz Rakoczy, biskup diecéze Bielsko-Žiwiec, do níž patří město Cieszyn, a tehdejší pražský světící biskup Mons. František Lobkowicz, který v českotěšínské farnosti v letech 1980–1984 působil jako kaplan a o dva roky později se stal biskupem ostravsko-opavské diecéze.[956]

Český provinciál z důvodu dvojjazyčnosti farníků požádal provinciála sousední Krakovské provincie, aby poslal do Českého Těšína kněze. Od 1. listopadu 1990 až do 31. července 2015, kdy farnost převzali diecézní kněží v čele s farářem Mons. Janem Svobodou, tak žila a pracovala v Českém Těšíně polsko-česká jezuitská komunita.

V roce 1997 rozhodl, že členové oblastní komunity v Opavě (J. Böhm, L. Hipsch, A. Hlubek, Č. John, A. Krejčiřík) budou přináležet k rezidenci v Českém Těšíně.[957]

Rezidence Svatý Hostýn

Superior	od	do	PP	SS	F	Un.
L. Škarek	29.8.1949	14.4.1950	13		7	20
J. Chromeček	1.4.1990[958]	14.8.1991	9		SN 18	28
A. Holas	15.8.1991	14.5.1995	7		1	8
J. Chromeček	15.5.1995	30.11.1999	7		2	9
F. Brázdil	1.12.1999	31.8.2005	7		2	9
J. Šolc	1.9.2005	30.8.2018	7		2	9

[956] Srv. ČUPR, J., Úvodní slovo o. provinciála, in *Nuntii*, 7 (1994), s. 1.
[957] *Nuntii*, 3 (1997), s. 7.
[958] Ke komunitě patřili J. Čunek (farář Lidečko) a R. Vašíček (farář Luhačovice).

J. Čunek	1.9.2018	23.4.2019	7			7
J. Stuchlý	24.4.2019	30.4.2021	7			7
L. Nosek	1.5.2021		6		1	7

Návrat jezuitů na Svatý Hostýn (i Velehrad) iniciovalo samotné Arcibiskupství olomoucké v čele s arcibiskupem a moravským metropolitou Františkem Vaňákem. Rozhodnutí v dané věci padlo na schůzce dne 3. 1. 1990 za přítomnosti vlivného generálního vikáře Ericha Pepříka (1922–2017), který měl na starosti personální záležitosti.[959]

Rezidence Kolín

Superior	**od**	**do**	**PP**	**SS**	**F**	**Un.**
J. Krink	6.1.1993	31.7.1993	5		SN 14	19
F. Pevný	1.8.1993	31.8.1996	5		SN 13+1	19
J. Čunek	1.9.1996	30.8.2002	6		SN 4	10
J. Čupr	1.9.2002	30.6.2013	5			5

Rezidence byla fakticky zrušena, formálně byl uchován status noviciátu až do doby, kdy byl zrušen společný noviciát české a slovenské provincie dne 26. 5. 2021.[960]

Noviciát s čestným označením Probační dům ctihodného Martina Středy v Kolíně byl kanonicky zřízen pro ČPTJ listem generálního představeného řádu Petra-Hanse Kolvenbacha dne 18. 11. 1992. Kolínský klášter byl předán řádem kapucínů k užívání jezuitů dne 3. 7. 1992 a deset let sloužil jako noviciát. Ještě předtím vedl Čupr obtížná jednání, jejichž cílem byl souhlas Městského úřadu v Kolíně k oplocení areálu, který do té doby sloužil jako městský park a letní kino. Podařilo se mu i zajistit vystěhování internátu, který doposud v klášteře byl.[961]

V červnu roku 1995 zde úpravu liturgického prostoru v noviciátní kapli včetně obrazu provedl na Čuprovu žádost Marko I. Rupnik.[962] Josef Čupr rozhodl v roce 1997 spojit oblastní komunitu v Hradci Králové (J. Prchal, J. Rybář, V. Švestka, J. Tichý) s kolínskou rezidencí.[963]

V Kolíně zůstal noviciát až do roku 2002, kdy byl spojen s noviciátem Slovenské provincie v Ružomberoku. Důvodem propojení obou noviciátů byl malý počet kandidátů do noviciátu a z něho plynoucí důsledky. Jezuitský noviciát je postaven na vizi společně sdílené formační odpovědnosti, která je možná pouze ve skupině noviců. Po dvou letech, 8. září 2004, Josefa Čunka, který zaštítil tento nejednoduchý přechod na Slovensko, nahradil Vojtěch Suchý. Poté se Kolín stal exercičním domem. Opuštění kolínského exercičního domu objasňuje P. Přádka:

„Dne 27. 4. 1999 byla tato dohoda o užívání nahrazena smlouvou o výpůjčce s dobou trvání 20 let, tedy do 27. 4. 2019. Jelikož do tohoto data nebylo učiněno rozhodnutí o našem dalším

[959] *Nuntii*, 1 (1990), s. 1.
[960] Generální představený Arturo Sosa SJ je zrušil dekretem ze dne 26. května 2021; srv. *Nuntii*, 6 (2021), s. 5.
[961] *Nuntii*, 3 (1992), s. 5.
[962] *Nuntii*, 7 (1995), s. 7.
[963] *Nuntii*, 3 (1997), s. 7.

vztahu k této budově, tehdejší úřadující provinciál (P. Stuchlý) podepsal dodatek ke smlouvě o výpůjčce, kterou se doba výpůjčky prodlužuje o 1 rok, tedy do 27. 4. 2020. (…) Byla zvolena metoda společného komunitního rozlišování. Ve výsledné reflexi jsme zjistili, že většina se kloní k názoru dům opustit, nevázat se při dávání exercicií na toto místo, ale vytvořit si jakousi síť míst, kde bychom nabízeli a dávali ignaciánské exercicie."[964]

P. Čupr zde byl jmenován vicesuperiorem s cílem dát celému domu nové zaměření: přeměnit jej na exerciční dům. Ke komunitě od roku 2002 přináleželi ještě tři další jezuité: J. Rybář v Rychnově n. Kněžnou, V. Švestka v Čáslavi a J. Tichý v Hradci Králové.[965] Postupně se rozvíjející exerciční činnost opírala o přítomnost komunity řeholních sester z Kongregace sv. Kříže. Po odchodu sester 1. 9. 2012[966] a při stále obtížnějším soužití vycházejícím z odlišných konceptů, jak a komu exercicie nabízet, byla nakonec rezidence zrušena a proměněna v jezuitský exerciční dům přináležející k pražské komunitě, fakticky se však stal součástí Římskokatolické akademické farnosti Praha, zřízené 1. října 2004.[967]

Čupr spolu s ostatními Kolín opustil v létě roku 2013, kdy se komunita 2013 slavnostní bohoslužbou za předsednictví biskupa Herbsta rozloučila (14. 7.). Závěr jeho působení i ostatních dvou spolubratrů líčí J. Tichý.[968] Ředitelem exercičního domu v Kolíně se stal Petr Vacík.[969] Podle nového provinciála Josefa Stuchlého:

„komunita končí po 21 letech a určitě je možno říci, že i část srdce mnohých z nás je spojena tímto místem. Komunita zde končí, ale jezuitská přítomnost potrvá. Kostel se předá farnosti, ale dům budeme dále využívat jako exerciční dům. V domě bude placený správce a P. Petr Vacík a P. Jan Regner budou mít za úkol naplnit dům exercitanty tak, aby se uživil. Spolu se svými spolupracovníky vypracovali projekt, který byl schválen konzultem a provinciálem. Jeho uskutečnění tak budou mít oba na starosti a budou členy pražské komunity. Přejeme jim, ať Hospodin žehná jejich počínání."[970]

Rezidence Olomouc

Superior	od	do	PP	SS	F	Un.
J. Chromeček	15.8.1991	14.5.1995	5			
P. Ambros	1.11.1995	30.9.1997	8	1		9
J. Novotný (vices.)	1.10.1997	31.12.1999	7	1		8
M. Altrichter	1.1.2000	30.8.2018	7	1		8
P. Ambros	1.9.2018		6			6

Rezidence a dům scholastiků ve Štěpánově – Superior A. Holas od 1.4.1990 (PP 5; SS 7; 3 faráři, 1 studijní prefekt a 1 spirituál v semináři);

[964] *Nuntii*, 11 (2019), s. 8.
[965] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 2003*, Praha 2002, s. 15.
[966] *Nuntii*, 7–8 (2012), s. 9.
[967] *Zpravodaj pražské arcidiecéze*, 1 (2005), s. 4.
[968] Zpráva z Kolína, ta poslední, in *Nuntii*, 9 (2013), s. 8–9.
[969] *Nuntii*, 5–6 (2013), s. 4.
[970] *Nuntii*, 5–6 (2013), s. 1.

Po odchodu scholastiků a zrušení scholistikátu se stává superiorem J. Chromeček od 15. 8. 1991. Tento jeden z prvních kroků P. Čupra v roli provinciála se odráží i v souhlasném stanovisku P. generála. O něm referuje Čupr těmito slovy, jak již bylo citováno:

> „Vyjadřuje dopisem svůj souhlas s tím, že posíláme naše scholastiky do formace ve slovanských provinciích, jak to odpovídá našemu kulturnímu prostředí. Usnadní to také budoucí spolupráci mezi námi. (…) Líbí se mu také, že naši přicházejí do mezinárodních římských učilišť."[971]

Filosofii v Krakově studují: J. Hrdý, M. Glaser, D. Ederer a F. Hylmar; teologii v chorvatském Záhřebu V. Dlapka. Od roku 1993 je v katalogu uváděna rezidence ve Štěpánově pod novým označením: Olomouc-Štěpánov.[972]

Budoucí podobu olomoucké komunity formuluje velmi záhy (v dubnu 1992) T. Špidlík, když hovoří o **potřebě najít pro provincii její typické poslání**. Krátce načrtává tento program a angažuje do této vznikající vize Papežský východní institut ve spojení s velehradskou tradicí.[973] Ve věci **Centra Aletti** Čupr navštívil poprvé Řím v září 1992, kdy otázku otevřel s otcem generálem a P. Zwiefelhoferem.[974] Zde byl rovněž domluven první pracovní seminář na téma Křesťanský Východ (14.–18. 4. 1993) a Spiritualita křesťanského Východu (9.–12. 9. 1993) na Velehradě a kurz pro formátory na Svatém Hostýně (2.–8. 9. 1993).[975] Ohlasy byly více než příznivé.[976]

Jak se ukázalo později, rozhodující pro příchod jezuitů do Olomouce bylo opuštění myšlenky samostatného scholastikátu s možností studovat v Olomouci a příchod M. Altrichtera, který byl zde pověřen pastorací univerzitní mládeže.[977] V srpnu přijel do České republiky rektor římského Papežského východního institutu P. Gallagher. Při jeho návštěvě pokračovaly rozhovory o formě budoucího východního institutu.[978] Na podzim 7. září 1993 pokračovalo jednání na CMTF UP v Olomouci s děkanem L. Tichým a byl domluven kurz P. Špidlíka v letním semestru ak. roku 1993/1994.[979] Čupr požádal dopisem P. Gallaghera o schválení činnosti Centra Aletti na území naší provincie, a to pod názvem Centrum pro východní studie – Velehrad. „Odpovědnost za činnost Střediska by převzal P. Provinciál."[980]

V návaznosti nato se uskutečnil další studijní seminář na Velehradě (4.–7. 4. 1994) za účasti Marka Rupnika a Cyrila Vasiľa.[981] Již v květnu se uskutečnil kurz pro exercitátory pod Rupnikovým vedením na Velehradě, setkání novicmistrů východoevropských provincií a kurz pro animátory a formátory (25.–28. 5.) za účasti více než 70 účastníků z různých řeholí, sekulárních institutů a vedení seminářů.[982] Pokračování kurzu se uskutečnilo podle plánu na

---

[971] *Nuntii*, 5 (1991), s. 1.
[972] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1993*, Praha 1992, s. 14.
[973] Úvodní slovo předáváme Otci Tomáši Špidlíkovi, in *Nuntii*, 4 (1992), s. 4.
[974] *Nuntii*, 5 (1992), s. 4.
[975] *Nuntii*, 5 (1992), s. 6; program srv. *Nuntii*, 2 (1993), s. 13.
[976] *Nuntii*, 3 (1993), s. 12; *Nuntii*, 5 (1993), s. 5.
[977] *Nuntii*, 3 (1993), s. 15.
[978] *Nuntii*, 5 (1993), s. 4.
[979] *Nuntii*, 5 (1993), s. 5.
[980] *Nuntii*, 4 (1994), s. 4.
[981] *Nuntii*, 3 (1994), s. 4.
[982] *Nuntii*, 4 (1994), s. 5.

Velehradě ve dnech 13.–16. září 1995.[983] Setkání se zúčastnilo na 110 účastníků."[984] Následovalo další trojí setkání určené těm, kteří se zabývají formací, pořádané ve spolupráci s římským Centrem Aletti: Duchovní rozhovor a komunitní rozlišování (Ambros, 14.–16. 6. 1996), Integrace vlastního života v Duchu Svatém (Tenace, 30. 8.–1. 9. 1996) a Otázky formace dnes (Rupnik, 6.–8. 10. 1996).[985] Kurzy pro formátory pokračovaly i v roce 1997 pod názvem Práce formátora v dnešní církvi na Velehradě ve dnech 5.–6. 5.[986]

Již konkrétní plán zřízení jezuitské komunity a Centra Aletti byl dohovořen 21. 9. 1994 v Olomouci s arcibiskupem Graubnerem.[987] Rozhodující jednání se uskutečnilo společně se **založením nakladatelství Refugium Velehrad–Roma** 28. 3. 1995, které svolal do Olomouce arcibiskup Jan Graubner, a to za účasti děkana CMTF UP doc. L. Tichého, prof. V. Tkadlčíka, P. Ambrose, R. Čemuse a M. Altrichtera.

Byl odsouhlasen záměr vytvořit na CMTF UP novou **Katedru ekumenického a mezináboženského dialogu a spirituální teologie**, jež by obsahově souzněla s nově založeným Centrem Aletti Velehrad–Roma v Olomouci.[988] Pro příchod jezuitů do Olomouce bylo důležité, že byl M. Altrichter ustanoven rektorem kostela Panny Marie Sněžné (15. 5. 1995), který převzal od J. Chromečka, a Čuprovo pověření uvést ve skutek jeho rozhodnutí o zřízení vznikajícího Centra Aletti.[989] Tím, alespoň teoreticky, začala v Olomouci vznikat jezuitská komunita ve vlastním slova smyslu, po návratu P. Ambrose ze studií do Olomouce v listopadu r. 1995.[990] Jeho příjezd se uskutečnil až 1. 11. 1995, kdy začal ihned přednášet na CMTF UP.[991] Po jeho příjezdu byla podrobně na Čuprův podnět provincie informována o oficiálním zahájení činnosti nakladatelství Refugium, představena výkonná rada, vědecká rada a ediční záměr.[992] Definitivní podobu personálního obsazení upřesnil Čupr svým rozhodnutím k 1. 11. 1995, kdy P. Ambros byl jmenován superiorem komunity s pověřením postarat se o zřízení rezidence a Centra Aletti.[993]

Kontakt Čupra s Centrem Aletti zůstal po celou dobu jeho provincialátu velmi těsný. Tak například 8. ledna 1996 se zúčastnil redakční rady Refugia a schválil jeho ediční plán na rok

---

[983] AMBROS, P., Kurz pro formátory, in *Nuntii*, 5 (1995), Příloha 1.
[984] *Nuntii*, 9 (1995), s. 3.
[985] Kurz pro formátory – Velehrad 1996, in *Nuntii*, 3 (1996), Příloha 1.
[986] Pozvánka na pracovní seminář Centra Aletti na Velehradě 1997, in *Nuntii*, 4 (1997), Příloha 3.
[987] *Nuntii*, 7 (1994), s. 9.
[988] *Nuntii*, 5 (1995), s. 2. Jedním z plodů bylo i přispění Centra Aletti k renesanci solovjovovských bádání po sametové revoluci; srv. SLÁDEK, K., Solovjovovská bádání v českém prostředí, in *Studia theologica*, 9/3/29 (2008), s. 31–47, zde s. 44–46; podrobněji AMBROS, P., Od obnovy k dynamické stabilitě? Přítomnost jezuitské komunity v Olomouci po roce 1989, in NOVOTNÝ, V. (ed.), *Všechno je milost. Sborník k poctě 80. narozenin Ludvíka Armbrustera. Opera Facultatis Theologicae Universitatis Carolinae Pragensis. Theologica et* Philosophica, 11, Nakladatelství Karolinum, Praha 2008, s. 343–353.
[989] Dispozice, in *Nuntii*, 5 (1995), s. 4.
[990] Srv. AMBROS, P., Od obnovy k dynamické stabilitě? Přítomnost jezuitské komunity v Olomouci po roce 1989, in NOVOTNÝ, V. (ed.), *Všechno je milost. Sborník k poctě 80. narozenin Ludvíka Armbrustera. Opera Facultatis Theologicae Universitatis Carolinae Pragensis. Theologica et* Philosophica, 11, Nakladatelství Karolinum, Praha 2008, s. 343–353.
[991] *Nuntii*, 10 (1995), s. 6.
[992] *Nuntii*, 10 (1995). Příloha, s. 1–2.
[993] Dispozice, in *Nuntii*, 11 (1995), s. 6.

1996 a projednali společně s P. Ambrosem bezplatné propůjčení kanovnických domů v Křížkovského ulici v Olomouci pro Centrum Aletti. O den později společně s V. Suchým zjišťovali zajištění kancelářského prostoru pro Refugium na Velehradě.[994]

Personální obsazení v Centru Aletti po dočasném odchodu M. Altrichtera bylo nestálé. K 11. 6. 1996 byl Petr Koutecký jmenován kaplanem kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci, ale po několika týdnech požádal kvůli zdraví své matky o přeložení.[995] Vzhledem k připravovaným opravám byl na magisterku do Olomouce poslán Josef Stuchlý, který převzal velkou míru odpovědnosti za stavební práce.[996]

Jak silně se Čupr angažoval při realizaci Centra Aletti, lze vidět z jeho osobní návštěvy P. generála v Římě ve dnech 19.–28. 6. 1996. Společně s P. Ambrosem za účasti B. Steczka a M. Rupnika představili architektonickou studii přestavby rezidence v Olomouci a Centra Aletti, Čupr se také účastnil projednání statutů Centra E. Aletti v Římě s delegátem pro římské domy P. Egañou a o výsledku referuje v olomoucké komunitě ihned po svém návratu z Říma.[997] Výsledkem byla skutečnost, že otec generál svým listem ze dne 14. 9. 1996 na základě žádosti J. Čupra zřídil Centrum Aletti Velehrad–Roma a schválil jeho stanovy.[998] Dne 4. 12. 1996 opět jednal o opravách Centra Aletti a jeho finančního zabezpečení.[999] Přípravy na stavbu vyvrcholily 20. 1. 1997, kdy byl za účasti Čupra ve výběrovém řízení vybrán zhotovitel rekonstrukce.[1000] Tyto pracovní schůzky související s opravou trvaly po celý zbytek jeho funkčního období.

Čupr vždy spojoval činnost Centra Aletti s tím, čím žilo univerzální Tovaryšstvo: formace jezuitů a laiků bylo prioritním úkolem, jehož naplnění viděl v činnosti Centra Aletti. Proto nabádal k vypracování ucelených formačních programů, které by rozvíjely již nabyté zkušenosti.[1001] Konkrétní uskutečnění toho Čuprova úsilí je i založení tradice setkávání bohoslovců z českých zemí a Slovenska na Velehradě, iniciované Centrem Aletti, které ve stejném formátu funguje až dodnes.[1002]

Vzhledem ke zvolení P. Ambrose děkanem CMTF UP dochází k personálním změnám v Olomouci. Vicesuperiorem se stává sedmdesátišestiletý Jiří Novotný, Jiří Kovář ministrem domu, scholastik F. Hylmar (vysvěcen na jáhna) je pověřen pastorací univerzitní mládeže.[1003]

---

[994] *Nuntii*, 1 (1996), s. 2.

[995] *Nuntii*, 7 (1996), s. 4; „Petr Koutecký od 10. 11. 1996 ustanoven na přechodnou dobu do duchovní správy v pražské arcidiecézi"; Dispozice, in *Nuntii*, 11 (1996), s. 11; na jeho místo přišel dočasně P. Antonín Vedral. Koutecký byl poté ustanoven administrátorem farnosti v Praze na Zbraslavi; *Nuntii*, 1 (1997), s. 3; po Vedralovi přichází do Olomouce Jiří Kovář; *Nuntii*, 3 (1997), s. 8.

[996] Stal se od 1.9,1996 pastoračním asistentem kostela Panny Marie Sněžné; *Nuntii*, 9 (196), s. 6.

[997] *Nuntii*, 7 (1996), s. 3.

[998] *Nuntii*, 10 (1996), s. 2; Centrum Aletti jako řeholní dům Tovaryšstva byl Čuprem zřízen dříve a jeho registrace na MK ČR ji 26.01.1994 pod názvem Řeholní dům T. J. Centrum Aletti Velehrad – Roma, jehož zřizovatelem byla Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova; Výpis z Rejstříku evidovaných právnických osob [online][cit. 13.05.2024];, in *Ministerstvo kultury*; dostupné z: https://www-cns.mkcr.cz/cns_internet.

[999] *Nuntii*, 12 (1996), s. 4.

[1000] *Nuntii*, 1 (1997), s. 3.

[1001] *Nuntii*, 2 (1996), s. 2–3.

[1002] Devátý rok desetiletí duchovní obnovy – rok sv. Cyrila a Metoděje, in *Nuntii*, 2 (1996). Příloha 2.

[1003] *Nuntii*, 10 (1997), s. 4.

Toto nejednoduché období je rovněž spojeno se stěhováním do nově opraveného domu Centra Aletti (30. 11. 1997) a jeho **slavnostním otevřením dne 10. 12. 1997.**[1004]

Rezidence Praha

Superior	**od**	**do**	**PP**	**SS**	**F**	**Un.**
B. Plaček	15.8.1946	14.4.1950	12	1	7	20
F. Krásenský	1.4.1990	30.4.1992	10	1	2	13
A. Vedral	1.5.1992	31.8.1995	9	3	1	13
V. Málek	1.9.1995	30.11.1997	9	1	2	12
J. Pospíšil	1.12.1997	31.8.1998	9	2	2	13
J. Hladiš	1.9.1997	7.12.1999	12	1	2	15
P. Přádka	8.12.1999	31.3.2003	12	1	2	15
F. Hylmar	1.4.2003	7.9.2004	12		2	14
J. Čunek	8.9.2004	31.7.2016	14	2	2	18
F. Hylmar	1.8.2016	30.8.2018	11	1	1	13
P. Bačo	1.9.2018	31.7.2020	9	2	2	13
J. Adamík	1.8.2020		11	1	2	14

V roce 1990 je třeba ještě k pražské rezidenci přičlenit ty komunity jezuitů, kteří žili v rozptýlení v českých zemích. Jezuité v těchto komunitách byli svěřeni pod jurisdikce jednoho jezuity jmenovaného provinciálem P. Pavlíkem: Komunita Hradec Králové – Superior J. Nevtípil (PP 2); Missio Jáchymov – Superior A. Vedral (PP 6; šest farářů v západních Čechách); Komunita Louny – Superior R. Dušek (PP 2; jedna farnost); Komunita na Moravci (domov důchodců) – duchovní péče: J. Hložek (PP2; F 4); Komunita Osek – Superior J. Jeřábek (PP 1; F 3); Komunita Rychnov – Superior J. Rybář (PP 3, dva faráři a jeden kaplan).[1005]

Zájem o přítomnost jezuitů na středních školách se projevil i v Praze. Na schůzce s ředitelem Arcibiskupského gymnázia v Praze byl tento požadavek předložen Čuprovi již 14. května 1992.[1006] Na gymnáziu začal učit od školního roku 1995/1996 V. Málek.[1007]

Od roku 2004 si osvojil provinciál F. Hylmar koncepci Křesťanské základní školy Nativity nesenou zakladatelem školy Josefem Horehledem SJ (1961–2010). Navázala na jezuitskou přítomnost v Děčíně, kde v letech 1933 byl otevřen noviciát pro jezuity německé národnosti a později jezuitský filosofický ústav. Kolej byla zlikvidována v rámci Akce K dne 13. a 14. dubna 1950.[1008] Po odchodu z Bohosudova se zájem pracovat rovněž v severních Čechách soustředil na Děčín. Škola byla otevřena 1. září 2008 v Děčíně-Křešicích. Josef Horehleď ji z Prahy spravoval až do své smrti. V roce 2011 zde vzniklo *statio* pod vedením V. Suchého,

[1004] *Nuntii*, 11 (1997), s. 1; Centrum Aletti slavnostně otevřeno, in *Jezuité*, 7/1 (1978), s. 14.
[1005] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1991*, Praha 1990, s. 6.
[1006] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4.
[1007] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1996*, Praha 1995, s. 15.
[1008] Srv. ROSENKRANC, M., Působení řádu Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně, in *Děčínské vlastivědné zprávy*, 2 (1995), s. 3–12.

který byl od 8. 9. 2004 až do 1. 2. 2011 novicmistrem společného noviciátu České a Slovenské provincie TJ. Bohosudov byl opuštěn ve prospěch vlastní školy, jíž se ČPTJ stala zřizovatelkou této školské právnické osoby.

Děčín se stal více autonomní komunitou (*statio*) v roce 2011. V jejím čele stál V. Suchý. Po jeho odchodu se zde stal vicesuperiorem F. Hylmar (1. 9. 2018), kterého vystřídal J. Kovář (7. 10. 2019). Později zde nastoupil opět V. Suchý (1. 7. 2022).[1009] V roce 2023 po odchodu br. V. Dlapky z Děčína přináleží jezuité v Děčíně opět pod pražskou komunitu. Ke komunitě přináleželi i jednotliví jezuité, kteří z různých, někdy i osobních důvodů žili legitimně mimo komunitu (P. Koudelka, V. Umlauf; před svou smrtí J. Rybář nebo před svým odchodem z Tovaryšstva J. Pražan či J. Prchal).[1010]

Rezidence Velehrad

Superior	**od**	**do**	**PP**	**SS**	**F**	**Un.**
K. Závadský	28.8.1949	14.4.1950	13	38	20	71
J. Hladiš	16.2.1990	30.6.1996	6		1	7
S. Peroutka	1.7.1996	31.3.2003	8		2	10
P. Přádka	1.4.2003	31. 1.2019	8		1	9
J. Čunek	1.2.2019		5			1

Význam přítomnosti jezuitů na Velehradě shrnuje Čupr při příležitosti stého výročí příchodu jezuitů na Velehrad (19. 12. 1891) do tří bodů: propojení duchovní správy s Papežskou kolejí a gymnáziem, podíl na rozvoji cyrilometodějské tradice v unionismu a studiích křesťanského Východu a exerciční hnutí.[1011] Tyto styčné body, navíc obohacené o vlastní zkušenost vynikajících horlitelů v zahraničním exilu, sdílel Čupr zcela přirozeně. Velmi často na ni odkazoval. Navíc se o všechny otázky ohledně Velehradu osobně zajímal a silně se pro ně angažoval. „Velehrad je pro nás symbolem nové evangelizace."[1012]

V roce 1990 byli k velehradské rezidenci přiřazeni jezuité, kteří žili v rozptýlení v oblasti jižní Moravy. Patřili pod jurisdikci velehradského superiora J. Hladiše (PP 3; 2 faráři a jeden výpomocný kněz ve svém rodišti). Josef Čupr věnoval Velehradu mimořádnou pozornost. Již v dubnu 1992 se osobně účastnil schůze, jejímž cílem bylo iniciovat zcela zásadní úpravy velehradského poutního areálu, těsně spjatého s přítomností jezuitů na tomto místě. Projekt *Velehrad – místo setkání křesťanských tradice* byl zaštítěn porotou na velmi vysoké úrovni: architekty Štěfanem Šlachtou, hlavním architektem města Bratislavy, arch. Miroslavem Masákem z kanceláře prezidenta republiky, Milanem Uhdem z ministerstva kultury, ing. Palackým, přednostou Okresního úřadu v Uherském Hradišti, Mons. Josefem Hrdličkou

[1009] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 2023*, Praha 2022, s. 41; *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 2023*, Praha 2023, s. 34.
[1010] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 2012*, Praha 2011, s. 11.
[1011] 1990 Jan Pavlík; Česká provincie v roce 1990; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6], s. 2–3.
[1012] ČUPR, J., Drazí spolubratři, in *Nuntii*, 12 (1995), s. 1.

za Arcibiskupství olomoucké a také jím osobně.[1013] Čupr usiluje kvůli této myšlence o zřízení *Nadace Velehrad*.[1014] Následně informuje o výsledku vyhodnocení zaslaných návrhů.[1015]

Rezidence Bohosudov

Superior	od	do	PP	SS	F	Un.
F. Šital	31.7.1947	14.4.1950	16	2	9	27
J. Cukr	1.9.1992	30.6.2021	2			2

Pod rezidenci přešla Missio Jáchymov. Za obnovením rezidence v Bohosudově můžeme vidět Čuprovu podporu zde obnovit jezuitské gymnázium. Byli zde s dispozicí připravovat zřízení biskupského gymnázia posláni dva otcové: R. Dušek a J. Majkov.[1016]

O situaci v Bohosudově od počátku obnovy veřejného života ČPTJ referuje J. Cukr.[1017] Především z jeho podnětu bylo jedním z prvních Čuprových organizačních kroků zřízení rezidence v Bohosudově pod vedením J. Cukra (od 1. 9. 1992; PP 3), spjaté s možností obnovit jezuitské gymnázium. Bohosudov byl prvním místem v českých zemích, kam jezuité po obnovení Tovaryšstva přišli. Byli zde od roku 1853 až do roku 1950. V roce 1993 bylo gymnázium v Bohosudově opět obnoveno litoměřickým biskupem Josefem Kouklem, a také za pomoci jezuitů, mezi nimiž je třeba jmenovat zvláště Josefa Cukra SJ. Ten areál doslova znovuzrodil z ruin, které po sobě zanechala sovětská armáda, která zde byla od roku 1969 až do roku 1990.[1018]

Pod jurisdikci bohosudovského superiora patřily dvě komunity v rozptýlení: Osek (PP 1; F 2) a missio Jáchymov (PP 4, F 2).[1019] S nadějí obnovy se Čupr ztotožnil, když rozhodl, že P. Dušek a P. Majkov budou posláni do duchovní správy v Bohosudově s tím, že budou pod vedením P. Cukra připravovat zřízení biskupského gymnázia.[1020] Zásluhou Čupra je biskup Koukl ochoten uvolnit pro gymnázium dva jezuity působící v Lounech.[1021] Kvůli naléhavé výměně novicmistra byl uvolněn otec Dušek, „aby v pastoraci ve Vítkově zastoupil P. Pevného".[1022]

I tyto náhlé přesuny poukazují na to, jak v personálních otázkách měl velmi omezené možnosti. Cukr se stal 1. ledna 1993 zástupce ředitele na znovuobnoveném gymnáziu, kde působil až do roku 2001 i jako vedoucí internátu. V tomto roce odešel na Velehrad. O závěru svého působení v Bohosudově před odchodem na Velehrad píše:

> „Chtěli jsme trochu upravit faru, vystěhovat mobiliář z krupského kostela. Dělá se tam střecha i strop. Zde se plánuje ještě letos krytina na bazilice. Jinak 3. července je výročí 300 let od položení základního kamene k bazilice. (…) P. Repka se o víkendech věnuje mladým na hřišti. Posledně

[1013] *Nuntii*, 3 (1992), s. 6.
[1014] *Nuntii*, 4 (1992), s. 3.
[1015] Ve dnech 25.–26. 6. 1992; *Nuntii*, 4 (1992), s. 3.
[1016] *Nuntii*, 4 (1992), s. 2.
[1017] Pater Zakladatel, in *Nuntii*, 5 (1991), s. 5.
[1018] CUKR, J., Fueramus pergama quondam, in CUKR, J. (ed.), *Výroční zpráva 1993-1994, 1994-1995 Biskupské gymnázium Bohosudov*, vl. nákl., Bohosudov 1995, s. 2.
[1019] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1993*, Praha 1992, s. 9–10.
[1020] *Nuntii*, 4 (1992), s. 2.
[1021] *Nuntii*, 4 (1992), s. 4.
[1022] *Nuntii*, 3 (1993), s. 11.

tu spalo a jedlo 85 mládežníků. Od září k tomu dostane rezidenci. Obecná škola se stěhuje do bývalého konviktu. Naši sérii obrazů Raaba ukládám do místnosti, kde jsem kdysi bydlel, a přidám k tomu i benešovské jesličky. Kdyby je někdo potřeboval, jsou volné. A tím tu bude moje poslání ukončeno."[1023]

Dne 18. září 2014 mu byla slavnostně odhalena pamětní deska v areálu bohosudovského gymnázia.[1024] Samostatná řeholní komunita pod jeho vedením jeho odchodem zanikla a část jezuitů žijících v rozptýlení v severních Čechách přešla pod jurisdikci pražské komunity (Krásenský v Jáchymově, Majkov v Lokti, Pražan v Nejdku).[1025]

Hospodářské záležitosti

Po příchodu do provincie byl Čupr postaven také před úkol zcela od základu zajistit fungování komunit z hlediska jejich materiálního zabezpečení. To začalo ihned po roce 1989 ještě v době provincialátu Jana Pavlíka, jak tyto začátky podrobně popisuje formou osobního svědectví.[1026] Navíc provincie již tradičně neměla téměř (ve srovnání s většinou řeholních řádů a kongregací v českých zemích) žádný nemovitý majetek a její finanční zabezpečení odviselo z větší míry od práce na farnostech či v civilních povoláních.

Čupr byl prakticky zaměřený řeholník, nejen velkorysý ve svých plánech, nýbrž i vytrvalý v jejich uskutečňování. Plynule navázal na svého předchůdce a rozvinul vlastní iniciativy. Již svým původním povoláním byl předurčen k mohutným investicím a uspořádání hospodaření v provincii. Důležitá se stala návštěva P. Josefa Brouira SJ z generálního ekonomátu v Římě (31. 3. – 4. 4. 1992), „který má na starosti styk s jednotlivými provinciemi. Přijel proto, aby se informoval o naší hospodářské situaci a aby nám pomohl zavést administrativu společnou v celém Tovaryšstvu".[1027]

Ihned po svém nástupu si je Čupr vědom nutnosti postupně **uspořádávat hospodaření**, kterému se věnoval konzult již v květnu 1992.[1028] Podnětem byl dopis P. generála ze dne 16. dubna 1992, který definoval hlavní úkoly v oblasti hospodaření. Zde zmíněné oblasti nutné revize hospodaření podle běžných postupů uzákoněných ve vlastním právu Tovaryšstva vyvstaly po návštěvě P. Josefa Brouira SJ z generálního ekonomátu. Důraz byl položen na vybudování *Arca Seminarii*, tedy fondu pro zajištění studia a vzdělávání mladé generace jezuitů. Zdůraznil důležitou zásadu odděleného účetnictví komunit a apoštolských děl. Bankovní konta mají mít jednoho podpisovatele. A konečně je třeba všechny povzbuzovat k účasti na společných provinčních výdajích a FASCI (fond pro mimořádné potřeby apoštolského a charitativního zaměření).[1029] Čupr na základě tohoto podnětu zavádí uplatňování *Instrukce o správě časných záležitostí*,[1030] kterou nechal přeložit a rozeslat všem komunitám. Měl za to, že

[1023] *Nuntii*, 4 (2001), s. 7.
[1024] KAIZROVÁ, K., *„Jeho sladkost". Život pátera Josefa Cukra*, Bakalářská práce, PF UK v Praze, Praha 2020, s. 56.
[1025] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1993*, Praha 2002, s. 14.
[1026] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 214–216.
[1027] Provinční ekonom sděluje, in *Nuntii*, 3 (1992), s. 9.
[1028] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4; jednání 18.05.1992.
[1029] *Nuntii*, 3 (1992), s. 9–10.
[1030] *Instructio de administratione temporali*, 25.12.1979. Pro potřeby ČPTJ připravil v květnu 1992 Jan Pavlík.

„by všichni měli být informováni, alespoň v principu o tom, jak se vydává počet o našem hospodaření".[1031]

Představu o implementaci těchto pokynů dává sdělení provinčního ekonoma, jak postupovat při finančním výkazu komunit za rok 1992.[1032] Bylo zřejmé i v římské kurii, že za dané situace bude zapotřebí vícero let k zavedení systému, jak je běžný v jiných komunitách.[1033] Činnost zajišťující rekonstrukce byla generálním představeným oceněna slovy, jež náležitě vystihují postoj Josefa Čupra:

> „Blahopřeji vám a vašim spolupracovníkům k programům rekonstrukcí prováděných ve skromnosti při zajištění toho, co je funkčně nezbytné, po pozorném prostudování daných možností."[1034]

Výsledkem bylo v cizině obvyklé výroční vyúčtování komunit a na ni navazující zpráva generálnímu představenému. Čupr prosazuje důležitou zásadu, že „každý, kdo má ve své správě peníze, musí z nich vydávat počet místnímu superiorovi a provinciálovi".[1035]

J. Čupr položil i praktické základy pro užívání osobních automobilů, které povětšinou byly ve vlastnictví jednotlivých jezuitů. Za koordinátora postupného jednotného postupu v této věci určil provinčního ekonoma J. Pazderku.[1036] Základem rozlišení se stala jím definovaná zásada, že osobní vozy slouží dílům, a ne jednotlivcům.[1037]

Během provincialátu se otázka praktického života slibu chudoby vždy znova vracela na přetřes. Týkala se především zvyklostí, které v otázce hospodaření přetrvávaly z dob komunismu, ať už chápání užívání finančních prostředků pro osobní potřebu, nebo potřebu komunit a jezuitům svěřených církevních právnických osob. Praxe vykazování příjmů a výdajů se zaváděla pozvolna, někde váhavě.[1038]

Důležitou otázkou se stala otázka důchodového zajištění, jež v Československu a později v České republice se zcela odlišovalo od systémů zemí, v nichž Tovaryšstvo žilo v zahraničí. U starších spolubratrů to byly důchody, zpočátku povětšinou velmi nízké. Po přijetí zákonů souvisejících se zmírněním některých křivd způsobených komunistickým režimem, to byly naopak důchody jezuitů – bývalých politických vězňů, které velmi podstatně finančně přispívaly ke stabilitě života komunit z hlediska jejich financování. Jednalo se o sérii zákonných opatření, jež otevíraly čtyři možné cesty k odškodnění: 1. zvýhodněný výpočet starobního důchodu nebo příplatek k důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci; 2. jednorázová náhrada za vykonání vazby a trestu odnětí svobody, pokud trvaly déle než 12 měsíců, podle nařízení vlády c. 165/1997 Sb., o vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd

---

[1031] Provinční ekonom sděluje, *Nuntii*, 3 (1992), s. 11.
[1032] Provinční ekonom sděluje, *Nuntii*, 5 (1992), s. 2.
[1033] Provinční ekonom sděluje, in *Nuntii*, 3 (1992), s. 11.
[1034] *Nuntii*, 3 (1992), s. 10.
[1035] *Instructio de administratione temporali*, Curia praepositi generalis SJ, Roma 1980, 193.
[1036] J. Pazderka přichází do vlasti z Londýna, kde vypomáhal dlouhou dobu otci Langovi v práci mezi krajiny; srv. Mezi krajany a v katolickém světě, in *Nový život*, 48/9–10 (1991), s. 166; podrobnosti byly domluveny při návštěvě J. Čupra ve dnech 3.7. – 10.7.1991; Diář 1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
[1037] *Nuntii*, 3 (1992), s. 4.
[1038] Sdělení provinčního ekonoma P. Josefa Pazderky, in *Nuntii*, 12 (1995), s. 3.

způsobených komunistickým režimem; 3. zvláštní příspěvek k důchodu podle zákona č. 357/2005 Sb., pokud omezení svobody trvalo nebo mělo trvat alespoň 12 měsíců; 4. příplatek k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem.[1039] V běžném povědomí byl tento stav dobře znám, protože se však jedná o citlivé osobní údaje, nikdy nebyl zpracován přehled, který by tuto skutečnost dokumentoval.[1040] V roce 1993 se otázka odškodnění administrativně dořešila.[1041] O výsledku referuje provinční ekonom velmi podrobně, protože se týká značného počtu členů provincie.[1042]

Později se ekonom provincie v době provincialátu J. Čupra věnoval problematice povinného zdravotního pojištění pro ty členy, kteří studovali nebo dlouhodobě pobývali v zahraničí.[1043]

Mnohé hospodářské a ekonomické záležitosti bylo možno řešit jen v rámci Konference českých vyšších řeholních představených, především otázky daňové a legislativní. Její role se profilovala výrazně nejen vůči státním orgánům, nýbrž i vůči České biskupské konferenci.[1044] Majetkové a ekonomické otázky byly nejčastějším tématem porad.[1045] Ale i finanční situace některých scholastiků na studiích byla poměrně tísnivá. Proto „ekonom slíbil praktické informace týkající se zdravotního pojištění a kapesného".[1046] Vícekrát upozorňuje na transparentní hospodaření a evidenci.[1047]

Vycházení z postkomunistické izolace a hlubší propojování s celosvětovým Tovaryšstvem

Výchozí situaci, v které se Čupr nacházel na počátku svého provincialátu, vystihuje dobře italský badatel Gianni La Bella:

> „Začátek nového desetiletí znamená prolomení čtyřicetileté izolace, v níž komunistická moc nutila jezuity žít v mnoha východních zemích s velkou opatrností, kdy byli pronásledováni, vězněni a někdy žili i v úkrytu. Rumunské, maďarské, československé a albánské provincii nyní pomáhají noví misionáři ze západní Evropy, které Kolvenbach spolu s oběma regionálními asistenty Bogusławem Steczkem pro východní Evropu a Hansem Zwiefelhoferem pro střední Evropu navštěvuje, aby se o situaci přesvědčili na vlastní oči. Problémy Tovaryštva ve východní Evropě se týkaly *in primis* fenoménu života *in dispersione* (v rozptýlení) a formace. Nejmladší jezuité byli vychováváni v místních seminářích a tajných strukturách a dostávalo se jim spíše

[1039] Srv. Stále je možné odškodňovat za politickou perzekuci [online] [cit. 13.05.2024]; in *Ombudsman. Veřejný ochránce práv*; dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/stale-je-mozne-odskodnovat-za-politickou-perzekuci; kvantitativní počet uvádí: VLČEK, V., *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1989*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004, s. 427–428.
[1040] Srv. *Nuntii*, 4 (1992), příloha 1; Dopis Dominika Duky ohledně mimosoudních rehabilitací.
[1041] *Nuntii*, 6 (1992), s. 2.
[1042] *Nuntii*, 1 (1994), s. 5–6.
[1043] *Nuntii*, 11 (1995), s. 8.
[1044] *Nuntii*, 5 (1992), s. 3.
[1045] Srv. Příloha. Zápis zasedání Konference vyšších řeholních představených, 12. října 1993, in *Nuntii*, 2 (1994). Příloha, s. 1–4.
[1046] *Nuntii*, 6 (1992), s. 5.
[1047] Sdělení provinčního ekonoma, in *Nuntii*, 1 (1995), s. 6.

povrchního vlivu ignaciánské spirituality, což mělo za následek, že byli spíše diecézními kněžími než žáky svatého Ignáce. Mnozí žili osaměle a izolovaně, donuceni historickými okolnostmi opustit své farnosti, často bez jakékoli formy kontaktu se svými spolubratry."[1048]

Poměrně silně zastoupená skupina jezuitů v exilu tvořila přirozený most mezi tou částí provincie, která nemohla svobodně komunikovat s římskou kurií, a Římem. Občasné, spíše náhodné cesty slovanských asistentů přes Československo nebo sporadický písemný kontakt, vždy navazovaný s vědomím, že se nelze spoléhat na poštovní tajemství, však neznamenaly úplnou komunikační propast. Již koncem 80. let došlo k několika překvapivým událostem, které propast izolace ČPTJ s ostatními částmi Tovaryšstva začaly zaplňovat. P. Pavlíkovi v době normalizace bylo opakovaně zamítáno vycestovat do zahraničí (na 32.GK v roce 1974–1975; podobně na 33.GK v roce 1983). Vždy však existovaly viditelné známky toho, jak světové Tovaryšstvo citlivě, s porozuměním a hlubším vhledem vnímalo situaci provincií, které žily v komunistických diktaturách.[1049]

Přelomová událost se stala v září roku 1987, kdy nečekaně dostal dovolení vycestovat do Loyoly na kongregaci prokurátorů. Pavlík sám ji popisuje velmi podrobně.[1050] Události roku 1989/1990 pro ČPTJ vyvrcholily návštěvou P. generála ve dnech 19.–22. listopadu 1990. Ta otevřela dlouhou cestu vycházení ČPTJ z postkomunistické izolace a hlubší propojování s celosvětovým Tovaryšstvem.

Celou problematiku **vycházení z izolace** je možné interpretovat v širších souvislostech tzv. *Ostpolitiky* Svatého stolce a kulturně politických změn, které nastaly rozpadem evropského východního bloku. Situaci různých náhledů Východu a Západu těsně před rozpadem komentuje jezuitský časopis *Civiltà Cattolica* v roce 1988 takto:

„Pokud Východ pláče, Západ Evropy se nesměje. Západní kapitalismus se jistě může chlubit vítězstvím nad východním komunismem, ale je to vítězství v oblasti větší produkce spotřebního zboží, a tedy většího bohatství, nikoli vítězství v oblasti hodnot a kvality života. Totéž větší vyprodukované bohatství není rovnoměrně rozděleno a jeho produkce se uskutečňuje, alespoň do jisté míry, na úkor třetího světa, jehož situace je mnohem vážnější než situace zemí Východu, ale který by mohl utrpět, když ne zanedbáním, tak určitě snížením pomoci ze strany západních zemí, které se zavázaly naléhavě pomoci zemím Východu."[1051]

Vedení Tovaryšstva v čele s P. H. Kolvenbachem si bylo dobře vědomo nových problémů, které občany, katolíky i jezuity čekají: obnovení veřejné role křesťanství ve východní Evropě, která stojí před cestou demokratizace, riziko slepého Západu, který přijímá Východ jen pro svůj vlastní prospěch. Tento „pocit" se odráží i v relaci o stavu východoevropské asistence, vypracované provinciály na setkání v Čenstochové před zahájením 34.GK.[1052]

[1048] LA BELLA, G., *I gesuiti*, s. 263.

[1049] Srv. 1983 Tomáš Špidlík, List slovanských delegátů 33. generální kongregace; 24.9.; rukopis; 1 s. [Archiv CA – JČ, 22/5,10].

[1050] PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 178–180.

[1051] RULLI, G., La XIX conferenza pansovietica del Pcus, in *La Civiltà Cattolica*, 139/IV (17 dicembre 1988), s. 186–196, zde s. 11.

[1052] Z relace o současném stavu naší provincie, in *Nuntii*, 8 (1994), s. 5–6.

V tomto „sebevyjádření“ jezuitů východní Evropy je formulována obava z nedostatku kvalitních formátorů a exercitátorů, stejně tak i z nedostatečné reflexe politické, sociální a kulturní situace. Doba totality je v povědomí stále zakořeněna.[1053] Bylo zřejmé, že jezuitům ve východní Evropě nezbývá než se vydat po svých stopách a obnovit to, co bylo zbořeno ateistickou propagandou, a to prostřednictvím autentické obnovy řeholního života návratem k podstatnému a přizpůsobení svého života a poslání rychle se měnícím podmínkám sociálního, kulturního a nábožensko-církevního života v českých zemích. Ty ovšem byly specifické.

Samotné vycházení z izolace se nedělo programově, nýbrž v prvé řadě v generačně vyhrocené zkušenosti, co to znamená žít ve světě, v němž se odehrávají, jak nyní po letech víme lépe, ne pouze *epochální změny*, nýbrž *změna epochy*. S čím se Čupr jako nastupující provinciál setkal, bylo kulturně-sociální hnutí, které dnes známe pod obecnějším označením „divoká devadesátá“, jež vyjadřuje dvojznačnou zkušenost české společnosti v období transformace. Týkala se nejen vyrovnání s komunistickou minulostí a otázky lustrací, kterou se Čupr s konzultem rovněž musel zabývat,[1054] ale možná mnohem více zkušenostmi *kulturního šoku* s realitou svobodného světa na Západě, se kterou byli scholastici, podobně jako všichni mladí lidé postsovětské sféry vlivu, konfrontováni ať už počáteční formou okouzlení, krize, otřesu, či následného znechucení způsobeného nedostatečnou interiorizací spirituální či náboženské zkušenosti. Tak například svoji zkušenost popisuje jeden scholastik: „Komunita je velmi dobrá a tak trochu ‚vysazená‘ na nováčky.“[1055] Jiný zas o zakoušení kulturní odlišnosti a odbourávání předsudků vůči Polsku.[1056]

Čupr sám si osvojil myšlenku P. H.Kolvenbacha, jenž se pokoušel nově definovat jezuitskou přítomnost v Evropě (ať už v silně upadajících, především co do počtu členů, jezuitských provinciích na Západě, tak zcela v nově se nacházejících situacích jezuitských provincií ve východní Evropě) prostřednictvím **apoštolských sítí**. Cestu nejprve naznačil po mimořádné synodě o Evropě v roce 1991. „Evropská synoda,“ píše, „musí především přistoupit k revizi našich struktur a společných děl v Evropě, abychom byli odvážnější, zintenzivnili naše úsilí o tuto obnovenou evangelizaci a nenechali se uvěznit nebo ochromit ať už vnitřními problémy, nebo vyčerpávajícím řízením naší práce“.[1057] Gianni La Bella vyjadřuje hlavní strategický záměr Kolvenbacha takto:

> „Jezuité využili této historické události k tomu, aby přetvořili svou operační strukturu a přešli od společnosti organizované převážně na teritoriální bázi v rámci jednotlivých provincií k nadnárodní struktuře, která se opírá o myšlenku *ignaciánské apoštolské sítě*, spolupráce mezi různými apoštolskými sektory prostřednictvím struktur propojení, koordinace a plánování s cílem

[1053] Z relace o současném stavu naší provincie, in *Nuntii*, 8 (1994), s. 5.
[1054] *Nuntii*, 4 (1992), s. 4; příkladem rozjitřené diskuze je dopis J. Pavlíka jako reakce na článek F. Lízny v časopise Jezuité; *Nuntii*, 4 (1994). Příloha 1.
[1055] *Nuntii*, 4 (1992), s. 8.
[1056] *Nuntii*, 6 (1992), s. 5.
[1057] Lettera del Generale a tutti i Superiori Maggiori Europei, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 2 (1992), s. 43–46.

podporovat nejen výměnu informací, ale i sdílení iniciativ a odpovědnosti. V tomto rámci spatřuje světlo světa množství nových subjektů."[1058]

Vize Kolvenbacha se stala i vizí Čuprovou. Z tohoto zorného úhlu pohledu můžeme rozumět jeho osobnímu nasazení při založení Centra Aletti v Olomouci, které chápal jako preferenci svého provincialátu. Kontakt s římskou kurií se stal zcela běžný. Velmi činorodý byl především Bogusław Steczek, jenž během své funkce asistenta několikrát navštívil provincii a osobně se angažoval pro rozšíření možností scholastiků studovat v zahraničí.[1059]

Druhá oblast vztahů se týkala postupně se ustanovující organizační struktury Jezuitské konference evropských provincií a regionů (Jesuit Conference of European Provincials). Sdružuje provincie, které řídí jezuitskou přítomnost v Evropě, na Blízkém východě, v severní Africe a ve střední Asii. Usiluje o posílení spolupráce mezi nimi a o podporu jednotných odpovědí na společné výzvy ve službě apoštolského poslání Tovaryšstva Ježíšova. Čupr s odpovědností sobě vlastní navštěvoval mezinárodní setkání vyšších řeholních představených. Tak se účastnil **setkání provinciálů východní Evropy** (27.–29. 2. 1992) a nových provinciálů východní Evropy (1.–4. 3. 1992) v Římě.[1060] Podobně se účastnil setkání evropských provinciálů Tovaryšstva v Ženevě.[1061]

Podobný smysl měla i účast novicmistra a jeho socia na **setkání evropských novicmistrů** ve Vídni (20.–26. 6.1993).[1062] Byl to B. Steczek, kdo Čupra povzbuzoval v tomto náročném procesu vtělování ČPTJ do mezinárodního Tovaryšstva. Proto provincii opětovně navštívil po Velikonocích roku 1994.[1063] Na návštěvu navázalo setkání provinciálů východoevropské asistence v Prešově (21.–23. 4. 1994), kdy se vzhledem k blížící se 34.GK diskutovala otázka postkomunistické éry v Evropě.[1064]

Konkrétním příkladem jeho **úsilí o meziprovinční spolupráci** je jeho projekt komunity v Českém Těšíně, který interpretoval jako společný úkol členů ČPTJ ve spolupráci s našimi polskými spolubratry.[1065] Tento přístup při příležitosti stého výročí života a pastorační činnosti farnosti v Českém Těšíně ocenil i Svatý stolec.[1066]

V roce 1995 se Čupr účastnil setkání evropských provinciálů v Manrese (26.–31. 10.), které se zabývalo jezuitskými teologickými a filosofickými fakultami v Evropě. Součástí se stala i společná reflexe nad dokumentem *Evropské obzory našeho poslání*, totiž jak promítnout výsledky 34. GK do života a poslání jezuitů v Evropě. Jejich spolupráce by se v budoucnu měla odehrávat v pracovních skupinách rozdělených podle témat.[1067]

[1058] La Bella, G., *I gesuiti*, s. 269.
[1059] *Nuntii*, 3 (1993), s. 13.
[1060] *Nuntii*, 2 (Velikonoce 1992), s. 3.
[1061] *Nuntii*, 3 (1993), s. 9–10.
[1062] *Nuntii*, 4 (1993), s. 4.
[1063] *Nuntii*, 2 (1994), s. 5; podrobná reference o průběhu cesty ve dnech 5.–9.4. *Nuntii*, 3 (1994), s. 4–5.
[1064] *Nuntii*, 4 (1994), s. 2.
[1065] Čupr, J., Úvodní slovo o. provinciála, in *Nuntii*, 7 (1994), s. 1.
[1066] Dopis ze Státního sekretariátu, in *Nuntii*, 8 (1994), s. 2.
[1067] Barcelona – 26. až 31. října 1995, in *Nuntii*, 8 (1995), s. 4–5; program a jeho jednotlivé body Čupr upřesnil ve své referenci o události po svém návratu; Čupr, J., Plenární zasedání Konference evropských provinciálů SJ v Manrese, in *Nuntii*, 11 (1995), s. 5.

Ve slovinském Mariboru (18.–21. 4. 1996) provinciálové východoevropské asistence otevřeli z podnětu otce generála čtyři okruhy otázek: uplatňování 34. GK v praxi života a poslání jednotlivých provincií; meziprovinční spolupráce; komunitní život; promoce povolání.[1068] O rok později bylo obdobné setkání, kterého se Čupr účastnil v Římě ve dnech 7.–12. 5. 1997. Téma setkání přiblížila přednáška Adama Żaka *Přechod od apoštolátu k apoštolátu podněcujícímu*. Jádrem se stala příprava na přijetí stanov konference evropských provinciálů pro jejich říjnové setkání v Budapešti.[1069] Stále zřetelněji nabývala na významu otázka promoce povolání.[1070]

Kontakt se zahraničím pěstoval rovněž velmi prakticky. Tak například domluvil setkání italské mládeže v Brně od 4. do 12. srpna 1993.[1071] Druhým příkladem může být kurz určený pro práci s médii v Krakově.[1072] Obtížnost celého procesu vycházení z postkomunistické izolace naznačuje zpráva Josefa Pazderky, který se zúčastnil druhého, neformálního setkání jezuitů z východní a západní Evropy ve dnech 19.–24. 7. 1993. Ukázalo se na něm, že období, kdy postačovala spontánní solidarita, již minulo. Stěžejní byla přednáška P. Hervého Legranda *Evropa dnes – kontext hlásání evangelia*. Podle autora se zde ukázala hloubka neznalosti života v komunismu i malá jazyková vybavenost jezuitů z východní Evropy.[1073]

Pro nejmladší generaci jezuitů měla velký význam setkání v rámci Kolvenbachem zřízené skupiny evropských jezuitů ve formaci (**EJIF**).[1074] O rok později, 1994, se z Čuprova podnětu setkání účastnil Josef Stuchlý.[1075] Ve stejném roce vyslal F. Líznu na odborný seminář s tématem *Pád komunismu, jak jej vidí jezuité*, v Oxfordu (9.–23. 11. 1995).[1076] Na setkání *Jezuitské služby uprchlíkům* (Jesuit Refugee Service) vyslal P. Bača.[1077]

Pro celou ČPTJ se **příprava na 34. GK** stala skutečnou školou vrůstání do světového Tovaryšstva. Tato třetí oblast zkušenosti byla moderována Čuprem velmi svědomitě a zahrnovala všechny procedurální i obsahové komponenty nově utvářející povědomí přináležitosti. Představu je si možno částečně utvořit z plánu, který byl provincii předložen s dostatečným předstihem.[1078] Vycházení z izolace spojoval Čupr se stálým vzděláváním. Za jeho provincialátu se staly *Nuntii* rovněž zdrojem hodnotných vzdělávacích materiálů.[1079]

Zatěžkávací zkouškou se však stala **první provinční kongregace**, kterou Čupr svolal na 5. ledna 1994.[1080] Její průběh vylíčen není, přijaté výsledky potvrzují tradiční postoj ČPTJ s důrazem na prohloubení jednoty ve smýšlení, význam lidových misií, úctu k Božskému Srdci

[1068] *Nuntii*, 5 (1996), s. 2.
[1069] *Nuntii*, 5 (1997), s. 3; odjíždí 22.10. do Budapešti a vrací se 28.10.
[1070] MAUREDER, J., Evropský projekt povolání. Program 1997/1998, in *Nuntii*, 9 (1997). Příloha 1.
[1071] *Nuntii*, 2 (1993), s. 12.
[1072] *Nuntii*, 3 (1993), s. 12.
[1073] *Nuntii*, 5 (1993), s. 10.
[1074] HYLMAR, F., Ještě k Forum EJIF, které proběhlo 2.–16.8. 1993 v Prešově a Bratislavě, in *Nuntii*, s. 5–6.
[1075] Fórum a symposium evropských jezuitů, in *Nuntii*, 8 (1994), s. 12.
[1076] *Nuntii*, 1 (1995), s. 10.
[1077] *Nuntii*, 1 (1997). Příloha 2
[1078] *Nuntii*, 2 (1993), s. 2–7.
[1079] VALERO, U., Zamyšlení nad smyslem a významem práva v životě Tovaryšstva, in *Nuntii*, 3 (1993), s. 6–9;
[1080] *Nuntii*, 5 (1993), s. 3.

a hlubší koordinaci práce ve východní Evropě. Otázky týkající se pastoračního plánu byly přesunuty na další provinční setkání.[1081]

Podrobnou referenci o 34. GK můžeme sledovat průběžně ze zpráv, které Čupr uveřejňoval pravidelně. Navíc se zasadil za urychlené vydání českého překladu jejích dokumentů, jímž pověřil svého synovce Jiřího Plhoně, kněze vysvěceného v roce 1997,[1082] a Karla Weichsela SJ.[1083] Během svého pobytu byl podle možností daných programem 34. GK ve styku s českými jezuity v Římě i s Centrem E. Aletti.[1084] Podrobně referuje o průběhu i o ohlasech v tisku.[1085] Odjíždí 25. 3. 1995 a své dojmy po návratu shrnuje do čtyř bodů: funkce GK obecně, dále shrnuje výsledek práce zahrnující pět základních okruhů (1. Naše poslání; 2. Jezuitský život z hlediska poslání; 3. Služba v církvi; 4. Rozměr a zvláštní úseky našeho poslání; 5. Struktury řízení), dále popisuje práci v komisích, v nichž nepozoroval obvyklé tíživé napětí antagonistických bloků a konečně okruh zahrnující naše charizma, totiž že Tovaryšstvo je společenstvím církevním.[1086] Neopomenul zdůraznit projev otce Emila Krapky jménem delegátů z východoevropské asistence, jenž zmínil oblíbenou myšlenku Čuprovu, že základní zkušeností jezuitského setkávání je rozvoj zkušenosti vnitřního zákona lásky. Podle Krapky jsou „charakteristickými pro náš způsob jednání osobní láska k Ježíši Kristu a duch služby v jeho církvi".[1087]

Propojení mezi ČPTJ a světovým Tovaryšstvem se posílilo nepříliš dlouhou dobu plánovanou návštěvou otce generála P. H. Kolvenbacha v souvislosti s kanonizací košických mučedníků na Slovensku 2. 7. 1995 v Košicích během návštěvy Jana Pavla II. na Slovensku.[1088] Shodou okolností navazovala na cyrilometodějskou velehradskou slavnost, a proto byla jeho návštěva spjata s účastí na velehradské pouti se všemi českými a moravskými biskupy[1089] a také s posledními sliby F. Kuběny a V. Suchého v Praze bezprostředně po jejich návratu ze třetí probace a krátkou návštěvou Brna. Zde mohl vidět a poprvé si prohlédnout novou rezidenci.[1090] Pravidelný styk s římskou kurií byl pro Čupra něčím přirozeným, prostředí dobře znal a dobré vztahy udržoval s generálním představeným P. H. Kolvenbachem, B. Steczkem a římským Centrem Aletti.[1091]

Hlubší reflexi nad současnou kulturní a duchovní situací v pohybu vědomí Východu a Západu poskytla pražská konference jezuitů nad tématem poslání Tovaryšstva Ježíšova v postkomunistických zemích v Praze ve dnech 25.–28. ledna 1996 za účasti 17 jezuitů. Zde identifikovali jezuité slabá místa, především nerovnováhu mezi obdivuhodným nasazením

---

[1081] *Nuntii*, 1 (1994), s. 1–4.
[1082] 1997 Plhoň, dopis; Pozvání na pouť bořitovské farnosti do Sloupu; Brno; 17.6.1997; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5].
[1083] 34. GK, vydáno v roce 1996.
[1084] ČUPR, J., Pozdrav otce provinciála, in *Nuntii*, 2 (1995), s. 1.
[1085] *Nuntii*, 2 (1995), s. 2–6.
[1086] ČUPR, J., Otec provinciál o 34.GK, in *Nuntii*, 4 (1995), s. 1–2.
[1087] Projev o. Krapky, in *Nuntii*, 4 (1995), s. 5.
[1088] KAŠPAROVÁ, L.A., Slovenská pouť Jana Pavla II., in *Katolický týdeník*, 6/29 (16.7.1995), s. 8.
[1089] Dobovou atmosféru pouti, jež si rovněž připomněla nezapomenutelnou pouť na Velehradě v roce 1985 přibližuje PALA, J., Slovanský Velehrad víry, in *Katolický týdeník*, 6/29 (16.7.1995), s. 1.
[1090] Návštěva otce generála, in *Nuntii*, 7 (1995), s. 1–3.
[1091] *Nuntii*, 12 (1995), s. 2.

jednotlivců a nedostatkem koordinace a společného postupu. Byl zcela jasně vysloven požadavek skutečného rozhovoru jezuitů působících na Západě a na Východě Evropy. S tímto náhledem Čupr jednoznačně souzněl.[1092]

Byl dbalý přímé komunikace s římskou kurií a otcem generálem, proto se zasadil o to, aby byly pravidelně překládány dopisy a zprávy, které z Říma přicházely. Kromě tohoto univerzálního rozměru pozornosti vůči Tovaryšstvu jako celku podporoval povědomí místní církve a České provincie, jak můžeme dešifrovat z jeho vystoupení ve sdělovacích prostředcích.[1093] Všemožně proto podporoval i péči o uchování historické paměti jednotlivých jezuitských působišť v minulosti i dnes. Proto například poznamenal, že „se s P. Koláčkem těšíme, že jeho dílo dostalo uznání o. generála".[1094] A podpořil vydání pamětí F. Mikuláška a jeho knihy o jezuitech.[1095]

Historické reminiscence byly Čuprem chápány jako dobrá příležitost k oživení povědomí soudržnosti uvnitř provincie, stejně jako oživení povědomí o jezuitech v širším měřítku. Mimořádnou příležitostí se mu stala příprava oslav 440. výročí příchodu jezuitů do Prahy v roce 1996. Jeho náhled dobře vystihuje výrok: „Letošní rok je tedy jubilejním rokem naší České provincie. Měli bychom obnovit ryzí jezuitský způsob života u každého z nás, v našich komunitách a v celé provincii."[1096] ČPTJ společně s Českou křesťanskou akademií uspořádala seminář na téma *Jezuité v Čechách*, jíž se kromě domácích odborníků účastnil i T. Špidlík. Hlavním tématem panelové diskuze moderované P. Kolářem byly Mýty a skutečnosti prvního Tovaryšstva.[1097] Díky Čuprovi se ČPTJ připojila k iniciativě vydání Martyrologia XX. století, kterou garantoval Svatý stolec.[1098] Kromě těchto událostí bylo společně při bohoslužbě dne 14. 4. 1996, které se účastnili provinciálové či jejich zástupci ze Slovenska, Británie, Itálie, Rakouska, Irska a Říma, připomenuto také výročí Akce K.[1099]

Čuprem oblíbený ochránce města Brna Martin Středa má podobnou funkci: aktualizovat zájem místních komunit. Publikace z konference na toto téma publikuje Magistrát města Brna, Muzejní a vlastivědná společnost a Česká provincie. Zřetelná tendence vycházet ze sociální uzavřenosti dané historickým vývojem v českých zemích, Čuprem podporovaná, je nezastřená.[1100] Podobný význam přikládal Čupr i jubilejnímu roku sv. Petra Kanisia. Tato

---

[1092] Pražská konference o sociálním apoštolátu, in *Nuntii*, 2 (1996), Příloha 1.

[1093] 1992 Čupr; Interview; Téma: Tovaryšstvo Ježíšovo, 29 (1992), s. 12 [*Archiv CA – JČ*, 19/6,10]; 1993 Čupr; Interview; Rozhovor s pí Šmehlíkovou; 7.6.; 4+3 s.[Archiv CA – JČ, 19/6,3]; rozhovor pro Klub v Ženevě; 1993 Radosta; O jezuitech; Lidová demokracie; 25.5.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/6,18]; 1994 Čupr; Interview; F. Reichl; 31.12.; 3+1; [Archiv CA – JČ, 19/6,21]; 1994 Čupr; Interview; Jiří Klement; Lidová demokracie; Brno; 4.3.; strojopis; s. 2 [Archiv CA – JČ, 19/6,20]; 1994 Čupr; Interview; Kontemplativní v akci; Orel, R. Malý; tisk; 1 s. [Archiv CA – JČ, 19/6,19].

[1094] Nové knihy, in *Nuntii*, 7 (1994), s. 5; jednalo se o nově vydanou Koláčkovu knihu *Kříž nad Těšínem*, Societas, Praha 1994.

[1095] MIKULÁŠEK, F., *Za zdí a bez zdí*, Řád, Praha 1992; TENTÝŽ, *Jezuité kdysi a dnes*, Societas, Praha 1994.

[1096] ČUPR, J., Jubileum České provincie, in *Nuntii*, 1 (1996), s. 1.

[1097] Jezuité v Čechách, in *Nuntii*, 10 (1996). Příloha 1; srv. KOLÁŘ, P., Jezuité v Čechách – k 440. výročí jejich příchodu, in *Nuntii*, 11 (1996). Příloha 4.

[1098] *Nuntii*, 4 (1996), s. 2,

[1099] *Nuntii*, 4 (1996), s. 8.

[1100] *Morava a Brno na sklonku třicetileté války*, ed. J. Skutil, Magistrát města Brna – Muzejní a vlastivědná společnost – Societa, Brno – Praha 1995; srv. ČUPR, J., Milý spolubratři, in *Nuntii*, 6 (1996), s. 1.

výročí dovolují „zamýšlet se nad tím, jak Tovaryšstvo minulosti u nás pracovalo a jak i dnes chce pracovat v duchu svatého Ignáce".[1101] Podobným způsobem podpořil alespoň morálně brněnskou konferenci s názvem *Písemnictví jezuitů* (10. 5. 1997), protože v té době se účastnil setkání provinciálů východoevropské asistence v Římě.[1102]

Programové preference ČPTJ v době provinciála Josefa Čupra

Programové preference v době, kdy byl Čupr provinciálem, se odvíjely ze dvou zdrojů: jednak z podnětů a požadavků 32. GK, 33. GK a z příprav, průběhu a plodů 34. GK. Čupr se rozhodl navázat na apoštolát, který měl v provincii již svou tradici, a na konzultace a rozvíjení diskuze na toto téma mezi členy provincie. Tradiční pohled je shrnut v dokumentu vypracovaném J. Pavlíkem, jímž předával svému nástupci své zkušenosti z vedení provincie.[1103] Důležitý byl rozměr vycházející z vlastních řádových tradic ČPTJ.[1104] Zároveň s Pavlíkovým tradičnějším přístupem se postupně profiloval v provincii také postoj mladší generace. Tento dvojí možný přístup vyvolával neshody, které se v té či oné podobě nesly po celou dobu provincialátu Josefa Čupra. Na ně naráží ve svém úvodním slově, kdy se omlouvá za nevhodné zveřejnění úryvků, jež zbytečně ventilují napětí, které jsou součástí života komunit. Reaguje krátkým, již výše citovaným komentářem:

> „Období napětí a zkoušek, jež občas ohrožují naši bratrskou komunitu, se mohou stát chvílemi milosti, jež utvrdí dar nás samých Kristu a dávají tomuto daru věrohodnost. Nemyslím si, že by někdo záměrně vyvolával napětí. Všichni chceme být a jsme jezuité. Patříme do jednoho Tovaryšstva. Bůh sám v nás vzbudil touhu k soudržnosti, k jednotě těla. Někdy se nám snad nedaří dokonale tuto touhu realizovat. Stále si však musíme uvědomovat, odkud vyvěrá: Jednota členů (…) vyvěrá z lásky k našemu Bohu a Pánu Ježíši Kristu a tato láska ji zachovává a vede."[1105]

Čupr si byl během celé doby svého úřadu dobře vědom tohoto vztahu mezi jednotou tovaryšů, jež jsou přáteli v Pánu, a plodností apoštolátu.

Konzultace, porady, rozhovory, setkání a především příprava na 34. GK se staly školou toho, co jezuité sami nazývají ***naším způsobem jednání***. Dvacátý šestý dekret 34. GK (*Charakteristika našeho způsobu jednání*)[1106] byl pro Čupra jen dalším hlubším potvrzení toho, co pro něj znamenalo rozhodování v apoštolském plánování: hluboká osobní láska ke Kristu,[1107] být kontemplativní v činnosti, vědomí jednoty jako apoštolského těla v církvi, solidarita v nouzi, partnerství s druhými, sloužit druhým vzděláváním a hledaní pověstného ignaciánského *magis*, to vše utvářelo jeho vidění služby provinciála. Konkretizuje to odkazem na Ignácův přístup, který požadoval, aby jezuité hlásali „zprávu o vtělení jiným lidem, ale také ji hlásali sobě. (…)

[1101] ČUPR, J., Jubilejní rok svatého Petra Kanisia, in *Nuntii*, 1 (1997), s. 1.
[1102] Písemnictví jezuitů, in *Nuntii*, 4 (1997), Příloha.
[1103] Česká provincie v roce 1990, J. Pavlík; 4 s. [Archiv CA – JČ, 19/6].
[1104] Příkladem může být 1990 Jan Pavlík; Česká provincie v roce 1990; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6]; 1991 KOLÁČEK, J., *Dějiny České provincie TJ*; strojopis; 30 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,1]; 1991 Provinciálové ČPTJ; Mapa staré české provincie; strojopis; s. 2 [*Archiv CA – JČ,* 19/6,28].
[1105] Slovo P. provinciála, in *Nuntii*, 3 (1992), s. 1.
[1106] 34. GK, 535–563, s. 156–162,
[1107] 34. GK, 537, s. 156.

Ať se stane Pána Ježíš tělem i pro nás osobně".[1108] Pro ČPTJ naznačil toto směřování P. H. Kolvenbach ve své odpovědi na dopisy *ex offo* z roku 1995, v nichž naznačuje směry, jimiž by se provincie měla orientovat v blízké budoucnosti. Vidíme v nich postoje, které Čupr v roli provinciála vytrvale uplatňoval: důležitost komunitního života, jeho kvalita spočívající na pohostinnosti a spojení v přátelství v Kristu a konečně jednota apoštolského těla, jež jediná umožňuje vydat se na cestu k Bohu.[1109]

Těchto drobných, ale pro dobro celku nutných drobných krůčků bylo nespočet. Tak například využil přítomnosti L. Armbrustera (9. 8. 1991) k neformální rozpravě, z níž vzešlo několik návrhů a připomínek: rozšířit a posílit naše exerciční domy; otevřít gymnázia; rozšířit spolupráci s laiky; rozvíjet tiskový apoštolát a vydávat i naše samizdatové práce. [1110] Pravděpodobně ve stejném roce vznikl náčrt strategického postupu, jak koordinovat práci ČPTJ v oblasti duchovních cvičení, duchovních obnov, lidových misií, ostatní příležitostných prací a speciálního vzdělávání.[1111]

Nedílnou součástí těchto přípravných kroků bylo jeho strategické rozhodnutí *aggiornamenta* angažovanosti českých jezuitů v **ekumenické oblasti**, především ve vztahu k odloučeným pravoslavným **církvím křesťanského Východu**. Iniciativa byla připravována mezi jezuity v exilu, kteří se v této oblasti angažovali. Jejich podíl na této práci Tovaryšstva svěřené jezuitům Apoštolským Stolcem s jeho dlouhodobým záměrem, jehož zásady formuloval kardinál Eduard H. Howard (1829–1892),[1112] měl následující podobu: propojení českých jezuitů s Papežským východním institutem a Papežskou ruskou kolejí v Římě byly všeobecně známy. Již při své návštěvě vlasti (8.–15. 9. 1991) načrtl T. Špidlík první představu programového plánu budoucího Centra Aletti, kterou pak písemně předkládá Čuprovi na jaře následujícího roku.[1113]

Tematicky rozpravu o apoštolských prioritách v provincii otevřel list P. H. Kolvenbacha s následujícími otázkami: 1. Co znamená nová evangelizace? 2. Co by byl specifický příspěvek Tovaryšstva k nové evangelizaci? Tím začala v provincii příprava obsahu jednání na plánované 34. GK.[1114]

Na tento podnět navázalo i brněnské sympozium scholastiků, které moderoval Petr Kolář. Mezi scholastiky kromě reflexe studií prosakovaly i úvahy ohledně programových preferencí ČPTJ. Jednalo se o jezuitské mentalitě, formaci s výhledem na poslání, o střetu s filosofickým ateismem, o ekumenismu. Již na tomto setkání přednesl Čupr referát o stavu provincie a plánovaných akcích. „Bude se pokračovat v práci na školách, exercičních domech a Východním institutu." [1115] Obecná doporučení směřovala spojovat péči o formaci

[1108] ČUPR, J., Slovo P. provinciála, in *Nuntii*, 5 (1992), s. 1.
[1109] ČUPR, J., Milí spolubratři, in *Nuntii*, 5 (1996), s. 1.
[1110] *Nuntii*, 6 (1991), s. 8.
[1111] 1991? Centrum Ignatianum (návrh jednoho z našich otců ve Štěpánově; Holas?); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6].
[1112] Srv. HROMJÁK, L., Il movimento slavo e le origini del Bohemicum, in *Dal Bohemicum al Nepomuceno. La cultura ceca e la formazione sacerdotale in un contesto di scontri nazionalisti e di coesistenza*, ed. Tomáš Parma, Univerzita Palackého, Roma – Olomouc 2011, s. 17; HALAS, F.X., Zápasy o charakter velehradských poutí, in *Studia theologica*, 17/2 (léto 2015), s. 221–239.
[1113] Úvodní slovo dnes dáváme Otci Tomáši Špidlíkovi, in *Nuntii*, 4 (1992), s. 1.
[1114] *Nuntii*, 5 (1992), s. 8.
[1115] *Nuntii*, 6 (1992), s. 5.

s apoštolskou tvořivostí včetně jejich současných struktur a stárnoucích členů a důraz na osobní a komunitní svědectví. [1116]

Programové preference ČPTJ byly poprvé shrnuty na konzultu dne 4. října 1993 a předloženy jako návrh „výhledového programu činnosti naší provincie".[1117] Obsahovaly tyto hlavní body, které byly připraveny jako podkladové materiály pro nadcházející provinční kongregaci. Lze v nich zachytit i budoucí tendence, kolem nichž vznikala ohniska, někdy bouřlivých, jak vyplynulo z rozhovorů s pamětníky, rozprav: hlásání evangelia, udělování svátostí, vyučování, formace kněžstva, oživení křesťanských společenství, misie – evangelizace těch, kteří neznají Krista.

Zvláště důležité (priority) jsou podle této nastíněné vize apoštolát výchovy a vzdělávání, a to: školy (jakéhokoli stupně a druhu), neformální vzdělávání (i lidové), bádání v teologii a filosofii, v ostatních vědách a v každém odvětví kultury, sociální a pastorální apoštolát, apoštolát hromadných sdělovacích prostředků, tisk.

Jako ozvěna diskuzí, které se odehrávaly v jiných provinciích, byly rovněž připomenuty nové potřeby se zvláštním zaměřením na chudé a nezajištěné, duchovní hlad v technologické kultuře, nesvoboda, pronásledování, vězení, uprchlíci, náboženské menšiny, otázky spojené s vnímáním světa žen a jejich pohled, potraty, rozvody, nezaměstnanost.

V duchu na minulých GK schválených témat byl formulován obecně závazný požadavek, aby se výhledový program utvářel kolem čtyř ohnisek: boj proti ateismu, propagace víry a spravedlnosti, obnova církevních společenství a ekumenismus a nová evangelizace. Podstatným momentem plánování je rovněž formace vlastních členů. Vlastní priority ČPTJ zahrnovaly duchovní cvičení (prioritně v Českém Těšíně ve spolupráci s Poláky), postupné opouštění středních škol (věnovat se duchovnímu vedení, a ne výuce), dále založení vlastního studijního centra programově spojeného s Papežským východním institutem v Olomouci, apoštolát mezi mládeží především na univerzitách a konečně tiskový apoštolát a hromadné sdělovací prostředky.

Čupr dne 14. 2. 1994 ustanovil Komisi apoštolátu provincie. Vznik komise je spjat jednak s provinční kongregací ve dnech 3.–5. ledna 1994, [1118] ale také s předchozím setkáním scholastiků na Velehradě ve dnech 27.–29. 12. 1993.[1119] Zde již začínají prosvítat rozdílnosti názorů na budoucí směřování provincie: ohniskem napětí je vyrovnání se s minulostí, mezigenerační vztahy, situace v noviciátě a především zapojení mladších v plánování, včetně jejich vzájemné komunikace a zpřehlednění účetnictví. [1120] Klíčová se zdá být metoda komunitního rozlišování. [1121] Plán byl poprvé v dějinách porevolučního období spojen s personálním výhledem do roku 2000.

Navazující setkání scholastiků, jež moderoval Josef Stuchlý, se uskutečnilo krátce před odjezdem Čupra na 34. GK v Kolíně ve dnech (28.–30. 12. 1994), kde scholastici utvořili pět

[1116] KOLVENBACH, P.H., Celému Tovaryšstvu, in *Nuntii*, 6 (1992), s. 6.
[1117] *Nuntii*, 5 (1993), s. 7.
[1118] *Nuntii*, 1 (1994), s. 1–4.
[1119] *Nuntii*, 1 (1994), s. 8–9.
[1120] *Nuntii*, 1 (1994), s. 9.
[1121] Srv. ČUPR, J., Bratrský život ve společenství, in *Nuntii*, 6 (1994), s. 1–2.

pracovních skupin: formace, chudoba a finance, školství, exercicie, sociální práce,[1122] misie a apoštolát bohatých. Po předchozích zkušenostech s napětím, které vytvořilo publikování požadavků ze strany scholastiků vůči vedení provincie, rozhodl Čupr *Informační materiál pro české jezuity* nezveřejňovat, ale poskytnout ji zájemcům k dispozici na provincialátu.[1123]

Otázka redakční práce se netýkala pouze vydávání liturgických knih, nýbrž nálady provincie se promítaly i do práce redakčního týmu bulletinu *Jezuité*. Byl to Čupr, který ze svých exilových zkušeností znal docela dobře práci redakce časopisu, ale byl především dobře obeznámen s prací redakce rozhlasu. Pověřil Petra Koláře vedením věstníku, později přejmenovaného na bulletin *Jezuité*, jemuž vtiskl do vínku pečeť charakterizující mnohé krajanské časopisy v exilu: spojovat, sdílet zkušenosti, podporovat spolupráci.[1124] Karel Dománek, který s časopisem začínal, měl bohaté zkušenosti z éry samizdatu. Doba však šla velmi rychle a dravě jiným směrem. Pod vedením zkušeného redaktora, velmi poučeného jezuity s darem formulovat přesně a bryskně, se stal časopisem názorovým. Petr Kolář, jak je vidět z jednotlivých ročníků, byl velmi pracovitý, měl přístup do světa médií a znalost, která zcela překračovala běžného českého intelektuála i jezuitu. Byl však rovněž proslulý svojí vznětlivou povahou. Přesto vždy uchovával jasný, vyhraněný jezuitský charakter psaní.

Jmenování nové redakční rady krátce před ukončením Čuprovy mise provinciála, zdá se, měla usnadnit situaci provinciála nastupujícího. Kolář a Čupr se nepochybně shodli na cíli časopisu: vzájemně propojovat a obdarovávat se. Zřejmě se zcela neshodli, *co* propojuje a *jak* obdarovávat. Jím nově ustanovená redakční rada ve složení A. Holas, F. Hylmar, T. Pavlů a L. Tomeček byla ze strany Čupra odvážný krok důvěry v nastupující generaci, kterou nečekala lehká situace druhé poloviny 90. let minulého století. Původní měsíčník se změnil po roce na dvouměsíčník, až se nakonec od 16. ročníku v roce 2007 stal čtvrtletníkem. Ještě před tím F. Hylmar jmenoval nově redakční radu bulletinu *Jezuité* ve složení J. Regner – koordinátor, P. Ovečka – odpovědný redaktor, V. Dlapka, T. Pavlů a F. Hylmar.[1125] Dnes již je období viděno prizmatem prvních pěti let bulletinu *Jezuité* coby živé svědectví zápasů, se kterými se čeští jezuité potýkali. Je svědectvím hledání míry mezi potřebnou vnitřní diskuzí uvnitř řádu a vstupem těchto vnitřních diskuzí k zaujaté a poučené veřejnosti. Z hlediska dnešní obecně přijímané kultury sdělovacích prostředků a sítí je časopis, i díky Čuprovi, cenným dokumentem doby, která jak se zdá, zaniká. Kus kvalitní novinářské práce a náboženské žurnalistiky však časopis za sebou zanechává.

[1122] Toto téma zvedal nejčastěji F. Lízna, jenž se v oblasti péče o chudé osobně angažoval do té míry, že se stal jedním na veřejnosti neznámějším českým jezuitou ve vlasti; srv. LÍZNA, F., K rómské problematice, in *Nuntii*, 1 (1995), Příloha 1; Úhrnný pohled srv. KUTIL, T. (ed.), *Poutník k lidským srdcím. Vzpomínky na kněze, disidenta a rebela Františka Líznu*, cesta, Brno 2021, *passim*.
[1123] *Nuntii*, 1 (1995), s. 8.
[1124] ČUPR, J., Úvodní slovo, in *Jezuité*, 1/1 (1992), s. 1.
[1125] *Nuntii*, 11/2004, s. 11.

Působení Josefa Čupra v Kolíně a úřad sekretáře papežského nuncia

Své působení ve službě provinciála krátce hodnotí sám Čupr v posledním čísle *Nuntii*, které vyšly v dubnu roku 1998. Říká: „Čas jde dál. Končí jedno období, začíná druhé! Pánem času je Bůh. On tvoří věci a lidi a dává každému jistý čas, aby mohl splnit úkol, který od něho (Boha) dostal."[1126] Svoje rozpoložení přibližuje citací z knihy Pedra Arrupeho, P. generála, kterého osobně dobře znal a odnášel si pro svůj život množství jeho podnětů, které vždy uváděl do životní praxe. Vztáhl na sebe tato jeho slova: „Po krátké přípravě," píše P. Arrupe, „jsem přišel na své první působiště. Přepadl mě hluboký pocit osamocení, bezmoci. (…) Tento pocit našel protiváhu v jistotě, že jsem byl *poslán*, abych udělal krok ve jménu Božím, a naplnila mě hluboká důvěra v Boha."[1127] Čupr pokračuje:

> „Také já jsem dostal svůj čas a úkol. Také já jsem prožíval různé stavy, ale také mne naplnila hluboká důvěra v Boha. Jak těch sedm let proběhlo, jak jsem naplnil svěřený čas, jak jsem splnil svůj úkol, snad může posoudit každý z vás. Jedno však mohu říci s plnou upřímností, že vše, co jsem konal, s čistým úmyslem a vědomím sloužit skrze bližní Bohu k jeho větší slávě. Za možnost takové služby děkuji Pánu, chci nadále v ní setrvat a v plné disponibilitě, na co stačím, pomáhat."[1128]

Čupr předal svůj úřad svému nástupci, P. Vojtěchu Suchému, dne 7. 4. 1998 poté, co ten měl možnost strávit nějakou dobu v Itálii studiem jazyka a osobním poznáním fungování římské kurie.[1129] Po několika měsících odpočinku byl od 1. září 1998 jím ustanoven ministrem domu, sociem magistrů a „bude se snažit rozjet malý exerciční dům, který je vybudován v budově noviciátu".[1130] Po přestěhování noviciátu z Kolína do Ružomberoku v roce 2002 se zde stal vicesuperiorem, jímž zůstal až do svého odchodu do Brna v červenci roku 2013.

Jeho působení v Kolíně můžeme rozdělit do čtyř jasně odlišitelných fází, co do povahy rozvíjení řeholního i osobního života, dané okolnostmi a poslání značně rozdílných: **1. fáze** s noviciátem pod vedením magistra noviců Josefa Čunka spojená se službou pro vatikánskou nunciaturu (od 1. 9. 1998 do 30. 8. 2002); **2. fáze** proměny noviciátu v exerciční dům pod vedením Čupra jako vicesuperiora a provinčního delegáta pro duchovní cvičení po spojení noviciátů ČPTJ a Slovenské provincie TJ a jeho přemístění do Ružomberku (1. 9. 2002 do září 2004). [1131] **3. fáze** koexistence dosavadního programu exercičního domu v Kolíně garantovaného Čuprem s dvouletým programem garantovaným Petrem Vacíkem ve spolupráci s Janem Regnerem na základě dispozice ze 7. září 2004[1132]; tento dvouletý program měl být

---

[1126] ČUPR, J., Pokoj Vám!, in *Nuntii*, 4 (1998), s. 1.
[1127] *Tamtéž*.
[1128] *Tamtéž*.
[1129] Srv. Otec Vojtěch Suchý TJ, in *Nuntii*, 4 (1998), s. 3.
[1130] *Nuntii*, 7 (1998), s. 7.
[1131] ČUNEK, J., Česko-slovenský noviciát, Ružomberok, in *Nuntii*, 2 (2002), s. 6.
[1132] *Nuntii*, 8 (2004), s. 7.

a) součástí magisterky Petra Vacíka po zakončení jeho filosofických studií v Mnichově (do poloviny května 2006, kdy odchází ještě během své magisterky do Říma na jazykový kurz spojený se stáží v České sekci Vatikánského rozhlasu a další teologická studia[1133]); b) součástí dokončení teologických studií Jana Regnera na KTF UK v Praze, přípravy ke kněžství a dalšího působení v Praze mezi univerzitní mládeží; oba se stali členy pražské komunity. **4. fáze** proměny exercičního domu programy organicky propojenými s Akademickou farností Praha, jež byla dovršena jmenováním nového ředitele exercičního domu a odchodem Čupra do Brna (do 30. 6. 2013).[1134]

Noviciát a služba pro nunciaturu v Praze

Úloha ministra v kolínském noviciátě nebyla nikterak jednoduchá. Vyžadovala péči, stále potřebnou údržbu i generální opravu domu po převzetí domu od kapucínů a především jeho modernizaci pro potřeby noviců i exercitantů. Při jeho příchodu do Kolína zde byli dva novicové prvního ročníku (P. Havlíček a P. Hubinák) a tři nově nastoupivší novicové (M. Janás, P. Karas a V. Pokorný).[1135] Již v lednu zde byly renovovány tři pokoje včetně koupelen a dlažby na chodbách.[1136] Po celou dobu roku 2003 zde probíhala generální oprava topení a rovněž úprava pokojů.[1137] Specifickou pozornost bylo nutno věnovat komunitě sester vincentek, která zde působila.

Uveďme krátký přehled exercicií, která Čupr dával v tomto prvním (1. 9. 1998 – 30. 8. 2002) období, kdy byl v Kolíně noviciát:

1998
1998 DC Kolín 8.–12.7.; s Ladislavem Jeníkem [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1998 DC Svatá Hora 12.–18.7.; Společenství Naší Milé Paní na cestách [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1998 DC Kolín 6.–12.8.; 14 sester z Opavy, přijelo 11 sester, Kongregace Dcer Božské Lásky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

1999
1999 DC Štěkeň 19.–25.2.; SS IBMV ve Štěkni [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Přepychy 2.–10.3.; SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Svatá Hora 12.–20.3.; Voršilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Kolín 24.3.; Duch. obnova u SS Vincentek [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Dobrá Voda 11.–18.4.; SS IBVM [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Kolín 29.4.–2.5.; 7 žen z Pardubic [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Kolín 3.–7.5.; František Cimbelík, kandidát do TJ, přidal se k němu kandidát Láďa [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

[1133] *Nuntii*, 4 (2006), s. 9.
[1134] *Nuntii*, 5–6 (2013), s. 1.
[1135] *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu 1999*, Praha 1998, s. 8.
[1136] *Nuntii*, 2 (1999), s. 4.
[1137] *Nuntii*, 2 (2004), s. 7.

1999 DO Kolín 7.–10.5.; pro skupinku biřmovanců z Rosic [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Olomouc 12.5.; u SS Voršilek v Olomouci [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Kolín 17.–19.5.; 2 ženy ze Zlína [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Hradec Králové 21.–22.5.; Děkanství, spím u SS Notre Dame [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Kolín 23.–27.7.; převzal jsem S Reginu a Helenu IBM k dokončení ES, začaly v neděli 18. do 27. 7. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Hradiště u Znojma 24.–28.8.; SS boromejky, 10 čekatelek + 2 představené [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DC Svatá Hora 17.–21.10.; M. Werichová – Mariánské družiny, 30 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Kolín 28.–31.10.; pro snoubence z Domašova Zdeňku Svobodovou a Jirku Prokeše, poslal J. Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
1999 DO Dobrá Voda 9.–12.12. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2000
2000 DO Kolín 11.5.; Laďa Jeník [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DO Kolín 23.–24.5.; M. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 11.–21.7.; Petra Linhová, Ludmila Böhmová, Jiřina Šmelhausová (?nečitelné), Jaromíra Machovcová, s. Tereza – Paulínky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 19.–21.9.; ing. J. Štolbová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 3.–8.11.; pí Černá z Prahy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DO Kolín 30.11.; Laďa Jeník [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DO Kolín 14.–17.12.; pí Jaroslava Valová, pí Mil. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2001
2001 DO Kolín 19.–21.1.; Snoubenci Petra Linhová a Jiří Lojda [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 1.–3.1.; Učitelka z Brna Jana Stará [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 2.–4.1.; M. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 2.2.; Noviciát obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Štěkeň 23.–25.2.; Obnova u sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 4.5.; Noviciát obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Hradec Králové 25.–26.5.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 23.6.–4.7.; S. Pavla, Uh. Hradiště [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 29.6.–4.7.; M. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 8.–15.7.; Boromejky (5) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DC Kolín 11.–21.7.;S. Teresa (Paulínka) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 13.–15.7.; Jiří Lojda [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 13.–20.7.; Petra Linhová + 3 exercitantky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 20.–22.7.; Jarmila [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Štěkeň 1.–4.8.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 1.–5.9.; Filip [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 1.–8.9.; Josef Čirč SJ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2001 DC Kolín 2.–8.9.; P. J. Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Přepychy 10.–14.9.; 20 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DO Kolín 14.–16.9.; M. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2000 DO Kolín 15.9.; S. Tereza [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 23.–30.9.; Frant. Štorm [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 23.–30.9.; S. Jana IBM [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 27.–30.9.; Jana Stará [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 14.–22.10.; S. Regina [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 22.–28.10.; S. Anežka OP [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 26.–28.10.; Voršilky Praha [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Velehrad 16.–18.11.; Mariina legie (22) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 23.–24.11.; pí Černá[*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DC Kolín 27.11.–2.12.; Michal Sukop z Bratislavy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Kolín 8.12.; obnova farní [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2001 DO Štěkeň 12.–16.12. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2002
2002 DC Český Těšín 27.1.–2.2.; manželé Tvarůžkovi [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 4.–10.2.; Miloš Veselý z Brna [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 5.–9.2.; ing. V. Špička [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 8.–10.2.; obnova pro 8 scholasitků z Brna [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Svatá Hora 15.–24.2.; 17 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Štěkeň 24.–26.2.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 8.–10.3.; Soukop s manž. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Brno 10.–16.3.; Brno Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 22.–24.3.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Český Těšín 9.–14.4.; muž a žena [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Poděbrady 20.4. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 20.–27.3.; Michal hokejista ze Slov. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 17.–19.5.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 29.5.; Koutecký [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Velehrad 2.–6.6.; Stojanov, nemocní a osamělí, 42 účastných [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 12.–21.6.; S. Tereza (Paulínka) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 23.–29.6.; Rado Smierčak [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 27.–30.6.; P. Diab. + 2 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 28.6.–2.7.; Machovecký+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 29.6.–2.7.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 26.6.; Koutecký [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 11.–14.7.; Petra Lojdová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Mladecko 2.–10.8.; SS františkánky (12) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

Celkem málo známá fáze jeho života je spojena s úřadem sekretáře papežského nuncia. Cenné zjištění podává Racek ve své práci:

> „S velvyslancem Svatého stolce arcibiskupem Giovannim Coppou se znal z dob působení jako provinciál Tovaryšstva. Doprovázel ho při různých příležitostech či společně celebrovali mši (např. při oslavě sedmi set padesáti let poutí na Svatý Hostýn v roce 1991). Když jej na pozici představeného vystřídal otec Suchý, byla mu ze strany arcibiskupa Coppy nabídnuta spolupráce. P. Čupr uměl italsky a zahraničních zkušeností měl požehnaně, rozhodl se proto práci sekretáře přijmout. V květnu roku 1999 složil na nunciatuře přísahu o dodržení tajemství a Dietrichsteinský palác v Praze (sídlo velvyslanectví) reprezentoval vedle Kolína jeho druhé pracoviště. V Praze trávil přibližně jeden den v týdnu, kdy se věnoval administrativním záležitostem na velvyslanectví. Přejezdy z metropole do Kolína tak zdaleka nebyly na denní bázi. V úřadu sekretáře příliš dlouho nesetrval z důvodu návratu Coppy do Říma a jmenování nového nuncia. Naposledy byl na velvyslanectví v srpnu 2001, tím ukončil svou dráhu v řadách diplomacie a uzavřel svoje životní spojení se zemí Apeninského poloostrova. Role sekretáře se hodila k jeho klidné povaze, její konec P. Čuprovi umožnil se věnovat hlavně exerciční službě.“[1138]

Josef Čupr byl již během doby svého provincialátu zpovědníkem nuncia. Když potom Coppa požádal kardinála Vlka, aby mu přidělili člověka, který by dokonale znal italsky, navrhl otce Čupra. V otci Čuprovi měl také záruku, že nebude „dělat politiku“. Když tedy skončilo období jeho provinciálské služby, stal se otec Čupr sekretářem nuncia. Svou službu na nunciatuře začíná v úterý dne 25. května 1999, o dva dny později skládá přísahu ohledně dodržování tajemství.[1139]

Proměna noviciátu v exerciční dům

Záměr proměnit kanonicky zřízený noviciát na exerciční dům byl vynucen okolnostmi. Počet noviců pravidelně klesal a využití opraveného klášterního komplexu se stalo důležitou otázkou pro vedení ČPTJ již na přelomu tisíciletí. Navíc zde byl silný tlak ze strany nastupující mladé generace jezuitů, kteří po návratu ze studií a formace v zahraničí hledali pro své nabyté zkušenosti praktické možnosti využití. Přechodové období proměnit dům logisticky i programově k novému zaměření měl zajistit především Čupr, který měl v oblasti duchovních cvičení i stavebních úprav značné zkušenosti ze zahraničí a velmi dobré vzdělání, jež z něj činily profesně kompetentní osobu ke splnění tohoto úkolu.

Kolínští otcové bedlivě sledovali ovoce své práce. Věkové složení komunity nebylo příliš příznivé. V roce 2004 zde oslavil Čupr své sedmdesátiny.[1140] Jeho dva spolubratři byli ještě

[1138] „Otec Čupr mi jednou sdělil: Potřebovali (kardinál Vlk) někoho, kdo rozumí i píše italsky, a hlavně, kdo je nepolitický, kdo neovlivňuje, pokud se už v místní církvi vytvářely ideové sektory. Tím, že arcibiskup Coppa uváděl, že byl vždy na jezuitské zpovědníky zvyklý a že mu někteří pomáhali i při jeho práci s texty svatého Ambrože, jemuž se celoživotně věnoval, byl jsem vybrán, abych k němu přicházel.“ Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

[1139] Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

[1140] ČUPR, J., Pozvání na sedmdesátiny [*Archiv ČPTJ – Čupr*]; 2004 Čupr; Upomínka na 70. výročí narozenin; Tisk obrazu Matka Unie (Velehrad) s ručně psaným přáním; [*Archiv CA – JČ*, 14/5]; 2004 Dopis; K jedněm

starší: J. Hladiš 72 let a J. Tichý 74 let. Jejich zásluhou, totiž mimořádnou skromností ve způsobu života a vytrvalou apoštolskou prací, i když nepříliš honorovanou, provoz domu byl finančně (s obtížemi) zajištěn. Nebylo vůbec jasné, zda zvýšené náklady spojené s novým přístupem budou dlouhodobě udržitelné. Když Hladiš krátce shrnuje výsledky roku 2003, může říci: „Bylo 28 kurzů, ve kterých se vystřídalo 106 účastníků. Jezdí se ale dávat exercicie a obnovy i do jiných míst, farností a klášterů. V minulém roce bylo 16 mimokolínských kurzů, které vedli místní otcové, a celkový počet účastníků byla značně vyšší: celkem 513 osob.“[1141]

„V exerciční službě byl kolínský dům velmi agilní, v roce 2005 uspořádali patres přes padesát duchovních cvičení, jichž se účastnilo téměř 250 účastníků. Ten samý rok vystupoval P. Čupr jako exercitátor na duchovní obnově pro českou misii ve švýcarském Curychu. Na poli duchovních cvičení se stal velmi zkušeným a jeho kurzy v Kolíně, ale i Českém Těšíně či na Velehradu se staly oblíbenými.“[1142]

Uveďme krátký přehled exercicií, která Čupr dával v druhém (1. 9. 2002 – září 2004) období, kdy se noviciát přesouval do Ružomberoku a Kolín se postupně proměňoval na exerciční dům:

2002
2002 DO Přepychy 2.–6.9.; 11 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 10.–13.9.; duchovní obnova (7) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Svatá Hora 23.–27.9.; Jáhni (16) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kostelní Vydří 28.9.–5.10.; 6 žen + 1 muž [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 11.–13.10.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 13.–19.10.; Boromejky (8) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Český Těšín 25.–28.10.; 19 účastníků [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 10.–16.11; Jirka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 22.–24.11.; Studenti 5+6 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Velehrad 29.11.–1.12.; Mariina Legie (15 účastníků) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 9.–14.12.; Mudr. E. Boháčová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DC Kolín 12.–15.12.; 10 žen z Lidečka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Štěkeň 17.12.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 18.12.; 2 ženy (Mariová) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 21.12.; obnova farnosti Kolín [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2002 DO Kolín 20.–22.12.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2003
2003 DO Štěkeň 11.–14.1.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Hejnice 7.–16.2.; SS voršilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Praha 17.–22.2.; FF. Benedikt. Břevnov [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kutná Hora 22.2–2.3 .; 2 SS Voršilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

---

sedmdesátinám; Český Těšín; leden; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,2]; rovněž [*Archiv CA – JČ,* 20/6,22]; přání komunity z Českého Těšína JČ k narozeninám.
[1141] HLADIŠ, J., Kolín, in *Nuntii*, 2 (2004), s. 7.
[1142] RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ*, S. 87.

2003 DO Kolín 7.–9.3.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Brno 9.–15.3.; SS Frant. – Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Vranov 16.–22.3.; SS na Vranově [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Velehrad 26.3.; Mariina Legie [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Kolín 4.–6.4.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Český Těšín 30.4.–4.5.; 3 lidé [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Velehrad 25.–29.5.; 51 účastníků [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Velehrad 30.5.–1.6.; Mariánská legie z Brna a Ostravy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Kolín 6.–8.6.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Štěkeň 9.–17.7.; SS Teresa, Brigita, Monika a Jirka, závěr ES sliby [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kolín 27.7.–2.8.; S. Vojtěcha, Marie Boušková, O. Mléčka osobně vedené ES? [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Český Těšín 5.–12.8.; Dcery Božské Lásky, s. Anna, 6 sester a Maruška [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kolín 8.–13.9.; ženy z Kolína [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Přepychy 15.–19.9.; ženy, 19 účastnic [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kolín 21.–30.9.; SS frant. (5) z Grohovy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kolín 12.–19.10.; SS Boromejky (6), obnova slibů [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kolín 24.–28.10.; 16 studentů [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DC Kostelní Vydří 8.–15.11.; Anička Š., skupina 11 + 1 paní [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Kolín 21.–23.11.; Lenka Urbanová + 4 z Prahy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Vysoké Mýto 28.–30.11.; Od pátku je zde 26 mládežníků z Litomyšli [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Český Těšín 7.–7.12.; adv. duchovní obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Kolín 9.–11.12.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2003 DO Štěkeň 18.–21.12.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2004

2004 DO Český Těšín 29.1.–1.2.; 5 účastníků (2 muži, 3 ženy) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Štěkeň 10.–12.2.; 5 účastníků (2 muži, 3 ženy) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 19.–22.2.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Hejnice 27.2.–7.3.; SS Voršilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Velehrad 9.–15.3.; Cyrilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Velehrad 12.–14.3.; SS Sales. (13) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Červený Kostelec 19.–22.3.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Vranov 28.3–4.4.; 33 sester všeho druhu, Lomeček, Kroměříž, Frýdek, Brno, Praha, Znojmo [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Brno 18.–24.4.; Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Brno 1.5.; Emanuel, Sv. Tomáš [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 7.–9.5.; SS Borom., Koronthály, 14 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Velehrad 10.–14.5.; ign. ES – 35 účast. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Svatá Hora 26.–30.5.; Charita Praha, 16 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2004 DO Štěkeň 31.5.–2.6.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Kolín 3.–6.6.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Český Těšín 10.–14.6.; 5 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Velehrad 5.–7.7.; SS frant. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kutná Hora 12.7.; 3 ženy+Maruška [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 12.–15.8.; 10–15 žen z Lidečka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 17.–20.8.; 3 ženy, Teplice [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 2.–6.9.; Dita Slezáková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

S odchodem noviciátu je spojena postupně přibývající výpomoc v samotné kolínské farnosti, především však v širokém okolí. Situace se zhoršila i odchodem komunity sester Společnosti Dcer křesťanské lásky sv. Vincence de Paul, která v roce 2004 odešla do Domova sv. Václava ve Staré Boleslavi.[1143] Odcházení není snadné.

Období koexistence různých pojetí duchovních cvičení

Tato fáze Čuprova kolínského života je otevřena dopisem J. Regnera a P. Vacíka ze dne 28. 9. 2004, jímž otevírají jednání s Čuprem o realizaci jejich dvouletého programu, který vznikl na základě dlouhodobých diskuzí na setkáních scholastiků a z pověření provinciála F. Hylmara. V listě Čupra informují o tom, že „organizace a doprovod exercicií jsou jednou ze součástí našeho pastoračního plánu na příští dva roky v rámci naší destinace".[1144] Po konzultacích a schválení provinciálem zároveň v dopise upřesňují „principy tohoto našeho očekávaného soužití a spolupráce". Spočívají ve vypracování harmonogramu exercicií a plánu na rok 2005, využívání prostoru, stravování, modu plateb a v dalších podrobnostech, které se teprve praxí poněkud nechtěné koexistence vyjevovaly.

Po návratu P. Vacíka ze švýcarského exercičního domu v Lassalle-Haus v Bad Schönbrunnu,[1145] jež nese název po jezuitském zenovém mistru Hugonu Enomiya Miakibi-Lassalovi, se začíná program realizovat.[1146] Nebyl to nikdo jiný než Tomáš Halík, který seznamoval českou veřejnost s možnostmi zenu pro modlitební praxi západního člověka. Absolvoval již v letech 1986–1988 neveřejné kurzy zenové meditace pod vedením P. Enomyi Lassalleho SJ v NDR. Lasalle „patřil roku 1945 spolu s pozdějším generálem jezuitů Arrupem k prvním, kteří po svržení atomové bomby poskytovali s nasazením vlastního života pomoc postiženým v Hirošimě: do smrti nesl zdravotní následky atomového ozáření".[1147] Svým vlivem zpopularizoval zen pro modlitbu v počátku 90. let v Praze. Zde je možné hledat kořeny Vacíkova přístupu k zenu.

[1143] TICHÝ, J., Kolín, in *Nuntii*, 11 (2014), s. 13.
[1144] 2004 Regner – Vacík; Dopis JČ; Praha; 28.9. [*Archiv CA – JČ*, 13/2].
[1145] Srv. *Nuntii*, 10 (2024), s. 5.
[1146] Své představy a záměry prezentoval o svém návratu v rozhovoru pro zpravodaj pražské akademické farnosti; 2005 Vacík, rozhovor, in *Salvatore. Zpravodaj pražské akademické farnosti*, 28 (březen 2005); fotokopie; [*Archiv CA – JČ*, 13/2].
[1147] HALÍK, T., Úvod k českému vydání, in ENOMIYA-LASSALLE, H.M., *Zenová meditace*, Cesta, Brno 1995, s. 5.

Potřebu či nutnost personálního posílení kolínské rezidence po odchodu noviciátu vnímali zde žijící tři jezuité velmi silně, dlužno podotknout s pozitivním předznamenáním. Byli k přijetí mladších jezuitů nakloněni. „Kdyby zde v budoucnu byli jen dva mladí jezuité – exercitátoři, byl by dům opravdovým přínosem pro českou situaci církve, která je opravdu svízelnější a potřebnější než na Moravě.“[1148]

Skutečnost však byla zcela jiná. Tato spolupráce, jak se postupně ukazovalo, nebyla z pochopitelných důvodů možná. Důvodem byl zcela rozdílný přístup k tomu, co duchovní cvičení jsou a jaká má být jejich obsahová i metodologická náplň, a to nakonec vedlo k situaci, kdy vedle sebe běžely rozdílné podoby „duchovní nabídky“, které stále méně nacházely možné styčné body. Jak můžeme vidět z přehledů duchovních cvičení, Čupr tuto situaci řešil tím, že preferoval dávání duchovních cvičení mimo kolínský dům. Povahu těchto neshod přibližuje odpověď P. Vacíka na informace tlumočené J. Regnerem v dopise adresovaném Čuprovi 9. 7. 2005. Z dopisu je zřejmé, že dlouhodobým cílem obou mladých jezuitů je propojení kolínského domu s nově zřízenou Akademickou farností Praha.[1149] Týkal se však i mnoha drobných překážek, které lze vysvětlit i tím, že oba provinciálem pověření měli ještě jiné úkoly, navíc nebyli kněžími a v Tovaryšstvu byli relativně krátce. Kámen úrazu spočíval ve zcela rozdílných, vzájemně si málo rozumějících a komunikujících představ, které v praxi vedly ke srážkám.

Proměna exercičního domu v organickou součást Akademické farnosti Praha a odchod Josefa Čupra do Brna

Již v dopise Čuprovi z 9. 7. 2005 Vacík říká: „Salvátorští studenti mají kolínský dům rádi a obecně lze nyní znovu vyslovit opakovanou zkušenost, že jak ubytování a ostatní zázemí, tak i prostory pro modlitbu se osvědčily a stále se zlepšují.“[1150]

Čupr nabyl velmi dobrých znalostí ignaciánských exercicií, znal dobře rozsáhlou rozpravu na téma propojování různých jiných přístupů uvnitř křesťanské tradice (zde mu rozmanitost tradice pomohl objevit Špidlík) i mimo ni. Nesdílel Vacíkovu jednostrannou sympatii vůči konceptu, že „existuje mnoho exercičních knížek, návodů, popisů a tradic modlitby. Ty se často výrazně liší co do vnější nebo i vnitřní metody. Vyzkouší-li jich však člověk víc a pod kompetentním vedením, uvidí jejich hlubokou příbuznost“. [1151] S tím byl Čupr natolik obeznámen, že mohl snadno rozpoznat, že nepostačuje kritické rozlišení, jež razantně obhajoval Vacík, nýbrž **rozlišování duchovní**. Tomu Čupr rozuměl zcela jinak a ke shodě či narovnání dojít nemohlo. Navíc u Vacíka dobře vypozoroval vědomí mesiánského poslání vůči českému prostředí, poodhalované skrze výroky typu: „Jsem tu proto, abych zprostředkoval různá

[1148] HLADIŠ, J., Kolín, in *Nuntii*, 2 (2004), s. 7.
[1149] 2005 Vacík; Dopis JČ; Praha, 9.7., rukopis; 3+2 [Archiv CA – JČ, 13/2].
[1150] *Tamtéž*.
[1151] VACÍK, P., Rozhovor, in *Salvatore*, 28 (březen 2005), s. 1.4.

duchovní cvičení, jak stále opakuji. Nemohu ale slíbit všechno a nemohu ani pomoci každému.“[1152]

V roce 2013 byly dovršeny diskuze nad novým projektem exercičního domu, vypracovaným P. Vacíkem a P. Regnerem, v propojení s Římskokatolickou akademickou farností Praha (založena 2004) u sv. Salvatora v Praze. To vedlo k rozhodnutí o zrušení kolínské komunity a nové destinaci Josefa Čupra. Čupr ustupoval do pozadí a platí o něm hodnocení, které výstižně podal Racek:

> „V závěrečné kapitole života byl P. Čupr charakteristický zejména časem, který věnoval duchovní službě řeholním sestrám. Dokázal jim naslouchat, mnohdy poradit a doprovázet je. Citlivost při formaci a službě opačnému pohlaví bylo možné dávat do souvislostí s mariánskou úctou. Díky její upřímnosti dokázal snáze hledat správné cesty pro duchovní doprovázení řeholnic. U sester působil jako zpovědník, exercitátor i celebrant mší. Dojížděl např. k premonstrátkám do Doksan, k cyrilkám na Velehrad, klariskám do Soběšic nebo nejčastěji k sestrám františkánkám do Brna. V roce 2009 doprovázel sestry z Kongregace Ježíšovy, k nimž také často jezdil do jejich sídla.“[1153]

Čupr byl ve svých osmdesáti letech pověřen „pracovat pro dobro řeholních sester, zvláště sester Kongregace III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně na Grohově ulici, kde bude také bydlet. Rovněž bude vypomáhat se zpovídáním v našem kostele“.[1154] Lze souhlasit se slovy papeže Františka, že:

> „zakončení určité úlohy v církvi od nás vyžaduje novou dispozici, je třeba ho vnímat jako součást samotné církevní služby. Tato vnitřní dispozice je nezbytná v situaci, kdy je třeba se kvůli věku připravit na ukončení funkce, jakož i v situaci, kdy se požaduje setrvání ve službě na delší období, přestože byl dovršen věk sedmdesáti pěti let“.[1155]

Bolestná loučení se stala Čuprovi každodenní zkušeností, zároveň jej připravovala na dovršení životní poutě, dodejme kněžské služby *par excellence*. Podstatné je však vydat i toto svědectví: I přes dostatek práce si nacházel čas pro osobní modlitbu a ztišení, třeba i během občasné práce v klášterní zahradě. Těžiště jeho práce spočívalo v dávání exercicií. Uveďme krátký přehled exercicií, které dával od září 2004 do svého odchodu z Kolína v roce 2013:

2004
2004 DO Kolín 2.–6.9.; Dita Slezáková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Přepychy 13.–7.9.; 14 žen obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Štěkeň 17.–20.9.; obnova, 20 osob z Písku [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Kolín 25.9.–2.10.; 7 žen z Brna a Prahy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Český Těšín 7.–10.10.; 9 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Velehrad 10.–14.10.; 26 osob, Stojanov [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Brno 25.–27.10.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 27.–31.10.; Křivancová Písek [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

[1152] *Tamtéž*.
[1153] RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 88–89.
[1154] *Nuntii*, 5–6 (2013), s. 4.
[1155] FRANTIŠEK, Apoštolský list motu proprio *Učit se odcházení*, in *Acta ČBK*, 1/13 (2018), s. 38–40, zde s. 38.

2004 DO Kolín 3.–6.11.; Lenka Karbusková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 4.–7.11.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DC Kolín 17.–21.11.; Barabáš+1+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 4.12.; duchovní obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2004 DO Kolín 9.–12.12.; 7 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2005
2005 DO Štěkeň 2.–4.1.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 5.–11.2.; Magdalena, Marie, Rafael [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 11.–12.2.; Marie Rosa [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 6.–12.3.; SS frant. Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 26.–28.4.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 1.–7.5.; SS Maxmil. a Františka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Velehrad 9.–13.2.; 29 účastníků [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Nové Hrady 31.3.–2.4.; 4+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Štěkeň 29.–31.5.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Český Těšín 2.–5.6.; 5 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Řepy 11.–18.6.; 14 sester, SS boromejky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 18.–26.6.; S. Petra [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Český Těšín 2.–5.6.; 5 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Řepy 2.–5.6.; SS Boromejky, 14 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 18.–26.6.; S. Petra [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 21.–22.6.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kroměříž 10.–17.6.; SS Křížovky, Choryně, 25 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 31.7.–7.8.; Viteková Ludmila [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 3.–7.8.; Barabáš, 3–4 os [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 3.–7.8.; Hyžáková Lidečko (5) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 11.–14.8.; Šefrová+3 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Přepychy 19.–23.9.; 20 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Velehrad 9.–13.10.; Stojanov, ES pro nemocné, 28 účastníků (25) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 19.–23.10.; Dubayová M., Písek+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 2.–6.11.; Barabáš+3 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Nové Hrady 15.11.; 6 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 17.–20.11.; Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 21.–27.11.; Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DC Kolín 23.–27.11.; Lenka Karbuzková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kutná Hora 3.12.; duch. obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2005 DO Kolín 20.12.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2006
2006 DC Kolín 22.–29.1.; S. M. Rosa CI [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 29.1.–3.2.; Jiří Dubec (Brno) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2006 DO Kolín 4.–7.2.; ML Brno, přítomných 30–50 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Český Těšín 23.–26.2.; d. obnova, 3 SS, 3 ženy, Dr. Dvořák [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kutná Hora 6.3; obnova „Slunéčko" [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Nové Hrady 7.3.; účast 6 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Jiřetín 19.–28.3.; SS Voršilky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 29.–30.3.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Velehrad 2.–6.4.; Postní obnova, 39 účastníků [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 12.4., ML [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Brno 23.4.–3.5.; SS Grohova, 23 sester frant. z Brna, Újezda, Žernůvky[*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 17.–21.5.; Veselá+3 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kroměříž 24.5.–1.6.; Markéta Dvořáková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 3.–7.6.; S. Veronika [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 5.–7.6.; M. Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 16.–22.7.; 6 žen+P. Tichý [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 22.–29.7.; P. Pavla Tománková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Brno 4.–9.8.; Dr. Šafrová – 9–10 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 11.–19.8.; Pavel Diviš [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 13.–20.8.; Zita Rozholdová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Přepychy 4.–8.9.; 20 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 10.–17.9.; Fíbirová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 12.–17.9.; 2+1 Písek, Křivanová+Dubay [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Vranov 24.–30.9.; 27 SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Velehrad 1.–5.10.; 36 účastných [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 8.–15.10.; S. Štěpánka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 12.–20.11.;Mudr. Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 16.–19.11.; 5 žen, Hanka, Alžběta, Irena, Pavla, Alena [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 19.–23.11.; Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 22.–26.11.; Bartáková+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Svatá Hora 26.–30.11.; Charita Příbram, 25 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kutná Hora 1.–3.12.; obnova, 13 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Nové Hrady 4.12.; 12 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Hradec Králové 8.–10.12.; obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DC Kolín 14.–19.12.; Lenka [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2006 DO Kolín 18.–20.12.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2007
2007 DO Jiřetín 5.–7.1.; duch. obnova (5) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Kolín 13.–14.1.; Hana Čermáková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Štěkeň 2.–11.2.; S. Jana Bil., S. Mich., Jana, 6 osob + pán z Písku [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2007 DC Brno 11.–17.2.; Grohova (25 sester) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Lomeček 1.–4.3. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 6.–8.3.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 9.–11.3.; Hanka Č. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Štěkeň 15.–17.3.; Charita Č.B. (18 lidí) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Český Těšín 22.–25.3.; (22 lidí) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 26.–30.3.; Mudr. Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 28.3.–1.4.; Barabáš+2 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Vranov 22.–28.4.; 17 SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Velehrad 28.4.–2.5.; 35 účast [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Čáslav 19.5. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 5.–10.6.; Michaela Švestková, Dr. Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Štěkeň 11.–5.6.; duch. obnova 22 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kroměříž 9.–14.7.; SS Kříž. 11 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 21.–28.7.; SS Ježíšovy – S. Pavla + 13 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Jiřetín 31.7.–2.8. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 2.–8.8.; Mudr. Šafrová+6 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 2.–9.8.; Zita Rozholdová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 9.–16.8.; Společenství Panny Marie Na Cestě (8, z toho 4 Slovenky) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Witow 17.–24.8.; 12 sester Dcery Božské Lásky z Trnavy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Přepychy 17.–21.9.; 18 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Kolín 14.10.; Voršilky z Kutné Hory duchovní obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 16.–22.10.; 2 salesiánky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 16.–21.7.; Petra Lojdová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 6.–13.11.; S. Damiána ze Slovenska [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 7.–11.11.; Bartáková + Jindřiška Horníková + Irena Vosečková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 12.–23.11.; Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 16.–18.11.; Míša Švestková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 23.–25.11.; Hanka Čerm. + Alena Sch. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Kolín 23.–28.11.; Šafrová+2 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DC Velehrad 9.–13.12.; Stojanov, 34 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2007 DO Kolín 18.–20.12.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2008

2008 DC Mendrika 20.–26.1.; SS Vincentky 16 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Mendrika 3.–10.2.; SS Vincentky 1 7sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Svatá Hora 15.–24.2.; SS Voršilky 15 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Velehrad 2.–8.3.; SS Cyrilky 42 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 27.3.–1.4.; Šafrová, 9 exercitantů ubytovaných+7externích, 16 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Štěkeň 7.–15.4.; SS CI + další, 17 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2008 DO Jiřetín 6.–8.5.; obnova 4SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Jiřetín 9.–11.5.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Velehrad 1.–5.6.; duch. obnova 27 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Štěkeň 9.–13.6.; ženy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Kolín 13.–15.7.; Černá + syn a dcera [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 31.7.–6.8.; Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Velehrad 7.–13.8.; SS Cyrilky sliby, 28 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Jiřetín 16.–23.8.; Inst. PM na cestách, 9 osob, z toho 2SS křížové [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Olomouc 3.–5.9.; obnova pro vedoucí Charity Olomouc (9) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Svatá Hora 14.–19.9.; DC pro služebníky oltáře, 13 mužů+8 žen, Dubský [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Přepychy 22.–26.9.; celkem 27 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 10.–15.11.; S. Damiána + 2 kněží [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 10.–21.11.; MuDr. Marie Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 19.–23.11..; Barabáš+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 19.–23.11.; Bartáčková+4 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 23.–30.11.; Homolárová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 27.–30.11.; Brýdl [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 28.11.–3.12.; Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DC Kolín 28.11.–3.12.; Řeháková+3 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Nové Hrady 2.12.; 4+6 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2008 DO Velehrad 7.–11.12.; 26 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2009
2009 DC Český Těšín 29.1.–1.2.; 10 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Štěkeň 13.–16.2.; končí obnovou slibů [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Svatá Hora 22.2.–1.3.; SS Voršilky z Prahy (16) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 8.–13.3.; Jiří Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 10.–13.3.; Halasová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 13.–15.3.; Macháčková+8 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 13.–15.3.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Kolín 23.–27.3.; Šafrová, 9 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Kolín 5.–7.4.; Sieberová Jana + 2 muži [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Vranov 10.–16.5.; pro všechny, 17 osob, z toho 4 sestry [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Kolín 22.–24.5.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Kolín 24.–27.5.; Černá+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Český Těšín 28.–31.5.; přišli pouze 2 exercitanti, matka + syn [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Velehrad 7.–13.6.; Stojanov, 27 sester z různých řádů a kongregací. Bylo mně špatně [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Štěkeň 15.–19.6.; 20 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2009 DC Kolín 27.7.–1.8.; Misionářky Lásky 6 sester + 2 boromejky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 8.–15.8.; Dr. Šafrová + 7 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 15.–22.8.; Spol. P. Marie na cestách, 9 žen, 5 Slovenek a 4 Češky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Velehrad 20.–24.9.; Stojanov, 15 lidí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 30.9.–4.10.; 13 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Soběšice 18.–24.10.; Klarisky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DO Kolín 30.10.–1.11.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 10.–20.11.; Dr. Svatošová Marie [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 11.–15.11.; Horníková [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 13.–15.11.; SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 16.–20.11.; Sieberová, Kubová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Příbram 29.10.–3.12.; Charita, 21 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2009 DC Kolín 8.–14.12.; ES (i Vlad. Vyhlídka) Dr. Šafrová + 10 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2010

2010 DC Hejnice 21.–27.1.; ČBK, 14 biskupů (chybí Otčenášek a Hrdlička) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 14.–16.2.; Černí manželé [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 25.–28.3.; Šafrová, 15+8 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 16.–18.4.; Inst. PM na cestách, 13 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 20.–24.4.; 6 osob (3+3) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Doksany 25.4.–2.5.; 7 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 15.–16.5.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 16.–23.5.; 3 sestry + 4 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Velehrad 30.4.–5.5.; řeholnice, 20 osob, 1 nesestra [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Štěkeň 14.–22.6.; 14 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Doksany 19.–21.7.; 2 přednášky, rozhovory, Mojžíš [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 1.–7.8.; Ženy Podkrkonoší [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 1.–7.8.; Jana Mertlíková (připojí se možná i manž. Černí) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 14.–21.8.; S.P.M. na cestách [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 21.–22.8.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 31.8.–5.9.; Dubayová + 2 z Písku [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Štěkeň 17.–24.10.; 3 kněží z Budějovic (Jindřich, Jiří Cihelna, Václav) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Jiřetín 27.–31.10.; SS Voršilky z Kutné Hory [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 6.–7.11.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DC Kolín 8.–19.11.; Jana Sieberová, Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 12.–14.11.; 6 žen [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Štěkeň 28.11.–1.12.; duch. obnova 12 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 2.–5.12.; Barabáš+1 z Teplic [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2010 DO Kolín 9.–12.12.; Šafrová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2010 DO Kolín 19.12.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2011

2011 DO Kolín 6.–8.2.; Černínová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 13.–19.2.; Jiří Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 9.–13.3.; postní obnova, 17 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 21.–24.3.; obnova, 14 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Český Těšín 7.–10.4.; obnova, 7 účastníků [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 29.4.–1.5.; Spol. P. M. Na cestách, 16 osob (č x slov) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Doksany 8.–15.5.; SS Prem., 7 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Štěkeň 22.–28.4.; kněží (4) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Velehrad 5.–11.6.; řeholnice, 23 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 12.–19.6.; 5 sester + 1 paní [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Doksany 26.–28.6. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 15.–17.7.; Marie Kamínková z Prahy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 17.7.; Uhlířová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 17.–24.7.; Boromejky, 15 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 6.–9.8.; Petra Lojdová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 12.–20.8.; P. Marie na cestách, 9+4, 13 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Doksany 22.–23.8. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 8.–11.9.; Jana Vlachová+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Svatá Hora 11.–16.9.; duchovní obnova, pastorační asistenti, 13 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 3.–6.10.; Manž. z Písku – Maruška a Jirka Hronkovi [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Vranov 27.–30.10.; obnova aspirantů na jáhny 6 + 3 manželky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Velehrad 13.–18.11.; 50 kněží [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DO Kolín 20.–23.11.; manž. Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 27.–30.11.; Sieberová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 28.–29.11.; Gábina Jakochová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 21.11.–2.12.; Marie Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2011 DC Kolín 7.–11.12.; adventní obnova, 21 účastných, 2 odchází [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2012

2012 DC Kolín 27.–30.11.; Sieberová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Kolín 29.2.–4.3.; postní obnova, 20 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Kolín 12.–15.3.; obnova, 19 osob (Pazderkovi, Jihlava) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Velehrad 30.5.–5.6.; řeh. sestry, 25 sester [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Kolín 16.–20.7.; 12 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Kolín 5.–9.8.; křižovníci 2 novici [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Kolín 10.–16.8.; Šafrová, 5 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2012 DC Svatá Hora 17.–24.8.; Inst. P. M. na cestách [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Svatá Hora 9.–14.9.; pastorační asistenti, 12 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Kolín 13.–16.10.; Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Kolín 1.–4.11.; Písek, Maruška, 2 osoby [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Štěkeň 4.–9.11.; pouze P. Cihelna [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Kolín 15.–18.11.; Barabáš+1 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Kolín 19.–30.11.; MUDr. Marie Svatošová [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DO Doksany 2.–3.12.; obnova, 2 promluvy [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2012 DC Kolín 5.–9.12.; adventní obnova, 11 osob, 2 příchozí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2013
2013 DC Kolín 3.–8.1.; P. Jiří Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Kolín 11.–17.2.; celkem 15 osob, 1 kněz a 4 SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Brno 10.–16.3.; DC pro SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 18.–20.3.; Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 16.–21.4.; 8 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Hradec Králové 17.–19.5.; duch. obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 2.–6.6.; Vl. Kubová+2[*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 17.–20.7.; Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

Život a působení Josefa Čupra v Brně do jeho smrti

Nenápadnost kněžské služby Josefa Čupra v jeho poslední destinaci v Brně u kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka vysvítá i z jednoduché formulace Josefa Stuchlého, nově jmenovaného provinciála: „Bude vypomáhat se zpovídáním v našem kostele.“[1156]

Čtenáři jeho diářů mohou sledovat každé významnější slavení mše svaté, udělování svátostí, přípravu snoubenců a zpovídání. Způsob, jakým zaznamenává mešní intence, poukazuje na vážnost k eucharistii a niterně zakoušenou znalost participace křesťana s jeho všeobecným kněžstvím k oběti Ježíše Krista, jediného a pravého Velekněze. Povinnost, že „každý kněz by si měl pečlivě zaznamenávat mešní úmysly, které obdržel, a které z nich slavil. Každý měsíc by měli podat zprávu o těch, které slavili,“[1157] byla pro Čupra něčím zcela přirozeným. Je možné zde připomenout zásadu uplatňovanou v Tovaryšstvu ohledně mešních stipendií, která se odrážela tak viditelně v praxi Čupra:

> „V souladu s platným církevním právem je v Tovaryšstvu legitimní přijímat [mešní] stipendium nebo dar za sloužení mše svaté. Kdykoli je to však možné, mělo by se v rámci Tovaryšstva i mimo něj praktikovat odměňování s ohledem na budování Božího lidu a zejména na lásku k chudým. Tento smysl pro odměňování služby doporučuje, aby se někdy stipendia přijímala a jindy se nepřijímala. V tomto bodě je na odpovědnosti vyššího představeného, aby stanovil pravidla o obvyklém způsobu postupu, pokud jde o stipendia. Nikdo by se neměl z této politiky běžně vyjímat.“[1158]

Nelze opomenout jeho náboženské přilnutí k poutím. Zaujal mnohé tento rys jeho zbožnosti, navíc byl schopen vtisknout jej i svému okolí:

> „Jeho samotného časté cesty po náboženských místech exilu posunuly v prožívání víry dál, proto mu poutní způsob hledání a poznávání Boží skutečnosti připadal přirozený. S farníky vyrážel i po méně známých domácích místech jako např. Hluboké Mašůvky či Dobrá Voda na Českobudějovicku. Lze snadno vypozorovat, že navštívené chrámy byly obvykle zasvěceny nebo alespoň měly nějakou spojitost s Pannou Marií. Poutní zájezdy organizoval ale i za hranice republiky. V září roku 2005 s farností vyrazil již podruhé do Lurd a španělského kláštera Montserrat (spojeného se svatým Ignácem, viz podkapitola Po stopách Ignáce z Loyoly). O rok později společně navštívili polskou obec Vambeřice přezdívanou Slezský Jeruzalém a její baziliku Navštívení Panny Marie.“[1159]

Tato podoba činnosti v Kolíně se do jisté míry přelila i do jeho apoštolské přítomnosti v Brně. Tehdejší jeho superior F. Hylmar k jeho životu poznamenává jen krátce: „P. Čupr sloužil sestrám v Grohově ulici, podílel se na stálé zpovědní službě u sv. Maří Magdaleny, zastoupil

---

[1156] *Nuntii,* 5–6 (2013), s. 4.
[1157] *Statutes On Religious Poverty In the Society of Jesu. Instruction for Administration and Finances*, General Curia of the Society of Jesus, Roma 2023, s. 155 [505].
[1158] *Tamtéž*, s. 124 [335].
[1159] RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ*, S. 87.

občas v našem kostele a vyjížděl dávat exercicie a duchovní obnovy.“[1160] Ostatní je spíše zahaleno v mlčení, i oslava jeho osmdesátin byla skromná.[1161]

Byl vyhledávaným exercitátorem. Při přehlédnutí posledního desetiletí Čuprova života, všech jeho tělesných a lidských bolestí, se neodvíjí život směřující ke smrti, nýbrž k proměně. Racek správně připomíná bolestné chvíle ztráty rodinných příslušníků. Nemohly jej nezasáhnout, ale úmrtí se ve víře celé rodiny Čuprových vždy spíše podobalo rytmu rození. Smrt a narození byly v pohledu na život z hlediska Boží náruče svět objímající, v Srdci Ježíšově soucitějícím se vším, vnímány paradoxně obráceně. Narození, jakkoli přirozeně radostné, zavdávalo spíše příčinu k úvahám zarmucujícím, truchlivým. Co vše tohoto nově narozeného ještě v životě musí potkat! Umírající naopak byl již tak blízko otevření věčné radosti. Ano, závěr jeho života byl poznamenán pro něj bolestnými ztrátami, jež jej zasáhly, když se postupně loučil se členy rodiny i spolubratry, kteří umírali.

> „V roce 1999 zemřela jeho vychovatelka teta Anna Švábová,[1162] za níž jezdil do Rájce-Jestřebí od exilového návratu často na návštěvy. Pro jeho dětství i dospívání byla klíčovou postavou. Podobně jako bratr František, který na věčnost odešel roku 2008. S oběma se tentokrát stihl rozloučit a smutek, jako během úmrtí maminky, když byl v Římě odloučen od rodiny, už neprožíval v takové síle. Odešli i jeho někteří blízcí spolubratři z Tovaryšstva. V roce 2009 P. Petr Ovečka a o rok později kardinál Tomáš Špidlík. Přes vědomou konečnost pozemskosti zůstával P. Čupr optimisticky naladěn. Ignaciánské ideály se snažil následovat i mimo kurzy duchovních cvičení.“[1163]

Dodejme: život sám byl exerciciemi pro postoj, který radikálně vyhlíží Pánův příchod.[1164] Při pohřebních kázáních se proto ptával: „Jak se dostat šťastně k životu, který nekončí?“[1165]

Bližší rodina uchovávala v paměti událost zde již na jiném místě zmiňovanou, totiž že se napil ve dvou letech kyseliny, která mu zcela spálila jícen. Při záměně tekutiny tak vznikla krutá šokující bolest. Až do 19 let musel chodit na pravidelné mechanické rozšiřování jícnu, protože pociťoval silně nemožnost polykat. Tato událost se stala momentem zázraku: záchrany života i zaslíbení, jež jeho matka v té chvíli vyslovila. Takový duchovní smysl vkládal do prožívané bolesti i sám Čupr.[1166] Podobný, již v ČPTJ tradovaný smysl této události, připomněl V. Suchý ve své pohřební homilii:

[1160] Hylmar, F., Brno, in *Nuntii*, 9 (2014), s. 12–16, zde s. 12.

[1161] Otec Josef Čupr oslavil se svými spolubratry osmdesátiny [online][13.05.2024], in *Jesuit.cz*; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=943.

[1162] Srv. 1999 Marie Švábová, roz. Čuprová (1907–1999); manželka Josefa Švába, poručníka JČ [Archiv CA – JČ, 8/13].

[1163] Racek, *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 89.

[1164] Josef Čupr nás častěji v olomouckém Aletti vybízel, abychom navštěvovali společenství sester trapistek v Poličanech u Prahy. Dodával: Mají tam modlitby za jednotu pokřtěných, jak to máte na Velehradě, ale také dbají o přípravu na Pánův příchod. Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

[1165] 1993 K Čupr; 11.6.; [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Pohřeb babičky.

[1166] Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský pres*, 9/3 (03.02.2004), s. 7. Stejná myšlenka je zachycena v témže roce i v Občasníku Římskokatolické farnosti Kolín (1/2004).

„Když byl pak v Římě vysvěcen na kněze, maminka mu napsala: ‚Když jsem tě jednou malého našla v ložnici skoro mrtvého, vzala jsem tě na ruce, přiložila ke kříži a říkala: Pane Bože, jestli ho chceš, tak si ho vezmi.' To mně napsala až před svěcením! Když Bůh zasáhne v dějinách, nastane veliký svátek."[1167]

Proto Čupr, podobně jako Špidlík, měl zvlášť rozvinutou důvěru v Boží Prozřetelnost.

V Tovaryšstvu se vždy s jistou zvýšenou obezřetností zacházelo s kandidáty, kteří trpěli bolestí hlavy. Ty se mohly považovat za překážku k přijetí do Tovaryšstva. „Kdo trpí bolestmi hlavy nebo má k tomu velký sklon, takže se mu rozum zatemňuje."[1168] Čupr po celý život nesl kříž svých nemocí, především bolestí hlavy, páteře a později velmi bolestivý průběh rakoviny s velkou odevzdaností. Především v diářích se objevují pravidelně drobné poznámky, které prozrazují chronický průběh jeho nemocí. Bylo zázrakem Boží pomoci, že s takovou osobní zátěží nejen bojoval, ale překonával ji mimořádnou apoštolskou horlivostí a osobním ztotožněním se s Kristem na kříži. Tento zdravotní handicap byl jeho nejbližšímu okolí dobře znám, a proto respektovalo okamžiky, kdy bolesti páteře, především bolestivé syndromy šíjové a kořenové bolesti v oblasti krčí páteře nebo dlouhotrvající migrény vyžadovaly klid na lůžku, oddech a ticho.

V některých okamžicích byla bolest tak intenzivní, že se uvažovalo o operaci. „P. Čupr se tyto dny zase trápí s páteří, vypadá to skoro na operaci."[1169] Jeho okolí hledalo spolu s ním různé možnosti, jak přispět k tomu, aby se mu ulevilo.[1170] V tomto smyslu byl Čupr znám nejen jako poslušný pacient, nýbrž jako člověk, který v situaci nemoci se učí rozumět tomu, že nemoc podle *Fundamentu*[1171] není menším darem než zdraví. Bylo možné vidět, jak postoj k nemoci odráží jeho praktický pohled na život víry. Uváděl do života Ignácovy *Konstituce*:

„V nemoci mají všichni usilovat mít z ní užitek nejen pro sebe, ale i pro vzdělání druhých. Nemají být netrpěliví a mrzutí, nýbrž ve vší trpělivosti poslouchat lékaře i ošetřovatele a svými dobrými a povzbudivými slovy mají ukazovat, že berou nemoc jako dar z rukou svého stvořitele a Pána, nebo ona není menším darem než zdraví."[1172]

Sestry Kongregace Milosrdných sester III. řádu svatého Františka Pod ochranou Svaté Rodiny v Brně mu od 1. září 2013 poskytovaly zázemí a plné zajištění. Dispozice, které dostal od P. provinciála, velmi pečlivě dodržoval a podle svých sil naplňoval. Především však „v závěrečné části života vynikla oddanost Bohu a živý vztah s ním. Řeholní sestra Marietta poznamenala, že Bůh byl ‚někdo, s kým on žil'".[1173] Proto se nikdy se z jeho duchovního zraku nevytratila ona dětská čistota, okouzlení a nekritičnost vůči Bohu, upřesněme: jeho blízkosti. A můžeme říci, že v jeho životním příběhu je to skutečně otázka inspirace, teologicky řečeno daru.

[1167] Byl to dobrý člověk, spontánní, velkorysý především v přátelství. Promluva P. Vojtěcha Suchého SJ při pohřbu P. Josefa Čupra SJ [online][13.8.2024], in *Jesuit.cz*; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=1949.
[1168] *Konstituce* [175].
[1169] *Nuntii*, 139 (1986), s. 1.
[1170] Srv. 1991 Bolestivé syndromy šíjové a kořenové bolesti v oblasti krční páteře; doporučení cviků [Archiv CA – JČ, 13/10].
[1171] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 23.
[1172] *Konstituce* [272].
[1173] Z písemné vzpomínky s. Marietty Dobešové OF, 06.07.2022; cit. dle RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 90.

Schopnost nechat se obdarovat. Ta byla nesena tím, co papež František vyjádřil velmi výstižně pro okamžiky, kdy se člověk rozhoduje pro to, jak prožít poslední dekádu svého života duchovně plodně:

> „Kdo se připravuje na odstoupení z úřadu, má se dobře připravit před Bohem, oprostit se od touhy po moci a pocitu nepostradatelnosti. Tuto chvíli, která by jinak mohla být bolestná a konfliktní, bude moci prožít pokojně a s důvěrou. Kdo opravdově přijme nutnost odejít, zároveň v modlitbě pochopí, jak prožít nastávající období. Připraví nový životní plán, charakterizovaný, nakolik je možné, disciplínou, pokorou, přímluvnou modlitbou, časem věnovaným četbě a ochotou poskytovat běžnou pastorační službu.“[1174]

Čupr se věnuje především službě slova. Uveďme opět přehled duchovních cvičení, která dával od svého příchodu do Brna do své smrti:

2013
2013 DC Kolín 3.–8.1.; P. Jiří Plhoň [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Kolín 11.–17.2.; celkem 15 osob, 1 kněz a 4 SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Brno 10.–16.3.; DC pro SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 18.–20.3.; Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 16.–21.4.; 8 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Hradec Králové 17.–19.5.; duch. obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 2.–6.6.; Vl. Kubová+2[*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Kolín 17.–20.7.; Černí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Jiřetín 2.–10.8.; SS Vorš. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Vranov 16.–23.8.; Inst. P.M. na cestách [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DC Velehrad 24.–29.11.; kněží 33 kněží [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2013 DO Štěkeň 12.–17.12.; adventní obnova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2014
2014 DO Brno 1.2.; „Mistře, kde bydlíš?“ – rekolekce pro SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 1.3.; „Zázračné nasycení“ – obnova pro SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Bojkovice 2.–8.3.; dominikánky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 10.–13.3.; Lojdovi [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Brno 16.–22.3.; SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 1.4.; „Nazaret“ – obnova pro SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 9.–14.4.; obnova pro Charitu a jiné, 41 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 2.5.; „Setkání dvou tužeb“ – obnova pro SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Rokytnice 7.–11.5.; přislíbeno 17.11.13 [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Brno 8.–14.6.; SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Brno 22.–27.6.; Filip Dušek+3, Praha seminář [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Vranov 18.–25.7.; Inst. P. M. Na cestách [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

[1174] FRANTIŠEK, Apoštolský list motu proprio *Učit se odcházení*, in *Acta ČBK*, 1/13 (2018), s. 38–40.

2014 DO Brno 6.9.; obnova – konfer [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DC Velehrad 15.–24.9. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 4.10.; obnova – promluva, v opravené kapli SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Vranov 10.–12.10.; PM na cestách, 20–25 lidí [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Brno 1.10.; obnova – promluva SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2014 DO Štěkeň 26.–30.11.; Charita České Budějovice [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

Postupně se zhoršující zdravotní stav, nutnost stálé lékařské péče a pobyty v nemocnici značně omezovaly jeho možnosti aktivní pastorační služby. Přesto je obdivuhodná jeho vnitřní angažovanost v přestávkách, kdy mu bylo zdravotně lépe, věnovat – často se skrývanou námahou a vypětím – svoje síly k duchovní službě: sloužit mše svaté, zpovídat a dávat duchovní cvičení. Jejich přehled za dobu jeho nemoci má výpovědní hodnotu sám o sobě:

2015
2015 DO Brno 3.1.; obnova SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DC Velehrad 22.–28.2.; SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Český Těšín 12.–15.3.; 7 osob [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DC Šternberk 22.–29.3.; Klarisky kapucínky [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Brno 11.4.; obnova SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DC Brno 14.–20.6.; Kosík [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DC Vranov 22.–29.8.; P. M. na cestách, celkem 9 osob, 4 Češky, 5 Slovenek (jedna přidružená) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Brno 5.9.; obnova SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Žerůvka 4.–10.10.; DC mladých SS [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Brno 10.10.; obnova SS Grohova (bohatství x chudoba – bohatý mladík) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2015 DO Brno 31.10.; obnova SS Grohova (eschatologie) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2016
2016 DO Brno 1.1.; obnova SS Grohova (promluva o Božím milosrdenství) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DC Brno 10.–16.4..; SS Grohova + Kosík [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DO Brno 30.4.; promluva SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DO Brno 24.–28.5.; Černá [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DO Brno 4.6.; meditace Jan 21,1–17 SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DO Brno 2.7.; meditace pro SS Grohova – „Blaze těm“ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2016 DO Brno 3.12.; obnova SS Grohova – „Obrácení“ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2017
2017 DO Brno 4.2.; SS Grohova, „Skrytý život“ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DO Brno 4.3.; SS Grohova, „O pekle“ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DC Brno 6.–11.3.; SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DO Brno 1.4.; SS Grohova, „Pomazání v Betanii, Jan 12“ [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2017 DC Velehrad 23.–29.4.; SS Grohova [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DO Brno 6.5.; SS Grohova, promluva O lásce (Šp obnova) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DO Brno 10.6.; SS Grohova, promluva „Vyhozen ze zahrady" [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].
2017 DO Brno 5.8.; SS Grohova, „Mariina privilegia" [*Archiv CA – JČ*, 22/5,1].

2018
již jen zpovědní služba

2019
již jen zpovědní služba

Takto působil až do podzimu 2019.[1175] P. Josef Čupr uzavřel životní pouť zaopatřen svátostmi v osmdesáti pěti letech 9. října 2019 v Nemocnici Milosrdných bratří v Brně, shodou okolností ve stejné datum, kdy roku 1972 vstoupil do Tovaryšstva. Všeobecně jeho blízkými byl tento detail považován za milou pozornost Boží prozřetelnosti. Při pohledu na poslední tři roky jeho života nelze nepoukázat na *Konstituce*:

> „Jako v celém životě, tak ještě více ve smrti má každý člen Tovaryšstva myslet na to a usilovat o to, aby v jeho osobě byl oslaven Bůh, náš Pán Ježíš Kristus, a splnila se jeho přání a bližním se dostalo povzbuzení aspoň příkladem trpělivosti a statečnosti ve víře, naději a lásce k oněm věčným statkům, jež nám Kristus, náš Pán, svými nesmírnými strastmi svého pozemského života a své smrti zasloužil a získal."[1176]

Byl pochován v kryptě jezuitského kostela Nanebevzetí Panny Marie 14. 10. 2019. Čupr vždy vnímal bezpečí společenství církve. Dává věřícímu člověku ujištění, který svět nemůže dát. Na své primiční pozvánce si nechal natisknout slova z Matoušova evangelia: „Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou. (*Mt* 16,18)" Krypta s jezuitskými spolubratry, především se služebníkem Božím Martinem Středou SJ se mu stala „jeskyní", kde očekává slavné vzkříšení.

> „Otec Josef si svou skromností a průzračností života získal důvěru mnohých a tu zase odplácel nelíčeným zájmem o jejich starosti a potřeby. Laskavý humor a neotřesitelná důvěra v Boha dokázaly rozptýlit stíny v nejedné duši. Byl mužem modlitby a oddaným ctitelem Matky Boží Matky Unie. Mozaika na velehradském nádvoří je také jeho zásluhou."[1177]

[1175] V lednu 2019 přijel otec Josef Čupr ještě na osmidenní duchovní cvičení na Svatém Hostýně, které zrovna dával deseti jezuitům Michal Altrichter SJ. „Že byl otec Čupr posledním příchozím v každodenním setkávání (v logice individuálního vedení exercitantů), osvědčilo se proto, že nikdy nedodržel stanovenou dobu, která byla každému vyměřena. Bylo vidět, že už není zdravotně ve své kůži. Měl jsem na něj proto čas – a on nezávazně vzpomínal. Například že byl po smrti Františka Vaňáka kandidátem na olomouckého arcibiskupa poté, co předtím byl zase kandidátem na biskupa brněnského. ‚Naprosto jsem na to neměl,' říkal. A také pověděl: ‚Mnozí si mysleli, že mne postrčil za provinciála P. Špidlík, abych založil Aletti, ale já byl jmenován proto českým provinciálem, protože to byl větší trumf, na brněnského biskupa byli jiní kandidáti, což se na římském Sekretariátu jevilo jako důležitější, aby někdo přišel do vlasti z ciziny a vnesl mezi jezuity odlišného ducha. To tedy nevím, jak jsem to dokázal, ale tím bylo naštěstí odstraněno to jmenování za biskupa.'" Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.
[1176] *Konstituce* [595].
[1177] Úmrtní oznámení [*Archiv ČPTJ – Čupr*]; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=1942.

Slova umístěná na smutečním oznámení jsou svědectvím, jež ČPTJ mohla o něm vydat. A navíc slova na parte jsou naplněným proroctvím: „Nedbám na to, co je za mnou, a ženu se k tomu, co je přede mnou. Běžím k cíli za vítěznou nebeskou odměnou, ke které nás Bůh povolal skrze Krista Ježíše.“ (*Flp* 3,13–14)

III. Soupis a klasifikace písemností fondu Josefa Čupra v archivu Centra Aletti

Úvod do kapitoly

Uspořádání písemné pozůstalosti Josefa Čupra sleduje primárně jeden základní cíl: vytvořit bázi archivních materiálů, které které se shromáždily po smrti Josefa Čupra a staly se podkladem pro tuto disertační práci. Vycházíme-li z tohoto předpokladu, je zřejmé, že tento náš provizorní způsob zpracování písemné pozůstalosti nesleduje jiný záměr, než uspořádat převzatý celek jednotlivých dochovaných písemností primárně s ohledem na takto vymezený záměr s tím, že bude předpřipraven k následnému odbornému archivnímu zpracování.[1178] Tento předkládaný soupis poskytuje základní přehled o stavu pozůstalosti a prvoplánově prezentuje jeho třídění ve vztahu k naší práci. Naše zpracování z tohoto dobrého důvodu zůstává ve fázi *předarchivní péče*. V tomto smyslu užíváme pojem *fond* v širším slova smyslu jako soubory písemností a dokumentů, jež jsou připraveny k budoucímu archivnímu zpracování, metodicky danému obecně zkušenostmi katolické církve a specificky nařízeními Tovaryšstva Ježíšova. Je třeba uvést, že stav archiválií České provincie Tovaryšstva Ježíšova z pochopitelných důvodů neodpovídá požadavkům na ně kladených.[1179] Výběr dokumentů trvalé hodnoty, které se v něm nacházejí, musí být následně doplněn navzájem propojenými společnými znaky s ostatními archivními sbírkami *Archivu ČPTJ*, jež nejsou k dispozici.

Soupis obsahu jednotlivých kartonů, který jsme zpracovali, je prostým zaevidováním převzatých písemností. Pozůstalost po smrti Josefa Čupra byla po několika měsících převezena do Centra Aletti a byla převzata bez jakéhokoliv předávacího protokolu. Ještě před tím bylo umožněno příbuzným, aby z pozůstalosti vybrali ty části, které se týkaly jeho nejbližší rodiny. Ty jsou uchovávány u jeho příbuzných a staly se součástí širšího povědomí založených na velmi silném rodinném poutu.

K *Fondu Josefa Čupra* přistupujeme ze tří rozdílných úhlů: **1.** z hlediska jeho základní funkce, je památkou, jež je součástí dědictví života církve, Tovaryšstva Ježíšova a také jeho rodiny; **2.** je širším zdrojem informací; **3.** je historickým pramenem pro studium moderních dějiny církve, Tovaryšstva Ježíšova, českého exilu a dobovým svědectvím jednoho z účastníků přelomového období pádu komunismu a vstupu do nové politicko-církevní situace po roce 1989. V naší klasifikaci písemností předkládáme stručný rozbor dané písemnosti, který je výsledkem zběžného průzkumu. Námi navržená struktura klasifikace je nesena snahou sledovat životní cyklus Josefa Čupra: tím respektujeme viditelné známky jeho vlastní iniciativy zpětně uspořádat vše, což dalo vzniknout určitému promyšlenému postupu, jak jednotlivé dílčí etapy života utřídit podle vlastního náhledu na prožité. Jeho osobní fond je však rozdroben, takže v něm nacházíme jednotliviny či jejich menší skupiny různé provenience vzájemně propojené vztahy, které překračují námi studovanou klíčovou otázku či otázky, jimiž je naše práce vymezena. Proto vnoření do celku dochovaných dokumentů odpovídá rozmnitým přístupům, podmíněným vyprofilovaným stylem posuzujícího, a navržený plán třídění sleduje věcně hlavní

[1178] O důležitosti tzv. provizorního uspořádání srv. LÖHER, F., *Archivlehre*, Schöningh, Paderborn 1890, s. 177n.
[1179] CIC/1983, kán. 486–491; srv. BABIČKA, V., Legislativní úpravy církevního archivnictví, in *Archivní časopis*, 44 (1994), s. 129–136.

témata naší disertační práce. Jsme si vědomi toho, že celý fond čeká především rozsáhlou vnitřní skartaci, přeřazení a delimitaci archiválií tak, aby byla v budoucnu přístupná i jiným badatelům.

Fond Josefa Čupra obsahuje 22 archivních kartonů, v nichž jsou uloženy jednotlivé dokumenty. Pro každý archivní karton je zpracován *prozatímní inventární seznam*, který obsahuje titulní list, soupis názvů a pojmenování archiválií, číslovaný inventární seznam podle skupin archiválií v jednotlivých kartonech, který není reglementován, umožňující orientaci po obsahu a rozsahu archiválií. Přeložená klasifikace vychází z těchto *prozatímních inventárních seznamů* a doplňuje je o archivní charakteristiku, stručný rozbor obsahu, zdá-li se to být užitečné nebo nutné a doplňující informace, které slouží k verifikaci datace nebo autorství.

V našem věcném uspořádání *Archivu CA – JČ* předkládáme roztřídění ve struktuře obecně doporučované pro uspořádání *osobní pozůstalosti* tak, aby si bylo možné vytvořit podrobnější představu o relevanci materiálu k naší studii. Z tohoto důvodu se pokusíme podle důležitosti v rozdílné míře narativní formou zaznamenat informace o obsahu,[1180] a rovněž o časovém a prostorovém rozsahu daného dokumentu. Vzhledem k neexistenci jakýchkoli dokladů o manipulaci s fondem jsme v této fázi uspořádání fondu přešli toliko k hrubému roztřídění spisového materiálu a snažili se zachovat původní členění do jednotlivých skupin, které vytvořil sám Josef Čupr. Vzhledem ke značné nesystematičnosti při uspořádání spisů, k neexistenci označování spisů i vzhledem ke skutečnosti, že se písemnosti dochovaly pouze torzovitě a v částečném rozsypu, bylo zbytečné pokusit o rekonstrukci toho, co sám Čupr vytvořil. Tento stav je dočasný do té doby, než se námi zpracovaného ujme ten, kdo bude chtít vytvořit novou strukturu fondu.[1181]

Celé označení jednotky popisu dokumentů v *prozatímním inventárním seznamu* bude vycházet z jednotlivých označení všech úrovní archivního materiálu od archivního souboru až po příslušnou jednotku popisu. Označení příslušné jednotky má osm kvalifikačních indikátorů a řídit se bude tímto pravidlem:

- *rok* – rok vzniku dokumentu; tučným písmem; kde rok vzniku dokumentu lze pouze kvalifikovaně odhadnout, je rok doplnit otazníkem; kde není možné kvalifikovaně odhadnout, je tato informace uvedena na konci označení dané jednotky zkratkou [s. a.];
- *označení jednotky* – podoba označení je převzata z *prozatímního inventárního seznamu*;
- *označení přesného časového vymezení vzniku dokumentu* – o jakém období dokument vypovídá;
- *označení jazyka dokumentu*; (pouze v případě, že je cizojazyčný)
- *označení rozsahu dokumentu*;
- *referenční označení* – je uvedeno vždy v hranatých závorkách;

[1180] Narativní přístup nevylučuje budoucí rozsáhlejší uspořádání. Srv. ĎUROVIČ, M., *Restaurování a konzervování archiválií a knih*, Paseka, Litomyšl 2002, s. 195n.

[1181] Srv. Metodický pokyn č. 4/2022 odboru archivní správy a spisové služby, kterým se vydávají Základní pravidla pro zpracování archiválií ver. 3.1 [online] [cit, 13.05.2024], in *Národní archiv*; dostupné z: https://stands.nacr.cz/zp/.

- *popis obsahu dokumentu* – stručné vysvětlení obsahu, popřípadě doplněný o vysvětlující kontext;
- *odkaz na jiný referenční zdroj, který verifikuje danou informaci*.

K přesné identifikaci jednotlivých dokumentů budou sloužit jednotná *referenční označení*, která se řídí tímto pravidlem:

fond – *Archiv CA – JČ*; označení osobního fondu;
část fondu – 1–22; označení archivního kartonu;
nižší část fondu – jednotlivé složky kartonů;
spis – jednotlivý dokument.

Podoba konkrétního referenčního označení bude vypadat například takto: [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3].

Dále v našem soupisu a klasifikaci písemností fondu Josefa Čupra jednotlivé označení jednotky řadíme v každé věcné oblasti chronologicky od nejstaršího k nejnovějšímu. Tato časová osa napomáhá k formulaci hypotetické geneze či vývoje, který se dotýká utváření průběhu jeho životního cyklu a napomáhá prohlubovat úroveň vnoření se do rozmanitých aspektů naší reflexe překračující prosté chápání chronologie časového zrání a napomáhá identifikovat moment přelomových událostí jednotlivých fází, z nichž je tvořena důležitá část času jako dimenze duchovního života jednotlivce.

Konečně jednotlivou jednotku označujeme dle stupně významu především z hlediska vnoření se do poznámek a textů, které mají osobní spirituální pečeť odstupňovaně od důležitého k nejdůležitějšímu. Tento stupeň označujeme hvězdičkou (*, **, ***) na konci údaje.

Údaje o jednotlivých archivních jednotkách budou řazeny podle schématu uvedeného v následující tabulce:

rok	označení jednotky	místo a čas	jazyk	rozsah	referenční označení	popis	odkaz

Životopisný materiál

Osobní doklady, diplomy, formuláře, legitimace

Pozůstalost Josefa Čupra uchovává fotokopie nejdůležitějších dokumentů. Z hlediska historického jsou důležitá obdržená dovolení italských úřadů o pobývání Josefa Čupra v Itálii za účelem studia ke kněžství. Uchovává rovněž originály o udělení tzv. nižších svěcení.

—1934 Památka na křest; Býkovice, 30.1. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,5]; Čupr, Josef Hynek, v chrámu Páně v Dlouhé Lhotě.
—1934 Zápis v Knize narozených a pokřtěných [*Archiv CA – JČ,* 22/1,1]; farnost Dlouhá Lhota 1927–1949; Příloha 1 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1934 Rodný a křestní list; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,1].
—1945 Domovský list; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,2].
—1962 Předběžná přihláška; nevyplněný formulář; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; přihláška na zájezd s hodnocením a potvrzením ZV ROH.
—1967 Soggiorno degli stranieri in Italia; 14.4.; it.; fotokopie [*Archiv CA – JČ,* 22/4,8].*
—1969 Potvrzení o udělení tonsury; 23.12.; lat.; dekret [*Archiv CA – JČ*, 13/8,1].
—1970 Potvrzení o udělení služby ostiáře a lektora; 21.3.; lat.; dekret [*Archiv CA – JČ*, 13/8,2].**
—1970 Potvrzení o udělení služby exorcisty a akolyty; 4.4.; lat.; dekret [*Archiv CA – JČ*, 13/8,3].**
—1971 Potvrzení o udělení podjáhenství; 29.5.; lat.; dekret [*Archiv CA – JČ*, 13/8,4].**
—1974 Potvrzení z Teresiana o absolvování kurzů v ak. roce 1973/1974; it. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7].
—1976 Dichiarazione di soggiorno per stranieri; 29.1.; it. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,6b]; pozvání pro Marii Čuprovou.
—1978 Domanda di ammissione per sogiorno temporaneo; 30.5. [*Archiv CA – JČ*, 14/13]; formulář pro pobyt v Kanadě.
—1986 Dichiarazione di soggiorno per stranieri; 27.1.; it. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,6]; pozvání pro Jaroslava Čupra a jeho ženu Annu.
—1986 Dichiarazione di soggiorno per stranieri; 18.4.; it. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,6a]; pozvání pro Marii Čuprovou.
—1988 Dichiarazione di soggiorno per stranieri; 11.7.; it. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,9].
—1990 Cestovní průkaz [*Archiv CA – JČ,* 22/4,4].
—1991 Tipo tessera: Giorni alterni; 2.1. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; propustka do Vatikánu; formulář.
—2014 Vůjta; mail [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,3]; přihlašování k účtu jocupr@mail.com.
—2019 *In karta ČD* (do 1. 4. 2019) [*Archiv CA – JČ*, 5/2/4].

Denní záznamy

Poněvadž si Josef Čupr pečlivě vedl své diáře, můžeme z těch, které se nám dochovaly, poměrně dobře rekonstruovat události jeho všednodenního dne. Prvořadý význam a velkou cenu bezpochyby má jeho zápisník a diář z doby pobytu v utečeneckém táboře v řeckém Lavrionu. Jsou mimořádně silným svědectvím o tíži života, nejistotě a zápasu, jak překonat tuto extrémní situaci. Zachovalé diáře ukazují na jeho mimořádnou pečlivost, preciznost a vážnost, s jakou na sebe bral závazky. Jsou dokladem jeho mimořádné činnorodosti.

—1966 Deníček; Řecko Lavrion, Řím, 23.12.1966–12.2.1967; 28 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/2/5]; úvodní strany vytrženy; stručný, ale poměrně podrobný popis života v táboře, čekání na pas a lístek, jízda lodí do Itálie (odplutí 12.1.1967 přes Korint, Patras, Korfu; ráno 13.1.; odpoledne odplouvají, ale pro nepřízeň počasí se musejí vrátit; 14.1. znovu vyplouvají ráno z Korfu; Brindisi v 17.30; 21.00 vlak do Říma; přijíždí v 7.00 – bez jakékoli celní kontroly; taxíkem jede do Nepomucena; pěkné přivítání: rektor a P. Špidlík; obavy ze studia; 16.1. návštěva policie; 17.1. návštěva Lateránu; 12.2. zápis „Poprvé oblékám kleriku“).***
—Diář 1966 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1967 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1969 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1970 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1971 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1973 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1976 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—Diář 1977 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
— (*diáře v rozmetí let 1978–1983 se nedochovaly*)
—Diář 1984 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1986 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1988 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1992 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1993 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—Diář 1994 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.
—Diář 1995 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.
—Diář 1996 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.
—Diář 1997 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.

—Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.
—Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; rozměr A5; černý; dvojstrana na týden.
—Diář 2000 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; Paulínky; s liturgický kalendářem; fialový.
—Diář 2001 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2004 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2005 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2007 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2008 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2009 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2010 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2011 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2013 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2014 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2015 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2018 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.
—Diář 2019 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; tenký; dvojstrana na jeden měsíc.

Adresáře

Změněná situace po návratu z emigrace jej vedla k založení nového telefonního seznamu, který dokumentuje šíři jeho společenských a duchovních kontaktů.

—1990 Adresář Josefa Čupra; telefonní kontakty po roce 1990 [*Archiv CA – JČ*, 14/13].
—1990 Adresář absolventů VUT-FAPS 1954–1960; Brno, 6.11.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/4].
—2006 Spolužáci – absolventi VUT FAPS v Brně; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/6,3]; seznam zemřelých a aktuální bydliště.

Interview a články o původci fondu

—1963 Metra Blansko; novinový ústřižek (na foto Čupr?); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1972 PEJSKAR, J., Očividné omezování svobody v ČSSR nadále trvá, in *České slovo*, 13/2 (únor 1967) [*Archiv CA – JČ*, 23/6].
—1972 RV rozhovor; 18.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; P. Čuprovi jsme položili otázku; motiv ke kněžskému povolání.

—1990 Z Čupr; Body k rozhovoru; strojopis; rukopis; 2+4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,24]; → 1990 V. Velíšek, Světla a stín jezuitů.
—1990 V. Velíšek, Světla a stín jezuitů; tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,25]; → 1990 Z Čupr; Body na připravovaný rozhovor.
—1991 Interview (Čupr); novinový článek; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,3]; Z uprchlického tábora na provinciála, in *Katolický týdeník* 19/2 (12.5.1991).
—1992 Interview (Čupr); fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,3]; PILUCHA, J., *Téma: Tovaryšstvo Ježíšovo*, 29 (1992), s. 12; rozhovor s J. Čuprem; Jiří Pilucha (*1958) se zaměřuje na překlady politické filosofie, ale překládá též prózu a jiné žánry. Má na svém kontě zásadní díla autorů klasického konzervatismu.
—1993 Interview (Čupr); 7.6.; 4+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,3]; s pí Šmehlíkovou; rozhovor pro Klub v Ženevě.
—1993 Interview (Čupr); 26.7.; fotokopie novinového článku; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6]; RADOSTA, P., Evangelizace inteligenci, in *Lidová demokracie*, 26.7.1993; „Jožko, jak jsi na to vůbec přišel, že máš být knězem?“.
—1993 Interview (Čupr); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,6a].
—1994 Bořitovský jubilant, in *Týden. Týdeník okresu Blansko*, 4/5 (2.2.1994), s. 1.2 (J.K.) [*Archiv CA – JČ,* 19/1,2].; připomenutí životního jubilea.
—1994 Interview (Čupr); Brno; 4.3.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,20]; Jiří Klement, in *Lidová demokracie*.
—1994 Interview (Čupr); 31.12.; 3+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,21]; F. Reichl; odesláno faxem; 15.1.
—1994 Interview (Čupr); tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,19]; Kontemplativní v akci; Orel; R. Malý.
—1994 Interview (Čupr a Čemus) [*Archiv CA – JČ,* 19/6,23]; ŠTĚPÁNEK, J., Tovaryšstvo Ježíšovo na konci tisíciletí, in *Metropolitan*?; Jiří Štěpánek, český novinář; nastoupil v roce 1991 do nového deníku Metropolitan, potom Telegraf a souběžně pracoval jako reportér v rádiu RTL, Alfa, Echo a Bonton, kde měl publicistický pořad Horká židle. Od roku 1996 pracuje pro časopis Doprava a silnice.
—2003 Marta, koncept ke článku Krátké zastavení nad životem jednoho jezuity, in *Kolínské cesty. Občasník Římskokatolické farnosti Kolín*, 1 (2004), s. 2–3; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,7].
—2004 Interview (Čupr); Kolín, 3.2.; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,1]; Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský Přes*, 9/5 (3. 2. 2004), s. 7; autor rozhovoru: Vladimír Sládek.
—2004 Marta, Krátké zastavení nad životem jednoho jezuity, in *Kolínské cesty. Občasník Římskokatolické farnosti Kolín*, 1 (2004), s. 2–3 [*Archiv CA – JČ,* 19/1,5].

Zdravotní stav původce fondu

Josef Čupr od samého dětství a po celý život snášel mnohé nemoci, od svého dětského úrazu a bolestivého léčení, přes následky tohoto úrazu, které nesl v dospělosti, dále přes časté bolesti hlavy, páteře až k velmi bolestivému průběhu rakoviny. Především v diářích se pravidelně

objevují poznámky, které prozrazují chronický průběh jeho nemocí. Zde shrnujeme také další dokumentaci, která přináleží tomuto tématu.

—1982 Základní cvičení proti bolestem zad; rukopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,2].
—1985 Mutua interna di sanità [*Archiv CA – JČ,* 22/4,5]; zdravotní pojištění.
—1991 Bolestivé syndromy šíjové a kořenové bolesti v oblasti krční páteře; tiskovina [*Archiv CA – JČ*, 13/10]; doporučení cviků.
—2016–2019 Podrobná zdravotní dokumentace [*Archiv CA – JČ*, 13/10].

Hospodářské a majetkové záležitosti původce fondu

Je patrné, že velmi skromný život českého uprchlíka a život v jezuitské (či české) exilové komunitě naučil Josefa Čupra mimořádné transparentnosti ve vedení účtů a v zacházení s finančními prostředky. Jednotlivé záznamy jsou velmi cenným svědectvím o řeholním způsobu života. Jeho finanční záznamy prozrazují osvojený životní styl člověka, který si byl vědom úplné závislosti na Bohu. Zjevná je mimořádná pečlivost v přehledech o mešních stipendiích, které byly pro většinu českých kněží v exilu důležitým zdrojem pro každodenní živobytí. I v době po skončení funkce provinciála si uchoval stejný způsob nakládání s pozemskými statky, které si osvojil v Nepomucenu, ale především v noviciátě a v mezinárodních jezuitských domech.

—1962 Poukázka na slevu jízdného; 1.7.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1972 Nepomucenum; Situazione finaziaria del Collegio nel febbraio 1972; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; shrnutí dluhů.
—1972 Seznam těch, kteří jej obdarovali finančním darem nebo blahopřáním během svěcení a primice; Nepomucenum, 17.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; seznam byl podkladem pro jeho poděkování.
—1973 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1973 [*Archiv CA – JČ,* 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1973 Žádost o stipendium [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; „Aiuto alla chiesa che soffra".
—1973 Dostává stipendium z římské kurie do noviciátu (240 000 lir); 21.10. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; na základě žádosti P. Mruka.
—1973 Koncept dopisu s žádostí o stipendium ke studiu na Teresianu; 24.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; Werenfried van Straaten, Casalle postale 286, 00100 Roma.
—1973–1974 Dopis; dostává 80 000 lir měsíčně od října do července; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; Werenfried van Straaten.
—1973–1983 Liturgické kalendáře [*Archiv CA – JČ,* 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1974 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1974 [*Archiv CA – JČ,* 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1974 Dostává stipendium z římské kurie do noviciátu (240 000 lir); 27.2. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; na základě žádosti P. Mruka.

—1975 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1976 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1976 [*Archiv CA – JČ*, 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1977 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1977 [*Archiv CA – JČ*, 3/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1978 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1978 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií 1979 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1979 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1980 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1980 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1980 Mešní stipendia; Gallarate, 12.2.–15.4., it., 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 17E/1,2,3]; vyúčtování mešních stipendií.
—1981 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1981 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1982 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1982 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1982 Chiesta all Economo Generale; 17.5.; angl.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Pazderka; žádost o proplacení pobytu Josefa Čupra v Londýně.
—1983 Calendario liturgico dei gesuiti d'Italia 1983 [*Archiv CA – JČ*, 4/1]; podrobné záznamy mešních intencí a stipendií.
—1983 Estrato conto; Čemus; letenka Řím, Londýn, Řím 27. 7. 1983; it.; formulář; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1985 Dopis (Eliáš); 13.12.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/5]; Petr Eliáš (1935–1993); na kněze byl vysvěcen v Nepomucenu 18.3.1972 spolu s Ladislavem Daňkem a Josefem Čuprem; finanční dar; oznamuje, že za časopis *Vita pastorale* odslouží 10 mešních intencí; posílá peníze, jejichž zbytek má Josef Čupr použít pro poslání balíčku své rodině do Československa.
—1986 Dopis (Eliáš); Adelaide, Austrálie, 12.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/5]; posílá finanční dary a informuje krátce o svých plánech.
—1986 Dichiarazione per un viaggio in Spagna; 5.8. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; Pietro Jacquet, vicesuperiore della Casa degli Scrittori; poznámka Josefa Čupra: nebylo potřeba vízum od 1. 6. 1986.
—1987 Kučera, 20 000 lir; P. Šimčík, 675 Fr.; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4,2].
—1991 Darovací listina; koncept; 26.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/4,9]; darování kalicha farnosti v Bořitově (kalichy z komunity při chrámu Del Gesù).
—1992 Dopis (Monstero Clarisse Cappuccine; s. M. Fr.); Řím, 12.1.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/4]; sbírka na klášter; lámaná čeština; Via P. Grecina 31; 00145 Roma.
—1992 Lidový investiční fond [*Archiv CA – JČ*, 18/2,13]; informace k registraci kuponových knížek.

—1996 Dopis (žádost Josefa Čupra o zaslání 60 mil. lir na výstavbu kláštera ve Štenberku); it., strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/4]; adresováno: Segretaria amministrativa, Istituto Opere di Religione, Città del Vaticano; zrušení konta klarisek v Římě.
—1998 Česká správa sociálního zabezpečení; Rozhodnutí o přiznání důchodu k 1.4.; úřední listina; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,1].
—1999 Svatoš – dědictví; Zprostředkování restitučních nároků po zemřelé pí Marii Kopáčkové (jednání s její sestrou, provdanou Svatošovou) [*Archiv CA – JČ*, 7/5]; Josef Čupr zprostředkovával obtížnou komunikaci; zaplatil poplatky (dvě složenky); 6. 10. 2000 obdržel od pí Svatošové na nunciatuře 5000 Kč a předal je P. Hladišovi.
—2000–2018 Dary, obálka [Archiv CA – JČ, 21/1,3]; přesná evidence darů od příbuzných a blízkých za svátostnou pastoraci, především zpovídání a duchovní cvičení. Vede také přehled odevzdaných finančních prostředků komunitám.
—2010 Česká správa sociálního zabezpečení; Oznámení o výši vypláceného důchodu; Praha, 9.12.; dopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—2013–2017 Intence I, obálka [*Archiv CA – JČ*, 21/1]; pečlivě evidovaný přehled odsloužených mešních stipendií a užití peněz.
—2013 Cestovné, červenec; 1 lístek [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,4].
—2013 Příjmy–výdaje 2013; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,6].
—2013–2016 Privátní peněžní deník Josefa Čupra; 9.9.2013–14.1.2016; sešitek [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,2].
—2015 Seznam finančních darů k 23.4.2015 [*Archiv CA – JČ*, 13/8,7,5].
—2016–2019 Intence II, obálka [*Archiv CA – JČ*, 21/1,2]; pečlivě evidovaný přehled odsloužených mešních stipendií a užití peněz.
—2016 Česká spořitelna, informace pro JČ o změně jeho *Smlouvy o úvěru*; 27.9. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].

Příklad přehledu mešních stipendií

Mešní stipendia 1973

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
P. G.	16	20	14	6+6	3							
Paol.	4	1	7			1	1			7	6	8
Stan.	5											
SJ	4	4	4	4	5	4	5	4	4	4+6	4	5
Soukr/varie	2	1	7	9	3	12	7	2	5	4	10	12
P. Tul.			1									
Parroco Ciampino				2		1	2+3	2				
Parroco				3								

Madal.										
Šp.			16	13		1	16	8	9	9
Pro novice					4	3				
Pouť – Řím										
Villa S. Giuliano						19				
Catania (par.)							5			
P. Werenfr.								3	3	3

Mešní stipendia 1978

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
SJ	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	5
Za naše živé	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1+3
Za naše †	1+1	1	1	1	1+4	1+1	1+1	1+1	1	1+1	1	1
Gregor.	13	14	8	3+4	10	9+10	8	4	3+2	3	5	15
Soukr.	3		6	9		1	1		3	6	3	2
Fiorent.	4		7	5	7	3	10		11	14	16	4
Za jednotu	1		1									
Za dárce	2											
komunitní	1	1	1									
Ovečka		6		6			3			1	1	
Varia								10+3+5	6			
Farní								1				1

Korespondence

Pozůstalost uchovávaná v Archivu CA je zlomkem toho, jak bohatou korespondenci Josef Čupr vedl, se svojí rodinou potom zvláště intenzivně. Celý exil a zvláště zkušenost práce v redakci Radia Vaticana utvářely jeho kázeň ve vyjadřování a mimořádnou věrnost v odpovídání i na ty nejjednodušší otázky.

Rodinná korespondence

—1966 Pohlednice (Marie Čuprová); Budva, 11.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966 Pohlednice (Marie Čuprová); Kalambaka, 18.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966/1967 Pohlednice (Marie Čuprová); Athény, 23.5.1966/5.1.1967; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966 Dopis (Marie Čuprová); Lavrion, 21.8.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; jeden z prvních dopisů domů.
—1966 Dopis (Marie Čuprová); Lavrion, 15.9.; rukopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis okolí lágru a života v Řecku.
—1966 Dopis (Ludmila Čuprová); Lavrion, 21.9.; rukopis; 20 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis denního režimu v lágru.
—1966 Dopis (Františka Čuprová); Lavrion, 18.10.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966 Pohlednice (Čuprovi a Bezdíčkovi); Lavrion, 22.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966 Dopis (Anna Plhoňová); Lavrion, 26.10.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1966 Dopis (Františka Čuprová); Lavrion, 9.11.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmiňuje intervenci Josefa Havelky na italském konzulátě v Omaze v jeho prospěch.
—1966 Dopis (Marie Čuprová); Lavrion, 21.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; kamarád z lágru jeho prostřednictvím posílá dopis domů, protože sám se zatím bojí psát.
—1966 Vánoční přání (Čuprovi a Bezdíčkovi); Lavrion, prosinec; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; rozkládací přání s betlémem s řeckým přáním.
—1966 Dopis (Františka Čuprová); Lavrion, 29.12.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis řeckých Vánoc.
—1967 Dopis (Františka Čuprová); Lavrion, 7.1.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; osobní dopis matce se zhodnocením lavrionského pobytu.
—1967 Pohlednice (sourozencům Čuprovým); Řím, 18.1.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; první pohlednice z Říma.
—1967 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 19.1.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; první dopis matce z Nepomucena s popisem cesty do Itálie.
—1967 Dopis (František Čupr); Řím, 8.2.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o tom, jak viděl Sv. otce.

—1967 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 24.2.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; přání matce k svátku.
—1967 Velikonoční přání (Čuprovi a Bezdíčkovi); Řím, 9.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o tom, že zároveň zasílá balíček se třemi misálky.
—1967 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 19.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o kardinálu Beranovi.
—1967 Pohlednice (Ludmila Čuprová); Řím, 21.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1967 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 23.4.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o biskupu Tomáškovi a kardinálu Beranovi.
—1967 Pohlednice (Čuprovi a Bezdíčkovi); Řím, 3.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1967 Pohlednice (Čuprovi a Bezdíčkovi); S. Vito di Braies, 8.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1967 Pohlednice (Čuprovi); Cortina, 19.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1967 Dopis (Františka Čuprová); S. Vito di Braies, 27.7.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis prázdnin v Tyrolsku.
—1967 Pohlednice (Marie Čuprová); Livorno, 31.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1967 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 23.10.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis prázdnin v Tyrolsku.
—1967 Vánoční přání (Marie Čuprová); Řím, 6.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; osobní dopis matce k svátku.
—1968 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 1.1.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis způsobu slavení Silvestra v Římě.
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 25.1.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; osobní dopis sestře Marii s prosbou o finanční výpomoc.
—1968 Dopis (od V. Vyhlídky Františce Čuprové); Řím, 28.1.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; poděkování za dar.
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 4.2.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; výčet publikací, které posílá domů, např. *Nový život*.
—1968 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 7.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 12.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 18.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 25.2.; rukopis+strojopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; osobní dopis matce s pochvalou jejího charakteru; přiloženo oficiální pozvání matky k čtrnáctidennímu pobytu do Říma.
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 25.2.; rukopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (od V. Vyhlídky Františce Čuprové); Řím, 15.4.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 26.4.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o politickém dění v Československu a jak je vnímají v exilu+přiložená pohlednice s velikonočním přáním.
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 4.7.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; duchovní rady ohledně modlitby a odevzdanosti; technické rady ohledně dotazů na rodinné stavby.

—1968 Pohlednice (Marie Čuprová); Siena, 17.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Montenero, 24.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o politickém dění v Československu a o tom, že má podanou žádost o pas.
—1968 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 10.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; v dopise píše Maří o jejím řeholním povolání – zjevná decentnost a zároveň kněžské otcovské rady, dále zmínky o Hlouchovi a Trochtovi, Skoupém a Tomáškovi, Beranovi.
—1968 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 11.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1968 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 17.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; dotaz na pana Špirka, prověření do Nepomucena.
—1968 Dopis (od Zdeňka Karáska); Vídeň, 10.12.; rukopis+kartička; 4+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; čerstvý emigrant Zdeněk Karásek prosí Josefa Čupra o hmotnou pomoc; Josef Čupr dopis přeposlal Marii Čuprové s kartičkou: „Chcete-li udělat radost k Ježíšku, pošlete jim něco, já nemohu. (…) Z. Karáskovi jsem psal do Vídně, aby se případně na Tebe obrátil dopisem."
—1968 Vánoční přání (Čuprovi a Bezdíčkovi); Řím, 15.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 17.2.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; popis pouti a oslav k 1100. výročí úmrtí sv. Cyrila.
—1969 Dopis (Františka Čuprová); Řím, 3.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; přání matce k svátku.
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 3.3.; rukopis+strojopis; 2+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; přiloženo oficiální pozvání Marie Čuprové na čtrnáctidenní pobyt do Říma.
—1969 Dopis (sourozencům Čuprovým); Řím, 24.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; o smrti matky.
—1969 Dopis (od V. Vyhlídky rodině Čuprových); Řím, 24.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; kondolence.
—1969 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 9.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (Jaroslav Čupr); Řím, 11.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; ještě v tomto dopise z 11.5.1969 plánuje cestu příbuzných z Československa za ním.
—1969 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 16.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 4.6.; rukopis, strojopis; 3+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o potřebných dokumentech pro vyřizování pozůstalosti+další podrobnosti k plánovaného zájezdu z Československa.
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Livorno, 12.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; rozebírá budoucí pouť do Říma+zmínka o další žádosti o pas.
—1969 Dopis (od V. Vyhlídky); Praha, 17.6.; rukopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; s přiloženým dopisem pro Marii Čuprovou.
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 19.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 3.7.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Pohlednice (Marie Čuprová); Montenero, 11.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Pohlednice (Marie Čuprová); Volterra, srpen; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Montenero, 11.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; rozebírá dopis od L. Šebka z Jižní Afriky.

—1969 Dopis (Marie Čuprová); Montenero, 28.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka o kladném vyřízení žádosti o československý pas pro V. Vyhlídku+zmínka o Pazderkovi SJ a novém českém novicmistrovi pro české novice v Rakousku.
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 11.10.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; o vyřizování pasu.
—1969 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 29.10.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; o vyřizování pasu.
—1969 Dopis (od sester boromejek pravděpodobně Marii Čuprové); Znojmo, 7.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; „Milá slečno, mnoho pozdravů od Vašeho bratra. Košile je od něho pro důst. pána Šebelu. Slíbil mu ji, když důst. pán byl v Římě."
—1969 Vánoční přání (Čuprovi a Bezdíčkovi); Řím, 4.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1969 Dopis (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Řím, 10.12.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; přiloženo oznámení o svěcení, 20. 12. 1969.
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 6.1.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 30.1.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Paray-le-Monial, 24.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 18.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; poděkování za sestřinu pohotovou ochotu.
—1970 Pohlednice (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Řím, 18.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 5.4.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; zmínka, že má již všechna nižší svěcení+hlavní věc: prosba sestry Marie, aby přijali na bydlení Vladimíra Vyhlídku pro jeho příjezdu do Československa.
—1970 Velikonoční přání (Marie Čuprová, sestra); Řím, 8.4.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; poděkování za sestřinu pohotovou ochotu.
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 8.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Assisi, 9.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Dopis (Marie Čuprová, sestra); Řím, 19.4.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; poděkování za sestřinu pohotovou ochotu.
—1970 Dopis (Marie Čuprová); Řím, 12.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; podrobnosti o odjezdu Vladimíra Vyhlídky.
—1970 Pohlednice (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Vídeň, 12.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (V. Vyhlídka Marii Čuprové); Praha, 16.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Praha, 20.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (V. Vyhlídka Marii Čuprové); Chýnov, 25.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 25.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].

—1970 Pohlednice (V. Vyhlídka Marii Čuprové); Příbram, 7.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Bologna, 24.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Dopis (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Praha, 27.6.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Serrada/Trident, 4.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Sázava, 5.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Curych, 14.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Dopis (od V. Vyhlídky Marii Čuprové); Praha, 16.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Bern, 21.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—1970 Pohlednice (Marie Čuprová); Janov, 25.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3].
—[s. a.] Pohlednice (Marie Čuprová); Řím, 31.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Výčet toho, co například posílal domů: *Syn brusiče nožů* (Wilhelm Hünnerman); *Perly a chléb* (píše, pro jaký účel je kniha vhodná – pro rozjímání a pro kázání pro kněze).
—1976 Dopis (A. a Z. Gajdošovi); Rájec, 7.3.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,39].
—1978 Koncept dopisu (Rudo); 10.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; reaguje na oznámení o smrti blízké osoby.
—1981 Koncept dopisu (Fr. Blažek); 25.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; blahopřání k narozeninám; Býkovice 29, 679 71 Lysice.
—1987 Dopis (Anna Plhoňová); Rájec; 4.9. [*Archiv CA – JČ*, 13/6,2].
—1997 Dopis; (Plhoň); Brno; 17.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; Pozvání na pouť bořitovské farnosti do Sloupu → 1997 Slavnost sv. CM [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; Jiří Plhoň, kněz brněnské diecéze; synovec JČ; vysvěcen 28.6.1997.
—2012 Pohlednice (Štýglová); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 6/4]; přání k svátku.
—2013 Dopis (Plhoň); Rokytnice, 11.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; → 2013 DC Martini; Jiří Plhoň; synovec JČ; kněz Brněnské diecéze; skladatel; autor knihy, překladatel; spolu s K. Weichselem přeložil Dekrety 34. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova, Societas, Praha 1996. → 2013 DC Martini.
—2015 Dopis (Ondřej Špaček); Brno; 9.4. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Absolventský koncert; od roku 2023 sbormistr sboru *Cantica laetitia*.
—2016 Dopis (Marie Čuprová); 30.1.; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Přání k narozeninám; sestra Josefa Čupra; vzpomíná jeho touhu po kněžství.
—2017 Dopis (Marie Čuprová); Býkovice, 19.3. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Přání k jmeninám; sestra Josefa Čupra; vyprošuje věrnost v povolání.
—2017 Oznámení o slavných slibech 8.12.2017; Křečovice – Poličany, 25.9.; strojopis+rukopis [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Marie Magdalena Veronika Bezdíčková (neteř); Klášter Naší Paní nad Vltavou; trapistky; rukou psané osobní sdělení strýci.

—2017 Dopis (Jiří a Věra Plhoňovi); Bořitov; 3 pohlednice+1 skládačka [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; Přání k jmeninám (3x) a Vánocům; Jiří Plhoň, syn jeho strýce, opatrovníka Josefa Čupra; V Humnech 9, 679 02 Rájec-Jestřebí.
—2019 Dopis (Marie Čuprová); 30.1. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Přání k narozeninám; zmínka o nemocnici.
—[s. a.] Dopis (Marie Čuprová); Řím; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; o žádosti o pas.

Osobní korespondence

Blahopřání, kondolence, upomínky, primiční a jiná oznámení

—1958 Upomínka na růžencovou pobožnost; Brno sv. Jakub; obrázek [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1962 Metra Blansko; přání od spoluzaměstnanců ke svátku; 19.3. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1989 Velehrad – jezuitské gymnázium; pozvánka na setkání spolužáků po 40 letech; Pohlednice Velehrad s podpisy spolužáků; 8.5. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; +další dokumenty náležející k tomuto setkání spolužáků.
—1990 Zpěvy ke společné pouti Čechů a Slováků na Velehradě; 5.7. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; podpisy 36 spolužáků.
—2004 Upomínka na 70. výročí narozenin; tisk obrazu Matka Unie (Velehrad) s ručně psaným přáním [*Archiv CA – JČ*, 14/5]; čtyři exempláře.
—2006 Dopis (František a Zdeňka Fialovi); 6.12. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Velikonoční přání; Nepean ON, Canada; Prof. Frantisek Fiala (Frank) (1935–2021); jeden ze zakladatelů fakulty informatiky, kde působil v letech 1980–2001 a jedno funkční období byl ředitelem školy.
—2014 Koncept velikonočního přání; 7.2.?; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3].
—2014 Přání k 80. narozeninám [*Archiv CA – JČ*, 13/4].
—2015 Dopis (Pavel Čupr); Brno (FSI VUT); 8.7. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Pozvánka na promoci; ing.; synovec.
—2017 Dopis (Lucie Šourková a František Klouda); Přibyslavice, 5.8. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; svatební oznámení.

Dopisy přijaté či zaslané řazené chronologicky

—1959 Dopis (J. Klaška); Šlapanice, 22.7.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; prosba o odbornou radu v oboru stavebnictví; adresováno: Ing. Josef Čupr, ul. M. Steyskalové č. 48, Brno – Žabovřesky.
—1972 Dopis (Hladiš); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; Gratulace a přání ke kněžskému svěcení 17.7.
—1972 Dopis (Vladimír [Vyhlídka]); 17.12.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,44]; LOCHET, L., *Setkání s Bohem*; Přání požehnání „pro tvé první kněžské svátky"; → 1985 DO Čupr; Setkání s Bohem.
—1975 Dopis (Helena Zátka), Ženeva, 8.8.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/3,26]; o své vlastní krizi víry; shrnutí otázek – přiložený list; srv. http //www.volesky.com/getperson.php?personID=I895&tree=family.

—1975 Dopis (Hana Šklíbová); strojopis; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; +relace do RV: rMichelangelo; pod pseudonymem Marie Hájková; Frau Hana Šklíbová, Oslo 6; Hölandsgate 1/96; Norge; (1897–1987), novinářka a spisovatelka; od r. 1945 byla zaměstnána na ministerstvu zahraničního obchodu v Praze. V r. 1948 odešla do exilu. Působila jako novinářka v Paříži, Mnichově, ke konci života žila v Oslu a Římě. V době 2. světové války se zapojila do odbojové činnosti. Napsala stovky rozhlasových pořadů, dostupné z https://scriptum.cz /cs/periodika/sklibova-hana.

—1976 Dopis (od Jany); Mnichov, 7.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; organizace letního tábora pro děti; přislíbil, že přijede 25. 7. do Mnichova; neúčastnil se: „P. Čuprovi udělal čáru přes jeho rozpočet *houser*, místo koupelí v norských fjordech si vyhříval záda na Sardinii.“ *Nuntii*, 99 (1976), s. 2; z druhé strany dopisu: Československá letní škola v Norsku. Prázdninový tábor 1976; Feriehjemmer Solglött, 3476 Stosan i Hurum.

—1977 Dopis (Vykydalová, M.); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; S otázkou: Jaký účinek má mše svatá vysílaná radiem. Nahradí její poslech nedělení účast na mši svaté?; zřejmě pro RV.

—1978 Dopis (J. Steinsky); Toronto, 9.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; P. Janíček přiložil dopis s prosbou žadatelů o zaslání knihy (s. Celina Tošerová, 503 04 Černošice n. Labem, č. 84); J. Steinsky, 194 Glenvale Blvd. Toronto, Ont., M46 2W6; http://www.smirice.eu/lide/sehnoutka/steinsky.htm.

—1982 Dopis (anonym; od kněze, který se osobně účastnil pohřbu Antonína Šuránka); 8.–9.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

—1985 Petr Ovečka, Dopis adresovaný L.S.; 28.9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,9].

—1987 Dopis (Eliáš); Sydney, Austrálie, 14.1.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/5]; informuje o těžkostech mezi krajany; finanční záležitosti (drobné).

—1988 Dopis (Dáša) [*Archiv CA – JČ*, 17D/5]; Merton; → 1977? Z Čupr; Laplace SJ.

—1990 Dopis (Eliáš); Croydon, Australie, 5.12.; 1s. [*Archiv CA – JČ*, 7/5]; vánoční přání; informuje o záměru vrátit se do Československa; definitivně se vrátil v únoru 1991; srv. Informační letáček *Česká katolická duchovní správa v Sydney*; 2 s.

—1991 Dopis (Kučera); Ellvangen; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/6,17a].

—1991 Dopis (Růžena Bunžová); 25.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; Dopis, kde oznamuje návrat do vlasti; Mrs. Růžena Bunžová (1916–2020; 75–70 199th Str.; Flushing, Ny; 11366; USA; srv. bit.ly/Stopa_Ruzeny_Bunzove; avizuje odjezd 4.4.1991; dopis nebyl doručen, vrátil se nazpět.

—1993 Dopis (paní M. Formánkové); 4.4.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/7,2d]; M. Formánková, Šumavská 31, 360 01 Karlovy Vary.

—1995 Setkání absolventů VUT-FAPS 1954–1960; Brno Hotel Metropol, 27.5.; pozvánka [*Archiv CA – JČ*, 7/4].

—1996 Dopis (Josef Florián); grafika+text; 1+4 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; vánoční přání; Jan Florián (1921–2007), malíř, sochař a restaurátor.

—1998 Dopis (Jeník); Hradec Králové, 14.5.; it., rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; L. Jeník, lidovec, vedoucí zahraničního odboru SÚV; osobně laděný dopis na duchovní téma.

—1999 Dopis (Koláček); pohlednice z RV; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].

—2006–2007 Kopie mailů a SMS zpráv (Svatošová Marie); 11.2.2006–5.6.2007; 100 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/2]; kopie.
—2007 Pohlednice (Svatošová Marie) [*Archiv CA – JČ*, 14/2].
—2013 Koláček; mail; 7.10.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; s. Editě na Grohové ul.; gratulace k narozeninám.

Úřední a oficiální korespondence, instrukce a jiná komunikace

Čeští jezuité rozptýlení po celém světě měli zvlášť důvěrný vztah k římskému ústředí, především v době generálátu Pedra Arrupeho a Petera-Hanse Kolvenbacha. Josef Čupr mohl navázat na ty kontakty, které rozvíjela jezuitská generace před ním.

Římská kurie

—1972–1982 Přijetí do Tovaryšstva; fotokopie; 11 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,6,1–11]; Esaminatori (Špidlík, Ovečka, Koláček; Řezáč); Dopis (V. Feřt); oznamuje, že může být přijat do noviciátu (21.5.); Kopie slibů (7.10.1974); Kopie slibů (6.10.); Kopie slibů; (7.10.); Dopis (P. Louis Laurendeau), v němž sekretář Tovaryšstva oznamuje, že otec generální představený potvrdil, že P. Josef Čupr a P. Josef Pazderka budou připuštění ke slavné profesi čtyř slibů (17.5.1982); Scheda personalis (1972); Oznámení delegáta pro římské domy P. Špidlíkovi, že P. Josef Čupr a P. Josef Pazderka budou připuštění ke slavné profesi čtyř slibů (15.5.1982).
—1975 Směrnice pro provinciály Tovaryšstva Ježíšova; 8.10.; it.; s. 39 [*Archiv CA – JČ*, 19/7,1]; anglicky *Guidelines for provincials*, 60–66, in ARSI, 16/3 (1975), s. 560–594.
—1976 Convegno dei mebri dell'assistenza Slava con il Padre Arrupe; 16.5.; it.; pozvánka, strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; Petar Galauner SJ (1929), chorvatský jezuita, provinciál, později regionální asistent slovanské asistence SJ; rukou připsáno vlakové spojení.
—1976 Comunicazioni. 73/23; cambio di assegni; it.; dopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; Hillengass SJ; instrukce ohledně výměny šeků na ekonomátu.
—1977 Convegno dei mebri dell'assistenza Slava con il Padre Arrupe; it.; pozvánka, strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; Villa Cavaletti, 5.6.1977.
—1977 Interní dopis pro členy komunity – nedostatek míst; 14. 11. 1977 [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Superiore; jeden adresát je Josef Čupr (nebo Feřt).
—1978 Jmenování konzultorem v Casa scrittori; 24.4.; it.; rukopis; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,14].
—1981 Nomina del P. Paolo Dezza quale delegato del Santo Padre per la Compagnia di Gesù; 13.10.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,12]; Louis Laurendeau.
—1982 Dopis (Louis Laurendeau Špidlíkovi); rukopis; 17.5.; it. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,18]; dopis Špidlíkovi o věčných slibech Josefa Čupra a Josefa Pazderky.
—1982 Dopis (Koper); Řím, 26.9; lat.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Witold Koper SJ (1940), asistent sekretáře slovanské asistence, v latinském dopise oznamuje 50 let řeholního života (zřejmě přiložena krátká biografie).
—1983 De formula ultimorum votorum; 17.12.; lat.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7].

—1984 L'Anno Santo. Programma delle giornate giubilari dei religiosi e delle religiose; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; P. Adeato Carollo MSC (1946).
—1984 Ex officio Letters for 1984; 83/24; angl.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Kolvenbach.
—1984 Incontro dei membri dell'assistenza slava con P.-H. Kolvenbach; Curia Generalizia Řím, 12.5.; dopis, strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; Andrzej Koprowski SJ (1940–2021); srv. AMBROS, P., Zemřel otec Andrzej Koprowski SJ (1940–2021) [online], in *Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova*; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=2368.
—1985 Dopis (Gerhartzt); 22.4.; angl.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Johannes G. Gerhartzt SJ, *Application of Jesuits from one Province to another*; sekretář Tovaryšstva.
—1985 Riunione della consulta di casa; 26.6.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; Eugenio Matis.
—1985 Dopis (Kolvenbach); 8.9.; angl.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; *On the beatification of three Jesuits*; 85/15.
—1985 Dopis (Hillengass); 23.9.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/4,5a]; Poděkování za práci v komisi pro zdravotní pojištění jezuitů v Římě.
—1985 List blahořečení otce Jakuba Ludvíka ze San Vitores, Josefa Maria Rubia a bratra Františka Garate; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/6,15]; Kolvenbach.
—1985 Dopis Jaroslavu Vokounovi (Kolvenbach); 11.12.; čs; it.; strojopis; 1+1s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; přeložil Josef Čupr?; žádost o zaslání českého vydání *Duchovních cvičení*; místo toho posílá několik knih s ignaciánskou spiritualitou [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; Prof. PhDr. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D. (*1956) je český ekumenický teolog, luteránský kněz a vysokoškolský pedagog zabývající se filosofií, hermeneutikou, postkritickým personalismem, ruským náboženským myšlením a filosofií vědy; vyučuje na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Je autorem mnoha odborných knih, článků a studií.
—1985? E necessaria veramente la direzione spirituale?; dotazník; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1986 Dopis (A. Koprovskému od Pavlíka); 6.1.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; kopie překladu do italštiny; přeložil Josef Čupr?.
—1986 Koncept dopisu bratrům z ČPTJ na Moravci: F. Trochta, A. Náplava, J. Sedlák a F. Sucháček (Kolvenbach); 14.1.; čs; it.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; versione slovaccha (přeškrtnuto na ceca).
—1987 Dopis (Matis); RV Řím, 2.11.; it., strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/6,2]; *Tappe di un processo di discernimento in comune*; Eugenio Matis SJ (2006), italský jezuita působící na Tchaj-wanu; na americké univerzitě v Santa Claře studoval technické vědy. Jako jezuita po dvouletém studiu čínštiny vyučoval na strojírenství. V roce 1985 se stal technickým ředitelem Vatikánského rozhlasu. Tuto funkci zastával 15 let. Vrátil se do čínské provincie, aby vedl ecerciční dům. Zůstal zde až do své smrti.
—1989 Dopis (Matis); 15.10.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; úprava jeho denního rozvrhu; píše členům komunity o svém pracovním vytížení.
—1990 Bilancio preventivo per il 1990; it. [*Archiv CA – JČ*, 14/9].
—1990 Calendario della comunità della casa degli scrittori; 28.1.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; rozpis od února do června.

—1990 Comunità; rukopis; dvojlist [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; superior P. Matis SJ; nadepsání složky.
—1990 Dopis (Matis); 19.2. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; di aiutare in alcuni servizii della casa.
—1990 Riunione dei gesuiti della Radio Vaticana; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; pozvánka na setkání komunity dne 5.4.; pozvánka poslána 30.3. s programem.
—1990 Settimana Santa a Pasqua 1990; Curia Generalizia Řím; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; program.
—1990 Scheda personalis SJ, 2.9.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; formulář 27A.
—1990 List P. Kolvenbachovi (Jan Pavel II.); RV Řím; 24.9.; it.; strojopis; 6+11 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/6,14].
—1991 Dopis (Kolvenbach); 27.9.; cyklostyl; 11 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/7,4]; Přátelům a spolupracovníkům Tovaryšstva Ježíšova.
—1993 Ordo formationis in Provinciis Polonis Societatis Iesu; 3.2.; it., strojopis; 22 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/8].
—1993 Dopis (Bogusław Steczek SJ); 3.2.; it., strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/8,1a]; průvodní dopis k zaslání Řádu formace pro polské provincie.
—1993 Dopis (Kolvenbach); Ordo Regionalis Formationis approbatur; it.; strojopis, kopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/8,1b]; průvodní dopis P. Florianu Pełkovi a Mieczysławu Kożuchovi ve věci schválení Řádu formace pro polské provincie.
—1993 Dopis (Kolvenbach); 8.11.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/7,5]; odpovědi na zaslané dopisy *ex officio*.
—1995 Verso un progetto per le vocazioni in Europa; it., strojopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/7,3].
—2004 *Notizie e comenti*, 32/2; oběžník [*Archiv CA – JČ*, 19/4,9]; Il Padre generale parla su: La Compagnia e il Papa; podtrhané.
—2008 K Rodé; 7.1.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/6,15]; RODÉ, F., Homilie. 35. GK Tovaryšstva Ježíšova; z mailu F. Hylmara; přeložil P. Gábor.
—2012 NICOLAS, A., *De statu SJ*; *Celému Tovaryšstvu*; 31.7.; 2+14 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,8]; 70. kongregace prokurátorů.

Česká provincie v zahraničí

Jako ústřední komunikační prostředek českých jezuitů v exilu byly již v roce 1950 založeny *Nuntii pro patribus et fratribus in dispersione*. Měly hlavní dva cíle, které si postupně osvojil i Josef Čupr: sledovat a zveřejňovat dění v komunistickém Československu a uchovávat vnitřní jednotu jezuitů za hranicemi. Josef Čupr je sledoval již od počátku i díky tomu, že Nepomucenum, kde se připravoval ke kněžství, mělo s jezuity dobré zkušenosti. Navíc mohli jezuité čerpat z RV, jehož bohaté informační kanály pomáhaly obsahově naplňovat i exilový časopis *Nový život*.

—1970–1975 *Nuntii Provinciae Bohemiae*: 7 (1970); 80 (1972); 81 (1972); 83 (1973); 84 (1973); 86 (1973); 87 (1974); 89 (1974); 90 (1974); 91 (1974); 92 (1975); 93 (1975); 94 (1975); 95 (1975) [*Archiv CA – JČ*, 8/11].

—1970 Koncept gratulace Tomáši Špidlíkovi; Nepomucenum; 21.12; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/12]; liturgický svátek sv. Tomáše byl několikrát měněn, naposledy r. 1969 z 21.12. na 3.7., kdy se připomíná přenesení jeho ostatků v roce 394 do Edessy v Sýrii (současné Urfy na území dnešního Turecka).
—1971 Svátky a narozeniny českých jezuitů v zahraničí; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/11].
—1972 Dopis (Václav Feřt); 21.5. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,15]; oznámení o přijetí do noviciátu.
—1972 Seznam adresátů vánočního blahopřání z noviciátu; Ciampino, Vánoce 1972; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1973 Dopis (Armando Ceccarelli); Ciampino; 25.9.; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/4,3]; Gruppo di vita cristiana.
—1973 Dopis (Steiner); Vánoce 1973 [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; vánoční přání; Václav Steiner (1947, Plzeň), kněz, vysvěcen 17.3.1974; kněz a filosof. V italském exilu se věnoval redigování českých textů, zejména jako výkonný redaktor časopisu *Studie*, a překladatelské činnosti. Nyní žije v Rakousku, v Mariazell; donedávna pracoval na překladech děl Vladimíra Boublíka, v současné době se věnuje teologům období patristiky.
—1975 Koncept dopisu; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/5]; poděkování za „Breviářová officia"; před odjezdem na svěcení Petra Koláře do Ellwangenu (1975); plán prázdninových akcí pro krajany v zahraničí.
—1979 Dopis kandidátům třetí probace (Rendina); it.; 19.6.; 2+3 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,17].
—1991 Dopis (Koláček); Řím, 1.2.; lat. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Přání k narozeninám; Josef Koláček SJ (1929–2019).
—1981 Informace o rozhodnutí konzultu; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,13]; bratr Josef Gavura jako *coadiutore temporale*.
—1982? Seznam, komu byl poslán dopis; nedatováno; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1983 Tomáš Špidlík, List slovanských delegátů 33. generální kongregace; 24.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,10].
—1985 Dopis (Petr Ovečka; adresovaný L.S.); 28.9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,9].
—1990? Dopis (Petra Koláře Čuprovi do RV); strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; vyřizování občanského průkazu; posílá promluvu do vysílání.
—1991 Přání Petru Kolářovi SJ; Řím, 6.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; koncept.

Česká provincie

Pro Josefa Čupra byl přechod ze zahraničí do vlasti stejně obtížný jako pro ostatní exulanty, kteří museli zápasit o to, aby našli vyrovnání mezi svojí vlastní zkušeností dynamiky církve po Druhém vatikánském koncilu a jistým, zcela pochopitelným, „zaostáváním" způsobeným velmi nepřátelskou ideologií, neustálou agitací a zcela likvidovanými strukturami církevního vzdělávání a formace. Josef Čupr si nikdy nepřál být v čele provincie, jeho provincialát byl nesen praktickým, zdravým jezuitským duchem a velkou obětavostí. Byl klíčovou osobu v dynamice postupného přechodu z „druhého" do „třetího" Tovaryšstva.

—1942 Program Akademie pořádané 13.11.; Velehrad; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

—1966 Koncept dopisu (P. Karlu Ševelovi SJ); Nepomucenum; 9.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/12]; P. Karel Ševela SJ (1909–1976); adresa: Římskokatolický farní úřad Židlochovice; zde působil jako varhaník.
—1974 První věčné sliby – originál; 6. a 7. 10.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,16].
—1978 Koncept dopisu (P. Janíčkovi) [*Archiv CA – JČ*, 14/13].
—1978 Dopisy (Janíček); Montreal; 12. 4. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; P. Janíček představuje vizi, že Josef Čupr převezme po něm tábor a misii v Kanadě; podrobněji *Nuntii*, 109 (1978), s. 3–4.
—1978 Jmenování konzultorem v Casa scrittori; 24.4.; rukopis; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,14].
—1978 Dopis (Janíček); Montreal; 27.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/13]; „letenku ti zaplatím zde".
—1978 Oznámení představeným o pobytu v Kanadě; 26.7.; lísteček; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; odjezd 28.7.; příjezd na začátku září.
—1980–1999 Primiční a úmrtní obrázky [*Archiv CA – JČ*, 13/7]; Jan Blecha SJ; Jozef Porubčan SJ († 1998); Petr Kolář SJ; Alexandr Heidler.
—1982 Professione solenne; originál; rukopis; it.; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,19].***
—1991 Stav provincie k 1. 1. 1991; it., graf; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; věkový průměr 53,5 let.
—1991 Nástupní řeč Josefa Čupra; Praha; 8.4.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/6]; přepis rukopisu.
[Společně rozpoznat a dokázat v této době odevzdaně plnit jeho vůli; vychází z toho, že většinu provincie nezná, jejich každodenní starosti a problémy; předkládá tři témata: 1. duchovní obnova osobního a společného života; 2. stálá formace; 3. apoštolát; připomíná prožité utrpení, zároveň žádá pozornost vůči jezuitům nedobrovolně žijících v zahraničí; úkol jezuitů vidí v hledání účinných prostředků pro pomoc církvi; obnova začíná vědomím, že patříme k církvi; další prostor je vlastní srdce; odpověď na zvlažnění a ochabnutí jsou exercicie; východisko je ignaciánská zkušenost; vzor je Kristus (*Flp* 2,5). Prvořadé je smýšlení, jaké měl Ježíš Kristus; cestu ke Kristu a jeho Otci sv. Ignác ukazuje skrze Pannu Marii. Podle něj je třeba zajistit a obnovit provincii po stránce materiální. Další prioritou je starost o nová povolání, zvláště bratří! To jsou témata, jež klade k rozpravě osobní i komunitní.]*
—1991 Nástupní dopis jako provinciála; 8.4.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,9].
—1991 Dopis (Pavlík); 12.11.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; stav provincie; předáno P. Čuprovi při převzetí úřadu; Josef Čupr poděkoval a v květnu 1998 předal P. Suchému velmi podrobný a otevřený pohled na stav provincie podle jednotlivých osob; dobře vyjadřuje jeho ideál jezuitského života; podle Pavlíka má budoucí provinciál Josef Čupr „urgovat *Konstituce* a pravidla"; trápí jej, že „někteří na sv. Hostýně dávají najevo, jak obyčejnými zbožnými pohrdají". Novicové by měli vrůstat do „apoštolské úcty" k těm, ke kterým jsou posláni; pozornost ke kazatelské praxi (kázání dobrá a špatná).
—1991? Centrum Ignatianum; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; návrh jednoho z otců ve Štěpánově; snad Holas?; návrh koordinace práce České provincie TJ v oblasti duchovních cvičení, duchovních obnov, lidových misií, ostatní příležitostné práce a speciálního vzdělávání.

—1995 Dopis (Marie Werichová?); Praha, 15.1.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/12]; vypisuje podrobně poměry mezi jezuity, především scholastiky a novici.
—1996 Dopis (Antonín Liška, biskup); České Budějovice, 11.6.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,3a]; srv. *Náš život jezuitů*, s. 82; Dekrety 31. GK, 32. GK, 30. GK; konzultováni scholastici Filka a Pavlů.
—1996 Dušek, R., Modlitba v Tovaryšstvu Ježíšovu; Praha; 26.9.; strojopis; 4+1+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,4]; text na základě požadavku biskupa A. Lišky (dopis ze dne 11. 6. 1996; stručný dopis J. Čupra biskupu Liškovi připojen).
—1996 Dopis (biskupovi Liškovi); Praha; 26.9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,3b].
—1999 Čupr, J., *De statu provinciae. Sullo stato della Provincia Bohema*; Praha; 19.7.; it.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,54].
—2002 Petr-Hans Kolvenbach. Bulletin Centra Aletti. Návštěva Olomouc; 6.10.–7.10.; brožurka; 16 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/11].
—2004 Dopis; Český Těšín, leden; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,2]; „K jedněm sedmdesátinám"; rovněž [*Archiv CA – JČ,* 20/6,22]; přání komunity z Českého Těšína Josefu Čuprovi k narozeninám.
—2004 Dopis (Regner – Vacík); Praha, 28.9. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; Jan Regner SJ (1974; vstoupil do Tovaryšstva 14.8.1995); Petr Vacík SJ (1977; vstoupil do Tovaryšstva 14.8.2000); cílem dopisu je dohoda o organizaci exercicií v Kolíně; navrhují „principy našeho očekávaného soužití a spolupráce"; žádost o schválení či návrhy změn; seznam rezervovaných termínů, „protože již se hlásí zájemci a také předpokládáme, že budete brzy připravovat plán na rok 2005"; chtějí přispět k „rentabilitě našeho kolínského domu".
—2005 Novicové 1950–1989 (včetně výstupů); strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,3].
—2008? Statistika exercicií; Kolín; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; Kolín SJ – 41 kurzů pro 226 účastníků; mimo Kolín SJ – 13 kurzů pro 342 účastníků; Kolín ostatní – 7 kurzů pro 99 účastníků.
—2010 Článek; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/11]; Pikle v Kolíně, in *Mladá fronta Plus*, 3 (2010), s. 18–19.
—2012 Koncept dopisu (F. Hylmarovi), Kolín, 14.8. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,5]; návrh terna na nového provinciála.
—2013 Článek; fotokopie; 1.2. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; Josef Stuchlý převezme úřad českého provinciála; in *Jesuit.cz*.
—2013? Koncept informace pro veřejnost o fungování Exercičního domu; Kolín; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2].
—2014? Mail (Koláček); 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; mail s. Editě; přání ke jmeninám; sv. Marie Kristýna Savojská; Eduard Profittlich SJ (arcibiskup Tallinu, mučedník); P. Capello SJ.
—2016 Velikonoční přání (Hladiš); Velehrad, Velikonoce 2016 [*Archiv CA – JČ*, 13/3].

Církevní instituce

Josef Čupr měl nekonfliktní, ale rovněž nepodbízivý vztah k církevním autoritám. Byl mužem konsenzu a nelíčené touhy sloužit církvi. To určovalo jeho styk s hierarchickou církví, ale také s řeholnicemi a kněžími. Měl blízko k prostým lidem, ale uměl se pohybovat

i v politických kruzích s diskrétností. Rozsah jeho kontaktů byl obdivuhodný. Proto si jej nuncius zvolil za svého sekretáře i důvěrníka.

—1966 Dopis (mons. Plannerovi?); 21.8.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; z řeckého uprchlického tábora Lavrion; potvrzuje přijetí misálku, prosí o doplnění 15 chybějících stránek.
—1968 Koncept dopisu (brněnskému biskupu Skoupému jménem alumnů); 26.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1].
—1969? Koncept dopisu (brněnskému biskupu Skoupému); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; přání ke svátku.
—1969 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 17.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,2]; s žádostí o doporučení k udělení tonsury.
—1970 Dopis na podporu celibátu; Nepomucenum, 8.2.; strojopis, kopie; lat.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1/12]; *Alumni Pontifici Collegii Nepomuceni, Beatissime Pater.*
—1970 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 23.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,3]; s žádostí o doporučení k udělení ostiriátu a lektorátu.
—1970 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 22.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,4]; s žádostí o doporučení k udělení služby exorcisty a akolyty.
—1970 Koncept dopisu (brněnskému biskupu Skoupému); 29.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; přání k svátku.
—1970 Gratulace rektorovi Planerovi; Nepomucenum; 2.12.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/12].
—1971 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 9.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,5]; s žádostí o doporučení k podjáhenskému svěcení.
—1971 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 13.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,6]; s žádostí o doporučení k jáhenskému svěcení.
—1971 Koncept přání (brněnskému biskupu Skoupému k svátku); 28.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1].
—1972 Dopis (od biskupa Mořkovského); rukopis; 7. 1. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; poděkování poděkování a omluva, že jej nebude moci vysvětit.
—1972 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 6.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 22/5,7]; s žádostí o doporučení ke kněžskému svěcení.
—1972 Koncept dopisů (Skoupému? před svěcením); koncepty děkovných dopisů spojené se svěcením (P. Jeřábkovi a panu Havelkovi); 14. 2. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; sešit rovněž obsahuje rekapitulaci drobných plateb; z druhé strany výpisky z otců: Origenes; Irenej (3x); Teodoreto.
—1972 Dopis (od biskupa Skoupého); strojopis; 15. 2. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; poděkování za oznámení o svěcení a požehnání.
—1972 Dopis (od biskupa Władysława Rubina); strojopis; 12. 6. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; poděkování a požehnání od biskupa, který Josefa Čupra světil.
—1973 Dopis (Cong. Mariana Chieri); Ciampino, 30.6.; it., 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
—1975 Dopis členům Velehradu (Škarvada, J.); strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/3,33].

—1975 Dopis (Heidler); Mnichov, 25.5.; kartička; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/7]; římský věstník přiloží k Foru; žádost o dovolení; Alexander Heidler (1916–1980).
—1978 Dopis (Vrána); Řím, 20.1.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; pozvání k oživení koleje Nepomucenum.
—1977 Primiční oznámení Jana Horáka SDB – 29.1.; it., 1+15 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/11]; na Colle Don Bosco (chrám na místě domku, kde se Don Bosco narodil a žil do svých dvou let; poznámky k dopisu, jak chce odpovědět; neúčastnil se, viz. Diář 1977 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1981? Pastýřský list; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7] Tomášek; Mravní velikost člověka.
—1982 Dopis (od Josefa Pejskara); rukopis; Vánoce [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; Vánoce.
—1983 Oznámení o svěcení Škarvady – 6. 1.; kartička; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1984 Dopis (Karel Vrána) [*Archiv CA – JČ*, 22/5,11]; informuje o kauze ing. Miloše Rabana, který požádal o dispens stižen překážkou ke svěcení kvůli uzavřenému manželství; kán. 987,2 CIC/1917); papež dispenz udělil.
—1984 *Oběžník AP*, 9 (1984); cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,28]; Slovo života pro věřící na měsíc září.
—1985 *Oběžník AP*, 3 (1985); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/6,21]; K jubileu sv. Metoděje; cyklostyl.
—1985 *Oběžník AP*, 5 (1985); cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/6,20]; Sv. Cyril a Metoděj, dnešek a my.
—1986 *Oběžník AP*, 11 (1986); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,30]; Slovo života pro věřící na měsíc listopad.
—1986 *Oběžník AP*, 12 (1984); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,29]; Slovo života pro věřící na měsíc prosinec.
—1989 Dopis (Miroslav Bezdíček; adresován biskupu J. Škarvadovi); rukopis; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; žádá o přijetí do koleje; přiložen životopis (30.11.); synovec Josefa Čupra; rodiče Pavel Bezdíček a Jana, roz. Čuprová (2.9.1943).
—1990? Seznam kněží v Brněnské diecézi, kteří jsou evidováni jako spolupracovníci StB; tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/6,4].
—1991 Dopis (rektora; Karel Vrána); 14.2.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; zpráva o situaci v Nepomucenu.
—1991 Dopis (Karlu Vránovi); 15.3.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; dočasná náhrada spirituála Nepomucena.
—1991 Pastýřský list; 1.12.; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,38]; O kněžských povoláních.
—1992 Pastýřský list; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/3,22]; pro life; Vaše slovo budiž Ano, ano, ne, ne.
—1992 Klášter ve městě. Sympozium; Praha – Arcibiskupský seminář, 31.8.–4.9.; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/7]; Hledání Boha jako kritérium mnišského života a ve městě; benediktini a dominikáni; vložen text.

—1992 Dopis (Tkadlčík); Arcibiskupství pražské; strojopis (kopie); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; dopis adresován V. Marešovi; vydání brožurky v nakladatelství Societas: TKADLČÍK, V., *Minulost a budoucnost velehradských kongresů*, Societas, Velehrad 1996.
—1992 Pastýřský list; strojopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,12] Mše na závěr občanského roku; K Novému roku 1993, in ACAP 12/92.
—1993 Pastýřský list; 1.8.; tisk; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,3]; K 25. výročí vydání encykliky *Humanae vitae*.
—1993 Dopis (V. Vyhlídka) [*Archiv CA – JČ,* 20/3,9]; Z dopisu P. Vladimíra Vyhlídky, děkana z Tábora, in *Lidová demokracie*, (30.8.1993), s. 7.
—1996 Dopis (s. Anežka); Šternberk – klarisky-kapucínky, 4.11.; strojopis; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/4]; Pozvánka na svěcení; rukou připsané poděkování klarisek za pomoc při výstavbě; Návštěva kláštera s P. Suchým (8.12.).
—1996 Dopis (s. Anežka); Šternberk – klarisky-kapucínky; Vánoce 1994; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/4].
—1997 Slavnost sv. CM. Pouť bořitovské farnosti; Sloup, 5.7.; letáček; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; s pozvánkou – Jiří Plhoň; → 1997 Plhoň, dopis [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; pěší pouť z Jestřebí (56 poutníků) spojena s primicí; nazpátek pěší pouť (20 poutníků); Diář 1997 [*Archiv CA – JČ*, 5]; *Nuntii*, 7 (1997), s. 4.
—2003 Pozvánka na vikariátní konferenci; 28.1.; tiskovina; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,24]; Libor Bulín; památka sv. Tomáše Akvinského.
—2004 Dopis (Giovanni Coppa); ručně psaný list; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,1]; oznámení, že bude slavit 25. výročí svého biskupského svěcení.
—2008 Pastýřský list; Praha, 26.10.; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; K bioetickým otázkám.
—2009 Kodex Charity České republiky [*Archiv CA – JČ*, 10/11].
—2010 Komise ČBK pro nauku víry, *Exorcismus a uzdravování rodových kořenů*; Praha; 14.6. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,8]; prohlášení komise vedené arcibiskupem D. Dukou.
—2010 Dopis z Nového Dvora, 2.9; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,16].
—2011 Dopis (s. Alberta); Doksany, Vánoce 2011; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1].
—2012 Zprávy z opatství Sept Fons a Nový Dvůr, II. číslo; novinový tisk [*Archiv CA – JČ,* 18/5,9].
—2013 Ambrož; Pozvání k poutní mši svaté v Jestřebí; Rájec-Jestřebí, 22.2.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; P. ThLic. David Ambrož (1974), kněz brněnské diecéze; působil v Rájci-Jestřebí od 1.8.2012 do 31.7.2016.
—2016 Pozvánka na svěcení biskupa Pavla Konzbula; Brno; 29.6. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2016 Milosrdné sestry sv. Františka a Domov sv. Alžběty; Pozvánka na pouť k Panně Marii Bolestné; Žernůvka u Tišnova, 18. 9. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; neúčastnil se, srv. Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2017 Milosrdné sestry sv. Františka a Domov sv. Alžběty; Pozvánka na pouť k Panně Marii Bolestné; Žernůvka u Tišnova; 17. 9. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; neúčastnil se, srv. Diář 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2018 Vánoční přání (Cikrle); Brno, Vánoce 2018; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; Vojtěch Cikrle (1946), emeritní biskup brněnský.
—2018 Vánoční přání a dopis s novinkami (s. Pavla); Doksany, 10.12. [*Archiv CA – JČ*, 13/3]; osobní dovětek psaný rukou: děkuje za jeho životní oběť a snášení bolestí.

Světské instituce

—1968 Žádost o prodloužení pobytu v Římě kvůli studiu; 10.10. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,7].
—1969 Žádost o vystavení cestovního pasu; formulář; fotokopie; 16 s.; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/4,3].

Studijní, formační a odborná příprava

Dokumenty z vzdělávacích institucí

Pozůstalost útržkovitě uchovává zachovalé dokumenty z jeho přítomnosti na vzdělávacích institucích. Můžeme si udělat dobře obrázek především o studijním nasazení Josefa Čupra. Počet předmětů je menší, než je tomu obvyklé u českého vzdělávacícho systému vysokoškolského studia. Je rovněž zřejmé, že přes počáteční obtíže byl velmi rychle schopen skládat všechny předepsané zkoušky v termínech. Po návratu do Československa zůstal v letmém kontaktu se svými bývalými spolužáky.

—1947–1948 Z Čupr; Velehrad [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; sešit z náboženství; eucharistie; desatero; církevní rok; Starý zákon.
—1950–1951 Z Čupr; Brno [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; sešit z náboženství; Apoštolát modlitby členů živého růžence; Litanie ke cti předrahé Krve Pána Ježíše.
—1966/1967 Z Čupr; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,42]; orario; rozvrh výuky na Lateráně.
—1967/1968 Z Čupr; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,43]; orario; rozvrh výuky na Lateráně; 64 posluchačů.
—1969? Z Čupr; graf; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; historická tabulka (dvojstránka); časová osa 1200–1300.
—1969/1970 Z Čupr; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,39]; orario; rozvrh výuky na Lateráně.
—1970? Homiletika. Druhy kázání; Livorno; 1970?; strojopis; 1s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1971–1972 Z Čupr; it., něm. [*Archiv CA – JČ*, 16/10]; hnědý kroužkovaný zápisník; rozvrh hodin (1971/1972); německá slovíčka; drobné poznámky.
—1974 Z Čupr; 4.–8.2.; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,35]; Teresianum – sessione invernale degli esami; rozpis zkoušek.
—1975 Z Čupr; 30.5.–21.6.; cyklostyl; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,36]; Teresianum – sessione estiva degli esami – giugno 1975; rozpis zkoušek.
—1977 Z Čupr; 5 sešitů [*Archiv CA – JČ*, 14/9a–e]; Studium italštiny.

Dokumenty z období formace v Nepomucenu

Josef Čupr byl mimořádně pečlivý a systematický v uspořádávání myšlenek ze slyšeného i psaného slova. Můžeme v nich objevovat plodný vliv otce Špidlíka i ostatních autorit českého kněžského exilu.

—1967 Z Čupr; Nepomucenum; rukopis; 98+98+98 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/1]; sešit zelený, červený, modrý; velmi pečlivě vedené poznámky; Špidlík; body z bohosloveckých punkt a DO; I (květen – říjen); II (říjen – prosinec); III (leden – duben).

—1968 Z Čupr; Nepomucenum; rukopis; 98 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/2]; sešit zelený; Špidlík; Seminární punkta a DO; I–III (leden – březen).
—1968 Z Čupr; Rodriguez; Nepomucenum, 20.6. [*Archiv CA – JČ*, 16/3]; výpisky podrobné; červený kroužkový blok; dokončeno 20.6.1970; *Cvičba v dokonalosti křesťanské čili O postupování v dokonalosti a ctnostech křesťanských*, Škola Božského srdce Páně, Brno 1885; z druhé strany DO před tonsurou (20.12.); Všeobecné kněžství; Nepomucenum; 19.12.
—1968 Z Čupr; Nepomucenum; rukopis; 99 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/4]; červený kroužkový blok; Špidlík; Seminární punkta a DO; (červenec – listopad); *Humanae vitae*; Kristus; Mariánská úcta; Modlitba.
—1968 Z Čupr; Nepomucenum; rukopis; 79 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/5]; modrý kroužkový blok; Špidlík; Seminární punkta a DO; (březen – květen).
—1969 Z Čupr; Nepomucenum; rukopis; 100+99+99 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/6] sešit červený, modrý, červený; velmi pečlivě vedené poznámky; Špidlík; Seminární punkta a DO; I (listopad 1968 – únor 1969); II (říjen – prosinec); III (leden – duben).
—1970 Čupr; Manželství – poznámky; Livorno?; 2+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/4]; jedná se o poznámky k GS 48–51.
—1970 Homiletika. Kázání mariánská; Livorno; 1970; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1970 Z Čupr; Nepomucenum; 12.5.–6.11. [*Archiv CA – JČ*, 17D/1]; mini guaderno; červená; Seminární punkta a exhortace; Co překáží k tomu, aby člověk došel k dokonalosti? (24.10.); Duchovní život má růst a překážky (30.10.); Očistec (6.11.).
—1970 Z Čupr; Katecheze (Církev se věnuje dětem, nemocným a chudým….); Livorno, 21.8. 1970 [*Archiv CA – JČ*, 17D/1]; zápisky z přednášek z pastorální teologie → 1970 Z Čupr; Seminární punkta a exhortace.
—1971 Čupr; Katecheze o křtu; Livorno, srpen; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; *Jan* 3,1–6; Osnova: I. původ křtu; II. účinky křtu; III. symbolika křtu; IV. ponaučení.
—1971? Čupr; přímluvné modlitby sestavené Čuprem; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1971? Pasqua; katecheze; it.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1971 Z Čupr; Nepomucenum, 4.3.–15.6. [*Archiv CA – JČ*, 17D/2]; mini guaderno; červená; Seminární punkta a exhortace; Přátelství s Bohem (12.3.); Uražené city (6.4.); Na čem se zakládá mariánská úcta (7.5.); Zpověď (19.11.–24.11.); Advent, Andrej Šandor (2.12.); Jak se zpytuje svědomí (10.12.); Partikulární zpytování svědomí (17.12.); Kristus – Boží moudrost, Andrej Šandor (7.1.–9.1.); Formazione sacerdotale (14.1.); Co je povolání a co se má v semináři dělat? (21.1.; 28.1.; 18.2.).
—1971 Z Čupr; Livorno, 2.8.–29.10.; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 16/9]; Biblické pojmy; Písmo; Jak si představit vývoj; Obrazy mariánské v Písmu sv.; O Božích vlastnostech; Co říká filosofie o Bohu; Exhorta: Potřeba očisty; Všudypřítomnost Boží; Bůh je nezměnitelný; Exhorta: Hřích → 1971 DC Tre fontane, Řím.
—1971/2 Z Čupr; Nepomucenum, 5.11.1971–22.2.1972 [*Archiv CA – JČ*, 17D/3]; mini guaderno; růžová a žlutá, vzor; Seminární punkta a exhortace; Svatý a Kristus (5.11.); Těžký hřích (12.–13.11.); Křest – viditelný znak pokání (19.–24.11.).
—1972 Z Čupr [*Archiv CA – JČ*, 16/15]; MARMION, C., *První z bratří (Řím 8,29)*; několik kapitol z C. Marmiona vybrali a přeložili František Michalčík a Václav Steiner, Křesťanská

akademie, Řím 1971; → 1972 DC Hrušovský (z druhé strany).
—1972 Z Čupr; Nepomucenum; 27.3.–14.6. [*Archiv CA – JČ*, 16/13]; Seminární punkta a exhortace.
—[s. a.] Obsah; ručně psané položky složky; Nepomucenum; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/6]; sepsáno na dvojlistu z dob jeho studií na Lateránu (historická časová osa; 950–1000 po Kr.).

Dokumenty z jednotlivých fází jezuitské formace

Z těchto zápisků můžeme dobře sledovat hlavní směřování jeho orientace v duchovních otázkách a v životě Tovaryšstva. Při pohledu na témata a způsoby předávání ignaciánské zkušenosti, můžeme ji přes všechnu její dobovou podmíněnost hodnotit jako nadprůměrnou, shrnující poctivé studium ignaciány, formačních programů a důkladné zpětné reflexe generace jezuitských autorit při utváření třetího Tovaryšsva.

—1972 Z Čupr; Biografia di Josef Čupr; Ciampino; rukopis; it.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2]; italsky psaný vlastní životopis.
—1972 Cronologia di S. Ignazio; Ciampino; cyklostyl; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/4,2].
—1972 Per una lettura selettiva delle Costituzioni; Ciampino; cyklostyl; 13 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/4,4].
—1972 Seznam noviců; Ciampino; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
—1972 Z Čupr; Uomo – Regno. Schema; Ciampino; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/4,5].
—1972 Z Čupr; Ciampino [*Archiv CA – JČ,* 17D/4]; noviciát – výpisky z klasických autorů; častý pramen citací LM (= TESSAROLO, A., *Il lezionario meditato. Volume VIII, Tempo ordinario settimane*, Dehoniane, Bologna 1971); *Poutník*; KN (= Katolické noviny, 51 /1972/), Y. Congar.
—1972–1973 Orario (Noviziato); Ciampino; 9.10.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,1b].
—1973 Orario (Noviziato); Villa Cavaletti; 12.1.–17.2.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,1c].
—1973 Discussione su temi significativi della vita de noviziato; Ciampino; 4.3.; strojopis; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,1d].
—1973 Celebrazione di sacramento della riconciliazione; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4].
—1973 K Čupr; Domenica XVIII; Katánie, 4.8.; rukopis; it.; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; *Gv* 6,24–35; během svého experimentu v noviciátě [*Nuntii*, 85 (říjen 1973), s. 4].
—1973? Azione paraliturgica; cyklostyl; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4]; C.I.S.M., Albano.
—1973 Campo di lavoro di Barcellona; Ciampino; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
—1973 Z Čupr; Esercizi e vacanze; Ciampino; rukopis; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2]; instrukce novicmistra, jak prožít prázdninový experiment *Itinerari estivi della comunità di Ciampino*.
—1973 Texty a poznámky ke studiu Formule (1539–1540), komparace; Ciampino; cyklostyl; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/4,6].
—1973 Schema per un esame di coscienza; strojopis; it.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2]; v textu si Josef Čupr upřesňuje slovníček italských termínů.

—1973–1974 Z Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/14]; eucharistie (5 s.); La sacra Scrittura (2 s.); ALVAREZ, T., *Dottrina spirituale di santa Teresa di Gesù*, Pontificio Istituto di Spiritualita del Teresianum, Roma 1973 (6 s.); ANCILLI, E., *Storia della spiritualità medievale*, Pontificio Istituto di Spiritualità del Teresianum, Roma 1972 (5 s.); *Mt* 5,17–19; Kázání na hoře; Il male o mistero?, in *Civiltà Cattolica* (6.4.1974) (7 s.); L'ubbidienza, in *Civiltà Cattolica* (16.2.1974) (2 s.); *Mk* 16,9–15; *Jan* 20,11–18; Doba postní (Čt; IV. týden); *Mk* 12,28–34; *Jan* 6,40; CASTELLANO, J., *Liturgia e la vita spirituale* (9 s.).
—1974 Itinerari estivi 1974; Ciampino; strojopis; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/2].
—1974 Z Čupr; Le cause dell'indifferenza religiosa; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,24].
—1974 Z Čupr; Preghiera; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/1]; *Lk* 1,5–45 (Zachariáš); *Lk* 21,34–36 (Bděte); *Mk* 1,29–39 (Ježíš příklad modlitby); *Mk* 6,30–34.
—1974 Z Čupr; Apostolato; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/2]; dispense Stanislao Gatto OCD, s. 131; svatost a apoštolát; sebezápor a apoštolát.
—1974 Z Čupr; Amore; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/3]; 6. neděle velikonoční; užito také Betania, 30.4.1989; Bonhoeffer, *La vita comune*; Gabriele, *Intimità divina*, s. 1162; *Dialogo*, III, s. 767; *Dialogo*, II, s. 200.
—1974 Z+K Čupr; Peccato; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/17]; *Jan* 8,1–11; *Jan* 8,31–42; *Mk* 2,1–12; Confessione; *Città Nuova*, IV (1974), s. 7; sliby Josefa Čupra, Ciampino, 7.10.1974.
—1975 Itinerario estivo e gli indirizzi dei vari domicilii; it. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,9]; Neckarelz, Martin-Luther Str. 14; Exercitienhaus Maria Trost; Germania Fed. (30.6.–4.7.); Ellwangen (5.7.); Monaco (München), See str. 14; Sillgasse 6, Innsbruck (6.7.–20.7.); Storsant, Hurum, Solglott, Noervegia (20.7.–15.8.).
—1976 Z Čupr; Gallarate [*Archiv CA – JČ,* 20/2,5]; třetí probace; CHAMPOUX, R., Nuove prospettive nella formazione religiosa, in *Civiltà Cattolica*, III (1976), s. 136–152.
—1978 Suggerimenti per il mese di esercizii (3° Probazione 1978); Gallarate; it.; strojopis; 27 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/2,1]; obvyklý rozvrh třicetidenních exercicií na třetí probaci.
—1979 Circa il IV voto al Papa; Gallarate; it.; strojopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/2,2].
—1979 La personalità o l'Io del candidato alla vita religiosa; Gallarate; it.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/2,3].
—1979 Per il test rotter; Gallarate; it.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/2,4].
—1979 Z Čupr; Gallarate; rukopis; it. [*Archiv CA – JČ*, 15/15]; třetí probace; zápisník; Significato del III. anno (16.10.); Dal Gesù della storia al Gesù di Luca (1 s.); Václav Havel, Il potere dei senza potere; Papa a Cottolengo (18.4.1980); Meditace; FEDERICI, G.C., La meditazione di „Tre binari", in *Notiziario Fies*, 60,1,2,3 (1980), s. 6–36; srv. 1980 FEDERICI, G.S. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,10].
—1979–1980 Z Čupr; Galarate – Aloisianum; rukopis; it. [*Archiv CA – JČ*, 16/18]; Rendina, S. – M. Costa, *Pedagogia degli Essercii*; třetí probace; 11.12.1979– 28. 1.1980; mini quaderno; Vita religiosa; *Valore della formula* (Gioia); *Introduzione alle Costituzione*; *Decreto IV* (Castelli); *Contenuto delle Costituzioni*; *Missioni* (Costa); *Motivazioni del IV. voto*; *Obbedienza* (Costa).
—1980 Z Čupr; Gallarate; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,4]; shrnutí silných poznatků a postřehů ve 26 bodech; srv. Třetí probace, in *Nuntii*, 116 (červen 1980), s. 3.***

—1980? Z Čupr; Gallarate; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,4]; *Come progedire nella perfezione*; výpisky z úvodu P. Pietra Schiavoneho; spojeno s osobními odpověďmi na danou otázku; zřejmě z doby třetí probace.**
—1980 Z Čupr; 60 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/20]; Spirituální témata; 25.1.–17.4.; mini guaderno červené; *Obbedienza*; *Vita communitaria*; *Ultime due CG 31º e 32º*; *Povertà*; *Celibato* (S. Rendina); *Apostolato sociale* (J. Caupel); *Maturità della vita religiosa* (B. Kiely).
—1980 Z Čupr; Gallarate, 2.12.; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,6]; Blahoslavenství, *Lk* 6,20–26; DC 136–147 (Dva prapory).*

Výpisky z duchovních cvičení

Pro Čupra byla zkušenost duchovních cvičení klíčová. Právě jeho zkušenost exercicií, kterou shrnul do svého okřídleného rčení, že vše záleží na osobním vztahu ke Krisu, je určující pro jeho pojetí spirituality a duchovního života. Jestliže jeho kněžská identita mu byla vlastní jaksi „přirozeně", exercicie mu vytvarovaly vnitřní texturu jeho kněžství a prožívání duchovního života.

Své první exercicie Josef Čupr absolvoval již v Nepomucenu, nezřídka pod vedením jezuitů. Na počátku své jezuitské formace absolvoval klasické třicetidenní exercicie, které proběhly pod vedením magistra noviců Maria Goii ve Ville Cavalletti od 12. ledna do 17. února 1973. Druhé třicetidenní exercicie potom vykonal během své třetí probace, pod vedením Sergia Rendiny v Gallarate od 6. do 23. listopadu 1979 (zde byl program čtyř týdnů upraven do menšího počtu dní).

Po celý svůj život, až do smrti, každoročně věrně absolvoval vlastní osmidenní exercicie pod vedením různých jezuitských spolubratří. Ve svém provinciálském úřadě pečlivě dbal na to, aby tyto exercicie pro jezuity byly každoročně nabízeny a společně konány. Z následujícího výčtu je patrné, jaké formativní vlivy na něj působily a u kterých jezuitských osobností své exercicie konal. Zároveň je zřetelné, jak ze svých vlastních exercičních výpisků čerpal při dávání duchovních cvičení druhým: tento apoštolát bychom u něj mohli označit bez obav jako jeden z nejdůležitějších. Své poslední exercicie v životě vykonal od 11. do 19. ledna 2019 u P. Michala Altrichtera z Centra Aletti Olomouc.[1182]

Vlastní exercicie – shrnutí

Zřejmě v roce 1997 pro sebe krátce shrnul veškeré exercicie, které absolvoval:

—1997? Čupr – Exercicie: krátké shrnutí (seznam), které absolvoval; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/2/10]; Čupr zde shrnuje DC za svůj život (od roku 1968–1997) [*Archiv CA – JČ*, 1/2/11]; shrnuje literaturu: MARTINI, C.M., *Tvá hůl mě vede. Duchovní cesta od Mojžíše k Ježíši*, MCM, Olomouc 1996; ROSANO, P., *Naše naděje. Sručný nástin katolické víry*, Křesťanská akademie, Řím 1973; ADÁMEK, J., *Výklad prvních tří kapitol Geneze*, ÚCN, Praha 1970; KNITTL, J., *Promluvy k věřícím i nevěřícím*, Signum Unitatis, Nové Město nad Metují 1991; FEDERICI, G.C., *Tracce*, [vl. nákl.], [s. n.], [s. a.]; PAVLÍK, J., ES 2008 pro sestry, [s. n.], [s. a.]; AUGUSTYN, J., 1–5; GIUSTETTI, M., *Esercici spirituali. Una proposta di esperienza spirituale. Meditazioni*, *ES*, *Proposto ai laici*, Editrice A. V. E., Roma 1979; NEUNER, J., *Na cestě s Ním. Biblický průvodce třicetidenními exerciciemi*, MCM, Olomouc 1982; TETLOW, J., *Scegliere Cristo nel mondo. Dare gli esercizi spirituali di sant'Ignazio secondo le Annotazioni diciotto e diciannove*, Appunti di Spiritualità 58, Istituto delle Fonti Gesuitiche, Saint Louis 1989.

[1182] Rozhovor s P. Michalem Altrichterem, 19.06.2022, Olomouc.

—2010 Z Čupr; Kristus náš život; rukopis; 2+3+1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; exerciční témata; „Celý život jsem hledal Ježíšovu tvář, a nyní jsem šťasten a klidný, protože odcházím, abych ho uviděl." Benedikt XVI., Z kázání sv. Otce při pohřbu O. Špidlíka, 20.4.2010.
[s. a.] Z Čupr; rukopis; 3+1+7+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Co říkají lidé o Kristu?; *1Kor* 1,23; „Aby člověk mohl žít…"; exerciční témata.

Vlastní exercicie – zápisky

—1967 Z Čupr; DC Kořínek SJ; Livorno, 1.–8. 10.; rukopis; 94+89 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; 2 kroužkové poznámkové bloky (I. modrý; II. červený); Diář 1967 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; I. díl použit pro 1993 DC SS Boromejky, Hradiště u Znojma; 17.–24.10 [*Archiv CA – JČ*, 10/4].
—1968 Z Čupr; DC Vrablec; Villa Maria-Montereno, 29.9.–6.10.; rukopis; 98 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/2/1]; exercitátor Štefan Vrablec (1925–2017); redaktor ve Slovenském ústavu sv. Cyrila a Metoděje v Římě; Diář 1968 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; Kronika, in *Nepomucenský kruh*, (24.12.1969), s. 5; srv. https://sk.wikipedia.org/wiki/%C5%A0tefan_Vrablec; chybně uvedeno jméno „Brablec".
—1969 Z Čupr; DC Stavěl; Livorno, 28.9.–5.10; rukopis; 60 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/7]; zelený kroužkový blok; Cyril Stavěl OSB (1921–1990); benediktinský mnich opatství Na Slovanech v Praze, v letech 1969–1990 byl převorem exilové benediktinské komunity v Norcii v Itálii.
—1970 Z Čupr; DC Strečanský; Livorno, 4.–11.10.; rukopis; celý sešit [*Archiv CA – JČ*, 16/8]; černý miniquaderno; Jozef Strečanský SDB (1910–1985); slovenský kněz, sbormistr, hudební skladatel a pedagog; ředitel azylového domu pro uprchlíky z východní Evropy v Belgii; Diář 1970 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; 1971 K Špidlík; Nepomucenum,18.2.; Exhorta; Význam modlitby; 19.2.; 1970 Špidlík; Seminární punkta a DO; 6.11.1970–2.3.1970; Vyznání sv. Petra.
—1971 Z Čupr; DC Tre fontane; Řím, 18.–25.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,38]; program na malém lístečku; pro subdiakonát.
—1971 Z Čupr; DC Krajcar SJ; Livorno, 3.10–10.10; rukopis; celý sešit [*Archiv CA – JČ,* 17D/3]; mini guaderno; růžová a žlutá, vzor; z druhé strany sešitu → 1971/2 Z Čupr; Seminární punkta a exhortace; Jan Krajcar SJ (1915–1992); absolvent Russica a Papežského východního institutu; v roce 1943 byl vysvěcen na kněze v byzantském staroslovanském obřadu. Vyučoval historii v severní Americe a v Římě na Papežském orientálním institutu, kde také pečoval o knihovnu; Diář 1971 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1972 Z Čupr; DC Ariccia; 11.–18.3.; rukopis; it.; 26 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/24]; před kněžským svěcením; Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1972 Z Čupr; DC Hrušovský; Livorno, 2.–7.10.; rukopis; poznámky v zápisníku + 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/14]; Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1973 Z Čupr; DC Gioia; Villa Cavalletti, noviciát; rukopis; it.; 160 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/11]; I. týden; 12.–19.1.; II. týden A; 22.–23.1.; guaderno, červený; Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; celkem 4 jezuité.

—1973 Z Čupr; DC Gioia; Villa Cavalletti, noviciát; rukopis; it.; 160 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/12]; II. týden A, pokračování; 23.1.–27.1.; II. týden B; 5.2.–10.2; III. týden, 12.–17.2.; guaderno, růžový.
—1973 Z Čupr; DC Gioia; Villa Cavalletti, noviciát; it.; rukopis; 93 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,1]; III. týden, pokračování; IV. týden; 12.–17.2.; III. týden, s. 1–38; IV. týden, s. 39–93; sešit obsahuje další poznámky z noviciátu; guaderno dell'anno (blok s mapou Jižní Ameriky).
—1973 Z Čupr; Goia – Ceccarelli; autobiografie; it.; 30 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,1a].
—1974 Z Čupr; DC Říha; Fiecht/Schwaz, 28.6.–6.7.; rukopis; 33 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; Abtei St. Georgenberg v Tyrolsku; účastnili se: Špidlík, Koláček, Kunert, Kubeš, Čupr, br. Šíma a Gavura; denní pořádek; Diář 1974 [*Archiv CA – JČ*, 3/2]; KOLÁČEK, J., Společné exercicie ve Fiechtu, in *Nuntii*, 90 (říjen 1974), s. 4.*
—1975 Z Čupr; DC Sychra; Neckarelz (Bádensko-Württembersko), 2.–5.7; rukopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; Jaroslav Sychra (1927–1983); katolický kněz, monsignore, profesor teologie, knihovník; Josef Čupr odjíždí s P. Pavelkou předčasně 5.7. na svěcení Petra Koláře do Ellwangen; Diář 1975 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1975 Z Čupr; DC Sychra; Neckarelz (Bádensko-Württembersko), 2.–5.7; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,34] program DC.
—1976 Z Čupr; DC Maurizio Costa; Galoro, 3.–11.10.; rukopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/13]; lístečky; Maurizio Costa (1937–2011), profesor spirituality na PUG; srv. https://it.cathopedia.org/wiki/Maurizio_Costa.
—1978 Z Čupr; DC Federici; Gallarate, 12.–20.10.; it.; rukopis; 15 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/15b]; zápisník.
—1979 Z Čupr; DC Rendina; Galarate Aloisianum, 6.–23.11.; rukopis; it.; 122 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/16] I. a II. týden; třetí probace; mini quaderno; zelený; časový rozvrh a obsah zápisků (8 s.).
—1979 Z Čupr; DC Rendina; Galarate Aloisianum, 6.–23.11.; rukopis; it.; 102 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/17]; III. a IV. týden; třetí probace; mini quaderno; zelený.
—1980 Z Čupr; DC Rendina; Genova, 7.–15.5.; rukopis; 90 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/19]; závěr třetí probace; mini guaderno červené.
—1981 Z Čupr; DC Trento; Bologna, Villa s. Giuseppe, 4.5.–12.5.; rukopis; 60 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/21]; mini guaderno, růžové; Giulio Trento.
—1982 Z Čupr; DC Bachelet; Galloro, 28.11.–7.12.; zápisky se nedochovaly.
—1983 Z Čupr; DC Gardin; Galloro, 28.11.–7.12.; zápisky se nedochovaly.
—1984 Z Čupr; DC Pittau; Villa Cavalletti, 30.8.–7.9.; rukopis; it.; celý sešit [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3];* Giuseppe Pittau SJ (1926–2014); italský jezuita, který dlouho dobu působil v Japonsku jako profesor politických věd a rektor semináře; stal se rovněž japonským provinciálem. V únoru 1981 se setkal s papežem Janem Pavlem II. během jeho apoštolské cesty do Japonska, který ho jmenoval koadjutorem otce Paula Dezzy, papežského delegáta pro Tovaryšstvo Ježíšovo. Měl velké zásluhy na harmonizaci vztahů řádu se Svatým stolcem. Po zvolení Petera Hanse Kolvenbacha generálním představeným se stal jeho konzultorem. V letech —1992–1998 byl rektorem Papežské gregoriánské univerzity. Z tohoto titulu se stal kancléřem *Papežské akademie věd* a *Papežské akademie sociálních věd.* Poté se stal sekretářem Kongregace

pro katolickou výchovu a pak se vrátil do Japonska, kde působil v jezuitské farnosti; Diář 1984, 30.8.–7.9. [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

—1985 Z Čupr; DC Cascino; Galloro, 25.11.–4.12.; rukopis; it.; 84 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/18]; zápisník; Giuseppe Cascino († 2005); jezuita, v 70. a 80. letech se přímo podílel na životě skautingu, biblista.

—1986 Z Čupr; DC Pittau; Galloro, 27.11–6.12.; rukopis; 52 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,2].

—1987 Z Čupr; DC Fausti; Villa Cavalletti, 26.11.–5.12.; rukopis; it.; celý poznámkový blok [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; indicazione pratiche per la preghiera; chybně uvedena datace 8.12.; Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; Silvano Fausti SJ (1940–2015), jeden ze zakladatelů komunity Villapizzone, která vznikla v roce 1978 na předměstí Milána, kde otcové jezuité a rodiny inspirované ignaciánskou spiritualitou žijí a společně sdílí své zkušenosti. Celá léta pořádal *lectio divina* v kostele San Fedele. Podílel se na iniciativách *Kulturní nadace San Fedele* v Miláně. Centrum vydává časopis *Aggiornamenti sociali*. Během svého dlouhého pobytu v Miláně se stal přítelem a zpovědníkem Carla Marii Martiniho; Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

—1988 Z Čupr; DC Garau; Galloro, 27.11.–6.12.; rukopis; 86 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,2b]; Alberto Garau SJ, zakladatel Associazione Popilia, byl dlouhou dobu také kaplanem Romů, po deseti letech formace se proměnilo v dobrovolné sdružení *Circolo Culturale Popilia*.

—1988 Z Čupr; DC Cascino; Galloro, 4.12.; rukopis; 3. s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,3b]; trhací blok (modrý); následuje ve stejném bloku 1989 DC Federici; Galloro.

—1989 Z Čupr; DC Federici; Galloro, 31.8.–9.9.; rukopis; it.; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; Gulio Cesare Federici SJ, Santuario di Galloro, Arricia; superior od 8.9.1968, strohé poznámky; Diář 1989 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

—1989 Z Čupr; DC Federici; Galloro, 31.8.–9.9.; rukopis; 9+14 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,3a]; trhací blok (modrý).

—1990 Z Čupr; DC Rendina; Galloro, 10.–19.12.; rukopis; it.; 105 stran [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; Sergio Rendina SJ, účastnilo se 35 jezuitů a dvě řeholnice; velmi podrobné poznámky: dvě meditace na den+každý den instrukce; věnoval se studiu jednotlivých fází DC a především pedagogice exercicií, kdy se zabýval základními tématy, jako je ignaciánská modlitba v různých modalitách, rozlišování, vyvolení, role těch, kdo exercicie dávají; J. Čupr z něj čerpal velmi intenzivně. Pro J. Čupra byly důležité tyto Rendinovy knihy: *L'itinerario degli Esercizi*, AdP, Roma 1991; *La pedagogia degli Esercizi*, AdP, Roma 2002; *Con i sentimenti di Cristo*, AdP, Roma 2003; L'uomo degli Esercizi e l'uomo delle Costituzioni, in *Appunti di spiritualità*, 52 (2001), s. 21–74; Diář 1990 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].***

—1992 Z Čupr; DC Koláček; Svatý Hostýn, 9.–17.12.; rukopis; 30 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; P. Josef Koláček SJ (1929–2019), vedoucí České sekce Vatikánského rozhlasu; otec Josef byl známý svou zacíleností, radostnou povahou, nadhledem a smyslem pro humor. V jeho knihách se odráží smysl pro mystiku a pro krásu českého jazyka; účastnilo se 16 jezuitů a jeden kandidát.

—1993 Z Čupr; DC Kunert; Velehrad, 22.–31.8.; rukopis; 38 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; Robert Kunert SJ (1933–2019); v letech 1980–1996 náležel do komunity SJ v Klagenfurtu a působil jako rektor jezuitského kostela. V roce 1981 stál u zrodu Společnosti sester Ježíšových.

Ze životních zkušeností a z osobního prožívání ignaciánské spirituality jí jako zakladatel vtiskl charizma řeholního života ve světě a po léta ji provázel jako spirituál; zúčastnilo se 14 jezuitů, včetně o. provinciála; srv. *Nuntii*, 5 (1993), s. 5; *Nuntii*, 3 (1993), s. 11; *Nuntii*, 4 (1993), s. 4.*
—1994 Z Čupr; DC John; Hostýn, 22.–29.7.; rukopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; P. Čeněk John SJ (1915–2004), působil jako spirituál Školských sester de Notre Dame ve Štemplovci u Opavy; účastnilo se 13 jezuitů; původně měl být R. Kunert, v průběhu roku bylo změněno; *Nuntii*, 1 (1994), s. 8; *Nuntii*, 4 (1994), s. 5; *Nuntii*, 5 (1994), s. 7.
—1996 Z Čupr; DC Pevný; Kolín, 29.1.–6.2.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,4]; trhací blok; Jan Roothaan, *O studiu a užívání duchovní cvičení*, 1854.
—1996 Z Čupr; DC Pevný; Kolín, 29.1.–6.2.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9].
—1997 Z Čupr; DC Čemus; Sv. Hostýn, 25.8.–1.9.; rukopis; 33 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; Richard Čemus SJ (1954), profesor spirituality křesťanského Východu na Papežském východním institutu; 10 účastníků; srv. *Nuntii*, 4 (1997), s. 5; *Nuntii*, 9 (1997), s. 3.
—1999 Z Čupr; DC Armbruster; Český Těšín, 4.–13.8.; rukopis; 4+34 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9].
—2000 Z Čupr; DC Armbruster; Český Těšín, 8.–11.8.; 18 s.; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 1/2/3]; trhací blok; účastnilo se 7 jezuitů.
—2001 Z Čupr; DC Armbruster; Český Těšín, 5.–13.8.; 28 s.; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 1/2/4]; malý školní sešit; Motto: Nehledáme krásné zážitky, ale Pána Boha. Proto mu věnujeme svůj čas, aby se mnou něco dělal.
—2003 Z Čupr; DC Čemus; Velehrad, 20.–26.7.; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; školní sešit; DC pro kněze (45); velmi podrobné zápisky, uspořádané; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—2005 Z Čupr; DC Čemus; Český Těšín, 14.–20.8.; volné listy; 29 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; DC pro kněze (11 kněží); Diář 2005 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—2007 Z Čupr; DC Armbruster; Český Těšín, 27.8.–5.9.; rukopis; 75 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; Exercicie pro SJ; 13 účastníků; 11 jezuitů, 1 laik, 1 diecézní kněz; Diář 2007 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2009 Z Čupr; DC Bujko; Český Těšín, 2.–9.2.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,1,2]; Petr Bujko (1968–2013); provinciál Slovenské provincie TJ; studoval v Sankt Georgen ve Frankfurtě nad Mohanem, kde získal doktorát z dogmatiky a ignaciánské spirituality; od roku 2009 provinciálem; velmi stručné; srv. *Nuntii*, 1 (2009), s. 4.
—2009 DC Bujko; Český Těšín, 1.–9.2.; strojopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; Stretnutie túžeb; Diář 2009 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; podklady.
—2009 Z Čupr; DC Bujko; Český Těšín, 2.–9.2.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Setkání se zmrtvýchvstalým Kristem.
—2010 Z Čupr; DC Váni; Sv. Hostýn, 8.2. [*Archiv CA – JČ*, 1/2/8]; Život modlitby; Program dne; P. ThLic. Ing. Emil Váni SJ (1943), slovenský jezuita, provinciál.
—2010 Z Čupr; DC Váni; Svatý Hostýn, 7.–15.2.; strojopis [*Archiv CA – JČ,* 20/7,1]; Dobro se koná na úkor těch, kdo je dělají. (kard. Newman); Exercicie pro členy TJ; 12–13 účastníků; DC, s. 1–8, 13–16; 24–30, 35–80; Boh v mojom živote, s. 1–4; Čo s utrpením, s. 319–323; Nazeranie na dosiahnutie lásky.

—2011 Z Čupr; DC Bunček; Český Těšín, 27. 2.–8. 3. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; DC pro SJ, 8 jezuitů; meditace na biblické úryvky; Diář 2005 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—2013 Z Čupr; DC Gabriš Ondrej; Český Těšín, 14.–22.1.; rukopis; 3 s.; strojopis (podklad na každý den); 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/6a]; Svatý Pavel s Ježíšem (podle Martiniho); 6 osob.
—2013 Z Čupr; DC Gabriš Ondrej; Český Těšín, 14.–22.1.; strojopis (podklad na každý den); 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/6b]; Přílohy; Svéživotopis svatého Ignáce; 6 osob.
[s. a.] DC J. Škarvada; 19 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/2/9]; Pokoj a radost; pracovní text; cyklostyl.

Výpisky z duchovních obnov a rekolekcí

—1978 Z Čupr; Meditazione di P. Federici; Gallarate, říjen 1978; it.; cyklostyl+rukopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/15]; Traccia per la reforma della vita; Esperienza di preghiera.
—1988 Z Čupr; DO Galloro; 3.–4.12.; rukopis; it.; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; ritiro mensile, P. Simon Decloux SJ (1930–2018), belgický jezuita. Vyučoval teologii a dějiny filosofie v Eegenhovenu (Lovani). V roce 1970 se stal provinciálem jihobelgické provincie. Po pěti letech byl povolán do Říma a stal se delegátem otce Arrupeho pro mezinárodní domy (1975–1983). V této době se setkal se zakladateli komunity Sant'Egidio, jejíž začátky doprovázel. Na 33. GK se stal asistentem a admonitorem otce Petera-Hanse Kolvenbacha. → Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—1989 Z Čupr; DO Federici; Nepomucenum; 2.12.; rukopis; 17 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,107]; Mariino povolání ve Zvěstování (*Lk* 1,26–38).
—1990 Z Čupr; DO Rendina; Galloro, 10.7.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,96]; Dvě zvěstování, *Lk* 1.

Vlastní odborná a písemná činnost původce fondu

Odborné a tvůrčí práce

Josef Čupr nebyl a nikdy nechtěl být akademikem. Jeho základní studium mu dalo dobrý přehled. Ostatní jezuitská formace umožnila poznat ignaciánskou spiritualitu i exercicie způsobem, který v komunistickém Československu by nebyl nikdy možný. Sám vnímal svoji vybavenost pro úkoly v České provincii jako nedostatečnou, ale objektivně viděno, odborné předpoklady, které měl, jej postavily do role nepochybné autority v rámci celého řeholního prostředí u nás. Jeho kompetence byla založena na spiritualitě podložené odborně teologicky.

—1969 *Problém dědičného hříchu*. Písemná práce z *Úvodu do Písma svatého*; TF Lateránské university, Řím 1969; 6.3.; strojopis; 15 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/5]; prof. C. Zedda; Dodatek: *Teologie dějin. Mircea Eliade*, 2 s.
—1970 *Stručná historie vzniku kánonu Písma sv. Historia Canonis Hebraici, Cattolici, non Cattolici*; TF Lateránské university, Řím 1970; 2.2.; strojopis; 19 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/5]; prof. C. Zedda.
—1970? Z našeho kraje; povídka; určeno pro časopis *Kruh*; několik rukopisných verzí; 7 s.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/2]; článek odevzdán jako anonym.
—1970 *La Chiesa di oriente*; rukopis; it.; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/3]; časová osa; porovnání s cyrilometodějskou tradicí.
—1972 *L'esame scritto per la Licenza*; *L'offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*; Licenciátní práce; PUL, Roma 1972; it.; strojopis; 18 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/6]; Josef Čupr, IV anno di Teologia; Obsah: Introduzione (A. Riforma del Vaticano II; B. Ridimensione dell'Offertorio); Svolgimento dell'Offertorio; Vari tipi dell dell'Offertorio (A. Ordo Romanus primus, VIII–IX sec.; B. Ordo Missae di Pio V /1570/; C. Ordo Missae di Paolo VI /1969/); Spiegazione storico-dottrinale (1. Le forme ell'Offertorio fino al Concilio Tridentino; 2. L'Offertorio di Pio V; 3. L'Offertorio di Paolo VI); Confronto fra i testi offertoriali; Conclusione (La liturgia del popolo sardotale; L'Offertorio e sacerdozio comune; Sacerdozio comune a ministeriale).
—1991 *Mimořádný synod pro Evropu*; rukopis, 16 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,16]; cyrilometodějská otázka.
—1991 Čupr, J., TJ v českých zemích; Elwangen; 28.10.; 9+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,17].
—1993 Vyjádření sv. Otce k lékařům a zdravotníkům. Body k odpovědi MUDr. Šiprovi; Praha; 30.7.; rukopis; 11 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,23].
—1993 Sintesi dell'iter di ammisione alla Compagnia, in *Notizie dei gesuiti d'Italia*, 3 (1993), s. 95; časopis; it. [*Archiv CA – JČ,* 19/7,2a]; pokyny.
—1994? ČUPR, J., Jezuitský řád – známý i neznámý, in OPATRNÝ, A. – ČUPR, J., *Cyklus přednášek věnovaný novému katechizmu katolické církve a církevním společnostem*, 12, Arcibiskupství olomoucké, Olomouc [199-?]., s. 9–12. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,4].

—2004/2005 ČUPR, J., Jak řešit vulgární chování rodičů?, in AIK. Pražská příloha Katechetického věstníku [*Archiv CA – JČ,* 19/4,1]; odpověď J. Čupra do pedagogické poradny; dopis – poděkování Eva Bartoňová.

Seminární punkta

Josef Čupr čerpal intenzivně z Tomáše Špidlíka. Byl si zcela jist, že jím podávaná duchovní strava má vynikající kvalitu.

—1985–1990 Z Čupr; Nepomucenum; kázání, punkta; asketika [*Archiv CA – JČ,* 17D/7]; neroztříděno; přibližně 50 položek; lístečky ručně psané; užívány použité strany z RV, rozřezané na čtvrtky podle vzoru Tomáše Špidlíka; prameny (podle četnosti): *Oběžník AP*, 18x; *Quoist*, 15x; ŠPIDLÍK, T., *Klíč k neznámu*, Křesťanská akademie 1969, 9x; *Gutzwiller*, 8x; *Počuli sme*, 6x; CMK 1969, 4x; MARMION, C., *První z bratří*, 3x; CARRÙ, G., *Sulle tracce di Gesù. Itinerario spirituale per animatori e catechisti*, Società Editrice Internazionale, 1984; 3x; *Matka Páně*, 3x.***
—1978 SP Čupr, Boží mateřství; Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6]; ŠPIDLIK, T., Boží mateřství, in 1978 *RadVat*, 12 (15.12.); ŠPIDLÍK, T., *K vyšším věcem jsem se narodil*, Alverna, Praha 1991, s. 169–173.
—1978 SP Čupr, Jak číst Písmo; Nepomucenum; rukopis; 1+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,19]; Breviář, IV. týden; Pá, s. 1333; převzato Sychra, 1978 *RadVat*, 11 (19.11.).
—1978 SP Čupr, Zjevení Páně (*Mt* 2,1–12); Nepomucenum; rukopis; 2+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,61]; Alexandr Heidler (1916–1980); *Počuli sme*, s. 89.
—1978? SP Čupr, Hereze. Kristologie; Nepomucenum; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6].
—1978? SP Čupr, Ježíšův křest v Jordáně (*Lk* 3,21–38); Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,68].
—1978? SP Čupr, Kristus v Kafarnau; Nepomucenum; rukopis; 4+2+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6]; *Počuli sme*.
—1978? SP Čupr, Magnifikat; Nepomucenum; rukopis; 7+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,64]; *Lk* 1,46–56; *Gutzwiller*.
—1978? SP Čupr, Prolog – exegeze (*Jan* 1,1–18); Nepomucenum; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,42]; *Gutzwiller*.
—1978? SP Čupr, Prolog – zamyšlení (*Jan* 1,1–18); Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,43]; *Gutzwiller*.
—1978? SP Čupr, Víra, inspirace; Nepomucenum; rukopis; 5+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,21]; R. GUARDINI, in CMK, s. 98; sv. Bazil, Breviář, I. týden v mezidobí, Út.
—1978? SP Čupr, Vystoupení Jana Křtitele (*Lk* 3,1–6); Nepomucenum; rukopis; 7+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,66].
—1978? SP Čupr, Zvěstování (*Lk* 1,26–38); Nepomucenum; rukopis; 1+4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,62]; *Guida* (*Bibbia per giovani*).
—1978? SP Čupr, Zvěstování (*Lk* 1,26–38); Nepomucenum; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,65]; *Gutzwiller*.

—1978? SP Čupr, Zvěstování (*Lk* 1,26–38); Nepomucenum; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,63].
—1979 SP Čupr, Mnohost náboženství a jedna víra; Nepomucenum; rukopis; 3+2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,20]; převzato ŠPIDLÍK, T., Mnohost náboženství a jedna víra, 1979 *RadVat*, 1 (19.1.), s. 93–95.
—1979 SP Čupr, Vystoupení v Nazaretě (*Lk* 4,14–15; 16–30); Nepomucenum; rukopis; 5+8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,52]; *Guida*, s. 105.
—1979? SP Čupr, Kázání a křest Jana Křtitele (*Lk* 3,7–20); Mortifikace; Nepomucenum; rukopis; 4+3+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,57]; *Počuli sme*; *Pratica dell'esame*, s. 175.
—1980 SP Čupr, Křesťanská askeze u sv. Pavla; I–X.; Nepomucenum, od 29.10.; 2+9+7+7+6+11+10+6+13+11 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,69–82]; HELEWA, G., *Temi paolini di ascesi cristiana. Spiritualità biblica*, Pontificio Istituto di Spiritualità del Teresianum, Roma 1974.
—1980 SP Čupr, Vzkříšení Lazara (*Jan* 11,1–54); Nepomucenum; rukopis; 4+1+4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,54]; *Počuli sme*; *Gutzwiller*, s. 269.
—1980? SP Čupr, O víře v Boha; Nepomucenum [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,26]; ŠEVČÍK, J., *O víře v Boha. Odpověď nevěřícímu*, Křesťanská akademie, Řím 1965; pseudonym Tomáše Špidlíka; Je víra vrozená?, in 1962 *RadVat*, 12 (11.12.), s. 38–41.
—1981 K Čupr, *Un cammino di conversione*; *Prima domenica di Quaresima* (A); 8.3.; it., rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,47].
—1985 SP Čupr, „Nová morálka" bez víry; Nepomucenum; 16.8.; rukopis; 3+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,1]; Informace o kongresu v Nairobi; podle 1985 *RadVat*, 8/228 (16.8.).
—1985? SP Čupr, Duchovní růst (Sv. Jan z Kříže); Nepomucenum; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,31]; S. Giovanni della Croce, s. 543.
—1985? SP Čupr, Láska (*Mt* 6,19); Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,22]; *Po tvých stezkách*, s. 314–315; *Prameny světla*, s. 240.
—1985? SP Čupr, Pozvání k víře [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,9]; Brožurka *Invito alla fede*.
—1985? SP Čupr, Věčný život, Očistec, Odpustky; Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6]; *Po tvých stezkách*, s. 246; *Na druhém břehu*, s. 7;26.
—1989 SP Čupr, Poslední večeře; Nepomucenum; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,87]; *Oběžník AP*, 5/87.
—1987? SP Čupr, Virtus (rovnoprávnost); Nepomucenum; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6, 49]; ŠPIDLÍK, T., *Jakub zápasí s andělem*, 1987 *RadVat*, 3 (20.3.), s. 98–99.
—1989 SP Čupr, Zvěstování narození Jana Křtitele; Nepomucenum, 18.12.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,50]; *Gutzwiller*.
—1989 SP Čupr, Mariin život, schůdná cesta k Bohu; Nepomucenum, 28.11.; rukopis; 2+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,99]; *Oběžník AP*, 4/1989.
—1989 SP Čupr, Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně (*Jan* 2,1–11); Nepomucenum, listopad; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,83]; *Sulle tracce di Gesù*, s. 93.
—1989 SP Čupr, Přijal tělo z Marie Panny; Nepomucenum, 4.12.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,112]; *Viem, komu som uveril*, s. 170.

—1989 SP Čupr, Maria, Matka Boží; Nepomucenum, 5.12.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,108]; *Viem, komu som uveril*, s. 174.
—1989 SP Čupr, Milostiplná; Nepomucenum, 6.12.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,111]; *Viem, komu som uveril*, s. 182.
—1989 SP Čupr, Advent; Nepomucenum, 15.12.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,89].
—1989 SP Čupr, Panna Maria navštěvuje Alžbětu; Nepomucenum, 20.12.; rukopis; 4+1+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,41]; *Gutzwiller*; *Guida*; Breviář, 21.12. (sv. Ambrož).
—1989? SP Čupr, Eucharistie; Nepomucenum; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6, 133]; Svátek nekvašených chlebů; Velikonoční večeře; Umývání nohou; Ustanovení eucharistie.
—1989? SP Čupr, Evangelia – úvod; Nepomucenum; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6, 135]; podle O. Petrů.
—1989? SP Čupr, *Lk* 22,1–20; Nepomucenum; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,136]; Jidáš – překvapení, vysvětlení; Velikonoční večeře, Eucharistie…
—1989? SP Čupr, Poslední večeře – Jidáš (*Lk* 22,21–23); Nepomucenum; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,137].
—1989? SP Čupr, O Ježíšově dětství (*Lk* 2,20–40); Nepomucenum; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,39]; *Gutzwiller*.
—1990 SP Čupr, 12letý Ježíš v chrámě (*Lk* 2,41–50); Nepomucenum; rukopis; 5+2+7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,40]; *Gutzwiller*?
—1990 SP Čupr, Ať všichni jsou jedno; Nepomucenum, 17.1.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,11]; *Klíč k neznámu*, s. 135.
—1990 SP Čupr, Vtělení; Nepomucenum, březen; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,113]; *Klíč k neznámu*, s. 31.
—1990 SP Čupr, Žijete ne podle těla; Nepomucenum, 8.3.; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,7].
—1990 SP Čupr, Poslední večeře; Nepomucenum, 12.3.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,86]; *Klíč k neznámu*, s. 104.
—1990 SP Čupr, Odešel, umyl se a viděl (*Jan* 9,1–41); Nepomucenum, 25.3.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,139]; 4. neděle postní, A.
—1990 SP Čupr, Duch Svatý; Nepomucenum, 30.4.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,12]; *Klíč k neznámu*, s. 51.
—1990 SP Čupr, Milostiplná; Nepomucenum, květen?; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,109]; *Oběžník AP*, 3/1988.
—1990 SP Čupr, Mariin život, schůdná cesta k Bohu, Zvěstování; Nepomucenum, 1.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,104]; *Oběžník AP*, 4/1989.
—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, Mariina reakce; Nepomucenum, 4.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,105]; *Oběžník AP*, 4/1989.
—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, 5. Setkání s Alžbětou; 7. Magnifikat II; Nepomucenum, 7.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,106]; *Oběžník AP*, 4/1989.
—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, Betlém, I,II; Nepomucenum, 8.5.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,102]; *Oběžník AP*, 4/1989.

—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, Betlém, III; Uvedení do Chrámu; Nepomucenum, 9.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,103].
—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, Uvedení do chrámu I; Nepomucenum, 10.5.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,100]; ŠPIDLÍK, T., *Morálka příkazů, nebo svoboda Božích dětí?*, 1989 *RadVat*, 4 (28.4.).
—1990 SP Čupr, Mariin život, cesta k Bohu, Útěk do Egypta, I,II; Nepomucenum; 11.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,101]; *Oběžník AP*, 4/1989.
—1990 SP Čupr, Život s Ježíšem; Nepomucenum, 23.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,97]; *Matka Páně*, s. 42–44.
—1990 SP Čupr, Čas pro Ježíšovo Nenebevstoupení; Nepomucenum, 26.5.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,98]; *Matka Páně*, s. 45–48.
—1990 SP Čupr, Vzpřímený člověk; Nepomucenum, 29.5.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,13]; *Quoist*, s. 15.
—1990 SP Čupr, Svatodušní novéna I–V, IX; Nepomucenum, 28.5.–1.6.; rukopis; 7+7+6+6+5+6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,114–119]; Posvěcení života; Křest; Svátost biřmování; Svátost Těla a Krve Páně; Svátost smíření; Přijď, Duchu Svatý; *Oběžník AP*, 4,5/1990.
—1990 SP Čupr, Srdce Ježíšovo; Nepomucenum, 8.6.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,85]; *Klíč k neznámu*, s. 47.
—1990 SP Čupr, Svátost kněžství; Nepomucenum, 11.6.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6]; *Oběžník AP*, 4.5.
—1990 SP Čupr, Eucharistie; Nepomucenum, 13.6.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,84]; *Klíč k neznámu*, s. 183.
—1990 SP Čupr, Svátost pomazání nemocných; Nepomucenum, 15.6.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,94]; *Oběžník AP*, 4–5/90.
—1990 SP Čupr, Synu, jdi dnes pracovat; Nepomucenum, 7.10.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,14]; podle homilie sv. Otce při zahájení synody (30.9.).
—1990 SP Čupr, Nepomucenum, 18.10. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,14a]; použito: 1990 RV; Nedělní Angelus; 4.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,14].
—1990 SP Čupr, Kněžská formace (vést k vnitřnímu obrácení); Nepomucenum, 18.10.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,92]; Angelus, 4.3.
—1990 SP Čupr; Nepomucenum, 19.10. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,13a]; použito: 1990 RV; Nedělní Angelus; 11.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,13].
—1990 SP Čupr, Kněžská formace (život modlitby); Nepomucenum, 19.10.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,93]; Angelus, 11.3.
—1990 SP Čupr, Přijmi sebe sama; Nepomucenum, 19.11.; 20.11.; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,3]; *Quoist*, s. 59.
—1990 SP Čupr, Dvě zvěstování (*Lk* 1); Nepomucenum, 20.11.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,97]; → 1990 DC Rendina; Dvě zvěstování.
—1990 SP Čupr, Maria a plán spásy; Nepomucenum, 3.12.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,110]; *Oběžník AP*, 3/1988.

—1990? SP Čupr, Kristovo narození (*Lk* 2,20–40); Nepomucenum; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,38]; *Gutzwiller*?
—1990–1991 SP Čupr, Odpůrce dobra; Nepomucenum, 5.3.1990, 31.8.1991; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,91].
—1990–1991 SP Čupr, *Quoist*, Mezi člověkem a Bohem, I–XIII; Nepomucenum, 23.11.–5.2.; rukopis; 7+6+6+9+7+5+7+9+8+12+7+6+10 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,120–132]; Starosti; Bezstarostný; Nedat se zavalit prací; Rozhodování I, II; Roztříštění člověka; Mluvím s bližním; Člověk a ti druzí; Umět se soustředit; Nepotlačovat, ale sublimovat; Milovat a darovat se; Přijetí radosti; Umět se zastavit; Být svoboden.
—1991 SP Čupr, Blahoslavení pokojní; Nepomucenum, 17.1.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,95]; HRBATA, *Perly a chléb*, Křesťanská akademie, 1975 Řím, s. 231.

Duchovní cvičení a rekolekce

Praxe dávání duchovních cvičení byla široká, promyšlená a poctivá. Jeho přesvědčivost spočívala především v autenticitě, pokoře a ochotě sloužit.

—1973 DO Čupr, Celodenní ritiro pro školní mládež; Řím, 15.5.; it.; rukopis; I/17 s.; II/16 s.; III/19 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; generální dům Dehoniani – Roma (Via del Casale di San Pio V, 20); Diář 1973, 15.5. [*Archiv CA – JČ,* 3/2].
—1979 DC Čupr; Monte Porzio; 2.–8.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; program DC; L.+M. Sedláčkovi.
—1979 DO Čupr; Monte Porzio; 9.4.; rukopis; 1+7+4+10 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/5]; 7 osob; časově navazuje na 1979 DC Čupr; Monte Porzio; použito 1984 DO Čupr, Quarten (Švýcarsko); 1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.
—1975 DO Čupr; 6.9.; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; Program; Poutníci z Mnichova a Londýna; Monte Porzio; 45 poutníků.
—1975 DO Čupr; 27.9.; 20 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; Poutníci ze Švýcar v Nepomucenu.
—1980 DC Čupr; Norcia, 16.–23.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; program DC; přítomni: P. Cyril, P. Bernard Klener; P. Damián; Fr. Cosmas; Fr. Simeon; Dušan.
—1983 DO Čupr; Holandsko, květen 1983 [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,138]; Vstanu a půjdu ke svému Otci; 24. neděle v mezidobí, C; 1983 *RadVat*, 4 (21.4.)? [neodpovídá].
—1984 DO Čupr; Quarten, 30.3.–1.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; Program; použito 1979 DO Čupr; Monte Porzio.
—1984 DO Čupr; Quarten, 30.3.–1.4.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,51]; V Olivetské zahradě (*Lk* 22,39–46).
—1984 DO Čupr; Quarten, 31.3.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,56]; Vzchopte se, nebojte se; mše z 19. neděle mezidobí, A (*Mt* 14,22–33).
—1984 DO Čupr; Quarten, 1.4.; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,4]; *Salvifici doloris.*
—1984 DC Čupr; Galloro, 2.–9.10. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4]; Santuario di Galloro, Arricia; 15 bohoslovců; seznam účastníků na dopise T. Karczuba z Refugia ze dne 8.6.2006; přesný plán; cyklostylované části breviáře; *La solenne professione di S. Pitero Canisio* (překlad 27. 4.

1979); *Uno schermo Ignaziano per l'esame di coscienza* (1 s.); *Celebrazione di sacramento della riconciliazione* (2 s.); *Esercizii spirituali 9–11 Aprile 1973* (Catania; 3 s.; cyklostyl [Movimento „Pro Sanctitate" Catania]); *Azione paraliturgica*, cyklostyl (C.I.S.M., Albano; 4 s.); Diář 1984 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

—1985 DO Čupr; Quarten, 15.3.–17.3.; několik volných lístečků [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; program; třídenní obnova pro krajany; čeká jej P. Šimčík; navštěvuje T. Pantůčka; navštěvuje rodinu Farských Rütte; zpovídá v italské misii v Curychu; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4,2].

—1985 DO Čupr; Quarten, 15.3.–17.3.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,83]; Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně; *Sulle tracce di Gesù*, s. 93; → 1991 K Čupr.

—1985 DO Čupr; Quarten, 15.3.–17.3.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,30]; Denně se modlit – ale jak?; TILMANN, K., *Denně se modlit – ale jak?*, Česká katolická Charita, Olomouc 1969 s. 1–3.

—1985 DO Čupr; Quarten, 15.3.–17.3.; rukopis; 8+12+8 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,23,24,25]; Modlitba – setkání, I, II, III.

—1985 DO Čupr; Vánoce; Quarten, 15.3.–17.3.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,44]; Setkání s Bohem (Luis Lochet); přiložen dopis V. Vyhlídky.

—1985 DO Čupr; Quarten, 16.3.; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,16]; Farizej a publikán; sobota III. postní.

—1985 DO Čupr; Quarten, 17.3.; rukopis; 9 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,134]; biblický text prvního čtení; IV. neděle postní, B.

—1987 DO Čupr; St. Martin, 1.–8.3.; rukopis; 36 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,142]; Strop Sixtinské kaple+Poslední soud; odkazuje na tiskovou konferenci o restaurování Sixtinské kaple ze dne 10.2.1986.

—1987 DO Čupr; Quarten, 16.3.; rukopis; 4+5 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,17]; Farizej a publikán; sobota třetího týdne postní doby; *Gutzwiller*; *Slovo ke dni*; *Počuli sme*.

—1987 DO Čupr; Ženeva, Freiburg, 25.–31.3.1987; rukopis; 36 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,142]; Strop Sixtinské kaple+Poslední soud; odkazuje na tiskovou konferenci o restaurování Sixtinské kaple ze dne 10.2.1986.

—1987 DO Čupr; Quarten, 25.3.–31.3.1987; it.; několik volných lístečků [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; třídenní obnova pro krajany; prameny: R. Guardini; Raisa Maritainová; srv. *Nuntii* 141, duben 1987; odjíždí 25.3. (jede přes noc); čeká jej P. Šimčík; promítá pásmo o Medžugorje; na závěr v Curychu večeří u Farských; na nádraží jej čeká R. Čemus s autem; Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4,2].

—1987 DO Čupr; Quarten, 25.3.–31.3.1987; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,32]; Opravdu křesťansky věřit; Rodinná spiritualita, 1980 *RadVat*, 8 (10.8), s. 223/1–2 [přeložil Turek].

—1987 DO Čupr; Quarten, 25.3.–31.3.1987; rukopis; 22+11 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,140–141]; Víra, I, II; R. Guardini, CMK 1969, s. 1–3.

—1987 DO Čupr; Quarten, 29.3.; rukopis; 15 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,10]; Uzdravení slepého; 4. neděle postní.

—1987 DO Čupr; Quarten, 25.–31.3.1987; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,28]; Čas na modlitbu, CMK 1971, s. 127.

—1987 DO Čupr; Quarten, 25.–31.3.1987; rukopis; 5+5+13 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,33]; Setkání v lásce a s láskou; *Oběžník AP*, 5/86; MERREL, J., *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby*, Česká katolická charita, Praha 1984.
—1987 DO Čupr; Quarten, 25.–31.3.1987; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,34]; Bůh je můj Otec; CARETTO, C., *Lebo si môj Otec*, SÚSCM, Rím 1982.
—1987 DO Čupr; Quarten, 25.–31.3.1987; rukopis; 2+5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,46]; *Jan* 12,1–11; *Gutzwiller*.
—1987 DO Čupr; Ženeva – Freiburg, 25.–31.3.1987; strojopis; 9. s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; Diář 1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—1987 DO Čupr; Achel (Belgie, trapistický klášter), 9.–11.10.; program; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; třídenní obnova pro krajany; použito částečně 1979 DO Čupr; Monte Porzio.
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,18]; Věříme, protože usilujeme; *Slovo života*, 5/1985.
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,83]; Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně; *Sulle tracce di Gesù*, s. 93; → 1991 K Čupr; Prostá a důvěrná modlitba [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,83].
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,28]; Čas na modlitbu; CMK 1971, s. 127.
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,32]; Opravdu křesťansky věřit; Rodinná spiritualita, 1980 *RadVat*, 8 (10.8), s. 223/1–2 [přeložil Turek].
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 5+5+13 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,33]; Setkání v lásce a s láskou; *Oběžník AP*, 5/86; MERREL, J., *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby*; Česká katolická charita, Praha 1984.
—1987 DO Čupr; Achel, 9.–11.10.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,35]; „Slovo“ uchovávané v srdci; *Oběžník AP*, 5/87.
—1987 DO Čupr; Achel, 11.10.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,45]; Pozvání k hostině; 28. neděle v mezidobí (A); *Počuli sme*.
—1988? Program individuálních exercicií; strojopis; 30 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; Postup při rozjímání: Přehled stručný.
—1990 DC Čupr; Collevalenza, 24.–29.4.; program; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; účastnili se: Jan Košč; Jan Lachman; Zdeněk Mareš.
—1990 Reflexe exercicií T. Špidlíka v semináři; 1.–10.10.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,6]; s. 1 a 7, ostatní strany chybí.
—1991 DC Čupr; letní tábor Svatý Hostýn, Kanada, 30.8.–2.9. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; program+cyklostylovaná brožurka s programem a písněmi; srv. *Nuntii*, 6 (1991), s. 11; součást návštěvy Kanady a USA (26.8.–17.9.1991); Diář 1991 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—1991 DC Čupr; Podrobný program letního tábora Svatý Hostýn, Kanada, 30.8.–2.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,7]; → 1991 DO Čupr [*Archiv CA – JČ*, 1/3].
—1991? DC Čupr; 30.8.–2.9.; strojopis; 11 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,8]; zelený papír; úvodní poznámky jsou pomůcky; velmi dobré; odkazy na německé autory.

—1991 DC Čupr; Nepomucenum, 16.11.; rukopis (knížečka); 8s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/10]; Úvod: Naše pomoc ve jménu Páně; doplněno: 2007 DC Armbruster; Český Těšín 27.8.–5.9.; Diář 2007 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; 13 účastníků; 11 jezuitů, 1 laik, 1 diecézní kněz.
—1993 DC Čupr; Hradiště u Znojma, 17.–24.10. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; program; SS Boromejky; použil → 1967 DC Kořínek SJ, Livorno, 1.–8.10. [*Archiv CA – JČ*, 10/4]; použit I. díl.
—1995 DC Čupr; Český Těšín, 9–17.12.; strojopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/5,10]; pro šest jezuitů.
—1998 DO Čupr; Svatá Hora, 17.7. [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; Mše naší milé paní na cestě; jednodenní DO; průběh liturgie; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1999 DC Čupr; Štěkeň, 19.–25.2.; rukopis; 3+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Mše sv. za odpuštění hříchů (22.2.); použito 1999 DC Čupr; Přepychy; 2.–8.3.; Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; exerciční témata.
—1999 DO Čupr; Svatá Hora, 2.–16.3.; rukopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/1]; voršilky; Uzdravení ochrnulého (16.3.); Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; použit rovněž 1999 DO Čupr; Dobrá Voda; 9.–12.12.; *Živé slovo*, s. 103.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Zázrak rybolovu (11.12.); vítězství → neúspěchem kříže; *Živé slovo*, s. 131.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Zjevení Krista apoštolům (11.12.); *Počuli sme*, s. 1087.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Obraz Otce. Kdo viděl mne, viděl Otce; *Živé slovo*, s. 156.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; U Ježíše; *Porubčan*, s. 216.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Ježíš kráčí po moři (10.12.); *Počuli sme*, s. 549.
—1999 DO Čupr; Dobrá Voda, 9.–12.12.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Vyvolení dvanácti (11.12.); *Živé slovo*, s. 380.
—1999? DO Čupr; rukopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/1]; Hřích – člověk je tedy povolán k rozhovoru lásky s Bohem; *Živé slovo*; přiloženo: 28. neděle /C.
—1999 DC Sýkora; Český Těšín, 27.–30.12.; strojopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; podklady; třídenní exercicie pro mládež.
—2001 DO Čupr; Hradec Králové, 25.–26.5.; sešit; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—2002 DC Čupr; Svatá Hora, 15.–24.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/3,20]; Úvod do exercicií sestrám voršilkám; Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2002 DC Čupr; Svatá Hora, 15.–24.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: 6. neděle v mezidobí; voršilky (20.2.); Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2002 K Čupr; Štěkeň; 26.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; Nejsvětější Trojice, B; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby a čtení na neděle a svátky. Cyklus B*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993, s. 161.
—2002 DC Čupr; Kolín, 12.–21.7.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/5,8]; pro sestry SSJ; Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2002 DC Čupr; Kolín, 12.–21.7.; strojopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,9]; Náměty pro každý den.
—2002 DO Čupr; Přepychy, 2.–6.9.; 12+6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/5]; Obnova s instrukcemi; 11 žen; odkaz na Laplace SJ, *Una esperienza della vita nello spirito*; Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2002 DO Čupr; Kolín, 10.9.–13.9. [*Archiv CA – JČ*, 1/2/5]; prameny: *Živé slovo*; *Počuli sme*.
—2002 DC Čupr; Svatá Hora, 23.–27.9; pohlednice; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; poděkování; DC pro jáhny; 15 účastníků.
—2002 DC Čupr; Kostelní Vydří, 28.9–5.10.; pohlednice; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; poděkování; 7 účastníků.
—2002 DC Čupr; Brno; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/4]; Bůh – slovo; *Jan* 1,1–*18*; *Živé slovo*, s. 48; použito 2002 K Čupr; 31.12.
—2003 DC Čupr; Vranov, 16.–22.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O Panně Marii, Matce církve (22.3.); řeholnice; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DC Čupr; Velehrad, 25.5.–29.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za laiky (26.5.), 51 účastníků; senioři; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DC Čupr; Velehrad, 25.5.–29.5.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za odpuštění hříchů (27.5.), 51 účastníků; senioři; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DC Čupr; Štěkeň, 9.–17.7.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: V den obnovy slibů (17.7.); řeholnice; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DO Čupr; Přepychy, 18.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; O Eucharistii; liturgické perikopy.
—2003 DC Čupr; Znojmo, 12.–18.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za řeholníky a řeholnice (14.10.); boromejky; Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DC Čupr; Kostelní Vydří, 8.–15.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O Nejsvětějším jménu Ježíš (12.11.); Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 DC Čupr; Kostelní Vydří, 8.–15.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Sv. Anežky České (13.11.); Diář 2003 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2004 DO Čupr; Štěkeň, 12.2.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,4]; *Sentire cum Ecclesia.*
—2004 DC Čupr; Velehrad,; 9.–15.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O Panně Marii, Matce církve (15.3.); cyrilky; Diář 2004 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2004 DC Čupr; Kolín, 12.8.–15.8.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za odpuštění hříchů (13.8.); pro ženy z Lidečka (15); Diář 2004 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2005 DC Čupr; Řepy, 11.–18.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za řeholní povolání (13.6.); boromejky; Diář 2005 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2005 DC Čupr; Řepy, 11.–18.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O Nejsvětějším jménu Ježíš (15.6.); boromejky; Diář 2005 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2005? DC Čupr; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,1a]; Program duchovní obnovy.
—2005? DC Čupr; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,19]; Program duchovní obnovy.
—2006 DC Čupr; Český Těšín, 23.–26.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O eucharistii (26.2.); pro všechny; Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2006 DC Čupr; Jiřetín, 19.–28.3; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Nejsvětější Srdce Ježíšovo (24.3.); voršilky; Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2006 DO Čupr; Kolín, 16.–22.7.; [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; body k DC vychází z knihy ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec*; dále obsahuje drobné lístečky: Evropa (Špidlík, *RadVat*, 9.1.2009); HOLZNER, J., *Apoštol Pavel*, Kuncíř, Praha 1939; Benedikt XVI. (*RadVat*, 15.8.2008); W. Kasper (2007); Breviář; Špidlík, Všechno vidět (*RadVat*, 9. 2006); *Živé slovo*; dopis P. Hylmara z 18. října 2005 (svatořečení A. Hurtada); poznámka: V upomínku na duchovní obnovu na Velehradě 1.–5.6.2008.
—2006 DO Čupr; Kolín, 4.–9.8.; 9 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; osnova+K Čupr na svátek sv. Václava; dr. Šafrová+5 žen; Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5]; použil podkladů ze své DO v roce 1987 v Ženevě a ve Freiburgu (Diář 1987, 2.–12.9.1987 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—2006 DO Čupr; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; propojenost (?) na 2006 DO Čupr.
—2006 DO Čupr; Přepychy, 5.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; O Duchu Svatém; liturgické perikopy.
—2006 DC Čupr; Přepychy, 4.–8.9; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za nemocné (7.9.); Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2006 DC Čupr; Vranov, 24.–30.9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/5,1]; program; rovněž [*Archiv CA – JČ*, 20/6,20]; Diář 2006 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2006? DC Čupr; rukopis; 4+1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Meditace – schéma podle P. Špidlíka; exerciční témata; upravil J. Hladiš.
—2006 DC Čupr; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Namáhat se s Kristem; DC 95; III. týden; exerciční témata; Benedikt XVI., *Deus Caritas est*: „Lásku nenacházíme v definitivním stavu, ale v jejím růstu."
—2007 DO Čupr, Český Těšín, 22.–25.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/8]; → 2012 DC Čupr; DC Velehrad.
—2007 DC Čupr; rukopis; 2+4 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Kristus, krása jeho milosrdenství; DC 5/I; exerciční témata; Existence Židů má eschatologický význam – rozměr, zůstanou trvale s námi (Desatero tématem Dne židovsko-křesťanské reflexe RV, 18.1.2007).
—2007 DC Čupr; Český Těšín, 27.–30.9.; strojopis; 2 s.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/9]; Postup při rozjímání.
—2007 Z Čupr; rukopis; 5 dvojstran [*Archiv CA – JČ*, 11/1]; Hřích (23.12.); poznámky k DC.
—2008 DC Čupr; Mendrika, 3.–10.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Nejsvětější Trojice (5.2.); vincentky; Diář 2008 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2008 Z Čupr; 17.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/6,13]; poznámky z DC Pavlík; použito během DC pro sestry voršilky; Svatá Hora, 15.–24.2.
—2008 DC Čupr; Velehrad, 2.–8.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za odpuštění hříchů (5.3.); cyrilometodějky; Diář 2008 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2008 DC Čupr; Velehrad, 2.–8.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Na poděkování Pánu Bohu (8.3.); cyrilometodějky; Diář 2008 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2008 DC Čupr; Kolín, 27.3.–1.4.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/2]. Úvod. Setkání s Kristem. Bůh mne čeká; „Je pěkné, že se mohu plést Pánu bohu pod nohama." (Mons.

Mikulášek, Proglas, 16.5.2009); 9 exercitantů ubytovaných+7 externích; Diář 2018 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2008 DC Čupr; Kolín, 27.3–1.4.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; svátost smíření; *Živé slovo*, s. 392–393; varianta II; exerciční témata.

2009 DO Čupr; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/3]; termíny: 30.9.–4.10. (DO pro všechny); 8.12.–13.12. (DO pro všechny); in 2014–2017 *Na hlubinu* [*Archiv CA – JČ*, 7/1].

—2009 DC Čupr; sedmidenní exercicie [*Archiv CA – JČ*, 10/3]; neúplné.

2/I Bůh mně čeká. Setkání dvou tužeb; Kolín, 6.–9.8.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/3]; DO Petra Lojdová; Brno Grohova, 3.5.2014 → 2009 DC Bujko.

2/II O nutnosti a kráse modlitby; Ignác, učitel modlitby; Pane, nauč modlit – rozum k chápání, srdce k lásce; rukopis; 5+4 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/3]; Špidlík, T., *Ignác – starec.*

2/III Orientace pro modlitbu (→ 2002 DC); Co jsou DC (→Csontos); Samota a láska k lidem (→ *Živé slovo*, s. 216); rukopis; 5+3+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/3]; 2002 DC Mladecko; 2.–10.8.2002; Diář 2002 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

3/I Hřích – Ochrnulý; sv. Tomáš Akvinský; Hřích proti Duchu Sv. (*Jan* 8,13); rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

3/II Indiference – vnitřní svoboda; rukopis; 7+2+9 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; → 1985 DO Čupr; Quarten, 15.–17.3.

4//I Co znamená hřích? (*Jan* 16,5–11; *Mk* 10,17–22; *Mt* 7,21); rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

4/II O hříchu (*Mk* 1,40–5); rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; → 2009 DC Bujko, Český Těšín, 2.–9.2.

6/I II. týden; Posilovat víru a důvěru v Ježíšovu pomoc; Od obrácení k povolání rukopis; 7. 4. [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; → 2009 DC Bujko, Český Těšín, 2.–9.2.

6/II Naděje a důvěra I (*Jan* 15,5; *Lk* 51–19; *Mk* 4,35–4); rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

6/III Naděje a důvěra II (*Mt* 14,23–33; *Jan* 6,16–21); rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

7 Mše svatá na závěr. O Panně Marii – Matce církve; rukopis; 1+2+3 s. [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; Sv. Lukáš (18.10.2003); Emauzy (*Lk* 24,13–35) (*Živé slovo*, s. 128).

—2009 DC Čupr; Velehrad, Stojanov, 7.–13.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O Božím milosrdenství (12.6.); řeholnice; Diář 2009 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2010 DC Čupr; Štěkeň, 14.–22.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Nejsvětější Trojice (16.6.); exercicie řeholnice (14).

—2010 DO Čupr; Doksany, 19.–21.7.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/3]; Mojžíš; *Sk* 7,20–34; *Ex* 3,1–12; I. Mojžíš, kterého si Bůh vyvolil; II. Mojžíš na poušti; III. Mojžíš před hořícím keřem; „Učit se prostřednictvím vnitřního učitele, vnitřní dialog – zajdi do komůrky – nejen prostřednictvím vnějšího (včetně internetu, školy)"; Benedikt XVI., 2010; Diář 2010 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; použito: 2011 DO Čupr; Společenství P.M. na cestách; 16 osob; Diář 2011 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—2010 DO Čupr; Kolín, 19.9.; strojopis; rukopis; s. 1 [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; pro biřmovance; program → 2006 DC Čupr; Namáhat se s Kristem.

—2010 DC Čupr; Kolín, 12.–19.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Na poděkování Bohu (19.11.); exercicie pro ženy (Svatošová; 6 žen); Diář 2010 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2011 DO Čupr [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; Společenství P.M. na cestách; 16 osob; Diář 2011 → 2010 DO Čupr; Mojžíš.
—2011 DC Čupr; Vranov; rukopis; 4+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/11]; Nová evangelizace; jáhni.
—2011 DC Čupr; rukopis; 4+10 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/14]; Hřích: Cítím, tedy jsem. Spaste svoje duše [self our soul = SOS]; nová kniha, RV 4.8.2011.
—2011 DO Čupr; Brno Grohova, 8.7.; rukopis; 1+2+3+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/5]; Boží vůle; Petr Lojda; ES 1; Schiavone; RV – P. Špidlík, 2001; použito Grohova 3.9.2016.
—2011 DC Čupr; Brno, 2.–9.8.; rukopis; 20 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; (9.8.); Orientace pro modlitbu; Petra Lojdová; použito 2010 DC Váni; použito vícero pramenů z minulosti; Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2011 DC Čupr; rukopis; 9 s.+fotokopie (*Živé slovo*, s. 78–81) [*Archiv CA – JČ*, 10/5/6]; Vlastní vůle; Jonáš (středa I. postního týdne; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*, 3. neděle/B); *Jan* 1,23 (srovnejte cestu Pánu); *Lk* 11,29–32 (*Živé slovo*, s. 78); *Lk* 21, 34–36 (téma srdce).
—2011 DO Čupr; Velehrad, období mezi 3.12.2011–30.11.2012 [*Archiv CA – JČ*, 6/1]; pokračování 5.4.2013; 24.5.2013; Setkání rodin s dětmi; 10 setkání; vloženy materiál *Hnutí pro život*.
—2011 DO Čupr; Kolín; rukopis; 1+1+1+1+1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Dobrodiní nemoci; udílení svátosti nemocných (11.12.; 12 osob); *Živé slovo*; exerciční témata.
—2012 DC Čupr; Velehrad; rukopis; 4+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/8]; řeholnice; program+ stručný obsah; 1999 DC Armbruster; Český Těšín, 4.–13.8.; Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2012 DC Čupr; Velehrad, 30.5.–5.6.; rukopis; 11 s.; fotokopie (*Živé slovo*, s. 242–244) [*Archiv CA – JČ*, 10/5/1]; Ježíš volá; II. týden DC; 25 sester; použito: Milan Bubák SVD (slovenské vysílání RV 21.7.2012); 2010 K Čupr, Den zasvěceného života (2.2.); *Živé slovo*, s. 353; *Porubčan*; K Čupr, 26. neděle v mezidobí, C; *Živé slovo*, s. 357; Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; použito 2015 DO Čupr; Brno Grohova, 10.10.; Diář 2015 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2012 DC Čupr; Velehrad, 30.5.–5.6.2012; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; první den (objasnění cíle a poznámek) (31.5.); pro řeholnice; 25 sester; Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2012 DC Čupr; Velehrad, 30.6.–5.7.; fotokopie; 2 s.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/5/12]; pro řeholnice; 2006 List Benedikta XVI. generálnímu představenému SJ P. Kolvenbachovi k 50. výročí encykliky Pia XII *Haurietis aquas*; 2001 K Čupr; Slavnost Nejsvětějšího Srdce Ježíšova; 2012 K Čupr, I. pátek 1.11.; Špidlík, Ne/C.
—2012 DC Čupr; Kolín, 10.–16.8.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: Za odpuštění hříchů (13.8.); pět osob; Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2012 DC Čupr; Kolín, 10.–16.8.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/6]; mešní text: O eucharistii (16.8.); pět osob; Diář 2012 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2012–2013 DO Čupr; Kolín; rukopis; vždy 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/1]; rozvrh dne: 12.–15.3.2012; 16.–20.7.2012; 11.–17.2.2013; 16.–21.4.; 2.–6.6.2013; rozvrh: 7.45 ranní chvály,

8.00 Snídaně, 9.00 Přednáška, 11.15 Mše sv., 12.00 Oběd, 15.00 Přednáška, 16.00–17.30 Osobní rozhovory, 18.00 Večeře, 19.00 Adorace, 19.30 Modlitba před spaním.
—2013 DO Čupr; Brno Grohova, 11.3.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; Seslání Ducha Svatého; liturgické perikopy.
—2013 DC Čupr; Velehrad, 24.–29.11.; strojopis; 80 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/9]; exercicie pro kněze: Svatý Pavel; Diář 2013 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; zpracováno podle Martiniho.
—2013 Modlitby; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9].
—2014 DO – témata; 8.11.; Brno Grohova; rukopis; 14 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; „Ještě se zjevuje na břehu Tiberiadského jezera"; opět tamtéž 19.6.2017.
—2014? DC Čupr; Kolín [s. d.]; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; odkaz na *Živé slovo*.
—2015 DO Čupr; Brno Grohova, 3.1.; rukopis; 10 s.+fotokopie *Živé slovo*, s. 63–64 [*Archiv CA – JČ*, 10/5/7]; Jak číst Písmo svaté (nikoli apologeti, ale svědkové).
—2015 DO Čupr; Brno Grohova; rukopis; 4+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; Láska odpouští hříchy (5.9.); *Živé slovo*, s. 392.
—2015 DO Čupr; Brno Grohova, 10.10.; Diář 2015 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; → 2012 DC Čupr; Ježíš volá.
—2016 DO Čupr; Brno Grohova, 4.6.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; Sedm učedníků; Meditace na první sobotu v měsíci; SS 13.00 meditace; *Jan* 21,1–20; Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2016 DO Čupr; Brno Grohova, 1.10.; rukopis; 1+7 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; Cesta sv. Terezie z Lisieux; Meditace na první sobotu v měsíci; SS 13.00 promluva; *Mt* 19,13–16; Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2016 DO Čupr; Brno Grohova, 5.11.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; Aby člověk mohl žít, musí vědět, proč žije; Meditace na první sobotu v měsíci; SS 13.00 promluva; *Jan* 21,1–17; Diář 2016 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2017 DO Čupr; Brno Grohova, 4.2.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; Dítě rostlo a sílilo; Meditace na první sobotu v měsíci; SS 13.00; obnova, Skrytý život; Diář 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2017 DO Čupr; Brno Grohova, 1.4.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 10/1]; Rozloučení v Betanii; Meditace na první sobotu v měsíci; SS 13.00 promluva; *Jan* 12,1–8; Diář 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
— [s. a.] K Čupr, Věřit – víra; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; exerciční témata.
— [s. a.] K Čupr, Doba církve – znamení doby; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,1]; *Živé slovo*
— [s. a.] DC Čupr; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,18]; Indiference.

Kázání a promluvy

Josef Čupr prošel homiletickou formací v Nepomucenu. Měl značnou praxi s formulováním textů z Radia Vaticana. Vedl si pečlivé záznamy o své kazatelské činnosti a občas se vracel k již proneseným kázáním. Ovšem po celý život vydatně čerpal, jak je patrno i z jeho dochované homiletické produkce, ze svých osvědčených zdrojů. Pozorně reflektoval projevy papežů

a světce. I když méně, ale také vytrvale, sledoval podněty z mimocírkevního světa.

—1967 K Čupr; Neplačte a nenaříkejte; Nepomucenum, 1967; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1970 K Čupr; Homilie tematická (*Mt* 16,24–25); Livorno, 2.8.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání, předneseno večer 11.8.
—1970 K Čupr; Ježíš je přibíjen na kříž; Nepomucenum, postní doba?; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1970 K Čupr; Královně máje; Nepomucenum, květen?; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1970 K Čupr; Promluva k Božskému Srdci Páně; Livorno, 28.8.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1970 K Čupr; Kdo chce jít za mnou; Nepomucenum, 29.9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání v Nepomucenu ke svátku sv. Václava.
—1971 K Čupr; IV. zastavení; Nepomucenum, Svatý týden; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1971 K Čupr; Májová pobožnost; Nepomucenum, 12.5.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání; růženec; odkaz na GUARDINI, R., *Růženec naší milé paní* (*Il rosario della Madonna*, Morcellana, Brescia 1959).
—1971 K Čupr; Panna Maria v našem životě; Nepomucenum, 17.5.; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání; májová pobožnost; předneseno 19.5.; čerpáno z knihy MON CALEPIN, *Deň čo deň*, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1971 (Ján Augustin Beňo).
—1971 K Čupr; Marie je Matka Páně; Livorno, 21.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1972 K Čupr; Chudoba; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/8]; férie; *Mk* 10.28; *Lk* , 19–31; *Mt* 6,24–34; *Lk* 21,1–4.
—1972 K Čupr; Víra; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/10].
—1972 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/9]; férie; *Lk* 14,7–11; *Mt* 11,28–30 (4.11.; So; 30, týden); *Mk* 10,45; *Mk* 9,30–37; *Mk* 10,13–16.
—1972 K Čupr; Domenica XXIV, A; Livorno, září; it.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; cvičné kázání.
—1972 K Čupr; Ctnosti; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/11]; *Mt* 1,18–24 (16.12.), *Lk* 21,12–19.
—1973 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/7]; férie a svátky; *Jan* 14,1–6; *Jan* 10,1–10; Andělé; *Řím* 8,12–27; *Mt* 21,23–27 (Po; III. adv.); *Lk* 21,5–11; *Lk* 1,39–45 (21.12.); Popeleční středa; *Lk* 1,46–55 (22.12.); *Mt* 20,17–28; *Mk* 1,21–28 (Út; 1. týden); *Mk* 10,21; *Jan* 6,27–28; *Mk* 10,15; *Lk* 10.25–37; *Lk* 11,15–26; *Mk* 1,16–20; *Mk* 11,27–33; *Mt* 13.18–23; *Jan* 6,1–15; *1Jan* 2,3–11.
—1973 K Čupr; Domenica XVIII, *Gv* 6,24–35; it.; Katánie, 4.8.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; během svého experimentu v noviciátě; srv. *Nuntii*, 85 (říjen 1973), s. 4.
—1973 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/6]; 16. neděle v mezidobí (B); 15. neděle v mezidobí (B); 14. neděle v mezidobí (B).

—1973 K Čupr; Postní doba; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/16].
—1973? K Čupr; Kde jsou dva nebo tři; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/6]; *Mt* 18,20; 19. neděle v mezidobí; pro RV?
—1973–1980 K Čupr; Svátky a svatí; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/12]; S. Stefano (Gallarate, 1979); Madre di Dio (Monte Grisa, mariánské poutní místo 8 km od Terstu; 1.1.1980); Svatá rodina (Monte Grisa; 30.12.1979); s. Francesco; Uvedení Páně do chrámu (*Dialogo*, IV); Zvěstování Páně (25.3.; neproneseno); sv. Markéta Marie Alacoque (17.10.1973); Andělé strážní (2.10.); sv. Terezie od Ježíše (1.10.1974).
—1974 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/6]; 5. neděle velikonoční (C); Nanebevstoupení Páně; 6. neděle velikonoční (C); Slavnost seslání Svatého Ducha (C); sv. Josefa; 12. týden v mezidobí (*Lk* 9,18–24; C); 22. týden v mezidobí (*Lk* 14,7–14; C); 21. týden v mezidobí (*Lk* 13,22–30; C).
—1974 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/4]; Tutti santi; Apostoli sono mandati; Pietro e Paolo; Ascenzione; La risurrezione; Cristo Re.
—1974 Z+K Čupr; Peccato; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [*Archiv CA – JČ*, 15/17]; *Jan* 8,1–11; *Jan* 8,31–42; *Mk* 2,1–12; Confessione; *Città Nuova*, IV (1974), s. 7; sliby Josefa Čupra, Ciampino, 7.10.1974.
—1975 K Čupr; Norsko Storsand, červen; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; *Nuntii*, 93 (červen 1975), s. 1.
—1975 K Čupr; Promluva pro děti a mládež; Norsko Storsand, červen; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; *Nuntii*, 93 (červen 1975), s. 1.
—1980 K Čupr; Cristo Re; Norcia, 23.11.; it.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,2].
—1980? K Čupr; Jarmilo a Tomáši; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,8]; svatební promluva.
—1980? K Čupr; Abychom nežili sobě, nýbrž žili pro Krista; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,12]; exhortace?
—1982 K Čupr; Svatý Václav; Curych; strojopis; rukopis; 4+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,22].
—1983 K Čupr; Jedno zapotřebí; 29.7.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/20].
—1985 K Čupr; *1Sol* 5,1–6.9–11; *Lk* 4,31–37; Španělsko, 3.9.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,143]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); úterý, XXII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 1,1–8; *Lk* 4,31–37; Španělsko, 4.9.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,144]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); středa, XXII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 1,9–14; *Lk* 5,1–11; Španělsko, 5.9.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,145]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); čtvrtek, XXII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; srv. *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 1,15–20; *Lk* 5,33–39; Španělsko, 6.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,146]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); pátek, XXII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).

—1985 K Čupr; *Mk* 7,31–37; Španělsko, 8.9.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,148]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); pátek, 13. neděle v mezidobí, B; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 2,6–15; *Lk* 6,12–19; Španělsko, 10.9.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,149]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); úterý, XXIII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 3,1–11; *Lk* 6,20–26; Španělsko, 11.9.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,149]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); úterý, XXIII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1985 K Čupr; *Kol* 3,12–17; *Lk* 5,33–39; Španělsko, 12.9.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,147]; setkání zájemců o práci s mládeží na křesťanském základě (Orel); čtvrtek, XXIII/I; Diář 1985 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; *Nuntii*, 136 (říjen 1985).
—1986 K Čupr; Promluva na 4. neděli postní; Řím, Poutní dům Velehrad, 9.3.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,19]; Diář 1986 [*Archiv CA – JČ*, 4/2].
—1987 DO K Čupr; Uzdravení slepého; Quarten, 29.3.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,10]; 4. neděle postní.
—1987 K Čupr; Odpuštění; 13.9.; rukopis; 2+2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,48]; 24. neděle v mezidobí, A; Špidlík, T., *Otčenáš,* Křesťanská akademie, Řím 1973, s. 74–75.
—1987 K Čupr; Svatý Václav; strojopis; rukopis; 6+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,23]; nové kázání zpracované podle dřívějších; doplněné o nové: *Oběžník AP*, 9 (1984); *Oběžník AP*, 5 (1987).
—1988? K Čupr; Člověk žije na rozmezí času a věčnosti; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,12].
—1990 K Čupr; Popeleční středa; Nepomucenum, 27.2.; rukopis; 6 s. [Archiv CA – JČ, 17D/6,8].
—1991 K Čupr; Londýn, 7.7.; strojopis; rukopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,35]; „Nevím, z kterých pramenů vzešla zpráva, že jsem přijel do Londýna zrušit a likvidovat Velehrad."
—1991 K Čupr; Setkání v lásce a s láskou; Svatý Hostýn, 31.8.; rukopis; 5+5+13 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,33].
—1991 K Čupr; Eucharistie; Svatý Hostýn, 2.9.; rukopis; 7 s. [Archiv CA – JČ, 17D/6,84]; *Klíč k neznámu*, s. 183 → 1990 SP Čupr; Eucharistie.
—1991–2018 K Čupr; Vánoce [*Archiv CA – JČ*, 12/9]; shromážděné homilie k tématu Vánoc.
—1992 K Čupr; Sloup, 19.7.; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; tři verze: 2x strojopis; 1x rukopis; připravená nebyla použita; byla nahrazena novou (pomoci poutníkům přiblížit smysl utrpení, vidět utrpení druhého, přiblížit se k němu a rozdělit se o jeho bolest; kořenem utrpení je to, že nedovedeme být s někým; jsme vedle sebe – nesdílní a nesděleni; můžeme začít měnit situaci tím, že budeme dlít u Panny Marie; pokusme se u ní zastavit; jak vzniklo poutní místo Sloup; dřevěná socha Panny Marie Sedmibolestné z minoritského kostela – uzdravila dceru mlynáře trpící padoucnicí; lidé si to sdělili a začali ji navštěvovat; místo se stalo poutním místem zarmoucených a strastmi sklíčených rodičů; jak se díváme na své děti? Vidíme v nich také děti Boží?); Diář 1992; mše svatá ve Sloupě, jdeme pěšky z Jestřebí, celkem 31 osob do Sloupu [*Archiv CA – JČ*, 4/2].

—1992 K Čupr; Pouť ke svaté [Anně]; Bořetice, 26.7.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,14].
—1992 K Čupr; Proč se máme ženit a vdávat, když může jít o omyl? [*Archiv CA – JČ,* 18/2,7]; FROSSARD, A., *Ptali jste se na Boha. Člen francouzské akademie odpovídá na dotazy mladých lidí*, Portál, Praha 1992.
—1992? K Čupr; Pěkná kniha o manželské přípravě: Láska je vaším posláním; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,12]; svatební promluva.
—1993 K Čupr; 28.3.; Český rozhlas Olomouc; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; body k postní době (Popeleční středa); rozhlasový pořad [tři oblasti: modlitba (týká se Boha), sebezápor (týká se vlastního já), dobré skutky (týkají se bližního); odvrátit se od zlého, abychom mohli konat dobro; všechny tři jsou nanejvýš vhodnými prostředky k tomu, aby se nám podařilo úsilí o směru života; jsou viditelným znamením toho, že popel na čelo nám nebyl dán zbytečně – chci se skutečně změnit].
—1993 K Čupr; Pohřeb babičky; 11.6. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; „S Bohem usmířená, utrpením a bolestí očištěná. Odešla její duše a doufám, že nikdo z nás není tak šťasten jako ona. Srdce však nad rakví krvácí, oči se zalévají slzami, cítíme bolest. Jak se dostat šťastně k životu, který nekončí"; použito: PAULINY, A., *Radostné poselstvo. Homiletická príručka na nedele a sviatky. Rok C*, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Řím 1977; *Klíč k neznámu*; *Slovo života*, 8/91.
—1993 K Čupr; 1.9. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; přijímání do noviciátu; Kolín; *Nuntii*, 5 (1993), s. 5; do noviciátu nově nastoupil po P. Krinkovi; prameny: *Duchovní cvičení*, č. 169, 180, 183 „Nerozhodují tu tak vnější přednosti, bystrost, vzdělání, postavení, ale dobře vypozorovaná milost." Rozlišení výslovného ano k povolání, od nepřímého ano, jež se vyslovuje celým životem. (…) Jezuita je člověk mající smýšlení, jaké měl Kristus. (*Flp* 3,8) Definice naší jezuitské formace: *Flp* 2,5. Rozvíjí své lidství tím, že se podílí na smýšlení, jaké měl a má Ježíš Kristus." Forma obřadu: bohoslužba slova s předáním kříže, růžence; poté předání novicmistrovi.
—1993 K Čupr; Před patnácti lety; Lomeček, 2.10.; rukopis; 4+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; promluva a objasnění zasvěcení; Diář 1993 [*Archiv CA – JČ*, 4/2]; přislíbil účast 26.6.1993.
—1993 K Čupr; Krista Krále; Praha, sv. Ignác, 21.11.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; *Nedělní liturgie. Slavnost Ježíše Krista Krále*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském.
—1993? K Čupr; Začínáte dnešním prvním dnem svoje manželství; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,10]; svatební promluva.
—1994–1996 K Čupr [*Archiv CA – JČ*, 2/4]; odkazy na *Živé slovo*; *Porubčan* (zřejmě *Každý den s Bohem. Rozjímání na každý den podle liturgických textů.* Scriptum, Praha 1992).
—1994 K Čupr; Praha, 20.11; rukopis+strojopis; cz+něm; 1+5 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; Společenství naší Milé Paní na cestě; body kázání+průběh liturgie.
—1995 K Čupr; Svátek Panny Marie Růžencové; Lomeček, 7.10.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; *Nuntii*, 10 (1995), s. 2; slíbeno 7.8.; P. František Hobizal, 1933–2001; Diář 1995 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—1995 K Čupr; pouť; Brno Křenová, 8. 12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; farnost u kostela Neposkvrněného početí Panny Marie; Diář 1995 [*Archiv CA – JČ*, 5].

—1995–2017 K Čupr [*Archiv CA – JČ*, 12/11]; advent, B; shromážděné homilie k adventu; neděle i feriální dny.
—1997 K Čupr; Poroučí zlým duchům; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,7]; *Živé slovo*, s. 372.
—1996 K Čupr; Praha, 21.1.; rukopis+strojopis; 1+ 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; s. Monika; sestra z IBMV; V den doživotních slibů; osnova průběhu liturgie; promluva; chrám sv. Josefa; *Nuntii*, 2 (1996), s. 5.
—1996 K Čupr; Pohleďte, bratři, koho si Bůh povolává; 10.3. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,18]; ŠPIDLÍK, T., *Otčenáš*.
—1996 K Čupr; Růžencová pouť; Lomeček, 7.10.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 5]; I. část.
—1995 K Čupr; Růžencová pouť; Lomeček, 7.10.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 5]; II. část: vlastní; Diář 1996.
—1996 K Čupr; Hostýn, 26.8.; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Provinční setkání (26.–27.8.); *Nuntii* 8 (1996), s. 4; průběh: *Nuntii*, 9 (1996), s. 2–3; „Jsme tu, abychom se společně zamysleli nad způsobem našeho jednání, našeho *modus procedendi*, a vytkli si základní orientaci a plán na blízkou budoucnost. Pochopitelně, že využijeme závěry 34. GK, zvláště dekretu 26. Zdůraznění a jasné upřednostnění hluboké osobní lásky k Ježíši Kristu mnohé překvapilo. (…) Bůh z něho udělal vzor našeho způsobu jednání, píše Nadal. Celý život sv. Ignáce byl poutníkovým hledáním *magis*. (…) Pak by se charakteristika našeho *modus procedendi* dala vyjádřit hlubokou osobní láskou ke Kristu naplněnou dynamikou ignaciánského *magis*. Apoštolská síla naší činnosti (evangelizace) pochází z tohoto základního společenství s Kristem. (…) Evangelní rady (…) vyžadují výslovnou touhu dokonale se mu připodobnit.“ (34 GK, 538, 539)
—1997 K Čupr [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Slavnost sv. C. a M.; Sloup → 1992 K Čupr; Sloup, 19.7. 1992.
—1997 K Čupr; Nejsvětější Trojice; 25.5.; rukopis; 2+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,22].
—1997 K Čupr; Chraňte se falešných proroků; 25.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,27]; *Mt* 7,15–20; *Počuli sme*, s. 362.
—1997 K Čupr; Rozmnožení chlebů; 27.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,23]; 17. neděle v mezidobí, B.
—1997 K Čupr; rukopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,25]; 21. neděle v mezidobí, B.
—1998 K Čupr; Ctnosti a dary; Kolín, 13.1.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; pramen: ŠPIDLÍK, T., *Duch svatý. Znáš ho?*, Konference vyšších řeholních představených, Řím 1997, s. 18; *Živé slovo*, s. 64; přijetí do noviciátu; Hlubiňák; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1998 K Čupr; Praha, 27.5.; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; *Jan* 17,11–19; odkaz na *1Jan* 5,1; pramen: *Počuli jsme*; večerní komunitní mše sv., hlavní celebrant, Praha; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; opakováno: Sv. Hora, 14. 7.; Kolín, 9. 8., během DC 14 sester v Kolíně; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1998 K Čupr; Půjdu za tebou všude …; Vranov, 28. 6.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; Primice, Jaroslav Č.; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; použito při DO, Sv. Hora, 17.7.; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].

—1998 K Čupr; Rájec, 30.8.; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; 22. neděle v mezidobí, C; dožínky; koncelebrace s panem kaplanem; „Svobodně se tedy člověk ponižuje jenom před Bohem. A proto ho Bůh povýší. Toto povýšení není kolo života, které by vzápětí srazilo. Je to povýšení věčné jako odměna poslušnosti Bohu. … Jaké máme mít o sobě mínění. … jsme větší … Tento dojem se stává velmi často a snadno naším přesvědčením a přesvědčení vnějším projevem.“; Diář 1998 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1998 K Čupr; Svatba v Lelekovicích; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,6]; *Gn* 1,26–31.
—1998 K Čupr; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,24]; 29. neděle v mezidobí; C.
—1998? K Čupr; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,3]; 33. neděle v mezidobí, C.
—1998? K Čupr; Vitalisté v minulém století oslavovali nezničitelnou sílu života; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,9]; svatební promluva.
—1998? K Čupr; Setkání v lásce a s láskou; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,11]; svatební promluva; *Oběžník AP*, 1986.
—1999 K Čupr; Štěkeň, 20.2.; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; *Lk* 24,45–49; působení Ducha Sv. je ústředním těžištěm DC; DC pro sestry (19.–25.2.); pramen: *Počuli jsme*, s. 1101; použito rovněž Dobrá voda; DC pro sestry IBVM (10. 4.–18.4.); Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1999 K Čupr; Tichý a pokorný srdcem; Štěkeň, 25. 2.; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; *Mt* 11,20–30; DC pro sestry (19.–25.2.); pramen: *Počuli jsme*; druhá část: *Živé slovo*, s. 312; „Tíhy života se nezbavíme únikem, ale prožíváním Boží blízkosti“; doplněno Sv. Klaudius la Colombière, kněz; Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1999 K Čupr; 22.5. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; DO Hradec Králové; Duch Kristův; (závěrečná mše DO 21.5.–22.5); Diář 1999 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; pramen: Kázání na Seslání Ducha Svatého sv. Ignác v Praze, 4.6.1995, Diář 1995 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; stala se součástí DO.
—1999?–2015? K Čupr; rukopis; 150 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/5]; promluvy k svátkům světců.
—2001 K Čupr; Jestřebí; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; mše sv. za řeholní povolání; *Počuli sme*; použito Brno Grohova, 12.3.2013.
—2001 K Čupr; Kolín-Zálabí, 10.6.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; Nejsvětější Trojice, A; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*; „N. Tolstoj vypráví tuto legendu…“
—2001 K Čupr; Obyčtov, 3.7. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; použito 1999 DC Čupr; mše sv. za odpuštění hříchů; Diář 2001 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2003 K Čupr; Kolín, 15.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; Nejsvětější Trojice, B.
—2003? K Čupr; Nebe a země pominou; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,11]; *Živé slovo*, s. 183.
—2004 K Čupr; Trojice není hlavolam; Kolín, 6.6.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4].
—2004 K Čupr; Abrahám se vydal na cestu: co to předpokládá? Chceš být dokonalý? „Stačí chtít“; Praha, 8.9.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; s. Bernardeta, v den doživotních slibů; voršilky; texty při slavení řeholních slibů; Lekcionář VI; Diář 2004 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2005 K Čupr; Tajemství, z něhož žijeme; Brno Křenová, 22.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; Nejsvětější Trojice; A; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*, s. 161.
—2008 K Čupr; 1.8.; Autenticita [*Archiv CA – JČ*, 1/3].
—2013? K Čupr; Posedlost; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; *Živé slovo*, s. 191, 209.
—2013 K Čupr; O Duchu Svatém; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2].

—2013–2018 K Čupr [*Archiv CA – JČ*, 12/12]; shromážděné homilie k adventu.
—2014 Body k promluvám; Kolín, 22.5.; rukopisné poznámky; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 6/3]; papež František (22.5.2014); *Mt* 25,1–23 (Pá, 21. týden v mezidobí); *Živé slovo*, *Porubčan*.
—2014 K Čupr; Velikonoční doba se chýlí ke konci; Brno Grohova, 25.5.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1].
—2014 K Čupr; Nejsvětější Trojice, A; Brno Grohova, 15.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; Diář 2014 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2014 K Čupr; Slavnost Petra a Pavla; Brno katedrála, 29.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; Diář 2014 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2014 K Čupr; Pro Pána Boha je milosrdenství důležitější; Velehrad, 4.7.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; první pátek v měsíci; *Počuli sme*, s. 244; Diář 2014 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2014? K Čupr; Hod Boží svatodušní; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1].
—2014? K Čupr; Svící tvého těla je oko; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; *Počuli sme*, s. 338.
—2014–2018 K Čupr [*Archiv CA – JČ*, 12/10]; shromážděné homilie k adventu především podle nedělí (cyklus A, B, C je spojován do jednoho celku).
—2015 K Čupr; Seslání Ducha Sv.; Brno Grohova, 24.5.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2].
—2015 K Čupr; Nejsvětější Trojice, B; Brno Grohova, 31.5.; rukopis; 3+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; použito rovněž 27.5.2018.
—2015–2019 K Čupr; Svatý týden, doba velikonoční; rukopis; 200 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/8]; několik je staršího data.
—2016 K Čupr; Seslání Ducha Sv.; Brno Grohova, 15.5.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; *Živé slovo*.
—2016? K Čupr; O Duchu Svatém; Brno Grohova, 1.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; *Živé slovo*, s. 168; *Počuli sme*, s. 1019.
—2016? K Čupr; Nejsvětější Trojice, C; Brno Grohova, 22.5.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; *Jan* 16,12–15; Opatrný, A., *Stůl slova. Cyklus C. Zamyšlení nad biblickými texty nedělí a svátků*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, s. 122.
—2017 K Čupr; Seslání Ducha Svatého; Brno Grohova, 4.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2].
—2017 K Čupr; Matoušovo evangelium; Brno Grohova, rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; *Živé slovo*.
—2017–2019 K Čupr; Varia; Brno Grohova, rukopis; 100 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/8]; převážně Vánoce a měsíce leden až březen (před dobou postní).
—2018 K Čupr; Duch Sv. se v nás modlí; Brno Grohova, 20.5.; rukopis; 1+3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2].
—2019 K Čupr; Seslání Ducha Sv.; Brno Grohova, 9.6.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1]; *Jan* 14,15–6.
—[s. a.] K Čupr; Sv. Petra a Pavla; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/1].
—[s. a.] K Čupr; Sv. Václav; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,5].
—[s. a.] K Čupr; Za koho mě považujete ; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 17D/6,5].

—[s. a.] K Čupr; Týden modliteb za jednotu křesťanů; rukopis; 4+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5].

Mariánské homilie

Mariánská kázání jsme shrnuli do jedné z podkapitol, aby podtrhly jeho význam pro mariánské směřování. Josef Čupr je sám částečně uspořádal; vloženo do zvláštní obálky → [Archiv CA – JČ, 10/2].

—1980 K Čupr; Mariánské kázání; Mentorella, květen; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,37]; Mentorella, jedna z nejstarších mariánských svatyní v Itálii a Evropě, v diecézi Tivoli; během třetí probace.
—1989 K Čupr; Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně; Nepomucenum, listopad; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,83]; *Jan* 2,1–11; *Sulle tracce di Gesù*, s. 93.
—1990 K Čupr; Mariin život – schůdná cesta k Bohu; Nepomucenum, 21.–22.2.; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; *Matka Páně.*
—1991 K Čupr; Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně; Svatý Hostýn, 2.11.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,83]; *Sulle tracce di Gesù*, s. 93.
—1992 K Čupr; Nanebevzetí P. Marie; Hostýn, 15.8.; strojopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—1993 Novéna k Panně Marii, in ACAP, 6 (1993) [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—1994 K Čupr; Nanebevzetí Panny Marie; Kolín, 15.8.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—1995? Litanie k Panně Marii („bavorské“); fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,7].
—1999 K Čupr; Navštívení P. Marie; Dobrá Voda, 11.12.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2004 Slavnost Nanebevzetí Panny Marie – cyklus C, in *Nedělní liturgie*, Pastorační středisko AP, Praha 2004.
—2011 K Čupr; O Eucharistii; Velehrad, 5.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; liturgické perikopy.
—2011 K Čupr; O Eucharistii; Velehrad, 9.6.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; liturgické perikopy; rovněž Kolín; 9.8.2012.
—2011 K Čupr; Hodina Boží; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; Východisko z krize: RV 13.10.2011.
—2013 K Čupr; Panna Maria Fatimská; Svatý Hostýn, 13.5., rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; oslava 90 narozenin Karla Říhy.
—2013? K Čupr; Jíst tělo a pít krev; Kolín, 19.4.; rukopis; 3. s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; *Počuli sme*, s. 557; *Živé slovo*, s. 147; pátek 3. velikonočního týdne; Diář 2013 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2014 K Čupr; Památka zasvěcení P. Marie v Jeruzalémě; Brno Grohova, 21.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; odkaz na *Živé slovo*, s. 317; první sliby s. Radka Homolová; Deník —2014 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2014 K Čupr; Zasvěcení P. Marie; Brno Grohova, 21.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; druhá verze; použito opět 21.11.2018.
—2015 K Čupr; Panny Marie Lurdské; Brno, 11.2.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2015 K Čupr; Jak nám může tento člověka dát jíst svoje tělo?; Brno Grohova, 24.4.; rukopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3].

—2015 K Čupr; Těla a krve Páně; Brno Grohova, 4.6.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3].
—2015 K Čupr; Nanebevzetí Panny Marie; Brno, 15.8.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2015? K Čupr; I když mše svatá; 16.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; *Jan* 6,51–58; *Počuli sme*, s. 558; 20. neděle v mezidobí, B.
—2015 K Čupr; Panna Marie Růžencová; 7.10.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2015 K Čupr; P. Maria Bolestná; Jestřebí, 15.9.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; Deník 2015 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2016 K Čupr; Boží Tělo; Brno Grohova, 26.8.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/3]; OPATRNÝ, A., *Stůl slova. Cyklus C. Zamyšlení nad biblickými texty nedělí a svátků*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, s. 127.
—2017 K Čupr; Panny Marie, Matky jednoty křesťanů; Brno u jezuitů, 18.1.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; Deník 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2017 K Čupr; Navštívení Panny Marie; Brno Grohova, 31.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; *Lk* 1,39–56; použito tamtéž v roce 2019; *Porubčan* (zřejmě *Každý den s Bohem. Rozjímání na každý den podle liturgických textů*. Scriptum, Praha 1992) → 1999 K Čupr; Navštívení Panny Marie; Dobrá Voda.
—2017 DO Čupr; Privilegia Mariina; Brno Grohova; 5.8.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; Deník 2017 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2017 K Čupr; Nanebevzetí Panny Marie; Brno Grohova, 15.8.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2017 K Čupr; Svátek narození Panny Marie; Brno, 8.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—2018 K Čupr; Jména Panny Marie; Brno Grohova, 12.9.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; *Lk* 1,39–47; Deník 2018 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2018 K Čupr; Zasvěcení P. Marie; Brno Grohova, 21.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; Deník 2018 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2019 K Čupr; 25. března: Zvěstování Páně; 25.3.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; spojil s jinými třemi homiliemi na stejný svátek.
—2019 K Čupr; Prostřednice všech milostí; Brno Grohova, 8.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; spojil s jinými třemi homiliemi na stejný svátek.
—[s. a.] K Čupr; Zasvěcení P. Marie; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—[s. a.] K Čupr; Slavnost Zvěstování Páně; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—[s. a.] K Čupr; Apoštolové považovali za hlavní; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; *Lk* 24,35–47; 3. neděle velikonoční, B.
—[s. a.] K Čupr; Duch pravdy; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; *Jan* 16,12–15; *Počuli sme*, s. 1019.
—[s. a.] K Čupr; Neposkvrněného Srdce Panny Marie; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; odkaz na *Živé slovo* a *Porubčan*.
—[s. a.] K Čupr; Nanebevzetí Panny Marie; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].
—[s. a.] K Čupr; Panny Marie Královny; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2].

—[s. a.] K Čupr; Narození Panny Marie; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/2]; odkaz na R. Ondruš, s. 457; ONDRUŠ, R., *Blízki Bohu i ľuďom. Životopisy svätých usporiadané podľa liturgického kalendára*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1991.

Rozhlasové relace

Samotný *Archiv CA – JČ* obsahuje jen část jeho činnosti v Radiu Vaticana. Dochované materiály poukazují na jeho velkou pečlivost, důraz na přípravu a vylepšování.

—1976 *RadVat*, 3/65 (7.3.); Církev a svět [*Archiv CA – JČ*, 17/6].
—1976 *RadVat*, 3/74a (14.3.); Homilie na 2. neděli postní [*Archiv CA – JČ*, 17/6].
—1976 *RadVat*, 3/81 (21.3.); Církev a svět [*Archiv CA – JČ*, 17/6].
—1976 *RadVat*, 3/86 (26.3.); Výklad čtení na 4. neděli postní [*Archiv CA – JČ*, 17/6].
—1976 *RadVat*, 3/88 (28.3.); Slovo svatého Otce [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1976 *RadVat*, 3/88 (28.3.); Březnová promluva [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1976 *RadVat*, 4/95,1–5 (4.4.); Církev a svět [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1976 *RadVat*, 4/102a (11.4.); Církev a svět [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1976 *RadVat*, 4/116 (25.4.); Slovo svatého Otce [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1979 Z Čupr; 1.2.; Jan Pavel II. v Mexiku [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1980 *RadVat*, 8/(10.8.80); R. Maritainová – krize víry [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1983 *RadVat*, 9/ (11.9.) [*Archiv CA – JČ*, 17/6]; *Lk* 15,1–32; Vstanu a půjdu k Otci
—1985 *RadVat*, 8/(16.8.) [*Archiv CA – JČ*, 17/6]; „Nová morálka“ bez víry.

Technické projekty a různé náčrty

Josef Čupr měl nejen technický talent, ale studium architektury mu dalo i širší rozhled. Zájem o stavbu spojoval přirozeně i s požadavkem krásy, jak ji pro sebe objevoval prostřednictvím Tomáše Špidlíka.

—1967? Čupr, J., Návrh pro „La Torretta“. Mensile di collegamento; náčrt; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,53].
—1967–1971 Kresby křesťanských symbolů (ryba, alfa a omega; P); 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/2]; použito v časopise?; autor náčrtů Josef Čupr.
—1969? Náčrtek; Pošta – velký vynález; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/3]; autor kresby Josef Čupr.
—1969? Náčrtky; lístečky; karikatura (kačer Donald); dvě postavy; kresba profesora?; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/3]; autor náčrtů Josef Čupr.
—1970 Půdorys a bokorys kaple v Nepomucenu; Liturgická úprava; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/1]; autor náčrtů Josef Čupr; příprava na liturgickou úpravu po Druhém vatikánském koncilu.
—1970? Plánek kaple; výkres; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; autor náčrtu Josef Čupr.
—1970? Ordo Missae; grafický návrh; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/3]; autor kresby Josef Čupr.
—1970? Vánoční oznámení; Občanstvu hnízda našeho odvažujeme se oznámit; vtipný grafický návrh; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/3]; autor kresby Josef Čupr.

—1970? Vánoční oznámení; Vážení spolubratři; vtipný grafický návrh; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/3]; autor kresby Josef Čupr.
—1971 Náčrty, 3x [*Archiv CA – JČ,* 20/3,45].
—1977? Turistická informace: Welcome Oslo [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; mapka kostelů.

Písemnosti z veřejné činnosti původce fondu (materiály a výpisky z děl jiných)

Celoživotní úsilí Josefa Čupra stále čerpat z nejrůznějších pramenů bylo podníceno jeho různými službami, které zastával vždy s nevšedním nasazením. Chtěl být vždy důkladný a nespokojoval se s obvyklými klišé, chtěl věcem přijít na kloub. Proto byl v čerpání poznatků neúnavný. Je zřejmé, že se zaměřoval především na oblast italské teologické produkce. Zde se velmi dobře orientoval a nikdy se s ní nepřestal systematicky stýkat a vést s ní dialog. Ten byl ovšem převážně založen na prosté recepci, protože již svým výběrem si stanovoval jasné hranice jakosti teologického uvažování. Nezdržoval se výstřelky a módními směry.

Shromážděné materiály k duchovním cvičením

—1929 Pius XI., *Mens nostra. Okružní list Pia XI. O horlivém šíření duchovních cvičení*; 20.12.; samizdatové vydání; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; nový překlad (Jiří Sýkora?); česky SUCHOMEL, F., – KORVAS, O.M., *Duchovní zátiší. Kniha o exerciciích doma i v cizině*, Bohuslav Kümpel, Plzeň 1938, s. 6–24; rovněž *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje*, Olomouc 1930 [separátní tisk]; *Hlasy Svatohostýnské*, 26/3,4 (1930). Příloha *Obrození*.
—1973 Esercizii spirituali 9–11; Catania; duben; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4]; Movimento „Pro Sanctitate" Catania.
—1977? Z Čupr; LAPLACE, J., *Una esperienza della vita nello Spirito. Dieci giorni nella tradizione degli Esercizi spirituali*, Ancora, Milano 1974, s. 1–53 [*Archiv CA – JČ,* 17D/5].
—1978 Z Čupr; 17.–18.8.; it.; rukopis; 20 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/15]; zápisník; Contemplazione del Regno.
—1980? Z Čupr; *Incontro con Cristo. Diario intimo degli esercizi per giovani*, Cenacolo, Brescia 1961 [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,8]; 1. Úvodní meditace, 8 s.; 2. Bláznivě běžíš cestami tohoto světa, 1 s.; 3. Historie spásy a hřích, 7 s.; 3. Eschatologická povaha skutečnosti, 2 s.
—1980 FEDERICI, G.S., La meditazione di „Tre binari", in *Notiziaria Fies*, 60 (1980), s. 16–36 [*Archiv CA – JČ,* 20/1,10].
—1980? Z Čupr; IPARRAGUIRRE, I., *Guida pratica di esercizi per l'uomo di oggi. Applicazioni alle varie categorie*, LDC, Elle Di Ci 1969; it.; 3 s.; 2. [= *Guida*]. Vše potřebuje Boha; 3 s.; 3. Poučení, 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,8].
—1980? Z Čupr; Schéma podle *Guida pratica di esercizi*; [s. l.], [s. a.]; it.; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,8]; velmi přesně zpracované téma třídenní rekolekce.
—1980? Z Čupr; BETTAN, G., *Appuntamento con Dio. Temi di riflessione e di preghiera per un corso di esercizi spirituali*, Ancora, Milano 1974 [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,8]; 1. Teologie pozemských hodnot, 8 s.
—1980? Z Čupr; SCHIAVONE, P., *Exercizii Spirituali. Temi di predica* [s. l.], [s. a.]; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,8]; Bůh k nám mluví prostřednictvím svých darů.

—1988 G. C. Federici SJ, Le regole per il discernimento; fotokopie; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/9]; srv. FEDERICI, G.S., Le regole per il discernimento degli spiriti, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 3 (1988), s. 52–54.
—1988 *Principio e fondamento. 2. convegno regionale 1998*, Apunti di spiritulità 24, PUG, Roma 1988 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/19]; obsah: RENDINA, S., *Principio e Fondamento*, s. 5–20; DEMOUSTIER, A., *L'uomo è stato creato*, s. 21–34; *Sintesi del lavoro dei gruppi*, s. 35–42.
—1988 Z Čupr; P. Alberto Garaù, Scopo degli ES; Galloro, 3.12.; rukopis; 14 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,3]; trhací blok (modrý).
—1989 Z Čupr; FEDERICI, G.S., *Per uno colloquio di direzione spirituale*; Galloro, 31.8.–9.9.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,1].
—1989 Z Čupr; FEDERICI, G.S., *I santissimi doni. Lettera a F. Borgia, 20.9.1548*; Galloro, 31.8.–9.9.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,2].
—1989 Z Čupr; FEDERICI, G.S., *Suggerimenti per una revisione di vita a per un coloquio spirituale*; Galloro, 31.8.–9.9.; it.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,3].
—1989 Z Čupr; FEDERICI, G.S., *Qualche testo riguardante gli essercizi, su cui riflettere*; Galloro, 31.8.–9.9.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,4].
—1989 Z Čupr; FEDERICI, G.S., *A proposito della esimia illustrazione del Cardonner*; Galloro, 31.8.–9.9.; it.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,5].
—1991? DC Čupr; 30.8.–2.9.; strojopis; 11 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,8]; zelený papír; úvodní poznámky jsou pomůcky; velmi dobré; odkazy na německé autory.
—1992? Z Čupr; Exercicie přinášejí plody; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/7]; odkaz na P. Schiavoneho; úkoly jednotlivých činitelů v DC → 1992 Klášter ve městě.
—1993 Z Čupr; G. C. Federici SJ, *Le realtà terrestri come un contesto in cui realizzare il „progetto di Dio…"*; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/6]; srv. FEDERICI, G.S., Le realtà terrestri, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 6 (1993), s. 135–137.
—1993 Z Čupr; Lino Tieppo, Exercizii spirituali nella vita ordinaria; 26.7.; it.; fotokopie; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/1,9]; Villa S. Giuseppe, V. Ca' Morosini, 41; 36061 Bassano del Grappa; překlad 26. 7. při návštěvě Prahy na Ječné sign. Massimo De Gaspari.
—1993–1994 Špidlík, *Rekolekce 1993+1994*; CD; 1994 [*Archiv CA – JČ*, 9/3].
—1994 Z Čupr; *Esercizi Ignaziani. Il peccato come antitesi del progetto di Dio*; 17 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/12]; srv. FEDERICI, G.S., Esercizi Ignaziani. Il peccato come antitesi del progetto di Dio, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 3–4–5 (1994), s. 107–109.
—1994 Z Čupr; G. C. Federici SJ, *La libertà interiore presupposto della scelta perfetta*; 8. s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/8]; srv. FEDERICI, G.S., La libertà interiore vissuta, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 3 (1994), s. 59–60.
—1995 Z Čupr; G. C. Federici SJ, *La rinnovata „chiamata" di Dio*; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/3]; srv. FEDERICI, G.S., La rinnovata „chiamata" di Dio, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 3 (1995), s. 135–137.
—1996 Z Čupr; Český Těšín 1996; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; informace na téma ignaciánských duchovních cvičení s individuálním vedením.

—1998 Z Čupr; Kolín, 7.8.; rukopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; DC – témata; Aby člověk mohl žít, musí vědět, proč žije; Dopis pro tebe, 2/1975.
—1998 Z exercicií z DC Dušek, Velké exercicie sv. Ignáce v Kolíně, 4.10.–1.11.; 52 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; zápisky exercitanta; 7 boromojek; Diář 1998, 3.11. [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1999 Duchovní obnova; Stojanov, 1992 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/27]; Sýkora, J.; jedná se o návod pro začátečníky.
—1999 Pětidenní exercicie pro řeholníky; Český Těšín; 5.–9.7.; 108 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/23]; Sýkora, J.; osmidenní exercicie.
—1999 Třídenní exercicie pro mládež; Český Těšín, 3.–5.12. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/26].
—1999? Rozjímání k DC; Český Těšín, 6.4.–11.4.; 114 stran [*Archiv CA – JČ*, 2/1/30]; Sýkora, J.?.
—2000? RAHNER, K., *Z exercičních modliteb Karl Rahnera*; strojopis; 18 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,12]; přeložil A.H. = Antonín Holas.
—2002 Pravidla sv. Ignáce; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,1]; IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní cvičení*, Refugium, Olomouc 2002, s. 106–113.
—2002? Smékal, V., Vývoj osobnosti. Psychologická a teologická perspektiva; schéma; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,18]; prof. Vladimír Smékal (1935); po roce 1997 Fakulta sociálních studií; od r. 2000 ředitel Výzkumného centra vývoje osobnosti a etnicity.
—2002 Sbírka modliteb; fotokopie [*Archiv CA – JČ*, 13/1]; dostupné z: http://www.jesuit.cz/old/?id=modlitby.
—2002 Duchovní obnovy 2002 na Velehradě – Stojanově; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2003 Duchovní obnovy 2003 na Velehradě – Stojanov; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2005 G. C. Federici SJ, A proposito dell'esercizio ignaziano «di due vessili»; I+II, 10+5 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/11]; srv. FEDERICI, G.S., *Cammino ignaziano. Gli «Esercizi Spirituali» di sant'Ignazio di Loyola*, EMP, Roma 2005, s. 283–294.
—2006 Tvář Boha lásky, cesta pro lidstvo (modlitba); Velehrad, 3.4.; tisk [*Archiv CA – JČ,* 18/3,5]; postní doba; Lída Tomková; Staré Město?
—2006 DC Lízna; Český Těšín, 22.–30.6. [*Archiv CA – JČ,* 19/2]; program+ručně psané intstrukce a body; 2 účastníci; podrobné poznámky česky; YARNOLD, E., *Time for God*, William Collins sons and Company, London 1991; *Opening the door*; anglický jezuita a teolog; v letech 1965–1972 zodpovídal za studium na Campion Hall na Oxfordské univerzitě.
—2006 DC Lízna; Předpoklady k dobrému vykonání DC; Český Těšín, 22.–30.6.; rukopis; strojopis; 6+11 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,13]; YARNOLD, E., *Time for God*, William Collins sons and Company, London 1991.
—2007 DC – témata; Brno; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Budou hledět na toho, koho probodli. Poselství Benedikta XVI. k postní době 2007, in RV 13.2.2007.
—2007 DC – témata; Kroměříž; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Úvod.
—2007? Organizace exercicií; Kolín?; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; napsáno z druhé strany promluvy Cyrila Johna SJ z roku 2007.

—2008 Duchovní centrum sv. Františka z Pauly, Vranov; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2009 DC Lízna; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,7]; II. týden; program.
—2009 DC – témata; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Kučera; úvod; použito 1968? KUČERA, F., Komentář [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; Postup při meditaci, schéma; strojopis; 3 s.
—2009 Vhodné texty pro DC; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; biblické perikopy; příprava pro DC; jednotlivá témata a k nim přiřazené odkazy na biblické perikopy nebo breviář.
—2009 DC Bujko; Český Těšín; 2.–9.2.; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Setkání se zmrtvýchvstalým Kristem.
—2010 Z Čupr; Orientace pro modlitbu; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; „Exercicie navrhují způsob, jak se otevřít Božím darům."
—2010 DC – témata; 26.2.; rukopis; 40 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; mše svatá; sesbírána kázání Josefa Čupra; odkazy na *Živé slovo*, SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*.
—2010 DC – témata; 24.2.; rukopis; fotokopie; 12 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; mše svatá; *Živé slovo*; *Porubčan*.
—2010 DC – témata; Brno; rukopis; fotokopie; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; mše svatá; *Živé slovo*; rovněž 2008 DO Čupr; Velehrad 2.–8.3.; Diář 2008 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—2010 DC – témata; rukopis; 23 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; O Božím milosrdenství.
—2011 Duchovní cvičení na Velehradě 2011; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2011 DC – témata; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; pokušení Páně (Špidlík, Obludy ve vlnách srdce); přiložen strojopis; ŠPIDLÍK, T., Obludy ve vlnách srdce (Pokušení Páně, *Lk* 4,1–13), in *Slyšet Boha v ranním vánku*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005, s. 110–113.
—2011 DC Čupr; 13.6.; rukopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Ježíš na poušti; V/III; nepoužito.
—2012 DC Árvai; Český Těšín, 15.–24.1. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,17]; vnútorné putovanie človeka v ignaciánských duchovných cvičeniach; podle jeho licenciátní práce ÁRVAI, L., *Il cammino interiore della persona negli Esercizii Spirituali Ignaziona. Tesi per la licenza in spiritualità*, PUG, Istituto di Spiritualità, Roma 2008.
—2012 DC – témata; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Ježíš volá. II. týden DC: Od obrácení k poslání.
—2012 DC – témata; rukopis; 7+5 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; O utrpení Páně I, II.
—2012 Duchovní cvičení na Velehradě 2012; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2013 Duchovní obnova; Kolín, 29.7.–30.7. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; s. Denisa Červinková pro 23 osob; poznámka: „Na mších svatých nebyl nikdo, jsou to farní mše svaté."
—2013 Duchovní cvičení na Velehradě 2013; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2013 DC Martini; Adam, obrácení (DC 1); Na cestě do Damašku; rukopis; s. [*Archiv CA – JČ*, 11/4]; podle Martiniho; s dopisem Jiřího Plhoně; → 2013 Plhoň; dopis.

—2013 Duchovní cvičení v exercičním domě Kolín 2013; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/2]; roční program.
—2015 DO Čupr; 11.4.; → 2009 DC Bujko [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Setkání se zmrtvýchvstalým Kristem.
—2016 DC – témata; 24.7.; Brno Grohova; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Ignác, učitel modlitby (Otčenáš); *Živé slovo; Na minutu s Ladislavem Kubíčkem. Zapaluji?*, ed. M. Svatošová; Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, s. 61; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*.
—2016 DC – témata; Brno Grohova, 3.12.; rukopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Obrácení; rovněž použito ŠPIDLÍK, T., Co je život? Život není čas, život není prostor, ale život je setkání, in *Brázda* (1990–1991), s. 6–7.
—2017 DC – témata; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Odpusť nám, jako i my; KKC 2838; 2945; → 2010 DC Váni.
—2017 DC – témata; Brno Grohova; 29.1.; rukopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Podoba dokonalého Kristova učedníka; použito v K Čupr 17.2.2010.
—2019 DC – témata; rukopis; 10 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Ježíšovo proměnění.
—[s. a.] Blahoslavené a svaté Terezie v církevním roce; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; → 2014 DC – témata; Ještě se zjevuje na břehu Tiberiadského jezera.
— [s. a.] DC; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,18]; První cvičení; Hříchy, I., II. (všední hříchy); LAPLACE, J., *Una esperienza della vita nello Spirito. Dieci giorni nella tradizione degli Esercizi spirituali*, Ancora, Milano 1974, s. 34.
—[s. a.] DC; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,19]; Rozdíl mezi rozjímáním a nazíráním.
—[s. a.] DC; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,20]; Svatý Ignác hledá trinitární světlo.
—[s. a.] DC; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,21]; Program individuálních exercicií.
—[s. a.] Přikázání lásky; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,4]; Lízna?.
—[s. a.] Z Čupr; G. C. Federici SJ, *Gesù Cristo ci chiama sempre*; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/4]; *Mt* 19,13–22.
—[s. a.] Z Čupr; G. C. Federici SJ, *Le regole ignaziane „per sentire con la Chiesa"*; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/7] www.raggionline.com/esercizi/regole_chiesa/2018/regole_chiesa_federici.pdf.
—[s. a.] Z Čupr; Gesù supremo liberatore, 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/13].
—[s. a.] Z Čupr; Prima settimana; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/14].
—[s. a.] DC – témata; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/7]; Povolání. První učedníci Ježíšovi.

Výpisky, přípravy k homiliím a katechezím

—1970 Z Čupr; Výpisky citátů z Cyrilometodějského kalendáře 1970; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,25].
—1972 Cesta do Svaté země; rukopis; koncept relace; 4 s.; 27.6.–3.8.; rukopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; Diář 1972 [*Archiv CA – JČ*, 3/2].
—1974 Z Čupr; Joseph Ratzinger, Introduzione al cristianesimo; 18.3.(?)–1.4.; it.; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,3]; poznámky z knihy RATZINGER, J., *Introduzione al cristianesimo. Lezioni sul simbolo apostolico*, Queriniana, Brescia 1971; in 1974 DC Říha.

—1975 Z Čupr; Zbožštění křesťana (u řeckých otců); rukopis; 16 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,58]; ZOMPARELLI, B., *Spiritualità patristica*, Teresianum, Roma 1971–1972; Bruno Zomparelli, O.C.D, 1940–1997.
—1977 Z Čupr; Zajímavé myšlenky; Řím; lístečky; 23 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—1978 Z Čupr; CIPRIANO, S., *Il senzo del peccato nella Bibbia*, [s. l.], [s. a.]; it.; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2,5].
—1984? Prožívat čas vykoupení [DO?]; podrobné výpisky; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; odkaz na CARRÙ, G., *Sulle tracce di Gesù*; Mons. Giovanni Carrù (1945); doktorát z teologie na Lateránu a z pedagogických věd na Papežské salesiánské univerzitě. Působil v turínské kurii jako ředitel diecézního a regionálního katechetického úřadu a v letech 1976–1996 vyučoval na turínské teologické fakultě. Vedl také turínskou diecézní synodu jako generální sekretář a biskupský vikář pro pastoraci. Od roku 2003 působil na Kongregaci pro klérus.
—1986 Z Čupr; Život a učení Ježíše Krista; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/1,2a].
—1987? K Koláček; Pramen života v domě; strojopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,14].
—1997 G. C. Federici SJ, Una forza era uscita da Lui; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/10]; *Mk* 5,30; srv. FEDERICI, G.S., Una forza era uscita da Lui, in *Societas. Rivista bimestrale dei Gesuiti dell'Italia Meridionale*, 3–4 (1997), s. 64–65.
—2000 Z Čupr; Odpustky, rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 11/1]; Jan Graubner, Řím; Svatý rok 2000.
—2000–2016 Z Čupr; Myšlenky; školní sešit [*Archiv CA – JČ*, 12/6]; krátké citace, postupně sbírané; zřejmě do tohoto sešitu shromážděné v roce 2016.
—2001 Z Čupr; Bůh stvořil lidi se sklonem ke hříchu?; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Proglas; 20.10.
—2001 Poslední věci; Biblický seminář; 20.–23.4.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,11]; srv.
—2004 Blahoslavená Laura; leden 2004; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,4]; *Salesiánský magazín*, 1 (2004), s. 22.
—2005 Z Čupr; Víra v Krista; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Farní časopis *Cesta*, 4 (2001).
—2007 Z Čupr; BENEDIKT XVI., *Budou hledět na toho, koho probodli*, Vatikán 2006 [*Archiv CA – JČ*, 10/5/13].
—2008 Koláček; Dopis+Příloha; 26.1.; tisk; 1+10 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,2]; Josef Ratzinger, Proč jsem ještě v katolické církvi; J. Koláček posílá mailem P. Čuprovi.
—2010 K Čupr; Pravidla zdrženlivosti v jídle; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Živé slovo*, s. 70; Popečení středa. Půst.
—2010 Z Čupr; Tíha života; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Mt* 11,28–30.
—2010 Z Čupr; Vinný kmen a ratolesti; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Jan* 15,1–8; *Živé slovo*, s. 160.
—2010 Z Čupr; Svědectví skutků; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Jan* 10,22–30; *Živé slovo*, s. 159.
—2010 Z Čupr; L.N. Tolstoj vypráví tuto legendu; 9.5. (6. neděle velikonoční); rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; SIMAJCHL, L., *Uvedení do bohoslužby*, s. 161.

—2010 Z Čupr; Dítě vzor; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Mt* 18,1–5; *Živé slovo*, s. 345.
—2010 Z Čupr; Mateřství Panny Marie; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Lk* 1,46–56; *Živé slovo*, s. 39.
—2010 Z Čupr; Magnifikat; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; *Lk* 1,46–56; *Živé slovo*, s. 29.
—2010 Z Čupr; Blahoslavenství; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/7]; Podoba dokonalého Kristova učedníka je nastíněna v poselství blahoslavenství.
—2011 Z Čupr; Myšlenky; rukopis [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; Augustin; Panna Maria Sedmibolestná; Legenda o Kryštofu (*Živé slovo*, s. 155); Křest společenský a různé autority; *Jiskry sv. Ignáce*, 2.2.; ŠVIHÁLEK, L., *Důvěřuj životu*, Advent-Orion, Praha 2000; Boží vůle; Ateistická výchova; latinská pořekadla.
—2014? K Čupr; Povolání; rukopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; Špidlík, s. 107.
—2015 Z Čupr; Svatý Alois; Brno, Velikonoce 2015; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3].
—2016 Z Čupr; Papež František, Trpělivé snášení protivných lidí; Řím, 16.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; generální audience, in RV.
—2016 Z Čupr; Papež František, V Ježíšově osobě pláče Bůh Otec; Řím, 27.10.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; generální audience, in RV.
—2016 Z Čupr; Petr Lombardský; Řím, 25.1.; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; in RV.
—2017 Z Čupr; papež František z kaple sv. Marty; Řím, 7.11.; rukopis; s. 1 [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; generální audience, in RV; ztráta schopnosti vnímat, že jsme milováni Bohem.
—2017 Z Čupr; Papež František, Matky přemáhají každý perverzní systém ideologických diktatur; Řím, 21.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; generální audience, in RV.
—2017 Z Čupr; Papež František, Proti kulturní a duchovní kolonizaci je jediný lék – mučednictví; Řím, 22.11.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; generální audience, in RV.
—2017 Z Čupr; Papež František, Slitovnost; Řím, 14.5.; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/1]; generální audience, in RV.
—2017? Z Čupr; Domenico Fontana; rukopis; s. 1 [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; poznámka; Carlo Fontana (1638–1714); italský barokní architekt a sochař švýcarského původu; Fontana di sinistra in Piazza San Pietro (1675); Domenico Fontana (1543–1607); italský architekt, malíř a sochař pozdní renesance; v roce 1586 vztyčil na náměstí sv. Petra egyptský 327tunový obelisk.
—2018 Z Čupr; Edit Steinová; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3].
—2018 Z Čupr; Papež František; Ohroženi otroctvím; Řím, 12.9.; s. 1 [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; poznámka na obálce; dostupné z: https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180912papez-frantisek-nejhorsim-otroctvim-je-vlastni-ego.
—[s. a.] Cap. 22 della Genesi; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/5]; Targum al v. 1.
—[s. a.] Téma: křesťanské náboženství?; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,8].

Materiály z Nepomucena

Okruh dokumentů zahrnujících různé oblasti života a poslání Nepomucena je značně široký a obsahuje celou paletu formačních otázek. Čuprova osobní zkušenost s Nepomucenem se pro něj stala měřítkem budoucího rozlišování církevně-kanonické problematiky.

—1967 Svatováclavská akademie (program); rukopis; 1+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,48].
—1967? Čupr – přijímá dárky pod stromeček pro ostatní [*Archiv CA – JČ,* 20/3,49].
—1967–1968 *Kvas*, 1 (1967–1968); 2 (1967–1968); 3 (1967–1968) [*Archiv CA – JČ*, 8/9]; studentský časopis alumnů papežské koleje Nepomucenum, Via Concordia 1, Roma.
—1969 Čtrnáctý únor. Sborová recitace (bratři Jan a Karel Filipové); scénář; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,51].
—1969 Vyhlídka; Proslov novokněze; Nepomucenum, 21.12.; rukopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/12]; Vladimír Vyhlídka (1925–2011), český římskokatolický kněz, vysvěcen 20. 12. 1969, překladatel, sekretář kardinála Tomáška, vyšehradský kanovník a papežský kaplan; emigroval v roce 1964; zmiňován biskup Stanislav Zela (1893–1969); vzpomíná jeho návštěvu 25. 2. (1969?) a jeho nedávnou smrt (6.12.); srv. *Nepomucenský kruh*, 1 (24.12.1969), s. 11.
—1969? Program vánoční besídky v Nepomucenu; tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,47].
—1969–1972 *Nepomucenský kruh*, 4 (1967–1968); 1 (1969); 2 (1970); 3 (1970); 4 (1970); 5 (1970); 6 (1971); 7 (1971); 9 (1972) [*Archiv CA – JČ*, 8/9].
—1970 Formulář *Liturgický týždeň*, Nepomucenum, 11.–18.10.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/8/4].
—1970 Z kolejní kroniky; letáček; tisk; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,41]; Jubilejní rok sv. Otce; s. 4: „A ještě na jednu, rovněž radostnou událost nesmím zapomenout. Tohoto dne (14. března 1970) přijali J. Čupr a L. Daněk exorcistát a akolytát."
—1971 Z našej kroniky; Nepomucenum; letáček; tisk; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,40].
—1971? P. Št. Vragaš proti P.J. Pernikářovi (denunciace); rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,44].
—1972 Body k seminárnímu pořádku; Nepomucenum, 3.–30.1. [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; průběh měsíce: „Není problém jak uspořádat pořad dne, ale jak stanovený řád dodržovat"; Ubytování alumnů 1970/71/72; Čupr bydlel ve 3. poschodí, pokoj 309 [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1972 Z Čupr; Teologie a víra; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; body; Teologie a víra není totéž; scholastika říká: co člověk poznává, má rád; v Krédu je to opačně; závislost mezi věděním a láskou je vzájemná, *oboustranná*; po vystudování teologie by měl člověk vědět, co církev věří; kněz není táborový řečník; nutno spojovat spekulativní a pozitivní teologii.
—1976 Relazione dei Seminari, Collegi e Convitti Ecclesiastici di Roma per l'anno 1976–1977; strojopis, kopie; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; Špidlík nominato 24. 10. 1951.
—1977 Bilancio consuntivo per l'anno 1977; strojopis, kopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1].
—1978 obálka+několik nevyplněných upomínek na slavnost v Nepomucenu; 11. 3. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; „Patrizie Hochmanová přijala poprvé Tělo Páně"; sdělení na obálce (koncept textu?), v níž se nachází tři nevyplněné upomínkové listy k prvnímu svatému přijímání.
—1979? Formulář s povinnostmi rezidenta; Nepomucenum; it.; cyklostyl; 2 s. (1979) [*Archiv CA – JČ*, 14/1].
—1985 Bezdíček, Pravidla Papežské koleje sv. Jana Nepomuckého (zesoučasněné vydání 1985, K. Vrána); cyklostyl; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1989–1990 Seznam bohoslovců v Nepomucenu; doplněny poznámky z představení se spirituálovi; 1+20 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

—1990 Seznam bohoslovců, kteří přišli dodatečně k rozhovoru s P. spirituálem; 1.12.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1990 Seznam bohoslovců, kteří přišli k rozhovoru s P. spirituálem; 3.11.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1991 *Brázda*, 1 (1990–1991) [*Archiv CA – JČ*, 2/1/28]; redakční rada: E. Tvrdoň; S. Košč; M. Gavenda.
—1991 Karel Vrána; Stanovisko Nepomucena k otázce samostatné slovenské koleje; 16.2.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

Materiály týkající se Vatikánského rozhlasu

Česká redakce Vatikánského rozhlasu byla pro Josefa Čupra mimořádnou školou životních zkušeností i v posuzování světonázorových proudů moderní doby.

—1971? RV; Krize církve; 22.7.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1971? RV; Svatost církve; 29.7.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1972 RV; koncept relace o kněžském svěcení; 18.3. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,8].
—1973 RV; Relace o GK; strojopis; 5. s. [*Archiv CA – JČ,* 22/5,10].
—1974 RV; Škarvada, Silvestrovská úvaha; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,21]; 1974 *RadVat*, 12 (31.12.), s. 365, 2–4.
—1975–1983 Výběr pro relace RV; fotokopie; několik desítek [*Archiv CA – JČ*, 15/20]; výběr učiněný Josefem Čuprem pro jeho duchovní promluvy, kázání a obnovy.
—1976 RV; Ať mluví tvé skutky; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1976 RV; Když přijde zatěžko se zpovídat; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1976 RV; Nezbytná podmínka; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1976 RV; Koláček, 24. neděle během roku; 10. 9.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,31].
—1977 RV; 16.1.; strojopis; kopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; Generální představený TJ, otec Petro Arrupe; 1977 *RadVat*, 1 (16.1.).
—1977 RV; Spolu s Kristem je třeba milovat i kříž; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1977–1996 Relace RV (poslané faxem) [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; Přijď Duchu tvůrce; Otec Pedro Arrupe mluví; Padre de Aldama a jeho rodina (4.3.1966); Nedělní Anděl Páně (21.6.1991); Promluva sv. Otce v Castelgandolfu (12.9.1991); La Compagnia entrò nei territori delle terre boeme… (4.5.1990); Interview s A. Frossardem (3.2.1992); Privilegia Mariana (13.7.1977).
—1978 RV; Špidlík, Boží mateřství; 15.12.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,20]; 1978 *RadVat*; 12 (15.12.), s. 349, 3–5.
—1979 Z Čupr; 1.2. [*Archiv CA – JČ*, 1/5]; Jan Pavel II. v Mexiku.
—1980 RV; Rodinná spiritualita; 10.8.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,29].
—1981 RV; Čupr, uvedení do relace Karla Říhy; 19.1. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; Karel Říha, Liturgická zkušenost – zjevení Boží blízkosti, 1981 *RadVat*, 1/19,2–3 (19.1.); Karel Říha SJ (1923–2016).

—1982 Udalosti ve Veľkom Krtíši; 6.–11.10.; slov.; samizdat; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1983 RV; Špidlík, Láska a kříž; 29.4.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,32]; 1983 *RadVat*, 4 (29.4.), s. 119, 2–4.
—1984 RV; K padesátinám P. Josefa Čupra; 29.1.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; fiktivní pořad RV.
—1985 RV; Slovenská redakce; O manželství; 27.7.,3.8.,10.8.,17.8.; 5+5+3+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,24].
—1985 RV; Slovenská redakce; O prínose laických veriacich; slov.; 20.7.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,27].
—1985 RV; Dichiarazione dei superiori generali nel 35mo anniversario della dispersione degli ordini religiosi in Cecoslovacchia; 9.4.; it.; kopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1985 RV; Informace o kongresu v Nairobi; 16.8.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,15].
—1985? RV; Slovenská redakce; Psychoanalýza; slov.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,25].
—1985? RV; Slovenská redakce; Štruktúra osobnosti; slov.; strojopis; 12 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,26].
—1986 RV; Hřích – Boží urážka; 9.3.? [*Archiv CA – JČ,* 18/5,33]; nenalezeno v *RadVat*.
—1986 RV; Jan Pavel II.; Projev k účastníkům zasedání Katolické federace pro tělesnou a sportovní výchovu; 4.4.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1986 RV; Světový den modliteb za mír v Assisi; 27.10.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1986 RV; Špidlík; Vánoce 27.12.; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; není uvedeno in 1986 *RadVat*, 12.
—1986 RV; Vánoční jesličky; 27.12.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; srv. Čupr, J., Vánoční zvyky a koledy; 1986 *RadVat*, 12/361 (27.12.).
—1987 RV; Špidlík; Výstup na nebe; 16.8.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,34]; 1987 *RadVat*, 7 (16.8.), s. 87.
—1987 RV; Špidlík; Max Stirner: Hodnota člověka; 24.7.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,23]; 1987 *RadVat*, 7 (1987), s. 111–113.
—1988 RV; Špidlík; Maria a teologie; 10.12.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,17].
—1988 RV; Duchovní myšlenky Kláry Lubichové [*Archiv CA – JČ,* 18/3,22]; nevysíláno.
—1989 RV; Špidlík, Být malým a velkým současně; 15.7.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,36].
—1989 RV; Špidlík, Podle čeho hodnotit člověka; 6.10.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,37].
—1989 RV; Manželství – svátost; 31.12.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,19]; 1989 *RadVat*, 12 (31.12.); nenalezeno v Archivu *RadVat*.
—1990 RV; Nedělní Angelus; 4.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,14]
—1990 RV; Nedělní Angelus; 11.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,13].
—1990 RV; Nedělní Angelus; 1.4.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,28]
—1990 RV; Koláček, Vzkaz pro otce biskupa Mons. Miloslava Vlka; 1.7.; fax; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].

—1990 RV; Jan Pavel II., List P. Kolvenbachovi; 24.9.; it.; strojopis; 6+11 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,14].
—1990 RV; Špidlík, Rozhovor s buddhistkou o modlitbě; 12.10.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 14/8]; 1990 *RadVat*, 12/10, s. 67–69.
—1990 SP Čupr; Nepomucenum; 18.10. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,14a].
—1990 SP Čupr; Nepomucenum, 19.10. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,13a].
—1990 SP Čupr; Nepomucenum, 23.10. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,28a].
—1990 RV; O půlnoci k nám mluvil prorok Izaiáš; 25.12.; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,28a].
—1991 RV; Nedělní Angelus sv. Otce. Ignaciánský rok; 21.7.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,8].
—1993 RV; Špidlík, Kněžství; 25.6.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,26].
—1993 RV; Glaser, Jezuitský řád – známý i neznámý; 8.10; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,16].
—1995? Křížové cesty ve spojení se Svatým Otcem (a další) [*Archiv CA – JČ*, 2/1/22].
—2001 RV; Študentské vysielanie Vatikánského rozhlasu; slov.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,8].
—2002 RV; Čemus, Od dvorní dámy k Panně Marii; 3.9.; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,11].
—2007 RV; Špidlík, Kristus a Antikrist; 26.1.; tisk mailu; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,10]; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7177; posláno s. Bernardou mailem.
—2007 RV; Bronková, Máme naději, že děti zemřelé bez křtu jsou spaseny; 21.4.; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,13].
—2011 RV; Benedikt XVI., Pravá radost plyne z jistoty víry; 22.12.; fotokopie; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1].
—2011 RV; Benedikt XVI., Modlitba a Svatá rodina; 28.12.; rukopis; 1s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; ručně psané poznámky.
—2011 RV; Benedikt XVI., Ve škole modlitby Svaté Rodiny; 28.12.; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1].
—2013 RV; Glaser, Mediální tanec kolem pontifikátu; 21.4.; 2. s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,10]; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=18169.
—[s. a.] RV; Vysílání pro mladé, rozhovor; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,29].

Výpisky k dokumentům a řízení Tovaryšstva Ježíšova

Výpisky poukazují na šíři přípravy, která předcházela v rozhodnutí jej pověřovat stále důležitějšími úkoly v Tovaryšstvu.

—1991 Z Čupr; Řím, 17.3.; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,1,1]; římské poznámky SJ; detailní poznámky k předání funkce provinciála; sepsáno po jmenování provinciálem a bezprostředně po návštěvě České republiky ve dnech 6.–12.3.**

—1996 Z Čupr; Čenstochová, 25. 11.; 7 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Confessio Trinitatis; Zasvěcený život; setkání formátorů slovanské asistence; srv. *Nuntii*, 12 (1996), s. 3–4; Diář 1996 [*Archiv CA – JČ*, 5/1]; DO, Štěkeň, 13.12.2001; Diář 2001 [*Archiv CA – JČ*, 5/1].
—1998 *Směrnice pro místní představené. Směrnice upravující vztahy mezi představeným a ředitelem díla*, Kurie TJ, Řím 1998; 26 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/7]; dokument Peter-Hanse Kolvenbacha SJ ze dne 1. 12. 1998; Guidelines for Local Superiors, in ARSI, 22/3 (1998), s. 361–394.
—2001 Z Čupr; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; X. biskupský synod; Biskup, služebník Kristova evangelia k naději světa; srv. *Nuntii*, 9 (2001).
—2002 Diář kolínské komunity (2002–2004); rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,5].
—2004 Kalendář činností řím.-kat. farnosti Kolín; prosinec; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,7].
—2004 Koncept zpráv z kolínské komunity do *Nuncií*; červen 2004; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,4].
—2005 Kalendář činností řím.-kat. farnosti Kolín; leden; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,6]; nový formulář.
—2005 Hylmar, F., Zpráva z vizitace v kolínské komunitě, 17.–18.4.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,3].
—2005 Tichý, J., Zprávy z kolínské komunity (ústředna, základní informace); 26. 7.; strojopis; rukopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,1].
—2005 Koncept zpráv z kolínské komunity; 28.7. [*Archiv CA – JČ*, 19/3,2].
—2005 Novicové 1950–1989 (včetně výstupů); strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/4,3].
—2005? Dům ctihodného Martina Středy organizační řád; půl strany [*Archiv CA – JČ*, 2/2]; rozdělení kompetencí v organizaci domu [zřejmě od Františka Hylmara; připomínky Josefa Čupra rukou]; srv. 2006 DO Čupr [*Archiv CA – JČ*, 2/2].
[s. a.] Z Čupr; 5 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/3]; Co je vlastně poníženost?; rukopis [asketicko-filosofické zamyšlení logicky vystavěné na dedukci: „Čistě lidská poníženost a obětavost, nepramení-li z víry v Boha, je velmi slabá, velmi křehká. Není totiž zaměřena na věčnost. Jen víra v Boha a věčnost může povznést člověka a dát mu síly přežít nespravedlnost. (…) Poníženost z lásky k jiným, zříci se svého práva, obětovat se pro dobro jiných a z lásky k Bohu, to je čin, který má věčnou hodnotu. (…) Bůh se pyšným protiví, ponížených dává milost.“]
—[s. a.] *Decreto XII. Sulla Povertà*; it.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 17E/1,2,7]; pečlivě zpracovaný cyklostylový formulář ohled 12. dekretu 32. GK; bez poznámek.*
—[s. a.] nová loga komunity [Archiv CA – JČ, 19/3,8].

Jezuitská spiritualita a zasvěcený život

—1975 Fotografie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/6,21]; Pedro Arrupe.
—1968? KUČERA, F., *Komentář k DC I, II, III, IV*; strojopis; 52+92+24+24 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; P. František Kučera SJ (1913–1975), magister noviců, během války studoval v Praze na Strahově, studia dokončil na Heythrop College, Beuno´s College v Severním Walesu konal třetí probaci (1946–1947); PAVLÍK, J., *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium, Olomouc 2011, s. 439–441.

—1972 Zasvěcení TJ Nejsvětějšímu Srdci; strojopis; s. 1 [*Archiv CA – JČ,* 18/6,1]; Pedro Arrupe; nový překlad srv. *Modlíme se s jezuity*, Refugium, Velehrad 2023, s. 47–48.
—1978 Come procedere alla Consacrazione della famiglia al Cuore di Gesù; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; liturgický text.
—1979 La solenne professione di S. Pietro Canisio; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4]; přeložil P. Colpo; *Beati Petri Canisii, Societatis Iesu, Epistulae et acta*, I, ed. O. Braunsberger, Herder, Friburgus Brisgoviae 1896, s. 55–57.
—1979? Uno schermo Ignaziano per l'esame di coscienza; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4].
—1980 Jan Pavel II., Omelia ai religisosi; Altötting, 18.11.; strojopis; it. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,28].
—1981 Esame di coscienza; it.; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9].
—1988 Litanie ke svatým TJ [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2]; řazeno podle roku svatořečení; Augustin Pro blahořečen 25. 9. 1988.
—1989 *Per seguire il cammino del pellegrino. S. Ignazio presentato ai giovani partendo dalla sua autobiografia*, Roma, Ed. CVX, 1989 [*Archiv CA – JČ,* 19/10].
—1991 Ignatianisches Jubiläumsjahr; obrázek; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,22].
—1990 Żak, A., Fede e giustizia, in *Rassegna di teologia*, 31 (1990), s. 535–547 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/18]; Diář 1996 [*Archiv CA – JČ*, 5]; Adam Żak (1950), polský jezuita; doktor filosofie, v letech 1996–2002 provinciál Jihopolské provincie Tovaryšstva Ježíšova, v letech 2002–2012 působil v Římské kurie Tovaryšstva Ježíšova, od roku 2008 asistent generálního představeného pro střední a východní Evropu, od roku 2014 ředitel Centra pro ochranu dětí v Polsku.
—1991 Rendina, S., Ignazio di Loyola e lo humour, in *Rassegna di teologia*, 32 (1991), s. 513–525 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/17]; daroval osobně otec Rendina, 14. 4. 1996 (slavné sliby; Richard Čemus SJ; Praha); Diář 1996 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—1991 Holas?; Jdeme k Bohu se sv. Ignácem; materiály pro pastoraci; samizdat; cyklostyl; 28 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—1991 Z Čupr; Nadal, J., *Duchovní cesta*; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,4]; výňatky z předmluvy; přeloženo z němčiny: *Der Geistliche Weg*, Johannes Verlag, Greiburg 1991.
—1992 Z Čupr; Smysl našich slibů; 4. 9.; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/6]; autor nejasný; z druhé strany text *Setkání řádových osob s Bohem.*
—1992 K Kolvenbach; Řím; 31.7.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,13]; in RV; kázání P. generála.
—1993 Rendina, S., Vita religiosa. Segno profetico, in *Rassegna di teologia*, 34 (1993), s. 544–557 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/16]; daroval osobně otec Rendina, 14. 4. 1996 (slavné sliby; Richard Čemus SJ; Praha); Diář 1996 [*Archiv CA – JČ*, 5].
—1993 Litanie za povolání do Tovaryšstva, 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/20]; *Nuntii*, 3 (1993), s. 24–26.
—1995? Holas, A., Náboženství lásky. Teologie úcty k Božskému Srdci Páně; cyklostyl; 21 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,11]; později publikováno: *Miscellanea jesuitica*, I, *Odvaha k mezerám*, Refugium, Olomouc 2008, s. 184–205.
—1996 Jan Pavel II., *Apoštolská exhortace Zasvěcený život*, samizdat; 108 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/11]; překlad J. Koláčka dokončen 13. 5. 1996; podrobné poznámky Josefa Čupra vloženy.

—1996 Bůh píše svou ikonu Trojice; strojopis; 11 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/4]; překlad z knihy ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M., *Narrativa dell'immagine*, Lipa, Roma 1996.
—1997? Lízna, F., Úvod do exercicií; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,21]; Příloha: Lízna, F., Svatý Ignác, 3 s.
—1997 ŠPIDLÍK, T., *Duch svatý… znáš ho?*; KVŘP, Praha 1997?; 30 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/9]; přeložil J. Koláček z knihy *Conosci lo Spirito?*, Lipa, Roma 1997 (= *Znáš Ducha svatého?,* Refugium, Velehrad 1998).
—1997 *Societas Iesu. Tovaryšstvo Ježíšovo dnes*; Kolín; strojopis; 23 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; z němčiny J. Čunek; MERTES, K. – SCHMIDT, G., *Der Jesuitenorden heute*, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1990.
—1997 Poselství Jana Pavla II. k oslavě dne zasvěceného života; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,13].
—1998 Zpytování svědomí. Všeobecné a zvláštní otvírání oken duše; Kolín, 1998; 20 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/1/1]; noviciát; upraveno dle anonymní samizdatové předlohy.
—1999 RAVIER, A., *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*; rukopis; Kolín, 1999; 229 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/1]; přeloženo z němčiny *Ignatius von Loyola gründet die Gesellschaft Jesu*, Echter, Würzburg 1982; André Ravier (1905–1999); do němčiny přeložil Josef Stierli SJ; „V dílnách samizdatu kněží České provincie SJ; poznámkami doplněno a upraveno dle německého a polského vydání (1994)"; korektury textu Čupr?.
—1999? Je třeba věrně chápat a zachovávat ducha zakladatelů; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,55].
—2000 ŠPIDLÍK, T., Polední démon; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,6]; ŠPIDLÍK, T., Prameny světla, Refugium, Olomouc 2000, s. 46–47.
—2000? Rady Martina Středy; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9].
—2002 Kongregace pro instituty zasvěceného života, *Znovu začít od Krista*; rukopisné výpisky z Instrukce; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 6/1]; kroužkový zápisník; úvod+I. část; česky *Znovu začít od Krista. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí*. Instrukce Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, Řím, 19. května 2002, slavnost Letnic, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2003.
—2003 BARRY, W.A., *Jezuitská spiritualita na celý život*, 2003; strojopis; 48 s. [*Archiv CA – JČ*, 10/9]; přeložili Fr. Měsíc, R. Svatoň, F. Hylmar; BARRY, W.A., Jesuit Spirituality for the Whole of Life, in *Studies in the Spirituality of Jesuits*, 35/1 (2003); William A. Barry (1930–2020), profesor psychologie a náboženství, provinciál.
—2003 Peter-Hans Kolvenbach, Závěrečná promluva; Loyola, 23.9.; strojopis; 4 s [*Archiv CA – JČ,* 19/4,5]; 69. kongregace prokurátorů; 18.–23.9.
—2003 Bach, R. – Glockann, M., *Exercicie Mary Ward. S malovaným životem Mary Ward jít ignaciánskou cestou exercicií*; překlad; rukopis knihy; 66 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/5]; přeloženo z německého originálu *Maria-Ward-Exerzitien. Mit dem Gemalten Leben Maria Wards den ignatianischen Exerzitienweg gehen*, Geisztliches Zentrum Maria Ward, Augsburg 2003.
—2004 Z Čupr; Koniáš; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,6]; rukou psané poznámky.
—2004 Z Čupr; Sv. Ignác; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,7]; rukou psané poznámky; *Notizie*, 12 (2004).

—2005? *Dopisy sv. Františka Xaverského. Indie 1542–1552*; rukopis; 89 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/2]; překlad Danuše Štavíková; text byl vydán *František Xaverský (1506–1552). Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*, Refugium, Olomouc 2005; český překlad byl pořízen z německých vydání z roku 1941 (*Die Briefe des Francisco de Xavier 1542–1552*, Jakob Hegner, Leipzig 1941) a z roku 1979 (*Die Briefe des Francisco de Xavier 1542–1552*, St. Benno, Leipzig 1979).
—2006? Lízna, F., Svatý Ignác; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,8].
—2007 K John; O smyslu utrpení; Kolín?; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; → 2007? Čupr; Cyril John SJ.
—[s. a.] Kniha modliteb; strojopis; 24 stran; samizdat [*Archiv CA – JČ*, 14/10a]; nelze určit původ; anonym.

Materiály k tématu České provincie Tovaryšstva Ježíšova

Vztah k České provincii Tovaryšstva Ježíšova byl pro Josefa Čupra niterný a důvěrný. Usiloval o pochopení dějinného poslání řádu a nutných podobách adaptace na měnící se podmínky života křesťanů ve světě.

—1934 *Království české v dobách působnosti Tovaryšstva Ježíšova*; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,2]; přeloženo z KOCH, L., *Jesuiten-Lexikon. Die Gesellschaft Jesu einst und jetzt*, Bonifacius, Paderborn 1934, s. 222–223.
—1971 *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu*; 1971 [*Archiv CA – JČ*, 8/10].
—1980 K Šilhan; 7.1.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,10]; Homilie otce Františka X. Šilhana v den 75. narozenin.
—1983 Calendario dei giubilei 1983; Provincia Boema; strojopis; it.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1990 PAVLÍK, J.; *Česká provincie v roce 1990*; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6].
—1990 PAVLÍK, J., *Česká provincie roku 1990 (důležité události)*; strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6].
—1990? DOMÁNEK, K., *Jezuité opět v Praze*; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6].
—1990? *Česká provincie TJ – stručné dějiny; Stručný přehled o dějinách řádu ve světě i u nás*; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; autorství je sporné; J. Pavlík?
—1990/1991 HRDÝ, J., *Ignaciánský rok v ČPTJ*; strojopis; 1+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,5].
—1991 KOLÁČEK, J., *Dějiny České provincie TJ*; strojopis; 30 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,1].
—1991 Provinciálové ČPTJ; Mapa staré české provincie; strojopis; s. 2 [*Archiv CA – JČ,* 19/6,28].
—1993 RADOSTA, P., O jezuitech, in *Lidová demokracie*; 25.5.; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,18]; srv. Rozhovor s Čuprem; Evangelizace inteligenci, in *Lidová demokracie*, 26.7.1993.
—1994 K Coppa; Praha, sv. Ignác; 31.7.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,11].
—1994 Z Čupr; rukopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,29]; Sv. Ignác x Luther (data); podle KADLEC, J., *Dějiny katolické církve*, III, UP, Olomouc 1993, s. 33.

—1995? Hesla církevních řádů; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/4,2].
—2004 Pater Josef Čupr oslavil životní jubileum, in *Týden. Noviny pro Blanensko a Boskovicko*, 14/5 (4.2.2004), s. 3 [*Archiv CA – JČ,* 19/1,9].
—2007 K Cyril John; strojopis; rukopis; 3+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,17]; Osmá doba; Kolín.
—2008 KOLÁČEK, J., *Japonsko století mučedníků*; překlad; strojopis; 38 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,19].
—2009 DC v exercičním domě v Kolíně na podzim 2009; Kolín; 20.9.–13.12.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/2]; uveřejněno rovněž v *Aktech Pražského arcibiskupství*; in 2014–2017, Na hlubinu [*Archiv CA – JČ*, 7/1].

Materiály z oblasti pastorace

Jeho pastorační zájem se zaměřoval na tři hlavní okruhy: manželský život; svátost smíření a duchovní život.

—1975? Svátost usmíření (formule); neoficiální překlad; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/6].
—1980 Rodinná spiritualita; 10.8.; strojopis; 4+5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,29]; RV.
—1984 K Čupr, Povinnosti lásky; strojopis; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,5]; T. Špidlík, 1990 *RadVat*, 8, s. 51–55.
—1987? Příprava snoubenců [s. l.] [s. n.]; 59 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,17]; samizdat.
—1987? Rahner, K., O manželství – tajemství v Bohu; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,16]; přeloženo z RAHNER, K., *Glaube, der die Erde liebt. Christliche Besinnung im Alltag*, Herder, Freiburg 1966; překlad J. Koláček?
—1989? Májová čtení: Láska jako základ; samizdat?; 12 s. ([*Archiv CA – JČ,* 18/2,20]; komentář k FC, s. 9–21; chybí 1.–12.5.
—1990 Svátost manželství; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,21]; *Oběžník AP*, 4–5 (1990). Příloha č. 4, s. 17–18.
—1990 Svátost biřmování; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; *Oběžník AP*, 4–5 (1990). Příloha č. 4.
—1991 *Dvě úvahy o svátosti pokání*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 1991 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/25].
—1992 CANTALAMESSA, R., *Duch svatý – duše evangelizace*, Pastorační středisko, Praha 1992 [*Archiv CA – JČ*, 1/1/8]; přepis přednášky; Raniero Cantalamessa OFM Cap. (1934), italský katolický teolog, řeholník, kněz a kardinál.
—1993 OPATRNÝ, A., Bude eutanazie jednou pochopena?, in *Lidová demokracie*, (2.8.1993); 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,15]; odpověď na dotaz ing. M. Klancové.
—1995 MARTINI, C.M., Zpytování svědomí a svátost smíření; rukopis; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/3]; překlad Jiří Sýkora?; zde uvedené schéma zpytování svědomí užíval Martini velmi často; nachází se např. v knize MARTINI, C.M., *La via di Timoteo*, Piemme, Casale Monferrato 1995.
—1995 MARTINI, C.M., Zpytování svědomí a svátost smíření; rukopis; 17 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,12]; totožné s [*Archiv CA – JČ*, 1/1/3]; polštiny přeložil FL.
—1995 *Adventní očekávání*; strojopis; 33 s. [*Archiv CA – JČ*, 16/23]; zřejmě staršího data.

—1997 K Meisner; Objevit svátost pokání jako zdroj obnovy; Fulda, 28.9.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,7]; překlad kázání kard. Joachima Meisnera při podzimním zasedání Německé biskupské konference.
—1998 Z Čupr; Svatební obřad ve mši; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,15]; Čuprovy poznámky k obřadu.
—1998 Když se řekne, že jste se vzali mladí; tisk; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,18]; z němčiny přeložil P. V. Suchý SJ.
—1999? HAVELKA, J. (ed.), *Ježíš vás chce vidět radostné. Pomůcka ke zpytování svědomí*, Glorie, Rosice [s. l.], [s. n.], [199-] [*Archiv CA – JČ*, 1/1/10]; Josef Havelka (1958), kněz brněnské diecéze; autor knihy *Putování za kříži. Měřín a okolí*, osobním nákladem pro potřebu farnosti Měřín, 2017.
—2001 Poslední věci; 20.–23.4.; strojopis; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,11]; biblický seminář.
—2001 Z Čupr; Poslední věci. Nebe, peklo, 1–3; 20.–23.4.; strojopis, 5 s.; rukopis, 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 9/3]; biblický seminář; Josef Čupr se nezúčastnil, podklady studoval.
—2002 Čemus; Oběma plícemi – spirituální paměť Evropy a výhled do budoucnosti; Praha, 20.7.; strojopis; 15 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,15]; text přednášky; Evropské setkání řeholníků v Praze.
—2004–2011 *Na hlubinu*; pracovní listy a přípravy; 80+20 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/1/1]; 2004–2017; převzal po P. Duškovi; průměrná účast cca 6 osob; schůzky od 11.12.2004–18.6.2013; použito: ŠELING, J., *Rozsévač vyšel rozsévat. Katecheze k textům Nového zákona*, Centrum pro katechezi olomouckého arcibiskupství, Olomouc 2001; odkazy na Špidlíka a KKC.
—2005 *6. neděle velikonoční – cyklus A*, in *Nedělní liturgie*, Pastorační středisko Arcibiskupství pražského, Praha 2005; letáček [*Archiv CA – JČ,* 20/6,2].
—2006 K Benedikt XVI.; Homilie papeže Benedikta XVI. při mši svěcení olejů, in ACAP, 6 (2006); strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,2].
—2010? ANDĚLA Z FOLIGNA, *Instructio XXIII* (český překlad); strojopis; 7 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,14]; překlad J. Koláček?
—2011 BENEDIKT XVI., Poselství papeže Benedikta XVI. k postní době 2011 [*Archiv CA – JČ,* 20/6,9].
—2013 *Průvodcem adventem. Cyklus A*, Biskupství brněnské, Brno 2013 [*Archiv CA – JČ*, 12/12].
—2015 *Průvodcem adventem. Cyklus C*, Biskupství brněnské, Brno 2015 [*Archiv CA – JČ*, 12/10].
—[s. a.] Svátost smíření. Vztah „já“ a „Bůh“; strojopis; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,14].
—[s. a.] *V čem se projevuje správně a nesprávně chápané pokání*; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,3].
—[s. a.] *Stav manželský: aby v lásce a pokoji žili až do smrti*; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,4].
—[s. a.] Manželství [*Archiv CA – JČ,* 18/2]; shromážděné materiály k otázce manželství.
—[s. a.] Matrimonio; Maturità cristiana, s. 100–101; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,22].

Materiály k tematice exilu a Křesťanské akademie

—1969 *Chléb života*, Křesťanská akademie, Řím 1969 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/24].
—1970? Budujeme poutní dům kardinála Berana, letáček; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,37].
—1970? Vítáme vás v Římě, turistický letáček; tisk; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,46].
—1972 Z předmluvy kard. Špidlíka ke knize PLANNER, F., *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie, Řím 1972; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,5].
—1973 A.A., Babylonizace dnešního světa, in *Studie*, 34–35 (1973), s. 361–362; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1974 Carlo Skalicky, Ricordo di Mons. Vladimir Boublik, in *Osservatore Romano*, (30.10.1974) [*Archiv CA – JČ,* 20/3,50].
—1975 Transport 14.8.; podepsáni pí Ilbergová Marie; P. Josef Čupr (33 dětí+3 dospělí) [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; podrobný rozpis dopravy dětí.; Feriehjemmet Solgløtt N – 3476 Storsand i Hurum, Norge.
—1975 Anno Santo, program pro český exil v Římě; plakátky; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,32].
—1975? Slavnost usmíření jednotlivce; překlad z emigrace; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/6].
—1976 Česká letní škola v Norsku. Prázdninový tábor 1976; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; Anna Kvapilová, sekretářka.
—1976 Letní tábor St. Martino; náčrt plakátku+programu; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12].
—1976 Giovanni Horák SDB; Sociální psychologie; St. Martin, 4.–7.6.; cyklostyl; 6 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; Pásmo světelných obrazů a problémů z tábora; poznamená adresa: Jaroslav Crkovský, Hohlstrasse 6, CH-8004 Zürich.
—1976 Miloslav M. Hronek; Preventivní systém ve výchově mládeže; kurz asistentů; St. Martin, 4.–7.6.; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; Miloslav Hronek (1919–1977); byl vysvěcen v Argentině; od roku 1975 pracoval v San Martino in Casies, kde se obětavě věnoval dětem českých exulantů; zemřel vyčerpán životními útrapami po krátké nemoci ve věku 58 let. Je pohřben na alpském hřbitově v San Martino.
—1976 Kurs pro asistenty; St. Martin, červen 1976; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12].
—1977 Diplom Petru Tichému za dosažení bobříka zdatnosti (vzor diplomu) [*Archiv CA – JČ*, 14/12].
—1977 Starsan; seznam dětí; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12].
—1977? Turistická informace: Welcome Oslo [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; mapka kostelů.
—1978 Čupr oznamuje představeným svůj pobyt v Kanadě; 26.7.; lísteček; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12]; odjezd 28.7.; příjezd na začátku září.
—1979 Vatikánská muzea; podrobný český průvodce; cyklostyl; 30 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/10]; zřejmě České náboženské středisko Velehrad?
—1981 *CM Věstník Velehrad*; Londýn, březen 1981; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/12].
—1982 *CM Věstník Velehrad*; Londýn, listopad 1982; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,4]; J.P. = Josef Pazderka.
—1982 *Hlas misie – Bulletin českých katolíků*, Svatováclavské bohoslužby; září; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/6,5]; duchovní správa oznamuje, že otec Josef Čupr bude sloužit mši svatou v kostele sv. Jana Boska (Schwägalp).

—1982 *Denní hlasatel*, 91/81 (29.9.1982); noviny [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; Na cestě světla! (Zpráva o III. celoexilovém Kongresu Komenského v Königsteinu ve dnech 8. až 11. července 1982, s. 1.3); NĚMEC, L., Profily umělců České národní kaple v národní svatyni ve Washingtoně. Karel Zedníček, s. 4–5.7.; Ludvík Němec (1912–1988 Rosemont, USA); katolický kněz, profesor teologie, historik, slavista, byzantolog, publicista, vydavatel díla P. Augustina Studeného, náboženský spisovatel.
—1983 Udienza generale del 12 gennaio 1983; strojopis – kopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1]; Josef Hrbata (1924–2009); svěcen na kněze 22.2.1948 v Innsbrucku; farář A – 6456 Obergurgl, Tirol; kostel sv. Jana Nepomuckého; nejvýše položená farnost v Evropě; srv. https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15402; Karel Vrána.
—1983 *Hlas sv. Cyrila a Metoděje*; Vánoce 1983; cyklostyl; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,17].
—1984 List dr. J. Škarvady českým věřícím v exilu k Velikonocům 1984; cyklostyl; 5 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,18].
—1985 Fr. Tomášek; Poselství biskupským konferencím v Evropě; 28.5.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1991 *Vinculum*, 25/1 (Velikonoce 1991); cyklostyl; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
—1991 Pazderka; Řeč na rozloučenou s Londýnem; 7.7.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,4].
—1991 *CM Věstník*; Velehrad Londýn; září 1991; tisk; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,6].
—1992 Velehrad – Poutní dům kardinála Berana; informace o zálohách; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
—1992 Ostello del Foro Italico; ubytování; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
1992 Velehrad – Poutní dům kardinála Berana; informace o ubytování; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
—1992? Možnosti ubytování v Římě; cyklostyl; 1994; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
—1994 *Hlas sv. Cyrila a Metoda*; Zirndorf, podzim 1994; tisk; 4+2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; 70. narozeniny biskupa J. Škarvady; redaktor Pavel Kučera [*Archiv CA – JČ,* 18/6,5].
—1994 *Vinculum*; Praha, 5. neděle postní; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3].
—1994 *Vinculum*; Praha, srpen; cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 14/3].
—1997 Karel Vrána, Seznam knih Křesťanské akademie, které vycházejí v nakladatelství Trinitas; rukopis; 14 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/6,1].
—1997 Vojtěch Hrubý; Don Ladislao Dittrich; Oznámení salesiánské komunity sv. Václava sídlící v římském poutním domě Velehrad o jeho úmrtí; it.; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; Ladislav Dittrich SDB (1927–1997).
—1997 Vojtěch Hrubý; Dopis členům Českého náboženského střediska Velehrad; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; podrobná informace o situaci krajanské činnosti a pastorace, jak zazněly na setkáních 17.–21.11.1997 (25 účastníků).
—1998 *Vinculum*; Popeleční středa; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; úmrtí P. Aloise Vyorala SDB.
—1999 *Vinculum*; červenec; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/3]; Petr Esterka jmenován světicím biskupem v Brně.
—2000 *Z Mnichova do Mnichova. Občasník české farnosti mnichovské arcidiecéze*; letáček; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].

—2018 *Hlas sv. CM. Informační bulletin*; Mnichov, léto 2018 [*Archiv CA – JČ*, 13/5]; Česká duchovní služba.
—2018 *Hlas sv. CM. Informační bulletin*; Mnichov, Vánoce 6.12. [*Archiv CA – JČ*, 13/5]; *Z Mnichova do Mnichova* (občasník); Česká duchovní služba.
—2018 *Hlas sv. CM. Informační bulletin*; Mnichov, Velikonoce 2018 [*Archiv CA – JČ*, 13/5]; *Z Mnichova do Mnichova* (občasník); Česká duchovní služba.

Materiály z oblasti církevně-politické problematiky

—1982? K situaci kněžského sdružení Pacem in terris; samizdat; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1985? Anonym; Kněžské sdružení „Pacem in terris" dnes; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1986 Antonio Ferrari; Kardinál Tomášek; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; článek; in RV; překlad Josef Čupr?; Antonio Ferrari (1946), novinář listu *Corriere della Sera*; sloupkař a komentátor; navštívil v roce 1986 Prahu a kardinála Tomáška.
—1986 Umlčovaná církev v Československu; strojopis; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7]; uveřejněno in *Nový život*, 5 (1986), s. 91–92.
—1989 *Libertatem Christianis*; Pravda (25.4.1989), Rozhovory ČSSR a Vatikán (Janků); slov.; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1990 Nach 40 Jahren: Bischöfe für allet Diözesen der Tschechoslowakei; přehled, graficky; něm.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6].
—1993? Kdo vládne, samizdat, s. 1–10 [*Archiv CA – JČ*, 2/1/21]; politická analýza situace po roku 1989: president; Charta 77; psáno z pohledu ČSL (s dopadem na vyhlídky Křesťanskodemokratické unie); zaměřeno proti mocenskému monopolu Občanského fóra.
—2011 Duka; Prohlášení k úmrtí Václava Havla; Praha, 18.12.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 6/1].
—2013 Článek; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 18/5,6]; MARTIN, J., Je papež ještě jezuitou?, in *Jezuit. cz*; přeložila Lenka Češková.

Interview

—1990 Interview (Kolvenbach); článek; 22.11.; s. 3 [*Archiv CA – JČ*, 19/6,27]; MALÝ, R., První při obraně svobody. Rozhovor s generálem jezuitů P.H. Kolvenbachem, in *Lidová demokracie*, (22.11.1990).
—1991 Interview (Mikulášek); strojopis; 8 s. [*Archiv CA – JČ*, 19/6,7]; Na otázky do Orbisu o TJ u nás odpovídal P. Mikulášek.
—1991 Interview (Pavlík); článek; 13.5.; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/6]; HEJL, M., Tovaryšstvo Ježíšovo opět žije; in *My. Týdeník pro každého*, (13.5.1991), s. 4. (hovořil Milan Hejl).
—1993 Interview (M. Vlk); kopie novinového článku; 6.8.; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 20/3,8]; Láska dává člověku vidět, in *Příloha večerníku Praha*.

—1993 Interview (M. Vlk); kopie novinového článku; 7.9.; s. 9. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,7]; SMRČEK, T., Demokracie v církvi nebude, kolegialita ano, in *Lidové noviny*.
—1994 Interview (M. Vlk); fotokopie; 10.9.; 10 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,11]; HÁDEK, J., V dnešní politické kultuře státu není právo, in *Český deník*; dokončení rozhovoru; první část chybí.
—1996 Interview (Anthony Nye-e SJ; M. Czerny); samizdat (brožurka); 16 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,1]; Být více k dispozici Bohu; Ve službách šíření spravedlnosti.

Plánky, letáky apod.

—1962 Pokyny o přepravě do zotavoven ROH; leták; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1970? Villa S. Ignazio; popis cesty; vlakové spojení [*Archiv CA – JČ,* 17E/1,2].
—1972 První pomoc při dopravních nehodách; tiskovina; 14 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,1].
—1975? Velehrad – propagační letáček; tisk; 2+2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,31].
—1977 Z Čupr; Časový plán cesty do Norska [*Archiv CA – JČ,* 17D/5].
—1985 Montecompatri (mapka, jak se k městečku dostat); prospekt [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; italská obec s 11 825 obyvateli v metropolitním městě Řím v regionu Lazio.
—1986? fotokopie mapky (výlet?) – per future gite; Tarquinia, Tuscéni, Montalto [*Archiv CA – JČ*, 14/9].
—1990 BRABEC, L. – SOKOL, J., *K návštěvě papeže Jana Pavla II.*, Zvon, Praha 1990 [*Archiv CA – JČ,* 20/3,17]; Letáček k návštěvě papeže Jana Pavla II. na Velehradě; náklad 300 tis. kusů.
—1990 Plakát Porta 1990 (exil a RV se o to zajímali) [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1991 Dopis pro Tebe. Katolický kněz Jan Hus; Vrchoslavice, únor; letáček; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—1992 Velikonoce u sv. Ignáce; Praha; 19.4.; letáček; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/7].
—1992 Zisterziensinnenabtei Mariastern; prospekty; něm. [*Archiv CA – JČ*, 14/4].
—1992? Tvůj oděv hovoří; letáček; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,3].
—1994 Lubich; *Slovo života*, 7 (1994); leták; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1].
—1996 Národní úmysl Apoštolátu modlitby: duben 1996; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,16]; A.H. (Holas).
—1997 Program dominikánského konviktu, květen; leták; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,2].
—1997 Program dominikánského konviktu, červen; leták; 6 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,3].
—1998 Program Dominikánského konventu, únor 1998; letáček; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/7].
—1998 Plánek kolínského kláštera [*Archiv CA – JČ,* 19/3,11]; rozdělení prostoru: komunita; exercicie; sestry.
—2002 Petrov; skládačka brněnské katedrály [foto biskupa Vojtěcha Cikrleho] [*Archiv CA – JČ,* 6/4].
—2004 náčrt skříňky; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,4]; „doručil pan Chaloupka“.
—2014 Martinů, B., Chléb náš vezdejší; leták [*Archiv CA – JČ*, 10/11]; program koncertu.
—[s. a.] Křesťan, propagační letáček (pro life); dvojstrana [*Archiv CA – JČ,* 20/3,19].

Nekrology, proslovy nad rakví, parte

—1976 Hermína Kuncová [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Česká Lípa; připsána adresa: Davidgasse 79, 1100 Wien, Austria.
—1983 Bruno Restel SJ (1900–1983) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; provinciál ČPTJ v letech 1936–1938.
—1983 Krátké oznámení o smrti P. Nemeškala; 30. 9.; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; *Nuntii* 129 (1983).
—1983 Josef Sukop SJ (1913–1983) [*Archiv CA – JČ*, 8/13].
—1991 Radovan Perka [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; ředitel odboru církví na MK ČR.
—1992 Jan Horálek (1921–1992) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; farář v Lysicích; rodák z Rájce nad Svitavou.
—1993 Adoloráta Alosie Musilová [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; kongregace Milosrdných sester sv. Františka, Letovice.
—1993 Anna Plhoňová [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; teta Josefa Čupra.
—1994 prof. Jiří Malášek [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Karlovy Vary.
—1997 František Blažek [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Rájec-Jestřebí; Býkovice.
—1997 P. Antonín C. Bernášek (exil) a P. dr. František Michalčík [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; in Škarvada, *Vinculum*, 1998;.
—1997 K Blaha; Všem vám žehnám, všechny vás v srdci na věčnosti nesu; Řeč nad rakví † P. Topenčíka; Dolní Bojanovice; 26.10.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 8/1]; P. Jan Topenčík (1924–1997); Jeho příspěvky byly postupně zveřejňovány Českou sekcí Vatikánského rozhlasu v Římě (vedoucí P. Josef Koláček od roku 1971 do roku 2001). V časopisech *Nový život* v Římě, v lužicko-srbských novinách *Katolicky posol*. Po úmrtí otce Jana byly jeho příspěvky sesbírany a uspořádány do publikace *Z deníku otce Jana Topenčíka*, která vyšla ve dvou vydáních. Pohřbu se Josef Čupr nemohl zúčastnit, protože se ve dnech 23.–28.10. účastnil setkání evropských provinciálů v Budapešti, srv. Diář 1997, 23.10. [*Archiv CA – JČ*, 5].
—1998 Karel Rothschein [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Lomnice u Tišnova, 82; Brno Řečkovice, Bří Křičků, 18.
—1999 František X. Planner (1912–1999) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; in Škarvada, *Vinculum*, 1999; Praha, 10.3.
—1999 Marie Werichová (1919?–1999) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; svatý Ignác v Praze, 5.5.
—1999 Marie Švábová, roz. Čuprová (1907–1999) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; manželka Josefa Švába, poručníka Josefa Čupra.
—2003 Františka Zárubová [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Svinošice.
—2004 Karel Vrána (1925–2004) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Helena Fialová, Blansko, Havlíčkova 35, sestra.
—2004 P. Josef Dvořáček [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Josefov u Dolních Bojanovic.
—2005 Mario Gioia SJ (1929–2005) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; mail; 15.2.
—2006 Jaroslav Opršal OFM [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; vysvěcen v Římě, pak vstoupil k františkánům.

—2007 Mons. Ing. Bedřich Provazník [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Ostrovačice.
—2008 P. Jan Ev. Pavlík SJ (1920–2008) [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Velehrad.
—2008 Božena Odehnalová [*Archiv CA – JČ*, 8/13]; Bořitov, Nová čtvrť 296.
—2011 Mons. Vladimír Vyhlídka (1925–2011) [*Archiv CA – JČ*, 8/13].
—2019 Robert Kunert SJ (1933–2019) [*Archiv CA – JČ*, 8/13].
—2019 Josef Koláček SJ (1929–2019) [*Archiv CA – JČ*, 8/13].

Varia

—1846 GOGOL, N.V., *Modlitba novoroční*; výstřižek z novin; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,30].
—1939 Pouť mariánských družin na Velehradě; 14.–15.8. [*Archiv CA – JČ*, 7/3]; *Ve službách Královny*, 32/9 (1939); Zvláštní otisk z věstníku mariánských družin.
—1946–1947 *Velehradské zprávy*; útržkovité; 1946–1947; časopis [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
—1959 Karel Kapoun, Dětský hlas (báseň – nenarozené děti) (pro life); fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,18]; z knihy KAPOUN, K., *Dětský hlas*, MÚNZ – Zdravotnická osvěta, Brno 1959.
—1959 Karel Kapoun, Modlitba malé Olinky (pro life) [*Archiv CA – JČ,* 20/3,21]; z knihy KAPOUN, K., *Dětský hlas*, MÚNZ – Zdravotnická osvěta, Brno 1959.
—1968 Pastorační směrnice k *Humanae vitae*; 25.7.; tisk; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,2].
—1969? J.V. Sládek, Cikánské děcko; rukopis básně; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,52].
—1970 Valja Stýblová, Mě soudila noc; fotokopie; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,20]; z knihy STÝBLOVÁ, V., *Mne soudila noc*, Československý spisovatel, Praha 1970.
—1970? Fra Angelico; it.; fotokopie hesla ze slovníku [*Archiv CA – JČ*, 8/7]; PAPINI, R., „Angelico, il Beato", in *Enciclopedia Italiana*, 1, Istituto della Enciclopedia italiana, Roma 1929, s. 292–295.
—1972 LOCHET, L., *Setkání s Bohem*; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,44]; → 1972 Vladimír [Vyhlídka]; Dopis.
—1974 *Ricerche e progetti. Informazioni o manipulazione?*; Brescia 1974 [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; jedno celé číslo časopisu;
—1978 Z Čupr [*Archiv CA – JČ*, 7/1/4]; Rudolf Tollner (21.1.1931); jeho bratr Pavel tu byl se ženou a bratrancem začátkem července 1978; začal noviciát, oženil se, ing. projektant; zná P. Pavlíka (Kučeru); neví, co s ním (Rudolfem) je.
—1978 Polemiche / Michelangelo è il genio delle controriforma o il suo nemico? in *L'Espresso*, (23. 7. 1978), s. 58–61 [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1978 MAURIAC, F., V čo verím, Dobrá kniha, Cambridge (USA) 1978 [*Archiv CA – JČ,* 17D/6,59,60].
—1981 LUBICH, CH., I voti nei fondatori, in *Gen,* 6/3 (1981), s. 4–10; fotokopie [*Archiv CA – JČ,* 20/3,27].
—1981 LUBICH, CH., Perdonare sempre, in *Parola di vita*, 10 (1981); cyklostyl; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,16].
—1982 K Vojtěch Tkadlčík; pohřeb Antonína Šuránka (8.–9.11.); strojopis; 4 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

—1982 Udalosti ve Veľkom Krtíši; 6.–11.10.; slov.; samizdat; cyklostyl; 3 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].
—1984 L'Anno Santo. Programma delle giornate giubilari dei religiosi e delle religiose; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; P. Adeato Carollo MSC (1946).
—1989 *Papa Giovanni Paolo II, La chiesa di fronte alla duplice sfida*; fotokopie článku; s. 1268–1278 [*Archiv CA – JČ,* 20/3,23a].
—1990 Posolstvá slovenských biskupov; Vianoce 1990 [*Archiv CA – JČ*, 14/8].
—1990? Eugenio Matis, *In dialogo. L'ospite musulmano*; it.; tisk; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/9]; vnitřní diskuze, která končí otázkou prof. Elima Aguzara: „To, co nechápu, je jedna věc. Jste společně při večeři a při snídani společně jako přátelé. Jak je možné, že jste rozděleni pro slavnostní večeři (eucharistii), která připomíná osobu, která je nejhlubším důvodem vaší jednoty?"
—1991 BOFFA, C. OSM, *Kde se nachází formace?*; strojopis; 17 s. [*Archiv CA – JČ*, 15/19]; BOFF, C., Dove è la formazione?, in *Testimoni*, (30.10.1998), s. 22–29; na úvodní straně je grafika Velehradu.
—1993 Co všechno musí věřit a k čemu se vlastně zavazuje ten, kdo se stane Svědkem Jehovovým, Pastorační středisko, Praha 1993; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,9].
—1993 Co dělat, když se s vámi Svědkové Jehovovi pokoušejí navázat kontakt; Pastorační středisko, Praha 1993; cyklostyl; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,10].
—1993 Centrum pro rodinu, *Být či nebýt*, Olomouc 1993; 20 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,14]; Olga Tělupilová.
—1993 JAN PAVEL II., Světový den nemocných, in ACAP, 1/93; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,11].
—1993 BÍLÝ, J., Byl P. Koniáš ničitelem české kultury?, in *Lidová demokracie*, 23.7. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,22].
—1993 GRYGAR, J., Od „telecího optimismu" k pokoře, in *Lidová demokracie*; 23.8.; s. 9. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,5].
—1993 Encyklika papeže Jana Pavla II. *Veritas splendor*, in ACAP, 11 (1993), příloha 3; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/3,12].
—1994 DRÁPAL, D., Nejsladší pomsta je odpuštění, in *Lidová demokracie*, (12.8.1994) [*Archiv CA – JČ,* 20/3,6].
—1994 K Ivan Kudláček, Poděkování farnosti sv. Ludmily; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/4]; kněz pražské arcidiecéze; odchází ze sousední farnosti sv. Ludmily, Praha Vinohrady.
—1995 SKOBLÍK, J., *K umělé antikoncepci*, Praha; cyklostyl; 8 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/2,1]; upravený text přednášky.
—1995? LACHMANOVÁ, K., *Karikatury Boha aneb jaký Bůh není*, Pastorační středisko, Praha; tisk; 4 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,3].
—1996 PESOA, F., *Za noci našeho bytí*; strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/5,15]; převzato z: PESSOA, F., *Za noci našeho bytí*, Torst, Brno 1995. s. 59.
—1998 K Pazderka; Zachovejte jednotu; ve smýšlení spojeni poutem pokoje; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/5]; viz *Porubčan*, s. 326; zřejmě *Každý den s Bohem. Rozjímání na každý den podle liturgických textů*, Scriptum, Praha 1992.

—1999; Rozmluva duše s Otcem; in *Světlo*, 13 (1999), s. 8–9; korekt. [*Archiv CA – JČ*, 1/5].
—1999 Rozmluva duše s Otcem při adoraci Kříže, in *Světlo*, 13 (1999), s. 8–9.; fotokopie; 3 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,15].
—1999? Ježíšovy rány, in *Světlo* [*Archiv CA – JČ,* 20/5,16].
—2000 Anselm Grün, Mlčení jako boj proti hříchu a neřesti; fotokopie; 11 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,5]; GRÜN, A., *O mlčení*, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2000 s. 5–16.
—2000 Anselm Grün?, Dnes nebudu posuzovat nic, k čemu dojde; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,6].
—2000 Anselm Grün?, Co je třeba k proměně osobnosti; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,7].
—2002 Časopis; *Immaculata*, 5/2002 [*Archiv CA – JČ*, 15/19].
—2002? Smékal, V., Vývoj osobnosti. Psychologická a teologická perspektiva; schéma; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,18]; prof. Vladimír Smékal (1935); po roce 1997 Fakulta sociálních studií; od r. 2000 ředitel Výzkumného centra vývoje osobnosti a etnicity.
—2006 Tomková; Tvář Boha lásky, cesta pro lidstvo (modlitba); Velehrad; 3.4.; postní doba; tisk [*Archiv CA – JČ,* 18/3,5]; Lída Tomková; Staré Město?.
—2007 Vassula; Projev v hotelu Adakule; Turecko; 25.5.; strojopis; 2+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,16]; mail; P. John Abberton; P. Tony Sullivan; 15.6.; Vassula Ryden (1942).
—2008 Článek, Čunek tají, od koho si půjčil akcie, in *Právo* (28.4.2008), s. 4. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,8].
—2008 KOLÁČEK, J., *Japonsko století mučedníků*; překlad; strojopis; 38 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/3,19].
—2008 Hnutí pro život; některé tiskoviny [*Archiv CA – JČ,* 6/1].
—2010 Komise ČBK pro nauku víry, *Exorcismus a uzdravování rodových kořenů*; Praha, 14.6.; prohlášení komise vedené arcibiskupem D. Dukou [*Archiv CA – JČ,* 20/6,8].
—2010–2013? Mariina legie; Kolín [*Archiv CA – JČ,* 6/2]; různé informační materiály; neroztříděno; dopis (ing. Jan Peroutka, Pláničkov 443/5, 160 00 Praha 6 – Petřiny).
—2011 BENEDIKT XVI., Katecheze Benedikta XVI.; 13.4.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/6,14]; generální audience; dostupné z: https //www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=14404.
—2015 STŘEDA, P., Jít za svým snem. Arciděkan Petr Eliáš (1935–1993); rukopis článku; Pardubice; 13 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/5].
—2017 *Farní informátor*, Pustiměř, 2.4.; časopis; 54 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/7]; Špidlík, T., Věčné jaro, s. 6–7; Doba postní s Tomášem kard. Špidlíkem SJ a P. Františkem Beníčkem, s. 21–28.
—[s. a.] CAZA, L., Apoštolský řeholní život jako křesťanská léčba pro lidstvo; rukopis; 25 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/4]; Lorraine Caza CND (1935), kanadská teoložka; řeholnice (Congrégation de Notre-Dame de Montréal); https://www1.cnd-m.org/en/profile/lorraine-caza-theologienne/; doktorát z teologie Dominican University College v Otavě.
—[s. a.] CENCINI, A., *Nové nebe a nová země*; rukopis; 30 s. [*Archiv CA – JČ*, 1/1/5]; Amedeo Cencini F.d.C.C., italský kněz z kongregace otců kanossiánů.
—[s. a.] *Abychom se navzájem milovali* (modlitba); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 2/7].

—[s. a.] Z Katechezí sv. Cyrila Jeruzalémského; Živá voda Ducha svatého; breviář, s. 846; fotokopie; 2 s. [*Archiv CA – JČ*, 12/2]; 7. týden velikonoční, pondělí.
—[s. a.] osobní poznámky z přednášek; 12 stran; Děti a televize.
—[s. a.] Přikázání lásky; rukopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 20/5,4]; Lízna?.

Ilustrační materiál o původci fondu

Pozůstalost uchovává i některé lokálně zajímavé zdroje informací a doprovodného dokumentárního úsilí Josefa Čupra. Měl ve zvyku fotografie z druhé strany popisovat, což svědčí o jisté předvídavosti a zájmu uchovat v historické paměti všechny informační zdroje, včetně obrazových.

Fotografie původce fondu nebo jeho vyobrazení

—1949 Studenti čtvrtého ročníku velehradského gymnázia – školní rok 1948/1949 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,3]; Příloha 3 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1950 Záznam Josefa Čupra v třídním katalogu Gymnázia dr. Josefa Kudely ve školním roce —1949/1950 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,4]; Příloha 4 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1957 Sourozenci Čuprovi, 1957 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,5]; Příloha 5 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1966 Fotokopie dopisu Čupra z 24. května 1966 během jeho odpojení od československého zájezdu v Aténách s doslovným přepisem [*Archiv CA – JČ,* 22/1,6]; Příloha 6 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1966 Skupina československých exulantů v Řecku v prosinci 1966 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,7]; Příloha 7 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1970 Spirituál P. Tomáš Špidlík a rektor Nepomucena Mons. František Planner v roce 1970 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,9]; Příloha 9 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1970 Alumni s rektorem a spirituálem nepomucenské koleje v říjnu 1970 na dvoře vily Maria v Livornu [*Archiv CA – JČ,* 22/1,8]; Příloha 8 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1970–1989 Emigrace [*Archiv CA – JČ,* 21/1,7].
—1971 Bohoslovec Josef Čupr v roce 1971 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,10]; Příloha 10 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1972 Primiční mše v nepomucenské kapli, 19. března 1972 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,12]; Příloha 12 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1972 Novokněží se světícím biskupem Władysławem Rubinem a rektorem koleje, 18. března 1972 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,11]; Příloha 11 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1973–1987 Fotografie [*Archiv CA – JČ,* 21/1,4]; Svatý Ignác (se seznamem svatých TJ); Jan Pavel II. a P. Arrupe; Čupr (volné pondělí, podzim 1973); Zdeněk Karásek, 1968; Hostýn (tábor) (Frank B. Koukal, 2129 SO Gorve Avenue; Berwyn, Ill, 60402 USA); Čupr (Řím, 2.3.); táborák (St. Martin; 6.5. 1975); Ceco – Bose (4.7.); Barborka Veselovská z Holandska (Řím; 13.11.1989); Čupr (Fiumicino, 1980); Čupr (září 1987); Friesach; Řím.
—1974–1977 Střelice; foto známých doma [*Archiv CA – JČ,* 22/1,5].

—1975 Sjezd rodáků – Býkovice; fotoalbum, 41 s. [*Archiv CA – JČ,* 22/2].
—1980? Foto hradu s ručně psanou modlitbou k bl. Colombièrovi [*Archiv CA – JČ,* 2/6].
—1980 Jezuitští účastníci třetí probace v italském městě Gallarata, 1980; RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ* [*Archiv CA – JČ,* 22/1,1,13]; Příloha 13 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1981 Říhovi a Rusnákovi v Římě (ze Švýcarska) [*Archiv CA – JČ,* 21/1,6].
—1989 Návštěva Svatého otce v Castel Gandolfu, 1989 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,1,14]; Příloha 14 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1990 Liturgický průvod slavnostní polistopadové mše celebrované P. Josefem Čuprem, 1990 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,15]; Příloha 15 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1990 Slavnostní mše po sametové revoluci v Bořitově, 1990 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,16]; Příloha 16 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1990? Setkání absolventů VUT-FAPS 1954–1960; skupinová barevná fotografie [*Archiv CA – JČ,* 7/4].
—1995 P. Josef Čupr jako provinciál vedle generála řádu během jeho návštěvy na Velehradě, 1995 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,1,17]; Příloha 17 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—1999 Fotoalbum; Dopis biskupa Pražské arcidiecéze; Praha 26.1.1999 [*Archiv CA – JČ,* 22/3,1]; citát Miloslava Vlka: „Spadne z tebe odpovědnost, to je úleva."
—1999 Fotoalbum [*Archiv CA – JČ,* 22/3,2]; Seznam fotografií: generální audience, Pavel VI. 12 fotografií (březen 1972); biskup Trochta (Řím; 1967); 1100. výročí smrti sv. Cyrila (bazilika sv. Petra; 14.2.1969); Tonsura (Laterán; 20.12.); Pouť Lurdy (27.7.1972); Pracovní tábor členů Mariánské družiny (Turín, srpen 1974); Slovanská asistence (Villa Cavaletti; 16.5.1976); Genarano (23.5.1984); Casa Scrittori (20.5.1979); Slovanská asistence Villa Caveltti (5.6.1977); Jan Pavel II. (1989); Castelgandolfo (Graubner; Cikrle; Kutáč; Mikulášek; Posád; září 1989); Po české koncelebraci; 4 fotografie (soukromá kaple Jana Pavla II; 7.4.1990); Zlatňanský, Masár, Nesvatba (soukromá kaple Jana Pavla II; 7.4.1990); Jan Pavel II a JČ (Nepomucenum; 30.9.1984); Vánoce 1990, po přenosu Urbi et Orbi; Jan Pavel II, P. Tucci; Kanonizace sv. Anežky 4. fotografie (12.11.1989); Mše sv. v soukromé kapli Jana Pavla II. (2.3.1992); Provinciálové SJ u Jana Pavla II.; 4 fotografie (2.3.1992); Josef Čupr (promoce?); Sourozenci Čuprovi (promoce?).
—2013 P. Josef Čupr během rozloučení s kolínským domem jezuitů, 2013 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,18]; Příloha 18 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—2023 Krypta brněnského chrámu Nanebevstoupení Panny Marie – P. Čupr je uložen vlevo nahoře [*Archiv CA – JČ,* 22/1,19]; Příloha 19 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—2023 Rodný dům Josefa Čupra – Býkovice 29 [*Archiv CA – JČ,* 22/1,2] Příloha 2 v bakalářské práci RACEK, *Život P. Josefa Čupra SJ.*
—Fotoarchiv České katolické misie ve Švýcarsku: https://www.czmisie.ch.

Fotoalba

Pečlivost Josefa Čupra v zachovávání paměti na prožité je zřejmá také ze způsobu seřazení fotografií. Jeho pozůstalost v Centru Aletti čítá 31 fotoalb, jak s rodinnými fotografiemi, tak s fotografiemi z činného života Čuprova. Čupr – zejména v prvních letech emigrace – shromažďoval fotografie, ale i jiné vzpomínkové materiály – pohlednice, mapky, plánky, obrázky světců, dokonce i vlakové jízdenky apod. – které opatřoval podrobnými popisky. Tato péče naznačuje intenzitu prožívání formační doby v Římě. Uchovávané fotografie rodin, pohlednice i nejrůznější upomínky od exercitantů, naznačují velkou úctu vůči těm, které duchovně vedl.

Fotografie rodinné

—Fotoalbum 1: rodinné fotografie; pohlednice od Josefa Čupra aj. [*Archiv CA – JČ,* 23/1].
—Fotoalbum 2: rodinné fotografie; legitimace: Istutito universitario del Teresianum: Iscrizioni annuali (30.10.1973); Città del Vaticano governatorato: Tessera di Servizio (platná 3.4.1978–31.3.1981); Vicariato di Roma: Carta di riconoscimento (18.3.1972) [*Archiv CA – JČ,* 23/2].
—Fotoalbum 3: rodinné fotografie (Plhoňovi – Jestřebí; Čuprovi – Býkovice, Svinošice; Rothsheinovi; Bezdíčkovi; Kupčíkovi; Šamonilovi) [*Archiv CA – JČ,* 23/3].
—Fotoalbum 4: rodinné fotografie (Věrka a Jirka Plhoňovi 1971; tetička Anna Vánoce 1988; P. Toncer – Rájec nad Svitavou, loučení 1967; Martina a Yvona Čuprovi 26.8.1985; Pavlova svatba – Svinošice 1966) [*Archiv CA – JČ,* 23/4].

Průběh emigrace (dovolená s Čedokem, Lavrion, cesta do Itálie)

— Fotoalbum 5: zájezd s Čedokem (Jugoslavie – Řecko, 9.–24.5.1966); první prázdniny v Italii 1967; Řím – Livorno (Villa Maria, Elba) 1968–1969; Nepomucenum – výlety (Pisa, Luca, Assisi, Montecassino); převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ,* 23/5].
— Fotoalbum 6: Lavrion; obsahuje fotografie, mapku zájezdu s Čedokem, pohlednice od kamarádů z lágru, přání od Josefa Pejskara, výstřižek z *Českého slova* s článkem mj. o Josefu Čuprovi [*Archiv CA – JČ,* 23/6].
— Fotoalbum 7: Konečně v Římě 1967–1968; odjezd z Lavrionu – Řecko (lodí, Pireo – Corfu – Brindisi, vlakem Brindisi – Řím), Nepomucenum 15.1.1967, prázdniny Montenero Villa Maria 1967+1968, v květnu 1969 Jarek Heger v Nepomucenu [*Archiv CA – JČ,* 23/7].

Formace v Nepomucenu

— Fotoalbum 8: Nepomucenum 1969–1970; mj. smrt kardinála Berana [*Archiv CA – JČ,* 23/8].
— Fotoalbum 9: Nepomucenum 1970; mj. Montenero Villa Maria – prázdniny 1970 [*Archiv CA – JČ,* 23/9].
— Fotoalbum 10: Nepomucenum 1971/I; mj. podjáhenské svěcení 23.5.1971; mj. fotografie východní liturgie v Nepomucenu [*Archiv CA – JČ,* 23/10].
— Fotoalbum 11: Nepomucenum 1971/II [*Archiv CA – JČ,* 23/11].

— Fotoalbum 12: 1970–1971, Řím, Livorno, Friesach (s Palackým), Fribourg, Trident, Serrada; převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/12].

Noviciát a třetí probace

— Fotoalbum 13: Ciampino 1972, Torino, Caserta [*Archiv CA – JČ, 23*/13].
— Fotoalbum 14: 1973 noviciát+experimenty, 1979–1980 třetí probace Gallarate, 1972 Lurdy treno bianco; převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/14].

70. léta

— Fotoalbum 15: Řím 70. léta; převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/15].

Působení v Kolíně

— Fotoalbum 16: působení v Kolíně, fotografie cca 2000–2013, obsahuje i pohlednice a přání od těch, které duchovně vedl [*Archiv CA – JČ, 23*/16].

Smíšená fotoalba

— Fotoalbum 17: Slavné sliby (8.12.1982, Řím Casa scrittori)+pohřeb Františka Plhoně (8.1.1979)+Matka Tereza+různé pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/17].
— Fotoalbum 18: Poutě s kolínskou farností cca 2005; Nepomucenum 1970; rodné Jestřebí 70. léta; zájezd s VUT do NDR; Itálie 80. léta [*Archiv CA – JČ, 23*/18].
— Fotoalbum 19: rozsah fotografií od 1968 do 2006; různé fotografie: Villa Maria; Nepomucenum; podjáhenské svěcení; kněžské svěcení; první návštěva rodiny v Římě; přátelé z lágru na návštěvě v Římě; Praha provincialát; setkání provinciálů v Maďarsku; kolínský noviciát; DO a DC Kolín; kněžská svěcení jezitů; zájezdy s kolínskou farností; z rodného Jestřebí, Bořitova a Býkovic; sliby sester z Grohové; Olomouc Centrum Aletti se Špidlíkem aj. [*Archiv CA – JČ, 23*/19].
— Fotoalbum 20: Poličany; Veronika Bezdíčková; Nepomucenum; Storsand – Oslo tábor; převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/20].
— Fotoalbum 21: tábor „Radost" (Amerika); PP. Krátký, Tíšek…, Pavel, Věrka (1991); Praha s Bezdíčkovýma (u Vladimíra Vyhlídky?); Ječná – z okna provinciála (1991?); Sloup pouť – všichni sourozenci, chybí Jana; na faře (i P. Dvořáček); Kolín – první foto z kláštera; Jestřebí „u kapličky" 20. 7. 2009 [*Archiv CA – JČ, 23*/21].
— Fotoalbum 22: Pouť s kolínskou farností do Polska 19.–21. 5. 2003; duchovní obnova ve Švýcarsku 17.–20. 3. 2005; převážně pohlednice [*Archiv CA – JČ, 23*/22].
— Fotoalbum 23: S P. Michalčíkem v sobotu 17. března 1990 na Velehradě; návštěva Dr. Zvěřiny v Římě (poslední záběry před smrtí Dr. Zvěřiny v Nettunu); z pohřbu u sv. Mikuláše v Praze; Řím s P. Plannerem 30. 9. 1990 [*Archiv CA – JČ, 23*/23].

Monotematická fotoalba

— Fotoalbum 24: Kněžské svěcení (sobota 18.3.1972, slavnost sv. Josefa, Nepomucenum) a primice (neděle 19.3.1972, Nepomucenum) [*Archiv CA – JČ, 23*/24].

— Fotoalbum 25: Primiční obrázky (Čuprovy) [*Archiv CA – JČ,* 23/25].
— Fotoalbum 26: dovolená srpen 1981 [*Archiv CA – JČ,* 23/26].
— Fotoalbum 27: Po stopách sv. Ignáce… až do Fatimy, září 1988; pouť Španělsko+Portugalsko se Špidlíkem a Čemusem; pěkné vzpomínkové album sestavené z fotografií, pohlednic a plánků [*Archiv CA – JČ,* 23/27].
— Fotoalbum 28: „Primice" ve vlasti, Bořitov 1990; obsahuje také rozhovory v novinách (Katolický týdeník, Kolínský pres) [*Archiv CA – JČ,* 23/28].
— Fotoalbum 29: Slavnostní bohoslužba k výročí 750 let poutí na Sv. Hostýn, provinciál Josef Čupr a nuncius Giovanni Coppa, 15.8.1991, fotografovala Jana Smahelová [*Archiv CA – JČ,* 23/29].
— Fotoalbum 30: Pouť do Lurd, Montserrat, La Saletta (4.–14. září 2005) [*Archiv CA – JČ,* 23/30].
— Fotoalbum 31: Rozloučení a vzpomínka na Kolín (od 1.9.1998 do 1.9.2013), autorka vzpomínkového alba Marie Černá [*Archiv CA – JČ,* 23/31].

IV. Teologicky relevantní odkaz

Kristovo kněžství jako nosný akcent v dovršujícím se světě

Vyhodnocení relevantního odkazu života a poslání Josefa Čupra z pohledu čistě historického bude nutně rozdílné z hlediska zbožnosti a svatosti života. Z hlediska duchovního života musí splňovat tři souběžné podmínky, totiž zda předložený životopis je **1.** založen na dokumentaci sledující jeho život a poslání *rite ac plene*, totiž naplňující všechna kritéria historického zkoumání; **2.** dále zda shromážděné dokumenty a jejich vyhodnocení jsou věrohodné natolik, že si zaslouží naši důvěru (*fidem historicam mereantur*); **3.** a konečně zda stojí na historickém základě (*solidum fundamentum historicum afferant*). Takovému vyhodnocení v naší studii brání několik objektivních skutečností: torzovitost jeho dochované pozůstalosti, nemožnost publikovat všechny informace, které dochované svazky uchovávají, protože se dotýkají citlivých údajů ještě žijících lidí nebo jejich nejbližších pozůstalých, a konečně nemožnost zkoumat římské archivy, jež ze svých vnitřních předpisů neumožňují přístup k osobním složkám, v našem případě i ke složkám týkajícím se úplné komunikace ČPTJ (doma i v exilu) v době komunismu i po jeho zhroucení.

Vyhodnocení jeho života a poslání nesleduje ani pokus o jistou analogii k *positio super scriptis* či *positio super virtutibus* v procesech blahořečení či kanonizace.[1183] Jsme si vědomi starobylé zásady: „První podmínkou dějin je nelhat, druhou je nebát se říkat pravdu.“[1184] Proto nepředkládáme ani biografii, ani memoáry v běžném slova smyslu, ale otevíráme zorný úhel, zarámování a bázi pro možnou duchovní četbu jeho života. Protože předpokládáme pokračování jeho života v proměněné podobě, jež se Božímu lidu odkrývá již v tomto čase putování, není a nemůže být tato reflexe nikdy uzavřená. Analogicky: nemůže být dopsána biografie žádného světce, protože Boží lid s ním ještě nyní sdílí své putování k dovršení v tajemství *communio sanctorum*. To, že zaznamenáváme jeho život úlomkovitě, nebrání tomu, abychom i tyto úlomky objasňovali ve spojitosti a vzájemném vztahu pravdy víry o dovršení světa – a světa v procesu dovršování.[1185] Tento přístup nám umožňuje uchopovat dochovanou pozůstalost Josefa Čupra šířeji: takto je a může být do jisté míry účastí na zjevení Božího slova o něm z jedné strany, ze strany druhé i jako jeho slovo proměněné, které k nám promlouvá skrze stále přítomné tajemství Kristovy přítomnosti. „V den svého soužení hledám Pána. (…) Když na Boha vzpomínám, vzdychám. (…) Přemýšlím o dávných dnech, na zašlá léta si vzpomínám.“ (*Žl* 77,3–6) Jde o překračování hranic nás, putujícího Božího lidu, který svojí

[1183] Srv. DEIDDA, E., La Sezione Storica della Congregazione dei Riti (1930) e l’Ufficio Storico-agiografico nell’istituzione della Congregazione delle Cause dei Santi [online] [cit. 13.05.2024]; in *Dicastero delle Cause dei Santi*; dostupné z: https://www.causesanti.va/it/archivio-del-dicastero-cause-santi/interventi-e-articoli/emanuele-deidda-sezione-storica-e-ufficio-storico-agiografico0.html.

[1184] „*Primum esse historiae legem ne quid falsi dicere audeat: deinde ne quid veri non audeat.*“ CICERO, *De oratore*, 2,15,62.

[1185] O legitimním vyhodnocování přístupných parcialit coby součásti rozsáhlejšího celku srv. ALTRICHTER, M. – KARCZUBOVÁ, L., Meditationes ad mentem et meditandi methodum. Poznámky ke psaní teologických děl, in *Ženich je tu, jděte mu naproti! (Mt 25,6)*, Refugium, Olomouc 2018, s. 65.

podstatou je vždy na hraně času a věčnosti, jednotlivosti a celistvosti, kultury osobního a vztahového, dějinného a dovršeného.

Naší prací jsme se dostali do dílčí fáze tohoto shromáždění aktuální dokumentace zahrnující různé podoby historických a biografických pramenů a obsahující, jak je vidno z našeho soupisu a klasifikace písemností fondu Josefa Čupra v archivu Centra Aletti, dokumentaci s relativně malým rozsahem jeho vlastních textů, jejichž je autorem ve vlastním slova smyslu. Těžiště vyhodnocené dokumentace z hlediska kvantitativního se musí opírat o jeho četné poznámky, výpisky a zápisky. V průběhu svého života si přednášky, četbu, přípravy pečlivě sepisoval a sepsané organizoval s výhledem na další možné, i opakované použití. V textech jeho přednášek, promluv, kázání a výstupů pro veřejnost můžeme vidět, že čerpal převážně z cizích autorů, často se zřetelnou absencí vlastního originálního přístupu: to však již samo o sobě odkazuje na rozpoznanou ***životní pokoru***, realizovanou ve schopnosti nechat se poučit autoritou (jak svěřenou konkrétní osobě, např. v inspraci duchovním otcem Tomášem Špidlíkem, tak celkovou autoritou tradice církve). V bohatých zápiscích věrně zachycuje předlohy a vkládá do nich svůj vlastní klíč k interpretaci: zde na druhou stranu je patrné **zvnitřnění a hluboké osvojení si inspirace, z níž čerpal**. Jeho přístup je velmi stabilní a konzistentní, založený na několika málo zásadách ignaciánské spirituality, jež uplatňuje v tom, jak reflektuje vlastní *formu mentis* (co myslíme a co si máme myslet), a především *v každodenních volbách* (co máme dělat, proč to máme dělat a jak to máme dělat).[1186]

Zpracování bohatého poznámkového materiálu vyhodnocoval kriticky již on sám – jak je možno vidět z prvotních krůčků snah uspořádávat osobní materiály. Tato potřeba jej doprovázela celý život. Můžeme v ní vidět dva hlavní motivy: praktický, totiž mít přehled o možném dalším využití již dosažené práce (studia, zkušeností, podnětů nebo výsledků), a vnitřní kázeň plynoucí z odhodlání brát vážně každoroční revize svého života a uspořádávat své záležitosti a podmínky nutné k lepší službě. Vidíme zde tendenci uspořádávat své věci z hlediska některých svých celý život osvojovaných a prohlubovaných axiomat. Proto můžeme, jak ukážeme dále, rozvinout naši hypotézu o **originalitě jeho myšlení založené na několika málo duchovních zásadách**, jež byly uplatňovány prostřednictvím pečlivého rozlišování zachycených podnětů a intuicí, s kterými dále pracoval.

Jeho přístup k duchovnímu poznání byl založen na intencionalitě, jež utvářela jeho mínění a jednání primárním zohledněním radikálně prožívané křesťanské existence ve světě coby **osobního a důvěrného vztahu ke Kristu**. Postihnout duchovním poznáním všechny věci pro něj představovalo obsáhnout celistvost sdělení osoby v jejím celku, ne pouze v modifikaci subjektu, jinými slovy pojmout absolutní nárok vztahu lidské osoby a osob Božích nesený **kristologicky zaměřeným pohledem na člověka i sebe sama**.[1187] Na osvojení tohoto nároku on sám zaměřil veškeré své úsilí, skrze něž stále pěstoval, rozvíjel a interiorizoval **pohled na Boží tajemství**, utvářený především hlubokou, **celoživotní zkušeností duchovních cvičení**.

[1186] Srv. BERGOGLIO, J. M., *Studies in the Sprituality of Jesuits. Writings on Jesuit Spirituality I*, Curia generalizia, Roma 2013, s. 40.

[1187] Srv. SCHARER, M. – HILBERATH, B. J., *Kommunikative Theologie. Eine Grundlegung*, Grünewald, Mainz 2002, s. 60n.

Z rozsahu, charakteru, klasifikace a vyhodnocení, při zohlednění výše zmíněné jisté absence vlastní systematicky rozvíjené tvorby (s výjimkou redakční práce v rozhlase či přípravy homilií) a téměř absolutní absence životopisných prací o něm (nepočítáme-li častěji citovanou bakalářskou práci J. Racka obhájenou na PF MU v Brně v roce 2023), přesto vyplývá, že se můžeme a musíme nyní nejdříve pokusit vymezit náš přístup k vyhodnocení relativního spirituálního odkazu s výraznými ignaciánskými rysy pro českou církev, ČPTJ a dnešního člověka. V naší práci jej chceme přesněji určit a formulovat spirituálně, vždy však maje na mysli jeho zakotvení ve svědectví uchovávaném Božím lidem, v jeho vlastní paměti. Tento přístup může růst co do významu a důležitosti tehdy, když se tato reflexe minulého bude stávat vnitřním podnícením pro budoucnost. Nezbytnou a nutnou předběžnou podmínkou pro rozhodování se pro budoucnost je totiž **identifikace *paměti Boží* v lidském životě**. Jde nám o to, abychom nabídli – jistě ne jako výlučný, ale jako jeden z možných, legitimních přístupů – duchovní pohled na život, který mu byl svěřen v jeho neopakovatelném, nezaměnitelném a zcela originálním povolání. Jsme si dobře vědomi, že tento úkol v prvé řadě patří do kompetence ČPTJ nejen kvůli povinnosti obnovovat, aktualizovat a adoptovat svoji identitu, nýbrž také opouštět a přijímat ty formy existence a poslání, které je potřeba opustit či přijmout s ohledem na znamení doby a vzrůstání naléhavosti dovršení spásy. Naše práce takový úkol ČPTJ přirozeně nemůže nahradit, přestože je ze své podstaty, jak ji koncipujeme, součástí reflexe její budoucí podoby. Zdá se, že tento úkol ji teprve čeká. Protože vyžaduje obrácení, je nutno počítat s mnohem radikálnějším postojem, jak rozumět svému poslání jednak *do budoucnosti* (v rovině plánování), jednak co do zřetelně formulovaného postoje *před budoucností* (v rovině odpovědnosti za současné postoje).

Patří však také do kompetence Božího lidu, který toto obdarování z Boží strany interpretuje v konkrétnosti běhu lidského života jako takového. Život Josefa Čupra pro nás zároveň vyjevuje společně sdílenou věrohodnost našeho čekání na dovršení světa díky věrnosti svědků víry. Ve spirituálním vyhodnocení života si všímáme jeho rodinného, společensko-kulturního zázemí, procesu formace a studií, činnosti odborné, duchovní i pastorační, jeho postojů a stanovisek. Pokusíme se upřesnit jeho postavení uvnitř českého náboženského a kulturního ambientu. Posouzení dochovaných svědectví v jejich celistvosti však je úkolem, který zůstává a z dobrých důvodů nemůže být součástí této práce. A přece k němu práce přispívá svým dílem, byť nutně omezeným. Vypořádává se totiž s obtíží převést jednotlivé, zdánlivě nahodilé zkušenosti, jež již svým dějinným zakotvením v životě někoho jiného a ve zcela jiných životních podmínkách, než jsou ty naše současné, jsou v podstatě nesdělitelné (jak můžeme mít účast na životní situaci uprchlíka v řeckém utečeneckém táboře v roce 1966, jehož kroky do úplného neznáma jsou vedeny touhou uskutečnit intimně prožívané tajemství kněžského povolání?), do roviny obecné na pojmy, hypotézy a tvrzení, jež umožňují diachronní a synchronní komunikaci a dorozumění.

Pro přesnější určení pramenů k této poslední části naší práce je třeba mít na zřeteli omezení, s kterými se budeme setkávat. Životní dráha Josefa Čupra se uskutečňuje ve dvou rovinách: jednak v rovině životního příběhu, tedy z hlediska dějinného **vědomí smyslu Bohem darovaného povolání k životu**, jednak v rovině darovaného **povolání ke kněžství**

v Tovaryšstvu Ježíšovu, zcela oproštěného od světského lesku, prožívaného lidsky společně s druhými.

V první rovině, **darovaného povolání k životu**, jej lze nahlížet perspektivou zkušenosti lidství, jež obsahuje obecná a nutná určení v jednotlivém (co Bůh vykonal v něm a skrze něho) a obrazivost, totiž obraz o Čuprovi, jež je i nyní receptivní a produktivní. To je vlastním smyslem našeho úsilí o teologicky relevantní vyhodnocení jeho života vcelku. Sám Čupr takto o svém životě uvažoval a takový způsob náhledu na svůj život sdílel s druhými. Toto vědomí darovaného povolání k životu bylo u něj velmi silné: vždy mluvil o tom, že jeho život byl zachráněn v útlém dětství, a v údělu emigranta v řeckém uprchlickém táboře velmi intenzivně prožíval jistotu Božího vyvolení. Vědomí darovaného povolání k životu se u něj projevovalo například v jeho nesmírné úctě k člověku: jak k vlastní rodině, pro niž měl mimořádný smysl, tak ke všem, kdo jej obklopovali: spoluemigranti, spolužáci, formátoři, představení, spolubratři a zejména jeho duchovní děti.[1188] Toto prolínání darovaného povolání k životu (tedy životního příběhu *sub specie aeternitatis*, v rovině Božích záměrů s člověkem a světem, zdůrazněme z hlediska dějin spásy, na nichž může mít účast skrze povolání ke svatosti každý člověk) společně s darovaným a absolutně přijímaným povoláním ke kněžství tvoří základní osu jeho duchovního života. Můžeme vyslovit předběžnou hypotézu: **Prolínání darovaného povolání k životu s povoláním ke kněžství, zasvěcenému životu a řeholnímu povolání v Tovaryšstvu Ježíšově utváří základní bázi jeho spirituální zkušenosti.**

V druhé rovině máme na mysli **povolání ke kněžství**, kdy se Čuprovi otevírá ještě jiná životní perspektiva, radikální. Jedná se zde o nově prožívanou a reflektovanou, předem danou a před jeho vnitřním zrakem nově rozvrženou souvislost života. Kněžství se mu stává nepodmíněným horizontem bytí především v odkázanosti do budoucnosti. Dorůstá k „eschatologické nezvratnosti v Ježíši Kristu" a uskutečňuje se – v obecné rovině křesťanské zkušenosti – vícero podobami zasvěcení, jež uchovávají otevřenou otázku po absolutní budoucnosti skrze *modlitbu bez přestání* (*1Sol* 5,17) v její nejradikálnější podobě. Je životem na hraně mezi oním *již ano, a ještě ne*. Radikalita zasvěcení odkazuje na něco ještě dál: odkazuje na skutečnost života v epoše rození se pro věčnost, porodu, v němž Boží lid zpívá své *Maranatha* (*Zj* 22,20). V této perspektivě nachází Čupr místo pro své kněžství.

Zkušenost zasvěcení řeholními sliby v Tovaryšstvu v jeho misijním nasazení je pro nás skrze jeho životní úděl **svědectvím proměny epochy**, v níž Čupr toto obojí obdarování žije. Žije v epoše, použijeme-li příměru Henriho Lubaca o *paradoxu trojí epochy*[1189] odvolávaje se na Berďajeva, přerodu *křesťanského světa* (*le monde chrétien*, v němž ti, kteří patří do Božího království, vládnou spolu s Bohem, a tím Bohu slouží – to je svět Čuprova dětství) do *křesťanské*

[1188] Citujme také vitální Teilhardův pojem „chuť žít", která u Čupra měla kontury komorní, stabilní, uctivé pozornosti a pečlivého dbaní o vše svěřené. Byly mu vlastní ctnosti *čistoty*, *víry* a *věrnosti*, které Teilhard cituje jako „činné ctnosti pro rozvoj božského prostředí" – „trojí aspekt téhož důvěrou naplněného klanění". Tato jeho přirozená dispozice zároveň předznamenávala podobu jeho kněžství – v němž hrál tento životní elán a radost klíčovou roli. „Být v radosti! Najít tuto radost, která je ze všeho, co je člověku uloženo, tím nejvíce božským. Radost, jež není podmíněna žádnou z pozemských skutečností." TEILHARD DE CHARDIN, P., *Chuť žít*, Vyšehrad 1970, s. 5, 93–102.

[1189] LUBAC, H. DE, La grande fête de l'Esprit, in *La Postérité spirituelle de Joachim de Flore*, 2, *De Saint-Simon à nos jours*, Lethielleux, Paris 1981, s. 388–438.

epochy (*l'ère chrétienne*), po Hirošimě[1190] a Černobylu postupně zanikající (to je svět jeho dospívání a života v komunistické totalitě pozoruhodně propojené s postavou Pedra Arrupeho,[1191] za jehož generalátu vstupuje do Tovaryšstva) a do zrodu a rození *světa naděje příchodu Krista již nyní* (*l'espérance du monde en la venue du Christ hic et nunc* – to je svět jeho zasvěceného života). Přiměřenou odpovědí na třetí éru západní civilizace, která je charakterizována „činností, která není odpovědí na božské podněty ani tvůrčí kontemplací vnitřního člověka, nýbrž jako autonomní činnost, která nepotřebuje žádnou milost a směřuje k objektivní *velké stavbě*,"[1192] je *cherubínský člověk* prorokovaný Dostojevským. Lubac dodává:

> „Zatímco však Joachim promítal svůj sen do budoucnosti stáří, autor v románu Bratři Karamazové v anticipační scéně svého Epilogu evokuje zázračnou shodu dětí, jíž na okamžik dosáhly na konci pohřebního obřadu svého druha Iljuši, kde zazněl *cherubín*. A jako by chtěl dát najevo, že nejde o žádnou pozemskou utopii, Aljoša, vůdce skupiny, která se má brzy rozpadnout, je všechny pozve, aby se den po vzkříšení setkali se svým mrtvým přítelem."[1193]

Zde, v tomto dovršujícím úseku jeho života, je možno připomenout teologii *osmého dne*,[1194] přicházení Božího království nejdříve v srdci a skrze srdce do celého světa, v novosti jeho přítomnosti, přítomnosti utvářející nového člověka, nový advent druhého Kristova příchodu ve slávě, v němž se křesťanská existence ve světě mění v duchovní růst. V něm křesťan dějiny přijímá a dotváří svět i sebe v *osmý den*, který nastal Kristovým vtělením, smrtí a zmrtvýchvstáním.

Tato **volná asociace mezi Čuprem a *cherubínským člověkem*** je ovšem naší „pouhou" intuicí, předběžnou důvěrou jako podmínky žít dovršenou budoucnost již nyní a osvědčovanou překonáváním překážek, jimiž je nedokonalost našeho životního zrání vždy opětovaně zkoušena. Nemožnost nalezení empirického, logicky odvozeného posouzení, nás sice staví do vnitřního momentu poznávat *apriori*, ale nezbavuje nás odpovědnosti dorůstat do plnosti společně s tím, koho poznáváme. Nezbavuje nás **svobody k *magis***, naopak nás k ní ponouká. Proto můžeme trvat na tom, že tato asociace je nosná a vnitřně věrohodná.

[1190] La Bella, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 8.

[1191] Po jeho smrti zveřejnila ve svých *Nuntiích* ČPTJ homilii P. Generála Peter-Hans Kolvenbach při pohřební mši svaté za P. Pedro Arrupe; *Nuntii*, 2 (1991). Příloha č. 2.

[1192] La Bella, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 427.

[1193] *Tamtéž*, s. 403–405.

[1194] Jedná se jednak o neděli jako počátku nového stvoření zahájené Kristovým zmrtvýchvstáním (KKC 2174), jednak o vnitřní situaci křesťana, jíž prožívá svou pozemskou existence v čase v rovině vědění získávané opakovanými událostmi vnitřního života vztahů, v nichž identifikuje vstup do věčnosti bez existence času jako trvale darovanou a osvojovanou skutečnost víry. Proto žije již nyní sice v čase, zároveň ve věčnosti v čase a v tomto čase ve věčnosti na způsob jednoty božského a lidského v osobě Ježíše Krista; jinými slovy: prožívá konečnou éru dějin spásy Kristova vítězství, v lidské zkušenosti sofiologicky sjednocené věčnosti a časovosti bez zaměňování a směšování. Je „osobní skutečností, která umožní i to, co Bůh stvořil, se může stát místem jeho přítomnosti, a činit člověka Bohu podobným prostřednictvím účasti n jeho osobním způsobu bytí"; Tenace, M., „Sofiologie", in *EnKřVých*, s. 835. Je trvalou součástí jeho nového lidství nesené bezprostředním postřehováním vnitřních podnětů i vnějších události duchovními smysly.

Základním historickým podtextem můžeme detekovat otázku po člověku v éře Boha a Božího života a člověka po Osvětimi a Hirošimě: už není možné s dobrým vědomím mluvit o všemohoucím, osobně chápaném Bohu, který by byl v podstatě nepřítomný. Zastoupen může být jen Kristem, který zároveň zastupuje jednotlivého člověka, lidstvo před Bohem a Boha před nimi. Tato **dvojí zástupnost**[1195] ukazuje dynamiku pokračujícího procesu spásy, která nebyla ukončena a vlévá se do Božích činů v člověku a lidských událostí v Bohu v kněžství, tedy ve spolupráci božského a lidského v Kristu a všech, kteří s ním mají podíl (srv. *Zj* 15,6).

V této zástupnosti tkví rovněž i úkol, jež si postupně osvojoval také Čupr. Východisko našel ve svém axiomatu: **Řešení všeho je osobní láska člověka ke Kristu**. Když participuje na Kristově dvojí zástupnosti a Kristu se připodobňuje, člověk se může stát *Kristovým přítelem* a svědčit o něm druhým, tj. být zde pro druhého tak, jako je zde pro něj Kristus.[1196]

Toto překonávání přítomnosti **participativní eschatologií**[1197] přechází v úkol, aby se Království stále více vytvářelo již *zde a nyní* (proměna druhého Tovaryšstva a formování třetího Tovaryšstva). Zde nacházíme vlastní místo řeholního zasvěcení Čupra v Tovaryšstvu Ježíšově, konkrétně v naplňování Špidlíkova proroctví (proroctví poprvé explicitně vysloveným ctihodným Martinem Středou o ČPTJ, jež si osvojil v uskutečnění záměru olomouckého Centra Aletti).[1198] Pro Čupra se stává jeho služba Slovu a účast na Kristově kněžství součástí usmíření otevírajícího dovršení. A jeho kněžství podílem a účastí na radosti „z toho, že na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (*Kol* 1,24). Boží lid z jeho života může číst konkrétnost dějin spásy, protože svými vnitřními postoji, zápasy, rozhodováním a snášením utrpení nacházel smysluplnost celku většího než jen on sám, celku, který nespočívá v příbuzenství krve (pro něj tak velmi důležitého a žitého), nýbrž v lineárně postupujícím vhledu jeho **duchovního zření** (θεωρία obsahující vidění smyslu věcí a hlubší chápavost[1199]), nahlížejícího svět **optikou duchovních cvičení**. Tento vhled v praktickém duchovním zápase (πρᾶξις obsahující nutné očišťování zaměřené k pozitivní praxi, umění rozlišovat a rozeznávat[1200]) v jeden celek spojuje stvoření, pád(y) člověka, vykoupení a konečné eschatologické dovršení.

[1195] Srv. typický Ignácův pojem prostřednictví.
[1196] SÖLLE, D., *Stellvertretung ein kapitel theologie nach dem Tode Gottes*, KreuzVerlag, Stuttgart 1965, s. 103.
[1197] Srv. ŠPIDLÍK, T., *Věřím v život věčný. Eschatologie*, Refugium, Olomouc 2007, s. 47–48.
[1198] Srv. Úvodní slovo dnes dáváme Otci Tomáši Špidlíkovi, in *Nuntii*, 4 (1992), s. 4.
[1199] Srv. ŠPIDLÍK, T., *La sophiologie de S. Basile*, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1961, s. 30–31; česky *Sofiologie Bazila Velikého*, Refugium, Olomouc 2021.
[1200] *Tamtéž*, s. 36.

Obnova založená na kontinuitě obrácené paměti

Naše předběžné širší uvedení do problematiky pramenů a jejich klasifikace vychází z předpokladu nutnosti objasnit obojí životní zkušenost Josefa Čupra tím, že ji opakovaně uvádíme do širší, kultivovanější souvislosti, jež umožní hlouběji a plněji porozumět událostem jeho života a rozvinout jejich interpretaci od obecnějšího ke skutečnému, konkrétnímu, tedy spirituálnímu *par excellence.* Stojíme před úkolem, který formuloval svým veršem T.S. Eliot: „Čas přítomný a čas minulý jsou snad oba přítomny v čase budoucím, a čas budoucí je obsažen v čase minulém."[1201]

Jsme si vědomi toho, že při vyhodnocování teologicky relevantního odkazu se pohybujeme na rozmezí mezi intencionalitou (co – jako Boží lid – si pamatujeme) a reflexivitou (na co si vzpomínáme či chceme vzpomínat a proč). Tato námaha je skutečným plně smysluplným úsilím tehdy, opouštíme-li pozitivistickou iluzi vylíčit minulé události, jak se staly, a tím je „objektivně" uchovat pro budoucnost. Je zapotřebí vzít vážně minulost uchovávanou v paměti tím či oním způsobem v jejím rozměru přípravy, či dokonce anticipace setkání s tím, s nímž jsme vázaní osobním poutem vztahu překračujícího hranice zapomínání. Nechceme jen uchovávat v paměti, řečeno s Platonem, držet holuba v hrsti (být majitelem), spíše jen se znovu dotknout, a tím pro tuto chvíli uchopit.[1202] Zde řecký myslitel vkládá do dějin evropského myšlení upozornění, které je nutno vždy vzít do úvahy. I dnes, žijeme-li ve světě mentálních schémat a stereotypů, existuje riziko záměny či prolnutí vzpomínky s fikcí, kdy vjem vtisknutý „nějak" podobně jako prsten do vosku (vzpomínka) je přiřazen něčemu jinému, než k čemu přináleží.[1203] Nejde jen o zobrazení minulého, nýbrž i o naši vazbu k němu, totiž jaký význam mu budeme přikládat, ať už to vede k vytěsňování některých událostí, nebo jejich nezáměrnému či záměrnému přetváření.

Zpřítomnění minulého přináší představu v paměti a zároveň poukazování k tomu, co ještě není a nemůže být plně poznáno: je hledáním a nacházením. V tomto smyslu totiž chceme vymezit výsledek naší práce: není dokončením, ale otevřením porozumění dějinám, které vždy mají jistou svébytnost (mohou vzniknout jiné životopisy Čupra a jeho vyhodnocení), které se zcela legitimně budou pokoušet vytvořit alteritu vůči zde předložené koncepci. Zůstává totiž úkolem ČPTJ jako takové, aby se ke své minulosti nově postavila, hledala a nalézala svoji identitu v dějinách a promýšlela základní zaměření své aktivity k poznání i chtění jako úkolu spirituálního. Její tázání se po východiscích *od čeho k čemu*, které je nutné ke svobodě k Božím věcem, sice vždy zůstane tajemstvím Božích záměrů, tajemství ne ve smyslu něčeho nepoznaného nebo nepoznatelného, nýbrž vždy přítomného. Podtrhněme: ne jako něčeho, co víme, ale co je povědomě přítomné ve zkušenostech předchozích generací pro nás. Vždy jedna i druhá – minulá, přítomná i ta budoucí – generace ČPTJ je utvářena darem ignaciánského charizmatu. Ne pouze charizma, samotná skutečnost charizmatu, nýbrž skutečnost obdarování

[1201] ELIOT, T.S., Burnt Norton, in *Čtyři kvartety*, Argo, Praha 2014, s. 11.
[1202] PLATON, *Theatétos*, 197b–199b; česky Oikoumené, Praha 2007.
[1203] *Tamtéž*, 193c–d.

se může stávat ospravedlněním tvořivé a tvůrčí věrnosti, dílčích změn, hlubší obnovy (*renewal*), či úplného diskutabilního *znovuzaložení* (*refounding*) od nového hypotetického počátku.

Je podstatná Kolvenbachem preferovaná dynamika neustálého obnovování zaměřeného na nikdy zcela nedokončený rozvoj a poháněného tvůrčí energií (neustále aktualizovaného a oživovaného) původního charizmatu (*accomodata renovatio*) vycházející z tvůrčí věrnosti v poslání (*creative fidelity in mission*).[1204] Existuje ovšem i možnost rozhodnutí neptat se a netázat se, neznepokojovat se otázkami diachronní a synchronní jednoty a rozhodnout se pro titánský počin „nového Tovaryšstva", čemuž nasvědčuje jistý typ mentality přetvářený v neochotu zabývat se něčím jiným než vlastními záměry do budoucna, jako by mohla existovat *tabula rasa* (oškrábaná tabulka bez vtisků).

Zde však je zřejmé, že nezájem o původ, počátek signalizuje v sobě samém tragický a pro duchovní život vysoce rizikový nedostatek cíle a jednoznačně afirmovaného horizontu dovršení. Bez něj je možné tušit již nyní nutné směřování k zevšednění a zesvětštění, nutné ve smyslu svobodně zvolené cesty k popření sama sebe. Je pravým opakem toho, co je v ignaciánské tradici vyjádřeno soucitem Ježíšova Srdce se světem a člověkem v tajemství vtělení, utrpení, smrti a vzkříšení.[1205] Se ztrátou živého povědomí směřování k cíli jako směřování k tomu, co a kdo je na počátku, se ovšem ztrácí schopnost eschatologického horizontu veškeré křesťanské existence, a tím i devalvace rozmanitých církevních struktur uvnitř Božího lidu v čistě sociologickém či politologickém vidění života církve. Zesvětštění nedává dostatek prostoru pro svobodu z Boží strany a jeho důsledkem je opak duchovního poznání, totiž propadnutí do úplné bezduchosti buď jako nerozumnosti (ἄνους), nebo nepřítomnosti Ducha (ἄλογον). Tuto aporii nelze překonat jinak než obrácením, jež v sobě zosobňuje a zpřítomňuje životní příběh Čupra v jeho dvojjediném povolání k životu a ke kněžství.

Myšlenka paměti, vzpomínky zaujímá v Písmu důležité místo. Víra a zbožnost židů a křesťanů jsou založeny na spásných událostech, které je třeba připomínat v modlitbě a při bohoslužbě. Židovsko-křesťanské zjevení se nevztahuje k mytické metahistorii; je součástí dějin, nebo spíše dějiny tvoří. Stvoření a prvotní pád nejsou chápány jako mýty (i když se tak někdy nazývají), ale jako počátek dějin. Toto zjevení je adresováno přesně vymezenému lidu (vyvolenému), posléze církvi, a zakládá specifický typ vztahu mezi Bohem a člověkem. Víra je souhlasem s božským slovem předávaným inspirovanými autory a poté Slovem, které se stalo tělem. Toto Slovo, vyslovené v minulosti, hovoří o události, jejíž účinky přetrvávají, vyslovuje učení, které je požadavkem a světlem pro přítomnost a hlásá příslib pro nepopsatelnou budoucnost. Na Boží Slovo, které mluví o Božím jednání a samo je jednáním, odpovídá člověk svým slovem a svým jednáním. Víra se tak orientuje na neustálé připomínání minulosti, ale proto, aby se v přítomnosti projevovala činnou láskou a v naději se zavazovala k budoucnosti.

[1204] KOLVENBACH, H.P., Creative fidelity in mission, in *Review of Ignatian Spirituality*, 31/3 (2000), s. 25–40; česky Tvůrčí věrnost v poslání, in *Nuntii*, 1 (2001), s. 3–10.

[1205] Srv. RICHSTÄTTER, K., *Die Herz-Jesu-Verehrung des deutschen Mittelalters*, I, Bonifacius, Paderborn 1919, s. 13n.

Není naším záměrem chránit život Čupra před zapomněním (*damnatio memoriae*),[1206] přestože zachycujeme s co největší mírou přesnosti a podrobným využitím jeho dochovaných diářů chronologii běhu jeho života. Ani není naším úmyslem deformovat objektivitu faktů, jimiž se obvykle argumentuje při hájení objektivity historických interpretací. Tento přístup k životopisu a zhodnocení díla Čupra bude – možná již v blízké budoucnosti – seriózně možný *sine ira et studio*, avšak podmínečně, po zpřístupnění archivu římské kurie. Ani z hlediska metodologického nevytváříme již nyní uzavřený systém logického výběru toho, co je hodno zaznamenání a co ne. Užíváme jednoduchý přístup bezprostředního postřehování archivních dokumentů z toho důvodu, že pootevírá budoucí přístupy všemu tomu, čeho je již naší prací omezeně dosaženo, a zároveň obsahuje základní linie toho, co bude vyžadovat další pokračování, totiž zpracování dějin ČPTJ.

Programově předem odmítáme možné apologetické směřování závěrů, ke kterým jsme došli, jež by *a priori* měly přispět k reprezentativnímu účelu ČPTJ. V jakém smyslu můžeme rozlišit v naší analýze život Čupra, který předkládáme jako *stav věci* odlišný od historického popisu? Tento *stav věci* spočívá v tom, že díky *vytanutí* minulého *na mysl* a hledání integrace minulého v přítomnosti je rozpoznávána **společná báze přítomného a minulého – dovršení světa ve společně sdílené odpovědnosti**. Naše dějiny (dějiny lidstva i dějiny člověka) nejsou opuštěny Bohem, netrpí nepřítomností Boží, ale trpí, jsou destruovány naším zapomínáním na Boha. Takže námi představená podoba pojímaní paměti života člověka (μνήμη) se tím tává součástí *rozpomínání se*, v němž je Bůh přítomen (ἀνάμνησις) v Božím lidu, který se modlí. Tento metodický přístup aplikujeme implicitně i explicitně na naše líčení *života Čupra v Duchu*.

Jaký je k tomu primární důvod? Prosté *vytanutí* minulého *na mysl* i *rozpomínání se* umožňují každému prožít a vyrovnat se se svou minulostí, ale také zachovat uchovat a využít ve svůj prospěch to, co se může naučit zkušeností druhých. Paměť tak hraje klíčovou roli v lidské existenci. K tomu se pojetím své práce hlásíme, jakkoli rčení *historia magistra vitae* vyznívá banálně, spíše jako okřídlené klišé.

Nemůžeme zde plně rozvíjet otázku *paměti Boží* (μνήμη Θεοῦ) ve všech jejích významech u křesťanských i nekřesťanských autorů. Chceme jen poukázat na jeden specifický obsahový význam, který může vyniknout přechodem k nám postulovanému „vyššímu" horizontu nazírání a myšlení. Tím nijak nesnižujeme hodnotu historického zkoumání, pouze vymezujeme zřetelněji náš přístup a jeho původní záměr, který čitateli předkládáme formou pozvání k dobrodružství ducha. Výraz *paměti Boží* se poprvé objevuje v řecké křesťanské literatuře v obecném, netechnickém významu: s výhradou přesnějších nuancí, které zde jen načrtneme, označuje vzpomínku na Boha v člověku. Jan Kassián upozorňuje na specifické užití: označuje dokonalou modlitbu mnicha, cíl, kterého se snažili dosáhnout mniši prostřednictvím *neustálé modlitby*. ***Modlitba bez přestání*** (*1Sol* 5,17) **umožňuje oživit paměť tím, že v člověku tvoří to, čím se má člověk stát**.

„Každý mnich, aby směřoval ke stavu trvalého rozpomínání se na Boha, musí se snažit o něm neustále meditovat, a to tak, že zbaví své srdce všech jiných myšlenek. (…) Proto vám k dosažení

[1206] Srv. BLÁHOVÁ, M., Fiktivní memoria ve službách politiky, in *Paginae historiae. Sborník národního archivu*, 31/2 (2023), s. 29–40, zde s. 30.

neustálé vzpomínky na Boha navrhneme tuto formuli pravé zbožnosti: Bože, prosím, vysvoboď mě, Hospodine, na pomoc mi pospěš! (*Žl* 70,2)"[1207]

Biblickým východiskem pro takto pojatý proces rozpomínání jsou slova žalmu: „Vzpomínám v noci na tvé jméno, Hospodine, dbát chci na tvůj zákon." (*Žl* 119,55) Evagrius tento přístup ještě prohlubuje: „Čas modlitby během dne budou patřit tobě: hodina čtení, hodina bohoslužby, hodina modlitby; a po celý tvůj život tě bude provázet vzpomínka na Boha."[1208] Evagrius pokračuje:

„To, co zastavuje a brání tomu, aby se v duši zakořenila vzpomínka na Boha, je obchod, podnikání, setkávání s přáteli, společnost lidí, manuální práce, zbytečné potřeby... To, co udržuje vzpomínku na Boha v duši, je svoboda od neřestí, vytrvalost ve čtení, oficium a nepřetržitá modlitba ve dne v noci, pobyt v cizině daleko od známých, zbavení se těla a vášní, takže nevlastníš nic jiného než celu, plášť, tuniku a evangelium."[1209]

Jedná se o naplnění toho, co jako nárok vyslovuje Lukášovo evangelium. „Tak ani žádný z vás, kdo se nezřekne všeho, co má, nemůže být mým učedníkem." (*Lk* 14,33) Bazil Veliký tuto myšlenku konkretizuje:

„I když jsme tak učinili, musíme stále bedlivě střežit své srdce (*Př* 4,23), abychom neztratili Boha ze zřetele a neznečistili si **vzpomínku na Boží zázraky** marnými výmysly. Všude musíme nosit svatou myšlenku na Boha jako nesmazatelnou pečeť vtisknutou do naší duše a pamatovat výhradně a neúnavně na něj."[1210]

Mnišská tradice pak tuto myšlenku kontinuálně rozvíjí: „Zeptal jsem se ho: Jak může být lidský duch neustále spojen s Bohem? – Odpověděl: V každé zbožné myšlence nebo skutku, který je Bohu milý, je duše s Bohem."[1211] „Paměť Boží je úsilí srdce o zbožnost."[1212] Stejně tak se odlišuje od duchovního poznání a má před ním přednost. Na druhé straně musí člověk trpělivě přijímat zkoušky, protože právě skrze ně se „obnovuje vzpomínka na Boha".[1213] Kromě toho se v době vzpomínky na Boha doporučuje modlit se více, „abyste, kdybyste na Boha zapomněli, byli sami důležitým svědkem této duchovnosti".[1214]

Můžeme shrnout, že *paměť Boží* je **úsilí srdce, kterým se mnich snaží být *v duchu s Bohem***, a to nepřetržitě. Všude tam, kde je tento duchovní postoj prezentován s náznakem teologické reflexe, můžeme rozeznat vliv platónského či neoplatonského dědictví, které, jak se zdá, předal Evagrius. V každém případě lze říci, že praxe a teorie *paměti Boží* zajišťuje kontinuitu mezi předkřesťanskou filosofickou tradicí a východní spiritualitou křesťanského Východu. Je *paměť*

[1207] JAN KASSIÁN, *Collationes*, 10,10, in SC 54, 1966, s. 85.
[1208] EVAGRIUS PONTSKÝ, Sur le jeûne, in MUYLDERMANS, J., (ed.), *Evagriana Syriaca. Textes inedits du British Museum et de la Vaticane*, Bibliothèque du Muséon 31, Publications universitaires, Louvain 1952, s. 152; podle DSp, 10/2, 1980, sl. 1409.
[1209] EVAGRIUS PONTSKÝ, *Sur l'instruction*, 2–3, in *Tamtéž*, s. 157–158; podle DSp, 10/2, 1980, sl. 1409.
[1210] BAZIL VELIKÝ, *Regulae fusius tractatae*, 5,2, in PG 31,921b.
[1211] *The Lausiac History of Palladius*, ed. C. Butler, The University press, Cambridge 1904, s. 152.
[1212] MAREK EREMITA, *Opuscule*, 2,122, in PG 65,948c.
[1213] *Tamtéž*, 2,125, in PG 65,948d.
[1214] *Tamtéž*, 1,29, in PG 65,908d.

Boží také biblická? Na první pohled je člověk v pokušení o tom pochybovat; bližší zkoumání však ukazuje, že mniši i pouštní otcové mohli pro svou praxi neustálého připomínání Boha a do jisté míry i pro předkládanou teorii hojně čerpat z Bible.[1215]

V Novém zákoně je role paměti, i když méně často vysvětlovaná, důležitá, protože specificky křesťanská víra vychází z příchodu Božího Syna mezi lidi a z jeho slov a činů uprostřed nich. Poté, co apoštolové obdrželi *porozumění Písmu* (srv. *Lk* 24,45), připomínali židům prorocká ohlášení, aby ukázali jejich naplnění v Ježíši Kristu (srv. *Sk* 2,14–36; 3,12–16; 4,9–12; 7,2–52; 8,29–35; 13,16–41). Když se obraceli k pohanům, mluvili spíše o Pánově životě, ale také o proroctvích, která předvídala rozšíření spásy na všechny národy (srv. *Sk* 10,36–43; 13, 46–48; 15, 13–18; 17,22–31; 26, 19–23). Jedním z úkolů evangelií je uchovat v paměti Pánova slova a činy, „jak nám je odevzdali ti, kdo byli od počátku očitými svědky a služebníky slova" (*Lk* 1, 2; srv. *Sk* 1,1), aby se podpořila víra nových učedníků (srv. *Jan* 20, 30–31; 21, 24; *1Jan* 1,1–4). **Tradice a svědectví jsou akty křesťanské paměti. A k ní přináleží nejen formálně, nýbrž i osobně životy svědků víry.**

Jaká je však architektura základních konceptů spirituality a jaké místo v ní zaujímá paměť? Pokusíme se to ukázat přehledně s poukazem na klasiky duchovního života: jestliže definujeme spiritualitu jako osobní přítomnost Ducha v životě člověka, která pronikne vše, co člověk a je a co má, můžeme zde určit strukturální dynamiku paměti uvnitř duchovního života člověka takto:

plody sjednocení:	moudrost	**sláva**	láska
teologické ctnosti:	víra	**naděje**	láska k bližnímu
mohutnosti duše:	rozum	**paměť**	vůle
náboženství:	poslušnost	**chudoba**	čistota
nepřátelé duše:	démon	**svět**	tělo / cítění / emoce

Všechny tyto pojmy ve svém obsahu sledují vzájemnou souvztažnost oběma směry.[1216] Paměť ve své spirituální dimenzi je mohutnost, která patří do vertikálního nastavení struktury: teologická ctnost naděje je naroubována na paměť; spolu se slibem chudoby umožňuje vyhnout se útokům světa a získat do vlastnictví slávu Boží. Paměť podle našeho schématu má však i důležitou roli horizontální podoby duchovního života. Bezprostředně se stává podmínkou, která formuje charakter funkce rozumového, diskurzivního způsobu uvažování a formuje i podmínky volby, která není pouhou abstrakcí, nýbrž konkrétním rozlišením a volbou, uchovávající povědomí toho, čím se rozhodnutí může a také má stát, totiž osobní *kenozí*, máme-li přiměřeně odpovědět na zjevovanou a zjevující *kenosis* Božího Syna ve vtělení a jeho poslušnost až k smrti kříže. Takto se z paměti skrze rozum rozlévá do života konkrétní podoba obsahu víry (*fides quae*) i přilnutí vírou (*fides qua*), zdůvěrnění, jež se stává trvalou životní moudrostí a umožňuje člověku vnímat sebe sama v celé své důstojnosti i tehdy, zdálo-li by se, že je nyní podrobena zkoušce kritickou loajalitou a trpělivosti v církevním životě, jež se jeví být nad naše síly. Na druhé straně je to paměť stále očišťovaná, která utváří podhoubí pro nová

[1215] Srv. SIEBEN, H.J., „Mnémé Theou", in DSp, 10/2, 1980, sl. 1407–1413.

[1216] BORD, A., „Memoire. Chez sain Jean de la Croix", in DSp, 10/1, 1980, sl. 1002–1008, zde sl. 1003.

rozhodnutí k lásce a čistotě, protože uchovává působivý příčinný vztah Ježíšova oslaveného lidství pro náš stále trvající duchovní zápas v našich denních vítězstvích i prohrách.

Chceme tedy otevřít vyhodnocení teologicky relevantního odkazu J. Čupra slovy 32. GK:

> „Co znamená být jezuitou? Jezuita si je vědom, že je povolán být Ježíšovým společníkem, i když též jako hříšník, jako byl Ignác: Ignác, jenž prosil blahoslavenou Pannu o to, aby ho *přidružila ke svému Synu*,[1217] a jenž viděl, jak sám Otec prosil Ježíše nesoucího kříž, aby přidružil tohoto poutníka k sobě.“[1218]

[1217] *Vlastní životopis*, č. 96.

[1218] Decree 2. Jesuits Today, 1, 32. GK, in *Portal of Jesuit Studies* [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: https://jesuitportal.bc.edu/research/documents/1975_decree2gc32.

Domov, cizina

Shrňme nejdříve již známé skutečnosti, které jsme podrobně dokumentovali ve druhé kapitole naší práce. Životní běh Josefa Čupra je nejdříve životem člověka, který prožívá své dětství v době druhé světové války ve specifickém rodinném prostředí, nástupem komunistické diktatury je významně ovlivněno jeho studium na jezuitském velehradském gymnáziu v poválečné době a době jejího doznívání v éře proměny veškerého vzdělávacího systému demokratického zřízení v systém sloužící komunistické ideologii, jíž se škola stala poslušným nástrojem.

Své pěti a půl leté studium na vysoké škole zakončil úspěšně a jako absolvent Vysokého učení technického v Brně začal nově promovaný inženýr pracovat ve svém oboru. Pevně světonázorově i politicky založený katolík, který si byl vědom obtíží uskutečnit své kněžské povolání, ke kterému po celou dobu tíhl, se rozhodl při první možné příležitosti uprchnout do zahraničí, v němž prožil roli utečence v těžkých podmínkách tábora pro uprchlíky a nelehký pobyt v české emigraci. Ta v Římě kolem koleje sv. Jana Nepomuckého vytvořila struktury výchovy a vzdělávání kandidátů kněžství. Po jejím absolvování se stal součástí českého exilu. Zde prožíval dobu recepce Druhého vatikánského koncilu doprovázenou společenskými změnami 70. a 80. let minulého století.

Dále je jeho životní běh životem člověka, který se v roce 1990 mohl vrátit zpět, aby se intenzivně věnoval obnově církevního života v českých zemích a kněžsky sloužil jako řeholník v bouřlivých dobách změn, jež církev a společnost radikálně proměňovaly. Proměna etapy normalizace, kterou poznal velmi zblízka i z prostředí ciziny, se přeměnila na etapu postkomunistické éry se všemi jejími atributy, které ji charakterizovaly a spoluutvářely novou podobu sociálního, kulturního, ekonomického a náboženského prostředí.

Tuto situaci návratu je možné přiblížit parabolou podivuhodného proroctví, které ve svém vězeňském románu vyslovil Dominik Pecka. Prostřednictvím snu Maria Silvy (Silvestr Braito OP) poodhaluje, co se bude dít po pádu železné opony. Ve snu jsou rozlišeny čtyři kategorie kněží: **1.** kněží, kteří kolaborovali s komunistickým režimem, protože chtěli „zachránit" církev a provinili se „nějakou tou chybičkou"; **2.** kněží, kteří zůstali v duchovní správě a mohou o sobě říci, že zde „vydrželi za všech nepříznivých okolností". Když těmto delegát Svatého stolec vytýkal povrchnost a nedostatečnou horlivost, dočkal se odpovědi: „A tu se smělým hláskem ozval jeden stařičký arcikněz: ‚Ale račte, prosím, vzít na vědomí, za jakých obtíží jsme obstarávali duchovní správu, kolik času jsme musili věnovat různému školení a schůzování a v neposlední řadě i nekonečným rozhovorům s církevními tajemníky, s nimiž jsme musili dobře vycházet a na jejich pohoštění často poslední peníz vynakládat'"; **3.** třetí skupinou byli kněží, kteří přijeli na jednání v nádherných limuzínách západních značek z exilu: „My jsme kategorie kněží, kteří zásadně odmítali bezbožecký komunismus, a proto jsme se hned po takzvaných únorových událostech rozhodli raději opustit vlast (...). V cizině jsme se dali do služeb církve, osvojili jsme si nejmodernější pastorační metody a nyní se vracíme (...). Vzhledem k uvedené činnosti za hranicemi žádáme, aby byl nový episkopát jmenován z našich řad."; **4.** kněží, kteří pracovali v disentu ve svých civilních povoláních, byli ve vězeních, kde

pracovali pro komunistický systém, „předčasně zestárlých, zšedivělých, schýlených, přisleplých lidských bytostí"; těm vatikánský vyslanec říká o jejich budoucnosti: „„To nebude tak jednoduché. Bude nutno uvážit každý případ zvlášť. Ti, kteří se chtějí vrátit do duchovní správy, si musejí podat žádost Svatému stolci a v případě kladného vyřízení budou ustanoveni jen jako kaplani u osvědčených duchovních správců. Pokud jde o řeholníky, nezbude asi nic jiného, než aby znovu vykonali noviciát ve svém řádu."[1219]

Tato literární fikce, založená na dobré znalosti mentality uvnitř společnosti, otevírá čtyři oblasti našeho zájmu o rekonstrukci životního běhu Josefa Čupra, který se odvíjel ve čtyřech zcela rozdílných historických danostech: **1.** epocha dětství a raného mládí v době příprav a realizace komunistické revoluce, jež podobně i ve společnosti ničí demokratické uspořádání společnosti a přirozený řád věcí; **2.** epocha stalinismu, kultu osobnosti a počátků tzv. třetí cesty, která ústí do nové společenské iluze tzv. socialismu s lidskou tváří; **3.** český exil ve vztahu k procesu normalizace 70. a 80. let minulého století a sílicí vliv občanské společnosti; **4.** postupný rozpad dosavadního bipolárního uspořádání světa, zánik tzv. východního bloku a nástup postkomunistické éry po sametové revoluci roku 1989.

Dětství jako spirituální událost

Silné rodinné vazby byly pro Čupra příznačné a vyznačovaly se osobitými rysy danými brzkým úmrtím otce, životem v adoptivní rodině, jež nikdy nevytvořila bariéry, ale naopak mu dala stálost a zakotvení. Tento stav rozloučení již na samém počátku utváření jeho osobnostních rysů a sociálních vazeb se mu stal utvářejícím faktorem jeho specifické samostatnosti i pospolitosti. Rodinu v jeho pojetí nezahrnoval jen etymologický či přirozený význam společenství rodičů a jejich dětí. Jeho pojetí rodiny bylo širší a zahrnovalo celý souhrn osob, které žily pod jednou střechou (rodiče, děti a čeleď), i ty, kteří tvořili rodinný rámec v nejširším slova smyslu. Slovo *rodina* totiž ještě v té době na moravském venkově znamenalo i širší příbuzenstvo. V některých případech do rodiny byli zahrnováni všichni, kdo žili v závislosti na její hlavě, tedy i celé služebnictvo.[1220] Někdy tato soudržnost byla rozšířena i podle jiných společných znaků. Například dělníci jako sociální skupina tvořili rodinu nebo členové mafie sami se vnímali jako členové jedné rodiny.[1221] Poměrně pozdní charakter úcty k rodině jako svazku muže, ženy a dětí nás zase tolik nepřekvapí, pokud vezmeme do úvahy vývoj tohoto slova a samotného pojmu *rodina.* Ani řečtina, ani latina, ani germánské, ani románské jazyky dlouho neměly termín, který by označoval výhradně skupinu tvořenou otcem, matkou a dětmi. Výraz οἰκία (dům, obydlí; společenství v domě; rodina) nebo συγγένεια (příbuzenstvo, příbuzní, rodina) spíše poukazuje na širší význam, tedy společenství osob, které jsou podřízeny hlavě (otci). Velmi dlouho toto pojetí převládalo: všichni ti, kteří jsou stejné krve, jako děti, bratři, synovci; teprve mnohem později se do lidového jazyka dostalo

[1219] PECKA, D., *Z deníku marnosti*, Atlantis, Brno 1993, s. 220; srv. HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, CDK, Brno 2007, s. 294.
[1220] Srv. „Rodina", in RIEGER, F.L., *Slovník naučný*, L.L. Kober, Praha 1868, sl. 572; z teologického pohledu srv. SCHEELE, P.-W., *Wir glauben. Theologie in Interaktion*, Echter, Würzburg 2002, s. 59n.
[1221] „Rodina", in *Příruční slovník jazyka českého*, IV/2, Státní nakladatelství, Praha 1944–1948, s. 729–730.

a prosadilo užší chápání slova, totiž jako společenství, které tvoří otec a matka s dětmi. Upřesněme: jako jeho první význam. Tento sémantický vývoj odráží zásadní změnu v instituci rodiny a především ve způsobu jejího vnímání: po dlouhém období, kdy se uvažovalo o celém *domově*, o skupině lidí, které každodenní život sdružoval pod autoritou hlavy rodiny. Literatura obecně, a dokonce i duchovní literatura *životních stavů*, stejně jako legislativní texty (i když jsou kanonické), dlouho uchovávaly stopy tohoto nepochopení. *Rodina* v moderním slova smyslu se formuluje až v nedávné době.

Toto životní prostředí *rodiny* pro něj znamenalo přilnutí k rodinnému kruhu, která tvořila jeho přirozenou kolektivní dispozici a sklon k družnosti. Najít v tomto prostředí prostor pro vlastní já nebylo prostou záležitostí, nýbrž úsilím prožívat svoji intimitu v přirozeném odstupu do druhých. Zde je možná kořen toho, že v rodině nebylo zvykem sdílení niterného, ale přináležitost, která respektovala jinakost. Jen tak si můžeme vysvětlit vícekrát zmíněnou skutečnost, že všichni tušili, že je povolán ke kněžství, ale nikdy o tom příliš nedebatovali. Tento postoj k vlastnímu já, jež si uchovává vlastní prostor pro Boží působení (povolání je vždy nejprve působením Božím) se chápe jako schopnost své vlastní myšlení doprovodit reflexí, odstup, který odkazuje na to, co individualitu překračuje (například schopnost studovat na kněze nebo vstoupit do řádu) a směřuje k rozvinutí osobního rozměru.

Právě toto pojetí rodiny v širším slova smyslu mu napomáhalo v době stalinské totality nepodléhat tomu, co se zrovna myslí nebo se má myslet. V tomto zázemí mohl svobodněji přemítat, k čemu je volán, zároveň promýšlet perspektivu svého vlastního obdarování a povolání, a tím získávat od ideologického tlaku doby nutný a zdravý světonázorový odstup. Faktická širokost rodinných vztahů přemáhala přirozený sklon stavět se do středu dění. V těchto vztazích rostla pro něj typická nezaujatost vůči vlastnímu já. Spoluvytvářely vnitřní podmínky pro svobodnější rozhodování, pro životní volbu. Přesvědčovaly ho o tom, že **netřeba člověka definovat jen tím, jak a co si myslí, ale také tím, zda a pro co je schopen oběti**.

Generace Čuprových vrstevníků sdílí společnou zkušenost prostředí a okolností, za kterých vyrůstali: zkušenost otřesu generace svých otců, kteří prošli ohněm první světové války, ale na rozdíl od nich byli svým věkem připravenější na hrůzy, jimž oni čelili jako děti a dospívající mládež. Obsahuje vzpomínky na stále citelné dopady velké hospodářské krize spojené s nejistotou hrozby hitlerovského Německa a stalinského Ruska, *blitzkrieg* během německých invazí do Polska 1939, Francie 1940 a do Jugoslávie a Řecka 1941 a počátku války na východní frontě (1941 a částečně 1942). V jedenácti letech prožil Čupr konec druhé světové války se všemi dopady pro dítě v době dospívání mezi devíti a sedmnácti lety, kdy po maturitě v roce 1953 odchází, po roční vynucené přestávce, na vysokou školu. Dospívající chlapec tak byl v době, kdy se utváří lidská tělesnost i vnímavost, konfrontován s hladem, příděly jídla, zkušeností válečného zabíjení, bombardování a tisícerými zločiny v jeho bezprostředním okolí.

Rájec-Jestřebí vznikem Protektorátu Čech a Moravy se stal místem na nově vzniklé hranici s Velkoněmeckou říší, kde v samotném počátku byl za Letovicemi sveden boj s fašistickou bojůvkou Němců ze Sudet a československou armádou a dobrovolníky z Boskovic a přilehlých vesnic. Ve střeleckých soubojích bylo na české straně pět mrtvých a deset až patnáct

zraněných.[1222] Nálady obyvatel byly skličující. Lidé nemohli pochopit nastalou situaci, byli zoufalí, smutní, bez chuti k jídlu i do práce, zavládl pocit beznaděje i názor, že nastává konec všeho. České obyvatelstvo velmi citlivě vnímalo zásahy okupantských úřadů: povinné německé nápisy, ohrožení mladých lidí nasazením do Německa, gigantickou stavbu říšskoněmecké dálnice Vratislav–Vídeň vedoucí z Brna přes Letovice do Jevíčka. Samotné Býkovice a Lysice, podobně jako Rájec-Jestřebí byly kvůli své odlehlosti přece jen více ušetřeny. Přesto však prožily příliv uprchlíků po obsazení pohraničí a odtržení od republiky. Druhá vlna přesídlenců přišla v roce 1944, kdy čeští usedlíci museli opustit třiatřicet obcí Drahanské vrchoviny. Účelem bylo vytvořit německý koridor, který měl propojit německé ostrůvky na Litovelsku a Olomoucku, přes německý ostrůvek u Vyškova, s německými obcemi na Brněnsku. V podstatě od dubna roku 1944 byly v oblasti vyhlašovány letecké poplachy. Zvláště depresivní bylo omezení samosprávy, spolků a běžného společenského života. Ve školách prostřednictvím *Kuratoria pro výchovu mládeže* byla systematicky do českých škol vnášena nacistická propaganda. Možná ještě tíživější situace pro mladého Čupra byla po konci války, kdy byl v Rájci-Jestřebí zřízen zajatecký tábor pro téměř 25 tisíc zajatých německých vojáků. V důsledku epidemie tyfu se zde nakazilo 398 lidí, z nichž 49 zemřelo.[1223] V tranzitivním období mezi ukončením války a nastolením vlády československých úřadů se pohybovalo na českém i slovenském území velké množství bývalých válečných zajatců, těch, kdo utekli z koncentráků nebo zde byli osvobozeni, a také prchající německé jednotky.

Generační pocit byl nesen sounáležitostí, kdy mezi těmi nejhroznějšími tragédiemi dějin bylo sice možné zahlédnout světlo, ale zdálo se, že nemůže nic dělat. Tento pocit byl vtisknut do mýtu mírové koexistence na základě Všeobecné deklarace lidských práv, jež byla „založena na uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny, jež je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě“ a na „víře v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti; v rovná práva mužů i žen“, která měla „podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě“.[1224]

Druhá světová válka, koncentrační tábory nacistické a komunistické, Nagasaki a Hirošima rozvrátily dějiny i svědomí. „V obou případech radikálním způsobem, když napadly samé kořeny lidskosti: nejen čas dějin, nýbrž čas utváření člověka.“[1225] A mladý člověk prožíval stav světa zrozeného z dějinného dramatu hrůz 20. století. Klíčová duchovní otázka, která vyžadovala odpověď, byla: Co může člověka ochránit před nebezpečím, úchylkami či zločiny nastupující zrůdné komunistické ideologie? Pro Čupra se rodila v jeho personifikovaném a zvnitřnělém důvěrném zakotvení v lidové zbožnosti, po předcích zděděné. A ta jej vedla k prvnímu stupni indiference nebýt součástí něčeho takového, co umožňuje oživovat hrůzy války nebo možnosti sebezničení lidstva strachem před zodpovědností vůči budoucímu životu.

[1222] Illa, M., *Letovice: dějiny města*, Martin Šmahel - Print, Letovice 1995, s. 105.

[1223] Skutil, J., *Rájec-Jestřebí: Dějiny města od nejstarších dob po současnost*, [s. n.], Praha 1981, s. 117; citováno dle Buš, O., *Blanensko v letech 1938-1945*, Diplomová práce, FF MU v Brně, Brno 2009.

[1224] United Nations [online]; dostupné z: https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/czech-cesky.

[1225] Serres, M., *Vyjasňování. Pět rozhovorů s Brunem Latourem*, Karolinum, Praha 2024, s. 10.

Epocha stalinismu, kultu osobnosti a počátků tzv. třetí cesty, která ústí do nové společenské iluze tzv. socialismu s lidskou tváří

Pro vyhodnocení této epochy (1948–1968), v níž zrálo povolání Čupra i jeho rozhodnutí k útěku do zahraničí kvůli možnosti studia a přípravy ke kněžství a působit v Československu jako kněz,[1226] je třeba si uvědomit, že stojíme před komplexností historické epochy, jejíž důsledky nejsou zcela zahojeny. Život Čupra – katolického laika – v jeho náboženské rovině žité v komunistické totalitní realitě zahrnuje mechanismy kontroly veškerého náboženského života. V rovině řeholního života, pro který se rozhodl až v emigraci, byla tato perzekuce ještě znásobená plánem likvidace (Akce K). Život řeholníků se přesunul do centralizačních a internačních táborů. Nastala éra procesů justičních zločinů, smutné oblasti kolaborace s režimem či přímé spolupráce s StB,[1227] obětí totality (popravení, zabití, zmrzačení či trvalé zdravotní následky), zničení či krádeží movitého i nemovitého majetku, proticírkevní propagandy, zbavení možnosti pracovat v pastoraci, školách, sdělovacích prostředcích, nucené práce v krajně nepříznivých pracovních podmínkách (manuální práce) a ztráty možnosti společného života. Především však bylo trnem oku spojení řeholníků a řeholnic se zahraničím a Svatým stolcem. Komunisté považovali řeholníky za jednu z hlavních opor papeže a biskupů, a proto je chtěli z nově utvářené společnosti zcela odstranit. Postup uplatňovaný v Československu byl snad s výjimkou Albánie nejbrutálnější.[1228]

Komunisté považovali katolickou církev za třídního nepřítele a usilovali o to, aby o dění v ní získali co nejvíce informací nejen z veřejných, ale i důvěrných zdrojů. Jen na dokreslení dobové atmosféry lze uvést, že „informátorem komunistů byl dokonce člověk z blízkého okolí arcibiskupa Berana, jeho komorník František Linhart“.[1229] Jen stěží si dnes dovedeme přiblížit tak hluboký protiklad, jímž je postavení katolické církve v období vlády Klementa Gottwalda a Antonína Novotného a hledání cesty k uskutečnění kněžského povolání. Řád světa byl zcela převrácen a nebylo možné se o něj nijak opřít. Samotná doba byla doslova vykloubená z běžné lidské zkušenosti. Vždyť již komunistická internacionála měla ve svém programu: „Zvláštní postavení mezi úkoly kulturní revoluce (…) má boj proti opiu lidstva, proti náboženství. Tento boj je nutno vést houževnatě a soustavně.“[1230]

[1226] „Republiku jsem opustil zcela vědomě, s jediným úmyslem – studovat teologii a stát se knězem. Nedojde-li k nepředvídatelným okolnostem, teologická studia ukončím během tří roků. Po jejich ukončení, bude-li mně to umožněno, se hodlám vrátit jako kněz do Československa.“ (1969 Žádost o vystavení cestovního pasu; formuláře; dopis; tisk; 16 s. fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ, 22/4,3*]).

[1227] Zde je však nutné precizně diferencovat mezi různými formami spolupráce; srv. VLČEK, V., Naplňování spolupráce duchovních s StB, in *Perzekuce mužských řeholí komunistickým režimem 1948-1964 v českých zemích a v kontextu jejího vývoje v zemích sovětského bloku*, Ostravská univerzita – Ústav pro studium totalitních režimů, Ostrava – Praha 2023, s. 317–320; GRAJEWSKI, A., *Jidášův komplex. Zraněná církev. Křesťané ve střední a východní Evropě mezi odporem a kolaborací*, Prostor, Praha 2002, s. 185–188.

[1228] Srv. VLČEK, V., *Perzekuce mužských řeholí komunistickým režimem 1948-1964 v českých zemích a v kontextu jejího vývoje v zemích sovětského bloku*, Ostravská univerzita – Ústav pro studium totalitních režimů, Ostrava – Praha 2023, s. 461–478.

[1229] BABIČKA, V., Únor 1948 a katolická církev, in *Paginae historiae. Sborník národního archivu*, 7 (1999), s. 277–294, zde s. 278.

[1230] *Program komunistické internacionály. Stanovy komunistické internacionály. Studijní materiály*, Rudé právo – Vysoká stranická škola při ÚV KSČ, Praha 1954, s. 4.

Taktiky a strategie, jak dosáhnout zániku katolické církve, byly různé: od pokusu integrovat církev do Národní fronty přes její praktické odtržení od Svatého stolce až po plán vytvořit církev národní; dále snaha dostat ji do područí státu prostřednictvím zákonů, vnitřně ji rozkládat, učinit z ní třídního nepřítele, použít justice vůči katolickým elitám a především ji rozložit vytvořením tzv. Mírového výboru katolického duchovenstva.[1231] Zvláště dramatická situace nastala likvidací katolických škol, tisku a spolků, dosazováním zmocněnců do katolických nakladatelství a likvidace již vytištěných knih, například Ráčkových *Československých dějin*.[1232] Byla to tzv. církevní šestka (Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký, Viliam Široký), která byla ustanovena 25. 4. 1949 s úkolem najít způsob vhodného využití církevních organizací pro potřeby režimu při budování nové společnosti.[1233] Vypracovali plán, který zahrnoval: **1.** rozklad uvnitř církve prostřednictvím tzv. obrodného hnutí (pod názvem *Katolická akce*); **2.** izolace církevní hierarchie a převedení duchovních na stranu lidově-demokratického režimu; **3.** administrativní a finanční kontrola církve státním aparátem.[1234] Komunistický režim se přitom odvolával na právo dozoru dle říšského zákona č. 50 ze dne 7. 5. 1874.[1235]

Mírové hnutí pokrokových či také vlasteneckých katolických kněží uvnitř církve mělo být založeno na ideových základech církevní šestky: **1.** oživení cyrilometodějského kultu chápaného jako zdůraznění slovanské linie katolicismu proti západnímu křesťanství; **2.** odhalování reakční úlohy Vatikánu, aniž by se útočilo na jeho náboženské postavení nebo úlohu papeže; **3.** užívání názvu *Katolická akce* v novém obsahovém významu, tedy jako součást Národní fronty, v níž mohou angažovaní katolíci mít možnost účastnit se budování socialismu.[1236] Bylo zřejmé, že se chystá vznik schizmatického hnutí. Záměrem bylo prostřednictvím ovládnutí veškeré školní a mimoškolní výchovy vést mládež k „vypuzení přežitků a vytvoření nového, skutečně komunistického člověka".[1237]

Došlo k realizaci sovětského modelu církve řízené státem poté, co se nepodařilo vnutit komunistickému režimu svoji představu biskupům. Z podnětu R. Slánského byl celostátní plán v roce 1949 realizován v krajích a okresech prostřednictvím tzv. trojky (později pětky), jež byla tvořena tajemníkem KSČ, tajemníkem Akčního výboru Národní fronty, církevním tajemníkem, později předsedou národních výborů a bezpečnostním referentem. Trojky (pětky) prověřovaly kněze, postihovaly je pokutami, vydávaly trestní oznámení, budovaly místní buňky komunisty zřizované Katolické akce a vyvolávaly provokace.

[1231] Srv. HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 129–131.

[1232] Srv. RADOUCHOVÁ, J., Československý stát a katolická církev po únoru 1948, in *Revue dějin socialismu*, 2/1 (1969), s. 37–62; RÁČEK, B., *Československé dějiny*, L. Kuncíř, Praha 1948.

[1233] PAVLÍČEK, V., Politické strany po Únoru 1. část Příspěvek k problematice Národní fronty, in *Svobodné slovo*, Praha 1966, s. 290.

[1234] RADOUCHOVÁ, J., *Československý stát a katolická církev po únoru 1948*, s. 45.

[1235] *Tamtéž*, s. 51; srv. HANUŠ, J., – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 30 (na s. 29 je chybně uveden rok, místo 1784 je správně 1874).

[1236] RADOUCHOVÁ, J., *Československý stát a katolická církev po únoru 1948*, s. 48.

[1237] PAVLÍČEK, V., Politické strany po Únoru 1. část Příspěvek k problematice Národní fronty, in *Svobodné slovo*, Praha 1966, s. 295.

Výsledkem přijetí nových církevních zákonů se zcela změnilo postavení církve a církev byla oficiálně prohlášena za třídního nepřítele. Následovala internace a věznění biskupů, zinscenované procesy proti duchovním i laikům, dobře připravovaný zákrok proti klášterům v noci z 13. na 14. 4. 1950, žalářování, nucené práce a justiční zločiny. Část církve z řad kněžstva otevřeně kolaborovala s režimem:

„Úzká skupina tzv. pokrokových duchovních, kteří spolupracovali s centrálními orgány, však překročila hranici [představující zájmy vlastní církve]. Vedle ideologických neujasněností hrál hlavní úlohu vždy nějaký vedlejší důvod, jako byl finanční zisk, kariérismus, nevyřízené účty s církevními představenými, nedostatek ve vlastním kněžském životě."[1238]

K podobnému historickému zhodnocení docházejí o mnoho desetiletí později současní autoři: „K otevřené kolaboraci (…) přistoupilo spíše nepatrné množství duchovních. Režimu loajální byla od padesátých, ale především sedmdesátých let tzv. střední úroveň hierarchie."[1239]

Ani reakce biskupů nebyla vždy jednoznačná a možná bez jasnější předtuchy, o jak osudové rozhodnutí se hraje. Mnozí byli přesvědčeni, že se jedná o rychle pomíjivou skutečnost. Rezervovaný postoj spíše svědčil o přesvědčení, že je možné se s komunisty domluvit. Duch rezignace vyjadřuje Beranův postoj: „Zdá se, že cítil jistou marnost svého počínání, když se ptá, zda má smysl mluvit. ‚Laviny řítící se nezadržíš!'"[1240] Je skutečností, že církvi se nepodařilo získat na svoji stranu veřejné mínění, navíc biskupové reagovali pozdě. „Od počátku je ve vystupování církevních představitelů patrný defenzivní postoj. Snaha o udržení *statu quo* v církevně-politických poměrech postupně přechází v úsilí nekapitulovat před přicházejícím brutálním režimem a zachovat si charakterní tvář a neposkvrněný štít. V únorových dnech je u církevních představitelů patrné uchýlení se do čistě duchovní, náboženské sféry jako do místa trvalých, nezcizitelných hodnot, které byly nadějí církve na přežití a nadějí národa na budoucí obrodu."[1241]

Tyto pro církev přelomové okamžiky vyústily do šedě stalinského období. Dopady velmi přesně vystihuje historička Radouchová:

„Za úhradu nákladů církvím (ostatně rozpočtově regulovanou) získal stát možnost ovlivňovat jejich činnost a navíc takovou kontrolu nad církvemi, jakou nemá žádná jiná země. Prováděcí nařízení k zák. č. 218/49 Sb. uvolnila státním orgánům ruce k libovolným zásahům a umožnila naprosté podřízení církve státu."[1242]

Čuprů úhel pohledu byl ovšem dán jeho vlastními osobními zkušenostmi, jež prožil při likvidaci velehradského jezuitského gymnázia, podobně i biskupského gymnázia v Brně, kde jezuité působili.

[1238] RADOUCHOVÁ, J., *Československý stát a katolická církev po únoru 1948*, s. 47.
[1239] HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 124
[1240] BABIČKA, V., *Únor 1948 a katolická církev*, s. 285.
[1241] *Tamtéž*, s. 285.
[1242] RADOUCHOVÁ, J., *Československý stát a katolická církev po únoru 1948*, s. 57.

V druhé kapitole jsme již více přiblížili vnitřní svět Čupra spojený s jeho školní docházkou a studiem na středních školách. Všechny tyto tvrdé zásahy se odehrávaly v době jeho fyzického a osobnostního formování. Jeho vnitřní svět se střetl s kulturním prostředím, kdy buď spolu se svými vrstevníky byl vystaven trvalé propagandě nacistické říše již v období své povinné školní docházky během války, kdy tlak tohoto období byl znásoben smrtí jeho otce, nebo žil „mimo" hlavní proud budování socialismu, kdy jeho vrstevníci museli zpívat oslavné písně budovatelů socialismu a komunismu.

Co to znamená, že žil ve společnosti, jež byla utvářena ideologií třídní nenávisti? Ti, kdo se nezapojili, stali se do jisté míry pouhými trpnými svědky běhu dějin, které nemohli nijak ovlivnit, byli považováni za vyvrhele společnosti. **Nebyla to však privilegovaná periferie pozdější normalizace, kdy svět disidentů byl ve středu zájmu médií svobodného světa, nýbrž žili ve skrytosti, v každodenním ponížení v přežívání bez perspektivy**. Ale vždy s možností podlehnout již výše zmíněnému *démonu souhlasu*. Druhá strana mince se ukazuje jako stejně nebezpečně lákavá v době tání komunistické totality stalinského typu, v oficiálně spuštěném boji proti stalinskému kultu osobnosti, coby možnost jeho kritiky, která také ostře nasvěcuje hloubku degradace lidství. Avšak koneckonců se svolením nomenklaturních kádrů. Režim sám dal dovolení (či v jiných případech strpěl) publikovat nejen v Rusku, nýbrž i nás Solženicynův *Jeden den Ivana Děnisoviče*.[1243] K nábožensky nahlížené totalitní moci patří i možnost pokání a obrácení. Je umožněno vyznat, že tato znetvořená tvář je rovněž realitou budování. Proto je možné nechat nahlédnout do prostředí, ve kterém je mnohem důležitější, kde sehnat chleba navíc, jak si něco šikovně schovat a jak se udržet v teple, než otázka, kolik zbývá do konce trestu nebo jestli se dá z tohoto komunistického vězení vůbec utéct. Totalitní režimy tento druh katarze neohrožuje, vyjadřuje-li se tím vyšší stupeň loajality moci. Byl to koneckonců Ústřední výbor komunistické strany Sovětského svazu, který dovolil, doporučil a nakonec vybral jeho dílo, aby na stránkách oficiálního sovětského literárního časopisu SSSR byla publikována literární reprezentace GULAGu v rámci omezené destalinizace.

Toto pomalé prozírání uvnitř komunistického režimu je zachyceno v *československé nové vlně* nebo uvnitř rození se *pražského jara*, kulturní dynamika vrcholící na *IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů* s úvodním projevem Milana Kundery a velmi kritickým proslovem Ludvíka Vaculíka, který pranýřoval splynutí strany a vlády v jednu mocenskou sílu a nerovnost straníků a nestraníků.[1244] Odzrcadlení tohoto vnitřního přerodu a víry v nalezení tzv. *třetí cesty* socialismu s lidskou tváří podává Ladislav Mňačko, partyzán, nadšený propagátor a služebník režimu, jeden z nejprominentnějších novinářů 50. let, který zobrazil vlastní pocit hrůzy v otřesném podobenství, jak hypnotizující moc může mít totalitní režim.[1245]

Museli bychom se dlouho dívat do děl tzv. socialistického realismu a jen stěží můžeme porozumět zrůdnosti světa, v němž vše bylo podrobeno „byrokratickému plánování

[1243] SOLŽENICYN, A., *Jeden den Ivana Děnisoviče*, Nakladatelství politické literatury, Praha 1963.

[1244] Srv. shromážděnou dokumentaci IV. sjezd Svazu československých spisovatelů [online] [cit. 13.05.2024]; in *Československé dokumentační středisko*; dostupné z: http://www.csds.cz/cs/g6/4317-DS.html.

[1245] MŇAČKO, L., *Ako chutí moc*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1968; první úryvek z románu byl publikován již v roce 1966: Jak chutná moc, in *Plamen*, 8/8 (1966), s. 122–144.

a normování, státní cenzuře a ideologickému dohledu komunistických stran".[1246] Zasahoval nejen systém fungování společnosti, nýbrž i jeho jazyk, vytváření scénáře a dramaturgie společenského dění. Nově budované společnosti nešlo jen o to nahradit starý společenský systém novým, nýbrž vzbudit dojem nové estetiky, která měla zakrýt pravou tvář komunistické ideologie a vytvářet dojmy lepších zítřků.

Navíc totalitní režim nevyžadoval od svých podřízených zdánlivou loajalitu, nýbrž vnitřní přilnutí a radost ze života, který se rozeznívá do klamu, jemuž bylo nutno věřit vírou, která nepochybuje. Stával se novým náboženstvím, které se muselo praktikovat ve všedním životě novými rituály, které se striktně vyžadovaly (májové průvody, spartakiády, stachanovské výkony, brigády socialistické práce atd.). Bylo rozšiřováno hesly, propagandou a frazeologií, kdy hlavním distributorem nové společnosti se staly školy, zájmové organizace a hromadné sdělovací prostředky. Určující pro pochopení této doby je i povinně sdílený optimismus vize budoucnosti, *sekulární eschatologie*, jehož jednu z možných formulací můžeme zde dokumentovat:

> „Chci ukázat – a praxe nás to učí – že to, co dnes je nám těžké, co dnes se zdá být těžké také širokým masám, to v naší době už zítra, pozítří se zdá samozřejmostí, lehkým a snadným. A tak to bude se všemi opatřeními, která učiníme."[1247]

Socialistický realismus jako životní pocit a styl skutečně existoval, i když nepředstavoval nic jiného než uměle zkonstruovaný systém ideologických a estetických norem, které byly společnosti vnucovány. Rovinu běžného života a perspektivu mladého člověka je možné přiblížit dvěma dobovými citacemi, které odráží změnu budovatelského paradigmatu. Je najednou možné vidět „marnou poctivost [obyčejných komunistů] při srážkách s odlidštěným mechanismem řádu"[1248] socialistické reality nebo změněný úhel pohledu na stavby mládeže:

> „Jel jsem hledat Ostravu. ‚Starou' stavbu mládeže. Něco takového, jako bývalo ‚za nás'. Nenašel jsem. Poměry i lidé jsou v Kralupech jiní. Neviděl jsem úderku, která s vervou a pod modrým praporem staví vchod na jedné straně o pět cihel vyšší než na druhé. Neviděl jsem ani tábor polepený hesly a topící se v blátě, ba ani funkcionáře, kteří pro samé řečňování nemají čas na práci. Těch osm nebo devět let, která leží mezi Kralupy a Ostravou, se pozná. Všechno je jinak! I ta dobrovolnost a nadšení. Je tišší, méně okázalá, spíše než projevy je provází hulákání dobrých řemeslníků, kteří i bez ohledu na nízký věk bezpečně rozumějí své věci."[1249]

Tento svět v malém – svět denního prožívání všednosti – je ovšem součástí velkého světa. Neexistoval jen státem – zcela ovládaným komunistickou stranou – organizovaný teror, nýbrž i teror *místních komunistických diktátorů*, jež spojoval jeden rys: dosahování socialistických cílů šlechtí zvolené prostředky. Motivovala je vize očištěné strany, k níž se mělo dojít bezodkladně a za každou cenu. Takže strůjci tragédií se brzy stávali obětními beránky a sami byli

[1246] SZCZEPANIK, P., *Továrna Barrandov. Svět filmařů a politická moc 1945 – 1970*, Národní filmový archiv, Praha, 2016, s. 35.
[1247] GOTTWALD, K., *Dále a směleji vpřed k vybudování socialismu v naší vlasti. Projev na zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 24. února 1950*, Ústřední výbor KSČ, Praha 1950, s. 46.
[1248] VACULÍK, L., *Sekyra*, Československý spisovatel, Praha 1966, s. 73.
[1249] TOMÁŠEK, K., Nedaleko od Prahy, in *Plamen*, 2/9 (1960), s. 71.

odstraňováni způsobem, který sami užívali. V jejich vidění světa byla přítomnost naplněná nesmiřitelnými konflikty. Všude se na vedoucích postech ukrývali nepřátelé. Byli přesvědčeni o tom, že změny mohou nastat jen revoluční cestou, která se nemůže ohlížet na ztráty. Tato černobílá vize světa, přítel-nepřítel, vedla pouze k vyhrocenému střetu, ve kterém se nenapadali oponenti, ale vlastní – někdy i osobně známí – nadřízení a spolupracovníci. Forma jednání měla vnitřní racionalitu a vlastní dynamiku, vezmeme-li do úvahy, že principy stalinismu byly dalekosáhle zvnitřněny a jejich nositelé své regiony považovali za své panství, kde svou úlohu, z jejich hlediska mesiášskou a charizmatickou, musejí vykonávat. Toto propojení daného řádu společnosti a lokálního diktátorství vytvářelo ono nesnesitelné znejištění a otřes v pohledu do budoucna.

Konec období stalinské éry u nás nenastal úmrtím Klementa Gottwalda (14. 3. 1953),[1250] ale byl započat kritikou kultu osobnosti přednesenou Nikitou Sergejevičem Chruščovem na XX. sjezdu KSSS (14.–26. 2. 1956). V našich poměrech měl značné zpoždění. Průběh Čuprova vysokoškolského studia probíhal v éře generálního tajemníka KSČ Antonína Novotného, který neměl zájem o změny, jimiž již procházela sovětská společnost. Všestranně se jim KSČ s ním v čele bránila. Toto zpoždění vedlo později k převratným událostem roku 1968, přesahujícím samotné Československo. Jim předcházely mocenské a ideologické boje uvnitř KSČ. Těch však nebyla ušetřena ani ČSL, v níž její prokomunistické křídlo se stalo loajálním spojencem komunistického režimu. Především v prostředí Brna, obzvláště kolem postavy Emila Vojance z Blanska, se formovala skupina křesťanských politiků (zvaná *brněnská klika*[1251]), která se poprvé, již v roce 1956, pokoušela prostřednictvím Antonína Zápotockého o revizi církevních procesů z důvodů jejich nezákonnosti. Proti němu velmi ostře vystoupil Josef Plojhar, suspendovaný arcibiskupem Beranem. V očích lidovců a katolíků se jméno Plojhar stalo synonymem pro zrádce a odpadlíka.[1252] Katolíky toto napětí politického rozdělení zasahovalo ještě bolestněji než obavy, jež byly spojeny s režimními snahami křesťanství odstranit a vymínit.

Vyrovnání se s kultem osobnosti na počátku 60. let 20. století šlo velmi obtížně a ztěžka.[1253] Ani první amnestie politických vězňů 9. 5. 1960 neznamenala ještě opuštění ideologické tuhosti. „Věřící už tím, že věří, je možným odpůrcem socialismu.“[1254] Výrok Vítězslava Gardavského ilustruje dobovou atmosféru, jež spoluvytvářela vnější svět, v němž dozrávalo Čuprovo rozhodnutí emigrovat. Tento absolvent Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži, přednášející na Vojenské akademii v Brně filosofii, proslul jako jeden z představitelů

[1250] Gottwald sám spíše preferoval specifickou cestu k socialismu, tedy více zohledňující tuzemským podmínkám a tradicím, ze své politické zkušenosti věděl, že obyvatelé Československa ve své většině nechtěli, aby se o jejich domácích záležitostech rozhodovalo v Moskvě. Zemřel na důsledky syfilidy, o které však vědělo jen velmi málo lidí, ale bylo dobře známo Stalinovi a jeho poradcům; srv. KAPLAN, K. – KOSATÍK, P., *Gottwaldovi muži*, Paseka, Praha – Litomyšl 2004, s. 67.

[1251] PEHR, M., *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*, Akropolis, Brno 2007, s. 177.

[1252] Srv. KAPLAN, K. – HANUŠ, J. – STŘÍBRNÝ, J., ed., *Stát a církev v roce 1950*, CDK, Brno 2000, s. 14.

[1253] Situaci v roce 1963 trefně formuluje Jan Trefulka, když brzdící roli Novotného popsal slovy: „Mluvil o skoncování kultu osobnosti, (…) ale zároveň velice pevně držel palec na zátce láhve, v nichž byl duch XX. sjezdu KSSS uzavřen.“ *Lidová demokracie*, 23 (8.6.1963), s. 1.

[1254] GARDAVSKÝ, V., Sebereflexe ateismu, in *Literární noviny*, 16/7 (1967), s. 12.

marxisticko-křesťanského dialogu v 60. letech.[1255] Přístup režimu se měnil vlivem tzv. obnovných snah uvnitř strany, zřetelným vzedmutím se zdecimované občanské společnosti i vnitřním zráním katolické církve vlivem Druhého vatikánského koncilu. Nelze opomenout svět kultury, umění a hospodářství. S omilostněním byli na podzim „uvolněni na svobodu" biskupové a vykázáni na venkov, bez možnosti se vrátit do úřadu. Režim byl velmi znepokojen: „Narážíme dnes na závadnou a často právem zneklidňující skutečnost, že náboženství projevuje značnou vitalitu a zapouští i nové kořeny – mezi mladými lidmi."[1256]

Zachycení situace duchovního života laiků z doby komunistické perzekuce je obtížnější než zachycení situace církevních institucí, biskupů a duchovních, vezmeme-li do úvahy současnou znalost zbožnosti a religiozity v době po druhé světové válce.[1257] Odklon od církví a tradiční religiozity je mnohem starší a v době stalinismu gradoval. Příčiny jsou hlubší a teoretická zdůvodnění toho jevu jsou značně rozdílná a diskutabilní. Skutečností zůstává i oslabování náboženské víry a ústup náboženství z každodenního života a právě v tomto smyslu je denní realitou stalinské i po-stalinské éry. Jak můžeme přesně popsat celý systém znevýhodňování v práci, prověrek ve školách, vyhrožování dětmi (odebrání či neumožnění jim studia), rozšiřování strachu, udávání, pašování knih, života v soukromí? Ti, kteří v této době usilovali o kněžství, stáli před těžkým rozhodnutím: riskovat cestu prorežimního kněze, nebo se zapojit do činnosti vznikajících struktur neveřejné církve, zpočátku vázané na řehole, později na jednotlivá, vzájemně rozštěpená společenství *skryté církve* nebo emigrace. Tíži rozhodování může přiblížit znění slibu věrnosti, jímž se kněz zavazoval státu ve znění, jež vyžadovaly státní orgány. Složení slibu bylo podmínkou udělení státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti.

> Já N. N. slibuji před Bohem, že budu věren Československé republice a jejímu lidově-demokratickému zřízení a že nepodniknu ničeho, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Jako občan lidově-demokratické republiky budu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahobytu českého a slovenského lidu.[1258]

Vztah *mikrokosmos* (zákonitosti osobního duchovního prožívání) – *makrokosmos* (zákonitosti uspořádání řádu společnosti), jímž se duchovní život člověka naplňuje k dovršení, nás přivádí k otázce propojení vnitřního a vnějšího člověka (srv. *Řím* 7,22; *Ef* 1,16; *2Kor* 4,16), a to ve všednosti jeho života. Musíme říci, že vnější okolnosti totalitního Československa 50. a 60. let byly pro uskutečnění Čuprova povolání ke kněžství krajně nepříznivé. Jak spojit vjedno to, co je tak protikladné? Jak uskutečnit následující ideál, který formuloval vůči pohanskému světu Klement Alexandrijský?

[1255] GARDAVSKÝ, V., *Bůh není zcela mrtev. Úvaha o křesťanském teismu a marxistickém ateismu*, Československý spisovatel, Praha 1967.

[1256] TOMIN, J., Úskalí ateismu, in *Lidová demokracie*, (5.8.1964), s. 1.

[1257] Srv. HAMPLOVÁ, D., Institucionalizované a neinstitucionalizované náboženství v českém poválečném vývoji, in *Soudobé dějiny*, 8/2–3 (2001), s. 294–311.

[1258] Nařízení vlády č. 223/1949 Sb. [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-223.

„Ještě tupější než kámen je však člověk ponořený v nevědomosti. (…) Nad velikou hloupostí a zatvrzelostí srdce všech, kdo jsou vůči pravdě dočista jako kameny, se totiž Bůh slitoval. (…) Pokud je ale mezi těmito hady někdo, kdo se chce kát a obrátit se, pak nechá-li se vést Slovem, stane se i on Božím člověkem.“[1259] (…) „Boží Slovo (…) pomocí Ducha Svatého naladilo tento svět (a stejně tak ovšem *malý svět*, μικρὸν κόσμον, tj. člověka, jeho duši i tělo) a hraje na tento mnohozvučný nástroj Bohu.“[1260]

Makrokosmos netvoří jen společenské události 50. a 60. let, jimiž společnost v Československu procházela. Tuto dobu charakterizuje Jan XXIII. ve svém proslovu, jímž zahajuje Druhý vatikánský koncil:

„Na nynějším stavu věcí spíše máme vidět tajemné úradky Boží Prozřetelnosti, která nás vede k novému řádu lidských vztahů. Ony dnešní události jsou dílem lidí, a co více, nad jejich očekávání uskutečňují vyšší Boží záměry: Bůh řídí vše, i navzdory lidským nehodám a nezdarům moudře k dobru církve. (…) Stačí jen byť zběžně nahlédnout do církevních dějin a jasně vidíme, že i všeobecné koncily, zlatými písmeny zaznamenané v dějinách církve, často byly slaveny s velkým těžkostmi a že byly spojeny s politováníhodnými událostmi; příčinou toho byly neoprávněné zásahy občanských autorit do koncilových jednání. Vládcové tohoto světa nejednou měli v úmyslu chránit církev a mysleli to upřímně; avšak ve většině případů se to neobešlo bez škody po duchovní stránce a bez nebezpečí pro církev, protože se příliš často nechávali vést politickými úvahami, a přitom hledali vlastní zájmy. Přiznáváme se vám, že nám působí velikou bolest skutečnost, že mnoho biskupů, nám tak drahých, není zde přítomno; trpí ve vězení pro svou věrnost Kristu nebo se jim jiným způsobem brání dostavit se na koncil. Vzpomínka na ně nás vede, abychom se vroucně modlili k Bohu.“[1261]

Hlediska mikrokosmu formuluje Čupr v přípravě na vysílání Radia Vaticana datovaného na den před jeho kněžským svěcením – připomeňme tento již výše citovaný text:

„Když jsem slyšel poprvé tuto otázku [Jak si vlastně na to přišel, že máš být knězem?], snad se budete divit, uvedla mne do rozpaků. Marně jsem hledal v životě ten rozhodný okamžik. Vzpomínám si však na jednu událost, kterou mně maminka, téměř jako své tajemství asi před třemi léty, krátce před svou smrtí sdělila dopisem. Když jsem jako dvouleté dítě po smrtelném úrazu zůstal nehybný v jejím náručí n kolenou a se slzami v očích mne pozvedla ke kříži a slovy plnými bolestmi říká: ‚Pane bože, chceš-li, aby se tak stalo, vezmi si ho‘. V dopise pak dodává – Pán Bůh si tě přece jen vzal.“[1262]

V konceptu žádosti o kněžské svěcení ze dne 6. 2. 1972 vidí zpětně svoji životní zkušenost takto:

[1259] KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Pobídka Řekům*, Herrmann a synové, Praha 2001, s. 41–42.
[1260] *Tamtéž*, s. 43; srv. ŠPIDLÍK, T., *Řehoř Naziánský. Úvod ke studiu jeho duchovní nauky*, Refugium, Olomouc 2010, s. 169–174.
[1261] JAN XXIII., *Gaudet Mater Ecclesia*, in AAS, 54 (1962), s. 785–795, zde s. 786.
[1262] 1972 RV; koncept relace o kněžském svěcení; 18.3. [*Archiv CA – JČ, 22/5,8*].

„Jsem si vědom obtíží a odpovědnosti, kterou na sebe s kněžským úřadem hodlám vzít. Sám bych se k tomu kroku neodvážil, ale myslím, že koho Pán Bůh volá ke své službě, toho musí zvláště milovat a že ani mně neodepře potřebnou pomoc, když mu zůstanu plně odevzdán."[1263]

Hledisko makrokosmu vyjadřuje ve své nástupní řeči ze dne 8. 4. 1991:

„Vycházíme z těžkého období totality. Po celých čtyřicet let nás Bůh vedl a chránil. (…) Údolí stínu a smrti, jímž jsme procházeli, však přesto na nás zanechalo stopy. Nikdo nebyl ušetřen. Stálo to i životy."[1264]

Český exil ve vztahu k procesu normalizace a sílicí vliv občanské společnosti

Jednu z podob období normalizace objasňuje pocit zevnitř zaznamenaný Milanem Kunderou:

„Jestli po Dubčekovi nezůstane nic, ty dlouhé strašné pauzy, kdy nemohl dýchat, kdy před celým národem, který byl přilepen na přijímačích, lapal po dechu, ty pauzy po něm zůstanou. V těch pauzách byla celá hrůza, která dopadla na jejich zemi."[1265]

Jiný pohled ovšem přináší historická analýza a interpretace tohoto období. Zde odkazujeme na v naší práci již zmíněnou monografii Ondřeje Blažka *Exil pod římským nebem* nebo Petra Placáka *Křesťanský zápas o českou věc: Působení opata Opaska a organizace Opus bonum v československém exilu v letech 1972–1989.*[1266] To ovšem nevyjadřuje osobitost Čuprova exilu. Jsme si vědomi jednoho: Ani bezprostřední Čuprovo okolí nebylo monolitické, přece však je možno říci, že římské prostředí exilu mělo více pojítek, než tomu bylo v exilu, kde se setkávali generace, tvořené uprchlíky po roce 1948, po roce 1968 a následné emigrace v sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Jistě, že se zde odehrávaly i zdánlivě velké a zásadní spory ideové, pokusy je překonávat a hledat možné styčné body spolupráce, jejímž základem by nebyl pouhý společně sdílený odpor vůči komunistickému režimu. Osobní animozity a mnohá nedorozumění je třeba vidět nejen jako exilový fenomén, nýbrž jako důsledek kontaktu živých osob, často s velkými ideály a velmi skromnými prostředky. Exilový proud života obsahoval práci v oblasti vědy, kultury, sdělovacích prostředků a především setkávání, jejímž cílem byla srdečná pospolitost kněžského společenství pulzující pro náhodně přicházející, poutníky, krajanské skupiny či spřátelené rodiny.

Typická pro Čupra byla pastorace „malých čísel", jež se týkala všech základních rysů duchovního života české katolické církve především v jejím mnohovrstevnatém, povětšinou dílčím vnitřním zaměřením jako součásti života katolické církve. Jejich vzájemná rozdílnost

[1263] 1972 Koncept dopisu (mons. Plannerovi); 6.2.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ, 22/5,7*]; s žádostí o doporučení ke kněžskému svěcení.
[1264] 1991 Nástupní řeč Josefa Čupra; Praha; 8.4.; 2 s. [*Archiv CA – JČ, 1/6*]; přepis rukopisu.
[1265] KUNDERA, M., *Nesnesitelná lehkost bytí*, Atlantis, Brno 2006, s. 33.
[1266] PLACÁK, P., *Křesťanský zápas o českou věc: Působení opata Opaska a organizace Opus bonum v československém exilu v letech 1972–1989*, Argo, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2020.

vytvářela *mentální stereotypy*, jež se do jisté míry v exilu spíše zesilovaly a nabývaly – vzhledem k velikosti exilové obce – vysoce osobně vyhraněné rysy.

Shrneme-li hlavní témata této exilové reflexe, shrnujeme tím zároveň pět vnitrostátních fází politického a společenského vývoje: **1.** období přechodného období od invaze vojsk Varšavské smlouvy do nahrazení Alexandra Dubčeka ve funkci prvního tajemníka KSČ Gustavem Husákem[1267] a přijetí zákona o derehabilitaci z podnětu Josefa Plojhara;[1268] **2.** konsolidační proces, obsahující tvorbu zákonů umožňujících propuštění ze zaměstnání kvůli narušení socialistického pořádku,[1269] čistky v armádě a ve všech institucích a čistky v KSČ formou výměny stranických legitimací;[1270] **3.** proces normalizace na základě dokumentu Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ (11. 12. 1970) a jeho přijetí za oficiální normu na 14. sjezdu KSČ (25. 5. – 1. 6. 1971);[1271] **4.** Charta 77, pod tímto označením rozumíme hnutí za občanská práva v Československu v letech 1977–1992, které bylo centrem opozice vůči komunistickému režimu. Název odkazuje na petici *Prohlášení Charty 77* zveřejněnou v roce 1977 proti porušování lidských práv komunistickým režimem v Československu.[1272] Nadace Charty 77 existuje od roku 1978; **5.** zvolení Michaila Gorbačova prvním tajemníkem KSSS s reformou socialistického zřízení na základě třech principů: otevřenosti (гласность), přestavba (перестройка) a zrychlení ekonomického rozvoje (ускорение развития народного хозяйства) a jejich vliv na ČSSR. Ne bezvýznamnou skutečností bylo i to, že se Gorbačov během svého studia spřátelil se Zdeňkem Mlynářem a skrze něj měl na jeho myšlení vliv i Dubčekův *socialismus s lidskou tváří* a Pražské jaro 1968–1969. I z tohoto důvodu lze pochopit tuhý odpor proti změnám, které Gorbačov prosazoval.[1273]

V citovaném dopise V. Feřta, v němž Čuprovi oznamuje, že byl přijat do noviciátu pro ČPTJ, je dobře vyjádřena jeho situace:

> „Dostal jsem ode všech čtyř Páterů informace a všichni souhlasně potvrzují, že podle všech známek Tě Pán volá ke své službě v TJ. (…) Ovšem kde a jak budeš dělat noviciát, to bude záviset na tom, zda zůstaneš venku jako kněz-emigrant, nebo se vrátíš do ČSSR. Rovněž i začátek noviciátu je závislý na týchž okolnostech.“[1274]

[1267] Plénum UV KSČ dne 17.4. 1969 zvolilo nové předsednictvo

[1268] Zákon 70/70 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci 70/70 Sb.; [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1970-70. Srv. Začaly schůze sněmoven Federálního shromáždění, in *Rudé právo*, 50/297 (čtvrtek 18.12.1969), s. 1–2, zde s. 2.

[1269] Novela č. 153/69 Sb. [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-153.

[1270] Srv. Dopis ÚV KSČ všem základním organizacím a členům strany k výměně stranických legitimací v roce 1970, in *Rudé právo*, 50/28 (úterý 3.2.1970), Příloha.

[1271] Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ, SPN, Praha 1972; [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: http://web.quick.cz/pr/history/pouceni.htm.

[1272] Originální znění [online] [cit. 13.05.2024]; in *web.archive.org*; dostupné z: https://web.archive.org/web/20070114003155/http://libpro.cts.cuni.cz/charta/docs/prohlaseni_charty_77.pdf.

[1273] Mlynář, Z., *Krize v sovětských systémech od Stalina k Gorbačovovi*, Prospektrum, Praha 1991, s. 125.

[1274] 1972 Přijetí do Tovaryšstva; fotokopie; 11 s. [*Archiv CA – JČ*, 13/8,6,1–11]; dopis je datován 21. 5. 1972.

Roky 1968–1969 přinesly ovšem do života římského exilu zásadní změny. Nastaly politické změny, tzv. éra Alexandra Dubčeka (například odstranění Plojhara a veřejná aktivizace kněžstva společně s otevřenou kritikou Mírového hnutí katolického duchovenstva), nové poměry v katolické církvi a vznik Díla koncilové obnovy,[1275] návrat biskupů do diecézí, požadavky na rehabilitaci a obnovu náboženského života (výuka náboženství, řeholní život a přijímání kandidátů do semináře a noviciátů). Dne 21. 3. 1968 byl zveřejněn *Otevřený list katolíků vězněných pro víru*, adresovaný Alexandru Dubčekovi.[1276] Několik dnů poté, dne 25. 3. 1968 byla jmenována vedoucí Sekretariátu pro věci církevní sociologžka Erika Kadlecová, sice na krátkou dobu, ale dobu pro katolickou církev i ostatní převratnou. Možná i proto dopad listu byl větší, než se čekalo, i z toho důvodu, že formuluje základní teze katolíků. Plně se hlásí k Druhému vatikánskému koncilu, žádá rehabilitaci a místo v občanské společnosti (ne privilegia). Požadavky s východisky jsou formulovány stručně a srozumitelně.

Krátká doba obrození Charity, rozšíření možnosti tisku náboženské literatury, rozšíření výuky náboženství, obnova řeckokatolické církve, navázání spojení s evropskou teologií a styků s cizinou na různých úrovních trvala jen krátce a zdá se, že neplynula z hlubší změny uvažování komunistické nomenklatury. Brzy se ukázalo, že taktika režimu byla zřejmá, dělat vše pro to, aby se otázka náboženských vztahů nedostala do popředí veřejnosti. Bylo třeba získat čas pro další opatření, která se záhy objevila. Možnost přijímat dorost od ženských a mužských řádů a otevření bohoslovecké fakulty v Olomouci pouze jako pobočky Litoměřic se brzy uzavřela na dlouhých dvacet let.

Exil jako duchovní úkol exodu

Podobně jako skrytou církev není možné nahlížet jako jednolitý celek, i exil je vnitřně diferenciovaný a polarizovaný. Navíc příběh každého útěku do zahraničí je velmi osobním příběhem. Být cizincem vlastní volbou otevírá v křesťanské duchovní tradici téma exodu, tedy osobního zjevení, které vede člověka k vyjití z otroctví do neznáma („Pamatuj, žes byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtamtud vyvedl mocnou rukou a vztaženou paží“, *Dt* 5,15) a že tato nová svoboda je vykoupena Beránkovou krví („drahou krví Krista jako bezúhonného a neposkvrněného beránka“, *1Petr* 1,19); vyjití do pouště přivádí člověka k intimitě s Bohem, kde se mění pohled člověka na sebe sama, vychází z ní jiný („rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví, abyste rozhlašovali, jak veliké věci vykonal ten, který vás povolal ze tmy ke svému podivuhodnému světlu“, *1Petr* 2,9). Rodí se zde spiritualita pouště, nový pohled na stále pokračující vtělení („A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Viděli jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy“, *Jan* 1,14); v cizině poznává nově pastýře, který jej vede („Byli jste kdysi jako bludné ovce, ale nyní jste se vrátili k pastýři a strážci svých duší“, *1Petr* 2,25). Poušť otevírá téma svatosti („Ale v celém svém chování buďte svatí, jako je svatý ten, který vás povolal“, *1Petr* 1,15–16). Církev se stává putujícím Božím lidem, jenž vede neustálý duchovní zápas. Ale je

[1275] Srv. ZVELEBIL, M., Dílo koncilové obnovy v kontextu Pražského jara 1968 [online] [cit. 13.05.2024], in *Getsemany*, 266 (prosinec 2014); dostupné z: https://www.getsemany.cz/node/3182#sdfootnote13sym.
[1276] Otevřený list katolíků vězněných pro víru, in *Literární noviny*, 4 (21.3.1968), s. 12.

také sycen Bohem (srv. *Jan* 6) a vzájemným obohacováním („Spíše se navzájem povzbuzujte den co den, pokud ještě trvá ono *dnes*, aby se nikdo z vás nezatvrdil sveden hříchem", *Žid* 3,13). Je dobou přechodnou, kde jsme jako „cizinci a přistěhovalci" (*1Petr* 2,11), proto exil je připomínkou toho, jak nejsme zajištěni věcmi. Boží lid jej prožívá jako cestu do zaslíbené země („V této naději máme bezpečnou a pevnou kotvu pro duši. Ona proniká až do samého vnitřku nebeské velesvatyně, kam pro nás jako předchůdce vstoupil Ježíš, velekněz navěky podle řádu Melchizedechova", *Žid* 6,19–20).

Máme-li číst Čuprův exil optikou biblické zvěsti Starého i Nového zákona, můžeme v jeho údělu objevovat všechny nosné prvky, jež biblická tradice uchovává a jež vždy znovu rezonuje v životních příbězích jednotlivců i skupin. V biblickém světě je cizinec jako host, kterého je možné pohostit a přijmout, stejně i jako nepřítel, před kterým je třeba se varovat. Buď má být z izraelské společnosti vyloučen (*nochri*),[1277] vždy zůstane odcizen, protože nezíská práva usedlíka. Zůstává cizákem. Naopak přistěhovalec, novousedlík nebo bezdomovec (*tošav*)[1278] se stává trvalým hostem, protože i když zůstává jiný, může uctívat Hospodina. V Novém zákoně se rozdíl mezi cizozemcem a domácím nezakládá na přináležitosti k národu, jazyku, skupině nebo v občanských povinnostech, ale na přináležitosti k novému Izraeli, těch, kteří uvěřili a nosí v sobě Slovo, slyšeli evangelium, uposlechli a nechali se pokřtít. Jsou v pravém slova smyslu „cizinci a přistěhovalci" (*1Petr* 2,11).

Exil kromě svého sociologicko-kulturního rozměru nese v sobě duchovní úkol. Křesťané jsou stejně jako cizinci mimo svůj domov, který ale křesťané mají v nebesích. Před ten je postaven i Čupr jako součást česko-slovenského exilu. Nelze opomíjet skutečnost, že Nepomucenum, přes všechna již zmíněná napětí, zůstalo po celou dobu normalizace kněžským seminářem pro seminaristy, popřípadě kněze z českých zemí a ze Slovenska. Otázka samotné slovenské koleje byla řešena až po roce 1991.[1279]

Exil křesťana vystihuje *List Diognetovi* proslavenými slovy:

> „Křesťané se neliší od ostatních lidí ani národností, ani jazykem, ani oblečením, (…) ani nemají podivný způsob života. (…) Žijí v souladu s místními zvyky jak v oblékání, tak ve stravě i ostatních stránkách života a ukazují obdivuhodné a stejně neuvěřitelné uspořádání své vlastní obce. Bydlí ve svých vlastech, ale jako dočasní obyvatelé. Na všem se podílejí jako občané, ale vše podstupují coby cizinci. Každá cizina je jejich vlast a každá vlast je jim cizinou. (…) Jsou sice v těle, ale nežijí podle těla. Tráví život na zemi, ale jsou občany nebes. (…) Všechny milují, a jsou všemi pronásledováni. Narážejí na nepochopení a jsou odsuzováni. Jsou zabíjeni, a tak získávají život. Jsou chudí, a mnohé obohacují. Mají všeho nedostatek, a oplývají vším. Jsou bezectní, a v této bezectnosti nacházejí svou slávu. (…) Prokazují dobrodiní, a jsou trestáni jako zločinci. Svůj trest snášejí radostně, neboť tak získávají život. (…) Zkrátka řečeno: čím je duše v těle, tím jsou křesťané ve světě."[1280]

[1277] ŠTICA, P., *Cizinec v tvých branách*, Karolinum, Praha 2011, s. 28–29.

[1278] *Tamtéž*, s. 32.

[1279] Srv. 1991 Karel Vrána; Stanovisko Nepomucena k otázce samostatné slovenské koleje (16.2.); strojopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/7].

[1280] *Epistola ad Diognetum*, 5,1–15; 6,1, in PG 2,1173b–1176ab; česky ŠPIDLÍK, T., *Z pokladnice otců. Patristický breviář na každý den*, Refugium, Olomouc 2019.

Jsou cizinci procházející, a usazení. V cizině se může člověk odrodit nebo přerodit. V takto definovaném postavení křesťana ve vztahu vlast-cizina můžeme formulovat hypotézu, že Čupr, máme-li klasifikovat jeho osobní místo v exilu, **procházel různými formami své exilové existence způsobem, jenž směřoval k tajemství plnosti křesťanské naděje, k věčnému životu, nebi, a to v zápase naděje s beznadějí**. Emigraci nelze posuzovat pouze dle viditelných plodů, úspěchů či neúspěchů, napětí nebo harmonie, věrnosti a zrady atd. Trvalejší v emigraci je spíše bolest než radost. Pokud si ji někdo s sebou nese do emigrace, pak ji emigrace samozřejmě jen znásobuje.

Ale zkušenost Čuprova ukazuje, že není pravdou, že emigrace přináší pouze rány, zhoubu, tragédii. Ono pomyslné ocitnutí se v prázdnotě ciziny staví člověka před novou možnost na zformování nových životních postojů i obsahů. Ale nemožnost vrátit se (bez po onoho celoživotního obviňujícího rozhodnutí – ať už se vrátit, nebo zůstat) je i náboženskou zkušeností základní báze touhy křesťana po věčném životě. Podstata nebe spočívá v tom, aby všechno stvořené i po hříchu dosáhlo nejvyšší dokonalosti, které je ta či ona skutečnost schopna dosáhnout. Proto nebe je zároveň stálým přechodem, přecházením pozemského putování tím, že nesetrvává člověk v dobru nebo kráse současném, ale hledá v nich již nyní maximální možnost růstu, stejně tak i proměňování toho, co v nebi místo mít nemůže. Exil proto byl ohniskem zápasu forem a obsahů nadějí jednotlivých lidí a skupin. Kde nebylo možno očekávat návrat domů, třebaže pečlivě střežil všechny možné příležitosti ke kontaktu písemnému nebo osobnímu, **exil vtiskl Čuprovi jiné pojímání času, jež více než s církevně-politickými událostmi souzněly s Boží prozřetelností**. Porozuměl exilu podobným způsobem, jako porozuměl později svému návratu do vlasti po roce 1991.

Exil i vlast se stávaly pro něj přechodem nás samotných a s námi i přechod celé země ze stavu porušenosti a hříchu do stavu svobody Božích dětí, do stavu stvoření tak, jak vychází z Boží lásky v neporušenosti a kráse. Tam i zde se nemohl spokojit s „rájem na zemi" v tom smyslu, že se dosáhne lepší sociální spravedlnosti, že většina lidí najde obživu a práci, že těch „pár let" zdejšího života lidé prožijí v míru a relativní spokojenosti. Dosáhnout toho je snad i v lidských silách. Usilovat o něco víc se jim zdá jen mlhavou vidinou. A přece se **velikost člověka měří podle velikosti jeho naděje, podle toho, v co se odvažuje doufat**. Od ateisty se křesťan neliší, máme-li to tak nazvat, místem naděje. Oba usilují o přetvoření země. Zásadně se však liší mírou, plností tohoto ideálu a ovšem i v prostředcích, kterými chce svého cíle dosáhnout. Míra naší naděje je nekonečná. Proto se „nebe" označuje také souslovím „věčný život", kde se hodnoty stávají skutečnými hodnotami a nejenom relativním odstínem štěstí, krásy, pravdy.

Přesto paradox exilu zůstává živý. Nedobrovolně opuštěná vlast *kvůli království Božímu*, v Čuprově případě kvůli možnosti formace a studia ke kněžství, ve vlasti znemožněných, již není pouze místem citového pouta, označení pro speciální místo, pro něž máme v češtině slovo domov. Domov není pouhá domovina (*patrie*) ani stavení nebo domácnost (*maison*), nýbrž *chez soi* nebo *chez moi*: být u sebe, a nebýt doma? Jsem-li ztracen doma, není to ve své podstatě ztratit sebe? Nebýt u sebe? Domov vysvětluje jako místo, kam se člověk vrací, a bolest, kterou cítí, když se tam vrátit chce, ale není to možné. **U Čupra ono *chez soi* je kněžství, kněžská služba, Ježíšovo Srdce**.

Exil v kontextu církevně-politického rozlišování

Tuto vysoce osobní a duchovní zkušenost, která tvoří jistou vertikálu směřování, je nutno doplnit i o horizontální vidění věcí, jeho *politickou spiritualitu*, jež je duchovním rozlišováním v kontextu života církve ve světě. Je zřejmé, že exil Josefa Čupra neodrážel jen lidské prožívání toho, co exil je, jako součást jeho vnitřního života. Ani jen to, že exil znamená pro něj nový způsob, jímž se ho Bůh ujímá. Ale patří do něj i **celá plejáda důležitých církevně-politických událostí. Tvoří vnější motivaci jeho reflexí, vnitřní motivaci u něj přináší až duchovní rozlišování.** Čupr byl schopen, ignaciánským slovníkem, *uspořádat*[1281] různé žánry pohledů na tyto skutečnosti, a to nikoli coby synkretický přístup nerozlišeného přijímání rozmanitých přístupů, ale jako vyhraněný vnitřní světonázor vyrůstající z vědomí *veritas vitae* o sobě samém (které se například později projevilo v opakovaném odmítnutí církevní hodnosti) i o okolním světě, z něhož byl schopen čerpat moudrost (nejen) pro svůj provinciálský úřad.

Vůči náboženství a katolické církvi se sice částečně přístup komunistického režimu, který ve společnosti zahájil normalizaci, změnil co do způsobu a intenzity, cíl však zůstával stejný. Vyjadřuje jej Ústava Československé socialistické republiky z roku 1960:

> „Veškerá kulturní politika v Československu, rozvoj vzdělání, výchova a vyučování jsou vedeny v duchu vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu, a v těsném spojení se životem a prací lidu. Stát spolu se společenskými organizacemi všemožně podporuje tvůrčí činnost ve vědě a umění, usiluje o stále širší a hlubší vzdělanost pracujících a o jejich aktivní účast na vědecké a umělecké tvorbě a dbá o to, aby výsledky této činnosti sloužily všemu lidu. Stát a společenské organizace soustavně usilují o odstranění přežitků vykořisťovatelské společnosti ve vědomí lidí.“[1282]

Výraz odstranění přežitků je konkretizován bojem proti církvím. Proto Husák upřesňuje nutnost boje o socialistické vědomí lidí: „Usilujeme o to, aby se přijetí vědecké ideologie promítalo do praktické aktivní činnosti (…) hlubší politicko-ideové a světonázorové výchovy členů společenských organizací.“[1283] Po jmenování zkušeného stranického aparátčíka Miloslava Brůžka ministrem kultury byla jím odvolána sociologžka Erika Kadlecová a vedoucím Sekretariátu pro věci církevní při Úřadu předsednictva federální vlády se stal Karel Hrůza (1971–1983). Již sama skutečnost, že byl 25. 3. 1968 ze stejného úřadu odstaven a nahrazen právě Kadlecovou a nyní znovu jmenován, nevěstilo nic nadějného. Jeho osoba byla klíčová pro jednání státu se Svatým stolcem společně s náčelníkem příslušného úřadu Státní bezpečnosti Miloslavem Košnarem a pracovníkem ÚV KSČ Lubošem Valchářem. Jejich pozice však byla velmi slabá, protože mohli jednat jen v mezích přísně daných politickými orgány KSČ. Navíc postupně, ale velmi rychle za sebou umírali biskupové, kteří se mohli nakrátko ujmout úřadu.[1284] Po příchodu Kadlecové to však byl reformovaný Sekretariát pro věci církevní, který vyvíjel tlak na předsednictvo ÚV KSČ o řešení církevní otázky. Tento stav,

---

[1281] Srv. *Duchovní cvičení*, č. 1.

[1282] Parlament ČR [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

[1283] HUSÁK, G., Strana, stát a lid, in *Rudé právo*, 52/194 (pátek 18.8.1972), s. 1.3, zde s. 3.

[1284] St. Zela, Olomouc, světící biskup, 18.6.1969; K. Skoupý, Brno, 22.7.1972; J. Hlouch, České Budějovice, 18.3.1973 (jednalo se o násilnou smrt, které se na něm dopustili úředníci KSČ); Š. Trochta, Litoměřice, 6.4.1974.

a především nevyřešená situace s kardinálem Beranem v exilu, která nepřispívala k dobrému jménu Československa v jeho úsilí prezentovat světu socialismus s lidskou tváří, vedl k nové strategii československé vlády „vytvořit vyjednávací komisi s výhledem na dvou až tříletý dialog, který měl vést k obsazení vyprázdněných diecézí. Toto rozhodnutí Předsednictva ÚV KSČ z července roku 1968 počítalo se zahájením jednání na přelomu září a října téhož roku".[1285]

O tomto předčasně ukončeném vstřícném pokusu ze strany československé vlády Agostino Casaroli nevěděl a prožíval hluboké zklamání nad zamrznutím jeho úsilí vůči zemím východní Evropy po koncilu, především vůči komunistickému Československu, které však přece jen nakonec přineslo plody (propuštěni tři biskupové z vězení na základě milosti prezidenta Antonína Novotného; návrat z internace biskupů Karla Skoupého a Josefa Hloucha do svých diecézí v roce 1968).[1286] Mnohdy se ve zdánlivě pomalém pokroku v dosažených výsledcích vidí především neúspěch a neefektivita vatikánské diplomacie. Kritici nezohledňují dostatečně riziko, že Vatikán by byl nařčen z organizování páté kolony uvnitř Československa. Přijmeme-li předpoklad, že Vatikánu šlo především o dlouhodobé řešení, můžeme souhlasit s A. Sukaným, že v tomto okamžiku byl postup ze strany Svatého stolce prozíravý.[1287] Podstata těžkostí při vyjednávání v době Pražského jara spočívala v tom, že „vysoké kruhy československé politiky byly v názorové nejednotě po dobu událostí konce šedesátých let".[1288] Nakonec vpád tanků Sovětského svazu a spřátelených bratrských armád uzavřelo tuto krátkou epizodu o narovnání vztahů církve a státu.

Oproti tomu reakce Vatikánu na snahy o legitimizaci tzv. pokrokového kněžstva byla již v této době jednoznačná a gradovala nástupem sv. Jana Pavla II. na papežský stolec. Prorežimní kandidáty, vytrvale nabízené československou stranou, odmítala. Důvody, které k tomu československá vládní garnitura měla, byly dva: uchování status quo, který v komunistické představě o roli církve v socialistické společnosti měla, bylo pro ni výhodnější; zohlednění obavy, že zahraniční veřejné mínění v bipolárním světě bude zemi izolovat a účinně kontrolovat vše, co se v prostředí církve děje. O krocích skryté církve měla prostřednictvím StB velmi dobrý přehled. Nepřítelem byla především československá emigrace a její spojení s Vatikánem, které se stalo prakticky nejdůležitějším kanálem informací o dění uvnitř katolické církve. Již tehdy československé zpravodajské služby referovaly o tom, že centrem antikomunistických názorů jak mezi domácím klérem, tak mezi kruhy vatikánské diplomacie byla papežská kolej Nepomucenum, český poutní dům Velehrad a Vatikánský rozhlas, který měl být jedním z nejsilnějších nástrojů intenzivního a politického pronikání do ČSSR.[1289]

[1285] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989. Magisterská diplomová práce*, FF UP v Olomouci, Olomouc 2024, s. 37; srv. CUHRA, J., *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2001, s. 42.

[1286] CASAROLI, A., *Trýzeň trpělivosti*, s. 141–145.

[1287] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 38–39.

[1288] CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*, s. 44–45.

[1289] ABS, f. Zpravodajský odbor Federální správy zpravodajské služby, A 18, inv. č. 22 Zpráva o vývoji státobezpečnostní situace na úseku boje proti ideologickému pronikání Vatikánu a nepřátelské činnosti římskokatolické církve v ČSSR. 30.12.1969; citováno dle SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 42.

Zásadní však byla snaha úřadů obnovit činnost prorežimních duchovních ve *Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris* (31. 8. 1971 v Praze a Bratislavě[1290]), která byla aktivizována starou garniturou funkcionářů Mírového hnutí katolického duchovenstva, mnohdy natolik zdiskreditovanou, že s nimi režim nemohl počítat. „Jejich doba však nenávratně minula. O přízeň mocných usilovala už skupinka mladších ctižádostivců,“[1291] jak případně poznamenává Václav Vaško. Mediální příprava i přípravná jednání byla důkladná, nic nebylo ponecháno náhodě. Již více než rok před vznikem *Pacem in terris* začíná Rudé právo sérii článků o nejdříve o tom, že pokrokoví míroví kněží byli znevýhodňováni, vysmíváni a dehonestováni uvnitř církve (včetně biskupů).

„V květnu 1968 bylo z vůle kněží, řeholníků a laiků založeno na Velehradě Dílo koncilové obnovy. V této organizace převládly krajně radikální a extremistické síly, přidaly se posily politického klerikalismu kněžské emigrace. (…) došlo k pronásledování těch duchovních, kteří svou činností vytvářeli loajální vztahy k našemu státnímu zřízení a proti těm, kteří se angažovali v Mírovém hnutí katolického duchovenstva.“[1292]

Zadání, jak a kvůli čemu má vzniknout, bylo dáno usnesením předsednictví ÚV KSČ 15. 5. 1970:

„Podporovat vznik nového hnutí katolického duchovenstva (...) jako základnu pro činnost té části duchovních, která stojí na platformě socialismu a jež bude paralyzovat vliv Vatikánu, zahraniční katolické emigrace a případných nepříznivých postojů Vatikánu oddané církevní hierarchie.“[1293]

Na podzim téhož roku prošla tamtéž informace o přípravě vzniku *Pacem in terris*:

„Skupina českých a slovenských kněží římskokatolické církve byla přijata na ministerstvu kultury ČSR v Praze. Na přátelské besedě byli představitelé sekretariátu pro věci církevní MK ČSR a SSR informováni o návratu k ustanovení hnutí katolického duchovenstva v ČSSR *Pacem in terris*.“[1294]

Dne 13. 12. 1970 byl ustanoven přípravný výbor, v lednu 1971 pak ustanovující schůze tohoto výboru. Cíl byl zřejmý: pomocí sdružení se domoci jmenování loajálních biskupů, „kteří by mohli rozředit pohled na Tomáška, jako osamoceného křesťanského bojovníka“. [1295] V případě jmenování Josefa Vrany a Jozefa Ferance, navrženými československou stranou, se do jisté míry s určitými výkyvy podařilo tohoto cíle dosáhnout. „Nedá se však říci, že by československá vláda získala ve slovenských apoštolských administrátorech Jánu Pásztorovi

[1290] Původní termín byl stanoven na 19.1.1971 v Praze, o den později v Bratislavě. Důvodů bylo více: Husákova intervence, kdy nechtěl narušit probíhající jednání se Svatým stolcem; srv. HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán*, s. 662–663; NA, f. Gustáv Husák, inv. č. Vatikán, 13521, *Informace o jednání mezi delegacemi ČSSR a Svaté stolice v Praze*, 9. 4. 1971, s. 8–9; citováno dle SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 44.

[1291] VAŠKO, V., *Pátá kolona v církvi. Texty pastoračního střediska sv. Vojtěcha*, Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2000 [CD Rom].

[1292] Dílo koncilové obnovy, in *Rudé právo*, 58/83 (čtvrtek 9.4.1970), s. 2.

[1293] Státní ústřední archiv, ÚV KSČ – předsednictvo, sv. 126, a. j. 203, cit. dle ZBRANEK, T.B., *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris. Magisterská diplomová práce*, FF MU v Brně, Brno 2007, s. 14.

[1294] *Rudé právo*, 50/221 (čtvrtek 17.9.1970), s. 2.

[1295] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 46.

a Júliu Gábrišovi spojence."[1296] Z československé strany se nejednalo o projev dobré vůle, nýbrž pouze o způsob, jak dosáhnout svého. Podle Sukaného zásadním důvodem k umožnění dohody bylo vyrovnání stavu věcí s ostatními socialistickými státy socialistické Evropy.[1297] Z tohoto hlediska je třeba vyhodnotit jmenování Štěpána Trochty kardinálem jako za vysoce účinný krok. Navíc je patrné, že v tomto období roste význam osoby biskupa Františka Tomáška především tím, že jeho informace pomáhaly vatikánské diplomacii se mnohem lépe orientovat v záležitostech Československa, navíc i režim měl za to, že od něj získává důležité informace. Po těchto jednáních již nebránilo nic tomu, aby s velkou podporou strany *Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris* (SKD PIT) vzniklo. Samotná zkratka vedla k pejorativnímu označování přívrženců hnutí „pitomci" nebo názvu sdružení „pacáci". Toto druhé označení se stalo všeobecně rozšířené i v běžné církevní mluvě.

Dalším významným milníkem se stala Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách a podepsaný dokument s názvem *Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě* podepsaný v 1. 8. 1975 v Helsinkách. V nově vytvořeném rámci (a v důsledku toho i klesajícím napětí bipolárního světa) došlo k tomu, že ochota Sovětského svazu chápat mírový proces jako možnost růstu svého vlivu vedla k bilaterálním jednáním mezi Vatikánem a jednotlivými státy sovětského bloku. Narůstající vliv komunistického bloku byl vyrovnáván pronikáním většího vlivu Vatikánu v angažovanosti za lidská práva, a tím i nepřímo možností oživit jednotlivé místní církve. Tento předpoklad se stal základním prostředkem vatikánské *Ostpolitik*, jež velmi silně zasáhla domácí prostředí katolické církve i emigraci.

Vedla k větší aktivizaci exilu v angažovanosti v zápase za lidská práva. Ta byla chápána i v jiných kontextech, dříve než svou pozici zakotvila Charta 77. Byla otevřena otázka samostatné církevní provincie na Slovensku a činnosti tajně vysvěcených biskupů a skryté církve, ke které se poprvé Vatikán přihlásil tím, že se částečně snažil regulovat její činnost. Zde se ukazuje jedna zajímavá skutečnost, že slovenské zájmy zosobňoval (v rozporu s jinými činiteli vysoké politiky) Gustáv Husák, slovenská emigrace a vatikánská diplomacie.[1298] Navíc Tomášek, společně s více osobnostmi katolického oficiálního života i disentu, nebyl jednoznačným přívržencem Charty 77 a vyzýval k opatrnosti nesené osobní zkušeností, že se na aktivitách Charty 77 podíleli i velmi ostří zastánci protináboženského, proticírkevního a protikatolického politického spektra. Rozhodně však nebylo jeho záměrem v této věci najít shodu s komunistickým režimem, jak je někdy tento jeho postoj interpretován. Stačí jen zmínit drobnou vzpomínku, jež je vázána na volbu Albina Lucianiho papežem (Jan Pavel I.), kdy měl prohlásit: „Budu volit Benelliho, ten nemá rád pacáky."[1299]

Tento Tomáškův postoj vůči Chartě 77, ambivalentní z výše uvedených důvodů, se však odrážel nejen ve vztahu k československému disentu, nýbrž i k českému exilu. Komunistický režim ve své propagandě nezřídka argumentoval odkazem na exil. V článku Milana Kučery je

[1296] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 47.
[1297] *Tamtéž*, s. 47; srv. NA, f. Gustáv Husák 13526 Církev/Vatikán Souhrnná zpráva o jednání mezi ČSSR a Vatikánem s. 3
[1298] Srv. ŠEBEK, J., *Papež Pavel IV. – člověk dialogu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2019, s. 30.
[1299] SVOBODA, B., *Na straně národa: Kardinál František Tomášek v zápase s komunistickým režimem (1965–1989)*, Vyšehrad, Praha 2006, s. 118.

spojen jezuitský časopis *Civiltà Cattolica* a Russikum s organizacemi kněžské emigrace z jednotlivých socialistických zemí.

„Vedoucí kruhy katolické církve široce využívají církevní emigrace z Československa proti naší zemi. Vatikán se přitom opírá o existující emigrantská centra a organizace jak v samotném Římě, tak i v jiných evropských zemích, v USA a Kanadě. (…) Jinak rozdělené, mnohdy vůči sobě nevraživé slovenské a české organizace v tomto případě působily ve vzácné shodě. Takzvané České náboženské středisko Velehrad v Římě, Křesťanská akademie, ‚papežská' kolej Nepomucenum, Cyrilometodějská liga se sídlem v Londýně, stejně tak jako Slovenský ústav Cyrila a Metoděje, centrum kolem slovenského biskupa – jezuity Pavla Hnilici, české a slovenské vysílání Vatikánského rozhlasu i náboženské vysílání Svobodné Evropy, vedené páterem Heidlerem alias ‚otcem' Křišťanem – všechny tyto a jiné složky spojily síly v jednotném úsilí vnitřně ideologicky, propagačně i politicky podkopat a rozvrátit pevnost socialistického zřízení v ČSSR."[1300]

O necelý měsíc poté v podobném duchu pokračoval vojenský redaktor Rudého práva Jiří Hečko.[1301] Na otázku, kterou si položil: Kým je řízena katolická církev? odpovídá: „Ordináři katolické církve v Československu se dostali do závislosti na emigraci. Ta se stala, ať to zní jakkoli paradoxně, skutečným řídícím centrem církve v ČSSR." [1302] Daniel Ondrejčík proticírkevní kampaň ještě vyostřuje, když hovoří o tom, že:

„církvím a náboženským společnostem nešlo v polednovém období jen o nápravu chyb v církevní oblasti z období předešlého, ale usilovaly o úplné otevření prostoru i pro širokou společenskou, kulturní a politickou činnost."[1303]

Na co se bude režim v budoucnu zaměřovat, zřetelně naznačuje článek:

„Radikální skupiny kněží a laiků chtěly, aby její činnost DKO pokračovala dál. Aby hlavně v tzv. farářských radách pomáhala vytvářet atmosféru pro nastolování rozličných požadavků, v některých případech i protizákonných."[1304]

Kromě kriminalizace obnovené řeckokatolické církve byli terčem útoku i jezuité, kteří měli připravovat dokumenty požadující

„odstranění státního dozoru a dosažení důsledné autonomie církve a státu. DKO ostře útočilo na tu část katolického duchovenstva, která spolupracovala se státní správou, a nevybíravým způsobem byla urážena a obviňována z kolaborace a zrádcovství. (…) A podle receptů katolických emigrantů, (…) podle zahraničních představitelů politického katolicismu."[1305]

[1300] Velmoc na 44 ha. K současnému postavení a politice Vatikánu a katolické církve, in *Haló sobota. Příloha Rudého práva*, (1.9.1970), s. 4.

[1301] Jiří Hečko (1925–1996) v letech 1969–1970 napsal více než sto angažovaných článků na podporu nastupujícího normalizačního vedení KSČ a k „odhalení pravice a reakčních sil a jejich spojení s imperialistickými zpravodajskými centrálami"; *Sborník archivu bezpečnostních sil*, 6 (2008), s. 236, poznámka 140.

[1302] HEČKO, J., Reakční činnost českého náboženského střediska Velehrad, in *Rudé právo*, 50/204 (28.8.1970), s. 3.

[1303] ONDREJČÍK, D., Církevní hierarchie rozšiřovala »prostor«, in *Rudé právo*, (1.9.1970), s. 2.

[1304] *Tamtéž.*

[1305] *Tamtéž.*

Odpověď ordinářů uveřejněná v *Katolickém týdeníku* nařčení odmítla, ale v podstatě přijala argumentaci režimu. Podle ní

> „kompetentní v řešení našich církevních otázek je v oblasti církevní svatý Otec ve spojení s biskupským sborem a v oblasti státní jsou to povolaní představitelé Československé socialistické republiky."

Dovětek je pro příští vztah mezi exilem a oficiálními představiteli dán touto formulací:

> „Neuznáváme proto žádné jiné hlasy, zejména z řad naší emigrace. Nikdy jsme se s nimi neradili, ani žádných rad nepřijímali. Ať jde o představitele emigrace české či slovenské, nebo pokud běží o České náboženské středisko Velehrad, či o slovenské náboženské středisko Ústav sv. Cyrila a Metoděje v Římě. Známe sami dobře naše prostředí a všechny žádoucí podmínky pro náboženský život věřících v rámci dalšího rozvoje naší socialistické vlasti."[1306]

Nemůžeme zde sledovat podrobně celou postupně narůstající agitaci ze strany komunistické totality, která se ovšem velmi zblízka odrážela v životě katolického exilu v Římě poté, co bylo na základě požadavků komunistů uskutečněno odstranění P. Ovečky SJ z Vatikánského rozhlasu. Ten byl nucen odejít mimo Řím. „Splněním tohoto požadavku podmiňovali další jednání o uspořádání vztahů církve se státem." [1307] Rozhodující pro pochopení v podstatě zamrzlé situace režimu vůči katolické církvi v 70. a 80. letech jsou zásady, jež byly formulovány na ideologickém zasedání ÚV KSČ ve dnech 26. a 27. 10. 1972, o kterých podrobně referuje *Rudé právo* ve svém článku *O hlavních úkolech ideologické práce po XIV. sjezdu KSČ*. Zpráva předsednictva ÚV KSČ byla přednesena soudruhem Vasilem Biľakem na zasedání dne 26. října 1972.[1308] Základní princip formuloval Husák: „Sjezd nám uložil bojovat o nového socialistického člověka, (…) všechny nástroje působení na člověka, na jeho vědomí jsou dnes v rukách strany."[1309] Tyto zásady, jež podrobně rozpracovalo jedno číslo *Nové mysli*,[1310] vyústily v požadavek, aby „úsilí strany v celé ideologické oblasti směřovalo k tomu, aby se našim občanům stal vědecký světový názor vlastní", [1311] aby cílem stranického vzdělávání byl objasňován „zásadní protiklad marxisticko-leninského a náboženského názoru, reakční podstatu katolicismu a křesťanství vůbec, protikladnost náboženské a komunistické morálky".[1312]

Takto zacílená ideologická práce se dotkla i SKD PIT, jež měla vypracovat **koncept nové teologie občanské angažovanosti,** v níž bude jasně koncipována víra ve svém rozměru iniciativy ve prospěch nového socialistického člověka. Byl to především federální sjezd SKD PIT v Brně

[1306] Z konference biskupů a kapitulních vikářů, in *Katolický týdeník*, 22/41 (11.10.1970), s. 2.
[1307] VODIČKOVÁ, S., *Slyšte to, všichni lidé*, s. 52.
[1308] *Rudé právo*, 53/256 (pondělí 30. října 1972), s. 3–6.
[1309] Jednotný postup v ideologickém působení. Ze závěrečného slova soudruha G. Husáka na říjnovém zasedání ÚV KSČ, in *Rudé právo*, 53/271 (čtvrtek 16.11.1972), s. 3.
[1310] *Nová mysl. Teoretický a politický časopis Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, 27/1 (1973); O ateistické propagandě.
[1311] Není smíru v ideologii, in *Rudé právo*, 57/168 (19. července 1977), s. 1.
[1312] Úkoly stranického vzdělávání a zvyšování jeho účinnosti v duchu XV. sjezdu KSČ. Z usnesení předsednictva ze dne 17. června 1977, in *Rudé právo*, 57/145 (středa 22.6.1977), s. 3.

ve dnech 3.–4. 6. 1975 pod heslem *Spolupracovat za upevnění míru a přispívat k rozvoji naší společnosti*, který se pokoušel zintenzivnit agitaci mezi kněžími pro aktivní účast ve sdružení a rozpracování **teologie pozemského blahobytu**. Porozumíme v tomto kontextu výroku, který osvětluje pozici SKD PIT v polovině 80. let:

> „Sdružení je dobrovolné myšlenkové hnutí. Kdo však bude aktivně pracovat proti Sdružení, to si nenecháme líbit, takové duchovní budeme odhalovat a očerníme je z protikomunistického postoje."[1313]

Stále se prohlubující kolaborantství vyvolalo i řadu otevřených protestů, jako například hladovku bohoslovců na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Bratislavě koncem října 1980,[1314] vyjádření Svatého stolce o neplatnosti udělení čestného doktorátu teologie třem čelným představitelům SKD PIT,[1315] změna postoje biskupa Františka Tomáška a jeho vnitřní obrácení se – navíc podpořené zvolením Jana Pavla II., a především vydání dekretu *Quidam episcopi*[1316] Posvátné kongregace pro klérus o určitých sdruženích a hnutích zakázaných kléru zveřejněnému 8. 3. 1982, přesně v den, kdy začala první návštěva pěti československých biskupů *ad limina apostolorum* v Římě. Prefekt kongregace kardinál Silvio Oddi na Tomáškův dotaz, „zda se dekret na SKD PIT vztahuje a zda současně povinnost biskupů-ordinářů prosazovat uplatnění dekretu je přenesena i na provisorní církevní úřady neobsazených diecézí", odpověděl kladně.[1317] Tím začíná – přes všechnu podporu režimu a některých horlivců – postupné zanikání SKD PIT, i když jeho tvrdé jádro vyvíjelo svoji činnost v duchu zadání, kterého se mu dostalo již v samotném počátku, až do listopadu roku 1989.

Kritéria pro vyhodnocení povahy a stupně kolaborace kněží a laiků v různých dobách komunistického režimu v Československu si vyžadují mnohem hlubší studium, jež bude v sobě obsahovat „složitost vztahu mezi vykládajícím subjektem a minulostí", dále pochopení „sounáležitosti, bez níž by nemohlo existovat žádné pouto a žádná komunikace mezi minulostí a přítomností" spojené s naším předporozuměním, a konečně nalezení „významu, který pro vykladatele a jeho svět mohou mít".[1318] Výsledkem je takové teologické zhodnocení minulosti, které ukazuje **cestu od kajícnosti ke smíření**.

[1313] Státní ústřední archiv, Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR, Oběžník SPVC MK ČSR určený krajským církevním tajemníkům, 22. 7. 1970; citováno dle ZBRANEK, T.B., *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*, s. 26.

[1314] ŠIMULČÍK, J., *Zápas o svedomie. Hladovka študentov bohosloveckej fakulty v roku 1980*, Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2001.

[1315] CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*, s. 137.

[1316] SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, Declaratio de quibusdam associationibus vel coadunationibus quae omnibus clericis prohibentur *Quidam Episcopi*, in AAS 74 (1982), s. 642–645; Associazioni o movimenti proibiti al clero, in *Enchiridion vaticanum. 8. Documenti ufficiali della santa sede 1982–1983*, EDB, Bologna 1991, s. 84–89, [98–103]; srv. Pacem in terris odsouzeno?, in *Nový život*, 34/4 (1982), s. 76; český překlad připravila redakce českého vysílání Vatikánského rozhlasu již 9.3.1982 v plném znění; Prohlášení posvátné kongregace pro klérus o určitých sdruženích a hnutích zakázaných kléru, in *RadVat*, 1982, 3/68/2 (9.03.1982) [úplné znění].

[1317] ZBRANEK, T.B., *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*, s. 37 [Státní ústřední archiv, ÚV KSČ – předsednictvo, schůze (bod 10) z 29. 4. 1982]; *Prohlášení* i rozhovor s kardinálem Silvio Oddim jsou publikovány HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 138–141.

[1318] MTK, *Paměť a smíření*, s. 32–33.

Zkušenost exilu jako důvěra v Boží prozřetelnost

Tyto „velké dějiny" života a poslání církve však doprovází i „malé dějiny" všedního dne běžných lidských životů, které se odrážely rovněž ve způsobu reflexe všeho, co se dělo ve vlasti a také směrem k ní. Samotný rok 1968, tzv. Pražské jaro, bylo ovšem i pro katolickou církev důležité. Situace exulanta obecně, a Josefa Čupra zvláště, se po roce 1968 stávala stále živou konfrontací přítomnosti uvažující o budoucnosti s živou pamětí směřující k volbě mezi dvojím: **1.** mezi kontinuální rekonstrukcí minulosti pamatujícím si a vzpomínajícím subjektem (setrváním v archaické vnitřní pozici srdce, utonutím v minulosti); **2.** a mezi zpřítomněním minulého v nové základní funkci poznání minulého: orientací nesené širším dějinným povědomím (normotvorném, ve smyslu dějin, jež jsou tvořeny novou odvahou rozhodovat normotvorně), jinými slovy přetvářením historické zkušenosti v tradici, jež redukuje náhodnost a nejistotu rozhodování.

V otázce týkající se minulosti katolická elita česko-slovenského exilu i normalizačního Československa prožívala tento střet jako vnitřní záležitost katolíků i z toho důvodu, že se po celé 20. století byla nucena vymezovat vzhledem ke společnosti, negativně vůči ní naladěné. Prostor diskuze byl spíše zaměřen dovnitř církve než do pozitivního dialogu s veřejností. Tento dialog se začal postupně objevovat v 60. letech v Československu a později i v exilu.

Důležitý byl prostor časopisů, literatury, vědecké práce a hromadných sdělovacích prostředků. Exil, podobně jako skrytá církev i živé organismy církve veřejně působící se zaměřily na rozvíjení četby (fenomén samizdatu i zahraničních exilových nakladatelství a časopisů ukazujících k potřebě intenzivně číst), dále na růstu sebevzdělávání (schopnost Čupra dělat si poznámky a vyhotovovat si zápisky prakticky po celý život, jehož součástí je touha poznamenávat si, u něj rostla vytrvalým tréninkem a rozvíjením schopnosti kriticky uvažovat a nové znalosti objevovat) a konečně na osobním prožívání víry. Jestliže se díváme na českou církev v době normalizace, vidíme její schopnost vytvářet „ostrovy", na nichž bylo možné se setkávat s těmi, od kterých se učili podobnému životnímu stylu a způsobu uvažování. Pro Čupra se touto osobností stal především Tomáš Špidlík. Organizace společného života v římském exilu se odehrávala v pravidelných setkáních malých skupinek, které byly nejen zdrojem informací, ale především fórem živých výměn názorů, ujasňování si postojů a školou argumentace.

Určující pozadí duchovního života Čupra v exilu v tomto období byl **tvůrčí otevřený konzervatismus** daný Špidlíkovým přístupem k pojímání tradice v širším slova smyslu jako odpovědnosti za pěstování kolektivní paměti katolíků, kteří tvoří nedílnou součást českých dějin. Zde sehrála svoji důležitou roli **cyrilometodějská tradice, svatováclavský kult a úcta k českým světcům**. Nebyly jen obranným mechanismem či apologií minulého, nýbrž jistým mechanismem uchování osobní identity v procesu předávání odpovědnosti z jedné generace na druhou. Čupr je představitelem třetí generace českého exilu po roce 1948. Zažil do jisté míry předávání odpovědnosti za chod věcí generace reprezentované mons. Josefem Bezdíčkem, následně Františkem Plannerem a konečně Karlem Vranou, který představoval tu generaci exilu, na níž měl Čupr jako spirituál osobní účast.

Tento disent vůči *velkým dějinám české církve* daný nepříznivou situací v Československu v nich pomáhal vybudovat odhodlanost k alternativám všech vrstev náboženského života. Ten

byl nesen důvěrou k tradici sociálně nábožensko-kulturní akomodace, jíž katolický konzervatismus odolával pokušení prosté adaptace na dané poměry. Přizpůsobení živé duchovní reality stavu věci totiž není možné hodnotit ani jako pouhé alibistické přizpůsobení se nebo podlehnutí majoritnímu postoji společnosti v podobě rezignace nebo společenské přetvářce (působit alespoň navenek dobře nebo jako projev flexibility umožňující vnější fungování církevních struktur). Konzervatismus se nemůže nikdy smířit pouze s tím, že bude utvářet rovnováhu mezi konfliktními potřebami anebo mezi potřebami a překážkami vnějšího prostředí. Zde, v těchto oázách exilu i v domácím prostředí, můžeme identifikovat předpoklady k tomu, co Benedikt XVI., když v rozhovoru s novináři při své zpáteční cestě z návštěvy v českých zemích (26.–28. září 2009) hovořil o „vytváření životního stylu tvořivé a sebevědomé křesťanské minority".[1319]

Fenomén strachu byl každodenní životní zkušeností exilové komunity v Římě. Již sama zkušenost uprchlického tábora v řeckém Lavrionu překračuje naši míru představivosti. Pocit nezajištěnosti, který vysvítá z pečlivě vedených záznamů o příjmech a výdajích, stálý pocit života na hraně existenčního minima byl však pouze menší částí tohoto strachu. Stesk po domově, který se skrývá za pečlivě vedenými poznámkami o balíčcích, které posílal do vlasti, vždy doplněné o poznámku, zda adresát se ozval a potvrdil přijetí, nebo bylo nutno konstatovat ztrátu, podobně i pečlivě vedené zmínky o přijetí dopisu nebo jeho odeslání, byl všudypřítomný jako pokušení. Tento strach byl živen možností ztráty informačních kanálů a přerušení komunikace nebo s možností vystavit adresáty nepříjemným nebo ponižujícím postihům. Bolestné okamžiky nabraly zvláštní intenzity, když byl exil napadán způsobem, jímž mu mělo být amputováno dobré jméno a důvěryhodnost v očích nejen veřejnosti, nýbrž i těch vatikánských činitelů, kteří vedli nelehká diplomatická jednání v rámci vatikánské *Ostpolitik*.

Z druhé strany riziko, že strach, obavy a nejistota se stanou podhoubím pro vytváření obrazu nepřítele a s tím spojená možnost nenávistných projevů, to vše – především v práci v České sekci Vatikánského rozhlasu – nebylo vždy úplně jednoduché. Mělo to však i svůj reálný podklad, vezmeme-li do úvahy, že vysílání České sekce Vatikánského rozhlasu mělo značný dopad na občany socialistického Československa. Podle výzkumu, který proběhl v roce 1978, se ukázalo, že „zatímco v roce 1978 sledovalo západní zahraniční rozhlas (respondenti uváděli nejčastěji BBC, Hlas Ameriky, Rádio Svobodná Evropa, Deutschland Funk a Vatikán) nejméně jednou týdně 10 % obyvatel ČSSR, o čtyři roky později jich už bylo 24 %, tedy asi 2,9 milionu osob. Celkem si západní rádio naladilo 36 % občanů. Častý poslech (tj. denní nebo téměř denní, příp. 1 až 3× za týden) západního rozhlasu se zvýšil ve srovnání s rokem 1978 ve všech sociodemografických skupinách, nejvíce pak u dotázaných s vysokoškolským vzděláním."[1320]

[1319] BENEDIKT XVI., Církve v etickém a lidském dialogu se všemi. Rozhovor poskytnutý Svatým otcem novinářům během letu do České republiky; La Chiesa in dialogo etico e umano con tutti. Intervista concessa dal Santo Padre ai giornalisti durante il volo verso la Repubblica Ceca [Padre Lombardi, Volo Papale, Sabato 26 settembre 2009], in *Insegnamenti di Benedetto XVI*, 8/30 /2009/, s. 1112); podrobněji srv. AMBROS, P., Od evangelizace k základnímu misijnímu poslání tvořivé menšiny. Křesťanský životní styl jako misijní forma a jazyk 21. století – požadavek ekleziální eschatologie dneška, in *Teologické texty*, 24/3 (2013), s. 151–158.

[1320] TRUSINOVÁ, M., Poslechovost štvavých vysílaček [online] [cit. 13.05.2024]; in *Protestant. Nezávislý evangelický měsíčník*, 6 (2006); dostupné z: protestant.evangnet.cz/poslechovost-stvavych-vysilacek.

Na druhé straně pokusy vést dialog s marxismem v římském exilu navazoval na domácí zdroje z 60. let. Jeho odrazy v římských *Studiích* byly Čuprovi jistě známy, přesto však model socialismu s lidskou tváří v něm nenašel jednoznačného zastánce. Svou smířlivost vůči exponentům i řadovým účastníkům komunistické represe i jejich pomahačům nikdy nespojil ani s náznaky pokory odůvodňované účelově nebo utilitaristicky. Jeho odhodlanost nenechat se ovládnout paranoidními podobami strachu s jeho doprovodnými stavy, mezi které patří například obava, neklid, tíseň, úzkost, sklíčenost, jsou podstatně z jeho úhlu pohledu spojené s lpěním na smyslových věcech. V jeho duchovní fyziognomii můžeme detekovat jeden z jeho nejzákladnějších duchovních rysů, **důvěru v Boží prozřetelnost**. Byl přesvědčen, že je možné a lidsky důstojné všechnu svou starost vložit na Boha a mít neochvějnou důvěru, že Bůh mu ve své Prozřetelnosti poskytne vše, co bude potřebovat. Naplňoval evangelní pravdu: „Nedělejte si proto starosti o zítřek, vždyť zítřek bude mít své vlastní starosti. Každý den má dost svého trápení." (*Mt* 6,34)

Prožívání liturgického a kulturního života v exilu

Římský exil byl plný výrazných osobností, které spoluurčovaly jeho tvořivé či znepokojující klima. Byl tvořen převážně kněžími, i když Čupr udržoval těsné kontakty i s některými blízkými rodinami. Co však všechny tyto různé typy mentalit spojovalo, bylo **vědomí nezastupitelnosti liturgického života**. V exilových kruzích, tak jak je Čupr poznal, však nebyl pěstován liturgický rigorismus, důraz byl kladen **důraz na osobní dispozici a sociální rozměr liturgického života**. Tvořil významný podíl na sounáležitosti, k níž liturgie přispívala ještě jiným způsobem. Podstatou byl společný život, který vytvářel příležitosti k setkání, a tím samým se setkání stalo hlavním důvodem slavení liturgie. Exulanti se nescházeli primárně kvůli tomu, aby slavili liturgii, ale: protože se setkali, liturgii slavili. Liturgie se nestávala pro ně prostorem pasivní resistence (jak čelit nebezpečí), nýbrž aktivní vnitřní koexistence, společným přebýváním a putováním v dobách těžkých zkoušek.

Tato uzavřenost před módními trendy v oblasti liturgie neznamenala nedostatek liturgické kreativity. Právě naopak. Vždyť i zkušenost zprostředkovaná v pravidelné možnosti účastnit se a porozumět hlouběji **východnímu obřadu** k tomu napomáhala. Exil navíc disponoval řadou osobností, jež umožňovaly rozvíjet jeden poměrně citlivý rys v době po koncilu, totiž úctu k legitimním představeným a úctu k přirozeným autoritám. Jistý charizmatický rys Tomáše Špidlíka i Jaroslava Škarvady sehrával důležitou roli sjednocující „moci" v síle Ducha.

Exil, tak jak jej Čupr poznal, jej navždy poznamenal citlivostí vůči **kulturotvorné úloze duchovního a církevního života**. Vezmeme-li do úvahy, z čeho vlastně vyrůstala duchovní plodnost vydavatelské činnosti – ať už překladů, nebo autorských textů – nelze než konstatovat široký kulturní rozhled založený na vzdělanosti a důvěru v ni vkládanou. Z ní plynoucí angažovanost měla ovšem různé podoby, ať už literární, vědecké, filosofické nebo politicko-kulturní diskuze či polemiky. Do nich se Čupr přímo nezapojoval, protože – pod vlivem Špidlíka – považoval tyto diskuze za rozruch v malém českém exilovém rybníčku.

Co však bylo pro Čupra jistě velkou kulturně-duchovní školou, byla tzv. česko-slovenská otázka. V ní byla přítomna nevyřešená diskuze politicko-státního uspořádání a mnoha resentimentů, které si – jak česká, tak slovenská strana – přinesly do exilu. Vědomí odlišnosti

bylo každodenní zkušeností, včetně extrémních stanovisek, jež osvětlovaly odlišnost ve vývoji mentalit, spiritualit a kultury.[1321] Existovala společná zkušenost disentu i exilu, v obojím případě vždy i jako projev vzájemnosti, ale také odlišnosti. Zdá se, že v exilu rozdílnosti spíše převažovaly. České prostředí trpělo mnohdy tím, že si nepříliš uvědomovalo intelektuální a duchovní „výhody" plynoucí z trvalého kontaktu s náboženskou odlišností a jinakostí. **Předpoklady, které v sobě zosobňoval Špidlík – totiž mnohem širší poznání slovanského světa – nebyly obecně sdílenou vnímavostí české kulturní sféry**. Byly chápány spíše jako osobitý Špidlíkův vklad než určující trend. Slovenské prostředí v sobě neslo zátěž, jež v exilu byla nepřehlédnutelná, totiž mentální svázanost a obtíž najít kritický přístup k duchovnímu dědictví, které bylo dvojznačné. Důvodem bylo velmi živě prožívané trauma samostatného slovenského státu.

> „Vedle bezpodmínečného vidění specifiky jednotlivých příběhů a stálé vnitřní obrany proti generalizaci patří vědomí těchto paradoxů k nutným předpokladům plastičtějšího zkoumání moderních českých dějin."[1322]

Integrující složkou Čuprova postoje k času života a epoše naší doby v jejích osobních, vztahových, sociálních, dějinných a kosmických dimenzích je postupně **formací a vzděláním kultivovaná „vrozená" lidová zbožnost**, jíž rozumíme aktivní, hluboký smysl pro víru Božího lidu ve všem, čím je a co má. Je **kulturou evangelia**, totiž významy a hodnoty sdílené určitou skupinou, jimiž si vzájemně rozumí. V ní se vyjadřuje zdravé cítění katolického lidu uschopňující synteticky vyjádřit lidskou existenci moudrostí víry. Lidová zbožnost

> „spojuje tvořivým způsobem věci božské a lidské, Krista a Marii, ducha a tělo, společenství a instituci, osobu a komunitu, víru a vlast, rozum a cit. Tato moudrost je výrazem křesťanského humanismu, který radikálně dosvědčuje důstojnost každého člověka jako Božího dítěte, vytváří základní bratrství, učí, jak se chovat k přírodě a jak chápat práci; poskytuje konečně důvody k životu v radosti a vyrovnanosti i uprostřed existenčních protivenství. Tato moudrost je také pro lid měřítkem rozlišování a evangelijního cítění, kterým samovolně chápe, kdy evangelium zaujímá v církvi první místo a kdy je zbaveno svého obsahu a zadušeno jinými zájmy."[1323]

Ze sociologického hlediska je závažné zjištění, že lidová zbožnost patří do oblasti *dlouhého trvání* (*longue durée*), obsahují vnitřní dynamiku v dlouhém časovém měřítku, přesahujícím život jednotlivce i jedné generace. Nerozumíme jí v zúženém slova smyslu jako pouze různým projevům zbožnosti (*devotio*), různým pobožnostem (neliturgické), spontánním projevům spirituality neregulovaným církevní autoritou, lidové religiozitě spojené s předkřesťanskými kulty atd., nýbrž jako **součásti životního stylu nového člověka v Duchu obsahujícího cyklicitu a transformaci běžného života člověka v jeho všednosti a svátečnosti**.

Proto lidová zbožnost obsahuje interiorizaci a socializaci základního zdroje lidové zbožnosti, totiž Ježíšovy osobní přítomnosti v životě směřujícím k dovršení. Je to životní volba, která

[1321] HLINKA, A., *Slabosť silných a sila slabých*, M.P.K., Bern 1982; rozšířené vydání srv. *Sila slabých a slabosť silných. Cirkev na Slovensku v rokoch 1954-89*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1990.
[1322] HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 270.
[1323] KKC 1676.

utváří jednotlivé prvky lidové zbožnosti. Znovuobjevování lidové zbožnosti po druhém vatikánském koncilu je spojeno s ústředním pojmem koncilní ekleziologie: Boží lid. Proto lidová zbožnost je považována za opravdový poklad Božího lidu. Podle Pavla VI. totiž

> „dokazuje žízeň po Bohu, kterou mohou cítit jen prostí a chudí lidé. Vzbuzuje v nich velkodušnost, jež hraničí až s hrdinstvím, jde-li o vyznání víry. Přináší s sebou též vyvinutý smysl pro Boží vlastnosti, že totiž Bůh je naším prozřetelným Otcem a že jeho láska se mezi námi stále projevuje; plodí ctnosti, které se zřídkakdy pozorují, např. trpělivost, snášení kříže každodenního života, vnitřní svobodu, soucit s druhými a živou zbožnost".[1324]

Denní modlitby při různých příležitostech pronikly do naší lidové zbožnosti, zvláště v době barokní. Staly se takřka nepostradatelnou součástí života. V rodinách se ovšem modlilo ráno, večer, před jídlem, po jídle, ve tři hodiny, v pátek ke cti umučení Páně, třikrát Anděl Páně; sedláci žehnávali bičem koně, než vyjeli z domu; křížem se žehnal chléb, než se začal krájet.

Ze svého domova a rodiště si Čupr odnáší ještě další rozměr lidové zbožnosti: **rozvíjet křesťanskou odevzdanost v neřešitelných situacích a uschopnění vnímat smysl kříže v každodenním životě**. Otevírá uvažování o onom světě, touhu po společenství s obyvateli nebe, s Pannou Marií, anděli a svatými. Je těsně spojena s modlitbou za zemřelé. Lidová zbožnost byla pro Čupra důležitá z jednoho prostého důvodu: tvoří **domácí atmosféru křesťanství**.

Především však **téma pouti**, návštěva poutních svatyň, zejména mariánských, a koneckonců i pamětních míst, bylo pro něj stejně důležité v exilu i ve vlasti. Jeho osobní podpora velkých poutních tradic v českých zemích (Velehrad, Hostýn, Sloup a Křtiny) byla všeobecně známá. V projevu neutuchajících gest zbožnosti veřejně projevovaných viděl **svědectví Božího lidu o víře před očima světa**. Sám si byl osobně vědom významu těchto privilegovaných míst Boží pomoci, přímluvy blahoslavené Panny Marie a svatých. V lidové zbožnosti viděl cestu od představ k pojmům a vnitřním obsahům postoje k tajemství, které představovala.

Postupný rozpad dosavadního bipolárního uspořádání světa, zánik tzv. Východního bloku a nástup postkomunistické éry po sametové revoluci

Makrokosmos pro přiblížení mikrokosmu Čuprova vidění světa je rozhodující. Nemožnost svobodné volby, vedoucí k vynucené emigraci, pokračovala i nadále v posláních, které mu byly svěřovány po vysvěcení na kněze. **Svoboda pro něj nespočívala v tom, co si může zvolit, nýbrž to, jak na danosti může svobodně odpovídat**. Nervozita režimu rostla s tím, jak vnější situace v Sovětském svazu po nástupu Gorbačova vytvářela tlak i na zkostnatělý československý komunistický režim změnit povahu svého fungování. Pro Československo bylo rozhodující, že Sovětský svaz opouští *Brežněvovu doktrínu*, totiž geopolitickou vizi omezené suverenity zemí pod sovětským blokem. Podle ní žádné rozhodnutí států nebo jednotlivých komunistických stran nesmí poškodit socialismus v těchto zemích ani zájmy jiných socialistických zemí, ani

[1324] PAVEL VI., Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*, 48.

světového dělnického hnutí. Na jejím základě došlo k invazi sovětských vojsk a armád Varšavského paktu dne 21. srpna 1968 do Československa a umístění sovětských vojsk na jeho území.

Gorbačov již v říjnu 1986 prosadil v politbyru restrukturalizaci sovětské politiky vůči východní Evropě, díky níž získala svobodu volby. Později opakoval, že jednotlivé státy nesmí být nuceny přizpůsobovat svůj život podle USA nebo Sovětského svazu. Gorbačovova prohlášení o obecných lidských hodnotách, které byly významnější než třídní boj, byla revoluční,[1325] stala se základem tzv. *nového myšlení* v SSSR. Základní představa o budoucnosti v Evropě byla vyjadřována v myšlence *společného evropského domu*. V něm je třeba ukončit soutěž bez nutnosti veřejně vyhlášené kapitulace jedné či druhé strany. Změna se týkala vzájemného vztahu: dosavadní soutěž, kdo je více, se měla změnit ve spolupráci dvou nesoutěžících, ale spolupracujících, leč autonomních bloků. Ve východní Evropě byla přeměněna ve volání: vrátit se do Evropy.

Ztráta sovětské hegemonie nad východní Evropou účinně ukončila studenou válku. Samotný konec impéria byl oznámen 8. prosince 1991, kdy byla podepsána dohoda o vytvoření Společenství nezávislých států, v jejíž preambuli stálo:

> „My, Běloruská republika, Ruská federace a Ukrajina, jako státy zakládající SSSR, které podepsaly svazovou smlouvu z r. 1922, … prohlašujeme, že SSSR jako subjekt mezinárodního práva a geopolitická realita ukončuje svou existenci.“[1326]

Existuje různost pohledu, vyjádřená synonymy: skončila studená válka; přestaly existovat tábory – kapitalistický a socialistický; spadla železná opona; Berlínská zeď byla zbourána. Vězení národů bylo otevřeno a říše zla se rozpadla.

Sametová revoluce přinesla podobné otázky, jež řešilo Gorbačovovo Rusko (nakonec neúspěšně). Socialistický tábor následoval v kolapsu tamějších komunistických režimů s rychlostí, kterou nikdo nepředvídal. Poté, co se režim zhroutil v Sovětském svazu, nebylo již síly, která by v tak rigidním komunistickém systému zabránila sametové revoluci. Změnila Československo během několika měsíců ve zcela nový svět. Bylo zlikvidováno totalitní monstrum, ale neexistovala shoda na tom, co by jej mělo nahradit. Počáteční nadšení perestrojky v Rusku vyprchalo, ztratilo směr. Uvolnila síly, které se vymkly kontrole, a otevřela cestu období, které později dostalo označení po televizním seriálu *Divoká devadesátá*. V nich se otevřela cesta k hlubší reflexi církve po pádu komunismu.

Osobnost sv. Jana Pavla II. se zevrubnou, přímo detailní zkušeností s praktikami režimu, zcela proměnila i vatikánskou diplomacii vůči zemím komunistického bloku. Zůstala diferencovaná, avšak jednoznačná a zásadová. Již před smrtí Josefa Vrany a Juliuse Gábriše v roce 1987 se společně s aktivitami občanské společnosti změnila i na poli církevním. SKD PIT bylo v defenzivě mezi katolíky i katolickými kněžími, a právě proto, aby je režim zastrašil, zaměřil svůj boj nejen proti aktivním kněžím, ale i těm, kteří se chtěli se svým členstvím vypořádat. Zvláště odpudivá byla utajená vražda faráře Štefana Poláka (agent StB z řad kněžstva)

[1325] ZUBOV, A., *Dějiny Ruska 20. století - díl II.*, Argo, Praha 2015, s. 483.

[1326] Соглашение о создании Содружества Независимых Государств [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: http://www.rusarchives.ru/statehood/10-12-soglashenie-sng.shtml.

v Borovcích u Piešťan v noci ze 7. a 8. října 1987. Po své návštěvě Říma se rozhodl přestat spolupracovat s StB a vzdal se členství v SKD PIT. Byl brutálně zavražděn. Je velmi pravděpodobné, že tehdejší StB jeho odstranění sice, jak se zdá, neplánovala, jejím záměrem jej bylo odstrašit, avšak celá akce se StB vymkla z rukou.[1327] Podobně již dříve, dne 1. 3. 1977 jiný slovenský kněz, farář v Bratislavě-Trnávce Jaroslav Rusnák, který vyzradil svoji tajnou spolupráci s StB, obrátil se a konal pokání, vzápětí zemřel za záhadných okolností na otravu plynu.[1328]

Příčinou utužení proticírkevní rétoriky a razantních zásahů ze strany státních úřadů (diferencovaně podle místní situace a horlivosti místních funkcionářů) a zvýšené činnosti StB byla nebývalá aktivizace věřících. Zvýšení množství vydávaných samizdatových tiskovin, neoficiální setkávání skupin, intenzivní práce s mládeží, oživení farní pastorace, konstituování neformálních skupin kvůli vzdělávání, duchovního vedení, často za vydatné pomoci řeholníků a řeholnic, to vše za přímé či nepřímé podporu exilu i vlivu Jana Pavla II. na utváření světového veřejného mínění, připravovalo nastávající změny. To nijak nezmenšovalo rozhodnost československých představitelů držet proticírkevní linii. Ba právě naopak. Srovnáme-li tento postoj, je možné říci, že vztahy církví a státu byly – snad s výjimkou Albánie – vůbec nejhorší v rámci *Konferencí pro bezpečnost a spolupráci v Evropě*. Na to, že Československo bylo jejím členem, navíc i signatářem Helsinského závěrečného dokumentu, obsahujícího klíčové závazky signatářů v oblasti politicko-vojenské, ekonomické, environmentální a lidskoprávní, zkostnatělý komunistický režim vůbec nebral ohled.

Tento druhý moment politického tlaku na tehdejší vedení strany a vlády byl velmi účinný. Režim nesouhlasil s žádostí o všude ve světě běžné kanonické šetření možných kandidátů na uprázdněné biskupské stolce požadované na začátku roku 1986 vatikánskou delegací vedenou Johnem Bukovským.[1329] A to ani po nejviditelnějším vzedmutí odporu katolíků, jež byl manifestován při *Národní pouti na Velehradě* v roce 1985, podnícené snahou kardinála Tomáška připravit možnost cesty prvního slovanského papeže do Československa.

Jan Pavel II. navštívil Polsko v roce 1979 a 1983, kdy ideu prvního slovanského papeže koncipoval – a to v širším kontextu. Většina států komunistického bloku měla obyvatelstvo, jež se hlásilo k té či oné ideji slovanství. Dne 31. 12. 1980 papež svým apoštolským listem *Egregiae virtutis* prohlásil sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy. Blížící se výročí 1100. výročí od smrti sv. Metoděje bylo podnětem pro Tomáška, aby jej ze své vlastní iniciativy začátkem února 1984 pozval k návštěvě Československa. Odvolával se přitom na petici věřících, kteří se na něj s touto prosbou obraceli. Vláda (s podporou ostatních ordinářů) nápad rozhodně odmítla. Tomášek však v květnu téhož roku informoval, že papež pozvání přijal.[1330]

[1327] BLANCOVÁ, A., *Štefan Polák v rukách hrnčiara*, Farnosť Borovce, Borovce 2017; DUBOVSKÝ, P., Tridsať rokov nevyjasnená násilná smrť kňaza Štefana Poláka, in *Pamäť národa*, 12/2 (2017), s. 32–48.

[1328] ZBRANEK, T.B., *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*, s. 95.

[1329] AMZV, f. TO-T, 1980-1989 Itálie, inv. č. 053/117, Záznam z rozhovoru, 27. 1. 1986. s. 1–4; citováno dle SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 76.

[1330] NAČR, fond Ústřední výbor KSČ, Kancelář Gustáva Husáka, kart. 479, Vztahy ČSSR-Vatikán, Odpověď Sv. Otce na naše pozvání, text odpovědi, 16. 5. 1984; citováno dle SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 75.

Přesto se režimu nepodařilo zabránit připravované Národní pouti, ani ji zmanipulovat. Výsledek je všeobecně známý.[1331] Poprvé se lidé nechali strhnout k otevřenému a veřejně projevenému nesouhlasu s oficiální politikou. Nový *nuncius pro východní Evropu* italský arcibiskup Francesco Colasuonno začal od roku 1986 realizovat záměry Jana Pavla II. Režim měl výhrady vůči jeho podpoře tajné církve a vysílání Vatikánského rozhlasu, které považoval za nepřátelské. Tvrdší přístup ze strany Vatikánu lze hledat „v přímém pokynu papeže k celkovému přitvrzení postojů Vatikánu v uskutečněných jednáních".[1332] Režim pod tímto tlakem nakonec svolil v květnu ke jmenování dvou světicích biskupů pro Prahu (Jan Lebeda a Antonín Liška) a Jána Sokola apoštolským administrátorem v Trnavě. Měly to být především aktivity Vatikánského rozhlasu namířené proti ČSSR, které měly blokovat vzájemná jednání. Tento kontext je třeba brát do úvahy, když hovoříme o Čuprově působení ve Vatikánském rozhlase v této době.

Dynamizující skutečností ovšem bylo především svatořečení Anežky České v Římě, připravované již od roku 1988. Možnost vycestování na tuto slavnost bylo umožněno deseti tisícům poutníků z Československa. Atmosféra byla v den slavnosti 12. listopadu 1989 dle pamětníků neuvěřitelná. Navíc, již běžící *Desetiletí duchovní obnovy národa*, pastorační iniciativa vyhlášená Tomáškem 29. listopadu 1987 v letech 1987–1997, petice *Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v Československu*, přezdívaná též jako *Moravská výzva* Augustina Navrátila zahájená 1. ledna 1988, kterou podepsalo na 600 000 občanů, Svíčková manifestace neboli Bratislavský velký pátek 25. března 1988 s požadavkem za plné dodržování občanských práv v Československu pro všechny občany – věřící i nevěřící, to vše lze považovat za jednotlivé symptomy ohlašující začátek definitivního pádu komunistické totality v Československu, ke kterému došlo po 17. listopadu 1989.

Dobovou atmosféru v samotném Římě popisuje Karel Janoušek, absolvent římského Nepomucena, který vedl Českou duchovní službu v západním Německu. Přibližuje překvapení a úžas římské exilové obce velmi přesně:

> „To bylo skutečně něco, co jsem až do té doby nikdy nezažil. Italové byli překvapeni, že tam lidi přijeli z komunistické země. A že oni se uměli modlit a že tak jaksi navštěvovali ty kostely a zpívali tam česky. To je to, co ten náš stát potřeboval. Najednou jsme ukázali, že máme slovo. (…) Vše vřelo. Ukazovalo se, že ta situace je neudržitelná, že to není možné už takto držet a že to bude jen horší, když tam ty lidi nepustí. Prý to ale také už bylo nekontrolovatelné, kdo pojede, který autobus tam pojede, už se vyřizovaly pasy a prostě já si taky myslím, že ty úředníky už z toho musela bolet hlava."[1333]

Čupr, podobně jako ostatní členové římského exilu, si byl dobře vědom trvale negativního a nenávistného pohledu režimu – ovšem velmi promyšleně diferencovaného – vůči jednotlivým osobám i vůči jednotlivým institucím a aktivitám. Monitoring římského exilu ze strany

---

[1331] CASAROLI, *Trýzeň trpělivosti,* s. 174–176.

[1332] AMZV, fond TO-T 1980-1989, Itálie 1, složka č. 6, č.j.: 01.077/88, Záznam o rozhovoru, Silvestrini, Colasuonno, Sainz, Bolonek, Bukovský, Janků, Jelínek, Máčovský, Kautský, Žídek, duben 1988; citováno dle SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 81.

[1333] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 85.

československé rozvědky byl trvalý, důkladný a pečlivý. Snaha po infiltraci, získávání spolupracovníků a agentů byla mimořádně intenzivní. Zpočátku bylo hlavním cílem omezení zasílání náboženské literatury do Československa. Právě **služba distribuce literatury** byla Čuprovi vlastní, jak ukazují pečlivě vedené záznamy, jak v této věci postupoval. Pro exil to představovalo také značnou finanční zátěž, která byla řešena **minimalizací vlastní osobní spotřeby a přijetí velmi skromného životního stylu**.

Přes velké úsilí celkové výsledky těchto snah nebyly pro rozvědku uspokojivé. Obtížnější situace ovšem měla redakce Vatikánského rozhlasu. Dnes je známo, že rozvědka rozpracovávala sedm let vedoucího slovenské sekce Vatikánského rozhlasu Timoteje Masára.

> „V důsledku skutečnosti, že v červenci 1983 Masár ze slovenské redakce rozhlasu odešel a odjel do Švýcarska, ke spolupráci nakonec nedošlo. Některé informace, kterými Masár disponoval, se však rozvědce podařilo tzv. vytěžit."[1334]

Mnohem závažnější roli však hrála otázka České sekce Vatikánského rozhlasu v rozhovorech Svatého stolce s československým režimem. Vyvíjel tímto směrem tlak na vatikánské vyjednavače, aby zasáhl proti pokračujícím dezinformacím Vatikánského rozhlasu. Tento horký brambor se stal nejednou vyjednávacím argumentem pro získání lepší pozice při hledání kompromisních řešení v otázce neobsazených biskupských stolců nebo přimění Vatikánu k omezení činnosti českého exilu. Režim sám pečlivě vyhodnocoval situaci a pokoušel se „přispět k vyvolání rozporů mezi Státním sekretariátem a vedením Vatikánského rozhlasu a zmírnit útočnost vystoupení představitelů kněžské emigrace ve vysílání proti Československu".[1335] Podle S. Vodičkové

> „na základě dochovaných archivních materiálů lze konstatovat, že tzv. rozpracování Vatikánského rozhlasu komunistickou rozvědkou si vyžádalo velké množství energie a finančních prostředků. Dílčí zpravodajské poznatky, které se rozvědčíkům I. správy SNB podařilo získat, byly využity především pro oficiální československo-vatikánské vyjednávání. Českoslovenští zástupci tak i díky těmto podkladům zaznamenali v diplomatické oblasti jednoznačné úspěchy".[1336]

K tomuto vyústění mohlo dojít ke konci 80. let díky naverbování několika „bohoslovců", kteří byli pro tento úkol rozvědkou vybráni a s přípravou vysílání pomáhali a zároveň plnili zadání StB. Torzovitě dochované zprávy popisují běžnou práci redakce:

> „Poslech vysílání a vyhodnocování závažnosti *ideodiverzního* působení proti republice bylo na denním pořádku. Stejně tak příslušné orgány sledovaly personální složení redakcí a profily jednotlivých členů. Klíčovou informací, kterou bylo nutné získat a neustále prověřovat, byla míra vlivu, který na obsah vysílání měl Státní sekretariát, potažmo další klíčové instituce Svatého stolce."[1337]

[1334] ABS, fond Hlavní správa rozvědky SNB, I. správa SNB, reg. č. 10442, podsvazek 385. Informace o akci s krycím názvem Redaktor, červenec 1978–srpen 1983; SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 291.

[1335] ŽÁČEK, P., Za mír a socialismus až do trpkého konce II., in *Securitas imperii*, 31/2 (2017), s. 176–215.

[1336] VODIČKOVÁ, *Slyšte to, všichni lidé*, s. 57.

[1337] SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989*, s. 100.

Čupr společně s Josefem Koláčkem si byli této možnosti dobře vědomi. Proto například seznamy adres posluchačů, kteří byli ve styku s redakcí Vatikánského rozhlasu nebo odpovídali na různé anketní otázky, neuchovávali v redakci, nýbrž u sebe v pokoji v jezuitské komunitě. Rovněž si byli dobře vědomi toho, jak musí být obezřetní při získávání a ověřování zpráv a informací z Československa. Komunikační kanály byly natolik dobře skryty, že zůstaly rozvědce neznámé. Nemohla je rozkrýt. Důsledkem vzájemné důvěry mezi členy jezuitské české komunity v exilu bylo možno otevřeně všechny tyto otázky diskutovat a rozlišovat způsoby, jak v jednotlivých nejasných situacích reagovat. Jistěže popřevratová diskuze zkušenosti exilu, domácí církve a věrnosti přinášela otřesy identity i důvěry v autoritu. Jednoznačně však tyto zkušenosti přispěly k posílení důvěry v papežství, jmenovitě k osobě sv. Jana Pavla II. a autoritám, které se v této době osvědčily doma i v zahraničí.

Čupr v pohledu svých současníků patřil k těm, kteří tento dlouhotrvající otřes a s ním spojené zatížení do budoucnosti nejen pomáhali nést, nýbrž i najít cestu ke smíření, rozlišení a pomoci jej překonat. Svoji důvěryhodnost v tomto období si získal schopností navazovat přátelské kontakty s těmi, kdo do Říma putovali, nezištnou službou poutníkům, mimořádně kenoticky zakotvenou pomocí bližním a modlitbou. Toto svědectví, které dával i tím, že v něm zesílila během této doby indiference k vlastním plánům, záměrům a práci, ukázala se do budoucna jako následováníhodná v podmínkách – zcela rozdílných – po roce 1989.

Mezi druhým a třetím Tovaryšstvem

Život, formace a vzdělávání Josefa Čupra se utvářely uvnitř jezuitského řádu, který společně s celou církví stál před zásadním úkolem: **recepce Druhého vatikánského koncilu**. V Tovaryšstvu Ježíšovu se recepce koncilu promítla do ustálené narace tzv. **přechodu od druhého Tovaryšstva ke třetímu Tovaryšstvu**. Pojem sám je velmi mnohovrstevnatý, ale pro pochopení role, úkolu a fungování budoucího provinciála ČPTJ rozhodující. I ČPTJ žijící v rozptýlení v českých zemích i exilu je prostoupena zkušeností velmi různorodých forem recepce: žije a pracuje ve skryté církvi, v oficiálních strukturách církve i v různé podobě šedých zón. Také členové ČPTJ dobře znali, co znamená vykonávat omezenou pastorační činnost na základě státního souhlasu. ČPTJ v zahraničí byla konfrontována s množstvím modelů místních církví, ale také žila v těsné propojenosti s římskou kurií a především s italskými provinciemi, provinciemi rakouskými, německými a v Severní Americe.

Byly to Druhý vatikánský koncil a volba Pedra Arrupeho generálním představeným Tovaryšstva Ježíšova na 31. GK dne 22. května 1965, které otevřely tuto éru. Obě události se staly katalyzátorem změn, které se odehrávaly v Tovaryšstvu již v první polovině 20. století a připravovaly řád na **citlivou transformaci samotné identity řádu znovuobjevováním ignaciánské spirituality**.

Tato změna přinesla diskontinuitu vůči nově obnovenému jezuitskému řádu v roce 1814 s tím, že se chtěla svou novou konfigurací více připodobnit záměru, způsobu uvažování, rozhodování a jednání otců zakladatelů z roku 1540. Obecně ji lze ztotožňovat především s novým geografickým vymezením pastoračního působení v širším slova smyslu s akcentem na misijní zaměření svého života a poslání. Tovaryšstvo rovněž jinak nahlíží své propojení s politicky mocnými, především se šlechtou a královskými rody, které do určité míry poznamenalo její život po obnově Tovaryšstva v roce 1814 až do konce druhé světové války. Zároveň se hluboce změnilo samotné složení řádu, o čemž svědčí umenšování či ztráta vlivu evropských provincií. Geografický přesun přispěl ke skutečné změně jezuitské identity. Decentralizace Tovaryšstva se do jisté míry stala vzorem i pro nové uspořádání vztahů mezi papežskou kurií a místními církvemi. Jezuité za cenu velkého vnitřního úsilí dosáhli klidnějšího vztahu s církví (s papežem Janem Pavlem II.) a světskou mocí (Španělsko, Jižní Amerika). Je zjevné, že se po konci Druhé světové války postupně stává početně slabší než v minulosti.

Paradoxně krok k počátkům je snazší a předznamenává mimořádnost dalšího rozvoje. To ovšem utvářelo Čuprovu duchovní fyziognomii velmi intenzivně. Celé římské období jezuity Čupra zahrnovalo mimo obvyklou formaci a studium **bohatou zkušenost mezinárodního Tovaryšstva v době této jeho dynamické proměny**.

Nechováme otevřenou otázku, zda je lépe hovořit o obnovené, objevené nebo proměněné identitě Tovaryšstva Ježíšova. Řešení se hledalo v diskuzi nad významem slov, zda se jedná o obnovu (*renewal*), nebo *znovuvytvoření* (*recreation*) Tovaryšstva. Tyto dva rozdílné přístupy ke změnám nevznikly náhodně, rodily se z obnovných proudů již před koncilem, v letech předcházejících zcela přelomové období Arrupeho generalátu. Włodzimierz Ledóchowski zemřel v Římě v době vrcholícího válečného konfliktu, 13. 12. 1942 a generální kongregace se

mohla sejít až po válce, v roce 1946. Během této vynucené přestávky, v podstatě nezvykle dlouhé doby bez řádného vedení, Tovaryšstvo vedli generální vikáři Alessio Magni (1872–1944)[1338] a Norbert de Boynes (1870–1954).[1339] Druhá světová válka podkopala jeho struktury ve všech válčících zemích a znemožnila organizaci misií. Zvláště těžká situace byla v Německu, ve Francii i v Protektorátu Čechy a Morava. Jezuitské gymnázium na Velehradě bylo německými úřady zavřeno a Čupr mohl na něj vstoupit až po konci války. Nejdříve zde nastoupil na studium jeho bratr, později i on sám.

Po válce přijalo Tovaryšstvo v nastalé politické situaci nový úkol. Nově zvolený generální představený Jean Baptiste Janssens (1889–1964) byl představeným v době intenzivního početního růstu členů řádu (z 29 000 na 36 000 v době jeho úmrtí). Mnoho jezuitů se proto věnovalo formaci a intenzivní misijní práci mimo Evropu a Ameriku. Řízení pokračovalo ve stejném duchu, jako tomu bylo v 19. a v první polovině 20. století. Jeho vedení sledovalo konzervativní linii v mnoha sekundárních věcech, které se staly až symbolickými. Jednalo se o některé disciplinární požadavky, jako bylo například trvání na povinnosti studentů řádových škol navštěvovat denně mši; neotevření učitelského sboru kolejí nečlenům řádu; přísná kázeň v chování ke spolubratrům, zákaz kouření a zákaz tykání mezi členy řádu i v neformálních rozhovorech, ve studovnách a při rekreaci. Tento obraz generalátu Janssense bývá hrubě zkreslen. V jeho důležitých listech ohledně sociálního apoštolátu, nových, až progresivních forem všech různých podob pastorace a především ohledně velkorysého pohledu na misie najdeme základní inovativní linie, které měly pro moderní dějiny Tovaryšstva rozhodující dosah.[1340] Tento přístup byl zcela běžný i v ČPTJ mezi válkami. Po roce 1950 však přirozená komunikace ČPTJ byla znemožněna a spojení s univerzálním Tovaryšstvem bylo nahodilé. To Čupr prožil v nuceném stěhování z Velehradu do Brna, kde osud tamějšího biskupského gymnázia s jezuity byl zpečetěn velmi rychle.

Mezitím mimo komunistické Československo probíhaly uvnitř církve i Tovaryšstva velké změny. Již koncem 40. let jezuité začali věnovat pozornost zlepšení podmínek proletariátu a na hledání prostředků nezbytných k dosažení sociální spravedlnosti. Otevřely se možnosti sociální angažovanosti, nových forem apoštolátu a misií, jež měly mezinárodní charakter. Z 34 000 jezuitů jich bylo 6000 činných v misiích. Zejména dopis provinciálům s názvem *Instrukce o sociálním apoštolátu*[1341] ze dne 10. října 1949 svědčil o tom, že si Janssens uvědomoval pastorační potřeby současné doby: projevil záměr zaměřit svůj řád na pozornost ke zlepšení podmínek proletariátu a na hledání prostředků nezbytných k dosažení sociální spravedlnosti. V tomto smyslu si generál si byl vědom toho, že církev je naléhavě povolána k tomu, aby poskytla odpovědi na potřeby, které jsou stále více svěřovány komunistickým stranám (což je předmětem jeho dalšího dopisu, napsaného krátce po jeho zvolení a adresovaného všem provinciálům Tovaryšstva). Tato angažovanost, teoretická i praktická v zápase s komunistickými ideologiemi ovšem velmi silně zasahovala do zemí komunistického bloku, kde se jezuité stali terčem zesíleného ideologického a propagandistického boje proti nim.

[1338] MELLINATO, G., „Magni, Alessio Ambrogio“, in DHCJ, III, sl. 2471.
[1339] DUCLOS, P., „Boynes, Norbert de“, in DHCJ, I, sl. 518.
[1340] LA BELLA, G., Arrupe e la crisi della »vera« Compagnia, in LA BELLA, *Pedro Arrupe*, s. 809, pozn. 1.
[1341] JANSSENS, I.B., Instructio de apostolatu Sociali, in ARSI, 11 (1949), s. 710–728.

Samostatnou otázkou pro jezuity byl postoj k významnému členu řádu, který byl ostrakizován vatikánskými úřady. Jednalo se o kauzu **Pierra Teilharda de Chardin (1881–1955)**. Jeho originální myšlení bylo v církevních kruzích předmětem neustálého zkoumání. Podle Pia XII. (*Humani generis*, 1950[1342]) se vývojová teorie se mohla stát snadno municí útoků ze strany komunistického ateismu. Janssens se na něj rovněž díval – pod vlivem kritiky Vatikánu vůči Teilhardovi[1343] – s podezřením a osobně mu oznámil, že má zakázáno veřejně vystupovat a šířit své spisy bez povolení. Celému Tovaryšstvu rozeslal dekret Svatého oficia (13. 11. 1957), který nařizoval všem řeholním kongregacím stáhnout Teilhardova díla ze svých knihoven. Mimo jiné se jeho kritici obávali, že zastánci komunismu rádi využijí vývojové teorie, aby ze sebe udělali obhájce a propagátory svého dialektického materialismu a odstranili z myslí jakoukoli představu Boha. Ne všichni porozuměli Teilhardovu přístupu k ignaciánskému programu *smýšlet s církví*, kterou si pro sebe formuloval takto: **Umět předvídat spolu s církví a se světem v pohybu.** On sám často opakoval: **Jdu k tomu, kdo přichází.**[1344]

Teprve za pontifikátu papeže sv. Jana XXIII. (1958–1963) a plně za generálního představeného Pedra Arrupeho se dílo Teilharda de Chardin začalo šířit bez omezení. Je možné říci, že i v českém kulturním prostředí díky Jiřímu Němcovi se již počátkem 60. let v některých kruzích velmi živě diskutovalo o Teilhardovi v souvislosti s povahou odnáboženštění světa po zkušenosti padesátých let v komunistickém Československu. Představoval inspirující podněty i pro ekumenickou komunitu i pro vědecký svět.[1345] Mezi jezuity to byli především slovenský jezuita Jozef Porubčan (1925–1998)[1346] a František Konečný (1910–1989), kdo jeho dílo popularizovali.

Na okraj budiž řečeno, že je obtížné vyjmenovat všechny obory, v nichž se otcové Tovaryšstva podíleli na debatě o vědeckém pokroku, kromě humanitních věd a zejména teologie. Zachytili tak, i když se ke všemu nepřipojili, požadavky na změny a předkládali, podobně jako Teilhard, své vlastní návrhy. Stačí zde zmínit obory jako fyzika, matematika, botanika, astronomie, lékařství a farmacie. Není proto nic divného, že právě v ignaciánské rodině vyklíčil takový myslitel, jako byl Pierre Teilhard de Chardin. Tento tradiční postoj Tovaryšstva k vědě i technickým oborům byl příznivým momentem pro ty, kdo neměli úplné klasické humanitní vzdělání vyžadované pro studium teologie. I v ČPTJ dbal řád o to, aby měl dostatek kvalifikovaných odborníků v přírodních a technických vědách, kteří by se mohli podílet na výuce řádových středních škol. Proto technické vzdělání Josefa Čupra se nezdálo na překážku při jeho žádosti o vstup do Tovaryšstva.

Jezuité se aktivně účastnili přípravné fáze Druhého vatikánského koncilu (konaného mezi 11. 10. 1962 a 8. 12. 1965); v komisích jich pracovalo padesát osm. Mezi nejvýznamnější

[1342] *Humani generis. Encyklika papeže Pia XII. o některých falešných názorech, které podkopávají základy katolické nauky*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004.

[1343] La Bella, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 518.

[1344] Srv. Špidlík,T., Teilhard de Chardin, in *Pierre Teilhard de Chardin. Svatá hmota*, Refugium, Velehrad 2005, s. 171–174, zde s. 171.

[1345] Sokol, J., Teilhard tehdy a dnes, in *Teilhard, evoluce a globální spirituality*, UP v Olomouci, Olomouc 2008, s. 76–81; Hejdánek, Pierre Teilhard de Chardin [online] [cit. 13.05.2024], in *Archiv Ladislava Hejdánka*; dostupné z: https://www.hejdanek.eu/Archive/Detail/2824; předneseno 17. 10. 1960 v Plzni.

[1346] Csontos, L., *Verejne aj utajene. Jezuiti na Slovensku v rokoch 1919–2014*, Refugium, Olomouc 2015, s. 33.

patřili Karl Rahner a Henri de Lubac. Janssens sám se podílel na činnosti ústřední komise. Dostal se však do potíží kvůli vážné oční chorobě, která ho od ledna 1960 donutila přenést velkou část svých aktivit na generálního vikáře, Kanaďana Johna Swama (1907–1987).

Tovaryšstvo Ježíšovo se při koncilním jednání neprezentovalo jako monolit identifikovatelný ve společném přesvědčení. Ukázal to již dříve případ Teilharda de Chardin, na nějž někteří spolubratři pohlíželi s podezřením a jiní s nadšením: byla to doba diskuzí, v nichž se jezuité rozdělili do různých táborů. Použijeme-li jazyk vypůjčený z politiky, mohli bychom jezuitskou realitu schematicky znázornit ve třech různě velkých skupinách: početně převažující umírněný, ale různorodý střed, progresivní levice a konzervativní pravice. Tento poněkud zjednodušující výklad je však důležitý pro pochopení, co Tovaryšstvo velmi silně prožívalo po zvolení otce Pedra Arrupeho (1907–1991) za generálního představeného řádu dne 22. května 1965.

Arrupe od samého počátku své vlády projevoval plný soulad s obnovou, jak ji inicioval koncil. Byl zvolen nejen proto, aby řídil Tovaryšstvo Ježíšovo, ale především proto, aby uvedl do praxe projekt *aggiornamenta* církve a řeholního života, který prosazoval Druhý vatikánský koncil. Po svém zvolení Arrupe jasně formuloval vizi pastorační naléhavosti doby, do které řád měl vstoupit. Proto je dobré analyzovat jeho projev ze dne 24. května 1965, který prorocky nastínil, čím bude řád procházet v letech sedmdesátých a osmdesátých, tedy v letech jeho formace a prvního pastoračního působení. Připomněl nutnost přizpůsobit se změnám, které nastaly ve „vnějších podmínkách světa", aniž by se zpronevěřil „podstatným a neměnným základům řádu". Své reformní plány založil na otázkách, které formuloval ještě během 31. GK, totiž co je trvalé (*perpetuo*) a co přechodné (*transitorio*), jak jsme již uvedli v druhé kapitole naší práce.[1347]

Po necelých dvou letech od svého zvolení si byl Arrupe dobře vědom toho, že uvnitř Tovaryšstva existuje tvrdohlavý odpor vůči jeho postupu. Na jedné straně byli bratři zakotvení v řádové minulosti hluboce neochotní k obnově, a na straně druhé ti – zejména mezi mladší generací –, kteří požadovali ještě větší inovační sílu, která by narušila monolitní strukturu. Obvinění vznášená proti generálovi ze strany konzervativního křídla byla velmi rozličná: obviňovali ho, že způsobil nejvážnější krizi povolání v dějinách řádu, že ohrozil jeho stabilitu, neuposlechl papežových pokynů, toleroval nejrůznější experimenty (ve formaci, společném životě, duchovním vedení), postupoval nejistým směrem, nechal Tovaryšstvo na holičkách, protože mu chyběla rozhodnost a pevnost v řízení. To byly jistě nemalé výtky, nemluvě o tom, že zvenčí přicházely další stížnosti namířené proti Tovaryšstvu jako celku, z nichž byl Arrupe obviňován. Zejména tradicionalističtější církevní kruhy viděly v jezuitech řeholní rodinu spolčenou s marxismem, zejména v souvislosti s událostmi v Latinské Americe zapojenými do násilných hnutí, jejichž cílem bylo prosazovat demokratizaci života církve, misii jako sociální, a nikoli evangelizační závazek a náboženský synkretismus. Nešlo o polemiky, které by měly zůstat na okraji zájmu. To se týkalo především polemiky ohledně encykliky *Humanae vitae*

[1347] VALERO, U. Arrupe superiore generale nella 31º Congregazione generale, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 137–260.

papeže Pavlem VI. ze dne 25. července 1968. Ta se stala jedním z rozhodujících momentů odcizení mezi vatikánskými úřady a jezuity.[1348]

Na zasedání kongregace prokurátorů v roce 1970 Arrupe označil čtyři priority Tovaryšstva Ježíšova: **1.** teologickou reflexi lidských problémů doby, **2.** sociální apoštolát, **3.** službu výchově a **4.** využívání masmédií. Nastoupená cesta byla jednoznačně cestou obnovy.

V atmosféře poznamenané hlubokou krizí povolání v naprosté většině řeholních řádů nebyli jezuité rozhodně výjimkou, za což také mnozí Arrupemu přičítali – poněkud účelově – odpovědnost. Od roku 1965 do roku 1971 klesl počet členů Tovaryšstva z 36 038 na 31 768; na počátku roku 1984 se tento počet snížil na 25 724. V šedesátých letech odešlo více než tisíc kněží. Generál přijal to, co se stalo, s rozvážností: zdaleka nechtěl autoritativně zasahovat, ale považoval odchody za spravedlivý důsledek toho, že odešedší nesdílejí potřebné charakteristické rysy Tovaryšstva. Přesto s mnoha bývalými spolubratry udržoval srdečné vztahy.

I mezi novici byla krize hluboká a vyznačovala se častým zpochybňováním výuky, osobní a komunitní disciplíny, tradiční apoštolské činnosti a samotného systému řízení. Nejchoulostivější otázkou bylo pravděpodobně odmítnutí politické neutrality a z toho vyplývající možnost aktivního angažmá na straně utlačovaných. Jednalo se o postup, který poznamená, a to nejen mezi novici, jezuitský způsob jednání v Latinské Americe. Generál si uvědomoval, jak vysoký počet odchodů v různých fázích formace může souviset také se špatným výběrem kandidátů. Šlo o stejný problém, který trápil Ignáce a Petra Kanisia, když se snažili zakořenit řád v německy mluvících zemích, a který připomínal nedostatečnost mnoha aspirantů tváří v tvář individuálním nevěrám v modlitbě a povinnostech řeholního života. Co se týče nedostatku povolání, Arrupe měl za to, že mnohé komunity tohoto období nepředstavují takový způsob života, jenž by nade vši pochybnost vyzařoval přiměřenou apoštolskou horlivost.[1349]

Kritika Arrupeho, coby rodilého Baska, ve Španělsku byla rozšířená i v jeho vlastním řádu, kde existovala v sobě značně stmelená složka nepřátelská vůči Druhému vatikánskému koncilu, obzvláště vůči tomu, co představovala vize sv. Jana XXIII. vyjádřená slovem *aggiornamento*. Zejména ve Španělsku se na papežský stolec obrátila skupina jezuitů podporovaná značnou částí episkopátu s žádostí, aby jí bylo umožněno zřídit autonomní provincii tzv. přísné observance. Byla zorganizována skutečná frakce, která si říkala *Pravé Tovaryšstvo* (*Vera Compagnia*) a jejím cílem bylo podmínit a ovlivnit papeže tak, aby Arrupeho činnost omezil a v případě potřeby ho dotlačil k rezignaci. Žádost nebyla vyslyšena, nicméně v římských kruzích nadále rostly obavy z atmosféry obnovy vznikající v Tovaryšstvu. Nebylo náhodou, že se ve Španělsku ozývaly konzervativní síly, vzhledem k politické orientaci naprosté většiny kléru i samotného jezuitského řádu. Loajalita vůči generálu Francovi byla upřímná, vazby na jeho vládu velmi silné a na oplátku za tento postoj byly církevní hierarchie i jezuitské špičky v zemi vnímány příznivě. Patřily k privilegované skupině. Arrupe se zasloužil o průlom, zejména v roce 1970, kdy byl na vlastní žádost přijat vůdcem (*caudillo*). Podle všeho mluvil o demokracii

[1348] GUTIÉRREZ, A., Arrupe e l'America Latina, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 411–438.

[1349] VALERO, U., Davanti ad una nuova congregazione generale?, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 237–251.

a svobodě, ale setkal se s naprosto chladným přijetím. Stejně jako Claudio Aquaviva téměř o čtyři století dříve, Arrupe narazil ve Španělsku na rozhodující nesouhlas a čelil riziku rozkolu.

Zcela jiné obavy vzbuzovalo napětí, které vzniklo v nizozemské provincii, kde vysoké procento jezuitů odcházelo z řádu kvůli citlivé otázce celibátu a poslušnosti. Ti se veřejně dožadovali liberalizace. Ovšemže bezúspěšně.[1350]

Nejzávažnější krizi svého vlastního generalátu však Arrupe zažil ve vztazích se třemi papeži, kteří se během let jeho vlády vystřídali na Petrově stolci. Navzdory čtvrtému slibu, nebo možná právě kvůli němu, mělo Tovaryšstvo Ježíšovo obtížné vztahy se Svatým stolcem od samého počátku Arrupeho úřadu. První roky jeho správy se vyznačovaly vztahem důvěry a úcty mezi řádem a Vatikánem. Při zahájení 31. GK Pavel VI. nezasáhl pouhým pozdravem (jak bylo zvykem), ale dlouhým projevem, v němž jezuity vyzval, aby soustředili své apoštolské síly na boj proti ateismu. Arrupe této žádosti neprodleně vyhověl, ale papež Montini již v roce 1966 projevil určité obavy z některých názorů a postojů zaznamenaných v publikacích, různým způsobem spojených s jezuity. Více trhlin se otevřelo po promulgaci *Humanae Vitae*, ale to byl jen začátek.

Do dějin napětí mezi Svatým stolcem a Tovaryšstvem Ježíšovým lze zapsat i velmi krátký pontifikát Jana Pavla I., po němž následuje již výše popsaná etapa napětí mezi jezuitským řádem a Svatým stolcem za pontifikátu Jana Pavla II.[1351]

Samotný Čupr ve vyhodnocení své zkušenosti mezinárodního Tovaryšstva v jeho přechodu od druhého k třetímu Tovaryšstvu mohl těžit z velmi dobrého dědictví jezuitské výchovy, kterou zažil, byť jen krátce, na Velehradě, z kvalitní formace Maria Goii a Sergia Rendiny, z duchovního vedení Tomáše Špidlíka a celkově z komparace a interakce mezinárodního a národně-exilového prostředí, mezi nimiž se v době svého římského pobytu stále pohyboval. Jeho postoj, pevný vůči liberalizujícím proudům a zároveň vyvážený ve svobodě být otevřený tvořivému Duchu v dějinách Tovaryšstva, byl daný nejen zakořeněností v tradičním prostředí dobře fungující rodiny, které pro něj tvořilo dobrý předpoklad, ale zejména vlastní poctivou exerciční praxí, v níž se mu dařilo zachytit autentický tep spirituality zakladatele, tak jak si to přála obnova řeholního života po Druhém vatikánském koncilu. Josef Čupr následně pro Českou provincii reprezentoval příležitost, jak přemostit ruptury na více rovinách: časový odstup mezi faktickou likvidací ČPTJ (i když právně nepřestala existovat) po roce 1950, rozdíly mezi vynuceně solitérně žitou a komunitně žitou jezuitskou identitou, obavu některých starších otců ze „Západu" a zároveň přirozenou nechuť k Rusku po revoluci. Napětí, které mezinárodní Tovaryšstvo zažívalo na mnoha místech za Arrupeho generalátu, mělo potom v životě ČPTJ dozvuky později, v oscilaci mezi prací pro svět a současného člověka a mezi pokušením k mondénnosti. Čupr sám svou zkušeností – jak na rovině vnější odborné a formační připravenosti, tak na rovině celkového vnitřního, celoživotně zastávaného a pěstovaného postoje – přispěl k rozlišení ryzí cesty v tomto přechodu od druhého k třetímu Tovaryšstvu.

[1350] LA BELLA, G., Arrupe e la crisi della »vera« Compagnia, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 809–880.

[1351] Lettera di Giovanni Paolo I a Pietro Arrupe, 27. settembre 1978, in ARSI, Fondo speciale Padri generali: Pedro Arrupe, 1042/17; srv. LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe*, s. 70.

V tomto směru má jeho dědictví pro Českou provincii nejen stále platnost, ale i potenciál k budoucímu podnícení vlastní obnovy.

Poslání znovuobnovit Českou provincii Tovaryšstva Ježíšova

Ve svém inauguračním listě Čupr předkládá šest priorit, které si vytyčil na začátku svého působení v úřadě provinciála.[1352] Podle něj je třeba rozlišit *obnovu* a *nutnost obnovy*. **Může se obnova, jak ji obvykle chápeme v důrazu na naši činnost, realizovat na základě pouze našeho chtění, potřebnosti či užitečnosti, nebo implikuje vnitřní nutnost božského působení?** Obnova není něco všeobecně myšleného a chtěného, je konkrétností *maxime sapientia*, tedy **schopnost účastnit se na Božím jednání v člověku.** Jestliže chceme o obnově uvažovat přesně, dostáváme se do soutěsky mezi *nutností bez obnovy* (co obecně považujeme, že stojí před námi jako úkol), nebo *obnovy bez nutnosti* (jakési lehkosti, která nastává sama sebou). Jestliže však požadavek *nutnosti obnovy* vede k prolomení stávajícího (neživotného) k „zaměření nad sebe", pak má rovněž podobu podobu postupného *přivádění k dovršemí*. **Obnova je vždy věcí svobody, proto je nutností srdce, jež dýchá s církví.**

Ignaciánská inspirace obnovy

Dlouhá, klasická citace z P. Nadala poukazuje na zdroj obnovy v Tovaryšstvu, tedy způsob, v němž se srdce Tovaryšstva obnovuje ve své podstatě. **Základem je vnímání duchovních cvičení jako ústřední prostředek obnovy**, přijetí „všech darů prosycených tvořivým Duchem moudrosti, které z tohoto počátečního ohniska a zdroje vyvěrají do celého Tovaryšstva, do všech jeho údů, činností a apoštolátu".[1353]

Pohled Čuprův na obnovu je radikálně kristologický, podobně jako je pohled Ignácův. Co pro Čupra znamená klást Krista jako model, který orientuje člověka směrem k dovršení? A co jiného by mělo být cílem obnovy? Proces odevzdávání ostatních věcí reflektuje kristologicky s důrazem na kříž, který je proměnou všech věcí k Boží slávě. Smýšlení Ježíše Krista, které si máme osvojovat, je z jedné strany ve své nejprostší podobě klidnou pohotovostí (realizovanou indiferencí) ke každému podnětu přicházejícímu od Boha, ve své vrcholné podobě je denním umíráním s Kristem pro nové přijetí Boha a jeho nepochopitelnou lásku. Mariánsky řečeno: „**Pro nás zůstává Maria vzorem člověka, který se nechal bezprostředně inspirovat Bohem k prostým skutkům služby druhým lidem.**"[1354]

Dále za klíčovou považuje **otázku formace**, jež jde ruku v ruce s duchovní obnovou. Je si vědom toho, že rozhodující je orientace do budoucna. Čupr tím, jak sám prošel formací v zahraničí, především v italské provincii, rovněž ve specifické provincii, jíž jsou římské domy, a konečně formací ČPTJ v zahraničí, nebyl zatížen předkoncilními přístupy, vycházel již

[1352] Čupr byl jmenován provinciálem 30.1.1991 s tím, že převzetí úřadu bude 7.4.1991; srv. PAVLÍK, J., Všem členům ČPTJ, in *Nuntii*, 1 (1991), Příloha č. 1. Celkové vyhodnocení ČPTJ srv. AMBROS, P., Życie i misja Prowincji Czeskiej Towarzystwa Jezusowego w kontekście zmian w społeczeństwie i w Kościele w Czechach, in *Studia Bobolanum*, 33/2 (2022), s. 5–18.

[1353] ČUPR, J., Inaugurační list členům ČPTJ, in *Nuntii*, 4 (1991), Příloha 1.

[1354] *Tamtéž*.

z dovršených diskuzí uvnitř Tovaryšstva v 80. letech minulého století. Otázku, zda jsou platná *pravidla* (*Regulae Societatis Iesu ab auctoritate praepositi generalis depndentes*[1355]) a zda se mají všechna zachovávat, s kterou se při svém nástupu do úřadu setkal v podobě kritických dotazů a námitek méně početné skupiny českých jezuitů ve vlasti, měl samotný Čupr již vyrovnaně uspořádanou. Byl si dobře vědom toho, že „formace nás musí připravovat ke službě v církvi, k poslání do obtížných poměrů světa". Cyklus formace podle něj, s odvoláním na 32. GK, „není nikdy dokončen a sama *prvotní formace* musí být podřízena této trvalé formaci".[1356]

Čupr zpočátku spíše tušil, než jasně věděl, že se v provincii setká se značnými nedostatky způsobenými nenormální situací života ve *skryté církvi* a velmi akomodovaného, někdy s překročením zdravé hranice mezi životem Božího lidu v diecézích a ve farnostech a řeholním životem v jeho podstatných rysech, na podmínky reálného socialismu a stavu místní církve. Proto říká, že „nesmíme ani zapomenout na doplňování mezer ve formaci zapříčiněných předešlou dobou útlaku".[1357]

Těsná spojitost formace a apoštolátu bude podle něj dána tím, že bude více „odpovídat ignaciánské inspiraci, i když současná situace u nás nedovoluje její plné uplatňování".[1358] Čupr si dobře uvědomoval rozdíl mezi pastorací, katechezí a *apoštoláty* (v množném čísle). Věděl, že jezuité všude ve světě i u nás čelí a budou čelit jisté účelovosti a pragmatismu místní církve, jejíž optika je určována potřebou zajistit běžnou farní pastoraci, na které život diecéze spočívá, a na potřeby dané *kategoriální pastorací*, která si žádá specifické uschopnění a kvalifikační předpoklady. Pastorace, podobně jako katecheze, vychází z pastýřského a učitelského úřadu církve a je dána pastýřskou či učitelskou pravomocí, ovšemže různým způsobem diferencovanou. Pastoraci můžeme proto chápat jako souhrn zplnomocnění ustanovených v církvi za účelem naplnění jejího poslání přinášet spásu tím, jakým způsobem řídí a vede (*potestas regiminis et potestas jurisdictionis*). Z této pravomoci roste morální právo řídit věřící v katolické církvi. Hovoříme tedy o moci vládnout, která z Božího ustanovení náleží církvi založené Kristem. Zahrnuje jurisdikci pro *vnější fórum* (veřejně známé) a na *vnitřní fórum* (soukromé záležitosti svědomí), ať už svátostné, nebo nesvátostné.

Tradované rčení, že jezuité nejsou a nemají být aktivní ve farním apoštolátu, vyvěralo z dobové interpretace požadavku *Konstitucí*. [1359] Dnes neodpovídá realitě světového Tovaryšstva, které se na otázku přijímání farností dívá jinak, totiž že „farní péče o duše nemá být považována za odporující zásadám našich *Konstitucí*, právě naopak může za některých okolností pomáhat našemu poslání sloužit víře a šířit spravedlnost".[1360] „Ve službě úkolům a cílům místní církve mají zároveň v souladu s naším postupem účast na apoštolských prioritách a na záměrech provincie." [1361] 34. GK pak explicitně otázku farností právem

[1355] Srv. KOLVENBACH, P.H., O Pravidlech podléhající autoritě generálního představeného, in *Náš život jezuitů*, Alverna, Praha 1991, s. 124–125.
[1356] ČUPR, J., Inaugurační list členům ČPTJ, in *Nuntii*, 4 (1991). Příloha 1.
[1357] *Tamtéž.*
[1358] *Tamtéž.*
[1359] *Konstituce* [324]; [588]; vysvětleno DN 274.
[1360] DN 274, § 1.
[1361] DN 274, § 2; srv. 31.GK, 27,9–10.

nazývaných jezuitskými rozvíjí ve svém 19. dekretu o farní službě.[1362] Diskuze, které se na toto téma vedly v době přechodu od druhého ke třetímu Tovaryšstvu, dospěly k ujasnění legitimity a někdy i nutnosti jezuitské přítomnost ve farnostech.[1363] Můžeme poznamenat, že například Jan Rybář byl skutečně pastýřem farnosti. Čteme-li jeho knihy či polemiky, nejsou ničím jiným než živou zkušeností faráře. Se všemi přednostmi i slabinami, které s tím souvisí.[1364] To ovšem neznamená, že mentální vázanost na farnosti byla jednou z největších překážek, se kterými se Čupr musel v době svého úřadu vypořádávat.

Apoštolát, jak naznačuje etymologie slova, znamená práci a činnost apoštola, tedy toho, kdo je poslán. Apoštolát není vyhrazen nějaké skupině lidí v církvi, například kněžím nebo řeholníkům, ale je úkolem celé církve.

> „Celá církev je apoštolská, neboť zůstává ve společenství víry a života se svým původem, skrze nástupce svatého Petra a apoštolů. Celá církev je apoštolská, neboť je *poslaná* do celého světa; všichni členové církve se podílejí na tomto poslání, i když různým způsobem. Křesťanské povolání je svou povahou také povolání k apoštolátu. *Apoštolátem se nazývá* veškerá činnost tajemného Těla zaměřená na šíření Kristova království všude na světě.“[1365]

Toto rozlišení nám může být nápomocno k interpretaci Čuprova tvrzení, **že budoucnost apoštolátu ČPTJ odvisí od ignaciánské inspirace**. Původ apoštolátu tedy spočívá ve zvláštním povolání, výslovném pověření Pánem k určenému úkolu, s nímž jsou spojeny duchovní autorita a specifické povinnosti. Ignaciánské charizma k různým formám, obsahům a zaměření *apoštolátů* vychází z té samé základní zkušenosti, již klademe do jezuitského poslání (vyslání Kristem) proniknuvší do života jezuity nebo jezuitské komunity. Jestliže chceme určit jejich dílčí dimenze, což ovšem prohlubuje vědomí poslání k tomu či onomu apoštolátu, vždy je třeba **střežit lidskou a duchovní plnost jednoty osoby poslané Kristem**, v některých případech poslaní ze svrchované vůle římského Velekněze, nalezené a ověřené duchovními cvičeními, osobní láskou ke Kristu a v poslušnosti vůči představeným, a to jako součást poslání dané jezuitské komunity.

Prioritu má *život jezuity* nad *jeho prací*, protože způsob života (rozhodnutí se, životní volba pro určitý způsob života) je nedispenzovatelný od díla. Slovy Josefa Čupra: „Distancovat se od všech lidských jistot: od síly, moci, vlivu, peněz (…) a uschopnit se tak k rozlišování toho, co je lidské a co je Boží.“[1366] Vždy obsahuje explicitní nebo implicitní odkaz na papeže či představeného, jenž představuje Krista jako jeho **druha na cestě (jezuitství znamená přidruženost k Ježíši)**.[1367]

[1362] 34. GK, 420–429, s. 133–135; srv. BYRNE, P.D., Jesuits and Parish ministry, in *Studies in the Spirituality of Jesuits*. 29/3 (1997), s. 1–31.

[1363] Srv. ARRUPE, P., *Identidad del jesuita en nuestros tiempos*, Sal Terrae, Santander 1981, s. 224–239; GONZÁLEZ, L. (ed.), *Selección de escritos del P. Peter-Hans Kolvenbach 1991–2007*, Província de España de la Compañía de Jesús, Madrid 1991, s. 520–524.

[1364] BERÁNEK, J., *Deník venkovského faráře. Hovory s Janem Rybářem*, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2016.

[1365] KKC 863.

[1366] Slovo P. Provinciála, in *Nuntii*, 3 (1992), s. 1

[1367] 32. GK, 32,2.11.13.14.

Jezuitské *apoštoláty* jsou spojeny s církví, Božím lidem.[1368] „Jde tedy vždy s o to větší apoštolskou otevřeností rozlišovat, co by mohlo být zvláštním přínosem Tovaryšstva, věrného svému charizmatu, ve šlechetné apoštolské spolupráci s Božím lidem.“[1369]

Jak konkretizovat **vztah apoštolátů a ignaciánské inspirace**? V prvé řadě je to ***apoštolské pozorování světa***. Čupr byl vždy mužem rozjímajícím Boží tajemství ve vztahu ke spáse člověka, dodejme tajemství trojiční.[1370] V tomto pozorování jde o to, v čem nacházím „výzvu Krista Pána na obnově jeho Království“.[1371]

Druhým krokem je **proces rozlišování**, které má tři roviny: osobní, apoštolskou a komunitní. Čupr si byl vědom, že samotné označení možných apoštolských prací za tradiční nebo nové nemůže být jeho obsahem. Výrazu ***náš způsob jednání*** (***noster modus procedendi***), preferovanému Arrupem a pod vedení Kolvenbacha rozvinutému na 34. GK 26, 535–563, rozuměl Čupr ignaciánsky: *náš způsob jednání* byl pro něj ekvivalentem, podobně jako Ignáci a jeho druhům, pro ***náš způsob života*** (***nuestro modo de vivir***). Nejedná se zde v prvé řadě odpovědět na otázku, *co* máme dělat, ale *jak*! A ještě silněji je třeba vnímat, že akcent není nakonec položen ani na toto *jak*, ale spíše se naše pozornost při rozlišování má věnovat tomu, jakpak je ono *jak* zároveň *naše*: to je typický rys jezuitského jazyka, který odkazuje jednak na duchovní interiorizaci na osobní rovině a zároveň na *communio* v bratrské lásce v komunitní rovině. Proto apoštolát ryze jezuitský či ignaciánský je obsahem, formou a zaměřením, celým stylem a kulturou **pod pečetí diskrétnosti**, v plném nasazení dát přednost tomu, co je *magis*.

Podobně jako Nadal představil Ignáce jako model formace a života, pak pro Čupra jsou rozhodující živé příklady *našeho způsobu života*, demonstrující kreativitu v poslání. Základním kritériem jsou takové způsoby interakce mezi jezuity samotnými, ať už veřejné, nebo soukromé, které jsou duchovně plodné. Tato stará praxe dosvědčovaná Nadalem ukazuje k tomu, že „vést rozhovor nebo konverzaci, aniž by z toho bylo pro některé bezprostřední nebo zprostředkované duchovní ovoce, je proti našemu způsobu jednání“.[1372] **Ignaciánská inspirace se rodí ve vztazích** a v setkání s lidmi, ne z izolace: ne bez skutečného styku se vším, čím reálně prochází církev – nevěrou, konkrétními denními důsledky nespravedlnosti, tím, co prožívají v církvi ženy, děti, lidé na periferii, pomlouváním, podrobením mediálním štvanicím, diskriminací. Čupr si byl vědom toho, co riskujeme, když nebudeme mít styk s prostými lidmi, stejně tak když nebudeme mít styk s elitami. Rozlišování je založeno na znalosti věcí a na ochotě uzávorkovat naše předpochopení, předsudky, předpojatost nebo podjatost. **Otevřenost neznamená bezbřehost a překračování hranic, ale připravenost rozumět věcem, událostem a životním křižovatkám z jejich dovršení. Ono silné *ad extra* vždy doprovází ještě silnější zaměření *ad intra*. Bez mystiky nebude apoštolát evangelijní, protože by neobsahoval tajemství vzkříšení a dovršení.**

[1368] 33. GK 33,1.6.

[1369] KOLVENBACH, H.P., Allocutio prima patris generalis ad procuratores de statu Societatis, (3.9.1987), 21, in ARSI, 19/4 (1988), s. 1063–1078, zde s. 1072.

[1370] DC 102.

[1371] 32. GK 32,4.14.

[1372] NADAL, J., Del modo de proceder de la Compañia, 12, in *Epistolae P. Hieronumi Nadal Societatis Jesu, ab anno 1546 ad 1577*, IV, MHSI, ARSI, s. 616.

Tvářnost a priority provincialátu Josefa Čupra

Apoštolát vytváří solidaritu s lidmi, kteří jsou našimi bezprostředními bližními. Pro období Čuprova provincialátu zahrnoval jezuitský apoštolát čtyři oblasti: **1.** začlenění služby víry a podpory spravedlnosti v jediném nedělitelném poslání; **2.** univerzalitu tohoto poslání, jež se týká všech služeb, jimiž se zasvěcujeme; **3.** nezbytné rozlišování, abychom plnili toto poslání; **4.** poslání, jež se týká celého těla Tovaryšstva.[1373] Základní prioritou ovšem pro ČPTJ v místní církvi zůstává uskutečnění Druhého vatikánského koncilu. Jakkoli záležitosti oprav a hmotného zabezpečení jsou citelné, duchovní obnova je primární. Priorita je pro Čupra promoce povolání.[1374]

Čupr měl plnou důvěru generálního představeného Holanďana P. H. Kolvenbacha. Velmi dobře se znali již z Říma. Navíc sám Čupr se účastnil 67. kongregace prokurátorů za ČPTJ ve dnech 3. – 8. 9. 1987, které se účastnil i Jorge Mario Bergoglio a kde tak nečekaně promluvil i český provinciál Jan Pavlík.[1375] Plně přijal od něj základní strategickou myšlenku týkající se nových výzev a potřeb, které se ukazovaly po pádu komunistického režimu. Byl to Kolvenbach, jehož přičiněním mohl Čupr žádat o finanční pomoc mimo jiné i pro nově vznikající Centrum Aletti u společnosti Porticus, filantropické nadace, rodiny Brenninkmeijer se sídlem v Holandsku (vlastnící společnost Cofra Holding AG, do níž patří zejména textilní obchodní společnost C&A, kterou v roce 1841 založili Clemens a August Brenninkmeyerovi), která uskutečňovala své filantropické záměry. Kolvenbach měl s touto hluboce katolicky smýšlející rodinou, jednou z nejbohatších v Evropě, dobré vztahy a svým doporučením a trvalým zájmem o Centrum Aletti zásadním způsobem umožnil Čuprovi tento strategický projekt uvést v život.

Samotné jmenování provinciálem bylo, jak se o tom neveřejně hovořilo především v brněnských katolických kruzích, „ohroženo“ snahou vatikánské kurie jej jmenovat brněnským biskupem. Dlužno vzít do úvahy skutečnost, že v této pro Svatý stolec nelehké situaci bylo možné orientovat se v českých poměrech jen s obtížemi. Nebylo vůbec snadné odhalit možná rizika té či oné formy případné spolupráce, a proto slovo zahraničního exilu, především biskupa Škarvady, mělo velkou váhu. Vatikán se mohl opřít o interní informace kněží činných v hnutí fokoláre, relativně početné a požívající vážnosti. To bylo proslulé tím, že se v době komunismu programově nechtělo účastnit různých podob dekonstrukce režimu způsobem vlastním politickému disentu. Apolitický postoj se proto stal pro Řím jedním z motivů, proč se rozhodl členy (popřípadě příznivce) tohoto hnutí počátkem 90. let jmenovat diecézními biskupy.[1376]

Rozhodnutí jmenovat Čupra provinciálem lze interpretovat jako vůli římské kurie napomoci obnovit ČPTJ a tuto obnovu svěřit člověku, který byl generálovi i římské kurii dobře znám.

[1373] 33. GK, 1,38.

[1374] ČUPR, J., Inaugurační list členům ČPTJ, in *Nuntii*, 4 (1991), Příloha 1.

[1375] Elenchus patrum procuratorum, in ARSI, 19/4 (1988), s. 1059–1062; srv. výše v druhé kapitole; PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, s. 177–180.

[1376] První byl Miloslav Vlk v Českých Budějovicích jmenován dne 14.2.1990, František Radkovský jako pomocný biskup pražský jmenován dne 17.3.1990 společně s Františkem Lobkowiczem, ve stejný den i Jan Graubner jako pomocný biskup olomoucký; zřejmě poslední z řad hnutí fokoláre byl jmenován litoměřickým biskupem dne 24.12.2003.

Navíc měl vlastnosti, které jej k tomu uschopňovaly: nebyl člověkem, který by si pro sebe vyhrazoval všechny iniciativy, dovedl delegovat, ale zároveň měl dostatek vytrvalosti k tomu, aby priority, jimž důvěřoval, trpělivě prosazoval. Nebyl člověkem, který by se vyhýbal řešit i nepříjemné situace, jichž nebylo málo. Pokračoval ve snaze Pavlíka ustálit zvyklosti při přijímání a propouštění jednotlivých členů. Okamžitě jmenoval nový tým pro svoji práci, konzult i novicmistra. Měl v sobě jezuitské návyky, které díky jezuitům v exilu uchovávaly česká specifika, ale také zkušenost z mezinárodního a italského jezuitského prostředí. Povědomí o českých jezuitech bylo v Římě dostatečně zakotvené díky angažovanosti jejich členů ve třech důležitých institucích: Papežský východní institut s Russikem, Nepomucenum, v němž již od dob první republiky zastávali jezuité roli spirituálů, a konečně Česká sekce Vatikánského rozhlasu personálně propojená s exilovým časopisem *Nový život*.

Přestože Čupr dobře rozuměl české mentalitě, jež vnímala naléhavost porozumět své minulosti a vypořádat se se sociálním a kulturním traumatem po pádu komunismu, **stěžejní byl pro něj pohled do budoucnosti. Do obnovy provincie vnesl tři zásadní věci: požadavek seznamovat se s dokumenty rodícího se třetího Tovaryšstva, zavedení zvyklostí komunitního života a první důležité kroky v plánování cílů**. V tom se provincie, zatížená obtížnou personální situací a vázaností na dobré soužití s místní církví, pohybovala dopředu jen pomalu a často velmi bolestně. Čupr zavedl pravidelné měsíční setkávání konzultu, v němž se pokoušel vytvářet prostor pro otevřenou výměnu názorů. Průběh těchto změn je podrobně popsán v druhé kapitole této práce. Čupr si byl vědom, že hodnota pomoci jeho konzultorů spočívá ve velké míře v jejich znalosti všech detailů života provincie a především na jejich schopnosti nechápat se jako zástupce té či oné skupiny. Zatímco v prvním období svého úřadu byl jeho sociem jezuita z exilu (Kolář, Pazderka) a konzultoři osvědčení jezuité z doby komunismu, v druhém období konzult omladil z řad jezuitů, kteří prodělali svoji formaci v neoficiálních strukturách řádu, ale plně se ztotožňovali s jeho vizí pracovat organicky na postupné proměně provincie.

Čuprovi bylo cizí pasivní vyčkávání, sám preferoval aktivní spolupráci s Duchem Svatým při hledání nových prostorů pro působení, opouštění neperspektivních míst, zároveň s ohledem na místní tradici, v níž viděl kulturně-historický sociální potenciál navázat na silné stránky ČPTJ před rokem 1950. Proto jeho preference mířila na Prahu, Brno, Velehrad a Svatý Hostýn. Olomouc byla logickou volbou, vyrůstající z nabídky olomouckého arcibiskupství a ochoty Univerzity Palackého, především tehdejšího rektora Josefa Jařaba a na CMTF UP prof. Tkadlčíka.[1377] V otázkách spadajících pod ***cura personalis*** proslul svým neinvazivním přístupem, trpělivostí a láskou, jež měly jezuitu v těžkostech nebo krizích přimět ke změně smýšlení a jednání.

Čupr si byl velmi dobře vědom své odpovědnosti za **formaci** mladých a celou dynamiku formace obsahující její samotné počátky, jednotlivé fáze, trvalou formaci i péči o seniory. Vlivem Bogusława Steczka hledal inspirace pro institucionální uspořádání formace a studia v Polsku. Pro generaci jezuitů počátku 90. let, jež prošla komunistickým vzdělávacím systémem, byly jazykové bariéry pro mnohé z nich značnou překážkou. Jazyková blízkost, spíše

[1377] Srv. AMBROS, P., Odešel prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík, in *Žurnál UP*, 7/13 (1998), s. 6.

než blízkost kulturně mentální, měla napomoci k prvním krokům zakotvení jezuitské formace. Částečně se to i podařilo, jak ukazují ti jezuité, kteří prošli prvními fázemi formace v Polsku a tento jejich pobyt se jim stal podnětem pro další vzdělání a růst zkušenosti života v řádu.

Celou tíži studijní agendy předal do rukou Petra Koláře, který v oblasti vyjednávání studijních pobytů, ale také pravidelného vyhodnocování běhu studia a snah je společně reflektovat, provincii posunul velmi rychle dál. To ovšem nebylo vždy doceňováno starší generací, která mentálně setrvala v dobách svých vzpomínek na vlastní formaci a často s dobrým úmyslem, ale bez hlubší znalosti věci, celou oblast formace ztěžovala a vyhrocovala, jak je patrné z konfliktu kolem uspořádání noviciátu a generační výměny. Jak vyplývá ze studia jednotlivých výstupů s provinčních setkání nebo setkání scholastiků, můžeme z jejich ozvěn vytušit, v jak nesnadném výbušném prostředí se Čupr nacházel. Lze však konstatovat, že nikdy neustoupil od svého zásadního a pro budoucnost ČPTJ určujícího rozhodnutí umožnit všem **studium v zahraničí**. V něm totiž viděl možnost kvalitativně násobného zhodnocení možností růstu v oblasti formace a vzdělání, kterého by jinak provincie nedosáhla.

Čupr měl zájem nejen o posílení základního vzdělání (filosofie, teologie), ale v tradici řádu vždy velmi ceněného speciálního vyššího vzdělání. V oblasti trvalé formace mohl navázat na praxi neformálních setkání v době komunismu, která však postupně slábla, na příležitostné, spíše torzovité a náhodně pojímané vzdělávací aktivity pro členy provincie.

Systematicky pracoval pro zvážení kvality ***Nuntií***, jež se staly důležitým nástrojem nejen informovanosti členů provincie o sobě, ale obsahovaly vzdělávací metodiky spojené především s novou zkušeností provincie aktivněji se podílet na řízení Tovaryšstva prostřednictvím generálních kongregací či kongregací prokurátorů, jež byly spojeny s nutnými kanonicko-administrativními procesy, napomáhajícími růstu společného vědomí toho, co jezuitský řad je a co je jeho posláním. Následně, zkušenost implementace rozhodnutí generálních kongregací či rozhodnutí generálního představeného, stejně tak i postupný růst zkušeností kontaktu s římskou kurií nebo Tovaryšstvem ve světě obecně, mělo značný, dodnes ne plně vyhodnocený přínos. Navíc Čupr byl v úřadu provinciála velmi ukázněný a důsledný, kdy nejenže se účastnil jednotlivých setkání provinciálů nebo specifických setkání na různých úrovních, ale řádně, často velmi podrobně o nich referoval.

Péče o komunitní život patří obecně k jedněm nejtěžších úkolů provinciála. Velmi často byl postaven před otázku, jak konkrétně odpovědět na požadavek všemožně se snažit o prohlubování života jak osobního, tak společného. Byl si vědom toho, že na tom závisí všechno ostatní.[1378] Z pozorování a vyhodnocování výpovědí je patrné, že svědectví poukazují na to, že **Čupr spoléhal nejvíce na vlastní osobní příklad**. Z množství úvodních slov, která uveřejňoval v *Nuntiích*, je právě tato oblast zastoupena nejčastěji.

Utváření zvyklostí společné modlitby v době určené pro formaci byla svěřena jednotlivým formačním centrům. Přenos těchto návyků do života provincie byl spíše náhodný než reflektovaný a utvářený jasnými a konkrétními formačními plány dalších fází formace, jež se týkaly jezuitů v plném pastoračním zatížení. Co však Čupr důsledně vyžadoval, byly pravidelná **osmidenní duchovní cvičení** (proto tolik dbal na jejich vyhlašování a hledání exercitátorů, ale

[1378] Srv. 31. GK, 46,3.

rovněž i o pochopení pro jiné, netradiční naplnění tohoto nejdůležitějšího formačního nástroje). Věděl, že je výsadním prostředkem k dosažení obnovy a jednoty v Tovaryšstvu.[1379]

Čupr byl nesmírně věrný v otázce **každodenní celebrace**. Jeho způsob vedení mešních intencí i mešních stipendií prozrazuje vysoký stupeň kontinuálního vědomí tajemství eucharistie a jeho dopadu do běžného života a rozhodování. Tradice společné koncelebrace – a to nejen při veřejných či oficiálních setkáních, nýbrž jako součást společného života jezuitů v komunitách i na cestách – ČPTJ poněkud staví do jiného mentálního prostředí než to, co se ustálilo v některých částech Tovaryšstva v zahraničí. Důvod je možné hledat v odpovědi, kterou v době komunistické perzekuce hledali ti jezuité, kteří byli nuceni žít v rozptýlení. Vždy se těšili na to, že v podstatě každá příležitost lidsky prožívaná je vhodnou půdou pro to, aby byla zahrnuta do tajemství eucharistie. Tento výrazný rys exilového Tovaryšstva přirozeně sdílela i starší a střední generace jezuitů ve vlasti. Jiné zvyklosti byly pro ně cizí, i těžko pochopitelné, a vnímali jistou disproporci mezi zásadou, že jezuité mají respektovat místní tradice, a mezi praxí někdy uměle vnášenou. Tyto inkulturované podoby zbožnosti napomáhají v hledání rytmu mezi všedním a svátečním. Navíc trvale přítomná atmosféra modlitby a slavení eucharistie, je-li brána s celou svojí vnitřní dynamikou, je důležitým rysem předběžného předpokladu duchovního rozlišování. Rozlišování je možné jen v duchu společné modlitby.[1380] Tento **rozměr eucharistického vnitřního postoje střežil i ve své komunikaci s členy ČPTJ**.

Co se týká apoštolátu, vycházel Čupr z možností – personálních, operativních i časově podmíněných – podle čtyř zásad, které se pokoušel implementovat a zavádět do praxe na úrovni celé provincie i využívat i na úrovni komunit. To, co bylo zřejmě největší překážkou, byly postavy výrazných osobností, jež udávaly v daném místě hlavní tón činnosti co do výběru oblastí apoštolátu, tak i do způsobu jejich realizace. Čupr měl za to, že podstata organizace apoštolských činností spočívá: **1.** ve stálém rozlišování, totiž jakým směrem a jakými formami bude daná služba nejen součástí jezuitského *missio* v daném místě, ale čím bude služba jezuitů společnosti a církvi účinnější; zde vždy preferoval vnitřní prostředky před vnějšími; **2.** Čupr byl sice mužem praktickým a dbal na praktičnost plánů, totiž stálý ohled na možnosti jednotlivců a dané místní situace, dále na požadavky místní církve, především biskupů, a snažil se vyhnout možnému nařčení, že jezuitům jde především o ně samotné; přesto formuloval cíle jezuitského apoštolátu vysoko, s důvěrou v Boží pomoc a přispění; a takový styl rozhodování podporoval; **3.** Čupr se nebál rozhodovat energicky a usiloval vytrvale o dosažení cíle, i když se potýkal s nemalými těžkostmi a zklamáními; je obdivuhodné, že absolvoval něj jistě osobně namáhavé (kvůli jeho zdravotnímu stavu) cestování a stálá výjezdní jednání, jak jsou zachycena podrobně v jeho diářích (s nástupem do úřadu začal užívat velký diář, po jeho skončení přešel zase ke svému oblíbenému tenkému diáři, rozdělenému na měsíce). Jednal v dané věci v nejvhodnějších dobách (někdy co nejrychleji, jindy po důkladných přípravách) a podnikal časté úmorné cesty. Čupr, jak je známo, neměl řidičské oprávnění a své cesty podnikal veřejnou dopravou; **4.** Vyžadoval zprávy a informace o průběhu jednotlivých akcí, sám osobně se účastnil například kontrolních dnů při stavbách nebo jednání v komunitách, aby se ujistil či povzbudil

[1379] Srv. 32. GK, 242–243; srv. Čupr, J., Slov P. provinciála, in *Nuntii*, 3 (1993), s. 1.
[1380] Srv. 32. GK, 218–220.235.239.

v dalších fázích organizace uplatňování těchto přijatých plánů; jeho nedirektivní přístup se mohl jevit jako zdánlivý nedostatek či slabost; důvěřoval při mnohých nezdarech či zádrhelech na samotné Boží působení. Služba víře je sice neoddělitelně spjata s povznášením spravedlnosti, první dimenze však u něj značně převažovala.[1381]

Dobový důraz na poslání svěřené Tovaryšstvu papežem, totiž zvláštní poslání sloužit víře v souvislosti se současným ateismem, vtiskl Čupr do ČPTJ především v rozhodnutí při volbě tématu, povahy a významu **vyšších studií**. Tak vyslal ke studiu filosofie do Innsbrucku dva mladé jezuity a především do Říma jiné dva, ke studiu ekonomie a východní teologie. Velmi podporoval **tiskový apoštolát**, který se měl zaměřit nejen na vnitřní potřebu řádu, ale také na potřeby současné české společnosti. Aktivně se podílel na utváření **ediční plánu nakladatelství Refugium**, jehož prostřednictvím tuto apoštolskou preferenci uskutečňoval trojím směrem: **1.** svět vědy a kultury: ediční řada *Současné otázky* měla vstoupit do dialogu církve se světem; ediční řada *Studijní texty* obsahovala mnohá témata problematik, jež se probíraly na vysokých školách; ediční řadou *Slovo a obraz* vstupovali jezuité do dialogu s kulturou a uměním; **2.** druhá oblast se týkala dialogu náboženského a ekumenického, především ve vztahu ke křesťanskému Východu (*Studium ruského myšlení*; *Hlas Velehradu*), což v českém prostředí bojujícím s traumatem obsazení Československa sovětskými vojsky s následnou přítomností sovětského vojska na jeho území, bylo aktuální. Toto zvolené a Kolvenbachem preferované zaměření se ovšem setkávalo s nepochopením z prostého důvodu: reprezentovalo z kulturního hlediska orientaci v podstatě protipolnou mainstreamu, jež dominoval společenské atmosféře v Československu po zániku východního bloku; **3.** spirituální identita křesťana dneška a českých jezuitů; potřeba vzdělávání, formace a vlastní identity pozitivně představované bylo Čuprovým přispěním k tématu, ve kterém umně propojil plody exilu (ediční řady *Dílo Tomáše Špidlíka* a *Čeští jezuité*) a nově koncipovaný záměr garantovaný Michalem Altrichterem, tvořený pestrou paletou domácích i zahraničních autorů, vnášející do celého prostředí postupně vzrůstající teologické reflexe v českých zemích inspirace propojující českou a světovou teologickou práci (ediční řada *Prameny spirituality* a *Societas*). **Požadavek klást do apoštolátu rovněž jeho teologickou reflexi, pokrok v humanitních vědách, výchovu a komunikační prostředky chtěl Čupr realizovat právě prostřednictvím Centra Aletti.**[1382] Tento aspekt byl zakotven v 32. GK, 37,108–110, který Čupr s jistou oblibou promýšlel v souvislosti se svým úřadem provinciála.

Zřejmě nejtypičtější rysy období jeho úřadu, jímž usiloval o obnovu ČPTJ, byla **komunikace se superiory**, **generálním představeným a římskou kurií** a především požadavek růstu kvality **vizitací v provincii**. Čupr viděl v superiorech muže, kteří mají být odpovědní za víru a lásku v komunitách jako základu apoštolského poslání. V podstatě zavedl stálý kontakt mezi komunitami a vedením provincie a podle zvyklostí, jež si osvojil v exilu, postavil do středu osobní reference a pravidelná setkání. Úloha jemu svěřená, totiž výběr vhodných představených, ovšem představovala značně tíživý úkol ze dvou důvodů: setrvačnost mentality některých otců, jež jim pomáhala žít v době komunismu, prakticky bez možnosti formace, jež

[1381] Srv. 32. GK, 14.

[1382] Srv. ČEMUS, R. – AMBROS, P., Centro Aletti Velehrad-Roma luogo d'incontro tra Est e Ovest, in *Gesuiti. Annuario della Compagnia di Gesù*, 1 (1999), s. 25–26.

je dána komunitním způsobem života; značný nárůst jezuitů ve formaci, kteří neskrývali své ambice uvnitř řádu působit po svém. Učit se důvěřovat jeden druhému bylo nezřídka nejtěžší zkouškou, kterou obě dvě strany musely podstupovat.

Čupr byl velmi trpělivý a houževnatý. Jeho důslednost mnohým nebyla příjemná, zvláště když byla interpretována jako zásah do svobody, nebo dokonce svědomí. Pokrok v koordinaci mezi komunitami nebo různými druhy apoštolátu byl pomalý, někdy sotva znatelný. Naopak jeho vnitřní účast na správě celého Tovaryšstva, díky jeho formaci a zkušenostem, byla založena na jeho kvalifikace muže-jezuity znalého světového Tovaryšstva, kurie i jednotlivých klíčových osob. Jeho styk se zahraničními jezuity byl úzký díky jeho osobnímu přístupu a mimořádné skromnosti. Nepředstupoval v důležitých otázkách s takovým pojetím a způsobem prezentace faktů, jenž by – byť jen i náznakem – omezovaly jeho svobodu v rozhodování a zmenšovaly – byť jen nepřímo – kvalitu jeho služby vedení a řízení. Bohužel nebylo možné z důvodů zachování pravidel se zacházením s archivními dokumenty vyhodnotit pravidelnost a obsah jeho zpráv a hlášení, které se mají týkat jednotlivých komunit, spolu s jeho kvalifikovanými postřehy, subjektivními dojmy či připomínkami. Toto vyhodnocení čeká na pozdější dobu, proto ji tato práce nezahrnuje.[1383]

Čupr bral velmi vážně opakovaně vznášený požadavek ohledně **meziprovinční spolupráce**. Svědčí o tom nejen založení česko-polské komunity v Českém Těšíně, přítomnost českých jezuitů v evropských i mimoevropských jezuitských komunit, stálý tlak na růst jazykové vybavenosti jednotlivých členů ČPTJ, snaha zintenzivňovat spolupráci se Slovenskou provincií Tovaryšstva Ježíšova, nabídnout magisterky v České republice (především v Olomouci). Byla to však především intenzivní činnost Centra Aletti, kolem které se aktivizovaly mnohé konkrétní programy, v jejichž rámci docházelo k mnoha propojením nadregionálního rázu. Jedno z největších za jeho života bylo setkání jezuitů činných v ekumenickém hnutí a zapojených do mezináboženského dialogu organizované Sekretariátem Tovaryšstva Ježíšova pro mezináboženský dialog v roce 2002, v době, kdy již nebyl v úřadě, ale o jehož konání se významně zasadil.[1384] Nejvýznamnější ovšem byl celý proces přípravy na 34. GK, který položil základy pro vztah ČPTJ a její podíl na poslání celého Tovaryšstva.

Přístup Čupra k vizitacím komunit ukazuje povahu jeho vnímání a uvažování nad praktickou realizací obnovy ČPTJ. Vnímal velmi intenzivně důležitost, jak nejvhodněji prozkoumat, zhodnotit, popřípadě napravit řeholní život v jeho celistvosti: duchovní a náboženský rozměr společného života komunit, lidské vztahy a pracovní zatížení. V neposlední řadě to byly otázky hospodářské a logistické, jež tvořily materiální základnu pro větší či menší apoštolskou účinnost přítomnosti jezuitské komunity v té či oné oblasti. Určující pro něj bylo – nejen vůči druhým, ale i vůči sobě – **konkretizace toho, co pro život a poslání jezuity znamená osobní vztah ke Kristu. Vněm viděl nejen nejúčinnější prostředek nápravy, ale prostředek jediný účinný**. Jaký význam kladl Čupr na vizitace, ukazuje pravidelně zveřejňovaný, dlouhou dobu domluvený plán vizitací jednotlivých komunit. Podstatou byl moment *otevření svědomí* (*ratio conscientiae*),

[1383] 32. GK 126.

[1384] Secretariat for interreligious dialogue Society of Jesus, *Jesuits in dialogue. The interreligious dimension. The role of Jesuits in catholic-orthodox relations in Europe: past, present, future. Conference (2002; Velehrad)*, Curia Societatis Iesu, Roma 2002.

základní znak a projev jezuitského života, v němž představený i podřízený hledají pro danou dobu, prostředí a situaci Boží vůli. Jde o to umožnit a získat vnitřní vhled a znalost umožňující poslušnost založenou na bezprostřední ochotě v ní najít osobní cestu k Bohu.[1385] Čas vizitace neslouží jen ke zhodnocení důležitých rysů života v komunitě, ale i o uvažování provinciála společně s představeným, co lze očekávat v krátké či delší budoucnosti. Důraz se klade na vztah a spolupráci s laiky, především zaměstnanci, kde kromě zákonných náležitostí je zohledňován i jejich možný růst ve víře. Zvláštní péči věnoval Čupr nemocným a seniorům. Součástí jeho vizitační praxe byla i setkání s diecézními představenými a laickými spolupracovníky.

[1385] Memorandum circa argumenta in provincialium coetibus agitata, in ARSI, 15 (1969), s. 486.

Ve službě slova

Slova papeže Pia XI., jež zazněla v jeho první latinské promluvě při zahájení vysílání Vatikánského rozhlasu v roce 1929, by bylo možné interpretovat i jako Čuprův pohled na jezuitský přístup ke službě slova: jako službu Slovu.

> „Z Božího tajemného záměru jsou nástupci Knížete apoštolů, tedy těch, jejichž učení a kázání je z Božího příkazu určeno všem národům a všemu stvoření (*Mt* 28,19; *Mk* 2,12; 16,15) a mohouce z tohoto místa využít podivuhodného vynálezu Guglielma Marconiho, obracíme se především ke všem věcem a lidem a říkáme jim, zde i později, právě slovy Písma svatého: ‚Slyšte, nebesa, chci mluvit; ať naslouchá země slovům mých úst!' (*Dt* 32,1) ‚Slyšte to, všechny národy, poslouchejte, všichni obyvatelé světa, prostí i vznešení, bohatý stejně jako chudý!' (*Žl* 49,2–3) ‚Slyšte mě, ostrovy, dejte pozor, národy, které jste v dáli! ' (*Iz* 49,1)"[1386]

Papež Pius XI. se obrací nejdříve ke stvoření, pak k Bohu, katolíkům, k hierarchii, řeholnicím a řeholníkům, misionářům, ke všem věřícím, k nevěřícím a jinak uvažujícím, vládám, podřízeným, bohatým, chudým, dělníkům, zaměstnavatelům, trpícím, nemocným a konečně k pronásledovaným. Vědomí adresáta zásadně formuje Čuprův přístup ke službě slova, jako by první slova vysílaná ve Vatikánském rozhlase předurčila i polohu tohoto úkolu, který je hluboce vepsán do duchovní fyziognomie řádu.

Čuprova služba Božímu slovu je poznamenána jeho působením ve Vatikánském rozhlase. Chápe ji jako zodpovědnost před veřejností. Tovaryšstvo bylo přece založeno Ignácem k tomu, aby „pracovalo o pokrok duší v křesťanském životě a učení a šířilo víru veřejným kázáním, vyučováním dětí i dospělých křesťanskému životu, zpovídáním věřících a poskytování jim duchovní útěchy".[1387] To je druhý zdroj jeho formace ve službě slova. Kde můžeme najít vliv jezuitské tradice na tento rys Čuprova působení?

V jezuitské spiritualitě a apoštolátu má termín *služba slova* jednak význam v konvenčním slova smyslu kázání (homilie) a zahrnuje příležitosti, žánry a místa, kde byla kázání pronesena, jejich styl, obsah a homiletickou teorii, zúčastněné kazatele. To je však pouze jeden, i když důležitý aspekt *služby slova*. *Služba slova* v dějinách řádu zahrnovala i katechetickou polemiku či apologetiku, misiologii, lidové misie a samotná duchovní cvičení, jejichž jedna forma nesla označení *kázané exercicie*. *Služba slova* zaujímala v Tovaryšstvu Ježíšovu od samého počátku zásadní a výsadní místo. V první verzi *Formule institutu* (1540) je formulace jednodušší a zohledňuje první Ignácovy úvahy, jakým způsobem dosavadní praxi jeho působení i působení jeho druhů kodifikovat. Hovoří se zde o „veřejném kázání a službě Božímu slovu"[1388] jako

---

[1386] PIUS XI., Il primo radiomessaggio di papa Pio XI a tutte le genti e ad ogni creatura [online] [cit. 13.05.2024], in *Santa Sede*; dostupné z: https://www.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19310212_radiomessage.html.

[1387] *Formule institutu Tovaryšstva Ježíšova*, 1, in *Konstituce*, s. 3.

[1388] *Monumenta Ignatiana ex autographis vel ex antiquioribus exemplis collecta*, I, *Monumenta Consitutionum praevia*, Borgo S. Spirito, Roma 1934, s. 26.

o čelním prostředku, jež Tovaryšstvo používalo k dosažení svých pastoračních cílů. Ve druhé, výše citované verzi *Formule institutu* (1550) se rozsah rozšiřuje. Zůstává veřejné kázání, rozšiřuje se na vyučování dětí a jiné podoby služby Božího slova, jimiž se myslí zpovídání a poskytování duchovní útěchy.[1389] Téměř všechny další služby, které jsou v obou verzích zmíněny, se týkají vyučování křesťanské nauky dětí a prostých lidí (*rudes*) a *duchovních cvičení*. Pozdější dějiny svědčí o angažovanosti Tovaryšstva takto službě Božímu slovu rozumět a vnímat ji jako trvalý závazek každého jezuity mít nadšení a snahu ji uskutečňovat a naplňovat novými i tradičními způsoby. Na počátku 16. století bylo kázání v kostelech, a dokonce i na náměstích, v mnoha městských centrech Evropy časté a hojně navštěvované a žebravé řády projevovaly velký zájem o řádné vykonávání této služby. Kritika barokního kázání v tomto období ze strany současníků a historiků je dnes považována za přehnanou, a dokonce nespravedlivou.

Přesto se tato služba Božímu slovu v kontextu reformace – kladoucí důraz na hlásání slova a práci s Biblí – nacházela ve vážné krizi. Bylo možno se setkat s extrémy. Tak například V. lateránský koncil (1512–1517) musel potlačit zneužívání veřejných kázání, v nichž dominovaly apokalyptické předpovědi a destruktivní kritika církve a její hierarchie. Pro mnoho křesťanů byli kazatelé prodejní a manipulativní. Existovali biskupové, kteří ve svých diecézích nekázali ani nedohlíželi na kázání. Venkovské oblasti byly do značné míry zanedbávány. Krize se dotkla také teorie. Teorii i praxi ovládl scholastický styl, založený na výkladu témat bez vztahu k Božímu slovu.

Od 15. století byly zejména v Itálii navrhovány klasické modely homiletiky, vycházející z patristických podnětů.[1390] Měly nahradit styl, který mnozí považovali za rigidní a příliš oddaný abstraktním teologickým spekulacím, ke všeobecné shodě se však nedospělo. Mezitím reformace se svým důrazem na kázání jako na kategorické hlásání nauky o ospravedlnění ještě více otřásla již tak ochabující *službou slovu*. Tridentský koncil na svém 5. zasedání (17. června 1546) označil kázání za *hlavní úkol* biskupů a pastýřů církve. „Jsou povinni osobně, pokud jim v tom nic nebrání, hlásat svaté evangelium Ježíše Krista."[1391] Koncil představil spíše ideál než to, jak služba slova tehdy skutečně fungovala. Snaha o reformu byla široce pojatá. Každý držitel obročí „měl vykládat a vysvětlovat Písmo svaté, a to osobně, pokud je k tomu vhodný, jinak prostřednictvím vhodného náhradníka".[1392] Hlásání evangelia však zůstalo pod kontrolou, s výjimkou řeholníků, kteří byli ve vlastních kostelích. Katolická reforma se v rozporu s tím, co se někdy předpokládá, vyznačovala energickým prosazováním tohoto ideálu, snad ještě více než v protestantismu, a jezuité v ní měli sehrát pozoruhodnou roli. Tuto tradici je třeba mít na mysli, když hovoříme o kazatelském umění jezuitských velikánů, na které se jezuité po znovuobnovení řádu snažili navázat.

[1389] *Monumenta Ignatiana ex autographis vel ex antiquioribus exemplis collecta*, I, *Monumenta Consitutionum praevia*, Borgo S. Spirito, Roma 1934, s. 376: („… *per publicas praedicationes, lectiones et aliud quodcunque verbi Dei ministerium, ac spiritualia exercitia, puerorum ac rudium in Christianismo institutionem, Christifidelium in confessionibus audiendis ac caeteris Sacramentis administrandis spiritualem consolationem, praecipue intendat; et nihilominus ad dissidentium reconciliationem et eorum qui in carceribus vel in hospitalibus inueniuntur piam subuentionem et ministerium, ac reliqua charitatis opera…*").

[1390] Srv. KOCHLER, J. N., *De probitate coniungenda cum studii litterarum*, Korn, Vratislaviae 1815, *passim*.

[1391] HRDINA, A., *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal, Praha 2015, s. 30.

[1392] *Tamtéž*, s. 27.

Jezuité se snažili navázat na tradici svých předchůdců ve službě slova. V přípravě na kázání opět vycházeli především z klasické tradice a využívali rétorických figur, aby učili své žáky zachytit jednak zdroje homilie (*topoi*) a tónický pohyb, vnitřní napětí či chvění (*tonos*), kdy školáci museli kázat před svými vrstevníky. Jezuitské kostely se snažily udělat si jméno dobrým kázáním a znovu po svém obnovení v roce 1814 zavedly některé homiletické postupy známé ze starého Tovaryšstva. Homiletické styly 19. století formované během osvícenství více či méně přetrvávaly, ale v poněkud rozptýlené a eklektické podobě. Vlivem francouzského dominikána Henriho Lacordaira, kazatele, žurnalisty a politicky zaměřeného člověka, se kázání začala proměňovat v přednášky (*konferenční řeči*[1393]) s velkým dopadem i na veřejné mínění. V tomto stylu později pokračovali dva jezuitští kazatelé – Gustave Delacroix de Ravignan († 1858) a Célestin Joseph Félix († 1891). Přednášky byly kázáními, která se obvykle týkala základních problémů víry a často byla určena nevěřícím. Měly apologetický charakter a využívaly historické a filosofické argumenty. Někdy byly kritizovány jako příliš filosofické, nedostatečně *evangelijní*, byly však korektivem proti přetrvávající tendenci omezovat kázání na problémy morálky a náboženské praxe. Přednášky byly napodobovány i mimo Francii, ale jejich největší vliv spočíval pravděpodobně ve změně tónu a tématu, které vnesly do tradičnějších forem.

Výrazným příspěvkem k oživení homiletiky jako samostatné teologické disciplíny, a ne pouhého pododdílu řečnictví měl Josef Andreas Jungmann, který mezi katolíky oživil vážnou diskuzi o vztahu teologie a kazatelství.[1394] Je smutnou skutečností, že církevní úřady tehdy trvaly na jejím stažení z oběhu. Později k tomuto tématu významně přispěli další jezuité, například Franz Lakner SJ († 1974, Innsbruck), Hugo Rahner SJ († 1968, Mnichov), Otto Semmelroth SJ († 1979, Frankfurt am Main) a Domenico Grasso SJ († 1988, Řím). Všeobecnou situaci po koncilu charakterizuje poněkud pesimisticky J. W. O'Malley:

> „Až do zahájení Druhého vatikánského koncilu zastávalo Tovaryšstvo *službu slova* víceméně tradičním způsobem a prakticky každá provincie nebo země měla kazatele a misionáře, kteří mistrně vládli slovem. (…) V polovině dvacátého století začaly základy, jež tuto podobu *služby slova* udržovaly živou téměř od založení Tovaryšstva, ochabovat. Všeobecný úpadek klasické latiny a řečtiny jako základu středoškolského vzdělání začal hluboce ovlivňovat jezuitské vzdělávání, až klasická tradice přestala být prubířským kamenem kazatelské přípravy. Kromě toho média nabízela nové možnosti pro tuto službu a zároveň ztěžovala přilákání lidí na kázání ve volných chvílích a způsobovala téměř neustálé změny lidového vkusu. A konečně liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu tím, že přehodnotily homilii jako nedílnou součást eucharistické liturgie, poškodily kázání mimo tento kontext; snaha koncilu upevnit zbožnost více přímo v Písmu a liturgii měla za následek snížení zájmu o zbožné praktiky rozvinuté od 16. do 18. století, v jejichž kontextu se odehrávala velká část jezuitských kázání. Samozřejmě nelze předvídat, jak se s těmito výzvami vypořádáme, ale jejich dopad a radikálnost jsou nepochybné."[1395]

[1393] Srv. TOMAN, J., *Pastorální teologie*, s. 46; srv. Litterae Encyclicae super sacra praedicatione, datae ad omnes Episcopos Italiae, iussu Summi Pontificis Leonis XIII., in ASS, 27 (1894–1895), s. 161–176.

[1394] JUNGMANN, J.A., *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*, Friedrich Pustet, Regensburg 1936.

[1395] O'MALLEY, J.W., „Predicación", in DHCJ, IV, sl. 3222. Jiné publikace zase vyzdvihuji autenticitu kazatelů, kteří prohlubovali duchovní život, a to podle individuálního rozlišování, o jakého kazatele, místo i sociologický kontext se jedná. Srv. GILBERT, P., *La ragioni della sapienza*, Gregoriana, Roma 2010, s. 49n. Srv. také GREINER,

Tento moment je pro porozumění stylu a metody Čupra důležitý, protože utvářel komunitní vědomí toho, **co služba slovu v Tovaryšstvu znamená. Je praktickým vstupem do přerodu druhého Tovaryšstva v třetí**. Čupr svoji službu slova rozvíjel v duchu jezuitské tradice do čtyř oblastí: **klasická kazatelská činnost spojená se slavením liturgie, punkta bohoslovcům, redakční práce v České sekci Vatikánského rozhlasu a bohatá praxe duchovních cvičení**.

Noviciátní praxe práce s biblickými komentáři, četná homiletická praxe již před noviciátem a během noviciátu, pravidelné povinnosti s přípravou punkt, kázání a rekolekcí a rovněž každodenní práce redaktora v rozhlase, to vše byla velká zkušenost *službě slova*. Navíc, Čupr si vytvářel systematicky zdroje pro svou homiletickou praxi, a to v návaznosti na své velké vzory, které ve svých kázáních prioritně upřednostňoval. Na prvním místě to byl, jak plyne z našeho zjištění, Tomáš Špidlík. Čupr se velmi pečlivě připravoval, a to prakticky až do konce svého života. Nikdy nechodil ke kázání nepřipraven. Jeho četné poznámky, častá přepracování textu, jejich různá kombinovatelnost, doplnění či nové uspořádání, ukazují na fakt jeho pečlivosti a vážnosti v přístupu ke službě slova.

I když by si jeho homiletická praxe zasloužila větší pozornost již jen kvůli tomu, že tvoří podstatnou část jeho pozůstalosti, spokojíme se jen některými letmými postřehy. Teorie homiletiky vyžadovala předkládat objektivní pravdu (bez ohledu na posluchače) subjektivním způsobem (s ohledem na posluchače). Proto podstatná pro dobrou homilii nebyla objektivní pravda ve své čistotě, celistvosti, hodnověrnosti, zaměřená na Boha, Ježíše Krista, Ducha Svatého, církev, liturgii, ctnosti a svaté, ale praktická volba tématu, jímž bylo umožněno zohlednit subjektivní stránku homilie. Tento subjektivní pohled zahrnoval samotnou osobu kazatele (čeho je schopen a co je pro něj vhodné), konkrétní poměry posluchačů, jejich vzdělání a chápavost, stav a stáří, dále jejich potřeby a konečně jejich náladu a očekávání. Pro běžný nácvik kázání v Nepomucenu[1396] bylo nutné znát a praktikovat ve cvičných kázáních několik zásad, které se vtiskly do typologie jeho služby slova. Můžeme zde identifikovat šest různých způsobů, které jsou pro něj typické.

Prvním typem kázání bylo **kázání tematické**, které rozvíjelo hlavní myšlenku evangelia v samostatném kázání, jež respektovalo souvislost či jednotu čteného biblického textu s jeho výkladem. Kazatel měl ukázat, jak se slovo evangelia stalo skutečně živou naukou církve, teologů, světců, jak původně prostá evangelijní pravda rostla, jak ji církev stále lépe a lépe chápala.[1397]

Druhým typem kázání bylo **kázání katechetické**, jehož cílem bylo dobře vyložit tu či onu pravdu víry. Proto se kazatel musí snažit o to, aby pověděl co možná nejúplněji to nejdůležitější v dané věci, ne však jako snůšku suchých tvrzení. Nejlépe je soustředit kázání okolo jednoho hlavního pohledu na pravdu a ostatní pravdy do kázání zařazovat tak, aby z něj samozřejmě

D., *Segen und Segnen, Eine systematisch-theologische Grundlegung*, Kohlhammer, Stuttgart 1999, s. 112n; nebo AA.VV., *Adventní kázání*, Refugium, Olomouc 2013, s. 7n.

[1396] Srv. 1970 K Čupr; Homilie tematická (Mt 16,24–25); Livorno; 2.8.; strojopis; 3 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání, předneseno večer 11.8.

[1397] 1970 K Čupr; Promluva k Božskému Srdci Páně; Livorno, Villa Maria; 28.8.; rukopis; 3 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání.

vyplynuly. Předností katechetického kázání je jeho názornost, zřetelnost, pevně sestavený a přehledný postup, klidný tón, ale přitom výrazné podtržení hlavních myšlenek.[1398]

Třetím typem kázání je **homilie exegetická**, v nichž se kazatel snaží přivést rozptýlené a plytké myšlení lidí nazpět k původnímu hlubokému a pravému smyslu Božího slova. Pokouší se tedy o to, aby vyložil text tak, jak ho vykládá moderní exegeze. Konfrontuje náboženský a mravní postoj Krista se smýšlením nekřesťanským, pohanským, starozákonním a pokouší se rovněž o analýzu dnešní mentality. Krátké příklady jsou možné, ale jen na dokreslení různých mentalit.[1399]

Čtvrtým typem kázání jsou **oslavná kázání ke cti světce** (*panegyriky*). Mají obsahovat hlavní črty ze životopisu, ne však suchým vyprávěcím tónem. Dává se přednost těm momentům ze života, při kterých lépe vynikne jeho mravní velikost. Kazatel se chce pokusit o to, aby se osobnost světce stala aktuální, aby měla co říci dnešním lidem. Je dobré naznačit, jak a kdy se světec uctíval a uctívá v daném okamžiku. Tón kázání je spíš slavnostní. Tomu také má odpovídat styl a sloh, použité citáty z jeho života nebo liturgie, přímá řeč, vhodná volba slov a přednes.[1400]

Pátým typem kázání je **exemplum**, jež spočívá ve výběru zajímavého příkladu z Písma, z dějin, denního života. Zajímavě se podá posluchačům. V druhé části se rozvede poučení a morální závěr, který z toho plyne pro posluchače. Příklad má být zajímavý, současný a neotřelý. Důležitý je způsob jeho podání, musí upoutat. Závěr nesmí být násilný. Naopak zase je třeba využít všech možností a uvést ty závěry, které z vypravování plynou.

A konečně pro Čupra mimořádně příznačný typ kázání je **kázání mariánské**. Bývá často součástí určité série kázání, například májových promluv. Nesmí proto budit dojem, že se kazatelé stále jen opakují. Je vhodné se proto soustředit na jedno jisté privilegium či tajemství že života Panny Marie. Podle kvality mariánského kázání se pozná kazatel: jak umí ukázat, jaké velikosti je schopen dosáhnout, spolupracuje-li s Boží milostí. Proto se má mariánské kázání vyhýbat frázím a bombastickým příměrům, ale spíše má ukazovat cenu jednoduchého života spojeného s Bohem. Do slohu kázání se hodí i jistá ozdobnost řeči a lyričnost přednesu.[1401]

[1398] 1967 K Čupr; Neplačte a nenaříkejte; Nepomucenum; 1967; rukopis; 8 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání.

[1399] 1970 K Čupr; Ježíš je přibíjen na kříž; Nepomucenum; postní doba?; 2 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání; 1974 K Čupr; Ciampino; it.; rukopis (lístečky) [Archiv CA – JČ, 15/6]; 5. neděle velikonoční (C); Nanebevstoupení Páně; 6. neděle velikonoční (C); Slavnost seslání Svatého Ducha (C); sv. Josefa; 12. týden v mezidobí (Lk 9,18–24; C); 22. týden v mezidobí (Lk 14,7–14; C); 21. týden v mezidobí (Lk 13,22–30; C).

[1400] Srv. 1970 K Čupr; Kdo chce jít za mnou; Nepomucenum; 29.9.; strojopis; 1 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání v Nepomucenu ke svátku sv. Václava; 1982 K Čupr; Svatý Václav; Curych; strojopis; rukopis; 4 + 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 18/6,22]; 1987 K Čupr; Sv. Václav; strojopis; rukopis; 6 + 2 s. [Archiv CA – JČ, 18/6,23]; nové kázání zpracované podle dřívějších; doplněné o nové prameny: Oběžník AP, 9 (1984); Oběžník AP, 5 (1987).

[1401] Srv. 1970 K Čupr; Královně máje; Nepomucenum; květen?; strojopis; 3 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání; 1971 K Čupr; Marie je Matka Páně; Livorno; 21.8.; rukopis; 2 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání; 1971 K Čupr; P. Maria v našem životě; Nepomucenum; 17.5.; 3 s. [Archiv CA – JČ, 8/1]; cvičné kázání; májová pobožnost; předneseno 19.5.; čerpáno z knihy Mon Calepin, Deň čo deň, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1971 (Ján Augustin Beňo); 1989 SP Čupr; Prostá a důvěrná modlitba P. Marie v Káně; Nepomucenum; listopad; rukopis; 6 s. [Archiv CA – JČ, 17D/6,83]. Jan 2,1–11; Sulle tracce di Gesù, s. 93; 1989 SP Čupr; Přijal tělo z Marie Panny; Nepomucenum; 4.12.; rukopis; 8 s. [Archiv CA – JČ, 17D/6,112]; Viem, komu som uveril, s. 170; 1995 K Čupr; Svátek P. Marie Růžencové; Lomeček; 7.10.; rukopis; 4 s. [Archiv CA – JČ, 2/5].

Všechny tyto typy kázání jsou přítomné i v jeho **službě Božímu slovu v duchovních cvičení**. Jejich přehled jsme uvedli v druhé kapitole v co nejvěrnějším možném výčtu, co se týká adresátů, délky, místa a případně zaměření.

Životní utrpení na cestě k dovršení

Máme-li shrnout několika slovy závěrečnou etapu života Josefa Čupra, můžeme připomenout krátkou epizodku. Po svém jmenování, když Čuprovi P. Koláček přál slovy, které Bůh adresoval Jozuemu,[1402] odpověděl: „Nejsem Jozue ani žádný prorok, ale jsem si jist, že Bůh je s námi. A to mi stačí.“[1403] Motiv zaslíbené země totiž naznačuje vždy cestu k dovršení. Říká se, že **život jezuity není nic jiného než do života vtesané *Konstituce***. Tato slova můžeme vztáhnout i na konkrétní citaci z *Konstitucí*:

> „Jako v celém životě, tak ještě více ve smrti, má každý člen Tovaryšstva myslet na to a usilovat o to, aby v jeho osobě byl oslaven Bůh, náš Pán Ježíš Kristus a splnila se jeho přání a bližním se dostalo povzbuzení aspoň příkladem trpělivosti a statečnosti ve víře, naději a lásce k oněm věčným statků, jež nám Kristus, náš Pán, svým nesmírnými strastmi svého pozemského života a své smrti zasloužil a získal.“[1404]

Již jsme zmínili krátce ve třetí kapitole, jejíž součástí je i jeho zdravotní dokumentace, jeho celoživotní zdravotní těžkosti: akutní, stále trvale se opakující zdravotní obtíže, které musel snášet. Byly to především bolestivé syndromy šíjové a kořenové bolesti v oblasti krční páteře, které jej sužovaly po celý život. Opakovaně byly spojeny s migrénami, které trvaly i několik dnů a střídaly se s tenzní bolestí hlavy. Projevovala se tlakovou oboustrannou bolestí, která se sdružila v oblasti temene. Přes veškerou námahu lékařů se nikdy přesně nepodařilo zjistit příčiny a určit přesnou diagnózu. Od samého počátku byl postižen zúžením jícnu po nešťastném požití kyseliny. To zapříčinilo obtíže při polykání slin, tekutin, tuhé potravy různé konzistence či léků. V diářích se objevují pravidelně zmínky o tom, že musel odpočívat nebo že nebyl schopen jakékoli činnosti pro bolesti, které jej trápily. Poslední tři léta před smrtí prožil se zvyšujícími se bolestmi z důvodů postupující rakoviny. Pravidelně navštěvoval své ošetřující lékaře, ale za zhoršujícím se stavem stály urologické problémy. Podrobil se několika operacím, které již nemohly zabránit stále těžšímu zdravotnímu stavu.

> „Duchovní službu vykonával u sester až do podzimu 2019. Dokud mu jeho zhoršující se stav dovolil, sloužil mše a zpovídal. Do poslední chvíle se zajímal i o papeže Františka a dění kolem něj – sledoval jeho zahraniční cesty i vydané encykliky. V říjnu se ocitl opět v nemocnici, tentokrát už naposledy. Řeholní sestra Zdislava k tomu řekla: ‚když už umíral, pomodlili jsme se s ním, moc už nemluvil, ale měl z toho takovou radost. Za dvě hodiny pak zemřel.‘ P. Josef Čupr uzavřel životní pouť zaopatřen svátostmi v osmdesáti pěti letech 9. října 2019 v Nemocnici Milosrdných bratří v Brně, shodou okolností ve stejné datum, jako vstoupil roku 1972 do Tovaryšstva.“[1405]

Služba nemocným a umírajícím je v Tovaryšstvu nesena dvojím směrem: zahrnuje pomoc duchovní i lidskou. Je třeba

---

[1402] „Hospodin pak přikázal Nunovu synu Jozuovi: ‚Buď silný a statečný, neboť ty uvedeš Izraelity do země, kterou jsem jim přísahou slíbil; já budu s tebou.‘“ (*Dt* 31,23)

[1403] *Nuntii*, 1 (1991). Zvláštní číslo, s. 2.

[1404] *Konstituce* [595].

[1405] RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ*, s. 91.

„nemocnému velmi pomáhat vroucími modlitbami všech v domě, dokud neodevzdá svou duši svému Stvořiteli. (…) Když je blízko smrti, jsou určeni ti, kteří jej mají navštěvovat, aby mu posloužili a povzbuzovali; aby mu nabízeli vhodné pomůcky a pomáhali vhodnými prostředky. A když už nebude pomoci, aby ho Pánu doporučovali, dokud laskavě nepřijme jeho duši k sobě Ten, který ji vykoupil svou předrahou Krví a svým životem".[1406]

Sám, když se dostal do situace, kdy jeden jeho z blízkých prožíval smrt ve své rodině, v dopise napsal:

„Těžko se mi odpovídá na tvůj dopis. Kdyby to bylo v mé moci a byl bych slzám tak odolný, řekl bych: neplačte a nermuťte se. Vždyť byl jistě s Bohem smířen a myslím, že nikdo z nás není tak šťasten jako on. Srdce však krvácí a oči se zalévají slzami, cítíte bolest. Je to lidské, vždyť i Spasitel věděl, že Lazara vzkřísí, a přece když přistoupil k hrobu, zaplakal. Hle, jak ho miloval, pravili Židé. Jistě i ty jsi, a vy všichni jste milovali svého tatínka. Také již nemám otce. Bylo mi deset let, když zemřel. A když se člověk později s odstupem času zamyslí nad svým žalem, musí přiznat, že ty moje slzy platily více nám, než jemu. Či snad pláčeme proto, že Bůh si jej k sobě povolal do věčnosti? Řekl bych spíše: proto, že ho postrádáme, že jsme museli sami kráčet jen jako doprovod života. Ale je tomu tak? Zůstává jen pocit opuštěnosti? Existují vůbec mrtví? Vypsal jsem si, ani nevím odkud tyto verše:
O smrti,
divné stvoření,
strašidlo pro děti,
klamný přelude,
vyvoláváš ve mně úsměv.
Ale také mě pobuřuješ.
Nahániš strach světu,
ohromuješ a klameš lidi.
A přece neexistuješ, leč pro život
a nemůžeš nám ukrást naše milé.
Musíme dát básníkovi za pravdu. Vždyť věříme-li v sílu modlitby, jak silná a mocná musí být jejich přímluva před tváří Boží! A za koho jiného by více prosili než za své nejbližší. Jsou tedy stále s námi a jsem si jist, že nám pomáhají více jak za svého pozemského života."[1407]

[1406] *Konstituce* [596].
[1407] 1978 Rudo; Koncept dopisu; reaguje na oznámení smrti blízké osoby; 10.4.; rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/1].

Závěr

Na závěr shrňme, za prvé jakým problémem se námi předložená práce zabývá čili jakou základní otázku si klade, za druhé k jakým závěrům jsem ve své práci dospěla, za třetí jak jsem na otázky odpověděla, a konečně o co své závěry opírám a jaké argumenty na jejich podporu uvádím.

Jsem si dobře vědoma, že klíčový pojem *spirituální* a *spiritualita* budí dojem, že je všeobecně znám. Je možné jej bez dalšího užívat zvláště dnes, v epoše jeho nadužívání a domnělé jistoty, že všichni, kdo něco spirituálního prožili, mohou o tom hovořit zasvěceně? Tento termín jsme v textu definovali irenickým, ale jednoznačným vymezením. Je třeba toto vymezení vzít do úvahy již při pouhé četbě, o to více při vytváření hlubšího, zdravě kritického postoje, s nímž práce přirozeně počítá a za kterou jsem předem vděčná. Jde totiž o výraz a slovo, pojem a kontext, jež jsou v pohybu, kterému je třeba se učit rozumět a interpretovat jej. Spiritualita přistupuje ke svému institucionálnímu základu vícevrstevnatě a rozvíjí jej značně rozmanitě. Hovoříme-li o spiritualitě, jež profiluje osobu, jistě není jen zbožností (*devotio*), jejímž úkolem je *sjednocovat dovnitř* vůči něčemu či někomu jinému (*apologie*) nebo prezentovat náboženskou identitu navenek kvůli něčemu nebo někomu se záměrem druhého naklonit nebo pro ni získat (*misie*).

Spiritualita, která o sobě tvrdí, že spiritualitou je to, co člověk cítí, by byla ovšem pouhou kulturně-náboženskou formou sloužící k uctívání sebe sama. Ne vždy je možné postřehnout hned zpočátku, co je na jedné straně projev duchovního života a co na druhé straně je duchovní život sám o sobě. Projevy jsou kvalifikovatelné celou škálou metod, od prostého potřehnutí až po vytříbené sociologické či psychologické exaktní zkoumání. Vůbec není třeba vést spor o to, zda „můžeme či nemůžeme“ nebo zda „je či není smysluplné“ nebo zdá „má či nemá hodnotu“ mimo vlastní množinu tázajících se v daném oboru a tázaných. Vědí, že pracují s tzv. fakty či faktory spirituality či zbožnosti, jimž rozumí podle svého odborného zaměření. Tak například zkoumání spirituální orientace je založeno na vymezení komponentů spirituality. Podobně je možno vypracovat škálu náboženské orientace, rozlišující vnějškovou a zvnitřněnou formu náboženské religiozity. Můžeme se ptát na buď osobnostně orientovanou, nebo sociálně orientovanou náboženskou zkušenost. A mohli bychom pokračovat dále. Výsledkem takovéhoto porozumění a chápání spirituality, religiozity či konfesní či řeholní identity budou rozdíly v naměřených hodnotách.

To však k pochopení spirituálního profilu osobnosti v událostech života nepostačí. Spiritualitu jsme proto definovali v prvé řadě spojením *duchovní život*, kdy primární akcent je nesen životem v celé jeho nevyslovitelné a nezachytilné obsáhlosti, jehož hlavním příznakem je přítomnost Ducha. Je to ovšem biblický kulturní svět a z něj vyrůstající tradice, která nás vždy znovu staví před otázku, co to znamená konkrétně v tomto (či mém) životě. Samožejmě, že existuje obecný pojem tradicí předávaný, tedy záznam zkušeností, reflexí a teologických systémů, které byly utvářeny spekulativně. Proto můžeme hovořit o spiritualitě benediktinské, františkánské nebo jezuitské atd. Tato zkušenost se vždy opětovaně podrobuje testu základních pravidel lidského uvažování v procesu formace a recepce.

Podstata tradice však nespočívá v její historické práci, archivování dějinnosti, ve snaze historii z tohoto či onoho hlediska věrně zachytit. Základem tradice je zaujetí postoje důvěry k předávanému v síle věrohodnosti, tedy zdůvěření se normotvorně autoritě. „Minulost je vždy

poučná, ale ne normativní. To, co je normativní, je tradice."[1408] Historie není normotvorná, normotvorná ve smyslu předávání závazného je tradice. Tradice víru nechrání, je jejím stále živým, dialogickým prostředím, mnohovrstevnatým rozhovorem, jež svůj počátek nachází v oslovení Druhým.

Jakou roli hraje víra ve spiritualitě? Je zdrojem životodárného (pneumatologického) napětí přítomnosti otevřené svému počátku (Bůh mne stvořil jedinečně, nezaměnitelně a neopakovatelně slovem lásky) i svému dovršení (kdy vše krásné, dobré a pravdivé v tomto životě se stane věčným životem, tedy maximalizací danou vzkříšením). Duchovní život není živen tím, co se bude s ním odehrávat (formami zbožností), ale tím, kdo jej přichází naplnit (sláva Boží). Proto obsahuje proces očišťování. Opíráme se o základní výpověď křesťanské tradice, jež je zároveň posvátnou i biblickou, Duchem inspirovanou duchovní zkušeností prvotních křesťanů: „Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán." (*Řím* 5,5)

Rozlišení prvenství Ducha jako osoby s následným všepřetvářejícím procesem spojujícím božské a lidské bez smíšení, což je plodem Boží lásky vylévající se skrze Ducha do pozemské reality a života je ovšem, jak je dobře známo, základní výchozí pozicí velké hesychastické kontroverze o nestvořených energiích.[1409] Stručně řečeno šlo o důležitý spor, zda je možno vidět nestvořené božské světlo, které zahalilo proměněného Krista na hoře Tábor. Jedná se o povahu deifikace, tedy lidsky vnímatelného Božího působení. Zde je možno načrtnout přímou linku k jinak slovně vyjádřené, ale co do obsahu blízké či analogické zkušenosti Ignáce: „Neboť nenasycuje a neuspokojuje duši, jestliže mnoho ví, nýbrž pociťuje-li a zakouší-li věci vnitřně."[1410] „Láska je oboustranné sdílení, totiž, že milující dává a sdílí milovanému to, co má, nebo z toho, co má nebo může; a stejně obráceně milovaný milujícímu."[1411]

To se ovšem projevuje v životním příběhu jednotlivce i skupin. Nejenže Duch vstupuje do života člověka, ale člověk Ducha v životě objevuje. Míníme zde život v celé jeho osobní integritě, navzájem propojené vnímání sjednocení a opuštění, na to, co člověka přesahuje, ale podmiňuje zevnitř, co vlévá absolutní vnitřní klid i extaticky pociťované nutkání kreativity. Kosmos je vnímán jako součást osobního, nejen jako zdroj tělesnosti, nýbrž povědomí o zodpovědnosti za budoucnost všeho materiálního, tělesného, pozemského a vesmírného. Probouzí radost z lidské sounáležitosti a blízkosti, harmonii i disharmonii, ohromení jednotou v rozmanitosti atd. Je zde přítomný morální nárok zemřít sám sobě pro druhého, touha začít znovu a lépe, obava z možnosti nevratně pokazit svůj život, úžas a obdiv před druhým, stejně jako zahanbení a stud atd. Dočasnost přežívání je proměňována touhou po návratu, který již nevede člověka k počátkům, ale k dovršení. Tyto projevy jsou znameními, jimiž člověk dosahuje ujištění o smysluplnosti dalších duchovních zápasů, protože tento svět je odrazem budoucích věcí. **Konkrétní tvář zbožštění Josefa Čupra je hluboce poznamenaná jezuitskou (ignaciánskou) spiritualitou**, jak z naší práce jednoznačně plyne.

[1408] TAFT, R., *Oltre l'oriente e l'occidente. Per una tradizione liturgica viva*, Lipa, Roma 1999, s. 115.
[1409] SLÁDEK, K., *Mystická teologie východoslovanských křesťanů*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 175–179.
[1410] *Duchovní cvičení*, č. 2.
[1411] *Duchovní cvičení*, č. 231.

Druhá rovina mé práce rozvíjí profilování osoby Josefa Čupra v jeho dějinném putování. Rozvíjeli jsme v podstatě Eliotovu myšlenku: „Čas přítomný a čas minulý jsou snad oba přítomny v čase budoucím, a čas budoucí je obsažen v čase minulém.“[1412] Práce je předně zachycením, dokumentováním a interpretací jednoho životního příběhu. Je pro mne příkladem **dějinného příběhu svědka víry 20. století**. Nemůžeme si z životních příběhů velkých teologů, řeholníků a řeholnic, mužů a žen 20. století (zde mám na mysli tu generaci, která utvářela podhoubí Druhého vatikánského koncilu a aktivně se na něm podílela) odmyslet temnotu 20. století. Tato generace se zrodila v Duchu v ohni První světové války. Na ni navazující další generace Čuprova (i generace papeže Františka) – díky jeho životním zkušenostem dětství a dospívání je spojena v generačním vnímání zrozeném v ohni Druhé světové války. Dodejme: pro Čupra spojená s úmrtím otce, nástupem komunismu a vytvořením bipolárního světa.

Tato generace stála před úkolem uvést Druhý vatikánský koncil do života a poslání dnešní církve. Pedro Arrupe prorocky (po Hirošimě), Karol Wojtyła ekleziologicky[1413] (po Osvětimi), Karl Rahner pastorálně (po prožitku bombardování Vídně),[1414] Josef Ratzinger (po své zkušenosti šestnáctiletého rekrura v nacistické armádě a několikaměsíčního válečného zajatce v zajateckém táboře spojenců) se svou hermeneutikou kontinuity a diskontinuity[1415] jako strážce, každý z nich rozvíjí odvážně téma recepce koncilu. Zvednutí opony v Osvětimi i leninského a stalinského teroru nad dějinami světa ukázalo umírání a krach všeobecně sdíleného pozitivního vnímání moderny (přesvědčení, že vše, co přijde, bude nutně lepší než to, co bylo) a přineslo zachvění se celého světa před možností sebezničení nepochopitelnou lidskou zrůdností.

Totalitní stalinistické běsnění představovalo pro Čupra – středoškoláka a vysokoškoláka – onu dějinnou zkušenost, kterou pro Tovaryšstvo zosobňoval Pedro Arrupe s Hirošimou ve svém srdci. Východní Asie, stejně jako i východní Evropa byly periferiemi světa. A přece nesly v sobě poselství. Podivuhodné setkání dvou periferií (československé a argentinské)[1416] na konferenci prokurátorů v roce 1988 se nám stalo symptomatickým. Zanesla jsem ho do své práce jako příklad hledání duchovního smyslu dějin. Toto pro nás překvapivé zjištění je ovšem možné konstatovat až v pohledu zpět. Jsme jej s to dohlédnout až nyní, jak se tehdy budoucí papež z periferie Argentiny setkal s periferií komunistického Československa a odhaluje v dějinách působení Ducha. Mohu-li být na tomto místě i osobní, přiznám se, že mě překvapuje jisté zatemnění, jež je Tovaryšstvu dáno jeho exponovaným angažmá za potřeby světa v jeho apoštolských preferencích a jak je přehlížena skutečnost samotných Božích tajemství. Důvod spatřuji v intuici, která z práce prosvítá: církev ve své institucionální podobě

[1412] ELIOT, T.S., Burnt Norton, in *Čtyři kvartety*, Argo, Praha 2014, s. 11.

[1413] WOJTYŁA, K., *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Kraków 1972.

[1414] Myslíme jeho široce založený projekt, který vyústil v *Handbuch der Pastoraltheologie*, Herder, Freiburg im Breisgau (1964–1969).

[1415] BENEDIKT XVI., Discorso alla Curia Romana per la presentazione degli auguri natalizi, 22 dicembre 2005, in AAS 98, (2006), s. 45–46.

[1416] Srv. BERGOGLIO, J.M., La 67a Congregacion de procuradores, in *Noticias S.J., 8 (ottobre–novembre 1987)*, s. 5–10; LA BELLA, G., *I gesuiti*, s. 231–232.

ne vždy doprovází radikálně Boží lid v jeho putování na periferii dějin, v kenotické poloze srdce. Čupr tuto rovinu jezuitské spirituality zpřítomňuje a zanechává za sebou stopu, jejíž smysl je třeba hledat v budoucnosti před námi. Stává se úkolem.

Při podrobném studiu jeho života, pro něž mi byla hlavním zdrojem jeho pozůstalost v archivu,[1417] jsem se vytrvale zabývala otázkou, na co bychom se při tomto výkladu dějinných událostí měli ptát, abychom mohli najít přemostění od vyhodnocení dějinného k teologickému. Tázala jsem se, odkud se berou ti vzácní lidé, kteří se chovají řádně v nejtemnějších a nejnásilnějších dobách, jakým 20. století bezesporu bylo. A v nás temnota zůstává jako obava před budoucností. Svoji práci chápu jako součást generační výpovědi o dnešní době. Na jakou cestu se vydat, když se s jezuity odvažujeme ptát: **1.** jak překonat nové sekularismy i nostalgii za kulturními projevy minulosti; **2.** jak přinášet smíření a spravedlnost do světa chudých této země; **3.** jak pomoci mladým nacházet smysl života a přiblížit se k Bohu; **4.** jak se dívat do budoucna, když země sama, obtížena a zpustošena, je mezi nejvíce opuštěnými a týranými chudáky a ‚úpí v bolestech'?[1418]

Klademe si otázku, co může dnešního člověka ochránit před nebezpečím, úchylkami či zločiny té či oné ideologie, ne-li spiritualita jako duchovní život, tedy život v Duchu, který přetváří život v život věčný? Ne-li život zakotvený v důvěrnosti tajemství Srdce, které soucítí s tímto světem? Ne-li přítomnost, do které Pán stále přichází, protože jeho vtělení má být dovršeno slávou Boží? Čupr představuje z hlediska teologického zhodnocení jeho osoby, života a poslání muže 20. století, jenž nepodlehl velmi silnému pokušení nebýt součástí toho všeho a utéci (například ze společenství církve nebo Tovaryšstva) nebo sklonu vzít obrácení a reformu světa do svých rukou bez základního předpokladu, že tomu předchází **stálá a trvalá konverze**, **obrácení, kenoze sebe sama**. Takový sklon vylučuje druhé, protože z nich činí své protivníky – ať už v církvi, nebo řádu. Podobně jako Ježíš, který prožil tři pokušení na poušti, aniž by „zlikvidoval" zlo, ale nepodlehl mu, i Čupr prošel těmito zkouškami ne jako vítěz před očima světa, nýbrž jako ten, kdo svědčil o tom, že s milostí Boží je možné nepodlehnout. Především je však třeba říci, že si byl dobře vědom trvalosti těchto pokoušení. Proto nezůstal ve vleku svých ambicí a zůstal i po svém odchodu z úřadu provinciála duchovně angažován s polohou srdce, které dýchalo a žilo v Srdci, protože Srdce přebývalo v jeho srdci způsobem osobní kenoze. Toto spojení nevytváří v tomto světě nic jiného než připodobnění Kristu. A o to Čuprovi vždy šlo na prvním místě. Nezůstal u toho, co mu doba přinesla, vnutila nebo darovala, nezůstal u tohoto formování, ale byl formován ve svém utrpení (nejen nemocí) tím, co můžeme nazvat **participativní osobní eschatologií**.

Třetí rovina se týká jeho života coby jezuity. Vzácná je především **myšlenka svobody (od věcí a k Druhému)**. Čupr ve svém jezuitství utrpěl mnohá zranění v době vřavy komunistické totality, v polemických zápasech uvnitř církve i Tovaryšstva, což by mohlo vyvolat buď divokou reakci, nebo touhu postavit se na nějaké vzdálené místo a vytvořit si neproniknutelnou poušť. Ukončení provincialátu bylo jistě pro něj lidsky pochopitelnou úlohou, ale neznamená to, že

[1417] Znovu připomínám, že jeho současný stav zůstává ve stavu předarchivní péče.

[1418] Universal Apostolic Preferences [online] [cit. 13.05.2024], in *Jesuits*; dostupné z: https://www.jesuits.global/uap.

odcházení je jednoduché a snadné. Bolestně prožívaný odchod z Kolína byl před světem skryt. Podobně jako jeho nemoci během života i v jeho závěru. Někomu by se mohlo zdát, že našel domov ve svém rodinném zázemí. Ano, je pravdou, že si uchoval velmi těsný vztah se všemi svými blízkými a že soudržnost rodinná zůstala nosnou v exilu, v úřadě i v závěru jeho života. Byla však proměněná, jednak tím, že jeho nejbližší si nanejvýš cenili – podobně jako on sám – daru kněžství. A rovněž zde byl přítomen kněžskou formou existence a řeholní radikalitou.

Byl si vědom toho, že když se dívá na věci zvencí, pochopí jen málo o tom, odkud kdo (i on sám) přichází, kam jde, kudy prochází, i když musí měnit směr. Měl rozvinutou schopnost vnímat, vidět a slyšet „štěkot“ nepřítele věčné spásy a dobře věděl, co člověka směřujícího ke spáse chrání od zla. Věděl, kam patří a kam patřit chce. I když neměl domov v obvyklém slova smyslu již od útlého dětství, věděl, kde se nemůže a nechce zabydlet. A proto se postavil tak jednoznačně do služby díla pro Boží království. Nepropadl patetickému tónu nahlížení na sebe, byl praktický ve svých rozhodnutích. Stále znovu se v něm rodilo odhodlání „sestrojit“ (stále zůstaval stavařem i architektem) ze svého života pevný a soudržný způsob jezuitského jednání, můžeme tvrdit i pevnou a soudržnou loďku života a posadit do ní ČPTJ. Proč usiloval stát při zakládání Centra Aletti a jeho počátcích? Viděl v něm spolu s Kolvenbachem důležitý nástroj, přístřeší a prostor pro ty, kteří ono nevyřešené dědictví 20. století v sobě nosí formou světa trpícím nehotovostí. A to byl svět po rozpadu Evropy. Tato propast se ještě prohloubila.

Svou prací jsem dospěla k jistému dílčímu pozastavení, jež tvoří součást moderních dějin ČPTJ. Je intuicí, zakotvenou ve studiu pramenů, rozhovorů, metodě, kterou jsem v úvodu své práce podrobně předložila. Chápu ji takto v jistém sebeomezujícím zjištění, že se stane podnětem k napsání dějin třetího Tovaryšstva ČPTJ, jež se rodí v těchto desetiletích bolestně, ale ne v bolestech beze smyslu, je přáním, jež je vysloveno s vděčností i bázní.

Seznam konzultované a citované literatury

Prameny

Archivní prameny a materiály

Archiv bezpečnostních složek [= ABS]

Sbírka Správa vyšetřovací StB – vyšetřovací spisy (V), inv. č. V-3632 BN, číslo listu spisu 3, 8, 9, 11, 21, 28, 35 a 36.

Archiv Marie Čuprové

Fotografie Čupra a spol. z audience u papeže z 3. dubna 1986.
Kopie odpovědi československého velvyslanectví v Římě z listopadu 1972:

- na předešlou žádost Josefa Čupra;
- kopie žádosti o návratu do vlasti;
- korespondence mezi Marii a Josefem Čuprovými;
- pamětní karta oznámení kněžského svěcení Josefa Čupra.

Archiv města Brna

Fond M 51 Gymnázium dr. Josefa Kudely, Brno, inv. č. 117, Třídní katalog 1949/1950.
Fond M 52 Gymnázium dr. Zdeňka Nejedlého, inv. č. 80, Hlavní protokol o závěrečných zkouškách 1949–1953.

Archiv Tovaryšstva Ježíšova v Praze [= Archiv ČPTJ]

Catalogus provinciae Bohemiae 1919–2024.
Josef Čupr, dekret posledních slibů.
Josef Čupr, dopis P. Václava Feřta SJ o přijetí do Societas Iesu.
Josef Čupr, potvrzení Papežského spirituálního ústavu Teresianum o absolvování předmětů v akademickém roce 1973/1974.
Josef Čupr, První list.
Velehrad, složka *Žáci – Velehrad.*

Archiv Josefa Čupra v Centru Aletti [= Archiv CA – JČ]

Soupis archiválií je podrobně popsán a klasifikován v 3. kapitole této práce.

Archiv noviciátu v Ciampinu

1972 Maggio, Ia sett: Noviziato Ciampino, 1972–1972.

Diecézní archiv Biskupství brněnského

Fond Biskupská konzistoř Brno, kart. 1949, inv. č. 7925, Antonín Mazal.
Fond Biskupská konzistoř Brno, kart. 1952, inv. č. 7952, Cyril Motáček.

Matrika a evidence obyvatel Lysice

Svazek 5, Kniha narozených a pokřtěných farnost Dlouhá Lhota 1927–1949.

Moravský zemský archiv

Fond E 32 Jezuité Velehrad, inventář.
Fond E 32 Jezuité Velehrad, kart. 18, inv. č. 190, Hlavní výroční zpráva za školní rok 1946/47.
Fond E 32 Jezuité Velehrad, kart. 20, inv. č. 198, Výsledek přijímacích zkoušek do II. třídy pro školní rok 1946/47.

Online archivní materiál Radia Vaticana [= RadVat]

Archiv vysílání české redakce Rádia Vatikán (1950–1992), [online] [cit. 13.5.2024], in Ústav pro studium totalitních režimů (2013), dostupné z: https://www.ustrcr.cz/uvod/archiv-vysilani-ceske-redakce-radia-vatikan/.

Státní okresní archiv Blansko

Fond B 24 Archiv obce Býkovice, inventář.
Fond F 25 Gymnázium Boskovice, inv. č. 92, Třídní výkaz 1.–8. třída, r. 1945–1946.

Písmo svaté

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad, Česká biblická společnost, Praha 2001.
Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006.

Dokumenty magisteria církve

Associazioni o movimenti proibiti al clero, in *Enchiridion vaticanum. 8. Documenti ufficiali della santa sede 1982–1983*, EDB, Bologna 1991.
Druhý vatikánský sněm. Dokumenty, Křesťanská akademie, Řím 1983.
Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha 1995.
Humani generis. Encyklika papeže Pia XII. o některých falešných názorech, které podkopávají základy katolické nauky, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004.
Litterae Encyclicae super sacra praedicatione, datae ad omnes Episcopos Italiae, iussu Summi Pontificis Leonis XIII., in ASS, 27 (1894–1895), s. 161–176.
Katechismus katolické církve, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002.
BENEDIKT XVI., Discorso alla Curia Romana per la presentazione degli auguri natalizi, 22 dicembre 2005, in AAS 98, (2006), s. 45–46.
CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Il dono della vocazione presbiterale*, 169, Libreria Editrice Vaticana, Città de Vaticano 2016.

FRANTIŠEK, *Adhortatio apostolica Evangelii gaudium*, in AAS, 105/12 (6 Decembris 2013), s. 1019–1137; česky *Evangelii gaudium. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*, Paulínky, Praha 2014.

——, *Adhortatio apostolica post-synodalis Amoris laetitia*, in AAS, 108/4 (1 Aprilis 2016), s. 311–446; česky *Amoris laetitia. Radost z lásky. Posynodální apoštolská exhortace papeže Františka o lásce v rodině*, Paulínky, Praha 2016.

——, *Apoštolská konstituce papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách Veritatis gaudium. Nařízení Kongregace pro katolickou výchovu k řádnému provádění apoštolské konstituce Veritatis gaudium*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2020.

——, Apoštolský list motu proprio *Učit se odcházení*, in *Acta ČBK*, 1/13 (2018).

——, Lettera apostolica in forma „motu proprio" del Sommo Pontefice Ad theologiam promovendam, in *L'Osservatore Romano*, 252 (3 novembre 2023), s. 8.

——, Liberi e obbedienti, in *L'Osservatore Romano*, 156/245 (24–25 ottobre 2016), s. 4–5; česky Promluva papeže Františka na 36. generální kongregaci, 24.10.2016, in *36. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova*, Refugium, Olomouc 2017, s. 92–103.

——, La logica della reforma, in *L'Osservatore Romano*, 156/294 (23.12.2016), s. 4–5.

——, L'umanità è la cifra distintiva della reforma. Discorso del Santo Padre Francesco alla Curia romana per gli auguri di natale, 21 dicembre 2019, in *L'Osservatore Romano*, (22 dicembre 2019), s. 4–5.

JAN XXIII., *Gaudet Mater Ecclesia*, in AAS, 54 (1962), s. 785–795.

JAN PAVEL I., Lettera di Giovanni Paolo I a Pietro Arrupe, 27. settembre 1978, in ARSI, Fondo Speciale Padri Generali. Pedro Arrupe, 1042/17.

JAN PAVEL II., *Sapientia christiana ex corde Ecclesiae*, Křesťanská akademie, Řím 1998.

JAN XXIII., Ad Petri cathedram, in AAS, 51 (1959), s. 497–531.

JULIUS III., *Exposcit debitum*, 21.07.1550, in *Konstituce TJ. I. formule institutu TJ*, 1, s. 4.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007.

PAVEL VI., Allocutio S. P. Ioannis Pauli I ad Patres Congregationis Procuratorum LXVI, in ARSI, 17/2 (1978), s. 208–212.

PAVEL VI., Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi.*

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Paměť a smíření. Církev a viny minulosti*, Katolický týdeník, Praha 2000.

PIUS XI., *Constitutio apostolica Deus scientiarum dominus de universitatibus et facultatibus*, in AAS, 23 (1931), s. 241–284.

PIUS XI., *Mens Nostra. Litterae Encyclicae de usu exercitiorum spiritualium magis magisque promovendo*, 20.12.1929, in AAS, 21/16 (1929), s. 689–706.

PIUS XI., *Constitutio apostolica Summorum Pontificum. S. Ignatius de Loyola caelestis exercitiorum spiritualium patronus declaratur*, 25. 7. 1922, in AAS, 14/7 (1922), s. 420–422.

SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, Declaratio de quibusdam associationibus vel coadunationibus quae omnibus clericis prohibentur *Quidam Episcopi*, in AAS 74 (1982), s. 642–645.

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis*

sacerdotalis, in AAS, 62 (1970), s. 321–384.

Texty Tovaryšstva Ježíšova

Spisy svatého Ignáce z Loyoly

IGNÁC Z LOYOLY, *Exercitia spiritualia Sancti Ignatii de Loyola*, in *Monumenta Ignatiana*, 2, *Exercitia spiritualia sancti Ignatii de Loyola et eorum direktoria*, in MHSI 100, I. Calveras – C. de Dalmases, (ed.), IHSI, Roma 1969, s. 141–417; česky *Duchovní cvičení*, Refugium, Olomouc 2017.

——, *Acta S. Ignatii a P. Consalvio*, *Monumenta Ignatiana*, IV/1, MHSI, IHSI, Roma 1943, s. 323–507; česky *Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Velehrad 2002.

——, *Ephemeris S. P. N. Ignatii*, in *Monumenta Ignatiana*, III/1, *Monumenta Consitutionum praevia*, in MHSI, IHSI, Roma 1943, s. 86–158; česky *Duchovní deník*, Refugium, Velehrad 2003.

——, *Epistolae et instructionis*, in *Monumenta Ignatiana*, I/1, Romae 1903; česky OVEČKA, J., *Výbor z listů a instrukcí svatého Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova*, Vyšehrad, Praha 1940.

——, *Epistolae et instructionis*, II, in *Monumenta Ignatiana*, 1, Romae 1903.

——, *Constitutiones*, in *Monumenta Ignatiana*, 3, *Textus latinus*, in MHSI 64, IHSI, Roma 1938, s. 1–278; česky *Konstituce Tovaryšstva Ježíšova*, pro vnitřní potřebu vydala Česká provincie SJ, Praha 1999.

——, *Scripta de sancto Ignatio de Loyola, Societatis Jesu fundatore*, in *Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu fundatoris epistolae et instructiones*, in *Monumenta Ignatiana*, IV/2, in MHSI, IHSI, Matriti–Romae 1918

——, list Františku Borgiášovi (Řím 27.6.1549), 790, in *Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu fundatoris epistolae et instructiones*, in *Monumenta Ignatiana*, I/2, in MHSI, IHSI, Matriti 1904.

Generální kongregace Tovaryštva Ježíšova

Decreta Congregationis generalis XXXI. A restituta societate XII annis 1965-1966, Praepositi generalis, Romae 1967; anglicky *Decrees of the 31st Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 43–242; italsky *Decreti della Congregazione generale XXXI D.C.D.G. Testo latino e versione italiana*, Preposito Provinciale Soc.Iesu, Italia, Roma 1967; česky *Dekrety 31. generální kongregace [Tovaryšstva Ježíšova]*, strojopis, [s. n.], [s. l.].

Decreta Congregationis generalis XXXII. A restituta societate XIII annis 1974-1975, Praepositi generalis, Romae 1975; anglicky *Decrees of the 32nd General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 287–400; italsky *Decreti della Congregazione generale XXXII d.C.d.G. 1974–1975*, [s. n.],

Roma 1977; česky *Congregationio generalis XXXII Societatis Iesu*, strojopis, 1978? [přeloženo z německého znění].

Decreta Congregationis generalis XXXIII. A restituta societate XIV anno 1983, Praepositi generalis, Romae 1984; anglicky *Decrees of the 33rd General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 435–488; italsky *Decreti della Congregazione generale 33a della C.d.G. 1983*, [s. n.], Roma 1983; česky *Congregatio Generalis Societatis Iesu XXXIII*, samizdat, [s. l.], [s. n.] 1975?.

34. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova, Societas, Praha 1996; anglicky *Decrees of the 34nd General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & thAccompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 511–688.

35. Generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova. Řím 7.1.–6.3.2008, F. Hylmar – L. Karczubová, (ed.), Refugium, Olomouc 2008; anglicky *Decrees of the 35th General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 727–832; italsky *Congregazione generale 35a. Decreti e documentu (16a dalla Restaurazione della Compagnia)*, [s. n.] Roma 2008.

36. Generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova. Řím 2.10–12.11.2016, P. Ambros – A. Lexmaulová, (ed.), Refugium, Olomouc 2017.

FRANTIŠEK, Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova, in *36. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova, Refugium*, Olomouc 2017.

Texty generálních představených Tovaryšstva Ježíšova

ARRUPE, P., Ad praepositos Assistentiae Slavicae Romae Coadunatos. Allocutio Patris Generalis,19 martii 1970, in ARSI, 15/4 (1970), s. 656–662.

——, De aliquibus punctis attentione dignis in gubernandum Provinciis, in ARSI, 15/3 (1970), s. 478–490.

——, *Identidad del jesuita en nuestros tiempos*, Sal Terrae, Santander 1981, s. 224–239.

——, Litterae gratulatioriae P. Generalis quinquagesimo recurrente anno ab erectionem Vice-Provinciae Slovakiae dependentis, in ARSI, 18/2 *Anno 1981* (1982), s. 683–686, zde s. 684.

——, *Najdôležitejšie dokumenty*, Bernard Mišovič SJ (ed.), vl. nákl., Ivanka při Dunaji 2019.

——, Nella prima seduta dopo l'elezioni (24 maggio 1965), in *Decreti della Congregazione generale XXXI D.C.D.G.. Testo latino e versione italiana*, Presso il preposito provinciale, Roma 1967, s. 583.

——, Príhovor otcom a bratom Spoločnosti Ježišovej v Piešťanoch v júni 1969, in *Príhovory a úvahy o súčasnom stave a výhľadoch rehoľného života v Spoločnosti Ježišovej*; Sub Crucis Vexillo, III; Samizdat 1977, s. 3–8.

GONZÁLEZ, L. (ed.), *Selección de escritos del P. Peter-Hans Kolvenbach 1991–2007*, Província de España de la Compañía de Jesús, Madrid 1991.

JANSSENS, I.B., Instructio de apostolatu Sociali, in ARSI, 11 (1949), s. 710–728.

KOLVENBACH, H.P., Allocutio prima patris generalis ad procuratores de statu Societatis, (3.9.1987), 21, in ARSI, 19/4 (1988), s. 1063–1078.
——, Creative fidelity in mission, in *Review of Ignatian Spirituality*, 31/3 (2000), s. 25–40.
——, *Listy sv. Ignáce*, Segretario per la Spiritualità Ignaziana, Roma 1994 v překladu J. Koláčka.
——, *Milé pověření*, Apoštolát modlitby, 1990.
——, O Pravidlech podléhající autoritě generálního představeného, in *Náš život jezuitů*, Alverna, Praha 1991.
NADAL, J., Del modo de proceder de la Compañia, 12, in *Epistolae P. Hieronumi Nadal Societatis Jesu, ab anno 1546 ad 1577*, IV, MHSI, ARSI.
ROOTHAAN, J., *Okružní list o studiu a užívání Duchovních cvičení*, Marie Rosa Junová, Tasov 1946.

Ostatní texty Tovaryšstva Ježíšova

Elenchus patrum procuratorum, in ARSI, 19/4 (1988), s. 1059–1062.
Guidelines for provincials, 60–66, in ARSI, 16/3 (1975), s. 560–594.
Instructio de administratione temporali, Curia praepositi generalis SJ, Roma 1980.
Lettera del Generale a tutti i Superiori Maggiori Europei, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 2 (1992), s. 43–46.
Liturgie hodin. Vlastní texty Tovaryštva Ježíšova, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Praha 2006.
Modlíme se s jezuity, Refugium, Olomouc 2023.
Náš život jezuitů, Alverna, Praha 1991.
Practica queadam. Norme per la corrispondenza col P. Generale a per la trattazione di alcune questioni concrete, Curia della Provincia italiana, Roma 1997.
Pravidla Tovaryšstva Ježíšova, [s. n.] Praha 1927.
Ratio atque Institutio studiorum Societatis Iesu, A. Bianchi (ed.), Bur, Milano 2002.
Statutes On Religious Poverty In the Society of Jesu. Instruction for Administration and Finances, General Curia of the Society of Jesus, Roma 2023.
Zásady duchovního života (Documenta vitae spiritualis). Příručka pro řeholní život, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993.
ASCHENBRENNER, G.A., Consciousness examen, in *Review for Religious* 31 (1972),14–21.
BERGOGLIO, J. M., *Studies in the Sprituality of Jesuits. Writings on Jesuit Spirituality I*, Curia generalizia, Roma 2013.
CÂMARA, L. G. DA, *Memoriale padri Ludovici Concalvii de Camara*, in in *Monumenta Ignatiana*, IV/1, MHSI, IHSI, Matriti 1904; česky *Memoriale. Vzpomínky na našeho otce Ignáce*, Refugium, Olomouc 2015.
COEMANS, A., *Commentarium in regulis Societatis Iesu omnibus nostris communes*, Apud oeconomum generalem (Ad usum nostrorum tantum), Romae 1938.
FABER, P., *Fabri Monumenta. Beati Petri Fabri, primi sacerdotis Societatis Iesu, epistolae, memoriale et processus ex autographis aut archetypis potissimum deprompta*, in MHSI, IHSI, Matriti 1914.
——, *Memorial*, Desclée de Brouwer, Paris 1959; česky *Krátký život, dlouhé cesty*, Refugium,

Velehrad 2004.
Gioia, M. (ed.), *Per via di annichilazione. Un inedito testo mistico del'500*, PUG, Roma 1994.
——, Sfogliando la storia di famiglia. La pastorale degli esercizi spirituali, in *Gli esercizi dati a gruppi. [Parte] 4,2 convegno regionale autunno 1987. Relazioni, tavola rotonda, documenti*. Appunti di spritualità, Gesuiti d'Italia, Roma 1988, s. 5–32.
Haas, A., Základ ignaciánské mystiky v Loyole a Manrese, in Ignác z Loyoly, *Duchovní deník*, Refugium, Velehrad 2003, s. 9–56.
Hevenesi, G., *Jiskry sv. Ignáce*, nakladatelství dobré knihy Velehrad, Olomouc 1941.
Memorandum circa argumenta in provincialium coetibus agitata, in ARSI, 15 (1969).
Nadal, J., *Epistolae Hieronymi Nadal Societatis Jesu Ab Anno 1546 Ad 1577*, 4, Augustinus Avrial, Madrid 1902.
Nonell, J., *El Ratio studiorum de la Companïa de Jesus*, Tipografia Católica, Barcelona 1878.
Palmer, M.E. (ed.), *Direktória o dávání Duchovných cvičení*, Český Těšín 1997 – Trnava 2009.
Rendina, S., *L'itinerario degli Esercizi Spirituali di sant'Ignazio di Loyola. Commento introduttivo alle quattro settimane*, AdP, Roma 1999
——, *La pedagogia degli Esercizi spirituali. Aspetti più significativi*, AdP, Roma 2002.
Secretariat for interreligious dialogue Society of Jesus, *Jesuits in dialogue. The interreligious dimension. The role of Jesuits in catholic-orthodox relations in Europe: past, present, future. Conference (2002; Velehrad)*, Curia Societatis Iesu, Roma 2002.

Vlastní texty Josefa Čupra

Čupr, J., Jak vypadají naše komunity, in *Jezuité*, 11 (1995), s. 1.
——, Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský pres*, 9/3 (03.02.2004.
——, *Problém dědičného hříchu*, rukopis, Řím 1969 [*Archiv CA – JČ*, 8/5].
——, *L'offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*, strojopis, Licenciátní práce, PUL, Roma 1972.
——, *Stručná historie vzniku Kánonu Písma svatého*, rukopis, Papežská univerzita lateránská, Řím 1970 [*Archiv CA – JČ*, 8/5].
——, *L'Offertorio della Messa nel suo svolgimento liturgico*, PUL, Roma 1972 [*Archiv CA – JČ*, 8/5].

Texty o Josefu Čuprovi a rozhovory s ním

1963 Metra Blansko; novinový ústřižek (na foto Čupr?); 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 7/3].
1972 Pejskar, J., Očividné omezování svobody v ČSSR nadále trvá, in *České slovo*, 13/2 (únor 1967) [*Archiv CA – JČ,* 23/6].
1972 RV rozhovor; 18.3.; fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ*, 14/8]; P. Čuprovi jsme položili otázku; motiv ke kněžskému povolání.
1990 Z Čupr; Body k rozhovoru; strojopis; rukopis; 2+4 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,24]; → 1990 V. Velíšek, Světla a stín jezuitů.

1990 V. Velíšek, Světla a stín jezuitů; tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,25]; → 1990 Z Čupr; Body na připravovaný rozhovor.
1991 Interview (Čupr); novinový článek; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,3]; Z uprchlického tábora na provinciála, in *Katolický týdeník* 19/2 (12.5.1991).
1992 Interview (Čupr); fotokopie; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,3]; PILUCHA, J., *Téma: Tovaryšstvo Ježíšovo*, 29 (1992), s. 12; rozhovor s J. Čuprem; Jiří Pilucha (*1958) se zaměřuje na překlady politické filosofie, ale překládá též prózu a jiné žánry. Má na svém kontě zásadní díla autorů klasického konzervatismu.
1993 Interview (Čupr); 7.6.; 4+3 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,3]; s pí Šmehlíkovou; rozhovor pro Klub v Ženevě.
1993 Interview (Čupr); 26.7.; fotokopie novinového článku; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,6]; RADOSTA, P., Evangelizace inteligenci, in *Lidová demokracie*, 26.7.1993; „Jožko, jak jsi na to vůbec přišel, že máš být knězem?".
1993 Interview (Čupr); rukopis; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,6a].
1994 Bořitovský jubilant, in *Týden. Týdeník okresu Blansko*, 4/5 (2.2.1994), s. 1.2 (J.K.) [*Archiv CA – JČ,* 19/1,2].; připomenutí životního jubilea.
1994 Interview (Čupr); Brno; 4.3.; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,20]; Jiří Klement, in *Lidová demokracie*.
1994 Interview (Čupr); 31.12.; 3+1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,21]; F. Reichl; odesláno faxem; 15.1.
1994 Interview (Čupr); tisk; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/6,19]; Kontemplativní v akci; Orel; R. Malý.
1994 Interview (Čupr a Čemus) [*Archiv CA – JČ,* 19/6,23]; ŠTĚPÁNEK, J., Tovaryšstvo Ježíšovo na konci tisíciletí, in *Metropolitan*?; Jiří Štěpánek, český novinář; nastoupil v roce 1991 do nového deníku Metropolitan, potom Telegraf a souběžně pracoval jako reportér v rádiu RTL, Alfa, Echo a Bonton, kde měl publicistický pořad Horká židle. Od roku 1996 pracuje pro časopis Doprava a silnice.
2003 Marta, koncept ke článku Krátké zastavení nad životem jednoho jezuity, in *Kolínské cesty. Občasník Římskokatolické farnosti Kolín*, 1 (2004), s. 2–3; strojopis; 2 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,7].
2004 Interview (Čupr); Kolín, 3.2.; 1 s. [*Archiv CA – JČ,* 19/1,1]; Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský Přes*, 9/5 (3. 2. 2004), s. 7; autor rozhovoru: Vladimír Sládek.
2004 Marta, Krátké zastavení nad životem jednoho jezuity, in *Kolínské cesty. Občasník Římskokatolické farnosti Kolín*, 1 (2004), s. 2–3 [*Archiv CA – JČ,* 19/1,5].

Relace ve Vatikánské rozhlase Josefa Čupra

1973

1973 *RadVat*, 8/217/2–4 (1.8.); Služba nemocným; Gaglione: Modlitba nemocného.

1974

1974 *RadVat*, 12/346 (12.12.); Pořad pro mládež: Zploštělý život (spoluautor Sychra).

1974 *RadVat*, 12/347 (13.12.); Výklad liturg. čtení III. adv. neděle.
1974 *RadVat*, 12/353 (19.12.); Svoboda (pořad pro mládež) (spoluautor Sychra).
1974 *RadVat*, 12/358 (24.12.); Štědrovečerní pořad (spoluautor Feřt).
1974 *RadVat*, 12/359 (25.12.); Vánoční pořad (spoluautor Koval).
1974 *RadVat*, 12/360 (26.12.); Staré české koledy (pořad pro mládež) (spoluautor Koval).

1975

1975 *RadVat*, 1/2 (2.1.); Novoroční vysílání (pořad pro mládež).
1975 *RadVat*, 1/9 (9.1.); Svátek Zjevení Páně (pořad pro mládež).
1975 *RadVat*, 5/131a (11.5.); Homilie na VII. velikonoční neděli.
1975 *RadVat*, 9/257 (14.9.); Homilie na svátek Povýšení sv. Kříže.
1975 *RadVat*, 9/268 (25.9.); Průvodci poutníků (pořad pro mládež).
1975 *RadVat*, 12/348 (14.12.); Homilie III. adventní neděle.
1975 *RadVat*, 12/362 (28.12.); Slovo sv. Otce v prosinci.

1976

1976 *RadVat*, 2/32 (1.2.); Slovo sv. Otce; lednové promluvy.
1976 *RadVat*, 2/39a (8.2.); Homilie na V. neděli v roce.
1976 *RadVat*, 2/46 (15.2.); Církev a svět (spoluautor Koláček).
1976 *RadVat*, 2/53 (22.2.); Církev a svět.
1976 *RadVat*, 2/58 (27.2.); Výklad liturg. čtení 8. neděle v roce.
1976 *RadVat*, 2/60 (29.2.); Slovo sv. Otce; únorové promluvy.
1976 *RadVat*, 4/95 (4.4.); Církev a svět.
1976 *RadVat*, 4/102a (11.4.); Církev a svět.
1976 *RadVat*, 4/116 (25.4.); Slovo sv. Otce.
1976 *RadVat*, 5/149 (28.5.); Výklad liturg. čtení VII. velikonoční neděle.
1976 *RadVat*, 6/165a (13.6.); Církev a svět.
1976 *RadVat*, 6/179 (27.6.); Církev ve světě.
1976 *RadVat*, 8/235 (22.8.); Církev a svět (spoluautor Turek); Angelus.
1976 *RadVat*, 8/239 (26.8.); Naučte nás, jak se máme modlit (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1976 *RadVat*, 8/240 (27.8.); Výklad liturg. čtení 22. neděle v roce.
1976 *RadVat*, 8/242 (29.8.); Slovo sv. Otce; Angelus (spoluautor Turek).
1976 *RadVat*, 9/249 (5.9.); Církev ve světě (spoluautor Turek).
1976 *RadVat*, 9/256a (12.9.); Církev ve světě.
1976 *RadVat*, 9/263 (19.9.); Církev ve světě; Angelus sv. Otce.
1976 *RadVat*, 9/270 (26.9.); Církev ve světě; Angelus sv. Otce.
1976 *RadVat*, 11/307 (2.11.); Katechismus.
1976 *RadVat*, 11/312 (7.11.); Církev a svět (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1976 *RadVat*, 11/314 (9.11.); Katechismus pro děti i pro dospělé.
1976 *RadVat*, 11/319 (14.11.); Interview s páterem Janíčkem SJ.
1976 *RadVat*, 11/321 (16.11.); Katecheze: I v práci jsi s námi, Pane.
1976 *RadVat*, 11/328 (23.11.); Katecheze: Budeme stále s Tebou, Pane!

1976 *RadVat*, 11/333 (28.11.); Slovo sv. Otce. Z listopadových promluv Pavla VI. (spoluautor Turek).
1976 *RadVat*, 11/335 (30.11.); Katecheze: Největší dar Boží lásky.
1976 *RadVat*, 12/337 (2.12.); Interview s fokolarinem Jendou (pořad pro mádež).
1976 *RadVat*, 12/342 (7.12.); Katechismus pro děti a jejich rodiče.
1976 *RadVat*, 12/347a (12.12.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1976 *RadVat*, 12/349 (14.12.); Katechismus pro děti a jejich rodiče.
1976 *RadVat*, 12/354 (19.12.); Angelus sv. Otce.
1976 *RadVat*, 12/356 (21.12.); Katechismus pro děti a jejich rodiče.
1976 *RadVat*, 12/359 (24.12.); Štědrovečerní pořad.
1976 *RadVat*, 12/363 (28.12.); Katechismus pro děti a jejich rodiče.
1976 *RadVat*, 12/364 (29.12.); O spiritualitě fokolarinů.

1977

1977 *RadVat*, 1/4 (4.1.); Katecheze: Ježíš je Spasitel; Tříkrálové zlato.
1977 *RadVat*, 1/9a (9.1.); Homilie ke svátku Křtu Páně.
1977 *RadVat*, 1/9 (9.1.); Církev ve světě.
1977 *RadVat*, 1/11 (11.1.); Katecheze: S Ježíšem v Nazaretě.
1977 *RadVat*, 1/14 (14.1.); Výklad liturg. čtení II. neděle v mezidobí.
1977 *RadVat*, 1/16 (16.1.); Církev ve světě.
1977 *RadVat*, 1/18 (18.1.); Katecheze: Ježíš plní rád vůli nebeského Otce.
1977 *RadVat*, 1/25 (25.1.); Katecheze: Všichni rádi posloucháme Pána Ježíše.
1977 *RadVat*, 1/28 (28.1.); Výklad liturg. čtení IV. neděle v mezidobí.
1977 *RadVat*, 2/32 (1.2.); Katechismus: Ježíš uzdravuje a vrací život.
1977 *RadVat*, 2/37 (6.2.); Slovo sv. Otce.
1977 *RadVat*, 2/39 (8.2.); Katechismus: Ježíš je milosrdný.
1977 *RadVat*, 2/43a (13.2.); Homilie pro 6. neděli v roce.
1977 *RadVat*, 2/44 (13.2.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 2/46 (15.2.); Katechismus: Kdo myslíte, že jsem?
1977 *RadVat*, 2/49 (18.2.); Výklad liturg. čtení 7. neděle v roce.
1977 *RadVat*, 2/53 (22.2.); Katechismus: Postní doba – doba obrácení.
1977 *RadVat*, 2/58 (27.2.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 3/60 (1.3.); Katechismus pro děti.
1977 *RadVat*, 3/67 (8.3.); Katechismus pro děti.
1977 *RadVat*, 3/72a (13.3.); Homilie na III. postní neděli.
1977 *RadVat*, 3/74 (15.3.); Katechismus pro děti.
1977 *RadVat*, 3/77 (18.3.); Výklad liturg. čtení IV. postní neděle.
1977 *RadVat*, 3/81 (22.3.); Katechismus pro děti.
1977 *RadVat*, 3/88 (29.3.); Katechismus pro děti.
1977 *RadVat*, 4/93 (3.4.); Slovo sv. Otce; Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 4/95 (5.4.); Katechismus: S Kristem na Kalvárii.
1977 *RadVat*, 4/100a (10.4.); Homilie na Hod Boží velikonoční.

1977 *RadVat*, 4/102 (12.4.); Katechismus: Kristus vstal z mrtvých, alelluja!
1977 *RadVat*, 4/107 (17.4.); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 4/109 (19.4.); Katechismus: To je den, který učinil Pán.
1977 *RadVat*, 4/114 (24.4.); Církev a svět (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 4/116 (26.4.); Katechismus: Při mši sv. posloucháme Boží slovo.
1977 *RadVat*, 5/121 (1.5.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 5/123 (3.5.); Katechismus: Při mši sv. děkujeme za všechny dary.
1977 *RadVat*, 5/128a (8.5.); Homilie V. neděle velikonoční.
1977 *RadVat*, 5/130 (10.5.); Katechismus: To konejte na mou památku.
1977 *RadVat*, 5/135 (15.5.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 5/137 (17.5.); Katechismus: Všichni jsme pozváni k večeři Beránkově.
1977 *RadVat*, 5/144 (24.5.); Katechismus: Pán Ježíš nám posílá Svatého Ducha.
1977 *RadVat*, 5/147 (27.5.); Slyšeli jsme slovo Boží: výklad liturg. čtení na Hod Boží svatodušní.
1977 *RadVat*, 5/149 (29.5.); Slovo sv. Otce.
1977 *RadVat*, 5/151 (31.5.); Katechismus: Pohleďte, jak se milují!
1977 *RadVat*, 6/156 (5.6.); 350. výročí přenesení ostatků sv. Norberta.
1977 *RadVat*, 6/158 (7.6.); Katechismus pro děti: Vy jste světlo světa.
1977 *RadVat*, 6/163a (12.6.); Homilie na 11. neděli v roce.
1977 *RadVat*, 6/163 (12.6.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 6/165 (14.6.); Katechismus: V církvi a s církví jdeme ke Kristu.
1977 *RadVat*, 6/170 (19.6.); Záběry ze svatořečení J. N. Neumanna (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 7/210 (29.7.); Výklad liturg. čtení 18. neděle v roce.
1977 *RadVat*, 7/212 (31.7.); Slovo sv. Otce (z červencových promluv Pavla VI.).
1977 *RadVat*, 8/216 (4.8.); Zpravodaj srdce (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 8/219 (7.8.); Církev ve světě (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 8/221 (9.8.); Rozhovor s otcem Pavlem Kučerou.
1977 *RadVat*, 8/223 (11.8.); Grazia Genga (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 8/226a (14.8.); Homilie pro 20. neděli v roce.
1977 *RadVat*, 8/226 (14.8.); Církev ve světě.
1977 *RadVat*, 8/230 (18.8.); Klára Lubich odpovídá na dopisy (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 8/233 (21.8.); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 8/237 (25.8.); Matka Terezie (M. Muggeridge) (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1977 *RadVat*, 8/240 (28.8.); Církev ve světě (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 10/275 (2.10.); Slovo st. Otce (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1977 *RadVat*, 10/282a (9.10.); Homilie 28. neděle v roce.
1977 *RadVat*, 10/282 (9.10.); Církev ve světě (spoluautor Turek); Kanonizace Charbela Makhloufa.
1977 *RadVat*, 10/291 (18.10.); Katechismus pro mládež a dospělé (Úvod).
1977 *RadVat*, 10/298 (25.10.); Katechismus pro mladé i dospělé: Pán nás volá každý den.

1977 *RadVat*, 10/301 (28.10.); Výklad liturg. čtení 31. neděle v roce.
1977 *RadVat*, 10/303 (30.10.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek); Beatifikace fra Miguela a Mutiena.
1977 *RadVat*, 11/305 (1.11.); Katechismus: 2/Půjdeme za Ježíšem.
1977 *RadVat*, 11/310 (6.11.); Církev a svět (spoluautor Turek); Anděl Páně sv. Otce.
1977 *RadVat*, 11/312 (8.11.); Katechismus: Matouš bude následovat Krista/3.
1977 *RadVat*, 11/317a (13.11.); Homilie 33. neděle v roce.
1977 *RadVat*, 11/317 (13.11.); Církev ve světě (spoluautor Turek); Anděl Páně sv. Otce.
1977 *RadVat*, 11/319 (15.11.); Katechismus: 4/Mladík odešel zarmoucen.
1977 *RadVat*, 11/324 (20.11.); Anděl Páně sv. Otce.
1977 *RadVat*, 11/326 (22.11.); Katechismus: Pán mě volá – já jdu k němu.
1977 *RadVat*, 11/331 (27.11.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek); Anděl Páně sv. Otce.
1977 *RadVat*, 11/333 (29.11.); Katechismus: 6/Ústřední bod dějin.
1977 *RadVat*, 12/338 (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/345a (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/345 (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/347 (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/354 (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/361 (7.12.); Církev a svět.
1977 *RadVat*, 12/65 (7.12.); Církev a svět.

1978

1978 *RadVat*, 1/3 (3.1.); Katechismus: Chvalte Pána všechny národy.
1978 *RadVat*, 1/8a (8.1.); Homilie ke svátku Křtu Páně.
1978 *RadVat*, 1/10 (10.1.); Katechismus: 30 let s Ježíšem v Nazaretě.
1978 *RadVat*, 1/15 (15.1.); Angelus.
1978 *RadVat*, 1/17 (17.1.); Katechismus: V Kristu máme být všichni bratři!
1978 *RadVat*, 1/22 (22.1.); Slovo sv. Otce v lednu (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 1/24 (24.1.); Katechismus: Chudým se hlásá radostná zvěst.
1978 *RadVat*, 1/31 (31.1.); Katechismus: Pane, chceš-li, můžeš mě uzdravit.
1978 *RadVat*, 2/36 (5.2.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 2/38 (7.2.); Katechismus.
1978 *RadVat*, 2/43a (12.2.); Homilie první postní neděle.
1978 *RadVat*, 2/43 (12.2.); Církev ve světě (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 2/45 (14.2.); Katechismus: Kristovo odpuštění přetváří člověka.
1978 *RadVat*, 2/49 (18.2.); Církev ve světě (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 2/50 (20.2.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 2/52 (21.2.); Katechismus: Pane, pomoz mi, ať vidím.
1978 *RadVat*, 2/56 (25.2.); Církev ve světě (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 2/57 (26.2.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 2/59 (28.2.); Katechismus: Ježíš nás učí: Miluj a budeš žít.
1978 *RadVat*, 3/64 (5.3.); Církev a svět (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.

1978 *RadVat*, 3/66 (7.3.); Katechismus: Boží zákon mne vede k životu.
1978 *RadVat*, 3/70 (11.3.); Církev a svět (projev mons. Silvestriniho) (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 3/71a (12.3.); Homilie páté postní neděle.
1978 *RadVat*, 3/72 (12.3.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 3/73 (14.3.); Katechismus: Ježíš je opravdu dobrý pastýř.
1978 *RadVat*, 3/77 (18.3.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 3/78 (19.3.); Neděle ve Vatikáně.
1978 *RadVat*, 3/80 (21.3.); Katechismus: Uctíváme Kristův kříž.
1978 *RadVat*, 3/87 (28.3.); Katechismus: Velikonoce – svátky našeho vysvobození.
1978 *RadVat*, 4/92 (2.4.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 4/94 (4.4.); Katecheze: Ježíš je živý a žije s námi.
1978 *RadVat*, 4/98 (8.4.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 4/99a (9.4.); Homilie.
1978 *RadVat*, 4/99 (9.4.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 4/101 (11.4.); Katecheze: Kristus nás zve na hostinu.
1978 *RadVat*, 4/106 (16.4.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 4/108 (18.4.); Katecheze: Pane, tvé slovo nám přináší život.
1978 *RadVat*, 4/112 (22.4.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 4/113 (23.4.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 4/115 (25.4.); Katecheze: Pane, věříme tvému slovu.
1978 *RadVat*, 4/119 (29.4.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 4/120 (30.4.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 5/122 (2.5.); Katecheze: Tvou smrt zvěstujeme.
1978 *RadVat*, 5/127 (7.5.); Církev a svět (spoluautor Turek); Neděle ve Vatikáně.
1978 *RadVat*, 5/129 (9.5.); Katecheze: Hostina je připravena.
1978 *RadVat*, 5/134a (14.5.); Homilie k Božímu Hodu svatodušnímu.
1978 *RadVat*, 5/134 (14.5.); Církev a svět (spoluautor Turek); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 5/136 (16.5.); Katecheze: Každý den ve jménu Páně.
1978 *RadVat*, 5/140 (20.5.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 5/141 (21.5.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 5/143 (23.5.); Katecheze: Naše farní společenství.
1978 *RadVat*, 5/147 (27.5.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 5/148 (28.5.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 5/150 (30.5.); Katecheze: Biskup a diecézní společenství.
1978 *RadVat*, 6/155 (4.6.); Slovo sv. Otce (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 6/157 (6.6.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 6/161 (10.6.); Církev a svět (spoluautor Koláček).
1978 *RadVat*, 6/161a (11.6.); Homilie.
1978 *RadVat*, 6/162 (11.6.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 6/164 (13.6.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 6/168 (17.6.); Církev a svět.
1978 *RadVat*, 6/169 (18.6.); Angelus sv. Otce.

1978 *RadVat*, 6/171 (20.6.); Kapitolky z křesťanské výchovy.
1978 *RadVat*, 6/176 (25.6.); Výročí korunovace sv. Otce.
1978 *RadVat*, 6/178 (27.6.); Kapitolky z křesťanské výchovy.
1978 *RadVat*, 7/183 (2.7.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 7/185 (4.7.); Prázdninová katecheze.
1978 *RadVat*, 7/190a (9.7.); Homilie XIV. neděle během roku.
1978 *RadVat*, 7/190 (9.7.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 7/192 (11.7.); Prázdninová katecheze.
1978 *RadVat*, 7/194 (13.7.); Test o lásce (pořad pro mládež) (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 7/197 (16.7.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 7/199 (18.7.); Prázdninová katecheze.
1978 *RadVat*, 7/204 (23.7.); Církev a svět (spoluautor Turek).
1978 *RadVat*, 7/206 (25.7.); Prázdninová katecheze.
1978 *RadVat*, 8/213 (1.8.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 8/241 (29.8.); Katecheze: Učte děti, jak se mají modlit.
1978 *RadVat*, 9/248 (5.9.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 9/253 (10.9.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 9/255 (12.9.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 9/260 (17.9.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 9/262 (19.9.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 9/267 (24.9.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 9/269 (26.9.); Katecheze.
1978 *RadVat*, 11/305 (1.11.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 11/309 (5.11.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 11/311 (7.11.); Katechismus pro mládež.
1978 *RadVat*, 11/316 (12.11.); Sv. Otec v Lateráně.
1978 *RadVat*, 11/318 (14.11.); Katechismus pro mládež.
1978 *RadVat*, 11/323 (19.11.); Neděle ve Vatikáně.
1978 *RadVat*, 11/325 (21.11.); Katechimus pro mládež.
1978 *RadVat*, 11/330 (26.11.); Angelus sv. Otce.
1978 *RadVat*, 11/332 (28.11.); Katechismus pro mládež.

1979

1979 *RadVat*, 1/2 (2.1.); Vánoční katecheze (spoluautor Koláček).
1979 *RadVat*, 1/7 (7.1.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 1/9 (9.1.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 1/14 (14.1.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 1/16 (16.1.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 1/21 (21.1.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 1/23 (23.1.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 2/35 (4.2.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 2/37 (6.2.); Katecheze.

1979 *RadVat*, 2/42 (11.2.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 2/44 (13.2.); Katecheze.
1979 *RadVat*, 2/56 (25.2.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 2/58 (27.2.); Katecheze.
1979 *RadVat*, 3/63 (4.3.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 3/65 (6.3.); Katechismus pro mládež.
1979 *RadVat*, 3/70 (11.3.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 3/72 (13.3.); Katechismus pro mládež.
1979 *RadVat*, 3/77 (18.3.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 3/84 (25.3.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 4/102 (12.4.); Mše sv. svěcení křižma v Lateránské basilice.
1979 *RadVat*, 4/112 (22.4.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 4/114 (24.4.); Katechismus pro mládež.
1979 *RadVat*, 4/119 (29.4.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 5/121 (1.5.); Katechetický pořad pro mládež.
1979 *RadVat*, 5/126 (6.5.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 5/128 (8.5.); Katechetický pořad pro mládež.
1979 *RadVat*, 5/135 (15.5.); Katechetický pořad pro mládež.
1979 *RadVat*, 6/163 (12.6.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 6/168 (17.6.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 6/170 (19.6.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 6/175 (24.6.); Církev a svět; Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 6/177 (26.6.); Katecheze pro mládež.
1979 *RadVat*, 7/182 (1.7.); Projev sv. Otce k novým kardinálům.
1979 *RadVat*, 7/189 (8.7.); Blahoslavená Anežka; Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 7/196 (15.7.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 7/203 (22.7.); Kdo jsou františkáni; Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 9/245 (2.9.); Sv. Otec v Nettunu; Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 9/251 (8.9.); Sv. Otec v Loretu (spoluautor Turek).
1979 *RadVat*, 9/252 (9.9.); Angelus sv. Otce.
1979 *RadVat*, 9/259 (16.9.); Angelus sv. Otce.

1980

1980 *RadVat*, 6/153 (1.6.); Sv. Otec v Paříži; mše na letišti v Bourges (spolulautor Turek).
1980 *RadVat*, 6/154 (2.6.); sv. Otec v Paříži; projev v sídle UNESCA (spoluautor Turek).
1980 *RadVat*, 6/155 (3.6.); Návrat do Říma; interview s kard. Etchegarayem (spoluautor Turek).
1980 *RadVat*, 6/156 (4.6.); Gen. audience, řeč k francouzským sestrám, interview s kard. Martym (spoluautor Turek).
1980 *RadVat*, 6/182 (30.6.); První den návštěvy sv. Otce v Brazilii (spoluautor Turek).
1980 *RadVat*, 8/216 (3.8.); Angelus sv. Otce.
1980 *RadVat*, 8/223 (10.8.); Angelus sv. Otce.

1980 *RadVat*, 8/230 (17.8.); Angelus sv. Otce.
1980 *RadVat*, 8/237 (24.8.); Angelus sv. Otce.
1980 *RadVat*, 9/272 (28.9.); Angelus sv. Otce.
1980 *RadVat*, 11/311 (6.11.); Interview s páterem Eliášem.
1980 *RadVat*, 11/313 (8.11.); Pořad pro mládež.
1980 *RadVat*, 11/332 (27.11.); Interview s páterem Eliášem.

1981

1981 *RadVat*, 5/148 (28.5.); Pořad o kard. Wyszyńském (spoluautor Turek).
1981 *RadVat*, 6/157 (6.6.); Pořad pro mládež; Interview s R.P. Kolářem.
1981 *RadVat*, 8/214 (2.8.); Angelus sv. Otce.
1981 *RadVat*, 8/221 (9.8.); Angelus sv. Otce.
1981 *RadVat*, 8/227 (15.8.); Angelus sv. Otce.
1981 *RadVat*, 8/228 (16.8.); Angelus jako pojítko s věřícím.
1981 *RadVat*, 8/235 (23.8.); Angelus sv. Otce.

1982

1982 *RadVat*, 6/158 (7.6.); Reagan ve Vatikánu.
1982 *RadVat*, 6/162 (11.6.); Sv. Otec v Buenos Aires a v Argentině.
1982 *RadVat*, 8/213 (1.8.); Angelus sv. Otce.
1982 *RadVat*, 8/227 (15.8.); Angelus sv. Otce.
1982 *RadVat*, 8/231 (19.8.); Interview s K. Zedníčkem (pokr.).
1982 *RadVat*, 8/233 (21.8.); Výchova pohádkami – pořad pro mládež.
1982 *RadVat*, 8/234 (22.8.); Angelus sv. Otce.
1982 *RadVat*, 8/238 (26.8.); Interview s K. Zedníčkem.
1982 *RadVat*, 12/359 (12.12.); Vánoční poselství sv. Otce.
1982 *RadVat*, 12/360 (26.12.); Angelus sv. Otce.
1982 *RadVat*, 12/362 (28.12.); Vánoce ve světě (spoluautor Turek).

1983

1983 *RadVat*, 1/1 (1.1.); Nový rok sv. Otce.
1983 *RadVat*, 1/6 (6.1.); Reportáž ze mše sv. J.P.II.; Homilie (spoluautor Turek).
1983 *RadVat*, 6/156 (5.6.); Angelus sv. Otce.
1983 *RadVat*, 6/160 (9.6.); Myšlenka K. Lubich.
1983 *RadVat*, 6/166 (15.6.); Nový blahoslavený R. Kalinowski.
1983 *RadVat*, 7/187 (6.7.); Sv. Otec v nemocnici San Camillo.
1983 *RadVat*, 7/191 (10.7.); Angelus sv. Otce.
1983 *RadVat*, 7/198 (17.7.); Angelus sv. Otce.
1983 *RadVat*, 7/205 (24.7.); Angelus sv. Otce.
1983 *RadVat*, 7/212 (31.7.); Angelus sv. Otce.
1983 *RadVat*, 12/359 (25.12.); Poselství sv. Otce.
1983 *RadVat*, 12/360 (26.12.); Vánoční pořad s hudebními vložkami (spoluautor Benáček).

1984

1984 *RadVat*, 1/1 (1.1.); Mše sv. a poselství sv. Otce.
1984 *RadVat*, 1/10 (10.1.); Katechetický pořad pro mládež.
1984 *RadVat*, 1/17 (17.1.); Katechetický pořad pro mládež.
1984 *RadVat*, 1/24 (24.1.); Katechetický pořad pro mládež.
1984 *RadVat*, 1/31 (31.1.); Katechetický pořad pro mládež.
1984 *RadVat*, 2/38 (7.2.); Katecheze pro mládež a děti: Spolutvůrce světa.
1984 *RadVat*, 2/52 (21.2.); Katechetický pořad: Další povýšení člověka.
1984 *RadVat*, 2/59 (28.2.); Katechetický pořad: Andělé.
1984 *RadVat*, 3/66 (6.3.); Katechismus pro mládež: Tragická událost.
1984 *RadVat*, 3/73 (13.3.); Katechismus pro mládež: Vyhnaní synové Evy.
1984 *RadVat*, 3/80 (20.3.); Katechismus pro mládež: Otec víry – Abrahám.
1984 *RadVat*, 3/87 (27.3.); Katechismus pro mládež: Boží lid.
1984 *RadVat*, 4/94 (3.4.); Katecheze: Z dějiny izraelského národa.
1984 *RadVat*, 4/101 (10.4.); Katecheze: Proroci.
1984 *RadVat*, 4/108 (17.4.); Katecheze: A Slovo se stalo tělem.
1984 *RadVat*, 4/111 (20.4.); Velký pátek sv. Otce.
1984 *RadVat*, 4/115 (24.4.); Katecheze: Trojjediný Bůh.
1984 *RadVat*, 5/122 (1.5.); Katechetický program: Skrytý život Páně.
1984 *RadVat*, 5/125 (4.5.); Pobyt a homilie v Kwanju.
1984 *RadVat*, 5/128 (7.5.); Pobyt v Seulu.
1984 *RadVat*, 5/132 (11.5.); Projev v uprchlickém táboře.
1984 *RadVat*, 5/136 (15.5.); Katechetický pořad: Ježíšova vlast.
1984 *RadVat*, 5/143 (22.5.); Katechetický pořad: Program Božího království.
1984 *RadVat*, 5/150 (29.5.); Katechetický pořad: Zázraky a proroctví.
1984 *RadVat*, 6/157 (5.6.); Katecheze pro mládež: Učedníci a apoštolové.
1984 *RadVat*, 6/171 (19.6.); Katecheze pro mládež: Kristovi nepřátelé.
1984 *RadVat*, 6/178 (26.6.); Katecheze pro mládež: Muž bolesti.
1984 *RadVat*, 7/185 (3.7.); Katecheze pro mládež: Vítěz nad smrtí.
1984 *RadVat*, 7/192 (10.7.); Katecheze pro mládež: Vítěz nad světem.
1984 *RadVat*, 7/199 (17.7.); Katecheze pro mládež: Tajemné tělo.
1984 *RadVat*, 7/206 (24.7.); Katecheze pro mládež: Budete mými svědky.
1984 *RadVat*, 7/211 (29.7.); Angelus sv. Otce.
1984 *RadVat*, 7/213 (31.7.); Katecheze pro mládež: V říši římské.
1984 *RadVat*, 8/218 (5.8.); Angelus sv. Otce.
1984 *RadVat*, 8/220 (7.8.); Katecheze pro mládež.
1984 *RadVat*, 8/225 (12.8.); Sv. Otec ve Fanu.
1984 *RadVat*, 8/227 (14.8.); Katecheze pro mládež: Stěhování národů.
1984 *RadVat*, 8/228 (15.8.); Angelus sv. Otce.
1984 *RadVat*, 8/232 (19.8.); Angelus sv. Otce.
1984 *RadVat*, 8/234 (21.8.); Katecheze pro mládež: Křesťanství u nás.

1985

1985 *RadVat*, 7/202 (21.7.); Angelus sv. Otce.
1985 *RadVat*, 7/209 (28.7.); Angelus sv. Otce.
1985 *RadVat*, 11/305 (1.11.); Angelus sv. Otce.

1986

1986 *RadVat*, 6/152 (1.6.); Angelus sv. Otce.
1986 *RadVat*, 12/361 (27.12.); Vánoční zvyky a koledy.

1987

1987 *RadVat*, 1/1 (1.1.); Mezinárodní den míru.
1987 *RadVat*, 7/200a (19.7.); Homilie 16. neděle během roku.

1989

1989 *RadVat*, 1/1 (1.1.); Angelus sv. Otce.
1989 *RadVat*, 8/227a (15.8.); Homilie k svátku Nanebevzetí Panny Marie.

1990

1990 *RadVat*, 12/359 (25.12.); Slavnost narození Páně.
1990 *RadVat*, 12/360 (26.12.); Angelus sv. Otce.

1991

1991 *RadVat*, 1/1 (1.1.); Angelus sv. Otce.
1991 *RadVat*, 2, zpráva o jmenování Čupra provinciálem+gratulace.

Monografie, články

Bea, A., Deus Scientiarum Dominus, in *Gregorianum*, 12 (1941), s. 445–466.

Bergoglio, J.M., La 67a Congregacion de procuradores, in *Noticias S.J., 8 (ottobre-novembre 1987)*, s. 5–10.

Blažek, O., *Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948–1989*, Trinitas, Svitavy 2019.

Bobková-Valentová, K., Come elaborare la biografia di un gesuita? Rassegna delle fonti di registro dell'ordine, loro conservazione, accessibilità e valore documentario nella prospettiva di una sistematica elaborazione di un database biografico, in *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, 9 (2014), s. 111–146.

Gioia, M. (ed.), *Ignatius de Loyola, santo, 1491–1556. Gli scritti*, UTET, Torino 1977.

Guibert, J. de, *La spiritualité de la Compagnie de Jésus. Esquisse historique*, Institutum historicum S.I., Roma 1953; česky *Dějiny jezuitské spirituality*, Refugium, Olomouc 2022.

La Bella, G. (ed.), *Pedro Arrupe. Un uomo per gli altri*, Il Mulino, Bologna 2007.

La Bella, G., *I gesuiti. Dal Vaticano II a papa Francesco*, Edizioni Angelo Guerini e Associati, Milano 2023.

Padberg, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the*

31st–35th General Congregations of the Society of Jesus, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009.

RAHNER, H., Die Vision des heiligen Ignatius in der Kapelle von La Storta, in *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, Herder, Freiburg 1964.

——, *Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit*, Pustet, Graz 1947.

——, *Notes pour servir à l'étude des Exercises*, [s. n.], Enghien 1954.

RAHNER, K., *Základy křesťanské víry*, Trinitas, Svitavy 2002.

RENDINA, S., Commento alle anotazioni riguardandi il ruolo di chi dà gli esercizi e il senso del colloquio frequente con l'exercitante, in *Gli esercizi spirituali*, 2, *Convegni regionali autunno 1986. Relazioni e comunicazioni*, Appunti di spiritualità, 16, PUG, Roma 1987, s. 34–40.

——, *L'Itinerario degli Esercizi Spirituali di sant'Ignazio di Loyola. Commento introduttivo alle quattro settimane*, AdP, Roma 1999.

——, *La pedagogia degli Esercizi spirituali. Aspetti più significativi*, AdP, Roma 2002.

VALERO, U., „Men of Constitutions". On the use made of the Constitutions by Fr. Pedro Arrupe during his generalate, in *Review of Ignatian Spirituality*, 116 (2007), s. 19–43.

VANĚK, M. – MÜCKE, P., *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2022.

Sekundární literatura

Slovníky

Dizionario degli Istituti di Perfezione, 1–10, Edizioni paoline, Milano 1974–2003.

„*Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Lúč, Bratislava 2000, s. 1286–1287.

Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, Československý kompas, Praha 1932.

Příruční slovník jazyka českého, IV/2, Státní nakladatelství, Praha 1944–1948.

Farrugia, E.G. (ed.), *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, Refugium, Olomouc 2010.

García de Castro, J. (ed.), *Diccionario de espiritualidad ignaciana*, I–II, Mensajero – Sal Terrae, Bilbao – Santander, 2007.

——, Introducción, in DEI, Mensajero – Sal Terrae, Bilbao – Santander 2007.

Grzebień, L. (ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564-1995*, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego, Kraków 1996.

——, *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, WAM, Kraków 2004.

O'Neill, Ch.E. – Domínguez, M.J. (ed.), *Diccionario histórico de la compañía de Jesús. Biográfico-temático*, Institutum historicum Societatis Iesu, Roma 2001.

Pellegrino, A., Fratteli di San Giuseppe Benedetto Cottolengo, in Pelliccia, Q. – Rocca, G., (ed.), *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, 4, Edizioni paoline, Milano 1974, sl. 718–719.

Rieger, F.L., *Slovník naučný*, L.L. Kober, Praha 1868.

Citovaná a konzultovaná literatura

II. vatikánský koncil. Příprava a průběh, Křesťanská akademie, Řím 1966.

Andrej Paulíny SDB: Audiovizuální prostředky při katechezi, in *Kruh*, 7 (1971), s. 9.

Biskup Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002.

Breve compendio intorno alla perfezione cristiana, Francesco Marchetti, Brescia 1611.

Centrum Aletti slavnostně otevřeno, in *Jezuité*, 7/1 (1978), s. 14.

Československá provincie, in *Zprávy České provincie Tovaryšstva Ježíšova*, 1 (1921), s. 2.

Dílo koncilové obnovy, in *Rudé právo*, 58/83 (čtvrtek 9.4.1970).

Dopis ÚV KSČ všem základním organizacím a členům strany k výměně stranických legitimací v roce 1970, in *Rudé právo*, 50/28 (úterý 3.2.1970), Příloha.

Epistola ad Diognetum, 5,1–15; 6,1, in PG 2,1173b–1176ab; česky Špidlík, T., *Z pokladnice otců. Patristický breviář na každý den*, Refugium, Olomouc 2019.

Fond svatého Vojtěcha, in *Nový život*, 3/1–2 (1951), s. 4.

Hledání. List letovické farnosti, 9 (2004).

In memoriam pana biskupa Skoupého, in *Nový život*, 24/4 (1972), s. 79–80.

Intervista con Mario Gioia SJ, in *Appunti di spiritualità*, 20 (1988), s. 17.
Jednání o převzetí chlapeckého semináře v Brně, in *Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupský ordinariát Brno 1909–1947*, č. 2361, J 141/460.
Jednotný postup v ideologickém působení. Ze závěrečného slova soudruha G. Husáka na říjnovém zasedání ÚV KSČ, in *Rudé právo*, 53/271 (čtvrtek 16.11.1972), s. 3.
Kristus nepatří do doby před dvěma tisíci lety, in *Kolínský pres*, 9/3 (3. 2. 2004), s. 7.
Kruh, 2 (1970), s. 5.
Kruh, 3 (1970), s. 9.
Kruh, 4 (1967/1968), s. 8–9.
Kruh, 7 (1970), s. 9.
Máme nového viceprovinciála, in *Nuntii*, 93 (červen 1975), s. 1.
Members ot the 32nd General Congregation, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today*, s. 401–405.
Mezi krajany a v katolickém světě, in *Nový život*, 48/9–10 (1991).
Michal Lacko SJ: Problém eumenismu a Východ, in *Kruh*, 6 (1971), s. 6.
Mons Tomko: Cesta sv. Otce na Dálný východ, in *Kruh*, 5 (1970), s. 8.
Mons. František Planner 25 let knězem, in *Vinculum*, 2 (1961), s. 3–4.
Mons. Hrušovský: Duchovní správa v Paříži, in *Kruh*, 9 (1972), s. 7.
Mons. Nahálka na téma „Činnost Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoděje", in *Kruh*, 5 (1970), s. 8),
Morava a Brno na sklonku třicetileté války, ed. J. Skutil, Magistrát města Brna – Muzejní a vlastivědná společnost – Societa, Brno – Praha 1995.
Národní obroda, (7. 12. 1947), 2/284.
Mons Tomko: Cesta sv. Otce na Dálný východ 12. 12. 1970, in *Kruh*, 5 (1970), s.
Není smíru v ideologii, in *Rudé právo*, 57/168 (19. července 1977), s. 1..
Nepomucenum aneb kdo rychle dává, třikrát dává, in *Vinculum*, 18/2 (zima – jaro 1974), s. 4.
Nová mysl. Teoretický a politický časopis Ústředního výboru Komunistické strany Československa, 27/1 (1973).
Novým světem. Cesta kardinála Josefa Berana do Spojených států amerických a Kanady, Křesťanská akademie, Řím, 1967.
Obrázky z Trév, in *Pontificium Collegium Nepomucenum pro Cechoslovachia*, Typis polyglottus Vaticanis, Roma 1939, s. 45–50.
Otevřený list katolíků vězněných pro víru, in *Literární noviny*, 4 (21.3.1968), s. 12.
Pacem in terris odsouzeno?, in *Nový život*, 34/4 (1982).
Pastýřský list Jaroslava Škarvady z 25. prosince 1984, in AMBROS, A. (ed.), *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*, s. 332–333.
La Pontificia Università Lateranense dal 1961 al 1968, Libreria editrice PUL, Roma 1968.
La Pontificia Università Lateranense, Libreria editrice PUL, Roma 1963.
Program komunistické internacionály. Stanovy komunistické internacionály. Studijní materiály, Rudé právo – Vysoká stranická škola při ÚV KSČ, Praha 1954.
Relazione dei Seminari, Collegi e Convitti Ecclesiastici di Roma per l'anno 1976–1977.
Slovo úvodem, in *Zprávy velehradské*, 1 (1920), s. 1.

The Lausiac History of Palladius, ed. C. Butler, The University press, Cambridge 1904.

Unsere neue Universität, in *Pontificium Collegium Nepomucenum pro Cechoslovachia*, Typis polyglottus Vaticanis, Roma 1939, s. 58–60.

Ut unum sint, in *Kruh*, 1 (1967/1968), s. 3.

Velmoc na 44 ha. K současnému postavení a politice Vatikánu a katolické církve, in *Haló sobota. Příloha Rudého práva*, (1.9.1970), s. 4.

Začaly schůze sněmoven Federálního shromáždění, in *Rudé právo*, 50/297 (čtvrtek 18.12.1969), s. 1–2.

Ze vzpomínek Václava Uhlíře, in HEGR, M. (ed.), *Výroční ročenka Stojanova gymnázia, Velehrad 2004–2014*, Stojanovo gymnázium, Velehrad, s. 5–6.

Z papežského ústavu, in *Velehradské zprávy*, (říjen 1946), s. 6.

Zpráva o činnosti ÚV KSČ XI. sjezdu a současné hlavní úkoly, in BOHÁČ, A. – CACH, J. – ČERNOHORSKÝ Z., *Dějiny školství v Československu 1945–1975*, II, Univerzita Karlova, Praha 1982.

Živá kronika Komory patentových zástupců, in *Průmyslové vlastnictví*, 3/3 (1993), s. 83–87.

AA.VV., *Adventní kázání*, Refugium, Olomouc 2013.

AGUNIAS, D.R. – NEWLAND, K., *IOM-MPI Issue in brief no. 7 – Engaging the Asian diaspora. International Organization for Migration and Migration Policy Institute Agunias*, Newland, Bangkok – Washington, D.C. 2012.

AICARDO, J.M., *San Ignacio de Loyola*, Razón y Fe, Madrid 1922.

ALAN, J. (ed.), *Metodologie výzkumu životních drah*, Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Praha 1989.

ALTRICHTER, M., Komorní mystika Ducha Svatého, in *Miscellanea jesuitica*, II, *Od události k ideji*, Refugium, Olomouc 2009, s. 324–332.

—— (ed.), *Co si myslíme o jezuitech? Odpovědi na anketu k 450letému výročí příchodu jezuitů do českých zemí*, Refugium, Olomouc 2006.

——, Metoda narativní teologie: „Porozumění nastává až po události", in *Studia theologica* V/2003, s. 62–67.

——, Die Rahner-Rezeption in Böhmen, in *Stimmen der Zeit*, 2006 (3), s. 196–201.

——, *»Duchovní« a »duševní«. Příspěvek z pohledu teologie narativní*, Refugium, Velehrad 2003.

——, ALTRICHTER, M., *Spirituální teologie*, Refugium, Olomouc 2017, s. 90–102.

——, Verso il sacerdozio, in *Viera a kultúra cestou človeka*, in *Jubilejník k 65. narodzeninám slovenského filozofa a teológa Ladislava Csontosa SJ*, ed. Lichner, M., Dobrá kniha, Trnava 2017, s. 53–68.

ALTRICHTER, M. – KARCZUBOVÁ, L., (ed.), *Ženich je tu, jděte mu naproti! (Mt 25,6). Tři studie o jezuitské spiritualitě*, Refugium, Olomouc 2018.

AMBROS, P., Od evangelizace k základnímu misijnímu poslání tvořivé menšiny. Křesťanský životní styl jako misijní forma a jazyk 21. století – požadavek ekleziální eschatologie dneška, in *Teologické texty*, 24/3 (2013), s. 151–158.

——, Odešel prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík, in *Žurnál UP*, 7/13 (1998).

——, Od obnovy k dynamické stabilitě? Přítomnost jezuitské komunity v Olomouci po roce 1989, in NOVOTNÝ, V. (ed.), *Všechno je milost. Sborník k poctě 80. narozenin Ludvíka*

Armbrustera. Opera Facultatis Theologicae Universitatis Carolinae Pragensis. Theologica et Philosophica, 11, Nakladatelství Karolinum, Praha 2008.

—— (ed.), *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*, Refugium, Olomouc 2016.

——, *Živá řeka evangelia*, I, *Povolání ke svatosti. Naše misie*, Refugium, Olomouc 2019.

——, *Životopis otce Tomáše Špidlíka*, Refugium, Olomouc 2023.

——, Życie i misja Prowincji Czeskiej Towarzystwa Jezusowego w kontekście zmian w społeczeństwie i w Kościele w Czechach, in *Studia Bobolanum*, 33/2 (2022), s. 5–18.

ARDAILLON, E., *Les mines du Laurion dans l'antiquité, Bibliothèque des Écoles d'Athènes et de Rome*, fasc. 77, Paris – Fontemoing 1897.

ARDUSSO, F. (ed.), *Lo studio della teologia nella formazione ecclesiale*, San Paolo, Milano 2001.

BABIČKA, V., Únor 1948 a katolická církev, in *Paginae historiae. Sborník národního archivu*, 7 (1999), s. 277–294.

BALAGUER, V., La teología narrativa, in *Scripta Theologica* 1996, 28 (3), s. 689–712.

BALTHASAR, H. U. VON, *Texte zum ignatianischen Exerzitienbuch*, Johannes, Einsideln 2022.

——, *Verbum caro*, Morcelliana, Brescia 1968.

BARBER, Ch., *Figure and Likeness. On the Limits of Representation in Byzantine Iconoclasm*, Princeton University Press, Oxford 2002.

BARTLOVÁ, M., *Skutečná přítomnost. Středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou*, Argo, Praha 2012.

BAUMANN, F., P., Klaudius Colombière na cestě asketické a mystické, in *Vinice Páně*, 1941 (11), s. 11n.

BAUMAN, Z., *Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds*, Polity, Cambridge 2003.

BAZIL VELIKÝ, *Regulae fusius tractatae*, 5,2, in PG 31,921b .

BENÁKOVÁ, M., *Exilové periodikum Nový život (1949–2001)*, Karolinum, Praha 2018.

BERÁNEK, J., *Deník venkovského faráře. Hovory s Janem Rybářem*, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2016.

BERGER, P.L., *Auf den Spuren der Engel. Die moderne Gesellschaft und die Wiederentdeckung der Transzendenz*, S. Fischer, Berlin 1970.

——, Náboženství a globální občanská společnost, in HANUŠ, J. – VYBÍRAL, J., (ed.), *Náboženství v globální občanské společnosti*, CDK, Brno 2008, s. 9–24.

BERNARD, CH.A., *Teologia spirituale*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2002.

BEZDÍČEK, J., Církev potřebuje více kněží, péčí prac. kroužku *Vinculum*, *příloha časopisu Vinculum*, Řím 1961.

BLANCOVÁ, A., *Štefan Polák v rukách hrnčiara*, Farnosť Borovce, Borovce 2017.

BLÁHOVÁ, M., Fiktivní memoria ve službách politiky, in *Paginae historiae. Sborník národního archivu*, 31/2 (2023), s. 29–40.

BORD, A., „Memoire. Chez sain Jean de la Croix", in DSp, 10/1, 1980, sl. 1002–1008.

BOUBLÍK, V., *Broučku cvoku přenáramný…*, CDK, Brno 2022.

BRÁNSKÝ, J., *Dějiny gymnázia v Boskovicích*, Gymnázium Boskovice, Boskovice 2000.

——, *Osud Židů z Boskovic a bývalého okresu Boskovického 1939–1945*, Muzeum Boskovicka, Boskovice 1995.

BRÁZDIL, F., Z dějin řádového gymnázia na Velehradě, in *Revue církevního práva*, 27/1 (2004).

Byrne, P.D., Jesuits and Parish ministry, in *Studies in the Spirituality of Jesuits*. 29/3 (1997), s. 1–31.

Calvez, J.-Y., Známe Lenina?, in *Perspektivy*, 5/10 (1995), s. 5.

Carroll, L.P., *Milovat, dělit se a sloužit. Výzvy k řeholníkovi*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993.

Casaroli, A., *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001.

Castro Valdes, J.G. de, Ignatius of Loyola and His First Companions, in Maryks, R.A., *A Companion to Ignatius of Loyola. Life, Writings, Spirituality, Influence*, Brill, Leiden Boston 2014, s. 66–83.

Certeau, M. De, Cultura e spiritualità, in *Concilium*, 2/6 (1966), s. 60–86.

——, Introduction, in Faber, P., *Memorial*, Desclée de Brouwer, Paris 1959.

Cicero, *De oratore*, 2,15,62.

Csontos, L., *Verejne aj utajene. Jezuiti na Slovensku v rokoch 1919–2014*, Refugium, Olomouc 2015.

Cuhra, J., *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2001.

Cukr, J., Fueramus pergama quondam, in Cukr, J. (ed.), *Výroční zpráva 1993-1994, 1994-1995 Biskupské gymnázium Bohosudov*, vl. nákl., Bohosudov 1995.

Čemus, R. – Ambros, P., Centro Aletti Velehrad-Roma luogo d'incontro tra Est e Ovest, in *Gesuiti. Annuario della Compagnia di Gesù*, 1 (1999), s. 25–26.

Čornejová, I., *Jan Pavlík, Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium Velehrad – Roma, Olomouc [recenze], in *Dějiny a současnost*, 33/12 (2011), s. 45–46.

Čupr, F., Spisovenská a archivní manipulace s technickou dokumentací ve strojírenství, in *Spisová služba*, (1963), s. 224–230.

De Gennaro, G., *Exercizii spirituali*, in Gioia, M. (ed.), *Gli scritti di Ignazio di Loyola*, UTET, Torino 1977, s. 65–89.

Doležal, J., *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Národní filmový archiv, Praha 1996.

Dubovský, P., Tridsať rokov nevyjasnená násilná smrť kňaza Štefana Poláka, in *Pamäť národa*, 12/2 (2017), s. 32–48.

Dudon, P., *Saint Ignace de Loyola*, Gabriel Beauchesne, Paris 1934.

Ďurovič, M., *Restaurování a konzervování archiválií a knih*, Paseka, Litomyšl 2002.

Edererová, R. – Podaný, V., K problematice osobních archivních fondů, in *Sborník archivních prací*, 34/2 (1984), s. 310–350.

Eliot, T.S., Burnt Norton, in *Čtyři kvartety*, Argo, Praha 2014.

Emmert, F., Il Concilio Vaticano II: le riflessioni del comunismo e la partecipazione ceca (cecoslovacca), in *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, Český historický ústav v Římě, Řím 2022, s. 271–282.

Evagrius Pontský, Sur le jeûne, in Muyldermans, J., (ed.), *Evagriana Syriaca. Textes inedits du British Museum et de la Vaticane*, Bibliothèque du Muséon 31, Publ. univ., Louvain 1952.

FABRIS, R., Sac. Vladimír Boublík, in *La Pontificia Università Lateranense*, Libreria editrice PUL, Roma 1963.

FARRUGIA, E., Un cuore per lo spirito, in ŠPIDLÍK, T. a kol., *Lezioni sulla Divinoumanita*, Lipa, Roma 1994.

FILÍPEK, J., *Odlesky dějin československého exilu*, vl. nákl., Praha 1999.

FILKA, P., BiGy Brno, in *Jezuité*, 2 (2005), s. 17–18.

FINANCE, J. DE – KORINEK, A. – LOTZ, J. – MAGNANI, G. – PRINI, P., *Psicologia del ateísmo*, Ediciones Paulinas, Madrid 1967.

FOLTÝNOVSKÝ, J., *Duchovní správa*, Lidové závody, Olomouc 1936.

FOŘT, V., Úmrtí vdp. P. Antonína Prešerena, in *Nuntii*, 61 (Velikonoce 1965), s. 1.

FRIEDRICH, M., *Der lange Arm Roms? Globale Verwaltung und Kommunikation im Jesuitenorden 1540–1773*, Campus, Frankfurt 2011.

GÁBOR, P., Tajně svěcení jezuité, in *Jezuité*, 7/5 (1998), s. 25–26.

GALANTINO, N., La spiritualitá di chi studia teologia, in LORIZIO, G. – GALANTINO, N. (ed.), *Metodologi teologica*, San Paolo, Milano 1994.

GALAUNER, P., Arrupe e l'Europa orientale, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe. Un uomo per gli altri*, Il Mulino, Bologna 2007, s. 557–561.

GIANNINI, G., Vincenzo Miano, „problemi di gnoseologia e metafisica", in *Aquinas* 10/95 (1967).

GIOIA, M., Ammissione e dimissione del „Gesuita". Frutto di discernimento spirituale, in *La costitutione della Compagnia di Gesù*, CIS, Roma 1974, s. 11–25.

——, Il noviziato di Ciampino. Un bilancio dei primi quattro anni, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 8 (1975), s. 242–247.

——, *Le Costituzioni della Compagnia di Gesù. Commentario in otto conferenze*, Centrum Ignatianum Spiritualitatis, Roma 1974.

GARDAVSKÝ, V., *Bůh není zcela mrtev. Úvaha o křesťanském teismu a marxistickém ateismu*, Československý spisovatel, Praha 1967.

——, Sebereflexe ateismu, in *Literární noviny*, 16/7 (1967), s. 12.

GARGITTER, J., Lettera pastorale al clero e a tutti i fedeli, 4 agosto; cit. dle MENOZZI, M. – DEMO, M. – SARRI, E., Le lettere pastorali dei vescovi di Bolzano-Bressanone e Trento in età contemporanea: repertorio e indicizzazione, in *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento*, 14 (1988), s. 463–554.

GILBERT, P., *La ragioni della sapienza*, Gregoriana, Roma 2010.

GOTTWALD, K., *Dále a směleji vpřed k vybudování socialismu v naší vlasti. Projev na zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa dne 24. února 1950*, Ústřední výbor KSČ, Praha 1950.

GRAJEWSKI, A., *Jidášův komplex. Zraněná církev. Křesťané ve střední a východní Evropě mezi odporem a kolaborací*, Prostor, Praha 2002.

GREINER, D., *Segen und Segnen, Eine systematisch-theologische Grundlegung*, Kohlhammer, Stuttgart 1999.

HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce. České země a Vatikán*, CDK, Brno 2004.

——, *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce. České země a Vatikán*, CDK, Brno 2004.

——, Zápasy o charakter velehradských poutí, in *Studia theologica*, 17/2 (léto 2015), s. 221–239.

Halík, T., Úvod k českému vydání, in Enomiya-Lassalle, H.M., *Zenová meditace*, Cesta, Brno 1995.

Hamplová, D., Institucionalizované a neinstitucionalizované náboženství v českém poválečném vývoji, in *Soudobé dějiny*, 8/2–3 (2001), s. 294–311.

Hanáková, A., Od minulosti do současnosti: oslavy gymnaziálních výročí, in *150 let prvního českého gymnázia v Brně*, Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše, Brno 2017.

Hanuš, J. – Balík, S., *Katolická církev v Československu 1945-1989*, CDK, Brno 2007.

Hanuš, J. – Vybíral, J., (ed.), *Náboženství v globální občanské společnosti*, CDK, Brno 2008.

Hečko, J., Reakční činnost českého náboženského střediska Velehrad, in *Rudé právo*, 50/204 (28.8.1970).

Heidler, A. – Kratochvíl, A., Stalinismus v československé církevní politice, in *Studie*, 10 (1965), s. 50–65.

Hlinka, A., *Slabosť silných a sila slabých*, M.P.K., Bern 1982; rozšířené vydání srv. *Sila slabých a slabosť silných. Cirkev na Slovensku v rokoch 1954-89*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1990.

Hrdina, A., *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal, Praha 2015.

Hromják, L., Il movimento slavo e le origini del Bohemicum, in *Dal Bohemicum al Nepomuceno. La cultura ceca e la formazione sacerdotale in un contesto di scontri nazionalisti e di coesistenza*, ed. Tomáš Parma, Univerzita Palackého, Roma – Olomouc 2011.

Hronek, J., Do nové etapy práce naší fakulty v Litoměřicích, in *Duchovní pastýř*, 8 (1953), s. 113–114.

Husák, G., Strana, stát a lid, in *Rudé právo*, 52/194 (pátek 18.8.1972), s. 1.3.

Chalupová, P., *Katolická církev v českých zemích v letech 1945–1948. Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, Diplomová práce, FF MU, Brno 2008.

Chylský, V., Exil jako výsledek totalitarismu, in Kratochvíl, J. a kol., *Český a Slovenský exil ve dvacátém století*, Meadow Art, Brno 2002.

Illa, M., *Letovice: dějiny města*, Martin Šmahel - Print, Letovice 1995.

Jäger, P., The first Czech students in Rome (F. Maleček, F. Zapletal, A. Winter), in Parma, T. (ed.), *Dal Bohemicum al Nepomuceno. La cultura ceca e la formazione sacerdotale in un contesto di scontri nazionalisti e di coesistenza. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference v Římě v září 2009*, Univerzita Palackého Olomouc, Olomouc 2011, s. 93–104.

Jan Kassián, *Collationes*, 10,10, in SC 54, 1966.

Janoušek, K., Diecéze v zahraničí, in *Brněnská diecéze (1777–2007). Historie a současnost*, Biskupství brněnské, Brno 2006, s. 89–104.

Jonová, J., Studium olomouckých kleriků v Římě na papežské koleji Nepomucenum v první polovině 20. století, in *Studia Theologica*, 14/4 (2012), s. 62–87.

Jungmann, J.A., *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*, Friedrich Pustet, Regensburg 1936.

Kaizrová, K., *„Jeho sladkost". Život pátera Josefa Cukra*, Bakalářská práce, PF UK, Praha 2020.

Kaplan, K. – Hanuš, J. – Stříbrný, J., ed., *Stát a církev v roce 1950*, CDK, Brno 2000.
Kaplan, K. – Kosatík, P., *Gottwaldovi muži*, Paseka, Praha – Litomyšl 2004.
Karczubová, L., *Blahoslavenství*, Refugium, Olomouc 2020.
Karczubová, L., *Mystické dary Ježíšova Srdce pro Služebníky poslední hodiny*, Refugium, připravované vydání.
Kavka, F. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy*, 4, 1918–1990, Karolinum, Praha 1998.
Kašparová, L.A., Slovenská pouť Jana Pavla II, in *Katolický týdeník*, 6/29 (16.7.1995), s. 8.
Klement Alexandrijský, *Pobídka Řekům*, Herrmann a synové, Praha 2001.
Kocourek, M., *Krajanská farnost v Londýně. Pamětník: Otec Jan Lang S.J.*, [s. n.], Londýn 1994.
Kochler, J. N., *De probitate coniungenda cum studii litterarum*, Korn, Vratislaviae 1815.
Koláček, J., *Kříž nad Těšínem*, Societas, Praha 1994.
——, Trestné řízení odloženo, in *Studie*, 2–3 (1988), s. 152–165.
Kolář, P., *Také se neradi zpovídáte?*, Societas, Praha 1994.
Kolouch, J., *Osudy biskupa Josefa Hloucha*, Jiří Brauner – Karteziánské nakladatelství, Brno 2013.
König, Ch. – Lämmert, E. (ed.), *Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*, Fischer, Frankfurt am Main, 1993.
Konopásek, Z., *Auto/biografie a sociologie. Druhá verze*, Institut sociologických studií FSV UK, Praha 1994.
Korinek, A., Psicología de la negación de Dios, in Finance, J. de – Korinek, A. – Lotz, J. – Magnani, G. – Prini, P., *Psicologia del ateísmo*, Ediciones Paulinas, Madrid 1967.
Koukalová, Š., Plánovačka neboli Basoprojekt, in *Paměť a dějiny*, 12 (2019), s. 11–15.
Kovář, D., *Život kněze Jana Chromečka SJ*, Diplomová práce, CMTF UP, Olomouc 2020.
Kovaříková, T., Stručný nástin dějin a idejí jezuitského gymnázia na Velehradě, in Hegr, M. (ed.), *Výroční ročenka Stojanova gymnázia*, s. 3–4.
Krapka, E. – Mikula, V., *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na* Slovensku, Dobrá kniha, Cambridge 1990.
Kratochvíl, J. a kol., *Český a Slovenský exil ve dvacátém století*, Meadow Art, Brno 2002.
Kroupa, J.K., F. Bridelius v zrcadle Catalogi triennales II, in *Listy filologické / Folia philologica*, 117/1/2 (1994), s. 97–99.
Kukanová, Z., Od České bohoslovecké koleje k Nepomucenu, in *Pagine historiae. Sborník Národního archivu*, 20/1 (2012), s. 61–130.
Kundera, M., *Nesnesitelná lehkost bytí*, Atlantis, Brno 2006.
Kutil, T. (ed.), *Poutník k lidským srdcím. Vzpomínky na kněze, disidenta a rebela Františka Líznu*, cesta, Brno 2021.
Langer, M. – Niewiadomski, J., *Die theologische Hintertreppe: Die großen Denker der Christenheit*, Pattloch, München 2005.
Langerová, A., *Československý dům v Londýně – Velehrad*, FF UK v Praze – Ústav českých dějin, Praha 2013.
Leclercq, J., *Esperienza spirituale e teologia: alla scuola dei monaci medievali*, Jaca Book, Milano 1990.

LETURIA, P. DE, *Génesis de los ejercicios de S. Ignacio y su influjo en la fundación de la Compañía de Jesus (1521-1540)*, Ona, 1941.

LÖHER, F., *Archivlehre*, Schöningh, Paderborn 1890.

LOMBARDI, F., *Roma. Le chiese scomparse: la memoria storica della città*, Fratelli Palombi Editori, Roma 1998.

LONERGAN, B., *Method in Theology*, Herder and Herder, New York 1973.

LORENZER, A., *Sprachzerstörung und Rekonstruktion*, Suhrkamp, Frankfurt am Main 1973.

LUBAC, H. DE, La grande fête de l'Esprit, in *La Postérité spirituelle de Joachim de Flore*, 2, *De Saint-Simon à nos jours*, Lethielleux, Paris 1981.

LUDOLF SASKÝ, *Das Vorwort zum „Leben Jesu Christi"*, Falkner, A. (ed.), Provinzialkonferenz der Deutschen Assistenz SJ, Frankfurt am Main 1988.

——, *Vita Jesu Christi. Tomus primus, pars prima*, Victor Palmé, Parisiis 1878.

MADINGER, H., *70 účedníků*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993.

MACHAČOVÁ, J. – MATĚJČEK, J., *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Slezské zemské muzeum, Opava 2002.

MAIO, M., *La grazia vocazionale in San Bernardino Realino. Un contributo allo studio del problema delle correlazioni tra grazia e natura. Excerpta ex dissertatione ad lauream in Facultate Teologica Pontificiae Universitatis Gregorianae*, PUG, Roma 1970.

MANCINO, M., *La vita etica passa dall'Aloisianum*, Milano 2003.

MAREK EREMITA, *Opuscule*, 2,122, in PG 65.

MARTINKOVÁ, L., Z uprchlického tábora na provincialát, in *Katolický týdeník*, 2/19 (12. května 1991), s. 1.8.

MARYKS, R.A., *A Companion to Ignatius of Loyola: Life, Writings, Spirituality, Influence*, Brill, Leiden Boston 2014.

MEISNER, H.O. – LEESCH, W., Grundzüge einer deutschen Archivterminologie, in *Archivmitteilungen*, 10 (1960), s. 134–152.

MENOZZI, M. – DEMO, M. – SARRI, E., Le lettere pastorali dei vescovi di Bolzano-Bressanone e Trento in età contemporanea: repertorio e indicizzazione, in *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento*, 14 (1988), s. 463–554.

MERTES, K. – SCHMIDT, G., *Der Jesuitenorden heute*, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1990.

MIKULÁŠEK, F., *Jezuité kdysi a dnes*, Societas, Praha 1994.

——,*Za zdí a bez zdí*, Řád, Praha 1992.

MLYNÁŘ, Z., *Krize v sovětských systémech od Stalina k Gorbačovovi*, Prospektrum, Praha 1991.

MŇAČKO, L., *Ako chutí moc*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1968.

MON CALEPIN, *Bůh a já*, [s. l.], [s. n.] [strojopis; P. Ján Augustin Beňo SDB].

NAVONE, J. – COOPER, T., *Narratori della parola*, Piemme, Milano 1986.

NEKUDA, V. (ed.), *První české gymnasium. K stému výročí založení gymnasia, 1867–1967*, Musejní spolek v Brně, Brno 1967.

NĚMEC, D., Česká dominikánská provincie po jejím obnovení v r. 1905, in ČERNUŠÁK, T. – PROKOP, A. – NĚMEC, D., *Historie dominikánů v českých zemích,* Krystal OP, Praha 2001.

NEŠPOR, Z.R., České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium, in *Soudobé dějiny*, 12/2 (2005), s. 245–284.

Novotný, V., *Odvaha být církví. Jozef Zvěřina v letech 1913–1967*, Karolinum, Praha 2013.
O'Breartuin, G., *La psicologia applicata alla vita spirituale*, Pontificio istituto di spiritualità del Teresianum, Roma 1975.
Ondrejčík, D., Církevní hierarchie rozšiřovala »prostor«, in *Rudé právo*, (1.9.1970), s. 2.
Ovečka, P., Je po pouti, in *Nový život*, 25/9–10 (1973), s. 180–182.
——, Sbohem, mons. Plannere, in *Nový život*, 51/3 (1999), 51/3, s. 48.
Pacner, K., *Osudové okamžiky Československa*, Albatros, Praha 1997.
Pala, J., Slovanský Velehrad víry, in *Katolický týdeník*, 6/29 (16.7.1995), [s. 1.]
Pala, K., P. Karel Říha devadesátníkem, in *Listy svatohostýnské*, 20/1 (2013), s. 11.
Papaeti, A., Music and 'Re-education' in Greek Prison Camps: From Makronisos (1947–1955) to Giaros (1967–1968), in *Torture*, 23/2 (2013), s. 34–43.
Pavel, Všem našim přátelům, in *Nový život*, 3/1–2 (1951), s. 1–2.
Pavelčík, J., Karel Říha – bibliografie, in AaVv., *Dialektika mysli a činu*, Trinitas, Svitavy 2014, s. 229–239.
Pavelčík, J. – Štěch, F., *Karel Říha. Poslední studie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2024.
Pavlíček, V., Politické strany po Únoru 1. část Příspěvek k problematice Národní fronty, in *Svobodné slovo*, Praha 1966.
Pavlík, J., *Budou vás vydávat soudům*, Societas, Praha 1995.
——, Východisko a tradice, *Jezuité*, 6 (1996), s. 8–9.
——, *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium, Olomouc 2011.
Pecka, D., *Z deníku marnosti*, Atlantis, Brno 1993.
Pehr, M., *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*, Akropolis, Brno 2007.
Platon, *Theatétos*, 197b–199b; česky Oikoumené, Praha 2007.
Pejskar, J., *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981*, 1–5, Konfrontace, Curych 1982–1994.
——, *Útěky železnou oponou*, Melantrich, Praha 1992.
Pekař, J., *Svatováclavský sborník na památku 1000. výročí smrti knížete Václava svatého*, I, *Kníže Václav svatý a jeho doba*, Národní výbor na oslavu svatováclavského tisíciletí, Praha 1934.
Peterlini, H.K., „Can the subaltern speak?" Yes, they can – aber wie? Minderheiten und Gewalt im Spannungsfeld von Macht und Ohnmacht am Beispiel Südtirol, in Grote, G. aj. (ed.), *Un mondo senza stati è un mondo senza guerre. Politisch motivierte Gewalt im regionalen Kontext*, Eurac Research, Bolzano 2013.
Piňos, V., Ze vzpomínek na kvartu A., in *Biskupské gymnasium 1947–1949, 1990–1995 a konvikt 1946–1950, 1990–1994 v Brně*, Sursum, Brno 1995.
Placák, P., *Křesťanský zápas o českou věc: Působení opata Opaska a organizace Opus bonum v československém exilu v letech 1972 –1989*, Argo, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2020.
Planner, F., *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie, Řím 1971.
——, Příběh Nepomucena, in *Brázda. Speciál. Nepomucenm 1929–1999*, Příloha Brázdy.

Časopisu alumnů Nepomucena, Pontificio Collegio Nepomuceno, Roma 1999.
Pospíšil, C.V., František Žák SJ (1862–1934) a jeho trojiční teologie, in *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*, L. Marek, Olomouc 2011, s. 256–257.
——, *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*, L. Marek, Olomouc 2011.
Prázdninová pracovní beseda českých kněží s J.Em. kardinálem Beranem ve Phalzen, in *Vinculum*, 13,3 (1966), s. 2–3.
Pouthier, J.-L., *Mou misií je celý svět. V rozhovoru s generálním představeným jezuitů Petrem Hansem Kolvenbachem*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006.
Radouchová, J., Československý stát a katolická církev po únoru 1948, in *Revue dějin socialismu*, 2/1 (1969), s. 37–62.
Rahner, K., *Betrachtungen zum ignatianischen Exerzitienbuch*, in *Sämtliche Werke*, XIII (Ignatianischer Geist, Schriften zur den Exerzitien und zur Spiritualität des Ordensgründers).
——, Dnešní kněz, in *Miscellanea jesuitica*, VI, *Slyšet slovo – kázeň ducha*, Refugium, Olomouc 2016.
——, *Hörer des Wortes. Zur Grundlegung einer Religionsphilosophie*, Herder, München 1963.
——, *Má dnes Ignác z Loyoly ještě co říci?*, Refugium, Olomouc 2007.
Ratzinger, J., *Natura e compito della teologia*, Jaca Book, Milano 1993.
Ravier, A., *Ignatius von Loyola gründet die Gesellschaft Jesu*, Echter, Würzburg 1982.
Richstätter, K., *Die Herz-Jesu-Verehrung des deutschen Mittelalters*, I, Bonifacius, Paderborn 1919.
Rosenkranc, M., Působení řádu Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně, in *Děčínské vlastivědné zprávy*, 2 (1995), s. 3–12.
Ruiz, J.M., *Il discernimento spirituale: teologia, storia, pratica*, San Paolo, Milano 1997.
Rulli, G., La XIX conferenza pansovietica del Pcus, in *La Civiltà Cattolica*, 139/IV (17 dicembre 1988), s. 186–196.
Rychlík, J., *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007.
Rýpar, F., K dnešní diskusi o kněžství, in *Studie*, 20 (1969), s. 470–482.
——, Pastorální obnova v seminářích a v církvi, in *Studie*, 28 (1971), s. 503–527.
Říha, K. (ed.), „Filozofie konání". K 100. výročí Blondelovy „L'Action", Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993.
——, Vyrovnat se ze zraněními, in *Jezuité*, 8/3 (1999), s. 8–11.
——, Zvláštní zpytování svědomí. Cesta sebevýchovy, in *Bůh vždy větší (Deus semper maior)*, Olomouc 2010, s. 95–107.
Sáňka, H., Dějiny prvního českého gymnasia v Brně, in Nekuda, V. (ed.), *První české gymnasium. K stému výročí založení gymnasia, 1867*–1967.
Sládek, K., Lze jezuity plně „rehabilitovat"?, in *Jezuité*, 15/3 (2006), s. 13–16.
——, The Mission of Clavic Christians, in *The Christian roots of European identity. A central European perspective*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2019, s. 97–110.
——, Sládek, K., *Mystická teologie východoslovanských křesťanů*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 175–179.

——, Solovjovovská bádání v českém prostředí, in *Studia theologica*, 9/3/29 (2008), s. 31–47.

Szczepanik, P., *Továrna Barrandov. Svět filmařů a politická moc 1945 – 1970*, Národní filmový archiv, Praha, 2016.

Serres, M., *Vyjasňování. Pět rozhovorů s Brunem Latourem*, Karolinum, Praha 2024.

Scharer, M. – Hilberath, B. J., *Kommunikative Theologie. Eine Grundlegung*, Grünewald, Mainz 2002.

Scheele, P.-W., *Wir glauben. Theologie in Interaktion*, Echter, Würzburg 2002.

Schwager, R., Hörer des Wortes. Eine empirische Anthropologie für die Theologie, in *Zeitschrift für katholische Theologie*, 114 (1992), s. 1–23; česky Posluchač slova. Empirická antropologie pro teologii, in *Miscellanea jesuitica*, II, *Od události k ideji*, Refugium, Olomouc 2009, s. 368–397.

Schwendimann, F., Úcta ke Kristovu Srdci a Tovaryšstvo Ježíšovo dnes, in *Miscellanea jesuitica*, VI, *Slyšet slovo – kázeň ducha*, Refugium, Olomouc 2018, s. 164–205.

Sieben, H.J., „Mnémé Theou", in DSp, 10/2, 1980, sl. 1407–1413.

Skalický, K., Životní příběh a filosofické putování Karla Vrány, in *Listy*, 1 (2005), s. 34–36.

Skoblík, J., Litoměřický seminář v padesátých letech, in *Teologické texty*, 3 (2003), s. 105–106.

Skutil, J., *Rájec-Jestřebí: Dějiny města od nejstarších dob po současnost*, [s. n.], Praha 1981, s. 117; citováno dle Buš, O., *Blanensko v letech 1938-1945*, Diplomová práce, FF MU v Brně, Brno 2009.

Slepička, A, *Přeměny venkova – venkov našeho věku*, Svoboda, Praha 1989.

Sokol, J., Teilhard tehdy a dnes, in *Teilhard, evoluce a globální spirituality*, UP v Olomouci, Olomouc 2008, s. 76–81.

Solignac, A., „Spiritualité. 1. Le mot et l'histoire", in DSp, 14 (1990), sl. 1142–1160.

Sölle, D., *Stellvertretung ein kapitel theologie nach dem Tode Gottes*, KreuzVerlag, Stuttgart 1965.

Solovjov, V., *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996.

Solženicyn, A., *Jeden den Ivana Děnisoviče*, Nakladatelství politické literatury, Praha 1963.

Srna, J., Rehoľník dnes, in *Príhovory a prednášky*, Dobrá kniha, Trnava 2020.

Stern, F., Historicism and its problems: Meinecke, in *Varieties of History. From Voltaire to the Present*, Macmillan, London, 1970.

Strelka, J., *Methodologie der Literaturwissenschaft*, Niemeyer, Tübingen 1978.

Sukaný, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989. Magisterská diplomová práce*, FF UP v Olomouci, Olomouc 2024.

Sukop, J., *Autobiografie*, rukopis, s. 32 (*Archiv ČPTJ, Praha*).

Svatoš, M., Jezuitské elogium P. Antonína Koniáše, Szersznikův bio-bibliografický medailon a jeho vliv na misionářův obraz v české literární historii, in *Listy filologické*, 125/1/2 (2002), s. 33–51.

Svoboda, B., *Na straně národa: Kardinál František Tomášek v zápase s komunistickým režimem (1965–1989)*, Vyšehrad, Praha 2006.

Šebek, J., *Papež Pavel IV. – člověk dialogu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2019.

Šettner, V., Druhá světová válka (1939–1945) a Velehrad za německé okupace, in Ambros, P. (ed.), *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*, Refugium, Olomouc 2016, s. 257–259.

ŠIMULČÍK, J., *Zápas o svedomie. Hladovka študentov bohosloveckej fakulty v roku 1980*, Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2001.
ŠKARVADA, J., Drazí spolubratři, in *Vinculum*, 13/1 (12. 1. 1968), s. 1–2.
ŠLAPETA, V., Fuchs Bohuslav, in PLACZEK, A.K. (ed.), *Macmillan Encyclopedia of Architects*, 2, The Free Press, New York 1982, s. 121–122.
ŠOTOLA, J., *Zrušení jezuitského řádu v českých zemích. Kolektivní biografie bývalé elity*. Disertační práce, Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2005.
ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec. Příklad duchovního otcovství*, Refugium, Velehrad 2005.
——, *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, Refugium, Velehrad 2001.
——, *Liturgické meditace*, II, Refugium, Olomouc 2006.
——, *Ruská idea. Jiný pohled na člověka*, Velehrad 1996.
——, *Řehoř Naziánský. Úvod ke studiu jeho duchovní nauky*, Refugium, Olomouc 2010.
——, *La sophiologie de S. Basile*, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1961; česky *Sofiologie Bazila Velikého*, Refugium, Olomouc 2021.
——, Šedesát let kněžství mons. Plannera, in *Nový život*, 48/12 (1996), s. 205.
——, Teilhard de Chardin, in *Pierre Teilhard de Chardin. Svatá hmota*, Refugium, Velehrad 2005.
——, *Věřím v život věčný. Eschatologie*, Refugium, Olomouc 2007.
——, *Zápisník Tomáše Špidlíka*, Refugium, Olomouc 2024.
ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M.I., *Integrální poznání. Symbol jako nejdokonalejší výpověď*, Refugium, Olomouc 2015.
ŠTAUD, V., K jezuitům vstoupil v Leopoldově: P. František Pevný, in *Katolický týdeník*, 27/21 (2016), s. 13..
ŠTĚCH, F., Komparativní teologie a její rozvoj v díle Francise X. Clooneyho, S. J., in *Studia theologica*, 18/3 (2016), s. 60–82.
——, Karel Říha – životopis, in AAVV., *Dialektika mysli a činu*, Trinitas, Svitavy 2014, s. 227–228.
ŠTĚPÁN, J., *Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989*, Veduta, České Budějovice 2011.
ŠTICA, P., *Cizinec v tvých branách*, Karolinum, Praha 2011.
ŠUSTROVÁ, R., *Pod ochranou protektorátu. Kinderlandverschickung v Čechách a na Moravě: politika, každodennost a paměť 1940–1945*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2012.
TAFT, R., *Oltre l'oriente e l'occidente. Per una tradizione liturgica viva*, Lipa, Roma 1999.
TATARKA, D., *Démon souhlasu*, Český spisovatel, Praha 1964.
TEILHARD DE CHARDIN, P., *Chuť žít*, Vyšehrad 1970.
——, Modlitba, in *Modlíme se s jezuity*, Refugium, Olomouc 2023.
TEREZIE Z AVILY, *Hrad v nitru*, Nakladatelství Tiskárny Vimperk, Vimperk 1991.
TEREZIE Z LISIEUX, *Dějiny duše*, in *Autobiografické spisy,* Tiskárny Vimperk, Vimperk 1991.
TIGRID, P., *Politická emigrace v atomovém věku*, Prostor, Praha 1990.
TOMAN, J., *Pastorální teologie*, vydáno vlastním nákladem, Brno 1935.
TOMÁŠEK, K., Nedaleko od Prahy, in *Plamen*, 2/9 (1960).
TOMIN, J., Úskalí ateismu, in *Lidová demokracie*, (5.8.1964), s. 1.
TOMKO, J., Zrod Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme, in HRABOVEC, E. (ed.),

Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda v Ríme (1963–2013), Univerzita Komenského, Bratislava 2015, s. 9–19.

TUČEK, M. a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003.

VACÍK, P., Rozhovor, in *Salvatore*, 28 (březen 2005), s. 1.4.

VACULÍK, L., *Sekyra*, Československý spisovatel, Praha 1966.

VAJS, J., Akathist k Božskému Srdci Páně z byzantské liturgie, in *Vinice Páně*, 1941 (11), s. 241n.

VANĚK, M. – MÜCKE, P. – PELIKÁNOVÁ, H., *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007.

VAŠKO, V., *Pátá kolona v církvi. Texty pastoračního střediska sv. Vojtěcha*, Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2000.

VERCRUYSSE, J., Nizozemští jezuité u zrodu moravských univerzit, in *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis, R4-Sonderheft*, FF MU, Brno 1999, s. 201–213.

VESELÝ, G., Predstavení Bohemica a Nepomucena od roku 1884 do 1995, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců*, 1 (1995–1996), s. 7–8.

VILLER, M., L'abrégé de la perfection de la dame milanaise, in *Revue d'ascétique et de mystique*, 13 (1932), s. 44–89.

VIRT, G. (ed.), *Spiritualität in Moral: Festschrift far Karl Hormann zum 60. Geburtstag*, Wiener Dom-Verlag, Vienna 1975.

VLČEK, V., Likvidace mužských řádů v českých zemích v 50. letech ve středoevropském kontextu, aneb Ochráníme vás před hněvem pracujícího lidu, in *Securitas imperii*, 19/02 (2011), s. 144–157.

——, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1989*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004.

VODIČKOVÁ, S., Papežovi špioni Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova v soukolí moderních dějin na příkladu P. Antonína Zgarbíka SJ, in *Securitas imperii*, 3 (2011), s. 110–142.

——, Slyšte to, všichni lidé, všichni obyvatelé světa, naslouchejte. O vysílání české redakce Vatikánského rozhlasu, in *Paměť a dějiny*, 1 (2014), s. 45–57.

——, *Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009.

VRÁNA, K., Papežská kolej Nepomucenum. Rozhovor s Karlem Vránou, in *Studie*, 130–131/IV–V (1990), s. 381–390.

——, Za monsignorem Bezdíčkem, in *Vinculum*, 18/2 (zima 1973), s. 2–4.

WEISMAYER, J., Spirituelle Theologie oder Theologie der Spiritualitat?, in *Spiritualität in Moral: Festschrift far Karl Hormann zum 60. Geburtstag, ed. Gunter Virt*, Wiener Dom-Verlag, Vienna 1975.

——, *Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1994.

WITWER, T., Testi ignaziani per il dialogo e la riconciliazione: Esercizi spirituali, Costituzioni, Lettere, in *Ignaziana. Rivista di ricerca teologica*, 15 (2013), s. 46–55.

WOJTYŁA, K., *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Kraków 1972.

WURMOVÁ, M., Z problematiky písemných pozůstalostí, in *Archivní časopis*, 9 (1959), s. 14–25.

Yearbook of the European convention on human rights. The Greek case 1969, Martinus Nijhoff, Hague 1972.

YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola*, Loyola University Press, Chicago 1959.

ZÁVADSKÝ, K., Třicet let, in *Velehradské zprávy*, 1 (únor 1947), s. 7.

ZBRANEK, T.B., *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris. Magisterská diplomová práce*, FF MU v Brně, Brno 2007.

ZGARBÍK, A., Poselství Velehradu osvobozené vlasti, in *Velehradské zprávy*, (říjen 1946), s. 1.

ZUBOV, A., *Dějiny Ruska 20. století - díl II.*, Argo, Praha 2015.

ŽÁČEK, P., Za mír a socialismus až do trpkého konce II., in *Securitas imperii*, 31/2 (2017), s. 176–215.

Katalogy

Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu, 1939–2024, Praha 1993.
Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu, 1971.
Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1972, Societas Iesu, [s. l.] (30 novembre 1972).
Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1973, Societas Iesu, [s. l.] (30 novembre 1972).
Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1974, Societas Iesu, [s. l.] (28 novembre 1973).
Catalogus provinciarum Italiae. Ineunte anno 1975, Societas Iesu, [s. l.] (13 novembre 1974).

Internetové odkazy

Byl to dobrý člověk, spontánní, velkorysý především v přátelství. Promluva P. Vojtěcha Suchého SJ při pohřbu P. Josefa Čupra SJ [online][13.05.2024], in *Jesuit.cz*; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=1949.

Cottolengo. Piccola casa della Divina Provvidenza, [online][cit. 13.05.2024], in *cottolengo.org*, dostupné z: https://www.cottolengo.org.

Decree 2. Jesuits Today, 1, 32. GK, in *Portal of Jesuit Studies* [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: https://jesuitportal.bc.edu/research/documents/1975_decree2gc32.

Hejdánek, Pierre Teilhard de Chardin [online] [cit. 13.05.2024], in *Archiv Ladislava Hejdánka*; dostupné z: https://www.hejdanek.eu/Archive/Detail/2824; předneseno 17. 10. 1960 v Plzni.

Krajané, [online][cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo vnitra ČR*, dostupné z: https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx.

Mario Gioia SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/mario-gioia-sj.

Metodický pokyn č. 4/2022 odboru archivní správy a spisové služby, kterým se vydávají Základní pravidla pro zpracování archiválií ver. 3.1 [online] [cit. 13.05.2024], in *Národní archiv*; dostupné z: https://stands.nacr.cz/zp/.

Myšlenky o. Pavla Ambrose SJ k 18. neděli v mezidobí 2024 [online][cit. 13.05.2024], in *csmp.cz*; dostupné z: https://www.csmp.cz/aktuality-duchovni-podnety/.

Ohlížení na úsvitu příštího století, [online][cit. 13.05.2024], in *Alfa*, 8 (2018), dostupné z: https://www.fa.cvut.cz/cs/aktualne/casopis-alfa/7966-ohlizeni-na-usvitu-pristiho-stoleti.

Otec Josef Čupr oslavil se svými spolubratry osmdesátiny [online][13.05.2024], in *Jesuit.cz*; dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=943.

Opuštění republiky, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/opusteni-republiky.

Originální znění [online] [cit. 13.05.2024]; in *web.archive.org*; dostupné z: https://web.archive.org/web/20070114003155/http://libpro.cts.cuni.cz/charta/docs/prohlaseni_charty_77.pdf.

P. Anton Prešeren (1883–1965), [online][cit. 13.05.2024], in *Ognijšče*, 3 (2015), dostupné z: https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/2832-pater-anton-preseren-1883-1965.

Pápežský prelát Mons. ThDr. Jozef Medový 1926–1999, [online][cit. 13.05.2024], in *jozefmedovy*, dostupné z: https://jozefmedovy.wordpress.com/2016/03/02/papezsky-prelat-mons-thdr-jozef-medovy-1926-1999/.

Parlament ČR [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

Pio XI, Il primo radiomessaggio di papa Pio XI a tutte le genti e ad ogni creatura [online] [cit. 13.05.2024], in *Santa Sede*; dostupné z: https://www.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19310212_radiomessage.html.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ, SPN, Praha 1972;

[online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: http://web.quick.cz/pr/history/pouceni.htm.

Prof. Jaroslav Polc zemřel, [online][cit. 13.05.2024], in *web.archive.org*, dostupné z: https://web.archive.org/web/20120311022143/http://www.apha.cz/prof-jaroslav-polc-zemrel.

Regolamento, [online][cit. 13.05.2024], in *Archivum Romanum Societatis Iesu*; dostupné z: https://arsi.jesuits.global/informazioni/#regolamento.

Il Rinnovamento della Catechesi, CEI, Roma 1970 [online][cit. 13.05.2024], in *educat.it*, dostupné z: http://www.educat.it/documento.jsp?d=GR0_0&tipoDoc=PCI.

Sergio Rendina SJ, [online][cit. 13.05.2024], in *Centro Ignaziano di spiritualità*, dostupné z: https://cis-esercizispirituali.net/sergio-rendina-sj.

Shromážděná dokumentace IV. sjezd Svazu československých spisovatelů [online] [cit. 13.05.2024]; in *Československé dokumentační středisko*; dostupné z: http://www.csds.cz/cs/g6/4317-DS.html.

Stále je možné odškodňovat za politickou perzekuci [online] [cit. 13.05.2024]; in *Ombudsman. Veřejný ochránce práv*; dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/stale-je-mozne-odskodnovat-za-politickou-perzekuci.

Thomas Kulidakis, Výročí pádu vojenské junty v Řecku. V čem je poučení pro naši budoucnost?, [online][cit. 13.05.2024], in *plus.rozhlas.cz*, dostupné z: https://plus.rozhlas.cz/thomas-kulidakis-vyroci-padu-vojenske-junty-v-recku-v-cem-je-pouceni-pro-nasi-6514238.

United Nations [online]; dostupné z: https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/czech-cesky.

Velehrad – místo, na které se nezapomíná, [online][cit. 13.05.2024], in *Katolický týdeník*, (30. 6. 2005), dostupné z: https://katyd.cirkev.cz/clanky/velehrad---misto-na-ktere-se-nezapomina.html.

Výjezdní doložka, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/vyjezdni-dolozka.

Wladyslaw Cardinal Rubin, [online][cit. 13.05.2024], in *catholic-hierarchy.org*, dostupné z: https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/brubin.html.

Νόμος έγκρισης πιστώσεων για επισκευή οικημάτων Λαυρίου για στέγαση πολιτικών προσφύγων, 1952, [online][cit. 13.05.2024], in *refugeesingreece.gr*, dostupné z: https://refugeesingreece.gr/νόμος-έγκρισης-πιστώσεων-για-επισκευ/

Ambros, P., Zemřel otec Andrzej Koprowski SJ (1940–2021), [online][cit. 13.05.2024], in *Jezuité*, 3.2.2021, dostupné z: http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=2368.

Cozzi, G., „Berinzaga, Isabella Cristina“, [online][cit. 13.05.2024], in *Dizionario Biografico degli Italiani,* 9 (1967), dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/isabella-cristina-berinzaga_(Dizionario-Biografico).

Čornejová, I., *Jan Pavlík, Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, [recenze], [online][cit. 13.05.2024], in *Dějiny a současnost*; dostupné z: http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2011/12/jan-pavlik-vzpominky-na-zemrele-jezuity-narozene-v-cechach-na-morave-a-v-moravskem-slezsku-od-roku-1814/.

Deidda, E., La Sezione Storica della Congregazione dei Riti (1930) e l'Ufficio Storico-agiografico nell'istituzione della Congregazione delle Cause dei Santi [online] [cit.

13.05.2024]; in *Dicastero delle Cause dei Santi*; dostupné z: https://www.causesanti.va/it/archivio-del-dicastero-cause-santi/interventi-e-articoli/emanuele-deidda-sezione-storica-e-ufficio-storico-agiografico0.html.

EDERER OVÁ, R. – PODANÝ, V., K problematice terminologie a metodických postupů. Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů (2000), [online] [cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo vnitra*, dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d.

FRANTIŠEK, *Homilie na Slavnost Seslání Ducha Svatého 5. 6. 2022*, [online] [cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-06/papez-duch-svaty-inspiruje-otevrenou-a-vstricnou-cirkev-zalozen.html.

——, *Nezpěčujme se krizi, přijměme ji jako čas milosti. Promluva z 21.12.2020* [online][cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=32085.

——, Nový humanismus v Kristu Ježíši. Promluva papeže na Italském církevním sněmu, katedrála ve Florencii, [online][cit. 13.05.2024], in *Radio Vaticana*, dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22737.

——, *Blahoslavení tvůrci pokoje. Katecheze o blahoslavenstvích* (15.4.2020) [online][cit. 13.05.2024], in *radiovaticana.cz*; dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=30943.

MUSIL, P., Předlistopadové mýty II: Všichni měli práci, [online][cit. 13.05.2024], in *Ekonomický deník*, dostupné z: https://ekonomickydenik.cz/blog/predlistopadove-myty-ii-vsichni-meli-praci.

NADAL, J., Adhortationes in Collegio Romano, 2 et 4 Ianuarii 1557, in *Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis. Volumen II. Narrationes scriptae annis 1557–1574*, MHSC, Roma 1951, s. 1–10, [online][cit. 13.05.2024], in *babel.hathitrust.org*, dostupné z: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000083761266&seq=2.

PIRKKO, E., The relationship between public libraries, other relevant agencies and self-help ethnic minority organizations, in *Journal of Librarianship*, 18 (4), s. 223–241, [online] [cit. 13.05.2024], dostupné z: https://doi.org/10.1177/096100068601800401.

RACEK, J., *„Ke každému z vás osobně se obracím". Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)*, Bakalářská práce, PF MU, Brno 2023, [online] [cit. 13.05.2024], dostupné z: https://is.muni.cz/th/m2416/.

ŠKARVADA, J., Čeští katolíci v exilu, [online][cit. 13.05.2024], in *Čeští katolíci v exilu*, dostupné z: https://www.czsk.net/svet/clanky/svet/ceskat.html.

TRUSINOVÁ, M., Poslechovost štvavých vysílaček [online] [cit. 13.05.2024]; in *Protestant. Nezávislý evangelický měsíčník*, 6 (2006); dostupné z: protestant.evangnet.cz/poslechovost-stvavych-vysilacek.

Universal Apostolic Preferences [online] [cit. 13.05.2024], in *Jesuits*; dostupné z: https://www.jesuits.global/uap .

URBÁŠEK, P., *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012.

ZIEGLER, J., Jezuité mají velkou zásluhu na rozvoji českých zemí. 24. srpna 2023, [online][cit.

13.05.2024], in *iDnes*, dostupné z: https://blog.idnes.cz/ziegler/jezuite-maji-velkou-zasluhu-na-rozvoji-ceskych-zemi.Bg23080858.

ZVELEBIL, M., Dílo koncilové obnovy v kontextu Pražského jara 1968 [online] [cit. 13.05.2024], in *Getsemany*, 266 (prosinec 2014); dostupné z: https://www.getsemany.cz/node/3182#sdfootnote13sym..

ŽAK, A., Il ruolo della chiesa cattolica nel processo del cambio di regime dell'Europa centrale e dell'integrazione europea. Una riflessiona sul caso della Polonia, [online][cit. 13.05.2024], in *Ministerstvo zahraničních věcí ČR*, dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/mzv/prilohy_zu/vatican-content-shared-files-_adam_zak_s_j.html.

Соглашение о создании Содружества Независимых Государств [online] [cit. 13.05.2024]; dostupné z: http://www.rusarchives.ru/statehood/10-12-soglashenie-sng.shtml.

Právní předpisy

Celní a devizové předpisy pro cesty čs. občanů do ciziny, in *České slovo*, 12/8 (září 1966).

Manuale practicum iuris Societatis Iesu, Úvod, I,1, Curia Societatis Iesu, Roma 1997; česky *Praktická příručka práva Tovaryšstva Ježíšova*, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Brno 2001.

Nařízení vlády č. 223/1949 Sb. [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-223.

Novela č. 153/69 Sb. [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-153.

Opuštění republiky, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/opusteni-republiky.

Rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 9. května 1968 o amnestii, in 55/1968 Sb.

Vládní nařízení č. 24/1959 Sb., § 4 o úkolech orgánů státních správy a podniků v péči o absolventy vysokých škol a výběrových odborných škol.

Výjezdní doložka, [online][cit. 13.05.2024], in *E-Badatelna. Dokumentační portál o Státní bezpečnosti*, dostupné z: https://ibadatelna.cz/cs/slovnik/vyjezdni-dolozka.

Výpis z Rejstříku evidovaných právnických osob [online][cit. 13.05.2024];, in *Ministerstvo kultury*; dostupné z: https://www-cns.mkcr.cz/cns_internet.

Zákon 70/70 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci 70/70 Sb.; [online] [cit. 13.05.2024], in *Zákony pro lidi*; dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1970-70.

Zákon č. 95/1948 Sb. Ústavodárného Národního shromáždění o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), z 21. 4. 1948, zveřejněno v č. 38/1948 Sbírka zákonů, s. 829 (účinnost od 1. 9. 1948).

Zřizovací dekret Českého náboženského střediska v Římě, datován 19. března 1966.

Babička, V., Legislativní úpravy církevního archivnictví, in *Archivní časopis*, 44 (1994), s. 129–136.

Horák, Z., *Církve a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, Grada, Praha 2011.

Pejskar, J., Očividné omezování svobody v ČSSR nadále trvá, in *České slovo*, 13/2 (únor 1967).

Urbášek, P., *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012.

Ziegler, J., Jezuité mají velkou zásluhu na rozvoji českých zemí. 24. srpna 2023, [online][cit. 13.05.2024], in *iDnes*, dostupné z: https://blog.idnes.cz/ziegler/jezuite-maji-velkou-zasluhu-na-rozvoji-ceskych-zemi.Bg23080858.

Seznam zkratek

Biblické zkratky

Knihy Starého zákona

Gn — 1. kniha Mojžíšova
Ex — 2. kniha Mojžíšova
Lv — 3. kniha Mojžíšova
Nm — 4. kniha Mojžíšova
Dt — 5. kniha Mojžíšova
Joz — Kniha Jozue
Sd — Kniha Soudců
Rt — Kniha Rút
1Sam — 1. kniha Samuelova
2Sam — 2. kniha Samuelova
1Král — 1. kniha Královská
2Král — 2. kniha Královská
1Kron — 1. kniha Kronik
2Kron — 2. kniha Kronik
Ezd — Kniha Ezdrášova
Neh — Kniha Nehemiášova
Tob — Kniha Tobiáš
Jdt — Kniha Judit
Est — Kniha Ester
1Mak — 1. kniha Makabejská
2Mak — 2. kniha Makabejská
Job — Kniha Job
Žl — Kniha Žalmů
Př — Kniha Přísloví
Kaz — Kniha Kazatel
Pís — Píseň písní
Mdr — Kniha Moudrosti
Sir — Kniha Sirachovcova
Iz — Kniha proroka Izaiáše
Jer — Kniha proroka Jeremiáše
Pláč — Kniha Žalozpěvů
Bar — Kniha proroka Barucha
Ez — Kniha proroka Ezechiela
Dan — Kniha proroka Daniela
Oz — Kniha proroka Ozeáše
Jl — Kniha proroka Joela
Am — Kniha proroka Amosa
Abd — Kniha proroka Abdiáše
Jon — Kniha proroka Jonáše
Mich — Kniha proroka Micheáše
Nah — Kniha proroka Nahuma
Hab — Kniha proroka Habakuka
Sof — Kniha proroka Sofoniáše
Ag — Kniha proroka Aggea
Zach — Kniha proroka Zachariáše
Mal — Kniha proroka Malachiáše

Knihy Nového zákona

Mt — Evangelium podle Matouše
Mk — Evangelium podle Marka
Lk — Evangelium podle Lukáše
Jan — Evangelium podle Jana
Sk — Skutky apoštolů
Řím — List apoštola Pavla Římanům
1Kor — 1. list apoštola Pavla Korinťanům
2Kor — 2. list apoštola Pavla Korinťanům
Gal — List apoštola Pavla Galaťanům
Ef — List svatého apoštola Pavla Efesanům
Flp — List apoštola Pavla Filipanům
Kol — List apoštola Pavla Kolosanům
1Sol — 1. list apoštola Pavla Soluňanům
2Sol — 2. list apoštola Pavla Soluňanům
1Tim — 1. list apoštola Pavla Timotejovi
2Tim — 2. list apoštola Pavla Timotejovi
Tit — List apoštola Pavla Titovi
Flm — List apoštola Pavla Filemonovi
Žid — List Židům
Jak — List apoštola Jakuba
1Petr — 1. list apoštola Petra
2Petr — 2. list apoštola Petra
1Jan — 1. list apoštola Jana
2Jan — 2. list apoštola Jana
3Jan — 3. list apoštola Jana
Jud — List apoštola Judy
Zj — Kniha Zjevení apoštola Jana

Zkratky dokumentů 2. vatikánského koncilu

DV — Věroučná konstituce o Božím zjeveni *Dei Verbum*
GS — Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*
PC — Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života *Perfectae caritatis*
OT — Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totiž*

Zkratky archivů

ABS — Archiv bezpečnostních složek
Archiv JČ — Archiv Josefa Čupra
Archiv ČPTJ — Archiv Tovaryšstva Ježíšova v Praze
Archiv CA – JČ — Archiv Josefa Čupra v Centru Aletti
Archiv CA — Archiv Centra Aletti

Zkratky užité v kapitole III. Soupis a klasifikace písemností

AAS — *Acta Apostolicae Sedis* (Roma, 1909–).

ACAP — *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis*, (*Oběžník Arcibiskupství pražského*, 1991–).

ARSI — *Acta Romana Societatis Iesu* (Roma, 1913–).

CA — Centrum Aletti Velehrad Roma.

CMK 1969 — *Cyrilometodějský kalendář 1969*, ed. K. Neradová; Česká katolická Charita, Praha 1969.

CMK 1971 — *Cyrilometodějský kalendář 1971*, ed. D. Pohůnková – V. Vaško, Česká katolická Charita, Praha 1970.

CIC/1917 — *Codex iuris canonici. Pii X Pontificis maximi iussu digestus Benedicti papae XV auctoritate promulgatus*, Herder, Friburgi Brisgoviae 1922.

CIC/1983 — *Codex Iuris Canonici, Typis polyglottis vaticanis*, Città del Vaticano 1983 (česky Zedníček, M. (ed.), *Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*, Zvon. České katolické nakladatelství, Praha 1994).

DC — duchovní cvičení.

DO — duchovní obnova.

DEI —García de Castro, J. (ed.), *Diccionario de espiritualidad ignaciana*, I–II, Mensajero – Sal Terrae, Bilbao – Santander, 2007.

Grohova — Kongregace III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně na Grohové.

Gutzwiller — Gutzwiller, R., *Meditazioni su Luca*, Paoline, Paoline 1961.

Guida — Iparraguirre, I., *Guida pratica di esercizi per l'uomo di oggi. Applicazioni alle varie categorie*, LDC, Elle Di Ci 1969.

JČ — Josef Čupr SJ.

K — Kázání.

KKC — *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995.

Klíč k neznámu — Špidlík, T., *Klíč k neznámu*, Křesťanská akademie, Řím 1969.

Matka Páně — Guardini, R., *Matka Páně. Dopis obsahující nástin mariologie*, Křesťanská akademie, Řím 1975.

Mens nostra — Pius XI., *Mens nostra*, 20.12.1929, in AAS, 21 (1929).

Na druhém břehu — Špidlík, T., *Na druhém břehu*, Křesťanská akademie, Řím 1975.

Oběžník AP — *Oběžník Arcibiskupství pražského*; (český název *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis*, do roku 1991).

P — Pater.

PP — Patres.

Pavlík, J., *Vzpomínky* — Pavlík, J., *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium, Olomouc 2011.

Počuli sme — Faudenom, A., *Počuli sme slovo Pánovo*, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Roma 1981.

Porubčan — Porubčan, J., *Každý den s Bohem. Rozjímání na každý den podle liturgických textů*, Scriptum, Praha 1992.

Po tvých stezkách — ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968.

Prameny světla — ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti*, Křesťanská akademie, Řím 1972.

Příloha — Seznam příloh, 1–19, in RACEK, J., *„Ke každému z vás osobně se obracím". Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)*. Bakalářská práce, PF MU v Brně 2023, s. 109–124.

Quoist — QUOIST, M., *Mezi člověkem a Bohem*, Česká katolická Charita, Praha 1969.

RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ* — RACEK, J., *„Ke každému z vás osobně se obracím". Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)*. Bakalářská práce, PF MU v Brně 2023.

RadVat — Archiv vysílání české redakce Rádia Vatikán (1950-1992) [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, 2013. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/uvod/archiv-vysilani-ceske-redakce-radia-vatikan/.

RV — Radio vaticana.

SP —seminární punkta Josefa Čupra.

Sulle tracce di Gesù — CARRÙ, G., *Sulle tracce di Gesù. Itinerario spirituale per animatori e catechisti*, Società editrice internazionale, Torino 1984.

ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec* — ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec. Příklad duchovního otcovství*, Refugium, Velehrad 2005.

Viem, komu som uveril — *Viem, komu som uveril*, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rim 1987.

Z Čupr — zápisky, poznámky Josefa Čupra.

Živé slovo — ŠPIDLÍK, T., *Živé slovo*, Refugium, Velehrad 1997.

Zkratky užité v dalším průběhu práce

31. GK — *Decreta Congregationis generalis XXXI. A restituta societate XII annis 1965–1966*, Praepositi generalis, Romae 1967; anglicky *Decrees of the 31st Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 43–242; italsky *Decreti della Congregazione generale XXXI D.C.D.G. Testo latino e versione italiana*, Preposito Provinciale Soc.Iesu, Italia, Roma 1967; česky *Dekrety 31. generální kongregace [Tovaryšstva Ježíšova]*, strojopis, [s. n.], [s. l.].
32. GK — *Decreta Congregationis generalis XXXII. A restituta societate XIII annis 1974–1975*, Praepositi generalis, Romae 1975; anglicky *Decrees of the 32nd General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 287–400; italsky *Decreti della Congregazione generale XXXII d.C.d.G. 1974-1975*, s.n., Roma 1977; česky *Congregationio generalis XXXII Societatis Iesu*, strojopis, 1978? [přeloženo z německého znění].
33. GK — *Decreta Congregationis generalis XXXIII. A restituta societate XIV anno 1983*, Praepositi generalis, Romae 1984; anglicky Decrees of the 33rd General Congregation, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 435–488; italsky *Decreti della Congregazione generale 33a della C.d.G. 1983*, [s. n.], Roma 1983; česky *Congregatio Generalis Societatis Iesu XXXIII*, samizdat [s. n.], [s. l.], 1975?.
34. GK — *34. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova*, Societas, Praha 1996; anglicky Decrees of the 34nd General Congregation, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & thAccompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 511–688.
35. GK — *35. Generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova. Řím 7.1.–6.3.2008*, ed. F. Hylmar, L. Karczubová, Refugium, Olomouc 2008; anglicky *Decrees of the 35th General Congregation*, in PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009, s. 727–832; italsky *Congregazione generale 35a. Decreti e documentu (16a dalla Restaurazione della Compagnia)*, [s. n.], Roma 2008.
36. GK — *36. Generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova. Řím 2.10–12.112016*, ed. P. Ambros, A. Lexmaulová, Refugium, Olomouc 2017.

AAS — *Acta Apostolicae Sedis* (Roma, 1909–).

ACAP — *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis*, (*Oběžník Arcibiskupství pražského*, 1991–).

ARRUPE, P., Príhovor otcom a bratom Spoločnosti Ježišovej v Piešťanoch v júni 1969 — ARRUPE, P., Príhovor otcom a bratom Spoločnosti Ježišovej v Piešťanoch v júni 1969, in *Príhovory a úvahy o súčasnom stave a výhľadoch rehoľného života v Spoločnosti Ježišovej*; Sub Crucis Vexillo, III; Samizdat 1977, s. 3–8.

ARSI — *Acta Romana Societatis Iesu* (Roma, 1913–).

Babička, V., *Únor 1948 a katolická církev* — Babička, V., Únor 1948 a katolická církev, in *Paginae historiae. Sborník národního archivu*, 7 (1999), s. 277–294.

Bezdíček, J., Církev potřebuje více kněží — Bezdíček, J., Církev potřebuje více kněží. Vyšlo péčí Pracovního kroužku *Vinculum* v Římě L. P. 1961. *Příloha časopisu Vinculum*, Řím 1961.

Blažek, *Exil pod římským nebem* — Blažek, O, *Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948-1989*, Trinitas, Svitavy 2019.

Bobková-Valentová, *Come elaborare la biografia di un gesuita?* — Bobková-Valentová, K., Come elaborare la biografia di un gesuita? Rassegna delle fonti di registro dell'ordine, loro conservazione, accessibilità e valore documentario nella prospettiva di una sistematica elaborazione di un database biografico, in *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, 9 (2014), s. 111–146.

CA — Centrum Aletti Velehrad Roma.

Casaroli, A., *Trýzeň trpělivosti* — Casaroli, A., *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001.

CCEO — *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Typis polyglottis vaticanis, Città del Vaticano 1990; česky Pazourek, M. (ed.), *Manuál pro Codex canonum ecclesiarum orientalium aneb Úvod do Kodexu kánonů východních církví*, Karolinum, Praha 1998.

Certeau, *Cultura e spiritualità* — Certeau, M. De, Cultura e spiritualità, in *Concilium*, 2/6 (1966), s. 60–86.

CMK 1971 — *Cyrilometodějský kalendář 1971*, ed. D. Pohůnková – V. Vaško, Česká katolická Charita, Praha 1970.

Cuhra, J., — *Československo-vatikánská jednání 1968–1989* – Cuhra, J., *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2001.

Deus scientiarum Dominus — Pius XI, Constitutio. Deus Scientiarum Dominus, in AAS, 23 (1931), s. 241–284.

DHCJ — O'Neill, Ch.E. – Domínguez, M.J. (ed.), *Diccionario histórico de la compañía de Jesús. Biográfico-temático*, Institutum historicum Societatis Iesu, Roma 2001*Duchovní cvičení* — Ignác z Loyoly, *Exercitia spiritualia Sancti Ignatii de Loyola*, in *Monumenta Ignatiana*, 2, *Exercitia spiritualia sancti Ignatii de Loyola et eorum directoria*, in MHSI 100, I. Calveras – C. de Dalmases, (ed.), IHSI, Roma 1969, s. 141–417; česky *Duchovní cvičení*, Refugium, Olomouc 2017.

Duchovní deník — Ignác z Loyoly, *Duchovní deník*, Refugium, Velehrad 2003.

DSp — *Dictionnaire de Spiritualité, Ascétique et Mystique*, 1–17, Beauchesne, Paris 1937–1995.

Edererová, – Podaný, K problematice osobních archivních fondů — Edererová, R. – Podaný, V., K problematice osobních archivních fondů, in *Sborník archivních prací*, 34/2 (1984), s. 310–350); K problematice terminologie a metodických postupů srv. Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů (2000) [online], in Ministerstvo vnitra; dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d.

EJIF — Europen Jesuits In Formation.

Emmert, F., *Il Concilio Vaticano II* — Emmert, F., Il Concilio Vaticano II: le riflessioni del comunismo e la partecipazione ceca (cecoslovacca), in *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di*

Roma, Český historický ústav v Římě, Řím 2022, s. 271–282.

EnKřVých — FARRUGIA, E.G. (ed.), *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, Refugium, Olomouc 2010.

F — Frater.

FRANTIŠEK, *Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova* – FRANTIŠEK, Promluva papeže na 36. generální kongregaci Tovaryšstva Ježíšova, in *36. generální kongregace Tovaryšstva Ježíšova, Refugium*, Olomouc 2017.

GALAUNER, P., Arrupe e l'Europa orientale — GALAUNER, P., Arrupe e l'Europa orientale, in LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe. Un uomo per gli altri*, Il Mulino, Bologna 2007, s. 557–561.

GIOIA, M. (ed.), *Ignatius de Loyola, santo* — GIOIA, M. (ed.), *Ignatius de Loyola, santo, 1491–1556. Gli scritti*, UTET, Torino 1977.

GIOIA, M., *Il noviziato di Ciampino* — GIOIA, M., Il noviziato di Ciampino. Un bilancio dei primi quattro anni, in *Notizie dei Gesuiti d'Italia*, 8 (1975), s. 242–247.

Guidelines for provincials — *Guidelines for provincials*, 12c, in ARSI, 16/3 (1975).

HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989* — HANUŠ, J. – BALÍK, S., *Katolická církev v Československu 1945–1989*, CDK, Brno 2007.

HALAS, F.X., *Fenomén Vatikán* — HALAS, F., *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce. České země a Vatikán*, CDK, Brno 2004.

KKC — *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995.

Konstituce — *Societatis Iesu constitutiones et epitome instituti*, Curia praepositi generalis SJ, Roma 1962; česky *Konstituce Tovaryšstva Ježíšova*, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, [s. l.] 1999.

IHSI — Institutum Historicum Societatis Iesu, Roma.

JČ — Josef Čupr SJ.

KKC — *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995.

LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe* — LA BELLA, G. (ed.), *Pedro Arrupe. Un uomo per gli altri*, Il Mulino, Bologna 2007.

LA BELLA, G., *I gesuiti* — LA BELLA, G., *I gesuiti. Dal Vaticano II a papa Francesco*, Edizioni Angelo Guerini e Associati, Milano 2023.

La Pontificia Università Lateranense — *La Pontificia Università Lateranense*, Libreria editrice PUL, Roma 1963.

LANGEROVÁ, A., *Československý dům* — LANGEROVÁ, A., *Československý dům v Londýně – Velehrad*, FF UK v Praze – Ústav českých dějin, Praha 2013.

Manuale practicum iuris — *Manuale practicum iuris Societatis Iesu*, Curia Societatis Iesu, Roma 1997.

Matka Páně — GUARDINI, R., *Matka Páně. Dopis obsahující nástin mariologie*, Křesťanská akademie, Řím 1975.

Mens nostra — PIUS XI., *Mens nostra*, 20.12.1929, in AAS, 21 (1929).

MTK — Mezinárodní teologická komise

MTK, *Paměť a smíření* — MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Paměť a smíření. Církev a viny minulosti*, Katolický týdeník, Praha 2000.

NOVOTNÝ, V., *Odvaha být církví* — NOVOTNÝ, V., *Odvaha být církví. Jozef Zvěřina v letech 1913–1967*, Karolinum, Praha 2013.

P — Pater.

PP — Patres.

PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today* — PADBERG, J.W. (ed.), *Jesuit Life & Mission Today. The Decrees & Accompanying Documents of the 31st–35th General Congregations of the Society of Jesus*, The Institute of Jesuit Sources, St. Luis 2009.

PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům* — PAVLÍK, J., *Budou vás vydávat soudům*, Societas, Praha 1995.

PAVLÍK, J., *Vzpomínky* — PAVLÍK, J., *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Refugium, Olomouc 2011.

PG — MIGNE, J.P. (ed.), *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, Migne, Paris 1857–1866.

PLANNER, *Příběh Nepomucena* — PLANNER, F., Příběh Nepomucena, in *Brázda. Speciál. Nepomucenm 1929–1999*, Příloha Brázdy. Časopisu alumnů Nepomucena, Pontificio Collegio Nepomuceno, Roma 1999.

RADOUCHOVÁ, J., — *Československý stát a katolická církev po únoru 1948* – RADOUCHOVÁ, J., Československý stát a katolická církev po únoru 1948, in *Revue dějin socialismu*, 2/1 (1969), s. 37–62.

RadVat — Archiv vysílání české redakce Rádia Vatikán (1950-1992) [online] [cit. 13.05.2024]; in *Ústav pro studium totalitních režimů, 2013*; dostupné z: https://www.ustrcr.cz/uvod/archiv-vysilani-ceske-redakce-radia-vatikan/.

Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis — SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, in AAS, 62 (1970), s. 321–384.

RACEK, J., *Život P. Josefa Čupra SJ* — RACEK, J., *„Ke každému z vás osobně se obracím". Život P. Josefa Čupra SJ (1934–2019)*. Bakalářská práce, PF MU v Brně 2023.

RENDINA, S., *Commento* — RENDINA, S., Commento alle anotazioni riguardandi il ruolo di chi dà gli esercizi e il senso del colloquio frequente con l'exercitante, in *Gli esercizi spirituali*, 2, *Convegni regionali autunno 1986. Relazioni e comunicazioni*, Appunti di spiritualità, 16, PUG, Roma 1987, s. 34–40.

RENDINA, S., *L'itinerario* — RENDINA, S., *L'itinerario degli Esercizi Spirituali di sant'Ignazio di Loyola. Commento introduttivo alle quattro settimane*, AdP, Roma 1999.

RV — Radio vaticana.

S — Scholasticus.

Sapientia Christiana — JAN PAVEL II., *Sapientia christiana ex corde Ecclesiae*, Řím, Křesťanská akademie 1998.

SC — *Sources chrétiennes*, Cerf, 1942–.

SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989* — SUKANÝ, A., *Komunistické Československo a vatikánská Ostpolitik 1963–1989. Magisterská diplomová práce*, FF UP v Olomouci, Olomouc 2024.

Sulle tracce di Gesù — CARRÙ, G., *Sulle tracce di Gesù. Itinerario spirituale per animatori e catechisti*, Società editrice internazionale, Torino 1984.

ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec* — ŠPIDLÍK, T., *Ignác – starec. Příklad duchovního otcovství*, Refugium, Velehrad 2005.

ŠPIDLÍK, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu* — ŠPIDLÍK, T., *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu*, Refugium, Velehrad 2001.

Veritatis gaudium — Apoštolská konstituce papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách Veritatis gaudium. Nařízení Kongregace pro katolickou výchovu k řádnému provádění apoštolské konstituce Veritatis gaudium, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2020.

Vlastní životopis — IGNÁC Z LOYOLY, *Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Velehrad 2002.

VODIČKOVÁ, S., *Slyšte to, všichni lidé* — VODIČKOVÁ, S., Slyšte to, všichni lidé, všichni obyvatelé světa, naslouchejte. O vysílání české redakce Vatikánského rozhlasu, in *Paměť a dějiny*, I (2014), s. 45–57.

YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola* — YOUNG, W.J. (ed.), *Letters of Saint Ignatius of Loyola*, Loyola University Press, Chicago.

Anotace

Anotace

Samotný název práce napovídá její zacílení k duchovnímu vyhodnocení života a díla osobnosti jezuity Josefa Čupra. Jeden z nejdůležitějších biografických faktorů života Josefa Čupra tvoří bezesporu jeho jezuitská identita. *Identita osoby* zde nabývá další kvality, dá-li se tak říci, do značné míry ryze teologické: *osobnost* se vyhraňuje na základě axiomat ignaciánské spirituality. Z tohoto hlediska bylo cílem vysledovat v životě Josefa Čupra tato axiomata a formulovat obecněji platné maximy duchovního života, které jsou podnětné také pro současnou dobu. Ambicí práce je úspěšně vyvažovat rozdíl mezi soudem historickým a soudem teologickým, které spolu souvisejí, a zároveň mohou být v kontradikci (antinomie dějin). Biografie pracuje jak s „objektivními", tak „subjektivními událostmi" a je pojímána jako součást referenčního rámce života v Duchu. Jako takový je zejména součástí tradice České provincie Tovaryšstva Ježíšova. Kromě pramenů týkajících se bezprostředně životního běhu Josefa Čupra je v jednotlivých fázích jeho života nastíněn stručný a schematický historicko-politický a církevní rámec, v němž se odvíjí. Doba a okolnosti, v nichž žil, jsou v mnoha ohledech protkány společenskými, politickými a náboženskými proměnami, jež nesou stopy velkých změn, ba změny epochy jako takové. V prostředí církve se tyto změny spojují s dobou recepce Druhého vatikánského koncilu. Pro syntézu jeho života v předkládané práci byla ovšem podstatná i vnitřní dynamika změn uvnitř Tovaryšstva Ježíšova. Zájmem práce je i v rámci biografického popisu poodhalit duchovní život osobnosti Josefa Čupra a jeho ignaciánský charakter.

Abstract

The very title of the work suggests its aim to evaluate the life and work of the Jesuit Josef Čupr. One of the most important biographical factors in the life of Josef Čupr is undoubtedly his Jesuit identity. The identity of the person here takes on another quality, if one may say so, to a large extent purely theological: the personality is defined on the basis of the axioms of Ignatian spirituality. From this point of view, the aim was to trace these axioms in the life of Josef Čupr and to formulate more generally valid maxims of the spiritual life that are also stimulating for our times. The ambition of the work is to successfully balance the distinction between historical and theological judgment, which are related and at the same time can be in contradiction (antinomy of history). Biography works with both „objective" and „subjective events" and is conceived as part of the frame of reference of life in the Spirit. As such, it is especially part of the tradition of the Czech Province of the Society of Jesus. In addition to the sources relating to the immediate life course of Josef Čupr, a brief and schematic historical, political and ecclesiastical framework is outlined in which the various phases of his life unfold. The times and circumstances in which he lived are in many ways interwoven with social, political, and religious transformations that bear the marks of great changes, indeed of the epoch as such. In the Church, these changes are associated with the reception of the Second Vatican Council.

For synthesis of his life in the present work, however, the internal dynamics of changes within the Society of Jesus was also essential. The interest of the thesis is also to reveal the spiritual life of the personality of Josef Čupr and his Ignatian character within the biographical description.

Klíčová slova

Centrum Aletti; Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova; domácí Tovaryšstvo; druhé Tovaryšstvo; Druhý vatikánský koncil; duchovní cvičení; duchovní obnova; duchovní rozlišování; duchovní zvnitřnění; emigrace; eschatologie; exerciciční dynamika; exil; formace; Ignác z Loyoly; ignaciánská spiritualita; jezuité; jezuitská spiritualita; Ježíš Kristus; Josef Čupr; kněžství; kontinuita; krajané; křesťanská svoboda; liturgie; Mario Gioia SJ; mezinárodní Tovaryšstvo; modlitba; Nepomucenum; noviciát; nunciatura; obnova České provincie Tovaryšstva Ježíšova; obnova řeholního života po Druhém vatikánském koncilu; Pedro Arrupe SJ; Peter-Hans Kolvenbach SJ; provincialát; Sergio Rendina SJ; spirituální teologie; Tomáš Špidlík SJ; Tovaryšstvo Ježíšovo; třetí probace; třetí Tovaryšstvo; univerzální Tovaryšstvo; Vatikánský rozhlas.

Keywords

Aletti Centre; Czech (Bohemian) Province of the Society of Jesus; home Society of Jesus; second Society of Jesus; Second Vatican Council; spiritual exercises; spiritual retreat; spiritual discernment; spiritual interiorization; emigration; eschatology; dynamics of spiritual exercices; exile; formation; Ignatius of Loyola; Ignatian spirituality; Jesuits; Jesuit spirituality; Jesus Christ; Josef Čupr; priesthood; continuity; compatriots; Christian freedom; liturgy; Mario Gioia SJ; International Society of Jesus; prayer; Nepomucenum; novitiate; nunciature; renewal of the Czech Province of the Society of Jesus; renewal of religious life after the Second Vatican Council; Pedro Arrupe SJ; Peter-Hans Kolvenbach SJ; provincialate; Sergio Rendina SJ; spiritual theology; Tomáš Špidlík SJ; the Society of Jesus; the Third probation; universal Society of Jesus; Vatican Radio.